

ZACHARIAS TOPELIUS SKRIFTER II

ZACHARIAS TOPELIUS SKRIFTER II

Zacharias Topelius

NYA BLAD OCH LJUNG

Utgiven av Carola Herberts

REDAKTIONSRÅD

Henrik Meinander (ordförande)
Lars-Folke Landgrén
Päivi Lappalainen
Barbro Ståhle-Sjönell (t.o.m. 2018)
Per Stam (från 2019)
Kerstin Thelander
Anna-Maria Åström

Carola Herberts (huvudredaktör)
Patricia Berg (föredragande)

Zacharias Topelius Skrifter stöds av
Undervisnings- och kulturministeriet, Finska Kulturfonden,
Finska Vetenskaps-Societeten, Museiverket och Finlands nationalmuseum,
Nationalbiblioteket, Statens konstmuseum, Svenska folkskolans vänner
och Svenska kulturfonden

Detta verk är nr 838 i serien
Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland.
Förlag: Svenska litteratursällskapet i Finland

Utgiven med stöd av Ingrid, Margit och Henrik Höjers
donationsfond II inom Svenska litteratursällskapet i Finland

© Carola Herberts och Svenska litteratursällskapet i Finland 2019
www.sls.fi topelius.sls.fi

Detta verk är licensierat under Creative Commons
Erkännande-Ickekommersiell-IngaBearbetningar 4.0 Internationell
(CC BY-NC-ND 4.0).

Omslag och grafisk form: Antti Pokela
Boken är satt med Arno Pro och Caslon Pro

Omslagsfoto: Daniel Nyblin, tidigt 1880-tal (Museiverket, Helsingfors)

ISBN 978-951-583-472-0 (tryckt utgåva)
ISBN 978-951-583-493-5 (epub), <http://urn.fi/URN:NBN:fi:sls-978-951-583-493-5>
ISBN 978-951-583-494-2 (pdf), <http://urn.fi/URN:NBN:fi:sls-978-951-583-494-2>
ISSN 0039-6842 Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland

Innehåll

Förord	XV
INLEDNING	XVII
Tillfällesdiktningen	XXII
Historia och samtid	XXV
Konstsynen	XXVII
Värdegrunden	XXX
Bildspråk	XXXIV
Form och stilgrepp	XXXVI
Mottagandet	XXXIX
Noter	XLVI

NYA BLAD (1870)

Nya blad 3

I. FÄDERNESLANDET.

Finlands höjning 5

I mörka tider 9

För Finlands konstitution 11

Wasaminne 12

Wasa Marsch 14

Åbo Marsch 16

Arbetaresång 18

Marsch för Helsingfors Frivilliga Brandkorps 19

Finlands flagga 20

Lejonet på Parola malm 22

Svarta gardet 25

I Finlands vinter 27

För de nödlidande i Estland 29

Fåglalåt 31

Septembernatten 1867 33

Till de folk, som lida 42

II. HÅGKOMSTER.

På grafvarna: 48

Min Moder 48

Gömd och glömd 49

Tidigt bruten 50

Fredrika Bremers minne 51

Carl Wilhelm Fontell 54

Werner Holmberg 55

Marie Linder 56

Daniel August Sælan 56

Öfverste Fabviers Adjutant 59

Till Gustaf Adolf Montgomery 64

Till friherre J. R. Munck	66
Veteranen från Aura	67
Till G. H. Mellin	69
Till Fredr. Pacius	71
Till Magn. v. Wright	72
Till Bernh. Reinhold	73
Vid Konstnärsgillets årsfest	75
Konstnärsgillets Prolog 1869	77
Marstrand	83
Lund	86
Åbo	88

III. LIFVET OCH NATUREN.

Gåfvor af höjden	91
Shakespeare	96
Votum för den dramatiska konsten i Finland	98
Kristian II i Sönderborg	101
Karin Månsdotters vaggvisa för Erik XIV	103
Voltaires hjerta	104
Giuseppe Garibaldi	105
Pio Nono	107
v. Dreyses graf	109
On m'a trompé	112
Herr Meyer	113
Gamla året till det nya	114
Nebulosan	117
Verldarnas daning	118
Aftonstjernan	119
Barnatro	121
Fotspåret i klippan	123
Ynglingatankar	124

Nordiska taflor:

1. Midvinternatt	126
2. Norrskenet	127
3. Snöstormen	129
4. Saga på kämpens hög	130
5. Vårluft	131
6. Wäinämöinens solsång	131
7. Imatra	132
8. Ödemark	133
9. Ljusterflamman på sjön	134
10. Julnatten	135
11. Saga vid spiseln	136
12. Furornas sus	137

IV. VISOR OCH ROMANSER.

Skog och sjö:

1. Ensamhet	139
2. Bittida i skog	140
3. På Roines strand	140
4. Midsommarnatt	141
5. Vattenspegeln	143
6. På nattlig is	144
7. Vågskimmer	145
8. På sveden	146
9. Spinnvisa	147
Sylvias visa 13	148
Sylvias visa 14	148
Regnbågen	149
Fågel i rosengård	150
Idyll i Valerii stil	152
Mitt hjertas kung	153
Aprilnarri	155
Rose-Marie	156

En glad visa	157
Det vet ingen	158
Romans	159
Drömmen om sällhet	160
Gossen vid tjärdalen	161
En moders dröm	162
Vaggvisa	164
Julvisa	165
Novembervisa	166
Gåtor	167
Choral af Seb. Bach	168
Ny krigssång	168
Samma öde (<i>Nya blad</i> 1880)	171

LJUNG (1889)

Ljung	175
I. FÄDERNESLANDET.	
Alexander II	176
Nikolai Alexandrovitsch	177
Studenthuset i Helsingfors	183
Ekenäs seminarium för folkskolans lärarinnor	186
Nykarleby seminarium för folkskolans lärare	187
Fruentimmersskolan i Helsingfors	191
Olofsborg	193
Neva	197
Kymmene bär sin moder till grafven	199
Skogssköflingen	201
Originala skuldsedeln	204
Draktänder	207
Till Finlands Mödrar	209

Banbrytare:

Pehr Brahe	210
Henrik Gabriel Porthan	213
Mathias Calonius	215
Frans Michael Franzén	217
Selma och Fanny	219
Johan Ludvig Runeberg	220
J. L. Runeberg inför sitt rykte	221
Johan Jakob Nordström	224
Fredrik Cygnæus	225
Elias Lönnrot	225

II. HÅGKOMSTER.

Fridhem	230
Skaldebref till C. A. Wetterbergh	230
Leonard Falander	235
Carolina Borgström	238
Frans Sedmigradsky	238
Till Emma Irene Åström	242
Helsning till Upsala	244
Gudarnes amen	245
Vegas spår	247
Strandbrinken	249
Ett Lützen-minne	250
Finska rytteriets marsch i trettioåra kriget	255

III. SKÖN KONST.

Ludvig van Beethovens minne	257
Bertel Thorvaldsen	261
I Konstnärsgillet's Album	262
Konstnärsgillet i Helsingfors	262
Robert Wilhelm Ekman	265
Konstnärens maka	269

Magnus von Wright	271
Karl Collan	271
Karl Emanuel Jansson	272
Jenny Lind	274
Till en skådespelerska	276
Flickan från Miletos	278
Cendrillon	279
Till Fredrik Pacius	281
Var lugn för vår tid!	283

IV. NATUREN OCH LIFVET.

Motiv:

Vinterqväll	284
Midsommarnatt	284
Utsäde	285
Kommunismens vagga	286
Katholicismens enka i Finland	287
Töcknen vid Lützen	287
Dothan	288
De många boningarna	289
Novemberqväll	290
Värmorgon	293
Sextionde födelsedagen	294
Julgranen i Konstnärsgillet	295
Qvinnans rätt	297
Noli me tangere	298
De gamlas kadrill på de ungas bröllopp	298
Rigi Kulm	301
Den första fonografen	304
Nystads skräddare	305
<i>Visor och romanser:</i>	
Ballad ur operan Kung Karls Jagt	307
Hellas' barn	308
Vaggsång för hafvet	309

Aftonsång	310
Morgonsång	311
Glömd	312
Menuett af Mozart	313
Julvisa	313
<i>Barndomsminnen:</i>	
De två vid elfven	314
En trogen tjenarinna	316
Qvarnen och smedjan	319
En vindskammare	320
Mina aspar	321
Speglande vatten	323
Förr och nu	324

V. I FÖRGÅRDARNA.

Trosbekännelse	325
Archimedes' fasta punkt	327
Kraft och ära	328
Maria	330
De heligas kronor	332
O, stjärna du!	335
Advent	335
Konungen kommer!	336
Julefrid	340
Det stora löftet	343

KOMMENTARER

Textkritisk redogörelse	347
<i>Nya blad. Sånger II</i>	
Utgivningshistorien	347
Skillnader mellan Edlunds och Bonniers upplagor	350
Grundtext och kollationeringsexemplar	352
Manuskript och övriga tryck	352
<i>Ljung. Sånger III</i>	
Utgivningshistorien	353
Grundtext och kollationeringsexemplar	355
Manuskript och övriga tryck	356
Utgivarens ändringar	356
Skillnader mellan den digitala utgåvan och den tryckta	357
Läsanvisningar och redovisningsprinciper för kommentarerna	357
Konsekvensrättelser	358
Förkortningar i redaktionella texter	358
Noter	359
Kommentarer till de enskilda dikterna	362
Manuskript och tryck till 1898	599
Översättningar och tonsättningar till 1898	610
Källor och litteratur	615
Förstaradsregister	625

Förord

Den andra lyrikutgåvan i Zacharias Topelius Skrifter innehåller författarens fjärde diktsamling *Nya blad* (1870) och hans femte och sista, *Ljung* (1889). *Nya blad* utkom samtidigt på Edlunds förlag i Helsingfors och på Albert Bonniers förlag i Stockholm. Topelius skickade dubbla manuskript till förläggarna, och resultatet är att upplagorna skiljer sig betydligt från varandra. Här återges Edlunds upplaga. *Ljung* utkom också på båda förlagen, men inlagan trycktes denna gång gemensamt på Bonniers.

Arbetet med denna utgåva påbörjades 2010 då textläget för de båda diktsamlingarna kartlades, grundtexterna skannades och OCR:ades och Catharina Gripenberg kollationerade *Nya blad*. Ett par år senare fortsatte Elisa Veit med att kollationera *Ljung* och tog därefter itu med den tidskrävande uppgiften att inventera, transkribera och koda manuskripten. Hon har också kodat lästext och variantryck, uppgjort förteckningarna över tryckta varianter, gjort versanalyser samt publicerat faksimil. Därtill har hon sammanställt bilagorna Manuskript och tryck samt Översättningar och tonsättningar. Detta arbete ligger som en välgjuten och gedigen grund för utgåvan, till alla delar utförd med ovärderlig noggrannhet. Ville Lindholm har assisterat med kollationering av manuskript. Jag har därefter etablerat lästexten, kommenterat dikterna, gjort förteckningar över manuskriptvarianter, författat inledning och textkritisk redogörelse.

Manuskriptet till utgåvan har granskats av Pia Forssell, huvudredaktör t.o.m. 2018, och Clas Zilliacus. Båda har med sin breda epokkunskap och osvikliga språkkänsla förbättrat den redaktionella texten. Redaktionsrådet för Zacharias Topelius Skrifter har gett värdefulla kommentarer, särskilt Barbro Ståhle-Sjönell och Kerstin Thelander som läst hela manuskriptet. Två sakkunniga utsedda av utgivningsnämnden vid Svenska litteratursällskapet har utfört den externa granskningen och bidragit med insiktsfulla observationer. Sebastian Köhler har gjort den tekniska bearbetningen av

kommentarerna för trycket. Karin Lund har korrekturläst inledningen och kommentarerna och länkat interna hänvisningar i den digitala utgåvan. Frida Wickholm har slutligen läst det ombrutna korrekturet. Anna Movall har kontinuerligt koordinerat hjälpinsatserna och finslipat visningen av den digitala utgåvan. Till alla nämnda: mitt innerligaste tack!

Helsingfors den 12 juni 2019

Carola Herberts

INLEDNING

INLEDNING	XVII
Tillfällesdiktningen	XXII
Historia och samtid	XXV
Konstsynen	XXVII
Värdegrunden	XXX
Bildspråk	XXXIV
Form och stilgrepp	XXXVI
Mottagandet	XXXIX
Noter	XLVI

I folkspråket talar man om att *smida* runor. Såsom smeden hamrar det glödande jernet till nyttiga redskap, så smider sångaren sina glödande tankar till ord och musik.¹

Dikter, som tända och värma samtiden, ha sin historia. De äro molnbildningar i tidens luft och laddas med dess elektricitet.²

I inledningen till *Ljungblommor* (ZTS I) framhåller Clas Zilliacus att Topelius i hela sitt författarskap hade ett instrumentellt syfte. Topelius var övertygad om att det yttrade ordet har verkan och innebär ansvar. »Han ville ingjuta tre slag av kärlek i sina läsare: gudfruktighet, fosterlandskärlek och föräldravördnad.»³ Den intentionen blir mer uppenbar i Topelius senare produktion, samtidigt som medvetenheten om ordets makt och författarens ansvar framträder som en allt starkare bevekelsegrund.

Under 1840- och 1850-talen var Topelius litterära plattform *Helsingfors Tidningar*. Här kommenterade han såväl samtidshändelser som årtidernas växlingar i versform; de flesta dikter intog han i de tre samlingarna *Ljungblommor*. Från 1860 hade han inte längre en sådan arena, men han fortsatte att skriva lyrik, för olika tillfällen och för varierande ändamål. Det stora flertalet dikter i *Nya blad* och *Ljung* hade framförts tidigare, i offentliga sammanhang eller mer privata.

Topelius mångsidiga verksamhet gav honom med åren en framträdande roll i samhället och i det allmänna medvetandet. Våren 1863 utnämndes Topelius till ordinarie professor i finsk, rysk och nordisk historia, 1872 valdes han till prorektor för universitetet och fyra år senare till rektor. Han var verksam i ett stort antal föreningar och kommittéer, t.ex. Finska Konstföreningen och Konstnärsgillet. Han engagerade sig i Fruntimmersföreningen i Helsingfors och Svenska fruntimmerskolans skolråd, han grundade Majföreningen, landets första djurskyddsförening, och satt i psalmbokskommittén i flera repriser. I samtliga roller var diktsmidandet för Topelius ett »nyttigt redskap» att föra fram angelägna budskap och »glödande tankar».

Nya blad (1870)

Tio år efter att den utökade och reviderade upplagan av *Sånger I. Ljungblommor* hade utkommit på Albert Bonniers förlag 1860 aviserade Topelius att han skulle använda sommaren till att samla ihop dikter som tillkommit sedan dess. *Ljungblommor* hade haft god åtgång och tryckts i fyra upplagor under 1860-talet. Av de 96 dikterna i den nya samlingen är nio daterade 1835–1859, de övriga 1860–1870. Dikterna grupperade han i fyra delar: Fäderneslandet, Hågkomster, Lifvet och naturen och Visor och Romanser.

Den första delen ställer Finlands historia och samtid i centrum och lyfter fram eftersträvsvärda dygder. Ljusets och bildningens betydelse för det nordliga landet understryks och kärleken till »furste, folk och land» (»För Finlands konstitution», »I mörka tider»). De unga manas att bygga upp landet »med ära och tro» (»Finlands höjning», »Arbetaresång»), »att stå på vakt / För lifvets och för ljusets makt» (»Wasa Marsch»), att spränga »mörkrets damm!» (»Åbo Marsch»), att arbeta och förkovra sig för »Finland, vår älskade moder» (»Arbetaresång»). Kärleken till det kärva fosterlandet får sitt mest pregnanta och känslfulla uttryck i »I Finlands vinter». De fyra sista dikterna som tillkom med anledning av de nödår som drabbade landet 1867–1868 manar till måttfullhet och gudsfruktan (se s. XXX).

Avdelningen Hågkomster inleds med åtta minnesdikter, bland dem »Min moder» som Topelius författade ett år efter modern Catharina Sofias bortgång sommaren 1868. De därpå följande är tillägnade personer som utmärkt sig inom olika gebit, som frihetskämpen August Maximilian Myhrberg, prästen och författaren G. H. Mellin, tonsättaren Fredrik Pacius och målaren Magnus von Wright. De flesta är tillfällesdikter, framsagda eller sjungna vid bemerkelsedagar. Tre dikter upplästes vid konstnärsgilletts årsfester den 5 februari: »Fredrika Bremers minne», »Vid konstnärsgilletts årsfest» och »Konstnärsgilletts prolog 1869».

I den tredje delen, med den inkluderande överskriften Lifvet och naturen, gör Topelius en utblick mot världen och kommenterar skeenden utanför landets gränser. »Shakespeare» och »Votum för den dramatiska konsten i Finland» emanerar ur samma diktmanuskript; den förstnämnda blev en hyllning till Shakespeares 300-årsjubileum 1864, den andra utformades för att mobilisera en opinion för ett nytt teaterhus i Helsingfors. I dikterna om Giuseppe Garibaldi, vars italienska frihetskamp följdes med intresse i Finland, och påven Pius IX (»Pio Nono») skönjs Topelius antikatomiska ståndpunkt. I de följande fyra dikterna angriper Topelius tidens positivistiska strömningar och fördömer det som han uppfattade som kall förstånds-

mässighet (se s. XXXI). I »Gamla året till det nya» framstår samtiden som ruten, falsk och egoistisk. Därefter följer fyra dikter som presenterar ett korrektiv till denna snedvridning: den förbehållslösa tron, respekten för Gud och skapelsen, barnets ogrumlade blick.⁴ Delen avslutas med diktsviten »Nordiska taflor» med motiv från den nordiska mytologin, en motivkrets som intresserade många författare under 1800-talets senare del.

Den sista avdelningen, Visor och Romanser, inleds med sviten »Skog och sjö». Här sammanförs dikter från en lång tidsperiod. Av dem hör »På Roines strand» till Topelius mest kända: dels tonsattes den av Karl Collan, dels sjungs den till en finsk folkmelodi. Sylviavisorna 13 och 14, samt de sex följande visorna är skrivna för Vårforeningen, den kör som Topelius äldsta dotter Aina hade bildat 1864 tillsammans med Aline Hæggström och fem andra flickor.⁵ Topelius var hedersledamot och skrev flera dikter som tonsattes för sångkören av yngre kompositörer: Karl Collan, Henrik Gustaf Borenius, Gabriel Linsén eller Karl Moring. De naturromantiska dikterna imiterar folkvisans form och innehåll, tonen är ömsom vemodig, ömsom lekfull, scenen är det finska insjölandskapet, temat ung kärlek, livslust och längtan. De flesta dikterna i avdelningen är tonsatta.

Ljung (1889)

I sin sista diktsamling, *Ljung*, samlar Topelius dikter från nästan sex decennier; den tidigaste är daterad 1837, men de flesta tillkom under 1870-talet (minst 45) och många under 1880-talet (minst 34). För några dikter kan tillkomsttiden inte fastställas.

Indelningen i underrubriker är delvis densamma som i *Nya blad*. De flesta dikter i Fäderneslandet är författade med anledning av någon nationell minnesdag eller högtid: vid Alexander II:s och tronföljaren Nikolaj Alexandrovitjs frånfälle, till invigningarna av studenthuset och fruntimmersskolan i Helsingfors, folkskoleseminarierna i Ekenäs och Nykarleby samt till Olofsborgs 400-årsjubileum. »Kymmene bär sin moder till grafven» och »Skogssköflingen» upptar en hjärtefråga för Topelius (se s. XXXI). Under rubriken Banbrytare uppmärksammar han flera föregångsmän och deras livsgärning, som Per Brahe och Frans Michael Franzén. Här ingår också flera sånger som framfördes vid begravningar och minnesceremonier, till J. L. Runeberg, Fredrik Cygnæus och Elias Lönnrot. Ordningen är någorlunda kronologisk.

I Hågkomster samlas hyllningar till personer som gjort hedervärda och framstående insatser, t.ex. den socialt engagerade prinsessan Eugenie (»Frid-

hem»), författarkollegan C. A. Wetterbergh, Finlands första kvinnliga magister Emma Irene Åström och skandinavisten Carl Plough (»Gudarnes amen«). I avdelningens två sista dikter uppmärksammas Gustaf II Adolf (se s. XXVI). De flesta dikter under rubriken Skön konst skrev Topelius för Konstnärsgillet's fester. Olika konstarter och nordiska länder är företrädade. Här finns poem tillägnade skulptören Bertel Thorvaldsen, målaren Robert Wilhelm Ekman, tonsättaren Fredrik Pacius, sångerskan Jenny Lind och skådespelerskorna Hedvig Charlotte Raa-Winterhjelm och Ida Aalberg (»Cendrillon«).

Dikterna i sviten »Motiv«, som inleder Naturen och lifvet, hör formmässigt till Topelius mest nyskapande (se s. XXXVII). De övriga är av varierande innehåll. »Noli me tangere« är tillägnad minnet av hustrun Emilie som dog 1885. Året därpå reste Topelius med dottern Eva till kurorter i de tyska och schweiziska alperna och den poetiska inspirationen återvände. Resan gav upphov till »Novemberqväll«, skriven för vännen C. A. Wetterbergh i Linköping, till den apokalyptiska »Rigi Kulm«, samt »Strandbrinken« tillägnad läkaren Arnold Gamel i Köpenhamn (i Hågkomster). De inledande sångerna i avdelningen Visor och romanser hade tidigare tryckts i andra verk av Topelius, som »Hellas' barn« ur *Prinsessan af Cypern* och »Ballad ur operan Kung Carls Jagt«. Bakom titeln »Julvisa« döljer sig den med tiden kända psalmen »Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt« som tillkom hösten 1887. Underavdelningen Barndomsminnen ger en nostalgisk tillbakablick på människor och miljöer på hemgården Kuddnäs i Nykarleby. Barndomshemmet stod för Topelius i ett idealiserat ljus och var sinnebild för en evig sommar.

I samlingsens sista del, I förgårdarna, har Topelius placerat dikter med religiös tematik (se nedan). Här inpräntar han den rätta prioritetsordningen: »Det enda verkliga är Gud.«, »Det enda goda, tingens rot, / Är Gud.«. Fyra av dem är tillkomna i advents- eller jultider.

TILLFÄLLESDIKTNINGEN

Topelius diktsamlingar upptar naturlyrik, hyllningspoem, dikter som kommenterar historien och samtiden samt dikter som är djupt personliga. I *Ljungblommor* är kategorierna någorlunda jämnt fördelade. I *Nya blad* och *Ljung* sker en tydlig förskjutning: de personliga dikterna är få, antalet hyllningar och minnesdikter desto fler. Som tillfällesdiktare intog Topelius från 1850-talet och framåt en unik ställning i Finland. I motsats till Runeberg författade han gärna dikter på uppdrag. Förmodligen var det ofta Topelius själv som kände sig manad att föreviga märkeshändelser i poetisk gestalt.

Merparten av dikterna i *Nya blad* och *Ljung* författades för ett speciellt tillfälle – en invigning, begravning, minnesfest, ett jubileum. Nästan en tredjedel är tillägnade personer som utmärkt sig inom något område. Topelius ansåg att folken behöver »fixstjärnor» för sin kärlek: »Stora namn äro sitt folks egendom. De förkroppsliga folkanden, belysa dess djup, samla dess kraft, angifva dess riktning.»⁶ Folken fattar sympati för ädelmodet, det högsinta, rättvisa, tappra, fosterländska, självförsakande, menade han: »hvarje lättfattlig mänsklig dygd, hvarje verkligt eller skenbart berättigadt anspråk på mänskligt deltagande tillvinna sig folkens hjärtan.»⁷ Det Topelius tar sig för i dikterna är att lyfta fram eftersträvansvärda föredömen som personifierar höga ideal.⁸

Flera av de hyllningsdikter Topelius smidde ihop är av panegyrisk karaktär – i ordets ursprungliga betydelse och i dess nuvarande. Under antiken skapades panegyriken för att förhärliga förfäderna. Lovtalet upptar vissa topoi: inledningen, *prooimion*, syftar till att väcka intresse och välvilja, *genos* behandlar härkomsten, *anatrofé* uppväxten, *praxis* beskriver livsgärningen och avslutningen, *epilogos*, sammanfattar livsberättelsen. Motsvarande element ingår i Topelius minnesdikter tillägnade t.ex. Elias Lönnrot, Fredrika Bremer, Ludwig van Beethoven och R. W. Ekman.

Minnesdikten »Elias Lönnrot» (s. 225–229) består av tre delar. Den första upptar motiv från *Kalevala* och är skriven på runometers trokeiska vers. Här skildras Elias Lönnrot som den nya tidens runofader, en ny Väinämöinen, som förenat den finska mytologin med kristendomen. Verserna utgör en upptakt, en ingress som placerar in Lönnrot på Finlands karta. I andra delen presenteras härkomsten och uppväxten:

Så tyst, så ensligt var hans lugna bo.
Långt brusade i fjerran livvets äflan,
Och intet skum från stormupprörda vågor
Slog här mot stranden af hans stilla sjö.
Den höga furan vaktade hans portar,
I granen susade en forntids sägner,
Och vårens fåglar sjöngo här i björken
Om Finlands skönhet och Guds allmakts lof.

Torpet i Sammatti, Lönnrots födelsehem, återkommer Topelius till i många verk. Det presenteras i *Finland framställt i teckningar*, *Boken om Vårt Land*, *Läsning för barn* och till Lönnrots 80-årsdag 1882 skrev han hyllningarna »Ett folks kärlek» och »Paikkari torp»: »Detta obetydliga, aflägsna, fat-

tiga torp, hur mycket har det ej gifvit oss, hur mycket har det ej lärt oss!»⁹ I skildringarna av den natursköna skogstrakten, det oansenliga torpet och Lönnrots livsgärning framträder de dygder som Topelius ofta lyfte fram: det enkla livet, gudfruktigheten och det strävsamma arbetet. För Topelius visade historien om »pilten» från Sammatti »fäderneslandets och mänsklighetens historia, allmaktens sätt att utkora sina redskap, det finska folkets kamp för kultur och självmedvetande».¹⁰ Lönnrots livsöde framstår som essensen av det eftersträvansvärda, och ett föredöme för kommande släkten. I sista delens sapfiska strofer befästs hans plats i historien:

Våg efter våg dör spårlös bort i hafven;
Långt genom tidens fjärdar rullar framåt
Berghög en dyning: det är vågsvall efter
Finlands Elias.

Motsvarande element skönjs i »Fredrika Bremers minne» (s. 51–54). Härkomsten tangeras kortfattat, tyngdpunkten läggs på livsgärningen. Hon var en fri ande, som hjälpte de förtryckta, spred ljus och kärlek. Men en fördom »i jättehögt gestalt» måste hon bekämpa: »Hvart hon i verlden såg, var Mannen ensam allt». Kvinnan bar »Sin ärfda lott, att, skonslöst kysst ihjäl, / För mannens blick, som elfvorna i sagan». Fredrika Bremers kallelse var att föra ut budskapet om jämlikhet och »qvinnans rätt». I den avslutande strofen skrivs Bremer in i historien med en liknande metafor som Lönnrot:

Men inga verldshafs töcken, ingen bölja
Och ingen hvirfvelvind af öknens sand
Skall sopa hennes spår från jordens dunkla rand
Och hennes andes verk från dem, som henne följa.

Kvinnans roll och ställning berörs också i andra dikter. En av dem tillägnades Emma Irene Åström när hon promoverades som Finlands första kvinnliga magister 1882 (s. 242 ff.):

Hur många dina systrar funno vägen
Till samma mål, men funno porten stängd
Och funno fördomen som dörrvakt trägen
Och dumheten som skylt på dörren hängd.
[...]

Du blef den första. Andra skola följa.
Nu, nu gick Cæsar öfver Rubicon!»

I »Fruntimmersskolan i Helsingfors» (s. 191 f.) och »Qvinnans rätt» (s. 297 f.) framhålls kvinnans självklara rätt till bildning, till »medborgarrätt i tankens republiker». Olof Enckell konstaterar att Topelius var en hängiven förkämpe för kvinnans rätt till fri studiegång och självständig personlighetsdanning. Han ivrade tidigt för att kvinnor skulle få möjlighet att avlägga studentexamen och bedriva universitetsstudier.¹¹ I flera sammanhang underströk Topelius mödrarnas roll som uppfostrare: det ankommer på dem att lära barnen att älska sitt land, sitt folk och sitt språk.¹² Denna uppgift formuleras också i »Min moder» (s. 48 f.) och »Till Finlands mödrar» (s. 209).

Dikten tillägnad teckningsläraren Franz Sedmigradsky (s. 238–242) avviker från övriga minnespoem: hans härkomst är dunkel och hans liv tycktes inte lämna några särskilda spår: »Han lefde som en ostra i sitt skal, / Gaf ej kalas, besökte ingen bal.» Han framstår som en godmodig men snål och udda person utan betydelsefullt sammanhang fram till sin död.¹³ När testamentet bryts upp dagas att han skänkt sin förmögenhet, »och det var ej så lite fyrk till slut», som grund för en småbarnsskola. Sedmigradskys storhet uppenbaras efter hans död och hans anspråkslösa och anonyma liv upphöjs. Därefter används jämförelsen (*synkris*) för att framhäva den föredömliga gärningen: många samlar pengar och »fikar rastlös efter makt och ära,» deras minne blir blott »en torfva mull»: »Den gamle teckningslärarn visste bättre, / Han samlade, men ej för egen skull.»

HISTORIA OCH SAMTID

Topelius pedagogiska grepp att uppta ett ämne i olika litterära verk ger avtryck i *Nya blad* och *Ljung*. Ofta behandlas motiven i dikterna också i *Finland framställt i teckningar*, *En resa i Finland*, *Boken om Vårt Land* och *Läsning för barn*, t.ex. landhöjningen, Finlands flagga, telegrafan, skogsskövlingen, Imatra-forsens storhet och trettioåriga kriget. Åbo händelserika historia passerar revy i dikten tillägnad Västfinska nationen och Österbottens öden rekapituleras i »Wasa Marsch». Topelius lyfter också i flera sammanhang fram något mer okända finländska personer som den tidigare nämnde Sedmigradsky och den sista nunnan i Nädendals kloster (»Katholicismens enka i Finland»). Förmodligen gav de fördjupade studier Topelius ägnade sig åt inför föreläsningarna i Finlands historia och geografi (1854–1875) inspiration till flera poetiska alster.

»Alla folk behöfver i djupa drag inandas den renande luften af en forntid, för att stärka sin ande i tidernas trångmål», skrev Topelius inför uppförandet av *Regina von Emmeritz* (1853).¹⁴ Och 40 år senare: »Skaldekonsten må behålla sin rätt att idealisera och historien sin rätt att korrigeras. Det är endast realismen, som gör sig löjlig med att gråmåla sin förmente verklighet, som är intet annat än betraktarens egna grå glasögon.»¹⁵ I föreläsningarna framhåller han att de historiska gestalterna bör träda fram som levande varelser, vars »hjertan engång klappat som våra hjertan, fulla af lif, af passioner, – delade, som vi, mellan dödligas hopp och fruktan, – med varma ögon, blomstrande kinder, senfulla armar, arbetande, lidande, älskande likasom vi, och då först får denna skenbara verklighet sanningens innehåll.»¹⁶ Denna vision förverkligade han framför allt i romanen *Fältskärens berättelser* och i sina historiska noveller och dramer, men också i sin lyrik. Utsnitt ur historien iscensätts och får liv och färg, fakta och fiktion vävs samman.

Flera dikter åskådliggör krigiska bragder. Fyra dikter i *Ljung* beskriver slaget vid Lützen 1632 och Gustav II Adolfs roll.¹⁷ Topelius bidrog starkt till att skapa en positiv bild av Gustav II Adolf, framför allt genom *Fältskärens berättelser*.¹⁸ »Ett Lützen-minne», liksom »Töcknen kring Lützen», levandegör ögonblicken innan det berömda slaget: dimman ligger tät som en mur, den »käck» Gustav anländer, koordinerar anfallet och trupperna stämmer in i Luthers psalm »Vår Gud är oss en väldig borg». »Öfverste Fabviers Adjutant» beskriver en krigsscen en månlyd decemberrätt: de filhellenska trupperna rycker ljudlöst fram och den orädda hjälten A. M. Myhrberg forcerar fiendelinjen för att skaffa mera krut.¹⁹ I festdikten till Olofsborgs minne framträder den 400-åriga muren som historiens vittne: ett scenario uppållas där den tappre riddaren Erik Axelsson Tott sporrar soldaterna – blänkande lansar dras, pilar smattrar, fienden faller.²⁰

Också historiska gestalter från universitetets värld levandegörs. Polyhistorn Henrik Gabriel Porthan och juristen Mathias Calonius gestaltas i varsin tablå i dialogform; dikterna skrevs för studentkalendern *Joukahainen*. I deras förhållningssätt till sina adepter synliggörs de förtjänster och dygder Topelius vill framhålla för de unga.²¹

Förutom att Topelius upptog historiskt stoff i dikterna kommenterade han kontinuerligt samtida skeenden. Betydelsefulla händelser inlemmas i det pågående historieskapandet, samtiden förevisas i text. Så sker t.ex. i invignings- och jubileumsdikter: genom att tilldragelserna fick en poetisk form och spreds genom separatträck och avtryck i tidningar befästes deras betydelse och skrevs in i det kollektiva minnet. Ett exempel är »Vegas spår»

(1881) som tillägnades den forskningsexpedition som nyss hemkommit efter en strapatsrik resa i Nordostpassagen under A. E. Nordenskiölds ledning. Dikten hedrar de forskare som offrat bekvämlighet och trygghet för »menschlighetens sak».²² I »Nystads skraddare» (1869) hyllas den telegraflinje som nyligen hade byggts ut från Grisslehamn: den liknas vid en skraddare som »träcklar rike ihop med rike» och reparerar den söndring som freden i Nystad hade åstadkommit i och med att Sverige förlorade viktiga besittningar: »Ty öfver Nystad nu språkar norden / Ej mer med värjan, men väl med orden.»²³ Tillbakablickandet är signifikant: genom att reflektera en aktuell händelse i historiens prisma skapar Topelius ett kontinuum i tid och rum.

I några samtidsdikter framträder ett tydligt politiskt budskap. »Lejonet på Parola malm» författades efter att ett monument till minne av Alexander II:s mönstring av de finska regementena hade avtäckts. Lejonet får symbolisera styrkan hos det finska folket – prövat, trofast och kämpande. De tre sista stroforna utmynnar i den provokativa maningen »Uppvakna, lejon, i natten!» – förmodligen den formulering som gjorde att Censuröverstyrelsen dröjde med att godkänna diktsamlingen; versen kunde tolkas som en maning till nationellt uppror.²⁴ »Herr Meyer» är en allegori över den enfaldiga, inskränkta censuren – dikten passerade dock under den granskande radarn när den i sin första redaktion publicerades i *Helsingfors Tidningar* 1846.²⁵ »Draktänder» (1871) uttrycker Topelius medlande ställning i språkfrågan, hans hyllande av devisen »två språk, ett folk». Han underströk i olika sammanhang svenskans och finskans likvärdiga existensberättigande. För honom var ställningstagandet kulturpolitiskt, inte språkpolitiskt. I dikten riktar han sig med patos dels till de svensksinnade för att de motarbetar den naturliga utvecklingsprocessen, dels till de finsksinnade för att de negligerar historien och landets rötter.²⁶ Topelius förmodligen skarpast formulerade debattdikt, »Originala skuldsedel» (1872), skrevs i polemik mot en åsiktsyttring som ifrågasatte Sveriges betydelse för Finland och därmed tillsättandet av en professur i svenska språket. I den pläderande dikten inskräper Topelius den svenska tidens betydelse för Finlands utveckling till en civiliserad rättsstat.²⁷

KONSTSYNEN

Topelius intresse för konsten och dess olika uttrycksformer syns redan i ungdomsdagböckerna; han försummade sällan ett teateruppförande, en konsert eller en operauppsättning under studietiden i Helsingfors. Som redaktör för *Helsingfors Tidningar* (1842–1860) bevakade och kommenterade

han regelbundet både det inhemska och europeiska konstlivet. Under hela sitt yrkesverksamma liv ägnade han sig åt att förbättra konstarnas ställning och konstnärernas villkor i Finland. År 1846 bildades konstföreningen med Topelius som stiftande medlem och sekreterare, och 18 år senare grundades Konstnärsgillet (1864) där Topelius verkade som ordförande i 25 år. Han uppmuntrade och understödde finska konstutövare så att de kunde studera utomlands.

Under sitt sista år som redaktör 1860 publicerade Topelius en artikelserie där han formulerar något som kan liknas vid ett konstnärligt program.²⁸ Här understryker han konstens roll för nationen: »Konsten är en världsmakt, ty den bygger på de eviga lagarna för det sköna. Men konsten är också en nationalmakt, ty den utpräglar sig klarast i en gifven nationell form och rotar sig starkast i kärleken för det egna.»²⁹ Konsten är vidare bildningens blomma. Det som vetenskapen mödosamt letar i tidskrävande forskning, det ger konsten i ett ögonblick av inspiration: »Den ena talar till tanken, den andra till känslan, och båda ha få utvalde mästare.»³⁰ Nyttan av konsten är »att lefva, lida, glädjas och älska dubbelt, emedan vi där ha framför oss andra, som lefvat, lidit, glädits och älskat likasom vi, och emedan denna anblick rycker oss lös från vår trånga själfviskhet och för oss, med fantasins och åskådningens makt, till mänskligheten utom oss».³¹

Som ordförande för Konstnärsgillet fick Topelius upprepade anledningar att formulera konstens höga syfte, inte minst i de dikter han framförde på gilletts årsfester den 5 februari. Den konstsyn som framträder i dikterna är utpräglad romantisk och nyplatonisk. Konsten skall inte bara reflektera sin samtid utan gestalta högre ideal: »Att blicka högt mot ädla mål / Och tänka stort om lifvet.»³² Konsten är en avspeglning av det gudomliga, ur bilden – men »en bruten återglans / Af källans ljus».³³ Föreställningen artikuleras också i titeldikten »Nya blad» och ger relief åt Topelius egen poetik: det högsta och bästa i poesin återspeglar det himmelska.³⁴ Konsten helar och frigör: »Hvad här syns brustet, ger du samladt åter / I skapelsens ursanna harmoni; / All lifvets bundna skönhet gör du åter fri.»³⁵

I hyllningen till Beethoven framstår musiken som den obetvingliga makt som frigör den »fallna menniskoanden». Den platonska kärnan koncentreras i några versrader:

Det är det himmelska till sist, som segrar,
Det högsta, som i slutackordet hägrar,
Det goda, som ur smärtans graf uppstår,

Det ädelt sköna, oförgånligt sanna,
 Som reser in i döden högt sin panna,
 Det eviga, som fram ur tiden går. (s. 260)

Hos Topelius handlar längtan ytterst om att återförenas med urlivet, att förlösas från materien och nå idéernas värld.³⁶ Livet är en »cirkelgång» till den punkt som vi utgått ifrån: »Till denna idealets värld, / Från hvilken börjades vår färd.»³⁷

I »Votum för den dramatiska konsten i Finland» (1864) skildras målande teaterns förmåga att gestalta det mänskliga livets skiftningar och levandegöra det förgångna. De »stumma bladen» i historieböckerna talar om stora gestalter, men utan liv, »kropplösa tankar, ädla föredömen», »djerfva handlingar, – men utan armar / Och utan röst». Då kommer *Dikten*, »Som i sin oskuld drömmer tusen gånger / Mer sannt, än all den vises forskning tänkt,» och träder fram på scenen:

Förhänget uppgår. Häfden träder fram,
 Ej mer i väsenlösa skuggors töcken,
 Men frisk, förkroppsligad, förandligad
 Och varm, som lifvet andas än i dag.
 Då ljusnar dimman. Det förgångna lefver. (s. 99)

Diktens tema är långt detsamma som i förordet till novellen »Konungens handske» (1863), noterar Matti Klinge: vad vet historiens bok egentligen om livet, om människorna i det förflutna? »Historien är i sig stum, kall och livlös, dess människor och händelser ligger begravda i kyrkogårdens mull – intill dess att Dikten ger dem liv.»³⁸ När dramatiken är som bäst är den, menar Topelius, en »spegelbild af folk, tider och mänsklighet».³⁹ Den »likasom indrager på en gång hela mänskliga lifvet, med kött och blod, med synd och brist, med stöflar och sporrar, inom konstens ramar för åskådarens blickar».⁴⁰ Shakespeare, som Topelius hyste en livslång beundran för, hyllas för förmågan att göra just detta:

Som han, har ingen man förstått
 Det som var ondt, det som var godt,
 Det som var stort, det som var smått,
 Det som låg mellan båda,
 Det som var krökt, det som var stolt,

Det som var öppet eller doldt,
Åt himmel eller afgrund såldt,
I hjertat genomskåda. (s. 96)

Topelius intog med åren en allt mer reserverad hållning till teatern. Han reagerade under 1860-talet på att den gjorde »avsteg och eftergifter» mot en »blandad publik», och han upplevde att den tog mer av hans tid och intresse än vad tillbörligt var.⁴¹ Något av detta avspeglas i de avslutande verserna av »Till en skådespelerska» (s. 276 ff.), tillägnad Hedvig Charlotte Raa-Winterhjelm: »Vänd från de segrar gömda qval förbittra / Tillbaka till naturens enkla sköte, / Till hem, till make, till dig sjelf, till Gud!»

VÄRDEGRUNDEN

I *Självbiografiska anteckningar* betecknar Topelius året 1868, när han fyllde 50, som en vändpunkt i livet. Hungersnöden låg som en skugga över landet. Dottern Aina insjuknade i lunginflammation. Topelius påbörjade arbetet i psalmbokskommittén och tillbringade vårterminen i Åbo. Uppdraget tog han på största allvar – han beskriver det som en »skola i självförsakelse, vilken jag rekommenderar både åt inbillade och verkliga storheter». Han upplevde att han »måste bortkasta den allra största delen av de poetiska uttryckens och bildernas gångbara mynt» och »söka krafter ovanefter».⁴²

Denna mer uttalade religiösa inriktning i liv och verk avspeglas i de tre dikter som är tillkomna med anledning av nödåren 1867–1868.⁴³ I »Fåglalet» – vars röst och perspektiv f.ö. är Sylvia-visornas – betraktas människans elände och lidande som en konsekvens av slöseri och lättja. I »Septemberratten» och »Till de folk, som lida» framställs hungersnöden som en maning av Försynen, ett korrektiv till människans tankeförmåenhet. Räddningen från den andliga utarmning som välståndet medför är besinning, måttfullhet och gudsfruktan. Kyrkans inställning var densamma: hemsökelsen sågs som ett straff för njutningslystnad och flärd.⁴⁴ Men lidandet – också det självförvalade – förädlar: »All hjeltekraft, all ädel glöd / Har vuxit under kamp och nöd, / Försakelse och fara.»⁴⁵

Levnadstecknaren Valfrid Vasenius påpekar att de tre nämnda dikterna är de sista av Topelius »fosterländska situationsdikter», d.v.s. sådana där nationens historiska ställning vid en viss tidpunkt inspirerade honom att sjunga vad han på hela folkets vägnar kände, önskade och hoppades. Med det förändrade politiska läget och partibildningarna kunde han inte längre

tala till hela nationen annat än när den drabbades av en kollektiv prövning, som hungersnöd.⁴⁶

Topelius opponerade sig i olika sammanhang mot vad han uppfattade som kall förståndsmässighet, vilket får ett pregnant uttryck i »Voltaires hjerta» (s. 104 f.). Upplysningstidens representant, »snilletts kung» Voltaire ifrågasatte och häcklade programmatiskt de värden som Topelius satte högt: »Fri var han, – fri från hvarje band, / Som menskor heligt är: / Gud, oskuld, dygd och fosterland, / Den prisade Voltaire.» I oktober 1870 hade Topelius i *Helsingfors Dagblad* gått till oprovocerat angrepp mot två representanter för den vetenskapliga historieskrivningen; Ernest Renan och David Strauss hade uttalat sig för fred och samförstånd med anledning av det pågående fransk-tyska kriget, men Topelius tog i sin insändare fasta på deras kontroversiella skrifter om Jesu liv.⁴⁷ Recensenterna läste *Nya blad*, som utkom någon månad senare, mot detta inlägg och noterade en liknande ofördragsamhet i t.ex. »v. Dreyses graf» och »On m'a trompé» som tillkom vid samma tid.⁴⁸

I ett föredrag hållet 1890 deklarerar Topelius att han »älskar och ärar dessa vetenskaper, der de så samvetsgrant och med en så tålig möda, slägte efter slägte, arbeta på att avslöja skapelsens hemligheter. De vidga vår synkrets och de lyfta vår själ att tillbedja Gud i hans verk». Men för Topelius var den fria tanken inte det högsta: »vi måste erkänna någonting högre, nemligen Gud såsom det högsta förnuftet, och icke vilja med vårt förnuft mästra Guds.»⁴⁹ Eller som i »Voltaires hjerta»: »Men tänka stort, är tänka varmt / Och högt, – ej endast fritt.» I den avslutande delen av *Ljung* inpräntas denna ordning:

Gå till Guds ord! Sök källans ljus!
Vi villas bort i skenet.
Sök lifvet i en verld af grus,
Sök ej blott fenomenet!⁵⁰

Skövlingen

I tre dikter skrivna 1868–1878 formulerar Topelius en känslofull protest mot den eskalerande avverkningen av skogen, en hjärtefråga som han redan under 1850-talet hade tagit upp till debatt.⁵¹ Skogsskövlingen symboliserar för Topelius en ödeläggelse av värden i stort. I upptakten till »Fåglalåt» som tillkom under hungeråret 1868 utpekas problemet: »Hur skall det land ej frysa uti den höga nord, / Som kläder af sin pels, de gröna skogar?» (s. 31 f.)⁵² Här uttrycks åsikten att frostens förödelse är en direkt följd av att den klimatreglerande skogen har huggits ner. Mot den fattigdom och det elände som

följde i frostens spår ställs överflödet och lyxkonsumtionen. Topelius såg avverkningen som ett uttryck för lättja och slapphet: svedjebruket krävde mindre arbete än åkerbruk. Temat upptas också i dikten »Kymmene bär sin moder till grafven» (1878; se s. 199 ff.).⁵³

En av dem som i Sverige engagerade sig för skogens bevarande var biskopen och botanisten Carl Adolph Agardh, av Topelius benämnd som »den genialiske svensken».⁵⁴ I företalet till utredningen *Om Sveriges skogsväsen* (1857) hävdar Agardh att Sveriges tillvaro som ett civiliserat land »beror deraf om det har skogar eller icke». Skogen skyddar mot blåst, köld, hetta och torka. Agardh såg, liksom Topelius, skogen som en resurs som motverkar fattigdomen och erbjuder »den trevnad som den rike eftersträvar», den utgör således »en välgörehetsanstalt i den aldra största scala, underhållen af naturen».⁵⁵ Det är sannolikt att Topelius influerats av Agardh, hans verk fanns i Topelius bibliotek och tankegångar och resonemang är likartade. De understryker båda skogens reella och symboliska värde för folket i en tid när de ekonomiska intressena hade tagit kontrollen över nyttjandet av skogen.

I »Skogssköfvingen» från 1874 skärper Topelius kritiken:

De plundra dig, mitt land! De sälja dig.
De slita af din varma vinterklädnad,
Som drinkaren med fräcka händer säljer
Sin moders tröja för ett uselt rus. (s. 201)

Topelius påminner om att yxan historiskt sett varit en förutsättning för civilisation och kultur. Men i härjningens spår följer allehanda laster: frosseri, girighet och lättja, men också dryckenskap; på de nya industriorterna etablerades krogar och lönnbrännerier. Den urskiljningslösa avverkningen blir för Topelius en metafor för samtidens felprioritering i stort och nedmonteringen av normer och ideal. Verserna laddas med moralisk indignation, av en vrede mot månglarna som härjar de heliga markerna och skövlar värdegrunden. Vägen till välstånd, »[t]ill ljus, till frihet och till mensklig lycka,» är »bön och arbete och enkel sed».⁵⁶

Utsädet

Ödeläggelsen av värdegrunden såg Topelius inte minst i den moderna litteratur som framträdde på 1880-talet. Framförallt var han bekymrad över normlöshetens destruktiva inverkan på de unga. I flera sammanhang, särskilt under senare delen av 1880-talet, framhöll han det tryckta ordets makt och

författarnas och förläggarnas ansvar; »det talade eller skrifna ordet är ett samtal med några få, det tryckta är ett samtal med världen.»⁵⁷ Han krävde »en sedlig botten» i litteraturen: »Nutidsrealismen har ingen botten alls.»⁵⁸ I dikten »Utsäde» (1884) ger han uttryck för denna hållning. Två unga flickor hittar sin mors undàngömda bok som får kinderna att rodna:

»Fällan» eller någon annan
Af tidens sopor, – intressanta laster
Och styggelserna af ett uselt lif
Förutan heder, blygsel, tro och sed.⁵⁹ (s. 285)

»Hvarje ord är ett frö, ur hvilket intryck uppspira», poängterar Topelius i publicistklubbens jultidning 1887: »Det tryckta ordet går ut i världen som aspens fjun, när det kringströrs af vårvinden: ingen vet hvar det en dag slår rot; ingen kan beräkna de plantor, som i dag, i morgon eller efter mansåldrar skola framgå ur dess utsäde.»⁶⁰ Den bibliska liknelsen om sådd och skörd används också i dikterna till lärarseminariets och lärarinneseminiariets invigningar: »åkermännen» sår plantor och ädla frön – Herren ger växten. Skolan är ett »såningsfält», en »blomstergård». ⁶¹ I »Svarta gardet» är typograferna de tjänare som sprider ordets frön »långt ut öfver länder och vatten» (s. 25 f.).

Anmärkningsvärt i Topelius journalistik är att han tidigt lyfte upp sociala frågor. Han skrev t.ex. om de fattigas miserabla bostäder, om tjänstefolkets utsatta ställning, de höga hyrorna, och han gjorde ett ingående brottmålsreportage om ett mord i 14 nummer. Han ansåg det vara en medborgerlig plikt att avslöja sådana »taflor af laster, elände och brott» för att sprida kunskap om samhällets skuggsidor.⁶² Olof Enckell konstaterar att Topelius här fann anledning att »rota i de samhälleliga dynghögar» och att städa bland de sociala »sopor» som han upprört tog avstånd från i litterära alster.⁶³ Bakom denna reaktion låg en grundmurad uppfattning att litteraturen – liksom konsten överlag – hade ett högre uppdrag. För Topelius var författarens moraliska ansvar för samtid och eftervärld centralt och litteraturen förebildlig, den »sedliga botten» ett orubbligt fundament.

Topelius litterära värld representerade helt andra värden och dygder än det moderna genombrottets. Betecknande är P.A. Gödeckes recension av *Vinterqvällar* 1880. Han konstaterar att Topelius står för ideal »som en nyare och mer skeptisk tid vuxit ifrån». Han ger läsaren »hjältesor», »ynglingar fulla af tro och heder», försakande, tappra, plikttrogna.⁶⁴ Topelius stod för

ideal som allt mer började ifrågasättas och blekna. Dessutom accentuerades det docerande och tendentiösa i hans senare verk – sannolikt för att han strävade efter att vara en tydlig motkraft till den litteratur som dissekerade det han ansåg heligt: Gud, tro, familj och fosterland.⁶⁵

BILDSPRÅK

Naturen är en central komponent i Topelius lyrik: dels återges naturen som natur, dels används den bildligt. I inledningen till den första föreläsningen i Finlands geografi och historia deklarerar Topelius sin romantiska natursyn: bergen och vattendragen är ådror i en stor organisk kropp och allt lever och verkar för ett gemensamt ändamål. I Hegels anda menar han att myterna – liksom vetenskapen – upprättar ett förhållande till det förgängliga, skapar sammanhang och samband. Myten »personifierar alla naturens krafter [...] likasom för att evärdeligt hägna deras lif emot tviflet och deras fortbestånd emot den förgängelse, hvaraf de äro omgifne».⁶⁶ Ett liknande syfte skönjs i Topelius dikter: han vill upprätta ett förhållande mellan människan och världen, skapa mening och samband. Naturen levandegörs genom personifikationer och besjälning och träder i dialog med den lyhörda människan.

Vattenelementen har uppmärksammats som ett återkommande motiv hos Topelius, inte minst i hans fosterländska lyrik.⁶⁷ De mest frekventa vattenorden i *Nya blad* och *Ljung* är hav, våg, sjö och bölja.⁶⁸ Havet personifieras: det omfamnar landet och kysser Finlands stränder. Det liknas vid en älskande moder eller vid en brudgum som ständigt förlänar mer land åt sin utvalda brud. Havet framställs också som förebild för de unga som skall lyfta Finland. Bilderna tar fasta på havets väldighet och inneboende kraft: tanken och det fria ordet är ett hav som inte kan tämjas, inga vallar stoppa.⁶⁹ I dikterna om fosterlandet projiceras samma krafter på Finland: med samma naturnödvändighet som vårfloden spränger murar och bräcker dammar är Finland förutbestämt att gå mot sin frihet.⁷⁰ Vattenmetaforerna upptas också i idiomatiska uttryck som betecknar tidens gång (»lifvets vågor», »tidernas blå ocean»). Regnet uppträder som ett välkommet inslag (»mild, lik sommarregnet», »välsignelsen som manna regnar».⁷¹

Topelius etablerar skogen som trop för poesins landskap, vilket faller in i den nationalromantiska föreställningen om heden, ödemarken och skogen som mytalstrande platser.⁷² Det är i skogen han hittar sin dikt, ljungholman; i de tre diktsamlingarnas titeldikter förs läsaren in i skogen, diktmodern Runotars hemvist. Barndomens aspar lär honom sjunga och i granarnas sus

hörs en »fortids sägner».⁷³ Skogen härbärger Finlands själ, och det är en plats att närma sig med vördnad; denna föreställning bidrog förmodligen till hans indignerade reaktion mot skövlingen av skogen.

Träd och olika trädarter blir symboler för personer och personlighetstyper. Om österbottningen sägs: »Vi vexte upp ur frostig bädd / Som vintergran i drifvor klädd.» Ett folk som växer i ett hårt och kallt klimat blir ett hårdat folk, den materiella knappheten ger ett starkt rotsystem. Ett träd som står stadigt rotat och sträcker sin krona uppåt är en förebild för Finlands folk: »Men bred din krona mot den vida världen, / Drick mäg och ungdomskraft af himlens ljus!»⁷⁴ Furan står hos Topelius för andlig resning; Alexander II benämns som »höjdernas fura». Gustaf Adolf och J. R. Munck liknas vid ekar, C. A. Wetterbergh vid en »kärnfäst, reslig gammal tall», »alltid grön och full af fågelsång». Småbarnsskolan beskrivs som en »småskog» av unga träd, dess initiativtagare Sedmigradsky som en »längesedan vissnad skroflig stubbe».

Årstiderna är jämnt representerade.⁷⁵ Våren hägrar i framåtblickande verser (»När våren ånyo blir grön»). Sommaren förekommer nästan uteslutande i sammansättning och då som liknelser. Ordledet betecknar det milda och det paradisiska (»ljuflig som en sommarvind», »Evigt unga, sommargröna»). Hösten får symbolisera ålderdom. Vintern härbärger det frusna och skenbart livlösa (»vissnad fröjd, som vinterfrostens härjat»). Snö används flitigt, ibland metonymiskt för vintern, ibland bildligt med avseende på den vita färgen (»med snöig hjessa», »vardt som en snö om kind»).

Färgorden är påfallande många i Topelius lyrik och uppträder mestadels som attribut till naturelement.⁷⁶ Grönt betecknar naturen i stort, blått används för hav och himmel, vitt är attribut till snön men indikerar också renhet och oskuld, rött kan stå för blod, eldslågor eller, som purpurn, för aftonrodnaden. Det rosenskära förknippas med morgon, hopp och ungdomskärlek, medan gul konnoterar höst och förgänglighet och det grå åldrandet. Topelius användning av färgord kan som synes härledas till naturens egen färgskala och uppvisar inga avvikelser från gängse praxis.

Bibliska liknelser förekommer allmänt (»jorden är / Guds fotapall», »jordens skuggor vike»). Den andliga kampen mot moraliskt förfall och för bildning, rätt och sanning skildras i krigstermer, också det bibliskt. I »Svarta gardet» för typograferna det tryckta ordets och den fria tankens krig, de »vässa lansar» och »smida hans rustning». I de flesta fall betecknar striden det mänskliga livets vedermodor (»kämpa sin strid», »Vi måste jaga. Utan strid / Vann ingen kämpe segrans lön»).

FORM OCH STILGREPP

Överlag varierar Topelius versmåttens mindre i *Nya blad* och *Ljung* än i *Ljungblommor*. Runometern, ghaselen och parabelsn prosaform som används i de tidigare samlingarna saknas i de senare.⁷⁷ Den dominerande verstypen är jambisk eller jambisk-anapestisk, oftast fyrradig och kors- eller parrimad. Liksom i *Ljungblommor* kan flera av de jambisk-anapestiska dikterna läsas som nystev: med betoning på fjärde och nionde stavelsen och svagt tryck på de övriga framträder en dansant puls som imiterar polskans rytm (»De stodo höga vid elfvens branter, / De voro vindarnas musikanter,«).⁷⁸ Många dikter har varierande antal takter – fyrtaktiga verser varierar med en-, två och/eller tretaktiga – vilket visualiseras i böljande vågformiga strofer. Dyliga finns inte minst i kategorin visor och romanser, i bägge samlingarna, där de rytmiska och melodiska elementen är framträdande.

En något mindre del har trokeisk eller trokeisk-daktylisk vers; titeldiktens trokeiska versmått anknyter till runometern och därmed till de första dikterna i *Ljungblommor* I, men de är strofindelade och rimmade, liksom samlingens övriga trokeiska dikter.⁷⁹ Sjutton dikter är skrivna på blankvers, ett versmått som inte är företrätt i de tidiga diktsamlingarna. Därtill finns två sonetter.⁸⁰ I dikter med flera delar använder Topelius oftast olika versscheman: de reflekterande och rekapitulerande partierna framförs på de stikiska versmåttens blankvers och alexandrin, medan mellanliggande partier som gestaltar händelser har mer oregelbundna och kortare versformer.⁸¹ Växlingen mellan verstyper markerar perspektiv- eller scenbyten.

I hela 18 dikter bestäms versvalet av en melodi. Tre minnespoem skrevs t.ex. till begravningsodet »Integer vitæ scelerisque purus« med sapsfisk strof. Dikten till Montgomery sjöngs till melodin »An die Freude«, födelsedagsdikten till J. R. Munck och »Strandbrinken« till Carl Nielsens »Det er et yndigt land«. Topelius skrev också ord till en koral av Bach, till en menuett av Mozart och till Schuberts tonsättning av »Ständchen«. Han valde kända melodier med körstämmor som förmodligen redan var inövade av de studentsångare som ofta framförde dem. Några av de dikter som Topelius komponerade för Våröreningen författade han sannolikt till en färdig melodi, andra skrev han med en viss kompositör i åtanke.⁸² Sviten »Nordiska taflor« var ursprungligen avsedd att tonsättas av J. A. Josephson.

Sångbarheten i Topelius lyrik har ofta framhållits. Till det starkt melodiska bidrar hans rikliga användning av anaforer, assonanser, allitterationer, rimflätningar och omkväden. »Julvisa« kan exemplifiera:

Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt
 I signad juletid;
 Gif mig Guds ära, englavakt
 Och öfver jorden frid!
 Gif mig en fest,
 Som gläder mest
 Den konung, jag har bedt till gäst;
 Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt,
 Gif mig en englavakt! (s. 313)

Anaforen »Gif mig» upprepas i fem verser och i första versen »ej» (poly-syndes). Assonanser (*Gif mig – I signad juletid, guld – juletid – Guds*) och alliterationer (*glans – guld – Guds*) binder ihop verserna liksom rimflätningen och cirkelkompositionen; nästsista versen är identisk med den första och sista versen upprepar vers tre i förkortad form. Uppdelningen av vers fem till två halvverser motiveras av dubbelrimmet (*fest – mest*), vilket förenhetligar ljudbilden. Samtliga figurer karakteriserar Topelius hela lyriska produktion.

»Motiv»

De åtta dikterna i sviten »Motiv» (s. 284–289) från 1884 framstår som Topelius formmässigt mest överraskande. Dikterna är ett slags miniatyrtaflor och består av fyra par: två landskapsmotiv, två genremålningar och två historiemålningar – en i samtiden allmänt vedertagen indelning för måleriet – och därtill två med bibliska motiv. Alla är skrivna på blankvers.

I formellt hänseende illustrerar sviten Topelius strävan att pröva nya och modernare uttrycksformer, trots att han i övrigt tog avstånd från den realistiska diktningens idéinnehåll.

Skisserna kännetecknas av ett impressionistiskt drag: de fångar en ögonblicksbild, synen accentueras. Ett par exempel på inledningsverser:

En skogsväg. Granar, drifvor, klippor, skuggor.
 Till venster eldens spår. Förhärjad skogsmark, (s. 284)

Ett kabinett. Lyx. Damast. Spegel. Solsken.
 Spår af en slutad morgontoilett. (s. 285)

Den impressionistiska stilen förmedlar olika former av illusionsverkan beträffande tid, rum och kvalitet, framhåller Hans Lund. Ord och syntax

frigörs från den vanemässiga språkbyggnaden. Berättaren kommenterar inte, lägger inte till rätta. Metonymiska figurer står för helheten. Framställningen förtätar förmedlingen av sinnesupplevelser (komplex apperception) utan tillrättaliggande analys.⁸³ En sådan stil karakteriserar diktsviten »Motiv». Tavlorna får sin stämning av syntesen av de omedelbara sinnesintrycken. Inledningsverserna påminner om scenanvisningar eller ekfraser (bildbeskrivningar). Framställningen är åskådlig och har en dramatisk verkan; även om verserna återger en ögonblicksbild bär de på en berättelse eller en rörelse. I »Töcknen vid Lützen» fokuseras de orörliga, laddade sekunderna före det historiskt avgörande slaget. I »Dothan» skildras likaså en scen före ett slag: »Taflan / Bär bortom ramen aningens fullbordan:»

Samtliga målningar har en specifik ljussättning som ger dem en unik inramning: månljus, solsken, en upplyst affär i kvällsmörker, purpurröd solnedgång, grå morgonskymning, månljus natt och stjärnklor natt. I den stämmingsmättade »Midsommarnatt» framträder ljuset som ledmotiv – ljusets magi besjälar den nordiska sommarnatten:

Det obeskrifliga, som flyr för penseln,
Är dagens krona öfver nattens panna.
Allt hvilar, strålar. Hvadan kommer ljuset?
[...]
Det är hvarst skapadt tings fördolda själ,
Som andas ut i nordens sommarnatt
Sin gömda längtan och sitt tysta hopp. (s. 284 f.)

Det jordiska ljusets kvintessens var för Topelius juninatten, konstaterar Clas Zilliacus, det gav hans lyrism fritt spelrum.⁸⁴ Den andra landskapsmålningen, »Vinterqväll», utgör en pendang. Här belyses motivet av vintrigt månljus, och till skillnad från sommarnattens stillhet karakteriseras vinterbilden av rörlighet och liv:

Till höger månen, hängande i granen
Och klart belysande en häst, en släde,
En pelklädd man. Det går i muntert traf;
Man tror sig höra bjellrans glada klang, (s. 284)

Samma motiv beskriver Topelius i artikeln »Till en målare» 1858 där han föreslår att motivet »en vinterqväll» kunde avbildas som en hög »skog af

snötyngda granar, och fullmånen hängande, som runan säger, på granens grenar».⁸⁵ På liknande sätt som i diktsviten beskriver han motiv i ord som han ser dem för sin inre syn så att en konstnär ska kunna transformera dem till bild. Samma ekfrastiska framställning använder han också i artikeln »Taflor från Helsingfors» som, liksom »Motiv», tillkom 1884.⁸⁶ – Den visuella realismen och de koncisa, korthuggna satserna som kännetecknar »Motiv» uppträder också i »Rigi Kulm» (s. 301–304) och »Maria» (s. 330 ff.), båda från 1886.

MOTTAGANDET

Nya blad

Diktsamlingen *Nya blad* utkom i bokhandlarna den 5 december 1870 i både Finland och Sverige.

Åbo *Underrättelser* konstaterar att en stor del av »de nya bladen» redan varit införda i kalendrar och tidningar.⁸⁷ Recensenten förmodar att Topelius inte ansåg att de tidiga dikterna förtjänade en plats i *Ljungblommor* – att de nu ingår ses som ett tecken på att självkritiken minskat. Det barnsligt milda, oreflektade och soliga som kännetecknar bl.a. Sylvias visor har i *Nya blad* fått en tillsats av reflexion och vemod. I den språkliga behandlingen noteras »ett visst nedåtgående». Topelius språkliga virtuositet har gjort honom till en omtyckt tillfällesskald, men några dikter vittnar om att den poetiska inspirationen inte kan infinna sig på beställning. Vidare noteras att Topelius inte nöjer sig med att i prosa polemisera mot filosofer och vetenskapsmän som företräder en syn som strider mot Bibeln: den poetiska formen »medför licensen att lemna den bråkiga logiken och medgifver att föra striden med antiteser, poetiska slagord och – fraser», som i »Septemberratten 1867» och »Werldarnes daning». – Apropå den stränga kritiken framhåller recensenten att »man icke mäter en skald af Topelii erkända storhet med samma mått, som poeter *minorum gentium*». Många dikter är sällsynt sköna, som »Finlands höjning» och »Ödemark». »Till G. A. Montgomery» och »Till M. v. Wright» upp bärs av en poetisk lyftning. Som äkta pärlor betecknas »de förtjusande vackra» »Aprilnarri» och »En glad visa».

I *Helsingfors Dagblad* anmäldes diktsamlingen samtidigt som Fredrik Cygnæus *Skaldestycken*.⁸⁸ Recensenten noterar att Topelius i *Nya blad* utvecklat en böjelse för spekulation över naturens olösta frågor. »Aftonstjernen» är ett vackert uttryck för striden mellan tro och vetande, medan »Septemberratten 1867» på ett osant och oskönt sätt gör vetandets framsteg till motiv

för Guds straffdom. De starkaste dikterna är de fosterländska minnena, som »Typografernas sång» och »Wasaminne», »Till Gustaf Adolf Montgomery» och »Lejonet på Parola malm». »Min moder» betecknas som samlingens prydnad. »Nordiska taflor» bedöms överlag som svaga, likaså Visor och romanser med några undantag. Då ingivelsen inte alltid räckt till har dikterna fyllts av retorik, som i »Åbo marsch» och i »Marstrand». Därefter ges exempel på slarv i hantverket – svaga rim och orimliga bilder – som en läromästare som Topelius inte borde tillåta sig. »v. Dreyses graf» borde ha förblivit oskriven och ämnet för »Voltaires hjerta» är högst osympatiskt, »dock har han dömt så humant och rätt, att deraf blifvit ett af samlingens vackraste stycken».

I *Wiborgs Tidnings* recension, fördelad på hela fyra nummer, karaktäriseras Topelius lyrik som finskt nationell med »ett äkta nordiskt tycke», formlös och med »ett eget drag af obestämdhet»: »Man skall tycka att det, hvaraf man vid sjelfva läsningen kände sig mest tjusad, vid närmare granskning upplöser sig i en försvinnande dimma.» Detta betraktas inte som en brist – snarast som en sammansmältning mellan innehåll och form, men i de mindre lyckade dikterna förmår inte det musikaliska språket dölja kompositionens svaghet.⁸⁹ »Till min moder» anføres i sin helhet och prisas för sin flärdlöshet, enkelhet och värme. När känslan ges fria tyglar är dikterna fyndiga och vackra, men när Topelius vill ge sitt föremål en objektivare framställning så händer det »att det episka underlaget ej rätt vill passa in med den lyriska stämning, som är skalden egen», så i »Öfverste Fabviers Adjutant». Sista avdelningens dikter, Visor och romanser, »hafva endast till fiender skaldens föregående alster inom samma gebit». De nyaste visorna uppvisar inte samma enkla fägring som de förra, men flera av dem är ändå lika vackra och lika bevingade, menar recensenten.

Också i *Kirjallinen Kuukauslehti* anmäldes Fredrik Cygnæus *Skaldestycken* och *Nya blad* samtidigt, här av Thiodolf Rein, professor i filosofi.⁹⁰ Topelius popularitet, också utanför landets gränser, förklaras av att han klår läsarnas känslor, tankar och stämningar i ord. Samma varma, ömma känsla, samma formskicklighet som präglar tidigare samlingar karakteriserar den nya – ibland dock så att formen förför författaren själv att formulera fraser utan egentlig substans. Det religiösa inslaget är allt mer framträdande, och får ibland en »kyrklig» framtoning, som kan skymma den poetiska kvaliteten.

I svensk press uppmärksammades *Nya blad* välvilligt positivt och de särpräglade »finska» dragen identifieras. I *Stockholms Dagblad* som recenserade *Nya blad* i samma nummer som en ny upplaga av J. L. Runebergs *Samlade*

skrifter, betecknas Topelius som Runebergs »förförste lärjunge», men »mera finsk».⁹¹ De drag som karaktäriserar »Wasa Marsch» sägs känneteckna Topelius lyrik överlag: vemod, men på samma gång kraft och trofasthet och ett omedelbart inflytande från naturen. »Sveriges språk förstå få bland våra egna författare behandla så mäterligt, som denne finnen.» De nya bladen sägs vara lika friska som de tidigare. Många har ett större tankedjup och är formellt mer fulländade. Fosterlandskärleken klingar i »Lejonet på Parola malm», kärleken till Sverige i »Konstnärsgillet's prolog» där t.ex. Beskow och Blanche besjungs. »Öfverallt skönjs huru lifligt det ädla skaldehertat klappar för det som är skönt, sannt och godt.» Även om inte alla dikter bär »den oantastliga mäterprägel» är Topelius alltid en verklig skaldenatur som känner djupt och med lätthet behärskar de yttre medlen. I avdelningen Visor och romanser märks hans älskvärdaste sidor. Samlingens typografi betecknas som särdeles vacker.

Om än Topelius framstår både som epiker och dramatiker så är otvivelaktigt lyriken hans egentliga styrka, anser *Nya Dagligt Allehanda*.⁹² När han med elegiskt vemod sjunger ut »hertats morgondrömmar» skriver han in sig i den »finska skaldekunstens traditionella riktning» med representanter som Frese, Creutz och Franzén. I avdelningen Visor och romanser »hörs renast, innerligast och enklast just dessa stämningsrika ackorder, dessa förtjusande små diktqväden, som alltid så varmt tilltalat alla svenska hjertan». Också de fosterländska sångerna uppmärksammas, som »I Finlands vinter».

Aftonbladet finner i *Nya blad* »en rik skörd af vexlande innehåll och läsare af den mest olika smak böra sålunda känna sig tilltalade af den friska poesi, som med en hög grad af formfulländning förenar gedigna tankar och djup känsla».⁹³ Ur »det praktfulla stycket» »Finlands höjning» citeras de fyra sista stroforna. Att Topelius hyllar flera svenska skaldar som Fredrika Bremer, August Blanche och Bernhard von Beskow uppmärksammas. Den elegiska grundstämningen sägs vara ett utmärkande kännetecken hos skalden men dessutom noteras »ett drag af skalkaktig humor, såsom i det lilla gratiösa poemet 'Det vet ingen'». I dikterna om Garibaldi, Pio Nono och Napoleon uttrycks Topelius »frihetskärlek och lågande entusiasm för allt hvad högt och ädelt är».

Arvid Hultin recenserade 1880-års upplagor av *Ljungblommor* och *Nya blad* i en långre artikel i *Finsk Tidskrift* 1881. Han konstaterar att den religiösa stämningen gett de senare dikterna en säregen tonart och ifrågasätter om tendensen ur poetisk synpunkt betecknar ett framåtskridande. I skaldens bästa dikter sammansluter sig dock innehåll och form i »fullständig harmoni».

Topelius ger inte några »vidsträckta vyer, några djupa och stora sanningar», anser Hultin, men där finns en »tändande, en glödande maning för sanning, frihet och fosterbygd», att »ställa idealet högt». Detta, samt Topelius klangfulla diktion, förklarar varför han fått så stort genomslag.⁹⁴

Ljung

Recensionen i tidningen *Finland* är en lyrisk hyllning till ljungblommornas skald som i sin tredje diktsamling »genomvandrar» fäderneslandet, »täljer sina hågkomster» och »målar naturen och lifvet» så att läsarens ögon öppnas på ett nytt sätt för det välkända. Topelius presenterar det ena minnet efter det andra av landets stormän, dock utan »snilledyrkan» – det är »alltid något drag som ställer mannen lefvande och stor framför oss». Skribenten lyfter särskilt fram dikten till storfursten Nikolaj Alexandrovitj och erinrar om hur väl Topelius tolkade folkets sorg och kärlek vid minneshögtiden. Avdelningen Naturen och lifvet bedöms som samlingens starkaste, särskilt tavlorna under rubriken Motiv som är »så sannt tecknade, så skära i färgen, så sanna i kompositionen, att man fullständigt glömmer deras hvita botten med de svarta döda strecken, för att helt och hållet försjunka i färg och ljus». Recensenten konstaterar att Topelius ofta ansetts alltför svärmisk, vek och dunkel, och menar att detta verk visar motsatsen: »Det är icke drömmaren, som läser 'naturens gröna tankar', det är mannen som talar kraftigt och ädelt till folk och land.»⁹⁵

Recensenten i *Åbo Underrättelser* citerar inledningsvis titeldikten och konstaterar att Topelius sammanfört dikter av äldre och nyare datum. Många är tillfällesdikter, men de besjålas av en »ädel, varm ande» och »ofta djupa, alltid vackra tankar» och förmår därför »lefva långt utöfver stunden». Ett stilla vemod präglar samlingen: en gammal man »blickar tillbaka på flydda tidens strider, nederlag och segrar». I denna resignation finns dock en »själens adel, en hjärtats värme» som gör att läsaren »finner sig väl» – som man känner sig en vacker sommarkväll då friden sänker sig och inbjuder till vila och eftertanke. Men samlingen innehåller också dikter av mera glad och upprymd karaktär, t.ex. »De gamlas kadrill på de ungas bröllop» och »Qvarnen och smedjan». Religiositeten och fosterlandskärleken löper som en röd tråd genom samlingen och ger den »dess lif och dess sanna värde». Som ett »älskligt» uttryck för denna kärlek anförs »Vaggsång för hafvet».⁹⁶

Nya Pressen deklarerar att en diktsamling av Topelius är en litterär händelse, för många läsare »inkarnationen af skön poesi och helgjuten diktion». Samlingen presenteras därefter del för del. I »Olofsborg» igenkänns den

kraftfulla skald som skrev »Islossningen i Uleå elf». Dikten »J. L. Runeberg inför sitt rykte» anses som samlingens förnämsta, ett »människovärdets adelsbref». Minnesdikten till Elias Lönnrot sägs däremot innehålla en föga levande karakteristik, medan dikten till Frans Sedmigradsky är »ett äreminne så fryntligt, så enkelt, så varmt och lefvande att den går utanpå alt beröm». »Gudarnas amen» och »Ett Lützenminne» bedöms i diktion och omfattning som storslagna. Att tillfällesdikterna i avdelningen Skön konst ofta präglas av bristande inspiration är märkbart, och sonetterna till en skådespelerska förbryllar genom motstridiga satser. Vad Topelius vill med de »impressionistiska» tavlorna i Motiv förblir oklart. I »Rigi Kulm», »Nystads skräddare» och »Fonografen» spåras den ironi som Topelius odlar i *Nya blad*, medan de små dikterna »En vindskammare» och »Mina aspar» i den avslutande delen är »äkta foster af hans egendomliga gemyt».⁹⁷

En kort anmälan publicerades i *Land och Stad* (Helsingfors) som uttrycker glädje över att en ny diktsamling av den åldrige Topelius utkommit. »Den varme och renhjärtade skalden är redan så älskad af nordens folk, att han ej behöfver någon talman.»⁹⁸ *Wiborgsbladets* recensent menar att tonerna hos »Ljungens skald» ingalunda blivit svagare med åren, tvärtom har den veka stämning i Topelius tidiga dikter nu ersatts av »kraftiga manliga ackorder» som visar att han bibehållit sin spänstighet och sin »varma, eldande entusiasm» för fosterlandet. Men också nya ämnen behandlas: kvinnans ställning i dikten till fruntimmersskolan och i det »särdeles anslående stycket 'Qvinnans rätt'». I andra samtidsdikter ses däremot en ironisk anstrykning, »Rigi Kulm», »Fonografen» och »Utsäde». Genremålningen »Kommunismens vagg» betecknas som samlingens mest stämningsfulla dikt.⁹⁹

Gustaf Cygnæus i *Åbo Tidning* finner de mest lyckade alstren i delarna Fäderneslandet och Naturen och lifvet. Liksom tidigare visar Topelius här sitt »mästerskap i att finna det rätta uttrycket för den stämning, han vill föra fram, sin förmåga att aflocka språket alt dess välljud, gifva det klang, och forma det i anslående bilder». En varm religiositet, rik fosterländskhet, ett ideellt konstsinne, medkänsla för de svaga, hög uppskattning av bildningen – det är den bakgrund mot vilken de växlande stämningarna framträder. De snabba växlingarna anses vara både Topelius svaghet och styrka: han har förmåga att hänge sig fullt åt det ämne han besjunger, men han lovprisar också »personer af alldeles olika korn och halt» och upphöjer »idéer vilka inte rätt väl stämma ihop». »Originala skuldsedeln» beskrivs som det mest »manliga» poemet, medan »Skogssköfingen» saknar både innehåll och poetiskt värde. Slutligen bedöms diktsamlingens pris som »jämförelsevis högt».¹⁰⁰

I *Wasa Tidning* ingår en personligt hållen anmälan av Johan Kristian Svanljung. Han uppehåller sig vid *Ljungblommor* och *Nya blad* och deras företräden. *Ljung* imponerar däremot inte. Dikterna under rubriken Motiv anses undermåliga eftersom de är skrivna på orimlad vers, som »aldrig borde användas» i lyrisk diktning. »Novemberqväll» och »Barndomsminnen» betecknas emellertid som »herrliga stycken». »Till Finlands mödrar» påminner för mycket om »Till min moder» i *Nya blad* och »Ett Lützenminne» erinrar om »Arnliot Gellina» av K. A. Nicander. »Den första fonografen» borde ha uteslutits då den uttrycker författarens fixa idé om att »hvarje menskligt snille lutar åt ateism»; anmälan avslutas med ett gemmåle på vers mot denna dikt.¹⁰¹

En längre recension författad av signaturen R. W. ingår i månadstidningen *Hemmet och Samhället* (Helsingfors). Också här citeras inledningsvis åtskilliga strofer ur *Ljungblommor* och *Nya blad*. Recensenten konstaterar att barnatron och fosterlandskärleken genomsyrar den nya samlingen. Topelius »tröttnar aldrig att besjunga detta lands skönhet, och att vid naturstämningar och bilder anknypa sina käraste förhoppningar eller bäfvande farhågor» – så i »Morgonsång» och »Aftonsång». Av dikterna till banbrytarna betecknas »Mathias Calonius» och »H. G. Porthan» som anslående, likaså »J. L. Runeberg inför sitt rykte». Främst av den »älskliga bukett» barndomsminnen anses »En vindskammare». Recensenten noterar att flera dikter hyllar kvinnan. *Ljung* bedöms slutligen som Topelius bästa diktsamling: här har »hans andes rikedom, hans tankes klarhet, nått en sådan höjd att de skulle framkalla vår hänförelse, oberoende af den sällsynt vackra metriska formen».¹⁰²

Karl Warburg recenserade samlingen i *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*. Han anser att tonerna på Topelius luta är fina, veka och melodiska, men »de omfatta icke så många oktaver sångkonst». Till sitt skaplyne är Topelius konservativ, lojal och innerligt religiös och inte särskilt skarphörd för moderna riktningar i politik, tankeliv och litteratur. Däremot iakttas, som »hos hvarje litterär finne», ett medfött frihetssinne: Topelius besjunger kvinnans rätt och frihet i flera dikter och tankefriheten i »Ett Lützenminne». Hans språkpolitiska position uttrycks i »Draktänder» och hans kärlek till Sverige bl.a. i »Originala skuldsedel» och i skaldebrevet till C. A. Wetterbergh. Bland konstnärspoemen framhålls minnesrunan över R. W. Ekman och dikten tillägnad dennes maka. Skaldens satiriska ådra märks i »Herr Meyer», »Var lugn för vår tid» och »Rigi Kulm». Avslutningsvis menar Warburg att Topelius metrik visserligen är höjdpunkten av svensk språkkonst, men att rimmen inte alltid är »fullgiltiga för svenska öron».¹⁰³

Anmälan i *Ny Illustrerad Tidning* är välvilligt uppskattande. Många dikttitlar uppräknas, bl.a. »Skogssköflingen», »Originala skuldsedeln», »J. L. Runeberg inför sitt rykte», »Motiv», »Aftonsång», »En vindskammare». Topelius lyrik är som en »smekning af en kär hand, och de utgöra en dubbel lisa i en tid, så söndersliten, så orolig som vår».¹⁰⁴

Senare reception och forskning

Topelius levnadstecknare Eliel Vest (1905) och Paul Nyberg (1949) behandlar de båda diktsamlingarna kortfattat. Vest menar att ämnen, grundstämning och åskådning i *Nya blad* och *Ljung* är de samma som i *Ljungblommor*. Han anser dock att diktionen är enklare, naturligare och bestämdare, och han ser en allt större klarhet, åskådlighet och avrundning, i synnerhet i den sista samlingen, och därmed ett närmande till föregångarna Runeberg och Franzén.¹⁰⁵

Nyberg noterar att den stora andelen tillfällesdikter i *Nya blad* säger något om hur ofta Topelius lät sig utnyttjas som tillfällighetspoet vid allehanda fester och jubileer. Han konstaterar att Topelius tilltagande religiositet avspeglar sig: »Stundom har en religiös tanke, en tendens gjort sig mera gällande än diktens poetiska halt kunnat bära. Tendensen har blivit för dominerande. I samma grad har formen negligerats. Vårdslösa, störande rim förekommer.» Nyberg hittar också några »lyriska mästerstycken»: »På Roines strand», »Karin Månsdotters vaggvisa», »Saga vid spiseln» och »Min moder». Han konstaterar att personliga dikter saknas nästan helt.¹⁰⁶ *Ljung* kommenteras inte.

Olof Enckell upptar och kommenterar kortfattat 69 dikter ur *Nya blad* och *Ljung* i *Zachris Topelius. 120 dikter* (1970). F.ö. har samlingarna uppmärksamrats sparsamt i forskning och litteraturhistoriska översikter. Erik Ekelund diskuterar några dikter i *Finlands litteraturhistoria* (1969).¹⁰⁷ Matti Klinge återger dikter och diktutdrag i *Idyll och hot. Zacharias Topelius – hans politik och idéer* (2004) men också i andra verk. Enskilda verser och strofer ur båda samlingarna kommenteras i följande avhandlingar: *Harmaakiven maa. Zacharias Topelius ja Suomen maantiede* (1994) av Allan Tiitta, *Isänmaan korkeat veisut. Turun ja Helsingin romantiikan runouden patrioottiset ja kansalliset motiivipiirit* (1969) av Pirkko Alhoniemi och *I det femte inseglets tecken. En studie i den åldrande Zacharias Topelius livs- och historiefilosofi* (1998) av Nils Erik Forsgård. Se f.ö. forskningsöversikten i *Ljungblommor*.¹⁰⁸

NOTER

- 1 Topelius, *Boken om Vårt Land* 1875, ZTS XVII, s. 287.
- 2 »Runebergs ord till Björneborgarnes marsch», *Svea* 1893, s. 48.
- 3 »Inledning», *Ljungblommor*, ZTS I, s. XXII.
- 4 T.ex. »Gåtor»: »Hvi står det, som är doldt för högsta snille, / Så enkelt välbekant för denne lille?», s. 167.
- 5 De övriga medlemmarna var Ellen Nervander, Ada Linsén, Fanny Decker, Augusta Cadenius och Thérèse Decker som blev körledare; osignerat tryck utan titel, Vår-föreningens arkiv, 244.116 och Topelius, *Självb biografiska anteckningar* 1922, s. 254.
- 6 »Anteckningar, rörande Elias Lönnrots plats i Finlands Historia», NB 244.108, s. 121.
- 7 »Ett folks kärlek», *Finska studentkårens album tillegnad Elias Lönnrot på åttionde årsdagen af hans födelse 9/6 1882* (15 s.); även i SS 23, s. 289.
- 8 Denna genre går tillbaka på Plutarchos som författade flera levnadsteckningar över berömda män.
- 9 »Ett folks kärlek» och »Paikkari torp», *Elias Lönnrot. Ett minnesblad. Den 9 april 1882* (2 s.).
- 10 Ibid.
- 11 Topelius, *120 dikter* 1970, s. 343. Pia Forssell framhåller att Topelius pedagogiska ambitioner med *Helsingfors Tidningar* inte minst gällde de kvinnliga läsarna. I novel-lerna är flickuppfostran ett återkommande tema. Religionen, praktiska kunskaper, beläsenhet, språkkunskaper och odling av musikaliska och konstnärliga anlag är den bildning han rekommenderar för Finlands mamseller (»Inledning», *Noveller*, ZTS IV, s. XXX).
- 12 T.ex. »Till Finlands mödrar», *Helsingfors Tidningar* 1/4 1845.
- 13 Den bild som Topelius här målar upp stämmer inte med den bild andra källor ger av den historiska personen Sedmigradsky, se kommentar s. 521.
- 14 »Historiska noter till skådespelet Regina von Emmeritz», HT 16/4 1853.
- 15 »Runebergs ord till Björneborgarens marsch», *Svea* 1893, s. 48–54.
- 16 »Första Föreläsningen» 1865 [odaterad], s. 1, *Föreläsningar i historia och geografi*, ZTS XV. Jfr »Votum för den dramatiska konsten i Finland» (1864) s. 98–101, samt »Konstsynen», s. XXVII.
- 17 »Ett Lützen-minne» (s. 250–255), »Finska rytteriets marsch i trettioåra kriget» (s. 255 f.) och »Töcknen vid Lützen» (s. 287), dessutom skymtar striden i »En moders dröm» (s. 162 ff.), om Gustav II Adolfs mor Kristina av Holstein-Gottorp.
- 18 I romanen liksom i skådespelet *Regina von Emmeritz* (1853) och dikten »Ett Lützen-minne» representerar kungen protestantismen i kampen mot katolicismen om herraväldet i Europa. I *Regina von Emmeritz* lyder slutrepliken: »Nu, gossar, ut i strid! Först när var tro är fri, från södern allt till nordn, är Gustaf Adolfs verk fullbordat upp på jorden.» Se även föreläsningarna ZTS XV.
- 19 S. 59–63.
- 20 »Öfverste Fabviers Adjutant», s. 59–63 och »Olofsborg», s. 193–197.
- 21 S. 213 ff. och 215 f.
- 22 S. 247 ff.
- 23 S. 305 ff.
- 24 »Lejonet på Parola malm», s. 22 ff., kommentar s. 381 f.

- 25 »Herr Meyer», s. 113 f.
- 26 »Draktänder», s. 207 f., kommentar s. 501.
- 27 »Originala skuldsedeln», s. 204–207, kommentar s. 500 f.
- 28 De sju artiklarna i serien »Konstfrågor» (HT 1860) har följande underrubriker:
 »1. Något som läsaren kan hoppa öfver, om han så vill.» (1/3), »2. Böra vi äga en nationaltheater?» (1/3), »3. Är en nationaltheater i Finland möjlig?» (3/3), »4. Är konsten en leksak på köpet af bildningen?» (14/3), »5. Anmärkningar om Konst-expositionen 1860.» (10/5 1860), »6. Om det fattiga landet och konstskolorna.» (5/6) och »[7.] Huru hvarje planta behöfver solsken.» (6/10).
- 29 »1. Något som läsaren kan hoppa öfver, om han så vill», HT 1/3 1860.
- 30 Ibid.
- 31 »45. Slutord om theatern», HT 10/10 1857.
- 32 »I konstnärsgillet Album», s. 262. Se även »Vid Konstnärsgillet årsfest 4–5 Februari 1865.», s. 75 ff.
- 33 »Konstnärsgillet Prolog 1869», s. 77–82, »Shakespeare», s. 96.
- 34 »Nya blad», s. 4. Se också »Gåfvor af höjden», prolog skriven för konstnärernas understödskassa, s. 95.
- 35 »Vid Konstnärsgillet årsfest», s. 76.
- 36 Se Zilliacus, »Inledning», ZTS I, s. XXXVIII.
- 37 »Julgranen i Konstnärsgillet» (1876), s. 296.
- 38 Klinge, *Idyll och hot* 2004, s. 173 f. I föreläsningarna talar Topelius för en historieskrivning där man kan höra »menschlighetens stora hjerta klappa i tidehvarfven» (ZTS XV, vårterminen 1856, »Första Föreläsningen» [odaterad], s. 2).
- 39 »Söder om Östersjön. 44. Theatern sådan den bör vara.», HT 3/10 1857.
- 40 »Söder om Östersjön. 45. Slutord om theatern.», HT 10/10 1857. Topelius anser också att de förutsättningar som skapar en god teaterkonst ännu saknas i Finland: en publik som uppfattar och uppmuntrar det goda och en kritik som tyglar och brännmärker det onda. Se även »2. Böra vi äga en nationaltheater?», HT 1/3 1860.
- 41 Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 189 f.
- 42 Topelius *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 228.
- 43 Hungersnöden gav Topelius anledning att uttala sig i *Åbo Underrättelser*. Han manade den bildade klassen att föregå med gott exempel och arbeta, spara och försaka. Han förordade slöjdbolag och brödsurrogat, samt konsumföreningar för att få billigare varor och för att reglera ekonomin. Men framför allt riktar han sig mot lyxkonsumtionen och föreslår att man ska köpa inhemska varor och avstå från onödiga nöjen. Se Vasenius IV, s. 304 f.
- 44 Se diktkommentarer s. 389 f., samt Forsgård, *I det femte inseglets tecken* 1998, s. 33 och Ekelund, »Topelius och hans samtid», 1969, s. 199 f.
- 45 »Septembernatten 1867», s. 41.
- 46 Vasenius IV, s. 315 f.
- 47 *Helsingfors Dagblad* 12 och 18/10 1870.
- 48 Dikterna är daterade i september 1870, Topelius insändare publicerades i oktober. Om dikterna säger Ernst Rönnbäck: »Som debattinlägg kunde de accepteras, i *Sånger* bär de däremot vittne om hur nitälskan för religionen medför förlust av sunt omdöme», *Åbo Underrättelser* 17/12 1870; se f.ö. avsnittet »Mottagandet», s. XXXIX, Nyberg *Zachris Topelius* 1949, s. 405 och 410 samt Vasenius IV, s. 309–313.
- 49 »Naturvetenskaperna och bibeln. Föredrag i Kristliga ynglingaföreningen i Helsingfors den 11 Maj 1890.», NB 244.108, s. 145–162.

- 50 »Trosbekännelse», s. 325 f.
- 51 T.ex. i »Skogens värde» (HT 13/10 1855) och »Skogens förstöring är Finlands förderf» (HT 24/10 1857).
- 52 Liksom i flera Sylvia-visor ger det grandiosa perspektivet en moralisk dimension, se Lassila, *Runoilija ja rumpali* 2000, s. 73 f. och Zilliacus, ZTS I, s. XXVII.
- 53 Dikten tillkom i en tid när skogsindustrin expanderade kraftigt – enbart år 1874 grundades 25 nya ångsågar i Finland, de flesta vid Kymmene älv. Kuisma, *Metsäteollisuuden maa* 1993, s. 232 ff.
- 54 Föreläsningar i historia och geografi, ZTS XV, 6/10 1871, s. 53.
- 55 Företal (12 s.) till *Försök till en statsekonomisk statistik öfver Sverige. Del 3. Om Sveriges skogsväsen* (1857). Agardhs elev Elias Fries upptar samma ämne i *Botaniska utflykter* (1843–1864): »Med skogarnas försvinnande försämras klimatet, nederbörden minskas, jordytan berövas den för vegetationen så nödvändiga snöbetäckningen om vintern, emedan snön hastigt bortsmälter och förrinner, varigenom även källor och bäckar försina, under det sol och vindar utsuga all must och fuktighet från de kala fälten.» *Botaniska utflykter* 1964, s. 129.
- 56 Också i »Fåglalåt» påbjuds denna ordning som ger folket trygghet: »*enkla seder och arbete och bön*», s. 32.
- 57 *Blad ur min tänkebok* 1898, s. 132.
- 58 ZT–Albert Bonnier 26/2 1888; *Brev*, ZTS XX:1 2013.
- 59 Boktiteln avser Émile Zolas proletärroman (1877), i svensk övers. *Fällan. Sedemälning ur folklifvet i Paris* (1879).
- 60 *Jul-qvällen* 7, s. 10 ff., publicerad postumt i *Blad ur min tänkebok* 1898, s. 136.
- 61 »Ekenäs seminarium för folkskolans lärarinnor», s. 186 f. och »Nykarleby seminarium för folkskolans lärare», s. 187–191. Samma liknelser upptas i »För Wasa stads nya folkskolehus den 12 Oktober 1893» och »Lärarinnan» (1893).
- 62 *Helsingfors Tidningar* 1/12 1858.
- 63 Enckell, »Topelius’ dikt Kommunismens vagga», HLS 45, 1970, s. 12.
- 64 *Aftonbladet* 17/6 1880.
- 65 Topelius var med om att grunda tidningen *Finland* 1885 eftersom han saknade ett »blad af allvarlig tendens och med aktning för kristendomen» (ZT–Albert Bonnier 1/10 1885). I hans sista roman *Planeternas skyddslingar*, som utkom i bokhandeln samtidigt som *Ljung*, går kampen mellan å ena sidan ärelystnad och egoism och å den andra ödmjukhet och religiositet som en röd tråd (publicerades som följetong i *Nya Dagligt Allehanda*, Stockholm 1886).
- 66 »Första föreläsningen», 1854, s. 16 f., ZTS XV.
- 67 Schoolfield talar om Topelius hydrografi, »National Romanticism – A Golden Age?», *A History of Finland’s Literature* 1998, s. 336. Zilliacus kommenterar vattenmetaforerna i ZTS I, s. XXXII.
- 68 Hav har 132 förekomster, våg 130, sjö 88, bölja 56. – Att det vattenrelaterade »strand» uppträder så ofta (137 gånger) beror till en del på att ordet lämpar sig för versutfyllnad (»Finlands strand», »Målarstrand», »Ålands strand») och är ett behändigt rimord bl.a. till det frekventa »land», som det också i många fall ersätter (»Långt på en annan strand»).
- 69 »Finlands höjning» (s. 5–9), »Wasaminne» (s. 12), »Svarta gardet» (s. 25 f.) och »Herr Meyer» (s. 113 f.).
- 70 Tydligast i »Finlands höjning» och i »Islossningen i Uleå elf» i *Sånger I* (ZTS I, s. 253–256).

- 71 »Regn» förekommer 22 gånger, »regna» 3.
- 72 Ordet skog i olika former och med sammansättningar förekommer 88 gånger, fura 27, gran 22, björk 20, rönn 5, tall och asp vardera 4 gånger, kastanj 3 (alltid med »skuggar»/»skugga»/»skygd»).
- 73 »Nya blad» (s. 3 f.), »Elias Lönnrot» (s. 227), »Mina aspar» (s. 322).
- 74 »Elias Lönnrot», s. 228.
- 75 Vinter nämns 62 gånger (45 i sammansättningar), höst 53, vår 52, sommar 49 (45 i sammansättningar) och snö 65 gånger (snöga 2).
- 76 Färgorden fördelar sig enligt följande: grön/grönskande (66), blå/blånande (59), vit (54), röd (24), grå/grånad (20), svart (16), gul (15), purpur (11), rosig/rosende (9), brun (4). Silver förekommer 19 gånger (oftast i sammansättningar), oftast för att beskriva något vittskimrande (»stjernans silfvernålar», »silfverhårig»). Gyllne/Gyllene förekommer 11 gånger (»gyllne nektar»). Guld/gull (39 förekomster) avser vanligen pengar, undantagsvis den gyllene färgen (»Ax af guld», »Guldlockiga små»).
- 77 Om versmåttan, se ZTS I: runometern s. 307 och ghaselen s. 350, om parabeln i den digitala utgåvan URN:NBN:fi:sls-3844-1403178433500.
- 78 »Mina aspar»; se f.ö. ZTS I, inledningen och s. 355, samt *Svensk metrik* av Eva Lilja 2006, s. 410 ff.
- 79 I *Nya blad* finns 21 dikter med trokeisk eller trokeisk-daktylisk vers, i *Ljung* åtta. De fem första dikterna i *Ljungblommor* I är skrivna på runometer.
- 80 »Till en skådespelerska» och »Helsning till Upsala». Av dikterna på blankvers ingår 16 i *Ljung*.
- 81 I »Elias Lönnrot» använder Topelius t.ex. trokeisk vers, blankvers och sapfisk strof, i dikterna »Till G. H. Mellin» och »Ett Lützen-minne» omväxlande alexandrin och jambisk-anapestisk strof.
- 82 Framgår av manuskripten; t.ex. »(Musik af G. Linsén)», »(för Collan)», »Visa att komponera för Pacius».
- 83 Hans Lund, *Impressionism och litterär text* 1993, s. 61–65. Lund utgår bl.a. från Sven Möller Kristensens avhandling *Æstetiske studier i dansk fiktionsprosa 1870–1900* 1938.
- 84 Zilliacus, »Inledning», ZTS I, s. XXXVIII. Midsommarnattens ljus skildras t.ex. i Topelius tidiga noveller.
- 85 *Helsingfors Tidningar* 2/10 1858.
- 86 I artikeln skissar Topelius några motiv »för en framtida målares pensel»: »År 1555. Höstmorgon, regnmoln, solglimt. Konung Gustaf Wasa står på bron öfver Helsingfors och betraktar den nya staden. [...] 1642. Estnäsudden, vårdag. Utsigt från Broberget öfver en oändlig halfö af skogbevuxna berg och sumpmarker. Hafvet med dess öar i söder och till höger en hafsvik, der fiskare upptaga sina nät. [...] 1984. Panorama från Nikolaikyrkans torn. En stor hufvudstad i sommarens grönska. Esplanader och boulevarder sträcka sig i långa båglinier kring hela halfön, omslutande Thölö park och dess fornda hafsvik.» Artikeln publicerades i provnumret av tidningen *Finland* 6/12 1884.
- 87 *Åbo Underrättelser* 17/12 1870. Paul Nyberg förmodar att skribenten är huvudredaktören Ernst Rönnbäck (1949, s. 403). Samlingen anmäls också i ÅU 9/2 1871 tillsammans med Fredrik Cygnæus' *Skaldestycken*.
- 88 *Helsingfors Dagblad* 22/12 1870; recensenten är troligen C. G. Estlander (Vest 1905, s. 333).

- 89 *Wiborgs Tidning* 15/2, 18/2, 22/2 och 25/2 1871. Recensenten är troligen Gabriel Lagus (Nyberg 1949, s. 403).
- 90 »Nya blad af Z. Topelius», *Kirjallinen Kuukauslehti* 1/3 1871.
- 91 »Litteratur», *Stockholms Dagblad* 8/12 1870, osignerat inlägg.
- 92 »Litteratur», *Nya Dagligt Allehanda* 13/12 1870, osignerat.
- 93 *Aftonbladet* 22/12 1870, osignerat.
- 94 *Finsk Tidskrift* 1881, Tom X, s. 169–196. Valfrid Vasenius reagerade indignerat på vad han uppfattade som en orättmätig kritik (*Hufvudstadsbladet* 30/3 1881). En eldfångd polemik fortsatte under april månad i tidningens spalter: AH 6–7/4, VV 10/4, AH 16/4 och VV 19/4 1881. Se inledningen till *Ljungblommor* ZTS I, s. LIII.
- 95 »Literatur», *Finland* 16/12 1889, osignerat inlägg.
- 96 »Literatur», *Åbo Underrättelser* 17/12 1889, osignerat.
- 97 »Literatur», *Nya Pressen* 18/12 1889 av signaturen –a.
- 98 »Bokanmälan», *Land och Stad* 18/12 1889, osignerat.
- 99 »Bokmarknaden», *Wiborgsbladet* 21/12 1889, osignerat. En kortare anmälan publicerades i samma tidning 11/12 1889.
- 100 »Från bokvärlden», *Åbo Tidning* 21/12 1889. Cygnæus förvånar sig inledningsvis över titelvignetten, där kantelen och Ljungen samsas med den ryska handelsflaggan (se omslagsbild, s. 354).
- 101 »Literatur», *Wasa Tidning* 31/1 1890.
- 102 »Ljung af Z. Topelius», *Hemmet och Samhället* 15/5 1890 (utg. Alli Trygg).
- 103 »Bokvärlden», 19/12 1889. Utdrag ur recensionen avtrycktes i *Hufvudstadsbladet* 28/12 1889 och i *Finland* 2/1 1890.
- 104 »Nya böcker», 21/12 1889, s. 469.
- 105 Vest, »Nya blad på gammal stam», *Zachris Topelius* 1905, s. 399–403, om enskilda dikter i *Nya blad*, se s. 329–341.
- 106 Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 401 f.
- 107 Ekelund 1969, s. 189–201.
- 108 »Inledning», ZTS I, s. LIV–LIX.

NYA BLAD

NYA BLAD.

Långa vintrar ha förflutit,
Sedan jag i vårens dagar
Hedens ljung har sammanknutit.

Ej för ära, ej för vinning,
5 Blott för hjertats morgondrömmar,
Knöt jag den kring ungmöns tinning.

Många gröna löf i lunden,
Gröna löf och unga tankar,
Ha förvissnat sen den stunden.

10 Men på hedens öde tufva
Vexa nya blad beständigt,
För att höstens dag förljufva.

Ingen vet hvem nu dem plockar
Och om än en tärna tankfull
15 Lindar dem kring sina lockar.

Ingen vet, om ljungens knoppar
Veckla ut sin röda blomma,
Innan snö på bladen droppar.

Blyga doft af ödemarken,
20 Icke föddes du för bergen
Och den menskofyllda parken.

All din ungdoms ärelystnad
Var att kransa fosterjorden,
Blomma gömd och dö i tystnad.

25 Alltför vek för livvets höjder,
Har i dalens dagg du speglat
Ofta sorg och sällan fröjder.

Stundom såg jag vid din sida
Ynglingar för ljuset glöda,
30 Män för rätt och sanning strida.

Och när barnets blick förtrogen
Log emot din friska blomma,
Flög ett solsken genom skogen.

Full af undran och förfäran,
35 Har du då böjt ned din stängel:
Dig allen, min Gud, ske äran!

Hvad är jag? Ett stoft, ej mera;
Rö för vinden, sönderbrutet,
Fläckadt utaf jordens lera.

40 Men när mellan löf en strimma
Faller på de vissna tufvor,
Undrar skogen, att de glimma.

Allt hvad högst och bäst och renast
Talar ur ett menskohjerta
45 Är en andesuck allenast.

Och den oförtjenta gåfvan
Är det bleka återskenet
Afoändligt ljus derofvan.

Nov. 1870.

I.

FÄDERNESLANDET.

FINLANDS HÖJNING.

Der slår en jätte med väldig glaf
Mot nordens skummiga kust.
Han stormar klippor, han bäddar graf,
Han bräcker kölar som vide af,
5 Han tål ej veklingars lust.
Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

Han somnar stundom vid blommig ö,
I sommarnätternas ljus.
10 Så slappt är seglet på solig sjö,
Der spritter löja, der badar mö
I sakta dyningens brus.
Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

15 Tro ej den väldiges sömn! Han är
Ett lejon, hukadt i bur.
En storm slår ned ifrån molnet der,
Den blåe jätten i hvitt sig klär;
Det är hans rätta natur.
20 Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

Då sväller seglet, då brakar mast;
Då hvina tackel och tåg.
Ve den, hvars roder i stormen brast,
25 Hvars talja icke är surrad fast;
Hans säng är brusande våg.

Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

Men klipper frosten på nattlig rund
30 Den sofvande Simsons hår,
Då domnar jätten i maktlös blund,
Tilldessa i vaknande vårens stund
Han bojan i stycken slår.
Stig högt,
35 Stig högt, mitt land, öfver vågen!

Tag dig till vara! Han sväljer land,
Han äter Skåningens vall,
Han slukar stycken af Pommerns strand,
Han byggt åt Preussen en mur af sand,
40 Den åter sluka han skall.
Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

Han slungar hånfull till återskänk
Sin bernsten gycklande der;
45 Han sköljer Liffland med hotfull stänk,
Af Estlands skiffer han bryter länk;
Land, land, mer land han begär!
Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

50 Dock se, när högst i den höga nord
Han sluter väldig sin famn
I tvenne armar kring Finlands jord,
Han tar ej rof, han begår ej mord,
Han skänker stränder och hamn.
55 Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

Väl går hans stormiga, vilda tåg
Mot Finlands pansrade skär;
Men här förvandlas hans vilda håg,

60 I kärlek kysser hans hvita våg
Den sköldmö han har så kär.
Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

Hon är den väldiges krönte brud;
65 En morgongåfva hon får:
Han kransar henne med öars skrud,
Ett grefskap får hon af böljans gud
Till skänks hvart tjugonde år.
Stig högt,
70 Stig högt, mitt land, öfver vågen!

Och Finland vexer och höjs alltmer
Ur vågens blånande rand.
Löfskogen susar och smultron ler,
Och lian mejar ranunkeln ner,
75 Der förr var böljande strand.
Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

Och böljan viker beständigt bort,
Beständigt Finland går fram,
80 Och djupen häfva sig, haf blir torrt,
Och fiskarhyddan står innan kort
Der nyss flöt seglarens stam.
Stig högt,
Stig högt, mitt land, öfver vågen!

---

85 Förstår du makternas maning,
Du yngling på Finlands strand?
Förstår du böljornas aning,
Du ungmö i nordanland?

Upplyft ditt glänsande öga!
90 Järtecknet är vid din strand,

Och stora tankar sig löga
På hafvets glittrande sand.

Du är den våg, som skall lyfta
Ditt land ur djupens graf;
95 Du är uti nödens klyfta
Det allt uppfriskande haf.

Upphäf dig, svallande bölja,
Och vattna törstande strand!
Låt tårar af kärlek skölja,
100 Som vårregn, sorgernas land!

Du är den jätte, som famnar
Det grönskande Finlands mo;
Slå högt mot vidgade hamnar!
Lyft land med ära och tro!

105 Begär ej brådt af sekunden
Att fylla seklernas hopp!
En bölja sjunker till grunden,
En annan häfver sig opp.

Millioner med krossad tinning
110 Bortrinna i hafvets sand,
Förrän med en tumsbredds vinning
Sig höjer ditt fosterland.

Dock finns ej en våg i hafven,
Som icke vill dö med fröjd,
115 Blott stranden, som var begrafven,
Engång blir i dagen höjd.

Ur inre glödande schakter
Upplyftar sig Finlands vall:
Af inre glödande makter
120 Till ljus det upphöjas skall.

Strid, yngling med barm i lågor,
Bed, dotter af Finlands strand,
Att andens eviga vågor
Må höja ditt fosterland!

1869.

I MÖRKA TIDER.

(För universitetet.)

Vi föddes i ett fjerran land
Vid polens snöbetäckta strand,
Der lifvets lampa flämtar matt
I ständig kamp mot död och natt.
5 Vi äro sorgens barn förvisst:
Vår vagga stod i nöd och brist,
Vår blick var genom seklers rymd
Af många bittra tårar skymd.

I långa vintrar ha vi lärt
10 Att hafva ljuset, ljuset kärt.
Långt mer än söderns rika ätt
Vi älska, vi behöfva det.
Förutan det är natten svart,
Och villa vägen vet ej hvar,
15 Och tanken famlar utan mål,
Och slappa viljan har ej stål.

Man sagt om oss i fordomtid,
Att mörka makters onda strid
I berget dolde solens glans
20 Och klara månens strålekrans.
Men sångens milda välljud kom,
Och sol och måne vände om,
Att lysa menskors skygga steg
I drifvor utan spår och väg.

25 O, att hvar gång en dunkel makt
Vårt hopp, vår sol i berget bragt,

Den milda sångens strängospel
 Må rädda ljusets arfvedel!
 Att i Guds sannings återsken
 30 En ädel bildning, hög och ren,
 Må blomstra fri och frisk och stark
 Ur nordens frusna ödemark!

Vi äro dock ett trofast folk;
 Vi höjde aldrig svekets dolk,
 35 Vi aldrig lyft förmäten hand
 Mot furste och mot fosterland;
 Vi spillt för dem med manligt mod
 Vårt varma, röda hjerteblod;
 Hvem är då den förmätne man,
 40 Som klagar oss för falskhet an?

Med hvilket svek, med hvilket brott
 Ha vi förspillt vår arfvelott,
 Förverkat denna rätt till ljus,
 Som hägnat våra fäders hus?
 45 Den höga tankens fosterhård,
 Vår morgonväkt i skuggors verld,
 Vårt finska universitet,
 Hvad är dess brott, som ingen vet?

Rör icke vid den makt, som går
 50 Med styrkan af en himmelsk vår
 Igenom natt och död och frost,
 När svärden tåras bort af rost!
 Han är en Fenix, han står opp
 Ur askan till ett nyfödt hopp:
 55 Han kan en tid i fjettrar slås,
 Han kan ej dödas, ej förgås!

Engång när dagens äflan all
 Förklingat utan återskall,
 När töcknen utan spår ha flytt
 60 Och menskoverk är allt förbytt;

Då står det qvar, det sanningsord,
Det ljus, som dagades i nord
För samtid, framtid, mensklighet,
Från Finlands universitet.

1852.

FÖR FINLANDS KONSTITUTION.
(25 Febr. 1862.)

Var helsad, gryning af den dag,
Som blir vår framtids tolk!
Var helsad, du uppståndna lag!
Var helsadt, djupa andedrag
5 Ur hjertat af ett folk!

Var helsadt, fria ord, som är
Vår sköld sen fordna dar,
Som utan svek och fruktan här
Det ädla folkets stämman bär
10 Till landets ädle Far!

Och trefaldt helsadt vare det,
Vår endrægts knutna band:
Vår svurna pligt, vår ärfda rätt,
Vår kärlek, som gör bördan lätt
15 För furste, folk och land!

Ja, skydde Gud Allsmäktig så
Vår dyra fosterjord,
Att folk och furste samman gå
Och bygga lag och rätt uppå
20 Det fria mannaord!

WASAMINNE.

(Vid femte semisekularfesten för Wasa stads privilegier den 30 Januari 1862.)

Det vida haf, som sluter Finlands stränder
 Med moderskärlek till sin blåa barm,
 Sin ena arm mot solens uppgång sänder,
 Mot midnattssolen sträcks dess andra arm.
 5 Den ena österlandens perlor samlar,
 Den andra skygg bland nordens isar famlar
 Och brottas vildt mot nordanstormens harm.

Långt vid den kust, der Bottenhafvet svallar
 I smalnad armlad, prydd med hundra skär,
 10 Och mellan Sveriges ek och Finlands tallar
 En broderlig, en nära helsning bär;
 Der syntes fordom öfver hafvets dimma
 Ett åldrigt fästes gråa murar glimma:
 Numera sökes det förgäfves der.

15 När restes muren? Fråga hafvets vågor!
 Hvem har den grundat? Fråga strandens sten!
 Ej häfden har ett svar på dessa frågor;
 De äro glömda länge, längesen.
 Ett enda namn från sagans dunkla tider
 20 Bär vittne än om korsets första strider;
 Från denna strand det spridde vidt sitt sken.

Korsholm! Du mörka ö,* som engång dagats
 I hedendomens töckenhöljda haf,
 Din mur har ramlat, vallarna försvagats,
 25 Och dina kämpar, dem vet ingen af.
 Men fastare än din granit, som vittrat,
 Står korset kvar, af inga stormar splittradt,
 På dina kämpars längst förgätna graf.

---

*Mustasaari.

Vid dina vallars värn, i seklers fejder
30 Uppvexte fredens hyddor, flitens bo,
En idog slöjd i skörderika nejder
Och ädel bildnings frön och kristen tro.
Ditt hvita tempel lyste klart i töcknen;
Den vilsne seglarn fann en hamn i öknen,
35 Och vilsna själen fann en evig ro.

Kom så en tid, när broder stod mot broder
Med svärd och klubba uti vildsint mod
Och isen purprades på frusna floder,
Der uti vinterfrosten slaget stod.
40 Men brodermördarns ätt drefs ut med fasa,
Och Carl den bistre log och reste Wasa,
Hans kungalön för Österbottens blod.

Som Liuksialas drottning bar en krona
På landtlig tärnas lock i fordna dar,
45 Så sågs, o Wasa, på din panna throna
Det skönsta namn, som nordens ära bar.
Det steg i glans, det strålade kring jorden,
Men du, dess ringa återsken i norden,
Förblef en landtlig tärna, som du var.

50 Hvad var din bragd? Mod, dygd och enkla seder.
Som Katharina, har du, blid i håg,
Betalt ditt konungsliga lån med heder:
Du gäldat Wasa blod med Wasa råg.
Och liksom hon, din höghet att försona,
55 På sistone din gyllne kungakrona
Ifrån din gråa hjessa ryckt du såg.

I dessa mörka, djerfva nordanbygder,
Der stålet törstar blod ännu i dag,
Der har du värnat fredens lugna dygder,
60 Der har du ammat ljus och skipat lag.
Men kom den stund, när stridens flamma blossar,

Minns häfden än, hur dina Wasa gossar
För Finland blödt till sista andedrag.

Ditt mått var fyllt. Och Herren sände flamman
65 Att gå till doms med den förgångna tid.
En ringa gnista, och allt störde samman,
Som seklers möda byggt för menskofrid.
Grus, – aska, – stoft! – Och intet mer att skona!
O kungastad, i askan låg din krona!
70 Din stolta vase låg förbränd bredvid.

Din saga slutas. Nya tider randas,
Förödelsen ditt tempel öfvergått;
Dock lefver Gud, och du kan åter andas,
Men hölj i arma bondekläder blott.*
75 Till folkets hyddor, dädan du var gången,
Dit skall du återvända. Endast sången
Och minnet gråta nu din sorgsna lott.

Dock stundom än, när från de nya stränder,
De rikare, dit dina söner flytt,
80 En vandrare med tårfyllt öga vänder
Till dessa öfvergifna hem på nytt,
Din krona letar han, den glansomgjutna,
Ej mer i askan utaf det förflutna,
Men uti Finlands morgonsol, som grytt.

WASA MARSCH.

I högan nord vår vagga stod
Vid stormigt haf och skummig flod.
Vi vexte upp ur frostig bädd
Som vintergran, i drifvor klädd.
5 Han står så grön
I hvita snön,

---

*Det gamla Wasa är nu en ringa by.

Han reser stark
Sin kronas park
Ur armod och ur ödemark.

- 10 När våren kom med fågelsång,
När solen glömt sin nedergång,
När blomsterkrönt stod polens rand
Och fritt var haf och grönt var land;
Då blef vår håg
15 Som strand och våg,
Då vardt oss sagdt
Att stå på vakt
För lifvets och för ljusets makt.

- Här är hvart fält af strider rödt,
20 Här, här har Finlands lejon blödt,
Här stod det stolt, med pannan höjd,
I blodig sorg och segerfröjd.
Här sjöng engång
Dess bard sin sång
25 Och, väckt af den,
Skall här det än
Ur grafvarna stå upp igen.

- Och hädan drog i fridens dar
En stark falang med panna klar
30 Till mensklighetens stora strid
Mot mörker, synd och död all tid.
En lyra blef
Vårt adelsbref,
En vase huld
35 Af ax i guld
Har gäldat ljusets makt vår skuld.

- Och Wasa gossar äro vi;
Vårt namn skall ej förgätet bli.
Vårt namn är stort och ärorikt;
40 Till ädel bragd har det oss vigt.

Det vigt vårt bröst
 Åt ärans röst,
 Det har oss dömt,
 Om vi det glömt;
 45 Det har mätt högt det mål vi drömt.

Som tusen vågor sammangå
 Kring Finlands bygd i gördel blå,
 Så mötas hjertan, mötas namn,
 O, fosterland, uti din famn.
 50 Att bära gladt
 Din fanas skatt,
 Att kämpa med
 Ditt främsta led,
 Var fäders bragd och Wasa sed.

55 Vårt land! Vårt finska fosterland!
 Din fasta *botten* är vår strand.
 Så lär oss bli din starka vall,
 Som hafvets våg ej bryta skall.
 Slå högt, vår barm!
 60 Vex stark, vår arm!
 Vex stor i skygd
 Af söners dygd,
 Vår höga nord, vår finska bygd!

1864.

ÅBO MARSCH.
 (För *vestfinska studenter.*)

Framåt på ljusets höga bana,
 Du unga våg från Auras famn,
 Du förste vakt kring Finlands fana,
 Du äldste son af Finlands namn!
 5 Ur natt, ur död, ur grus, ur lågor
 Stå upp till lif! Spräng mörkrets damm!
 Stå upp, som Erstans glada vågor
 Ur bräckta isar storma fram!

O Auras bygd, du stjerne!jusa,
10 Du sköna, hafomsusta strand,
Der verldens fria vindar brusa
Ifrån Europas vesterland;
I dina höga tempelsalar
Har Finlands första ljusning grytt;
15 Ur dina borgar bragden talar,
Och dina lagrar tanken prydt.

Med eld, med blod, med tårefloder,
Med snillets dop, med ädel dygd
Du vigdes in till Finlands moder,
20 Du ärorika Aurabygd!
Ej mer en enka af det flydda,
På grafven löst i suckar opp,
Var stark, att nutids rätt beskydda,
Och fostra än en framtids hopp!

25 Ditt minne skall ej tid förstumma;
Ditt stora arf är icke dödt;
Det skall stå upp, gro högt och blomma,
I dina söner återfödt.
Det vexer ut från våra leder,
30 Det tager folket i sin famn:
Kring allt vårt land, som förr, sig breder
Egenteliga Finlands namn.

Upp, gamla Auras unga bölja,
Att flöda ut kring folk och land!
35 Vex till ett haf! Gå ut, att skölja
Med floder utaf ljus hvar strand!
Ett är vårt land; en är vår vilja:
Du finska hjerta, klappa stort!
Hvar är den makt, som oss kan skilja,
40 Förrän han allt tillintetgjort!

Framåt på ljusets höga bana!
Framåt i ädle fäders spår!

Vår är dock Finlands gamla fana,
 Den nya tidens bragd är vår.
 45 Framåt, framåt i natt och drifva!
 Låt dag gå upp för seklerna!
 Framåt för Aura rediviva,
 För rediviva Fennia!

1868.

ARBETARESÅNG.

Arbetare äro vi alla med fröjd
 För Finland, vår älskade moder.
 Vi plöja dess åker, vi reda dess slöjd,
 Vi loda dess sjöar och floder.
 5 Vi bygga dess ro
 Med ära och tro;
 Vår moder skall icke i öknarna bo.
 Hon skall icke slafva
 I mörker och nöd;
 10 Af oss skall hon hafva
 Sitt redliga bröd.
 Arbetare äro vi alla med fröjd
 För Finland, vår älskade moder.

Vår moder är skön, som den strålande dag;
 15 Hon hårdt till sitt hjerta oss sluter.
 Det klappar för oss, och vi känna dess slag
 I lefnadens snabba minuter.
 Vår moder är huld;
 Vi gälda vår skuld,
 20 Vi kläda vår moder i perlor och guld.
 Fri skall hon sig sola
 I speglande sjö;
 För henne så skola
 Vi lefva och dö.
 25 Vår moder är skön, som den strålande dag;
 Hon hårdt till sitt hjerta oss sluter.

1860.

M A R S C H

för Helsingfors Frivilliga Brandkorps.

- Hvem kallar oss ut från vår nattliga bädd?
Hör, klockorna ringa i tornet!
I flammande purpur är himmelen klädd,
Och väktaren blåser i hornet.
- 5 En ovän har gäststat vår fredliga bygd,
Han nalkas med fladdrande fana,
Han plundrar vår gård, och han röfvar vårt skygd;
Hvem hejdar hans trotsiga bana?
- Kom, raska förbund,
10 I farornas stund,
Kom, slut dina led kring flammornas rund!
Kom, mäktig och djerf,
Till manliga värf!
Bort, härjande våld! Bort, falska förderf!
- 15 Hör kommandoropet! Hitåt, gossar!
Här i eld och rök vår ovän frossar.
Lågen blossar,
Nöden krossar ...
Fram, vårt glada batteri; hurra!
- 20 Ös ett haf af kalla vågors fragga!
Högt mot röda lågor fram, vår flagga!
Enkans skärf och barnets vagga
Värna vi med ädelt mod; hurra!
- Nu segern är vår,
25 Och tacksam en tår,
Han droppar som guld på vårt sotiga hår.
Och rodnande skön,
Den rosiga mön,
Hon kysser de svedda mustacher till lön.
- 30 Vi slöto förbund
I farornas stund;

Hvar ärlig kamrat är vår vän och vår kund.
 Så räckom vår hand
 Till vänskapens band!
 35 Hurra för vår chef! Hurra för vårt land!

1866.

FINLANDS FLAGGA.

Blås högt i vind, och fladdra fritt,
 Vår glada duk i blått och hvitt,
 Vår sköna framtidsflagga!
 Flyg stolt och djerf ur hamnens bädd,
 5 I oceanens färger klädd,
 Till blåa böljors fragga!
 Den lifsminut
 Du vecklas ut,
 Går Finlands namn
 10 Från hamn till hamn.
 Blås högt i vind, och fladdra fritt,
 Vår glada duk i blått och hvitt!

Vår duk är hvit! Han är för god
 Att purpras med en fläck af blod,
 15 Förrän i stridens timma.
 Vår duk är blå! Han är för ung
 Att svaja vissnad, gul och tung
 I höstens bleka dimma.
 Från vintersnö
 20 Till blånad sjö
 Vår flagga går
 Till glans och vår.
 Vår duk är hvit! Han är för god
 Att purpras, förrn i stridens blod.

25 Hvar finns ett land på jordens ring
 Med haf uti och haf omkring,
 Mer värdt en flaggas ära!
 Ur hafvets barm vi vuxit opp,

Det är vår väg, det är vårt hopp;
30 Så må dess färg vi bära.
Vår vagga låg
Vid sjö och våg,
Vårt hela land
Är strand vid strand.
35 Hvar finns ett land på jordens ring
Med haf uti och haf omkring!

Hvar finns en man i stormens hot,
Som mera trygg gör an sitt skot,
Med sönderslitna segel!
40 Hvar finns en köl, som skär så fri
En ocean i raseri
Och insjöns lugna spegel!
För icke han
En flagga an,
45 Som dock är värd
Sin hedersgård?
Hvar finns en man i stormens hot,
Som mera trygg gör an sitt skot!

Så långt som stormens ande går
50 Och hafvets blåa bölja slår
Mot längst fördolda stränder,
Till öknar i tropikens sol,
Till isar vid den öde pol
Vårt hvita segel länder.
55 Gå likaså,
Vår flagga blå,
Från denna stund
Kring jordens rund,
Så långt som stormens ande går
60 Och hafvets blåa bölja slår.

Blås högt i vind, och fladdra fritt
Vår glada duk i blått och hvitt!
Vår ädla, finska flagga!

Flyg ung och djerf ur hamnens bädd,
 65 I oceanens färger klädd,
 Till blåa böljors fragga.
 Den lifsminut
 Du vecklas ut,
 Går Finlands namn
 70 Från hamn till hamn.
 Blås högt i vind, och fladdra fritt,
 Vår glada duk i blått och hvitt!

1863.

LEJONET PÅ PAROLA MALM.

Det var en natt, och skuggan låg
 Så öde öfver sanden.
 I fjerran hördes insjöns våg,
 Som gret allen vid stranden.
 5 På slätten stod i nattens väkt
 En mörk koloss i trefald drägt
 Af skuggor, dok och sorg betäckt;
 Men lejonet sofver i natten.

 Då kom en man, och fler kanske,
 10 I mörkrets tysta timma.
 Hvad ville de? Hvi blygdes de
 För ljusa dagens strimma?
 De lyfte af det täcke blott,
 Som nyss omkring kolossen stått,
 15 Och flydde sedan tyst och brådt;
 Men lejonet sofver i natten.

I samma stund föll månens sken
 Ur sönderbrustna skyar
 På hedens mo, på furans gren,
 20 På sjö, på stad, på byar.
 Och se, der stod, ej mera doldt,
 Ej mer åt nattens skuggor såldt,

Ett kopparlejon, djerft och stolt;
Men lejonet sofver i natten.

25 Det Finlands gamla lejon var,
Som förr så vida ströfvat,
Med månget ärr af striden qvar,
I hundra fejder pröfvadt.
Hur trofast det sitt blod har gett
30 För fosterland, för ljus och rätt!
Och när allt svek, så svek ej det;
Men lejonet sofver i natten.

Hvarenda droppe blod det gjöt
Har ur vårt hjerta runnit;
35 Hvert slag det slog, i Finlands sköt
Ett mäktigt eko funnit.
Om det ej värnat fäders strand
Och smidt sitt stål i eders band,
Hvad vore qvar af detta land?
40 Men lejonet sofver i natten.

Hvar finns den man med lock af snö,
Som ej har sett det blöda?
Hvar finns den yngling, finns den mö,
Hvars kinder icke glöda,
45 Hvars hjerta ej slår högre slag
Vid minnet af dess äras dag,
Dess segrar och dess nederlag?
Men lejonet sofver i natten.

Och detta lejon blygs man här
50 Att täcka af för ljuset!
Det står så öfvergifvet der
Vid Parola, i gruset,
Som om vår äras dag gått ner,
Som bure finske män ej mer,
55 Ett ädelt stål, ett högt banér.
Och lejonet sofver i natten.

Lys, klara dag, hvad dig tillhör!
 Hvi skulle natt det hölja,
 Som intet har att blygas för
 60 Och intet har att dölja?
 Bevittna fri och uppenbar,
 Att detta krigarfolket har
 Sitt gamla, stolta lejon qvar!
 Uppvakna, lejon, i natten!

65 Än grydde icke den minut,
 Ännu den dag ej mätes,
 När minnets fackla slocknat ut,
 När ärans pligt förgätes,
 När vapenlöst ett folk i band
 70 Förväntar fegt af annan hand
 Försvaret af sitt fosterland.
 Uppvakna, lejon, i natten.

Ty detta lejon skall sin barm,
 Som förr, i striden pröfva,
 75 När furste, folk och land dess arm
 I farans stund behöfva.
 Dess pligt skall ej förgäten bli;
 Så fattige ej äro vi,
 Förn det med Finland är förbi.
 80 Uppvakna, lejon, i natten!

1868.

SVARTA GARDET.

(*Typografernes sång.*)

Den friborna tanken oss tog i sin sold,
Vi lyda hans herrskarespira,
Vi föra hans krig emot mörker och våld,
Hans segrar vi jublande fira.

5 I spetsen för oss som ett thordön han går
Och ropar sitt mäktiga varde!
I täta kohorterna följer hans spår
Hans svarta, hans trotsiga garde.

Vi smida hans rustning för striderna ny,
10 Vi hamra hans skottfria pansar,
Vi gjuta hans lod af det träffande bly
Och hvässa hans uddiga lansar.
Fast svart är vår hand, som af fejdernas krut,
Dock skiner en sol på vår bana:

15 I spetsen för svärtade leder förut
Går ljusets odödliga fana.

Sen fyra århundraden stå vi på vakt
I Gutenbergs väldiga smedja
Och fila med tankens förtärande makt
20 På mörkrets förrostade kedja.
Och dvergarne pyssla med pustande fjät
Att smida dess länkar tillhopa;
Vi slå dem i stycken, som spindelens nät,
Rent hus för Guds dager vi sopa.

25 Rustkammaren står der så tyst som en graf,
Der höres ej åskornas dunder;
Det är som ett stilla, ett sofvande haf
Med brusande strömmar inunder.
Men storma dess vågor ur bräddarna fram,
30 Att vidt öfver länderna svämma,
Då spränga de murar, då bräcka de damm,
Och våldet förmår dem ej hämma.

En makt är den enda, som mäktar på jord
 Befalla dess böljor att stanna:
 35 Res tanke mot tanke, res ord emot ord,
 Och segern skall kröna det sanna!
 Skölj rännilens dy med den klara kristall!
 Låt skummet förrinna i sanden!
 Hvad båtar att resa den bräckliga vall?
 40 Låt dagas för menniskoanden!

Vi äro de böljor, dem Persiens drott
 Lät vredgad i fjettrarna sluta;
 Vi äro det haf, som med glödande skott
 Friedländaren djerfdes beskjuta.
 45 Och böljorna gingo i brusande sjö,
 Som förr, emot klippan att stängas:
 Den herre vi tjena, han kan icke dö,
 Han kan icke fjettras och fångas.

Och äro vi böljor, som komma och gå,
 50 Förgätne i blå oceaner,
 Så äro vi stolte att tjena ändå
 Den störste af jordens Titaner,
 Den väldige Tanken, den frie, som bär
 Barthuggande svärdet i handen
 55 Och hugger de bristande bojor i sär,
 I tjenst hos den evige Anden.

Så sjunge vi, bröder, vår glädtiga sång
 Och äro ej mödornas slafvar.
 Det ord, som vi sände i verlden, engång
 60 Skall grönska uppå våra grafvar.
 Det lefver, det blommar, det kastar sitt frö
 Långt bort öfver länder och vatten.
 Det lönar att lefva, det lönar att dö
 För ljuset, som dagas i natten.

1868.

I FINLANDS VINTER.

O, land af is! O, luft af snö!
O, frusna våg i fjettrad sjö!
O, bleka, sorgsna, döda sol,
Begravven vid en öde pol,
5 Hur kan så kär du vara?
O, Finlands jord, hur kan, så arm,
Du äga än en hydda varm
Att töa upp en menskobarm!

Din vår är kort, din sommar slut
10 I sjelfva knoppningens minut.
Du ler en dag i färg och doft,
Om qvällen är din fägring stoft
I höstens kulna dimma.
Ditt blåa öga skådar gladt
15 Ur tusen sjöar upp, för att
Bortslockna långt i vinternatt.

Ditt skönsta löje är en tår
Af fruset rim i björkens hår.
Din blomstergård är byggd af snö
20 På rutans glas och dömd att dö
Vid första sol, som dagas.
Din rika skatt, din perlekrans
Och snödemantens ystra dans
Är vinterfrost och ökenglans.

25 Alltfrån vår späda barndoms tid
Lät du oss skåda nöd och strid,
En bädd af kärr med mossa på,
Ett golf af din granit, den grå,
Som inga mödor tämja.
30 En ringa hydda var vår verld;
Den sol, som lyst vår hufvudgård,
Är furans flamma på vår härd.

Vi famnade med härdig arm
 Din hårda, frusna modersbarm,
 35 Vi sådde vår uti ditt bröst
 Och bergade så ofta höst,
 Men sådde ständigt åter.
 Vi skördade ju stormens brus,
 Vi sågo aska, blod och grus,
 40 Men sådde hopp och sådde ljus.

O, land af snö, o fosterland,
 Hvad hemlig tjusning bär din strand,
 Att den för oss, fast arm och hård,
 Är mera kär, än rosengård
 45 Och ljufva blomsteröar?
 Hur kan, så rikt på sviket hopp,
 Så ständigt dödadt i din knopp,
 Du i vår kärlek blomstra opp?

Ack, dyrast ej i lifvet är
 50 Det, som oss fröjd och lön beskär,
 Men högst vid det vår själ är fäst,
 För hvilket vi ha lidit mest
 Och våra tårar strömmat.
 Och därför, därför, hårda land,
 55 Så oupplösligt fast du band
 Vårt hjerta vid din kulna strand.

Och därför sjunger skaldens sång
 Om sommarsol och vattensprång,
 Och därför ljuder lärkans röst
 60 I fjerran bortom natt och höst
 Ur djupet af vår längtan.
 Och hälften af vårt lif förgår
 I väntan på en skymt af vår,
 Som speglar sig i sakna's tår.

65 Men ingen natt vår kärlek ser;
 Der snögar ingen vinter mer,

Der hungrar ingen bitter nöd,
Der andas lif, der vexer bröd,
Och dödens dimmor dagas.
70 Den hvita drifvan blommar grön,
Den frusna tegen ger oss lön,
Den mulna himlen hör vår bön.

Vårt hjertas land, vår vinterbygd,
O, värm dig i vår kärleks skygd!
75 Var rikt i oss! Var ljust och gladt!
Ur skuggan af den mörka natt
Din döda sol skall klarna,
Och Finlands jord, ej mera arm,
Skall äga än en hydda varm,
80 Att tina upp en menskobarm.

1863.

FÖR DE NÖDLIDANDE I ESTLAND.
(*Prolog af barn d. 9 Mars 1869.*)

Nu ligger snö på höjd och slätt,
Nu sofver hafvet vinterklädt,
Och ingen vårens blomma
Har mot den första lärkan lett.
5 Men långt från Finlands frusna strand
I söder blänker blå en rand,
Och det är Estlands gula sand.

Från bergen ses ibland en syn:
Der står ett torn vid himlens bryn
10 Med upp och nedvänd spira,
Och det är Revels Dôme i skyn.
Ty hafvet skilt två bröder åt,
Som fordom rott i samma båt;
Nu gå de hvar sin egen stråt.
15 Den äldre hade knappt om bröd,
Slet ofta ondt, led ofta nöd,

Men ägde fri sin torfva
 Och vexte stark i ljusets glöd.
 Den yngre hade skördar nog,
 20 Men gick i herretjenst för plog
 Och mången suck i mörker drog.

Så var med dem, som himlen gaf
 Två skilda hem vid samma haf:
 De voro ju dock bröder
 25 Och visste sjelfva knappt deraf.
 Men då tog frosten Finlands bröd,
 Och då gaf Estland, sjelf i nöd,
 Sin sista skärf till brodrens stöd.

Se, det var trofast, det var godt!
 30 Och nu har Finland samma lott,
 Att af sitt armod gifva
 Sin broder, som än mindre fått.
 Och är vårt bröd än knappt och torrt,
 Och är vårt minne än så kort,
 35 Hvem kunde glömma Estland bort!

Nej, så är ej vårt hjertas grund;
 Den hand, som räcks i nödens stund,
 Den måste vi ju trycka
 I samma vänskapens förbund.
 40 Och när två händer mötas så,
 Hör hafvets bölja upp att slå
 Som skiljemur för dessa två.

Vi äro frie borne, vi:
 Hos oss är sjelfva tiggarn fri;
 45 Vår broder Esten vandrar
 Med sänkta blickar oss förbi.
 När vi ha morgon, har han natt;
 När vi arbeta ljust och gladt,
 Hans skuldra är af oket matt.

50 Vi barn, som glade skjuta knopp
I soligt hem till ljus och hopp,
Vi glädjas åt den dagen,
När äfven Estlands sol går opp.
Det har vårt hjerta rört så ömt,
55 Att se ett folk förhungra, glömdt,
Till tacklös, hopplös möda dömdt.

Det är så litet vi förmå,
Men gerna ville vi ändå
Åt arme brodern räcka
60 Vår anspråkslösa skärf också
Och torka af hans frusna tår
Och säga honom: nu är vår!
Känn huru varmt vårt hjerta slår!

För oss finns intet isigt haf.
65 En engel oss sin vinge gaf:
Vi äro vårens lärkor,
Som sjunga öfver vinterns graf.
Vi sjunga mod, vi sjunga tröst:
Gläds, sorgsna hjerta, vid vår röst!
70 Och grönska, vår! Och blekna, höst!

FÅGLALÅT.

En liten fågel qvittrar på vårens kala gren,
När alla drifvor smälta nu i blida.
Han sjunger ur sitt hjerta, förgäten och allen,
När många röster jollra, många qvida.
5 Hvem lyssnar på hans visa, när tiden är så mörk?
Det vet den höga furan, det vet den smärta björk,
Det veta alla, alla de, som lida.

Hur skall det land ej frysa uti den höga nord,
Som kläder af sin pels, de gröna skogar?
10 Hur skall det land ej hungra, som dukar fattigt bord

Med öfverflöd från andras rika logar,
 Som kläder sig i silke, när ofta brödet brast,
 Som sofver, medan andra arbeta utan rast,
 Och som föraktar egna verk och plogar?

- 15 När då den kulna vinden från polen strömmar hit,
 Så finner han det sköna landet naket,
 Och när han sopar med sig all lön för odlarns flit,
 Så tryta snart kalasen i gemaket.
 Då trampar man på släpen, champagnen dunstar bort,
 20 Och veklig ro förvandlas till häpnad innan kort,
 Och allt, som sofver, skakas plötsligt vaket.

- Då samlas många gåfvor, då brytes månet bröd:
 Hvad kärlek gifver, det må ingen klandra.
 Den ena strör ut smulor utaf sitt öfverflöd,
 25 Och sista kakan bryter glad den andra.
 Dock vet jag trenne gåfvor, som bringa bättre lön;
 De heta: *enkla seder och arbete och bön*;
 Med dem kan tryggt ett folk i drifvor vandra.

- Från bergen smyger frosten till låga dalens fred,
 30 Från bergen ock de rika bäckar flöda;
 Från höjderna har flärden till folket stigit ned,
 Från höjderna skall ljuset flärden döda.
 I dalens skugga bygger ett folk af kärnfrisk rot:
 Det lider utan klagan, det stupar utan knot;
 35 Men är det starkt, så skall det ej förblöda.

- Och vill du, barn af höjden, än lyss till fåglalåt
 Och tyda med ditt hjerta ut dess gåta,
 Så dela rikt din kärlek åt hvarje smärtans gråt,
 Att Herren må ditt slösta pund förlåta;
 40 Men med ditt föredöme ock dela kraften ut:
 Lef enkelt! Bed! Arbeta! Då skall ock Gud till slut
 I glädje vända sorgerna som gråta.

1868.

SEPTEMBERNATTEN 1867.

I.

Qvällen.

Hvad visar flaggan? – Nord. – Hvad bådär skyn?

En askgrå mur af töcken stiger mulen

Från hafvet och betäcker himlens bryn.

Det blåser friskt, och vinden kännes kulen.

5 Min son, gå till ditt arbet! Rödja skogen,

Och gärda tegen vid den nya logen;

Vår framtids skörd han i sitt sköte bär.

Kanske att Herren nästa år beskär

Den kärna, som i år ej mer blir mogen.

10 Och åkermannen gärdar mellertid

Sin framtids skördar. Stundom ses han stanna,

Mot gärdet stödd, med molnomtöcknad panna.

Ju mera solen sänks mot vestanlid

Och vinden tynar af och himlen klarnar

15 Och en försätlig, häpen, frostig frid

Liksom för nattens snara faror varnar,

Dess mera sluten, ordlös, utan ljud,

Hans tysta tanke stiger så till Gud:

Allsmäktige, är ditt förrådshus tömdt?

20 Din kärleks rika, öfverfulla källa,

Utur hvars spenar lifvets ådror välla,

Har denna arma, frusna nord hon glömt?

Ur öknens glöd, ur lågor, aldrig släckta,

Der sanden bränner, hjordarne försmäktat

25 Och lotusblomman dignar, matt och bräckt,

Sänd oss af nåd en enda vilsen fläkt,

Att blandas ljum i denna luft af isar!

Hvar döljer du ditt öga, sköna sol,

Som med din stråle Herrens allmakt prisar?

30 Se, töcknen storma hit från öde pol;

De röfva dina hulda läppars manna,

- Och från din blick välsignelsen de banna.
 Din kind är blek, ditt öga skymms af gråt.
 Du går, som förr, din konungsliga stråt,
 35 Men lifvet följer dig ej mer i spåren.
 Nu är det höst, och fälten ljuga våren,
 Som våren ljög, att vintern än var lång.
 Vårt hopp är barn och gubbe på en gång,
 Med ros på kinderna och snö i håren ...
- 40 ... *Det klarnar.* Utan sol! Ej nu, o Herre,
 Ryck slöjan från din himmels anlet af!
 En klarhet utan sol är nordens graf.
 Den tysta natten sina öknar spärre
 Med dubbla reglar. Bakom mörkret än
 45 Låt polens dimmor som en sköld oss täcka,
 Att icke nattens pilar oss förskräcka,
 Att icke sorgens dag må oss uppväcka,
 Att icke stjernorna på himmelen
 Må se vår nöd och gråta öfver den!
- 50 ... *Det lugnar.* Ofta under lifvets strider,
 Hur ofta bådo vi ej denna bön:
 O Herre, gif oss lugn! – tilldess omsider
 Hvar suck fann ro, hvar längtan fann sin lön.
 Men nu, o Herre, gif oss nu orkanen,
 55 Gif hellre stormen nu, som oceanen
 I skum förbyter och som furans grenar
 Likt blommor bräcker, – endast icke gif
 Oss lugnet nu! – Ty nu är stormen lif,
 Och lugnet är en bödel, som förstenar.
 60 Blås, kulna vind! Bevaka fältens skatt!
 Vi dö i armod, om du dör i natt ...
- Vid dessa tysta tankar lider qvällen,
 Och döf för böner, domnar vinden bort.
 I norr en strimma klarnar innan kort;
 65 Hon vexer fort, hon famnar stjernepellen ...

I violett ses skifta himlens rand,
Och jorden står tillreds för Herrens hand.

II.

Natten.

Nu somnar solen i vestervågor,
Nu kolnar dagen i qvällens lågor,
70 Och mot den åldriga nattens murar
Slår återsvallet af lifvets frågor.

Hvad är i skapelsens ebb och flöde
En blomsterlycka, ett menskoöde,
Ett löf, som faller, ett folk, som stupar?
75 Hvem räknar bubblor? Hvem mins de döde?

Och tusen år uti kamp för lifvet,
Hvad äro de, om, i stormen drifvet,
Tillvarons flarn af en våg fördränkes
Och intet, intet är öfverblifvet?

80 En makt allena med evigt ankar
Har lodat djupen i haf, som vankar;
Dess vägar äro ej menskovägar,
Dess tankar äro ej menskotankar.

Midtibland slägten, åt sjelfförvålda,
85 Fåfånga sorger och tvifvel sålda,
Står plötsligt Herrens, den Högstes, allmakt
Och sträcker armen ur det fördolda.

Och vid hans åsyn förvandlas bergen,
I djupens klyftor försinar mærgen,
90 Och jorden åldras liksom ett kläde,
Och morgonrodnaden mister färgen.

- Inför det hela, det evigt ena,
 Omätligt stora, oändligt rena
 Försvinner grandet, förliser tanken;
 95 Den Onämnbare står kvar allena ...
- Gå, – säger Han till den starke anden,
 Som står osynlig vid himlaranden
 Och binder alla naturens krafter, –
 Gå, lös en härjare fri från banden!
- 100 Ty menskokrafter och menskosnille
 Som gnistor fara i mörkret ville.
 Jag danat dem att min makt bevittna,
 Och se, de äro ej vittnesgille.
- De hafva skrivit en lag för solen,
 105 De kufvat hafven, de trotsat polen,
 De bundit jorden med kopparfjettrar,
 Men satt sig sjelfva på kungastolen.
- De gjort hvad aldrig var förr förnummet,
 De dödat tiden, förintat rummet.
 110 De säga: vi äro jordens gudar!
 Men deras verk skall förgås som skummet.
- De må förnimma från urtid orden,
 Att min är himlen, och min är jorden.
 De skola veta, att jag är Herren.
 115 Gå till dem alla! *Begynn* med nordnen!
- Sagdt. Och Guds härold, den starke anden,
 Hvars vingar fläkta kring himlaranden
 Från solens uppgång allt till dess nedgång,
 Stod, snabb som tanken, i nordanlanden.
- 120 Och det var natt, och ett löf ej rördes,
 Ett moln ej skymde, ett ljud ej hördes.

Blott från det rus, som förgiftat kornet,
Ett støj i natten af eko fördes.

De gröna fälten med ax, som gunga,
125 De stodo lätta, de stodo unga
I hoppets fågring, i tyst förbidan
Att snart af himmelen mättas tunga.

Den starke engeln sin bana mätte.
Hans blickar föllo på polens jätte,
130 Som i den eviga köldens kula
På gåtor rufvar. Han var den rätte.

Han hatar lifvet. Han är den döda
Materiens förstfödda vedermöda,
Förrän Guds lefvande ande rörde
135 Vid tingens urkraft och lät den föda.

Med dubbla kedjor, af eld i grunden
Och sol derofvan, han ligger bunden
Och gnagar girigt på lifvets rötter,
Tilldess han ätit sig genom runden.

140 I harm att skydda med vinterdrifva
Det lif han ville tillspillogifva,
Han hörs i rytande nordanstormar
För haf och land sina lagar skrifva.

Guds engel löste hans dubbla fjetter.
145 – Gå! – ljöd hans ord. – Du har trenne nätter
Att härja jorden. Jag mätt din bana.
Jag ger dig makt öfver nordens slätter.

Och ur den eviga köldens häkten
Steg polens jätte i morgonväkten,
150 Omornad, bister, med snöig hjessa
Och dödens frossa i andedrägten.

Han gick som lian, han gick som välten
 Med tysta fjät öfver åkerfälten,
 Och der han andades, röko vattnen,
 155 Och axen täcktes med silfverbälten ...

Du vårens talltrast i daggens glitter,
 Hur har det tystnat, ditt ljufva qvitter?
 Du höstens vaka i rönnens krona,
 Säg, hvi så stum du på klasen sitter?
 160 Du sjö, hvi slutar din våg att brusa?
 Du skog, hvi mins ej din gren att susa?
 Du ängens blomma med dufven stängel,
 Hvi har du glömt med din doft oss tjusa?

Du gröna ax, o du löftesrika,
 165 Vår mödas barn och vårt hopp tillika,
 Hur blef din kärna i hast så bitter?
 Hur har du hjerta, att nu oss svika?

Allt är förvandladt. Naturen tiger
 Och stum sitt offer åt Herren viger.
 170 Hög, ofördunklad, i tyst tillbedjan
 Den klara solen på fästet stiger.

III.

Morgonen.

Nu är en morgon klar och blid.
 Nu är den glada skördetid,
 Och mödans frukter stunda.
 175 Hvi kastar då den natt, som flytt,
 Sin skugga öfver oss på nytt,
 Och hvarföre är allt förbytt
 Och allt så annorlunda?

Hvi stadnar odlarn, blek af skräck,
 180 Vid gulnad teg och vissnad häck,

Och hvarför gråta barnen?
Hvi rynkas fadrens ögonbryn?
Hvi lyftas modrens blick mot skyn?
Hvi skäller ingen hund i byn?
185 Hvi malar icke qvarnen?

I natt har här en engel gått.
Han skiftat ut vår ärftda lott
Och mejat fältens gröda.
I natt han oss att vakna bjöd
190 Ur drömmen om vårt öfverflöd,
Att, liksom förr, mot frost och nöd
I kamp för lifvet blöda.

Så är det skedt. I denna natt
Har Herren tagit bort den skatt,
195 Som rost och mal förtära.
Vi ha ej val. Från denna dag,
En annan skatt, en annan lag,
Ett annat lif med andra drag
Vi måste nu begära.

200 Välan, vi äro fattiga,
Vi äro ringa, svaga, ja,
När skickelserna hvälfva.
I armod våra fäder bott,
I armod deras lycka grott,
205 I armod ha på Gud de trott
Och dernäst på sig sjelfva.

Med skenet af ett rikt förvärf
Kom högmod, veklighet, förderf
Till våra enkla bygder.
210 Då mjuknade vår viljas stål,
Och lifvets njutning blef vårt mål.
Vi sysslade med flärd och prål
Och glömde fädrens dygder.

Vår Gud var icke mer, som förr,
 215 En väktare för kojans dörr,
 En hämnare för brottet.
 Vi gjorde nya gudar af
 Det virke, som vår lusta gaf,
 Och undra nu, att denna staf
 220 Ej rätt vill fylla måttet.

Vi gáfvo våra barn ej mer
 I arf den tro, som styrka ger
 Att trotsa alla öden.
 De lyssnade på tidens ljud,
 225 De lärde böcker, sedebud,
 Men lärde ej att frukta Gud
 I lifvet och i döden.

En sluttande, en vådlig ban
 Emot en strandlös ocean
 230 Är visst den väg vi famlat.
 Hvem säger huru långt vi gått
 I våra villors öfvermått,
 Hvem mäter morgondagens lott,
 Om icke vägen ramlat?

235 Vi ville icke vända om,
 Och se, en nattens engel kom
 Och slog omkull vår kupa.
 Befrafne uti nordens snö,
 Vi måste kämpa eller dö;
 240 Det vacklande, det veka rö
 Skall utan miskund stupa.

På horisonten bakom oss
 Skref uti eld historiens bloss
 Hur folken vexe stora,
 245 Hur blott de starka lefva, men
 Hur de förklemade gå hän

Och framtidslöst som rännen
I kärret sig förlora.

Det folk blef fritt, det folk blef rikt
250 Och ärekrönt och segervigdt,
Som, stödt på hällebergen
Af Herrens fruktan, byggt sitt bo
På flärdlös kraft och faders tro.
Det folk, som svek i sjelfvisk ro,
255 Förkrympte snart, som dvergen.

All hjeltekraft, all ädel glöd
Har vuxit under kamp och nöd,
Försakelse och fara.
Det herrligaste på vår jord
260 Har gästtat fattigdomens bord;
Hvi blygs du, folk i högan nord,
Att starkt och fattigt vara?

O arma land, o rika land,
Du sköna, offerkrönta strand,
265 Som polens isar gärdat,
Till hvilka värf har Herrens röst
Dig korat ut i tidens höst,
När så vid nödens modersbröst
Han tusen år dig härdat?

270 Böj dig i stoftet för hans bud,
Och sen stå upp, var starkt i Gud,
Att all din nöd betvinga!
Och lef, när dagens suck förgår,
Odödligt än i tusen år,
275 Att vittna hvad Guds makt förmår,
Guds makt uti de ringa!

TILL DE FOLK, SOM LIDA.

I.

Psalm 31.

Gud, var mig nådig!
Jag lider ångest,
Min kropp förfaller
Af vedermöda,
5 Min själ förvissnar
Af mycken sorg.
År af min lefnad
Förgå i suckar,
Min kraft är bruten,
10 Och jag försmäktar
För mina synder;
Förbarma dig!

Jag är försmäddad
Utaf min ovän,
15 Jag är en börda
För mina grannar,
Jag är förgäten,
Liksom en död.
I skymf och ofärd
20 Är jag förkrossad,
Liksom en spillra,
Af alla trampad;
Min Gud, jag tröstar
På dig allen!

25 I dina händer
Stå mina dagar.
Jag hafver syndat,
Och du mig agar,
Ditt anlet, Herre,
30 Låt lysa mig!
Låt mig för folken

Till skam ej vardas,
 Och åt min ovän
 Mig ej antvarda!
 35 O Herre, Herre,
 Förbarma dig!

II.

Profeten Joel, kap. 1, 2.

Förnimmen ord, dem Herren till Joel talat,
 När han sitt folk har sökt, när han det hugsvalat.
 Förtäljen dem för släkten, som efterfölja,
 40 Att de ock må sina barn dem ej fördölja,

Förnim det, åldrige! Lagg det grannt på sinne:
 Har något sådant timat i mannaminne?
 Förnim det, ungdom! Akta på Herrens lagar:
 Har något sådant skett uti dina dagar?

45 En mörk, en mulen, en bister dag är randad;
 Ack, ve den dagen, bittert af sorger blandad!
 Af Herren kommer han, som ett våld af höjden;
 Han slår som thordön ned i den toma fröjden.

Han kommer: folkens anleten skifta färgen.
 50 Som morgonrodnan breder sig ut kring bergen,
 Så kommer nordanefter en mäktig jätte,
 Hvars mörka vägar ingen af menskor mätte.

För honom darrar jorden, och himlen bäfvar,
 Förmörkad sol öfver släckta stjernor sväfvar;
 55 Framför hans fötter grönskade fält och parker,
 Men efter honom vidga sig ödemarker.

Då sörjer åkern; skördarne ligga döde;
 All frukt förvissnat; ladorna blifva öde;
 Från armods läppar födan är undandragen;
 60 Från drinkarns bågare musten är borttagen.

Förderf slår ned, som flygande gräshoppsvärmar:
 Ett ondt förgår, och redan ett nytt sig närmar;
 Hvad ett förskonat, krossar ett annat samman;
 På Herrens altaren slocknar offerflamman.

65 Hur är min sköna lustgård så snart förgången?
 Hur är min ädla palm uti döden fången?
 Omgjorden eder, folk, att er gråt frambära,
 Liksom en jungfru gråter sin hjertanskära!

Med hjertat sörjen, icke med sorgelåde!
 70 De unga nu med gamla i templen träde.
 Må brud och brudgum gå från sin bröllopsglädje,
 Och spenabarnets joller till Herren bedje.

Förnimmen ord, som Herren af höjden säger:
 Ödmjuken eder för mig, som skulden väger,
 75 Ty jag är mild, långmodig och snart förlåter;
 Till mig från falske gudar omvänden åter!

Då vill jag, Herren, svara: Jag sänder kornet;
 Jag gifver dubbelt åter; jag fyller hornet;
 J skolen ej till spe ibland folken blifva,
 80 Och härjaren från nordnen vill jag fördrifva.

Du, folk, ej frukta mera, i Herrens lydnad!
 Du, land, skall åter grönska i skördars prydnad,
 Och Herren eder Gud skall sitt under visa,
 Att J Hans stora namn mågen evigt prisa.

III.

Psalm 46.

85 Vår Gud är oss en väldig borg,
 Han är vår sköld och värja.
 Han hjälper oss af nöd och sorg,
 Som vilja här oss snärja.
 Om verlden all förgås,

90 Om bergen nederslås
Och stupa vid sitt fall
I hafvets vilda svall,
Oss intet kan förfära.

En ström af lif går mäktig ut
95 Och fröjdar Herrens boning.
Han står oss när till tidens slut;
Hos honom är förskoning.
Och världen hör hans röst:
Då bäfva folkens bröst,
100 Då störta välden kull,
Då smälter jordens mull ...
Gud Zebaoth oss värnar.

Ödmjukom oss för Herrens kraft:
Han folken strör som agnar,
105 Han sönderbryter bågens skaft
Och bränner stridens vagnar.
Förnimmen, folk, hans bud:
Jag, Herren eder Gud,
Skall vinna pris på jord.
110 Ja, Herre, ske ditt ord!
Gud Zebaoth ske ära.

IV.

Profeten Esaias, kap. 60.

Du land, som låg neder,
Du folk, som tillbeder,
Stå upp utur gruset!
115 Det eviga ljuset
Uppgår öfver dig och dig herrligt bereder.

Se, mörker betäckte
Det fallande slägte,
Och folket i dalen

120 Låg skingradt i qvalen,
Men Herrens Guds herrlighet åter det väckte.

De vilsne, som famla,
De unga, de gamla,
Dem nöden försvagat,
125 Dem döden förjagat,
De skola sig åter omkring dig församla.

Och klarna skall åter
Det öga, som gråter,
Och huggnas omsider
130 Det hjerta, som lider,
När Herren dig allt hvad du brutit förlåter.

De skaror af öster
Och söder och vester,
De skola dig bära
135 Guld, rökverk och ära
Och prisa din Gud med mång tusende röster.

De flyga som skyar,
Dem hafvet förnyar,
Från främmande öar
140 Bort till dina sjöar
Och mura dig städer och bygga dig byar.

Förtryckarens söner,
De skola med böner
Till fota dig falla
145 Och tjena dig alla
För Herren din Gud, som med ära dig kröner.

Så arm du var blifven,
Förskjuten, fördrifven,
Så rik vill jag smycka
150 Din kommande lycka:
Evinneverlig herrlighet varder dig gifven.

För fjällarnas stenar
Jag jern dig förlänar
Och koppar af träden
155 Och silfver af städen,
Och guld skall dig regna från skogarnas grenar.

Hos dig skall ej vara
Förderf eller fara,
Men rätt skall beskydda
160 Din salighets hydda,
Och Herrens Guds lof dina portar bevara.

Din sol skall ej fläckas,
Din måne ej täckas,
Ty Gud är din lykta:
165 Dess glans skall ej flykta,
Dess ljus skall i evighet icke utsläckas.

Förgången är nöden,
Förgången är döden;
Den minste är vorden
170 En makt uppå jorden,
Och Gud den Allsmäktige styr dina öden.

Maj 1868.

II.

H Å G K O M S T E R .

PÅ GRAFVARNA.

Min Moder.

† 1868.

Hvar finns en kärlek, som intill döden
Står oförändrad i alla öden,
Som, lik Guds engel, oss öfvervakar
Och fordrar intet, men allt försakar?
5 På denna jorden finns endast en:
En moders kärlek är det allen.

Allt band är sjelfviskt, som hjertat binder:
Den kyss, som bränner på brudens kinder,
Den hulda famn, som en syster räcker,
10 Den späda arm, som oss barnet sträcker;
Vår bästa vän har en lön sig drömt:
En moder ensam har det förglömt.

När minnes hon i de långa åren
Den tunga smärtan, den heta tåren,
15 Sin ungdoms vår, som ej fås tillbaka,
Och dagens möda och nattens vaka
För detta barn, som hon älskar mer,
Ju mer hon allt för dess lycka ger?

Och hvem kan gifva hvad hon oss skänker?
20 Den första tanke, som barnet tänker,
Den första bön, som dess läppar stamma,
Den första kärlekens rena flamma,

Den första maning för rätt och dygd,
För sanning, frihet och fosterbygd!

- 25 Och vi, hvad gifva vi henne åter?
Ack, mången sorg, som hon ömt förlåter,
Vår svala kärlek, åt flera delad,
Vår omsorg, ofta förströdd, förfelad.
Ej ens vår åsyn är hennes tröst:
30 Hon lemnas ensam i lifvets höst.

- Och dock hon följer med sina tankar
Det vilsna barn, som i världen vankar,
Och hennes bön, som en engels fackla,
Går klar framför oss, när stegen vackla,
35 Och lyser vägen med Christi tro
Och banar stigar och bygger bo.

- Välsignad vare en sådan moder!
O, det är sötma i tårefloder,
Det är en huggnad för alla tider,
40 Att i det sjelfviska lifvets strider
Få rota sig vid en sådan barm
Och af dess kärlek få kyssas varm!

- Så löna, Gud, hvad ej vi förmådde!
Det var ditt frö hon i tiden sådde,
45 Det är din kärlek, den evigt höga,
Som speglar sig i en moders öga,
Och därför känns som en sol gått ner,
När detta öga ej strålar mer ...

Gömd och glömd.

Mossa vexer på grafvens sten,
Halft utplånad är minnesskriften.
Tolf år död och förgäten ren!
Gömd i lifvet och glömd i griften!

5   Bida, vandrare, du som ilar;
 Jag vill säga dig hvem här hvilar:
 En ödmjuk qvinna,
 En tröstarinna
 För sorg och nöd,
 10   En ömsint dotter,
 En trogen maka,
 En dygdig moder ...
 Gå, fråga ej mer!
 Jag har nämnt qvinnans
 15   Äretitlar.
 Hvad fattas här än
 För grafvens frid
 Och ett älskadt minne?
 – Christi kors!
 20   – Var lugn.
 Hon bar det i lifvet,
 Hon sofver derunder
 I döden.

Tidigt bruten.

En gratie var du, icke af konsten mejslad,
 Men vuxen fri ur naturens friska sköte,
 En fläkt i blommor, doftande omedveten,
 Hvar gest behag, hvar leende ungt som våren,
 5   När dagg på löfven droppar i morgonrodnan.
 O, att det sköna solsken i mörka ögon
 Var dock för glödande för den unga våren!
 O, att det varma, älskande barnahjertat
 Var dock så sjukt af de tyst begrafna sorger!
 10   Din famn var sträckt som en blommas stjelk mot lifvet,
 Ditt väsen var som en enda bön om kärlek,
 Och då kom natten öfver ditt unga hjerta ...
 Sen, när han ljusnade i en evig morgon,
 Var stängeln bruten. Endast ett litet hjertblad
 15   Du glömde kvar att gro för den kulna jorden.

Fredrika Bremers minne.

(Vid Konstnärsgilletts årsfest i Helsingfors, 5 Febr. 1866.)

Plats för Idéerna! Plats för de höga,
 Friborna tankar, som i världens natt
 Likt gnistor tändas för vårt skumma öga
 Och alstra, lyfta, lysa, värma gladt!
 5 De äro frön, af tidens stormar drifna,
 De fatta rot, de spränga klippans barm,
 De smälta isarna, och dagen randas varm
 För de förtryckta, sorgsna, glömda, öfvergifna.

Hur länge bar ej Qvinnan utan klagan
 10 Sin ärfda lott, att, skonslöst kysst ihjäl,
 För mannens blick, som elfvorna i sagan,
 Ha tusende behag, – men ingen själ!
 Än smickrad, firad, än förtrampad, bruten,
 Än vetlös, sysslolös, i glitter gömd,
 15 Än släpande sitt ok, till tacklös möda dömd,
 Var hon från handlingen, från tanken utesluten.

Då kom Idén, – då föll en klarnad strimma
 Af kristendomens ljus på Qvinnans stig.
 Stå upp! – ljöd ordet. – Slagen är din timma,
 20 Och halfva menskligheten tillhör dig ...
 Stum, tyngd af kedjor, tyngd af diademer,
 Förnam den fångna denna starka röst:
 En själ bär äfven du, o Qvinna, i ditt bröst!
 – Och ordet tog gestalt och vardt *Fredrika Bremer*.

25 Hvem var hon? Verlden vet. Den frusna tåren
 Af vinterskyn begråter henne nu.
 Hon var en ringa qvinna. Ädelboren
 I världens mening var hon icke ju;
 Ej ung, ej skön, ej rik med guld på änne;
 30 Dock fanns i nord en qvinna ej, som hon;
 Dock stego furstarne med aktning från sin thron,
 Att trycka hennes hand, och folken hörde henne.

Hon var en ande från den ljusa höjden,
 Förklädd till skugga här i skuggors land.
 35 Hon gick att bära till de sorgsna fröjden,
 Hon gick att lösa de förtrycktas band;
 Och hvar hon gick, der strödde hon en ljusning
 Af kärlek öfver lifvets hvardagsdrägt:
 Det ringa adlades, det enklaste blef täckt
 40 Af godhetens behag, som var dess enda tjusning.

Det innersta, det högsta uti lifvet,
 Frid, sanning, kärlek, Gud och mensklighet,
 Var ursprungsordet, som blef henne gifvet
 Och hennes ryktes enkla hemlighet.
 45 Det måste bryta väg. Der stod förmäten
 En fördom än i jättehög gestalt:
 Hvert hon i verlden såg, var Mannen ensam allt,
 Och Qvinnan, lifvets doft och hjerta, var förgäten.

Då drog hon ut, drog fjerran öfver hafven,
 50 Att leta uti mensklighetens barm
 Hvar nyckeln, den fördolda, låg begrafven
 Till Qvinnans öde. Och idén fick arm,
 Idén fick lif, gick ut att fanan bära
 För Qvinnans rätt. Och den har fattat rot,
 55 Snart, snart finns ej en makt, som mer står den emot:
 – Det var Fredrika Bremers kallelse och ära.

Nu har hon ro. Den vida oceanen
 Begrafvar uti vester hennes spår,
 I öster trampar liknöjd karavanen
 60 De fjät i sanden, der hon gick i går.
 Men inga verldshafs töcken, ingen bölja
 Och ingen hvirfvelvind af öknens sand
 Skall sopa hennes spår från jordens dunkla rand
 Och hennes andes verk från dem, som henne följa.

65 Du bleka andehamn
I minnets kära drag,
Hvad rätt ha vi i dag
Att nämna här ditt namn?
När var din ära vår?
70 Hvad del ha vi deri?
När gick du här förbi?
Hvar se vi här ditt spår?

Du dotter af vårt land,
Knappt sedd och tidigt flydd,
75 Du sökte ej vårt skydd,
Du sökte ej vår strand.
Har du förgätit dem,
Som vid din vagga stått,
Hvi minnas vi din lott,
80 När du förglömt ditt hem?

Dock nådde dessa ord
Långt öfver frusna haf
Din solbelysta graf
I Sverges fosterjord,
85 Då skulle på dess rand
Den kulna vintersnön
Försmälta för en bön
Om kärlek af ditt land.

I djupet af ditt bröst,
90 Der hviskade ännu
En oförgätligt ljuf
Och älskad barndomsröst;
Men, tryckt till Sverges famn,
Der Finland fordom låg,
95 Du kom ej mer ihåg
Att skilja deras namn.

Ett land var dig för trångt,
Du hörde verlden till,

Och hvem dig klandra vill
100 För att du blickat långt
Och sett från hyddans härd
Vid horizontens rand
Ditt arma fosterland
Uppvexa till en verld!

105 Dock kärlek, kärlek var
Det bästa du förstått:
Så mätes dig det mått,
Hvarmed du mätit har,
Och öfver frusna haf,
110 Der tidens storm går loss,
Strör Finland genom oss
En blomma på din graf.

Carl Wilhelm Fontell.
† 1862.

Somna i döden, somna ljuft och stilla,
Forskande ande, trött af världens villa!
Somna från bräcklig konst till evig läkdom,
Frid och försoning!

5 Lidandets tårar, länge till dig burna,
Stänka med qvällens dagg uppå din urna.
Hjertan, som blödde, hjertan, dem du helat,
Tyst dig välsigna.

Hvila från mödan! Skördetid är inne.
10 Hvila på skörden af ett älskadt minne!
Hvila hugsvalad, hvila mjukt på kudden
Af våra böner!

Werner Holmberg.

† 1860.

(Ord till cantat af Rietz.)

O, ljufva sorg! O, dyra tår!
O, sköna lott, att falla
I grönskan af sin lefnads vår,
Begråten högt af alla!

- 5 Som aftondagg på blommig strand
Af höjden ned sig sänker,
Så frisk din tår, o fosterland,
En älskad graf bestänker.

- Här somnade en konstnär bort
10 Från ädla ungdomsdrömmar.
Hans konst var lång, hans lif var kort,
Och drömmar gå som strömmar.
Hur herrligt dock, att dal och berg
I morgonlysning teckna
15 Och sluta, innan sol och färg
I qvällens skuggor blekna!

- Han föll så varm
Vid hoppets barm;
Han är ej dömd
20 Att slockna glömd,
Ty kärlek slöt
Hans unga graf,
När stormen bröt
Hans krona af,
25 Och minnet ristar
Hvad hjertat mistar
I häfdernas sköt.

Marie Linder,
född grefvinna Mussin-Puschkin. † 1870.
(Ord till Benekens »Hymn för de döda».)

Se, jordens blomster
Vissna i vintersnön.
Själ, sträck ut famnen
Mot evigt gröna vårar!
5 Fägring och lycka
Flykta som morgondröm:
Christus allena
Vår längtan fullkomnar.

Älskade, sörjda,
10 Sökande ande, du,
Vakna ur villan
Till Guds, din Herres, klarhet!
Engel i stoffet,
Två dina vingar nu
15 I Christi kärlek!
Han skänke dig friden.

Daniel August Sælan.
† 1867.

Dröj, vandringsman,
Och torka af
Den tår, som rann
Vid denna graf!
5 Här är ej qvalm
Och sorg och strid;
Se, här är frid
Och segerpalm!

Ty väl det märk:
10 Vi stå vid ett
Fulländadt verk,

Af nåd beredt.
I brokig skrud
Vårt lif är delat,
15 Men här är helt
Ett lif i Gud.

Vid denna bår
Allt klarnar opp.
Fullbordadt står
20 En kristens hopp:
Hans väg, hans hamn,
Hans kors, hans tro
Och sist hans ro
I Jesu famn.

25 Hvar är, o qual,
Ditt törne nu?
Och verldens tal,
Hvar är väl du?
Glömdt är allt kif;
30 Af det, som var,
Står endast kvar
Ett evigt lif.

En liten tid
Var han oss när
35 Och sådde blid
Guds åker här.
Dock blef han hörd,
Som få förmått,
Dock har han sått
40 En herrlig skörd.

Guds Andes kraft
Var här förspord.
Till stöd han haft
Guds starka ord,
45 Och högt han bar

Sitt herdekall,
Ty Christus all
Hans helsa var.

De tusen, dem
50 Hans varma hand
Ledsagat hem
Till lifvets land,
De vittna, att
I väl och ve
55 Sin mästare
Han följde gladt.

Nu faller snön
Uppå hans graf,
Nu har han lön
60 För hvad han gaf.
Dröj dock, och lär,
O vandringsman,
Den maning han
Ur grafven bär:

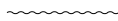
65 »Var stark i Gud!
Allt annat värn
Är toma ljud
Och rostigt jern.
Omgjorda dig
70 Med lifvets ord:
Det kufvar mord,
Det vinner krig.

Stå fast, om än
All tidens nöd
75 Vill rycka hän
Från dig ditt stöd.
Var oförskräckt,
Om ock en verld,
I otro snärd,
80 Till kamp du väckt.

Haf innerlig
Din broder kär,
Som Gud mot dig
Barmhertig är.
85 Var tålig, mild
Mot likars brist,
Som Herren Christ,
Din förebild.

Och sök din skatt
90 I himmelen;
I verldens natt
Finns icke den.
Här är ej bo,
Här är ej hamn;
95 I Christi famn
Allen är ro.»

Ja, pris ske Gud,
Som här oss gaf
Ett sådant bud,
100 En sådan graf.
Sof, herde, sof
I Herrens tro,
I Herrens ro,
Till Herrens lof!

ÖFVERSTE FABVIERS ADJUTANT.

Det var engång för längesen
En mörk decembernatt:
Stridsrustad i Olympens moln
Pallas Athene satt.
5 Det gamla Hellas, ungt på nytt,
Slet nu sin boja af;

Dess ära stod förklarad upp
Ur tusenårig graf.

Dess namn, så länge höljdt med skymf,
10 Steg stolt ur Lethe än:
Herakles' arm strypt ormarna,
Men hårdt förblödde den.

Nyss fanns en sköld, som Hellas' mod
I faran uppehöll:
15 Den klöfs i tu; Europa teg,
Och Missolonghi föll!

Och än engång förmörkades
Af pilar solens sken,
Och än engång barbarens häst
20 Förtrampade Athén.

Blott i Akropolis till sist
En trotsig trupp stod kvar,
Och Griziotti var dess chef,
En solbränd palikar.

25 På denna punkt berodde allt:
Död – frihet – seger – sorg!
Europas spända blick var fäst
På denna minnets borg.

Mot Cekrops' klippa tycktes dock
30 All Moslims makt för svag:
Dess rot stod djupt i Hades' natt,
Dess topp i Febus' dag.

Då till Egina smög en natt
Ett bud ur borgen ut:
35 »Vi kämpa gladt till sista man,
Men ha ej mera krut!»

I bugten vid Methana låg
Den tappre Fabvier,
Och budet kom: »Akropolis
40 Kan räddas blott af er.»

Han vaxlade en hastig blick
Allt med sin närmste man:
»Välän, vi bryta upp, och ni
För främsta ledet an.»

45 Sexhundrafemti voro de,
Som stodo der på strand:
Från Joniens skär, från Romarbygd,
Från Frankers ädla land;

Från Englands töcken, Spaniens glöd
50 Och kulna nordens snö;
Dock alla lika redo att
För Hellas' frihet dö.

Sexhundrafemti voro de
Der vid Methanas våg;
55 En här af tiotusen man
Rundtkring Athén man såg.

Det var en mörk decemberrätt,
Då vid Munychia
Den ädle Fabviers skara steg
60 I land på Attika.

Tätt, man vid man, förutan ljud
De ryckte stilla ut.
Från chefen till den siste, bar
Hvar man en påse krut.

65 Och främst i spetsen red en trupp
Af fyrtio till häst,

De tappreste bland tappre der
Vid denna dödens fest.

Och bland de främste allrafrämst
70 Red Fabviers adjutant,
En högrest son af polens snö,
Om ryktet sade sannt.

Men rundtom klippans fot en rad
Af mörka skansar bjöd
75 Åt hvarje ryttare en graf,
Åt hvarje kämpe död.

Här låg den sluge Redschid gömd,
Som panthern i sin bur,
Och kärnan utaf Moslims makt
80 I natten låg på lur.

Och månen sken på Parthenons
Halfbrutna pelarrad
Och såg så sällsamt dyster ned
På Cekrops' hvita stad.

85 Men osedt kom till närmsta skans
De kristnes främsta led;
Der sof en skäggig Albanes:
Han höggs i blinken ned.

Och nu vardt larm, nu hvimlade
90 I hvarje skans en här,
I hvarje graf en bataljon,
Vid hvarje sten gevär.

Nu blix på blix bröt ut med brak
Ur svarta vallars sköt,
95 Och Zeus Kronions blå Olymp
Sitt svar i åskor röt.

Der spydde tusen eldgap ut
Sin skur af jern och bly,
Och hvart man såg, var sabelhugg
100 Och rök och vapengny.

Men omotståndlig trängde fram
De kristnes djerfva skar',
Och nattens dunkel deras sköld
Mot nattens dödar var.

105 Den tappre Griziotti föll
Med hast ur borgen ut:
Nu blixtrade hans eld också,
Nu hade han fått krut!

Upp lät Athenes borg sin port
110 För Fabviers tappre män;
Sex af dem hade re'n förblödt,
Och fjorton blödde än.

Men räddadt var Akropolis,
Och räddadt Hellas' hopp;
115 Den sol, som sjönk i kedjor ned,
Stod fri med seger opp.

Då sägs, att åt sin adjutant
Har Fabvier räckt sin hand
Och sett i morgonrodnans prakt
120 Mot horizontens rand.

Två ädla örnar flögo der
Mot Zeus Kronions borg:
En dök ur söderns ljus, och en
Ur nordens natt och sorg.

125 En flög i morgonrodnans glans,
Beglänst af ryktets sol;
Den andra, – ack, den ädlaste!
Dog glömd vid öde pol ...

TILL GUSTAF ADOLF MONTGOMERY.
(8 Juni 1860.)

Fyll ditt glas, låt drufvan blöda
Lif för lif och blod för blod!
Låt det frusna hjertat glöda,
Blixtrande af ungdomsmod!
5 Lyft din blick mot ärans höjder,
Storma hurtigt segerns brant!
Midti dagens bleka fröjder
Står von Döbelns adjutant.

Fyll ditt glas för det förgångna!
10 Hjulteskuggorna stå opp,
Icke mer af grafven fångna,
Icke väsen utan kropp,
Icke stapplande och brutna,
Tiggande vid tidens dörr,
15 Nej, så stolta, lifomgjutna,
Unga, segrande, som förr.

Han, som då, när Sandels bjöd det,
Genom tusen dödar red
Och såg Duncker slåss mot ödet
20 I den sista strid han stred;
Han är här, och töcknen falla
Från den femte Julis natt.
Hatten af, kamrater alla,
För Montgomerys skjutna hatt!

25 Det var han, som, främst i têtén,
Ristade på häfdens blad
Dessa dar, då verkligheten
Var en blodigt skön ballad.
Han har murat grund för sången,
30 Han har hägnat kämpens grift,
Han har lärt, att undergången
Var den stoltaste bedrift.

Och ur häfden återklingar
Ett bepansradt minne än.
35 Det gaf diktens örn dess vingar,
Det blef kärt för Finlands män.
Hvad än tidens sköte föder,
Med ett sådant minne, – nej,
Detta folk kan falla, bröder,
40 Men förnedras kan det ej!

Han är här. Vår luft han andas
Än en kort, en flyktig stund;
Femtiåra minnen blandas
I den brådskande sekund.
45 Detta hjerta, skont af tiden,
Skont af väpnadt ödes hand,
Klappar än, som förr i striden,
För sitt gamla fosterland.

Född med ärfda krigardygder,
50 Med ett namn af oblekt glans,
Har han odlat fredens bygder;
Äfven der blef segern hans.
Hur än tiden trummat takten,
Stod han främst i ljusets led,
55 Och att slåss mot öfvermakten,
Det förblef hans gamla sed.

Derför, när med oböjd hjessa,
Blott helt litet snö derpå,
Du kom hit, att gästa dessa
60 Klippor, som dig lika stå,
Trofast vi kring dig oss samle,
Kärt och högt dig helse vi:
Skål för dig, du ädle, gamle
Riddersman Montgomery!

65 Veteran med ynglingshjertat,
Det, som ingen tid förstämt,

Det, som ingen krutrök svärtat,
 Intet haf från oss har skrämt,
 Låt oss än din hand få trycka,
 70 Och känn Finlands hand i vår!
 Detta land ber för din lycka,
 Signar dina silfverhår.

Fyll ditt glas, låt drufvan blöda
 Lif för lif och blod för blod!
 75 Låt det frusna hjertat glöda,
 Blixtrande af ungdomsmod!
 Lyft din blick mot ärans höjder!
 Storma hurtigt segerns brant!
 Midti dagens bleka fröjder
 80 Står von Döbelns adjutant.

TILL FRIHERRE J. R. MUNCK.
 (*Studentsång, 30 Jan. 1865.*)

Var helsad, höga ek
 Med sjuttiårig krona,
 Som trotsat stormens lek!
 Var helsad af den unga slägt,
 5 Hvars smärta stammar spira
 Mot Finlands morgonväkt!

För oss i striden an
 Mot alla mörkrets makter,
 Du ädle riddersman!
 10 Och lär oss strida, som du stred,
 Med manligt blanka vapen
 I ljusets främsta led!

Och vig till seger in
 Den fria tankens fana,
 15 Som nu har blifvit din!
 Framåt! Framåt! I minnets famn

Till fjerran framtids dagar
Vi lyfta högt ditt namn.

VETERANEN FRÅN AURA.

(Till Dr F. W. Pipping på hans 80:de födelsedag
den 14 December 1863.)

O Auras minne! Morgontimma,
Ur hvilken Finlands dag uppgick!
Förgångna sol, hvars aftonstrimma
Nu glänser i den gamles blick!
5 Åt dig den nya tiden bringar
I dag sin trogna hyllningsgård,
Varm, som den gamla sången klingar,*
Högtidlig, som en efterverld.

Din siste kämpe, silfverhårig,
10 En patriark från fordna dar,
Står älskad, vördad, åttiårig
Som ombud för din ära kvar.
Han täljde den för nya släkten:
De sett hans hjessa hvitna här;
15 Men med sin rot i morgonvåkten,
Han vittne om dess ljusning bär.

I faders visdom vuxen nära
Vid allt, som var vår stolthet då,
Han hört Porthan sin samtid lära,
20 Han hört Franzén sin lyra slå.
När yngre tider togo miste
Om bäddarne i dödens hof,**
Då var det han, som ensam visste
Hvar finska häfdens fader sof.

---

*Melodi: »Ren uppå tidens mörka vågor».

**När Porthans graf efterletades.

25 Årtusens snillen, de förgångna
 Och dock odödligt unga, som,
 I foliantens permar fångna,
 Gå ut att skapa världen om,
 Med dem han lefvat, vuxit samman,
 30 På dem han byggt sin fröjd, sitt hopp;
 Sett tankens Fenix dö i flammen,
 Sett honom stå ur askan opp.

Än främst i lärdomens kathedrer
 Och än vid landets domarbord,
 35 Hans lif var forskningens, hans heder
 Att stå för rätt och mannaord.
 I sexton lustrers mödor grånad,
 Han lefvat för att skåda blid
 Sin ungdoms fagra blomstermånad
 40 Bli Finlands ljusa skördetid.

Du man från fordom! Man af ära!
 Du vittne än från Auras strand!
 I dag en helsning vi dig bära
 Ifrån ett nyfödt fosterland.
 45 Var vittne, du, som såg det gamla,
 Till ljusets segrar i vår bygd,
 Och när vi än i villor famla,
 Så lär oss du en forntids dygd!

Hvad än du skådar nytt, förvandladt
 50 Och annorlunda, än det var;
 Ett är som förr: hvad redligt handladt,
 Hvad manligt stridt, vår hyllning har.
 Och, liksom förr, vi redobogna
 Kring grånad vishet samlas än,
 55 Att bringa dig vår tack, den trogna,
 Och fosterlandets tack med den.

Skänk än ditt råd, så ofta gifvet!
 Välsigne Gud din ålders qväll

Och allt hvad du har kärt i lifvet
60 Och allt, som gör din afton säll.
Han låte uti tiders tider
Din möda gro för folk och land
Och lede dina steg omsider
Till friden bortom lifvets strand.

TILL G. H. MELLIN.
(Bref från Marstrand.)

Flyg, Marstrands hvita mås, med helsning från de stränder,
Der krämpan söker bot och helsan återvänder;
Förtälj hur sommarregn mot öde klippan slå
Och väcka ej till lif dess hårda barm ändå;
5 Bär budskap från två haf, som mana ut hvarandra,
En stormig ocean, der berg af vågor vandra,
Och en förstelnad fjärd med böljor af granit,
Som smultna kokat upp ur jordens hjerta hit;
Och flyg till Skånes dal, der ingen storm dig villar,
10 Der slätten böljar grön, af rika skördar närd,
Der kullen bäddas mjuk, som Skaparns hufvudgård,
Der storken bygger bo, der näktergalen drillar
Och der naturens frid fördolda smärtor stillar!

I landtlig hydda vid bok och ek,
15 Der bygger en grå Titan;
Mångpröfvad är han i striders lek
Bland kämpar på ljusets ban.
Han skiftat svärdshugg, hans arm har blödt
Mot smygande mörkrets band;
20 I fyrti år har han kring sig strött
Ett solsken från diktens land.

Nu tjenar han i den Mästarns hus,
Från hvilken all gåfva kom;
Han återspeglar den klarhets ljus,
25 Som aldrig skall skifta om.

Han verdens äflan och verdens lön
 Lagt ned för sin Herres thron,
 Och orgeln blandar en himmelsk bön
 I jordiska lyrans ton.

- 30 I aftonlugnet vid blommig äng
 Förnimmes en samklang då:
 Wrams siare leker med harposträng,
 Och Sverge lyssnar derpå.
 Två ord beteckna hans diktarstam
 35 (Han är dock en hjertetjuf):
Fram, fram! det rimmar på gröna *Wram*
 Och *ljuf* på det täcka *Bjuf*.

- Flyg, Marstrands hvita mås, flyg sedan bort mot norden,
 Der Bottenhafvets våg mot glömda stränder slår,
 40 Och doppa vingen lätt i purpurröda fjorden,
 Der Sverges morgonsol ur Finlands böljor går!
 Flyg derpå än engång till Skånes gröna vår,
 Förtälj för honom der, den alltför tidigt flydde,
 En saga om den björk, der förr hans moder satt;
 45 Bär väppling från den ås, der han tog fjärlar fatt;
 Tag strimmor af den sol, som der i midnatt grydde,
 Och låna sen en ton af forsens höga brus,
 Af ödemarkens trast, af mörka furans sus,
 Och fråga, om han mins de stämmor i naturen,
 50 Med hvilka diktens ton till honom först blef buren,
 Och fråga, om han glömt för Svithiods ädla land,
 Hans andra fostermor, sin barndoms gömda strand!
 Säg honom, att den våg, som böljat kring hans vagger,
 Är samma våg ännu, fastän med annan flagga!
 55 Säg honom, att det land, det folk, som varit hans,
 Är dock detsamma än, som knöt hans första krans,
 Och fast den nya tid på nya gåtor stafvar,
 Vet minnet än sitt arf, sitt ankar hoppet bär.
 Der rasslar ingen ked, som icke brottets är,
 60 Der trampar ingen slaf på frie fäders grafvar;

Med upprätt panna går hvar redlig man, som förr,
Och Sverges gamla lag beskyddar kojans dörr.

Sist lös, du hvita mås, en fjäder ur din vinge,
Och skrif i Skånes bok en tacksam helsning än
65 Från land till land, från folk till folk, från vän till vän!
O, att vi alle så vår vinge lyfta finge!
Då funnes ingen gräns, då häfdes intet haf,
Som skiljer hjertan åt och sliter banden af ...
Flyg, hvita mås! Farväl! Din rymd, der solen glänser,
70 Är ljusetets fria verld, ett rike utan gränser.

9 Juni 1868.

TILL FREDR. PACIUS

d. 19 Mars 1859.

Liten fågel, han sjöng i den blånande höjd,
Att i dag är det sångarens fest,
Och vi stämde vår sträng, och vi kommo med fröjd
Till att helsa den älskade gäst.
5 Huru vintern var lång,
När ej skogarnas sång,
När ej himmelens lärkor oss gladt!
Och vår dikt var så blek,
När ej tonernas lek
10 Tog de flyktande tankarna fatt.

Men han kom, den vi sökte, han kom öfver våg,
Som en lärka från söder han flög,
Och hans strängar, de värmde vår långtande håg,
Och hans ton i vårt hjerta sig smög.
15 Hur förunderligt rik
Var den verld af musik,
Som han här i vårt armod har byggt!
Hur hans vingade ton
Flög till hydda och thron
20 Och gaf dikterna fjäder och flygt!

När det stormiga lifvet oss gaf dissonans,
 Var det han, som oss gaf harmoni;
 När vårt hjerta var fruset, så värmde oss hans,
 För hans toner så töade vi.

25 Han har lyssnat engång
 Till de granarnas sång,
 Som beskugga vår hydda på strand;
 Han har sjungit så varm
 Hvarje suck ur vår barm,
 30 Han har sjungit vårt älskade land.

Och nu är han bland oss, och nu säga de ju,
 Att han släpar med tidernas tross;
 Men hans hjerta är ungt och kan älska ännu
 Sina strängar och sånger och oss.

35 Må han lefva för dem
 I det blomstrande hem,
 Må hans dagar förflyta så lugnt,
 Som det stora han tänkt
 Och det sköna han skänkt
 40 Skall förblifva evinnerligt ungt.

TILL MAGN. V. WRIGHT.
 (D. 7 Juni 1865. Melodi af Kjerulf.)

Hör, nu sjunger vårens vind i skogen,
 Som du målat glad och frisk och trogen
 I de lugna dalar,
 I de gröna salar,
 5 Der naturens ljufva stämman talar.

Och nu qvittra fåglar små helt nära,
 Vårens barn, som du har haft så kära
 I de lugna dalar,
 I de gröna salar,
 10 Der naturens ljufva stämman talar.

- Och här står vårt land, som återstrålar
Dubbelt skönt ur hvarje bild du målar
I de lugna dalar,
I de gröna salar.
15 Gifve Gud den frid, som dig hugsvalar!

TILL BERNH. REINHOLD

d. 19 Febr. 1870.

- Föga tänkte du förr, när du satt i kastanjernas skugga
Lycklig på Tiberns strand, drömmande konstnärns dröm;
När det eviga Rom stod marmorstolt för ditt öga,
När dess manande konst värmdde mäktig din håg;
5 När, draperad i rödt, den brune Trasteverinen
Stod, som en plastisk bild, trotsig mot pelarn stödd;
När med småktande glöd, högbarmad, yppig och svartögd,
Satt för din blyga duk Romarinnan modell;
När i den ljumma qväll, i orangens dofter, ett välljud,
10 Eldadt af Capris vin, smälte på cittrans sträng;
– Föga tänkte du då, att en vinterafton i norden
Skulle skåda dig här, svalkad af polens is;
Föga visste du, att brunlockige pifferari
Skulle stämma sin ton här för kanteles folk;
15 Föga syntes din pensel bestämd, att fjerran i Thule
Kransa med sångmöns hand nordiska diktens kung.

- Gäst från söder, som kom att töa isiga vintrar
Med din lekande färg, med din soliga luft,
Döm ej Finland ännu, fastän de skygga behagen
20 Här bland drifvor du ser frostigt svepta i muff!
Döm ej Finland ännu, fast arkens flyktiga dufva,
Vingade konsten, här biltog söker en qvist!
Döm ej, förr'n du har sett snömolnet dugga i majregn,
Sett vår vintriga natt ljusna i nattlös vår!
25 Härda än ut, tilldess i frusne Hyperboréers
Raggiga pels du käntnt menskliga hjertan slå!
Se, vi helse dig gladt, Germanias pilgrim i Finland,

Du, som med ädel håg forskat i söder och nord;
 Du, som fäst på din duk två skilda hälfter af verlden,
 30 Hvart än ödet dig för, slut dem båda i famn!

Hvad är lifvet i nord? En ständig makternas tvekamp,
 Fägring, vissning, – o, ja, blommor, sådda i snön!
 Här ses himmelens Zeus och underjordens Aïdäs,
 Två Kronider i fejd, skifta tidernas rof;
 35 Men här sträcker med längtans suck den törstande anden
 Sin odödliga famn mot den älskade sol.
 Här är strid. Här slår utan nåd en bister naturmakt,
 Lik en klubba af jern, veklingsdrömmar i kras.
 Här har mythen förlagt det svarta mörkret af Orkus;
 40 Här för skaldernes blick stod Elysiums fält;
 Här är skönheten sjelf ett barn af starke Titaner,
 Född af ett ändlöst ljus, famnadt af ändlös natt.
 Ty så är af ålder bestämdt: det himmelska måste
 Segrande glänsa fram ur jordmakternas strid.
 45 Ej bland eviga somrar födts Latona och Febus:
 Bådas vagga har stått fjerran i ödslig nord.

Dröj derför, sålänge ännu kontrasternas tjusning
 Föder i konstnärens själ himmelska väsens drag;
 Dröj bland oss, sålänge ännu halfstelnade penseln
 50 Fångar en blomma i snön, värd din ädla palett!
 Lifva vår krets, vi få nattfjälrar, hvilka här svärma
 För idealets verld, konstens fädernesland,
 Der ej Romare mer, ej Tysk, ej Svensk och ej Finne,
 Der ej söder och nord skiljas af rymder åt!
 55 Lär oss vidga, som du, vår blick långt öfver den torfva,
 Der vårt fattiga bo står uti granens skygd!
 Och när sist du vänder igen, med ljuset, till söder,
 Göm ett minne af oss på din älskliga duk:
 Måla en stjernklar natt och pelsade vänner i drifvan,
 60 Måla vid bergen sen morgonstrimman i skyn,
 Och i dess glans låt sist de frusne Hyperboréer
 Vänta en lång, lång vår för den blommande konst!

VID KONSTNÄRSGILLET'S ÅRSFEST

4–5 Februari 1865.

(Midnattstimman, när J. L. Runebergs födelsedag ingick.)

Hvem lekte ej engång som barn på stranden
 Och lyssnade på vågornas musik
 Och formade ett hus, en bild i sanden,
 Såg löfven speglas i den lugna vik?
 5 Allt hade lif! Allt hade själ och tunga!
 Dryaden nickade i björkens blad,
 I källan plaskade en skämtande najad,
 Och fjället talade, och skogen kunde sjunga.

Kom så en annan tid, då nya verldar
 10 Uppdykade ur lifvets ocean
 Och på de fordom spegelblanka fjärdar
 Gick våg på våg sin stormigt sköna ban.
 Hvem var ej ung, – en kung i mussleskalet!
 Hvem doppade ej djerfva penseln då
 15 I hjertats sol och skref på aftonhimlens blå,
 I runor utaf eld, det höga idealet!

Och åter kom en tid. Den strålekrona,
 Som skimrat kring naturens anlete,
 Vardt blek. Der kom ett frostigt lugn att throna
 20 På hjertats »Stilla ocean». Och se,
 Den mjuka penseln, bytt mot vandringsstafven,
 Skref qvitton uti lifvets hushållsbok;
 Den djerfve målaren var blifven praktiskt klok
 Men idealet sjönk, som qvällens sol i hafven.

Då hände någon gång, att detta ljusa,
 Bildsköna englabarn, – detsamma, som
 Kom förr så gladt att våra lekar tjusa
 Och vände sedan skyggt till himlen om;
 – Detsamma outsägligt underbara,
 30 Gåtlika väsen, som var ständigt gömdt

I allt det skönaste vår flydda ungdom drömt,
 – Det kom en snabb sekund, att än sig uppenbara.

Det kom med vårens onämnbare fågning,
 Att värma hjertat i vårt dufna bröst;
 35 Det kom med längtans makt och minnets hägring;
 Der flög ett solsken öfver natt och höst.
 Vi sade: ack, det är ju blott en saga
 Om bättre verldar, hopplöst, hopplöst drömd;
 En rotlös fantasi, i morgon åter glömd
 40 Och född för stundens nyck, att gyckla och bedraga!

Men nej! Du är det, höga *Konst*, som suger
 Ur sjelfva nordens is din sommarkoft;
 Du, som är sanning, der så mycket ljuger,
 Och evighet, der mycket är ett stoft.
 45 Hur gladt och dock allvarligt stort du tecknar!
 Du lyser tingens mörka grund och ser
 I menskohjertats längst fördolda afgrund ner
 Och blottar dessa djup, dem ingen ziffra räknar.

I brutna strålar kommer du till jorden:
 50 Färg, född af ljus; ljus, klart af färger födt;
 Ur stenen gnista; form ur Chaos vorden;
 Ljud ur det tysta alltet; lif ur dödt.
 Hvad här syns Brustet, ger du samladt åter
 I skapelsens ursanna harmoni;
 55 All lifvets bundna skönhet gör du åter fri
 Och ler så himmelskt då, men än mer himmelskt gråter.

De lasta dig. De säga, att förmäten
 Du plundrat Gud Allsmäktig på Hans lof
 Och satt uppå Hans thron en dygdförgäten
 60 Afgudabild, med lasterna till hof.
 Hvad heligt finns, som ej vi menskor svike?
 Och dock, der du är sann, der du är ren,
 Hur ödmjuk böjer du ej knä för Gud allen
 Och beder, äfven du, att tjena få Hans rike!

- 65 Nu samla vi dig här en aftontimma,
 När hjertat fryser vid den kulna pol,
 Att tjasas af din glada morgonstrimma
 Och värmas af din milda sommarsol.
 Af färg, af bilder och af toner klara
- 70 Vi knyta här en enkel krans, och gladt
 Vi lägga blommorna vid Skaldens fot, för att,
 När han i fjerran är, vår kärleks vittnen vara.

Är det *hans* dag, som flyr, och *vår*, som randas?
 Nej, vår är *qvällen*, *morgonen* är hans!

- 75 Så länge hjertan slå och menskor andas,
 Skall denna morgonstjerna stå i glans.
 Sjung, glada ton! Kom, vackra bild, att kröna
 Vår hyllning med ditt leende behag!
 Vi skola slockna bort, men efter oss en dag,
- 80 En bättre dag, skall gry för konsten och det sköna.

KONSTNÄRSGILLET'S PROLOG 1869.

I.

- Midvinterdag bär våren i sitt sköte:
 Midvinterdag gaf Finland Runeberg.
 Midvinterqväll församlar nu till möte
 Oss, vänner utaf dikt och ton och färg.
- 5 Vi helse varmt, i fröjden och i smärtan,
 Vår ädle, gamle diktarkung i nord
 Och uti honom konstens ursprungsord,
 Som smälter drifvorna i menskors hjertan.

- Här låder stoft vid vingarne af anden.
- 10 Vi äro vinterqvällens irrskensbloss,
 Som tändas, gnistra, flämta, dö i sanden;
 Men det odödliga, som bor i oss,
 Det slocknar ej, när gnistorna förbrinna,
 Det är dock höjdens brutna återsken.

- 15 I oss och öfver oss står dock idén:
»Idén är evig; skuggorna försvinna.»

Mot detta eviga vår famn sig sträcker;
Ej mot det vanskliga, som tiden tär,
Som åldern mattar och som grafven släcker,

- 20 Det dock ett intet mot sin urbild är.
Och därför är oss, ringe tolkar, gifvet,
Att i det oförgängligt skönas namn
Förena sorg och fröjd i samma famn
På scenens plan, som återspeglar lifvet.

- 25 Kom, ljusgestalt från idealets verldar,
Du barn, som här i norden vilse gick!
Tänd minnets stjärna i de mörka härdar!
Värm sorg och vinter med din ljufva blick!
Säg oss de namn, som skördarns lie bergat
30 I det förgångna skörderika år,
Och strö en blomma än från sol och vår
På vissnad fröjd, som vinterfrosten härjat!

II.

Hvi flydde du, and, från Finlands sjö?
Hvi står du så löflös, björk?

*Magnus von Wright,
† 5 Juli 1868. H:fors.*

- 35 Den hand dig målat är kall som snö,
Den blick dig lifvat är mörk.
Den pensel föll, som förstod dig bäst;
Det hjerta brast, som dig älskat mest.
O moder, Finland,
40 Förgät ej honom vid minnets fest!

Det klang öfver fält, det klang i sal,
Det klang i de unga bröst.
Det var som en doft i sommardal,
En suck af naturens röst.

*Carl Moring,
† 6 Mars 1868.
H:fors.*

- 45 En tyst, försakande ande lagt
Sitt hela lif uti sångens makt:

Hans lif var kärlek!
Ljud, enkla visa, hans minnes vakt!

En främling kom, och han blef oss kär;
50 En tonernas arbetsman.
Hans sträng ljöd klar med de bästa här,
Och redligt verkade han.
Hans vagga stod uti söderns sol,
Hans graf har bäddats vid kulen pol,
55 Och vänskap kransar
Den Brustna strängen af hans fiol.

*Carl Ganszaugé,
† 1 Maj 1868. H:fors.*

Hur skön ljöd orgeln i templets hvalf,
När andakt i hjertan brann!
Men när den mäktiga muren skalf,
60 Då satt der så lugn en man.
Han lodat djupen i toners haf;
Han börens dufva en vinge gaf.
Choralen sjunger
Sin fridspsalm öfver hans friska graf.

*Rudolf Theodor Lagi,
† 30 Dec. 1868. H:fors.*

65 Och natten var kall i enslig skog;
Den hvinande snöstorm ljöd.
Hvem är den man, som i drifvan dog
Konstnär'ns naturliga död?
En biltog ande från ljusets strand.
70 Han famlat efter sitt fosterland,
Der allt är klarhet.
Men här är mörker. Brist, mörka band!

*Axel Gabriel Ingelius,
† 2 Mars 1868. Nystad.*

III.

Är du än ej mätt af tårar,
Barn, som der vid klippan står?
75 Vet du mer om vissna vårar?
Mins du mer från sorgens år?
Kring den vida, vida verlden
Breder du din ljusa famn,

Och du samlar ädla namn
 80 För den enkla minnesgården.

Hör, då susar vesterns vind:
 Der är tår på Sverges kind.
 Från den glesa diktarkransen
 Falla blad, som än stått kvar.
 85 Nyss föll det, som rikast var:
 Det var sista efterglansen,
 Sista aftonstrimman klar
 Af den tredje Gustafs dar. –
 Blek af harm, sin tunga biter
 90 Smädelsen, som icke mer
 Strafflöst trampar äran ner
 Och i trasor söndersliter
 Svenska storhetens banér.
 Men till **Bernhard Beskows** urna
 95 Aktningsfull, med tysta fjät,
 Träder i sitt majestät
 Sanningen, den himlaburna,
 Och med drag, i marmor skurna,
 Ristar hon hvad verlden vet:
 100 Skönhet, ljus, humanitet,
 Ädel håg och upphöjdt sinne,
 Det är Beskows äreminne.

*Bernhard von Beskow,
 † 17 Oct. 1868. Stockholm.*

Lik en ranka invid roten
 Af en mäktig furas trots,
 105 Stupar **August Blanche** vid foten
 Af den tolfte Carls koloss.
 Månget snillrikt återgifvet
 Brokigt drag af menskolifvet
 Har hans penna ritat ut;
 110 Intet är af honom skrifvet
 Så romantiskt, som hans slut.

*August Blanche,
 † 30 Nov. 1868. Stockholm.*

Än för minnet finnas flera.
 Se, den gamle **Stäck** är stoft,

*J.M. Stäck,
 † 21 Febr. 1868. Stockholm.*

Och han målar icke mera
115 Vinterluft och sommardoft.
Bervalds sträng sökt högre zoner,
Stum är **Mankells** fornchoral,
Kjærulfs älskeliga toner
Klingat bort i Norges dal.
120 Södersn hulda gracer lifva
Än en graf i Danmarks drifva
Och med marmorfingrar skrifva
Bissens namn i runosal.

F. O. Bervald,
† 3 April 1868.
C. A. Mankell,
† 27 Oct. 1868.
Båda i Stockholm.
Halfdan Kjærulf,
† 11 Aug. 1868. *Norige.*
H. V. Bissen,
† 10 Mars 1868. *Köpenhamn.*

Dugga mild, lik sommarregnet,
125 Dugga, minnets varma tår,
På en fallen konungs bår
För det kärleksrika hägnet,
För den konstens blida vår,
Som är allt hvad sen i går
130 Af **Kung Ludvig** återstår!
Stänk en perla på den lager,
Hvilken allt Europas land
Kring **Rossinis** panna band!
Rykte sviker, gunst bedrager:
135 Verket prisar mästars hand.

Ludvig I af Bayern,
† 29 Febr. 1868. *Nizza.*

Gioachimo Rossini,
† 13 Nov. 1868. *Paris.*

Dikt och färger, form och ton
Bygga idealets thron.
Men hvad återstår af pelarn,
Om en graf uppslukar allt?
140 Hvad är kvar af skådespelarn,
När den själ han gaf gestalt
Som en töckenbild försmalt
Och hans efterverld är bunden
Vid den flyende sekunden?
145 Hvad är kvar? Det menskligt sanna.
Höghetsblicken från hans panna
Skall i tusen hjertan stanna,
När han sjelf är en ruin.
Dig, du barn af poesin,

- 150 Skall ej Lethe öfvermanna,
 Minnet ej i landsflykt banna:
 Derom vittne bär **Charles Kean.** *Charles Kean,*
 † 23 Jan. 1868. London.

IV.

- Men när, likt stjernor uti natten, stråla
 De flydda namn på minnets sarkofag,
 155 Hvem skall oss hoppets morgonrodnad måla?
 Hvem ger oss glädjens ljusa anletsdrag?
 Kom, diktens lek, som mellan tårar skämtar!
 Kom, glada sträng! Kom, ungdomsfriska sång!
 Kom, bild af tredje Gustafs sol, engång!
 160 Kom, ideal, som ljuft i molnen flämtar!

- Vi äro ej de månskensegoister,
 Som utan fäste tumla i det blå.
 En droppe skämt förstå väl ock artister,
 En glädjeblossa älska de också.
 165 Och hvad oss sen i lifvets prosa brister,
 När bordet dukas klenst med poesi,
 Det torde konstens vänner fylla i,
 Med kritisk efterrätt af en magister.

- Men vexe vi, som blommorna, för löjet
 170 Och spinna solsken, väfva töckendunst,
 Så är vårt mål dock ej det toma nöjet,
 Ej ens, högtärade publik, din gunst!
 Vi söke form och ande i förening;
 Det finns en evighet i stundens sken.
 175 *I oss och öfver oss står dock idén!*
 – Och det är äfven Konstnärsgilletts mening.

MARSTRAND.

(För skeppsbrutnes enkor i Åstol.)

Från skilda nejder kommo vi
 Till oceanens öde strand
 Att andas svalka vid dess rand
 Och skölja lifvets damm deri.
 5 En skatt vi sökt, en underpant
 På lugnet af vår lefnads dar:
 Den skönsta perla hafvet bar,
 Den ädla helsans diamant.

Om henne sjöng i fordomtid
 10 Den svenska diktens fader, att
 Så dyr är ingen kronas skatt
 Och så omistlig för vår frid.
 Ty brister hennes sköra tråd,
 Som brutna blomster ryckas vi
 15 Ifrån den jord vi rotas i,
 Att skåda bort mot himlens nåd.

Vi vandrare vid hoppets staf,
 Med samma mål att blicka mot,
 Vid samma kala klippors fot
 20 Och samma ändlöst vida haf;
 Likt seglare på samma våg,
 Dem samma plankor skydd beredt,
 Vi dela ljuft, vi dela ledt,
 Vi vexas samman i vår håg.

25 Och de bland oss, som, vuxna blott
 Vid elfvens strand, vid insjöns brus
 Och täcka lunders aftonsus,
 Naturens storhet ej förstått;
 Och lyckans barn, de veka, som
 30 På sammetskuddar drömt sitt lif,
 Till hvilka blott af världens kif
 En bruten suck från fjerran kom;

De trampa här på urtids grund,
 På jättevågor af granit,
 35 Ur djupens ässja hvälfda hit
 Och stelnade i stormens stund.
 Och långt, så långt som ögat når,
 En fridlös, sömnlös blå titan,
 En obetvingad ocean
 40 Mot verdens tvenne hälfter slår.

Förgäfves slösa sol och regn
 Och sommardagg och blommig vår
 Sitt frö aflif sen tusen år
 På dessa öde klippors hägn.
 45 Förgäfves andas polens vind
 På oceanens majestät;
 Han fjettrar ej, han smeker det;
 För honom hvitnar ej dess kind.

Och dock har menskolycka byggt
 50 På denna strand sitt låga tjäll,
 Har brutit bröd ur nakna fjäll
 Och näring djupt ur hafvet ryckt.
 Men dyrt förvärfdt är detta bröd,
 Det saltas af så mången tår;
 55 Den arme fiskarn det förstår:
 Det gäller lif, det gäller död.

En vänder åter rik af rof,
 En annan fattig, utan fångst;
 Den tredje vänder hem med ångst,
 60 Ty hafvet allt hans gods begrof.
 Den fjerde kommer ej igen; –
 På stranden barn och maka stå;
 Men ödsligt är det vida blå,
 Hans hvita segel syns ej än.

65 Det stormar. – Gån till stugan, barn!
 Hur tom, hur enslig nu hon är!

Hans söndagsjacka hänger der
Och der hans nya fiskegarn.
Gud vet, när det behöfs, måntro?
70 Se, liten pilt har somnat brådt
Med garnet till sitt örongott;
Sof, faderlöse,– sof i ro!

Det mörknar. – Nu till aftonbön!
Det åtta är, som väntas hem,
75 Och far och äldsta bror med dem;
Men Herren råder öfver sjön.
Kom, barn; läs bibeln i min famn!
Se, far har lagt ett märke nog
Vid »Herren gaf och Herren tog;
80 Välsignadt vare Herrens namn!»

Vid dessa ord i stugans dörr
En yngling träder, hölj'd af skum
Och lika blek och lika stum,
Som han var djerf och rödlätt förr.
85 Hvad? Ensam? – Ensam! Långt från hamn
Vi fingo stormbyn på vår bog
Och – »Herren gaf och Herren tog;
Välsignadt vare Herrens namn!»

Hvad är det mer? Det är till slut
90 En gammal daglig saga blott
Om några, som i striden stått,
Och några, som ha kämpat ut.
De föllo dock med ära, ja!
Fast ej med lager på sin lock.
95 Den arme fiskarn äger ock
Sitt Narva och sitt Pultava.

Och om hans minne snabbt förgår,
Som röken från hans stugas hård,
Och lefver all hans efterverld
100 I några öfvergifnas tår;

Hvad mer? Han fyllt den storhets mått,
 Som menskligheten honom mätt,
 Och den, som mäktar mer än det,
 Må akta ringa fiskarns lott.

- 105 Vi, som ha lifvets skiften sport,
 Der böljan ständigt byter form,
 Och lärt oss af ett haf i storm
 Att blicka långt och tänka stort;
 Vi skola knyta dagens fest
 110 Vid minnet af hvar redlig man,
 Som föll i lifvets strid, der han
 Behöfdes främst och kämpat bäst.

9 Juli 1862.

LUND.

- Så skön är ej i klippors skygd
 En fjärd med solsken på,
 Som Sverges gröna Lundabygd,
 När ax i blomma stå,
 5 När lätt för aftonvindens fläkt
 Den vida slätten gungar täckt
 Och näktergalen slår
 Sin drill i nordens vår.

- Hit längtar friden till sitt bo
 10 Från lifvets vilda lek;
 Här lägger stormen sig till ro
 I lummig bok och ek.
 Kastanjen skuggar vandrarns stig,
 Och smidig murgrön flätar sig
 15 Med ros och blommig hägg
 Kring trefna hyddans vägg.

Det öga, som har sett sig trött
 På nordens ödemark,
 Det hvilar ljuft, af odling mött,

20 På kullar, fält och park.
När sakta mullrar långtifrån
Ett sömnlöst världshafs tunga dån,
Ler sundets silfverband
Vid horizontens rand.

25 Som öar ur ett ändlöst haf,
Stå hvita gårdar fram!
Mot himlen tecknas tornen af
Vid gula vägars damm.
Högtidlig, som en bautasten
30 På åtta seklers grafvar ren,
Står mäktig Dômen qvar
Från fordna jättedar.

Och här inviger tankens makt
Sitt segrande banér,
35 Här samlar sig dess unga vakt
Kring diktens kung Tegnér.
Här står han, efterverldens gäst,
Prometheus, vid klippan fäst,
Högrest och kopparhård,
40 I ljuflig Lundagård.

Nu hvila i kastanjens skygd,
Du trötte vandringsman!
Så grön, som Sverges Lundabygd,
Är ingen, ingen ann',
45 När lätt för aftonvindens fläkt
Den vida slätten gungar täckt
Och näktergalen slår
Sin drill i nordens vår.

1868.

ÅBO.

Vid bergens fot, i dalens blida sköte,
 Der slingrar drömmande en liten å.
 Så tyst, så tyst han går till hafvets möte,
 Som om han vid en sofbädd gick på tå.
 5 Lätt vaggar båten på hans lugna yta
 Och finner ro för stormarna, som ryta.

Men vet du, o vandrare, hvarför han går
 Så begrundande stilla sin gång?
 Han har runnit igenom månghundrade år,
 10 Han har lyssnat på runornas sång,
 Han har färgats så röd
 Utaf lågornas glöd,
 Och hans böljor ha blödt
 Af det blod, som han mött;
 15 Han är gammal och sorgsen och trött.

Invid hans stränder står den långa raden
 Af vackra boningar i bergens skygd.
 Der är den idoga, den trefna staden,
 Der skipas lag, der fostras vett och dygd;
 20 Der mäklar handeln på de vida torgen.
 Hvem tänker der på minnet och på sorgen?

De förnimma det ej, de som utan en tår
 I den flyende dagen vext opp,
 Ty för dem är ju allt som det varit i går,
 25 Och de tänka på rosende hopp.
 Men den gamle, som mins
 Det, som mera ej finns,
 Han, som hade så kärt
 Det, som lågen förtärt,
 30 Han förstår hvad det fordna var värdt.

Hur leende i grönska klädas bergen,
 Der höga stjernor ha sitt vårdtorn byggt!

Är der ej morgonrodnad än i färgen?
Är der ej ungdom i sekundens flygt?
35 Bo icke skämt och skönhet i den villa,
Der nu musikens glada toner drillar?

Men odödlig i lunder, som blomma så kort,
Sitter häfdernas fader Porthan,
Och hans stela, hans forskande blickar se bort
40 Emot tidernas blå ocean.
Intet mer han begär
Af den dag, som nu är,
Ty han mäter dess mått,
Och en qväll är den blott
45 Af en rikare dag, som förgått.

Se, solen skiner in i skumma kamrar,
Der än kung Eriks bleka skugga går!
Der nu den nya tidens smedja hamrar,
Den gamla, vördnadsvärda borgen står,
50 Sjuhundraårig han mot höjden pekar,
Liksom en fader ser på piltens lekar.

Hvad har du att beställa, du åldriga slott,
Med de larmande nyttornas rop,
Lik en riddarerustning, som malen försmått
55 Och som hängs för en gapande hop?
Uti frihetens värn
Sucka fångar i jern,
Uti hertigens sal
Hålla råttorna bal,
60 Medan grön är den blommande dal.

Men stor och lugn står du i tidens vågor,
Du ädla kyrka, äldst i Finlands nord!
Ditt kors står oförstördt af vreda lågor,
Din grund är byggd på klippan af Guds ord,
65 Och slägte efter slägte häpet stafvar
Den nötta skrift på dina hjeltegrafvar.

Ack, när seklerna ända sitt lopp, – när ej mer
Vet en dödlig hvar Finland har stått, –
När den ödsliga månen vid polerna ser
70 De omätliga drifvorna blott,
Skall ditt kors, som en bön
Ur den eviga snön,
Än uppresa sin staf
Och förkunna den graf,
75 Der vi stupat i tidernas haf.

1868.

III.

LIFVET OCH NATUREN.

GÅFVOR AF HÖJDEN.

*(Prolog till förmån för finske artisternes
och literatörernes understöds-kassa.)*

Hvad är det folket der, som, lätt på foten,
Emellan jord och himmel sväfva tycks,
Med hjessan i Olympens moln och roten
Kanhända ned i underjordens Styx, –
5 Som sörjer för att göra andra glada,
Men aldrig samlar korn i egen lada
Och som i denna mödans verld af stoft
Tycks lefva blott af sol och sommardoft?

– Var god och säg mig, vise farisé,
10 Som räknar ut i mark och penni lifvet:
Hvad står i reglementet föreskrifvet
Om detta diktarfolks betydelse?
Hvad är artisten, säg? Hvad är poeten?
Den regellöst kringirrande kometen,
15 Hvad är hans plats, hans rol i menskligheten?

– Åh, svarar ni, hans namn har ett slags klang,
Men annars duger yrket ej till mycket.
Högst sällan får han titulärråds rang
Och lefver som det passar uti stycket.
20 Två mark och femti penni för biljett,
Det är hans värde. Mindre har man sett.

– Jag tackar. Det är mycket rätt och billigt,
Det utan tvifvel är hans sanna mått.
Men tillåt mig en liten fråga blott!

25 En man af facket torde kanske villigt
 Upplysa oss om hvad vi ej förstått.
 Ni till exempel, herr poet, som bigtat
 Så sköna saker om hvad konsten diktat,
 Var god och säg oss hvad den gälla kan;
 30 Ni är just egnad till värderingsman.

– Min herre, konsten är det skönas tempel
 Och konstnärn dess beundransvärde prest.
 Utaf hans skapelser och hans exempel
 Upplyses verlden omotsägligt bäst.
 35 Som örnen, stiger han mot ryktets sol;
 Hans panna bär odödlighetens stämpel.
 Artistens trefot är en kungastol;
 Skulptörens mejsel, musikerns fiol
 Och målarens palett, poetens lyra,
 40 Allt är en spira, enkom gjord att styra
 En verld, som böjer knä för konstens thron.

– Naturligtvis. Och för konstnär'ns person.
 Förlåt mig, detta klingar rätt poetiskt,
 Men smakar smått af sjelfafguderier.
 45 Kanske med litet mera modesti
 Och mera praktiskt, mindre högesthetiskt,
 Vi slutligen om saken ense bli.
 Två meningar emot hvarandra strida:
 Den ena tänker sig en musikanter,
 50 Färgsudd, stenhuggare och komediant
 På skinnepegaser genom töcknen rida;
 Den andra betslar solens spann åt dem
 Och för dem i triumf från diktarsmedjan,
 Som föremål för verdarnas tillbedjan,
 55 Till ryktets och odödlighetens hem.
 Att mellan dessa domslut finna vägen,
 Det kunde göra Salomo förlägen,
 Och därför vänder jag mig nu till er,
 Till er, osynliga, fördolda makter,
 60 Som råden öfver menskohjertats schakter,

Och manar eder ifrån höjden ner,
Att slita tvistefrågan, som I veten:
Hvad är artisten, ja, hvad är poeten?
Hvad är väl deras plats i menskligheten?

---

65 Den store Andens öga såg
Af höjden ned till parken
Och fann en vissnad gren, som låg
Förgäten uppå marken.
Hur är du, lilla gren, så arm?
70 Jag vill dig lyfta till min barm,
Och du skall blifva grön och varm.

Så skedde, och af Andens kraft
Den torra grenen väcktes.
Af det fördolda lifvets saft
75 Med grönska han betäcktes
Och blommade så underbar,
Som ingen gren i skogen var,
Med fågelsång och fågring klar.

Men när han nu så mäktig vardt
80 Att rika blommor bära,
Förglömde han sin gåfva snart
Och sjöng sin egen ära:
Hur är jag dock så skön och rik,
Och ingen annan är mig lik
85 I fågring, grönska och musik!

Den store Mästarn såg alltnog,
Att verket sig förhåfde.
Den lifvets kraft han återtog,
Som grenen genombåfde:
90 Hur har du glömt, att jag var den,
Som gaf dig ljus af himmelen?
Välän, blif torr, blif arm igen!

Och åter grenen vissnad låg
Bland torra löf förgäten.

95 Då vardt han ödmjuk i sin håg:
Hvi var jag nyss förmäten?
O Ande, som mig gaf gestalt,
Af stoftet du mig frambefallt,
Och jag är intet; Du är allt!

100 Och Anden såg, att grenen sig
För honom ville böja:
Gren, efter du ödmjukat dig,
Så vill jag dig upphöja.
Jag har förstått din tysta bön;
105 Välan, blif nu långt mera grön
Och tusen gånger mera skön!

Om förr du med naturens prakt
Sågs vida parken lifva,
Så skall du nu af Andens makt
110 Mitt ädla redskap blifva,
Att allt, som förr var kallt och dödt,
Förvissnadt, sorgset och förblödt,
Blir genom dig ånyofödt.

Ty är du ock den minsta gren,
115 Förtrampad på din tufva,
Så skall med höjdens återsken
Du jordens store kufva.
Allenast du i mig har rot,
Skall ingen makt stå dig emot,
120 Och verlden ligger för din fot.

Men mörker är din arfvelott,
Om du dig sjelf upphöjer.
För mig allen, för Anden blott
Sig allt på jorden böjer.
125 Det toma sken skall nederslås,

Men allt, som uti Anden sås,
Skall bära frukt och ej förgås.

Det var en saga. Rösterna ha svarat,
Och tolkningen, den lemnar jag åt er.
130 Men om ock mycket än står oförklaradt,
Hvem är, som ej den glömda grenen ser?
Om han vid polens snö kan blommor bära,
Hvem vill ej då den store Anden ära,
Som prydt den ringaste så rik, så varm,
135 Att smälta isarna i menskors barm!

När hvarje liten fågel har sitt näste,
När hvarje blomma har sin egen rot,
Den glömda grenen har ej skydd, ej fäste,
Han drifver biltog höstens frost emot,
140 Och när i lifvets storm han maktlös blöder,
Finns ingen jordisk vän, som honom stöder:
Han faller, glömd af dem han glädje gaf,
Tilldess – för sent! – de blomsterströ hans graf.

Men samma lifvets stora, underbara
145 Och höga Ande, som har konstnärn väckt,
Att i sin ringhet dock med höjdens fläkt
Hans herrlighet för menskor uppenbara,
Densamme Anden skall ock hjertan väcka,
Att nu sitt stöd den glömda grenen räcka,
150 På det att hädanefter fri och ren,
I jordens stormar oförkränkt, idén
Må stråla klar af höjdens återsken.

SHAKESPEARE.

*(Prolog vid hans sekularfest i Helsingfors
den 23 April 1864.)*

Hvem är den kung i diktens land,
Som kufvat med sin starka hand
I skönhhetens, i snillets band
De trotsige Titaner
5 Och bundit lidelsernas storm
Och gifvit regel, röst och norm
Åt dessa vågor utan form
I lifvets oceaner?

Vid englars och demoners strid
10 Från himlen föll en stjerna blid,
Föll i en stor och stormig tid,
Ett stort och stormigt hjerta,
Och vexte der i vindens brus
Till dikt, till dram, till eld, till ljus
15 Och lyste öfver seklers grus
Med strålar lika bjerta.

En fallen stjerna var hon visst,
Omtöcknad utaf jordens brist,
Men en af dem, som dock till sist
20 Der ofvanefter stamma.
Och han, som denna gnista fann,
En fallen ande var ock han,
Dock mer än någon dödlig man
Förstod han gudars flamma.

25 Som han, har ingen man förstått
Det som var ondt, det som var godt,
Det som var stort, det som var smått,
Det som låg mellan båda,
Det som var krökt, det som var stolt,
30 Det som var öppet eller doldt,
Åt himmel eller afgrund såldt,
I hjertat genomskåda.

Och ingen man på denna jord
Har låtit last och svek och mord
35 Och lustar med sitt fräcka ord
Sig sjelfva så förhåna;
Och ingen lät så menskligt skönt
En trampad dygd, med ära lönt,
I sjelfva fallet segerkrönt,
40 En sjunken tid förvåna.

Och med så djerfva penseltag
Har ingen målat häfdens drag
Och låtit flydda tiders dag
För nya slägten randas;
45 Och ingen har ur grafvens natt
Frammanat skuggorna, så gladt
I lifvets färger klädda, att
I andra sekler andas.

Se, därför hör han verlden till,
50 Hvemhelst det stora älska vill,
Och därför är han vittnesgill
För alla folk och länder.
Och vid hans vagga denna stund
Vi räcka, på Europas grund,
55 Åt folkens stora fredsförbund
Det finska folkets händer.

Ty mensklighetens skald han är.
Att akta högt, att hålla kär
Den stråle Herrens nåd beskär,
60 Det är att Herren tjena.
Hvad är allt ljus, om icke Hans,
Hvad William Shakespeares ärekrans,
Om ej en bruten återglans
Af källans ljus allena!

VOTUM

för den dramatiska konsten i Finland.

Du, som en dag med nyktra tvifvel tog
 Uti din hand historiens digra bok
 Och mätte ut med tumstock mensklighetens
 Mångbugtande, nyckfulla omloppsbanda
 5 Kring tidens ur; – hvad vet du om de döda?
 Såg du myriader väsen droppa ned
 I evigheten? Mins du deras drag?
 Förnam du ryckningar af lif i murkna
 Skeletter, strödda kring i jordens stoft?

10 Hvar äro dessa hjeltar, kungar, folk,
 Som fylla tideböckerna? – Säg mig,
 Hvar är det varma blod, som brusade
 I deras ådror? Hvar den höga rodnad
 På deras kind af lifvets ungdomsfärg,
 15 Och vredens hot, och kärleks ljufva glöd,
 Och snillet blix, och tankens örnavingar?
 Förnam du längtans suck i deras barm?
 Har deras anddrägt fläktat mot din tinning?
 Har du känt deras hjertan klappa, fulla
 20 Af lidelser? Och har du blickat, öga
 Mot öga, in i deras själ? Tryckt hand
 I hand? Hört deras läppar hviska dig
 Så lefvande, så menskligt varma ord,
 Att du har lidit, gråtit, lett med dem
 25 Och sagt: De voro menskor, liksom jag!

Förgäfves frågar du de stumma bladen
 I häfdens bok. Historien sitter hög
 Till doms på grafvarna och ristar bilder
 Med kopparstift i marmortaflorna,
 30 Stora gestalter, obevekligt sanna,
 Men utan lif, men utan kött och blod;
 Kropplösa tankar, ädla föredömen
 Och djerfva handlingar, – men utan armar

- Och utan röst, – brådstörta lidelser
- 35 Med mask för ansigtet. – Der vanka skuggor
 Och åter skuggor för din ljumma blick,
 Och trött vid denna skog af mensklighet
 Förutan menskor, utan grönska, lägger
 Du boken bort med namn och åratal,
- 40 Beläsen, uppbyggd, lärd – ja, hvarför icke? –
 Men kall, – liksom den lefvande sig skyndar
 Från kyrkogården och är glad att åter
 Se röken från sin skorsten och förnimma
 Gårdshundens skall vid hemmets kära port.
- 45 Då kommer *Dikten*, detta ljufva barn,
 Som i sin oskuld drömmer tusen gånger
 Mer sannt, än all den vises forskning tänkt,
 Och sänker sig med skära fjärlvingar
 På häfdens blad. – Der var hon länge hemma.
- 50 Hon var den knopp, ur hvilken dessa blad
 Ha vecklats ut. Hvem, om ej hon, har viskat
 Den första sagan i historiens öra?
 Hvem, om ej hon, har stänkt en droppe dagg
 I stepperna af krönikans register?
- 55 Allt hvad från hjerta och till hjerta går
 Hör henne till. Och se, hon leder dig
 Igenom hjeltediktens svärds-gny, genom
 Lyrikens yppiga orange-parker,
 Till *scenens* stora, speglande trymå
- 60 I ram af guld på lifvets marknadstorg.
 Förhänget uppgår. Häfden träder fram,
 Ej mer i väsenlösa skuggors töcken,
 Men frisk, förkroppsligad, förandligad
 Och varm, som lifvet andas än i dag.
- 65 Då ljusnar dimman. Det förgångna lefver.
 Grafvarna öppnas. Skuggorna stå upp.
 Den mörka jorden återger sitt rof,
 Ur hafvets afgrund dykar den förliste,
 Ur bålets flammor springer fram martyren,

70 Brådt söker hjälten upp sitt Brustna svärd,
 Sin storhets fallna krona griper kungen,
 Sin släckta lampa tänder forskarn åter,
 Arbetarn går till länge rostad plog ...

Der ligga i ett hörn af kyrkogården
 75 Fem hufvudskallar. Deras kind får färg.
 Förgråtet modersöga, länge brustet
 I sorg och död, uppvaknar leende,
 Och handen smeker barnets gyllne lock.
 En rosig tärna smyger blyg till fönstret
 80 I qvällens skymning, och derunder småktar
 En ynglings suck i mandolinens strängar.
 Upp far tyrannen ur sin tunga slummer
 Och griper skrämnd sin slöa bilas skaft;
 Men se, till blodig skuldra återvända
 85 Hans offers hufvuden och se på bödeln
 Med blickar af osägeligt förakt.
 Brist, våld! I vanmakt digna, oförrätt!
 Maktlös är bilan! Maktlös är din boja!
 Frihetens luft inströmmar genom fångslets
 90 Tredubbla murar, – folken andas åter,
 Och lefvande gå seklerna till doms,
 Hvert med sitt slägte, inför efterverlden.

Lif! Menskobröst! Hvar hade du en suck,
 En längtan, ett begär, en sorg, ett löje,
 95 En dygd, en dårskap, en bedrift, ett brott,
 Som ej på scenen blottats utan mask
 I all sin storhet, all sin ömklighet?
 Hvar ägde du så fasansfull en syn,
 Hvar ägde du så oförvissnelig
 100 En doft af skönhet uppå denna jord,
 Att icke diktens genius gripit honom
 I flykten och till skräck, till maning, tjusning
 Ställt honom fram på scenen för allt folk?
 Här samlas alla spridda återljud
 105 Af denna fallne, gudaborne ande,

Som biltog bor i mensklighetens barm.
Här rasar han i synd. Här vältrar han
Sig fräck i smutsen af en sinnlig lust,
Här trotsar han, en frossande demon,
110 Berusad utaf pöbelns jubelskri,
Dygd, oskuld, heder, sanning, Gud! ...

Och dock

Ur djupet af hans fall uppstiger här
I segerglädje allt det ädlaste,
Det högsta, bästa uti menskobröst
115 Och böjer knä inför det heliga,
Hvars namn är alltför stort, att ropas ut
På torgen, men som lyser evigt klart
I villorna af vansklig lust. – Kung Lear
Bär menskligheten i sitt fadershjerta;
120 I Hamlet brister verlden uti spillror,
Och tanken stupar maktlös för Guds thron,
Men blott för att stå upp i verldshistorien
Och döma uti Macbeth verldens synd!

1864.

KRISTIAN II I SÖNDERBORG.

Kung Kristian satt uti Sönderborg
Och sad' till sin gamle knekt:
Min trogne Peder, haf ingen sorg!
Mitt danska folk är käckt.
5 Med kejsarens hjelp skall det sig resa;
Vi skola i blod två af vår nesa;
Vi skola strypa den tyska korp
Och gissla pilten från Wasa torp.
Vi skola åter beherrska norden,
10 Ty snillet, Peder, regerar jorden.

Bedröfvad svarade knekten då:
O herre, din tid är all.
Din arm är maktlös, din hjessa grå,

Och kejsaren glömt ditt fall.
 15 En fångselmur är ditt rikets gränser,
 Och intet svärd vid din sida glänser.
 Din här är slagen, din thron är såld,
 Din Norby småktar i tsarens våld;
 För dansk, som tysk, är ditt namn en fasa,
 20 Och Sverige jublar kring Gustaf Wasa.

Hvad! – uppfor kungen med väldig harm;
 Titanen, i fjettrar snörd; –
 Är jag ej den nya tidens arm,
 Som mejar fälten till skörd!
 25 Blott jag förstått att ur gruset leta
 Den stora tanken af Margaretha:
Ett folk skall bygga i nordens land;
En lag skall knyta dess styrkas band;
 Rom skall ej ockra med menskosjälur,
 30 Men frihet adla ett folk af trälar.

Min ädle herre, var knektens svar,
 Din mening var kanske god;
 Stor var den säkert. Dock sägs, du har
 Utgjutit nog mycket blod.
 35 Du verlden efter ditt snille mätit,
 Men der är något, som du förgätit.
 Det blod du gjutit, det vore glömdt,
 Om folkens hjerta ej dig fördömt,
 Ty folkens hjerta, för dig en gåta,
 40 Har ock sin Dyveke att begråta.

Kung Kristian vardt som en snö om kind;
 Hans ljungeld i aska gick;
 Hans storm förbyttes i sommarvind;
 Han sade med slocknad blick:
 45 Ve, är det sannt, som du säger, Peder,
 Så vill jag stiga i grafven neder;
 Jag har förfelat min lefnads mål.
 Hvad båtar menskan en barm af stål

Och tankens storhet och planer bjerta,
50 Om snillet saknar ett menskohjerta?

1866.

KARIN MÅNSDOTTERS
VAGGVISA FÖR ERIK XIV.
(Med anledning af E. J. Löfgrens tafla.)

Sof, du stormiga hjerta, sof!
Sof i mitt lugna sköte!
Tyst omkring dig är skogens hof;
Eken susar Guds allmakts lof.
5 Sof i mitt sköte
Dagen till möte!
Gud allena är ljus, men världen är natt.

Sof, som förr vid din moders barm,
Sof på din fallna krona!
10 Höghet kyler, och guld gör arm;
Kärlek ensam är rik och varm.
Sof på din krona!
Gud kan försona,
Gud allena är ren, men vi gå i synd.

15 Sverges rike är nu min famn;
Sof i ditt kungarike!
Hat går vilse, men tro ger hamn:
Sof välsignad i Herrens namn!
Sof till Guds rike;
20 Sorgerna vike.
Gud allena är hög, men vi äro stoft.

1865.

VOLTAIRES HJERTA.

I femti år satt snillets kung
 På tankens herrskarstol
 Och bräckte mången fördom tung
 Och tände mången sol.
 5 Men detta ljus var kallt som is,
 Och denna blixtn var hån,
 Och denna qvickhet, högt i pris,
 Var grin af en demon.

Han var den udd af tidens svärd,
 10 Som slog det gamla kull;
 Men tom han lemnade den verld
 Han fann af villor full.
 Han ryckte Gud Allsmäktig ned
 Från stjernornas palats
 15 Och satte sen, att gyckla med,
 En sköka på hans plats.

Fri var han, – fri från hvarje band,
 Som menskor heligt är:
 Gud, oskuld, dygd och fosterland,
 20 Den prisade Voltaire.
 Han visste ej, att kärleken
 Är mer än döden stark:
 Han trampade, till hån för den,
 Sitt lands Johanna d'Arc.

25 Men tänka stort, är tänka varmt
 Och högt, – ej endast fritt.
 Hans *nej* var rikt, hans *ja* var armt,
 De kunde varit qvitt.
 Det adertonde seklets man
 30 Förbytt Sven Dufvas lott:
 Ett dåligt hjerta hade han,
 Men hufvut, det var godt.

Hvi har du nu, o efterverld,
Förvändt hans storhets mått?
35 Det sämre skänker du din gård,
Det bättre du försmått.
Hans rika hufvud multnar glömdt
Hos maskarna i mull;
Det arma hjertat har du gömt,
40 Som en relik, i gull.

Välan, vallfärda, om du vill,
Till hjertat från Ferney;
Men lägg vårt sekels hjerta till;
Det andra fyller ej.
45 Åt ljusets makt, åt tankens bud
Dess höga ära gif;
Men utan kärlek, utan Gud,
Hvad är ett menskolif?

Hvad är det ljus, som icke bär
50 Sin källas återsken
Och icke vet, att jorden är
Guds fotapall allen!
Hvad är den äras högsta glans,
Som stulits från Guds thron
55 Och glömt, att klarheten är Hans,
Men blott en skugga hon!

1865.

GIUSEPPE GARIBALDI.

Ut! Ut! Drag svärdet till kamp och dom!
Italiens timma slår.
Vi vilja till Rom, till Rom, till Rom;
Dess heliga mark är vår.
5 Rom är vår brud, som vår tro vi lofve,
Och ingen djefvul och ingen påfve
Skall rycka dess stolta namn
Bort ur Italiens famn.

Till Rom, vårt fäste! Till Rom, vår hamn!
 10 Roma o morte.

Och alla vägar, de leda dit,
 Tvåusenåriga fjät.
 Till en jag sätter den bästa lit,
 Och denna vägen är rät:
 15 Vi skola gå fram på folkets skullra,
 Hur kardinalernes åskor mullra.
 Vi börda vårt ärfda hus,
 Om verlden fölle i grus.
 Till Rom för frihet! Till Rom för ljus!
 20 Roma o morte.

Du bleke yngling, hvad vill du här?
 Hvad söker du på vår ban?
 Om guld, om gunst du af oss begär,
 Gå hellre till Vatikan!
 25 Här skall dig ingen prelat förguda;
 Vi ha blott döden till sold att bjuda,
 En död för ditt fosterland,
 En graf uppå Tiberns strand.
 För Rom vårt hjerta! För Rom vår hand!
 30 Roma o morte.

En hedning kalla de mig; välan,
 En kättare är jag ock.
 Mitt lama knä jag ej böja kan
 För helgon af sten och stock.
 35 För menskogudar kan jag ej buga,
 Kan ej för munkar mitt credo ljuga.
 Allsmåktige, blott för Dig
 Jag böjer i stoftet mig.
 Till Rom, vår svärdsudd! Till Rom, vår stig!
 40 Roma o morte.

Och därför, eviga, stolta Rom,
 Vi trycka dig hårdt i famn.

Vi skola rensa din helgedom
 I Guds och i folkets namn.
 Skall vid din åsyn vårt öga brista
 Och makt och ränker oss öfverlista,
 45 Framåt, som ett stormigt haf!
 Oss följer Italiens glaf.
 Till Rom, *dess* framtid! Till Rom, *vår* graf!
 Roma o morte.

1867.

PIO NONO.

Icke utaf denna världen
 Är mitt rike, Herren sagt,
 Icke grundadt uppå svärden,
 Icke byggdt på menskomakt.
 5 Utan värn för världens hot,
 Fattig, skygg, som lamm och dufva,
 Menskans son ej ägt en tufva,
 Att sitt hufvud luta mot.

Men du, herde för hans hjordar,
 10 Håller spira, sköld och spjut;
 Med ditt svärd du dig omgjordar,
 Gjuter blod i strömmar ut.
 Purpurklädd, i kunglig prakt,
 I Hans namn, som frid förkunnar,
 15 Med kanoners hednamunnar
 Värnar du ditt rikets makt.

Tjenar du i alla öden
 Segerfursten, hvars banér
 Bundit helvetet och döden,
 20 Hvi är Han din sköld ej mer?
 Är ej Hans den vida jord?
 Är du för Hans lära tolken,
 Hvi tillsluter du för folken
 Boken med Hans helga ord?

25 Blinde, vill du döda Anden,
 Den odödlige? Välan,
 Han står upp, han sliter banden,
 Och din thron förkrossar han.
 Hör du icke Ordets storm
 30 Högre än gevärens knallar
 Brusa fram mot dina vallar
 Och förvandla tidens form?

Ingen syndafri Maria,
 Intet helgon från i går,
 35 Intet uddlöst bann skall fria
 Denna thron, hvars timma slår.
 När på tidernas: gif akt!
 Stolt du svarar: *non possumus!*
 Svarar Anden: *pulvis, humus!*
 40 Stoff och aska är din makt.

Jag är Gud, och ingen annan,
 Säger Herren. För Hans ord
 Böjer den förmätne pannan,
 Och de stolte varda jord.
 45 Han har sprängt ditt fästes port,
 Och dig återstår, när alla
 Dina herravälden falla,
 Intet mer, än falla stort.

Du, den siste hierarken
 50 Med en verld till fotapall,
 Se, när vida skälfver marken
 Af ditt oerhörda fall,
 Herren kallat dig att, klar
 Som den röda aftonstrimman,
 55 Vittna än i nedgångstimman
 Mäktig om den dag, som var!

Der, förlorad och förgråten
 Bland ruinerna, du ser

Remna öfverallt förlåten,
 60 Dig kan ingen hata mer.
 Vördnadsfull, med omvänd glaf,
 Tidens storm, o menska, plockar
 Mildt från dina hvita lockar
 Guds, den Högstes, krona af.

65 O, att du förstode tidens
 Andekamp för klarnad Gud,
 Att din krona vore fridens,
 Kärlekens apostlabud,
 Att för ljus och frihet nu
 70 Signande din hand du hölle,
 O, hur stor och ädel fölle,
 Verldens siste påfve, du!

1867.

V. DREYSES GRAF.

Hvem nalkas här den stilla kyrkogården
 Vid Sömmerda i Sachsens väna bygd
 Och hejdar sina steg vid marmorvården,
 Att hvila ut en stund i grafvens skygd?
 5 Det är en sorgklädd, en förgråten mor,
 Hvars ende son förblödde nyss i slaget.
 O, hjerta, på ditt skönsta hopp bedraget,
 Sök lugnet här, der endast friden bor!
 Här gömde någon en utaf de sina,
 10 Här runno andra tårar före dina.
 Gråt ut, gråt ut, allena med din Gud!
 Så fridfull susar poppelns höga krona,
 Som ville han hvar bitter tår försona
 Och öfverrösta hvarje smärtans ljud ...

15 – Nej, gråt ej! Gråt ej! Torka tåren af!
 För många föllo ren på denna graf.
 Här droppa hundratusen mödrars tårar
 Som eldregn öfver denna vigda jord,

Dess luft förpestras af tallösa bårar,
 20 Och sjelfva stenen ropar: mord!
 Hvi stirrar du bestört på minnesskriften?
 Vet du ej hvem, som sofver här i griften?
 Ett ringa redskap blott för staters kif,
 En hand, som lånats åt de höges lustar,
 25 En soldnär i den trupp, som satan rustar,
 Att brådt förkorta oberedda lif:
 Här hvilat Dreyse ...
 – Dreyse? Hvem var han?
 Tändnålsgevärets store upphofsman,
 Ej ensam i sin rang bland bödelsknektar,
 30 Ty mången fuskar i hans yrke än,
 Men dock den främste manndråparen
 I mekanikens tidevarf, som jägtar
 Att öfverbjuda sjelfva djefvulen
 Och brädda hans pokal med mordets nektar.

35 Han »hvilat!»! Ja, uti en pöl af blod.
 Hans verk ej hvilat. Han får ärestod,
 Och samma tid, hvars känslor öfversvalla,
 När lagen låter Traupmanns hufvud falla,
 Den adlar Dreyse, täflar om hans lod
 Och prisar det som manligt hjeltomod,
 40 Hvad himlens englar tigerglädje kalla.

– Gå, sorgsna moder! Här finns icke friden.
 Ett åskmoln nalkas öfver skogens rand,
 Och höstens aftonskyar stå i brand,
 Som en reflex af den mordlystna tiden.
 45 Blod! Mera blod! Till verket, hvarje hand!
 Chassepot gör under, mitraljösen dånar,
 Tändnålsgeväret fått sin öfverman,
 Och lärlingen sin mästare förhånar.
 Sju i minuten, det går mer ej an;
 50 Finns här ej en, som i sekunden rånar
 Myriader lif? – O, hvilket snille han!
 Hans ära skulle räknas som nationens ...
 Och – seklet kallas civilisationens!

Esaias, kap. 2, 9, 11.

Den tid skall komma,
55 När blodig härnad
Och vapenrustning
I eld förbrännas,
När folk ej mera
Mot folk sig reser
60 Och intet örlig
På jorden lärs.

Då skola svärden
Till plogar smidas,
Då skola spjuten
65 Till liar krökas
Och ingen sargas
I jemmerklagan
Och ingen dödas
På Herrens berg.

70 Då beta lammen
Med leoparder,
Då hvila kiden
Med unga panthrar,
Då leder pilten
75 De tama lejon,
Och spenbarn leka
Med huggorms häl.

Allt land skall fyllas
Af Herrens kunskap,
80 Som hafvets vågor
Betäcka fälten.
Omkring Hans fana
Församlas folken,
Och frid skall vara
85 Hans ärestod.

Sept. 1870.

ON M'A TROMPÉ.

Jag styrde dock ett stolt och mäktigt rike,
 Och stolt och tappert var det folk mig följde.
 Bland jordens herrskare fanns ej min like,
 Och Cæsars lycka mig med lagrar höljde.

5 On m'a trompé!

Jag var den stumma Sfinx, som sågs från thronen
 På tidens oupplösta gåtor rufva.
 Jag slog i fjettrar revolutionen,
 Och gamen var förvandlad till en dufva.

10 On m'a trompé!

Ett stormigt haf, som städs mot stranden larmar,
 Det lättast rörda folk, som jorden ammat,
 Det bar jag som ett barn i mina armar,
 Och knappt en blixtnar har ur dess öga flammad.

15 On m'a trompé!

En pyramid, och jag dess topp, var staten,
 Och sex millioner röster voro basen.
 Åt massan gaf jag urnans lek och maten,
 Intelligensen gaf jag lyxen, frasen.

20 On m'a trompé!

Hur rördes för min tråd marionetten!
 Hur var ej äran ett försilfradt bete!
 Ogenomsådlig, stödd på bajonetten,
 Begrof jag ordets frihet djupt i Lethe.

25 On m'a trompé!

Hvad båtar ljus? Blott mörkret vet att tiga.
 Ett dunkelt öde oss beherrsakar alla.
 Jag visste, att min stjärna skulle stiga,
 Jag glömde, att en dag hon kunde falla,

30 On m'a trompé!

Var äfven hon ett bländverk af demoner?
Ve, att mig allt, allt, allt, allt, allt bedragit!
O, Varus, gif mig mina legioner!
Arminius har dem i spillror slagit.

35 On m'a trompé!

Hvar äro dessa fala legoknektar,
Som nyss för Cæsars örn sig hesa skriket?
Omkring mig ser jag blott ett folk, som fäktar,
Som dör; – och mig har sjelfva döden svikit.

40 On m'a trompé!

Och detta folk, så lätt som hafvets bölja,
Det har dock burit mensklighetens fana.
Om det förgås, hvem skall det efterfölja?
Skall tidens tornur ryckas ur sin bana?

45 On m'a trompé!

Finns dock en Gud, ej blott det blinda ödet,
Som slumpvis leder menskans steg till målet?
Och måste alla riken söka stödet
I rätt och sanning, starkare än stålet?

50 On m'a trompé!

Skall man förstå uti en framtids dagar,
Att folken hafva hjertan, ej blott magar,
Att kärlek styrker och att hat försvagar? ...
Då stirrar häfden på min graf och klagar:

55 Il s'est trompé!

Sept. 1870.

HERR MEYER.

En Wienare, – förstå mig väl! –
Herr Meyer tror jag han sig kallar,
Kom med en mjölnare i gräl,
Jag mins ej mer af hvilket skäl.
5 Alltnog, från kejsarstadens vallar

- Han reste i affärer bort
 Och hamnade så innan kort
 Bland Schwarzwalds öde berg och tallar.
 Der såg han mellan klyft och sten
 10 En liten bäck så sakta välla.
 – Hvad är den lilla der för en?
 – Jo, herre, det är Donaus källa!
 – Potz tausend! Donau? Den der?
 Då kan jag ju med lätt besvär
 15 Ett vackert puts i verket ställa.

- Herr Meyer är en fiffig man,
 I bäcken ned sig sätter han
 Och dämmer den, så godt han kan.
 – Se, det var knäppen, kan jag finna!
 20 Det här blir mjölnarnes ruin;
 Jag tycker hvad allt folk i Wien
 Skall göra för en häpen min,
 När Donau hör upp att rinna!

- Förlåt, det är visst indiskret,
 25 Att jag ej för en fråga väjer,
 Men säg i all förtrolighet,
 Herr Censor, – heter ni ej Meyer?

GAMLA ÅRET TILL DET NYA.

- Ett sandkorn droppade ned ur världens timglas;
 Ett flarn dök spårlöst under i oceanen,
 Ett fingersmått vardt fyllt med oändlighet,
 Och menskan hissade öfver måttets storhet.
 5 Då seglade tankens sjöman ut på fjärden
 Af strandlöst haf och såg myriader verldar,
 Som böljor glittrande, höjas, sjunka ned
 I det omätliga, der hans båt förliser.

Och tidens örn kom kretsande genom rymden
10 Och såg en liten punkt i den ljusblå ethern;
Der slog han ned och lade sitt ägg i snön,
Och deraf föddes seklernas yngsta spenbarn.

Vi voro många sådana. Ingen räknar
Vårt tal i ziffror. Ingen ännu har mätit
15 De cirkelbågar jorden i allt det skref,
Allenast Han, kring hvilken verldarna rulla.

Men jag, den närmast yngste af örnens ungar,
Som nu vingskjuten störtar i oceanen,
Jag ger förgängligheten i arf åt dig
20 Och kastar tiden bort som en sliten klädnad.

Den stund jag bar en ziffra i seklets häfder,
Har jag sett riken ramla och folk förvandlas
Och tankar gro, som gräsen. Med koppartråd
Jag jordens båda hälfter har sammantråcklat.

25 Du unga år, far varligt med menskoslägtet!
Det är af vax och våris, förgås som blomstren,
Men bär en mäktig gnista af evighet,
Hög, oförstörbar, i längtansfulla barmen.

Blås, friska vind! Låt gnistan i flammor vexa!
30 Låt menskotanken högre än furans toppar
Mot stjernor stiga, medan en fågelsång
I kronan sjunger odödligt Skaparns allmakt.

Hugg ned det ruttna! Är ej den vida jorden
Guds svedjemark, der yxan beständigt dånar
35 Mot trädens rot, och menniskan häpnar dock,
Att kornet gro ur askan af det förgångna!

Men bred din örnavinge som sköld och pansar
Kring hvarje ädelt frö, som i stoftet trampas,
Och låt det gro välsignadt ur natt och död
40 Till sommarsol och gyllene framtidsskördar!

Res upp det svaga, härjade och förtryckta!
 Bryt ned hvar boja! Bräck alla vrånga murar!
 Men kom ej vid den eviga lag, som byggt
 Af rätt och sed det heliga ordet frihet!

45 Ryck masken från det falska! Aftvätta sminket
 Från lögnens rosiga kind! Smält glitterguld
 Från flärdens anlete! Sanning är lifvets rot:
 Verldsträdet suger sin must ur Mimers källa.

Se, mörker hvilar än öfver vida länder,
 50 Och folken sucka sorgsna i dödens skugga.
 Låt dagen gry! Låt eviga solars glans
 I klarhet lysa öfver förgångna skuggor!

Sänd du hugsvalande ned en himmelsk ljusblick
 Till allt, som lider, allt, som förgätet fryser,
 55 Förhungerar, törstar, allt, som förgråtet ser
 Från jordens sorger upp mot ett bättre ofvan!

Och sänd jemväl till det frusna land i norden,
 Der folkens isade snöplog går att bana
 En väg mot polen och stelnar i drifvor bort,
 60 Sänd dit en vår, som grönskar i öde hjertan!

När du, som jag, vingskjuten i hafvet störtar
 Och stum begrafvar stundernas lilla äflan
 I det omätliga, – sjunk, du tidens flarn,
 Af folkens kärlek följd, i det tysta djupet!

65 Välsignad vare Han, som, allena mäktig,
 Onämnbär, outgrundelig, allgod, allvis,
 Lofsjunges högt af sferernas harmoni
 Och samlar tidens blomster i evigheten.

1866–1867.

NEBULOSAN.

Bra, glasmästare, bra! Lägg än en skifva
Af den vattenklara kristall i tuben!
Större! Större! Mins, att med hvarje linie
Går jag tusen millioner mil i rymden,
5 Rövvar nattens begrafna hemligheter,
Fångar aldrig anade solars strålar
Och uppdagar alltets fördolda mått.

Stolt mot himlen reser sig teleskopet,
Mörsaren, som beskjuter fästets vallar.
10 Menskoandens forskande, lystna öga
Spejar verdarna, löser rymdens gåtor,
Genomborrar tyst ett omätligt fjerran
Och de hisnande höjder sammanrullar,
Liksom stoftkorn spaka, i ziffrans våg.

15 Dagas, Skaparens ljusa väg i ethern!
Vintergata, lös dig i stjernsystemer!
Fyrtitusen gnistrande sköna solar
På en fläck, som min flata hand betäcker!
O, triumf, triumf! I min hand jag håller
20 Alltets tumstock; jag har bestormat himlen:
Det oändliga finns för mig ej mer!

Dock ... hvad är det töcken mitt öga varsnar,
Dunkelt, gåtligt, trotsigt och oupplösligt?
Tiotusende år behöfver ljuset,
25 Att från dessa rymder mitt synrör hinna,
Och den vall, som gäckar Gigantens anfall,
Är ett Ixions moln, som tanken tröstlös,
Mållös famnar; – Juno är icke der.

30 Alltså finns ännu uti universum
Ett, som forskningen ej förmår utgrunda,
En ofantelig, olöst nebulosa,
Minst så stor, som ett solsystem i omfång?

- ... Hvad? Hon rör sig? Flyttar sig fram i rymden?
35 Störta himlarna ned från deras fästen? ...
Nej ... det är *en mygga* på tubens lins!

VERLDARNAS DANING.

Väl utransakadt! Ett ändlöst töcken,
Mer lätt än ångan, mer glest än röken,
Det drifver rotlöst i rymdens öken.

- Det tätnar, hopas och hopas mera,
5 Det har en kraft till att attrahera;
Då börjar massan till sist rotera.

Kring medelpunkten sig samla gerna
De tyngsta ämnen och bli en kärna,
Som glänser fram i en töckenstjerna.

- 10 Alltmera hastig blir rotationen:
En ring sig löser från cohæsionen
Och slungas ut från eqvators-zonen.

- Af denna ring ses ett klot sig dana,
Som rörs kring centrum i ringens bana
15 Och strör ut andra med samma vana.

Så danas solar, planeter, månar;
Saturni ring oss ej mer förvånar,
Ty han sin form af sitt ursprung lånar.

- Vårt solsystem är en ö i fjärden,
20 Förtätadt töcken kring hufvudhärden.
Hvad fattas mer, för att skapa världen?

Hvad fattas mera? Just icke mycket,
Allenast början till hela stycket,
Och slutet lemnas väl ock åt tycket.

25 Hvem gjorde töcknet, om icke mera?
Hvem gaf det kraften att attrahera?
Hvem gaf det puffen att först rotera?

Hvem gärdar kring dessa solar alla?
De blinda hjordar, hvem må dem valla,
30 Att de ej mötas och sammanfalla?

Och hvem har gjort dem så underbara,
Omätligt stora, oändligt klara?
Är du den mästaren? Vise, svara!

Plats, plats för Anden! Gif Honom äran!
35 Hvar var du, myra, i tidens fjerran,
När morgonstjernorna prisat Herran?

O, när åt väsen utaf sekunder
Han gaf en blick i sin allmakts under,
Hvi glömmes Han i vårt högmods stunder?

40 Förutan Honom står sönderbrutet
Ett chaos, blindt af atomer knutet,
Och slump är början, och natt är slutet.

Far fort att hamra din verld i smedjan,
O menskotanke! Men sist i kedjan,
45 Der återstår blott en stum tillbedjan.

1870.

AFTONSTJERNAN.

Nu dagens sol har ändt sitt lopp;
Mitt barn, lyft dina ögon opp!
Se, stjernorna, de brinna klara;
Hvad äro dessa stjernor? Svara!

5

– Guds ögon, fader!

Åhja, det är en vacker bild.
Men aftonstjernen, klar och mild,
Säg hvarifrån dess klarhet stammar;
Hvems är det ljus i henne flamar?

10 – Guds herrlighets sken.

Ja visst, ja visst. Men, som du vet,
Är aftonstjernen en planet.
Du mins hvad en planet betyder;
Hvem är det aftonstjernen lyder?

15 – Guds vilja.

Jag menar: hvilken himlamakt
Sitt välde henne underlagt
Och tvingar henne utan ända
I samma cirkel kring sig vända?

20 – Guds allmakt.

Nå, ja. Men kan du ej förstå,
Att det är solens makt ändå,
Som drager henne, liksom alla?
Hvad plär man dragningskraften kalla?

25 – Guds kärlek.

Han kallas tyngd och attraktion.
Men hvad är det, som gör, att hon
Ej faller in i solens skifva?
Hur vill den kraften du beskrifva?

30 – Guds vishet.

Centrifugal ... Men låt det bli!
Du har ju *din* astronomi,
Och den är kanske ej så illa.
Af hvem har du den lärt, min lilla?

35 – Af Guds ord.

Gud öfverallt! O, byt med mig!
Mitt grand af lärdom ger jag dig,

Om jag din barnatro förtjenar ...
Nej, byt ej guld mot kiselstenar!

1870.

BARNATRO.

Nu skymmer den höstliga dagen,
Nu vissna de glada behagen
I sommarens grönskande skrud,
Och, trötta som barn uti qvällen,
5 När brasan har slocknat på hällen,
Gå blommornas själar till Gud.

Så säg mig, du flyende svala,
Hur skall du i rymder så kala
Nu hitta din villande stig?
10 – O, det ingen sorg mig bereder;
Min himmelske fader mig leder,
Han visar nog vägen åt mig.

Du fattiga sparv uppå taket,
När allt är så öde och naket,
15 Hvad skall du försörja dig med?
– Min fader skall stöda mig vingen:
Förutan hans vilja skall ingen
Af oss falla hungrande ned.

Du björk, som nu vindarna plundra,
20 Jag månne väl fråga och undra:
Hur skall du ej frysa i snön?
– O, banna ej himmelens väder!
Min älskade fader mig kläder,
När våren ånyo blir grön.

25 Men du i den härjade parken,
Du vissnade löf uppå marken,
Hur sorgset, att värnlös dig se!
– Guds verldar, af under så fulla,

Rotlösa i rymderna rulla:

30 Jag har samma fäste, som de.

Och du, o min ljung, du den sista,
Som lefnadens rodnad skall mista,
Säg, sörjer du icke att dö?

– Hvi skulle mig vintern förskräcka?

35 Min fader han skall mig uppväcka
Engång ur den djupaste snö.

Hur vet du det, hedarnas dotter,
När döden går ut uppå slotter
Och sommarens blomster de slås?

40 – Förgäfves han grafvarna gräfver;

Vår fader i himmelen lefver:

Så *kunna* vi icke förgås!

Haf tack, du min älskade ljufva
Och bleknande skogarnas tufva!

45 Din röst ur mitt innersta går.

Jag vet, att de mulnande höstar
Ej rubba den tro, som förtröstar,
Den själ, som Guds kärlek förstår.

»Om Gud nu så gräset bekläder,

50 Som här med sin fågring oss gläder

Och redan i morgon är torrt;

Vi klentrogna alla och svaga,

Hur vilje vi sörja och klaga,

Att Gud skulle glömma oss bort.»

55 Vår fader i himmelen känner

Den suck, som vårt innersta bränner,

Han mins oss i lust och i nöd.

Så vilje vi söka hans rike,

Att aldrig från honom vi vike, –

60 Hans barn uti lif och i död!

Sept. 1869.

FOTSPÅRET I KLIPPAN.

- Jag stod vid hällen på branta stranden
Af flodens våg.
Med stum förundran i hårda klippan
Ett fjät jag såg,
5 Ett fjät så tydligt, som uti sanden
Man ser ett spår,
När barnafoten i muntra lekar
Deröfver går.
- Nu stoja barnen i språng deröfver
10 Med klack och tå,
Men regnet sköljer de lätta spåren,
Och de förgå.
Nu äro hälar, som borra klippan,
Ej mer i bruk:
15 Hvems var den fot, som har gått på stenen,
När han var mjuk?
- Är det en sanning, att fordom jorden
Som lava flöt
Och att graniten ur djupa remnor
20 I dagen skjöt,
Då var ju hällen som mjuka lavan
Så het i brand,
Och menskofot har ej dristat röra
Hans smälta rand.
- 25 Men för millioner försvunna solhvarf
Har Herren Gud
Sändt ut en engel till jordens lava
Att gå hans bud,
Att spörja grannt, om en verld af skönhet
30 Förmådde gro,
Om der Guds afbild i frid och oskuld
Fick fästa bo.

Och engeln tryckte på heta hällen
 Sin barnafot,
 35 Men drog den åter med hast, förfärad
 Af brandens hot,
 Och flög till himlarnas thron och sade:
 »Min Gud, du bjöd
 Mig söka Eden, och se, jag funnit
 40 Ett klot i glöd.»

Då kom en röst ifrån thronens höjder:
 »Se, detta klot
 Skall renas först uti eld, att taga
 Min älskling mot.
 45 Ty ingen fläck vid mitt verk skall låda,
 Och ingen skall
 Förmäten skylla sitt väsens vagga
 För synd och fall.»

Och Herren lät sina skyar dugga
 50 Den svala flod
 På jordens lava, till dess i blommor
 Och vår hon stod.
 Men minnesgoda graniten gömde
 Sitt englaspår,
 55 Och menskan skall ej sin vagga skylla
 För sorgens tår.

1845.

YNGLINGATANKAR.

Dröm lifvet bort!
 Dess fröjd är kort,
 Dess längtan lång.
 En enda gång
 5 Lycksalig blif,
 Och sedan – slut!
 Ej lampans lif,
 Som tynar ut

Och röker än,
10 Sen anden, elden lemnat den!
Blott en minut,
En blix af fröjd,
Och sedan – slut!
Och jag är nöjd ...

15 Hvad? Slut? Och dö,
Förrän du har
Ett enda frö
Dock lemnat qvar?
Dö, utan att
20 Der återstår
I grafvens natt
Från lifvets vår
En stråle glad,
En strimma skär,
25 Att vittna hvad
Du velat här! ...

Ack, Herre, gif
Mig än en stund,
Än en sekund
30 Af detta lif,
Att när i grus
Min dag är släckt,
Ett mäktigt ljus
Af morgonväkt
35 Må vexe opp
Ur grafvens vall!
Och sedan fall,
Du brutna knopp!

1835.

NORDISKA TAFLOR.

1. *Midvinternatt.*

Midvinternatt står stjernklar öfver norden.
Det tindrar uti höjd, i berg, i dalar,
Och himlen lefver, medan död är jorden.

Maanselkä lyftar sina hvita toppar,
5 Högtidlig, drömmande, mot nattens salar,
Liksom ett moln, der hagelskuren droppar.

Och Kölen ställer djerf sin jätteskullra
Med trotsigt hån mot oceanens vilja,
När berg af is emot hans stränder kullra.

10 Här lutar Skandia den stolta pannan
Mot Finlands nacke. Dem kan ingen skilja,
Förrn hällebergen lossna från hvarannan.

Med handslag af granit fast bundna samman,
I jordens urtid vigdes de tillhopa
15 Af den i Muspelhem fördolda flamman.

De hört Allfaders röst i skaparorden
Och stå förenta ytterst i Europa
Ännu, när Ragnarök beskuggar jorden.

På dessa fjällar sitter Skandias saga
20 Och blickar mörk mot hafvets döda vågor,
Dem vinternatten tagit nyss afdaga.

Och Finlands Runotar vid hennes sida
Begrundar nattens gåtor, när i lågor
De röda norrsken uppå fästet strida.

25 Då säger vesterns Saga: o, min syster,
Nu är den hvite Balder död för Höder,
Och Midgårdsormen sig i djupet ryster.

Kom, låt oss gråta Balder! Låt oss sjunga
Om höge Asars sorg, när ljuset blöder,
30 Och kalla Thor, att med sin vige ljunga!

Och Runotar af östern svarar henne:
I fjettrar Lapplands Louhi bergat solen;
Sju kopparberg hon lade på dess änne.

Men låt oss Wäinämöinens harpa stränga,
35 Att det må varda ljus vid öde polen,
När sångens trollord kopparbergen spränga.

2. *Norrskenet.*

Irrsken uti nattens timma,
Hvadan kom din bleka strimma?
Ej från solens ljus du stammar,
Månens sken i dig ej flammar.

5 Jag är aftondimmans dotter,
Går på nattens äng till slotter,
Mejar stjernans silfvernålar,
Räfsar morgonrodnans strålar.

Ej kan aftondimman skicka
10 Tanklös ut sin töckenflicka.
Vintermolnet öfversållar
Hennes röda klädningsfållar.

Väl, så är jag Ahtis piga.
Ahti lät ur sjön mig stiga
15 Som ett vilse skum af lågor,
Att försilfra luftens vågor.

Om du Ahtis piga vore,
 Som ett skum på våg du fore,
 Som en frans med silfverknoppar,
 20 Dansande på böljans toppar.

Godt; då är jag återglansen
 Af en ungmös blick i dansen,
 Flyktig, flämtande, förstulen,
 Varm, fastän den synes kulen.

25 Ungmöns blick är du ej heller;
 Blyg hon den till marken fäller.
 Fåfångt är ditt lätta gyckel;
 Vål jag vet ditt väsens nyckel.

Nattens underbara saga,
 30 Mig kan du ej mer bedraga,
 Stjernorna mig allt uppdaga;
 Ilmatar, jag vet ditt namn!
 Yngst af himlens barn med jorden,
 Är du solens brud i norden,
 35 Brud och redan enka vorden,
 Ty din brudgum svek din famn.

O, hur varm, hur lång var dagen,
 När, af ljusets fålar dragen,
 Fästets unge prins betagen
 40 Kretsade kring älskad vän!
 Men en qväll han dök i vågen,
 Kom så åter, sval i hågen,
 Sjönk på nytt från himlabågen,
 Sjönk och kom ej mer igen.

45 Flyktig du på himlen flammar,
 Fladdrar öfver skogens stammar
 Och de gula lockar kammar,
 Spanande din älsklings spår.
 Hur de glänsa, hur de spraka!
 50 Men förgäfves vill du vaka,

Vännen kommer ej tillbaka,
Förrän långt i fjerran vår.

3. *Snöstormen.*

Och Muspels söner, de gå på jagt,
Halloh, halloh,
Till Niffelhem uti köldens trakt,
Halloh, halloh!
5 Der flyga dufvor ur nattens nästen,
De fly, de fly emot himlens fästen,
Och jagten ilar
Med stormens pilar
I töckenluft, der ej solen smilar.
10   Halloh!

Och frostens dufvor, de hasta fort,
Halloh, halloh!
De fälla fjädrar på tak och port,
Halloh, halloh!
15 Med hvita vingar de ned sig huka
Så bomullsfina och silkesmjuka
På skogens lockar
I täta flockar,
Som fjun af silfver, dem ingen plockar.
20   Halloh!

Och jagten går ifrån Niffelhem,
Halloh, halloh,
Och pilen träffar, han vet ej hvem,
Halloh, halloh!
25 Och Frigga skakar de dufvofjädrar,
När hon sin kudde i vinden vädrar,
Och Balder målar
Med gyllne strålar
Den röda mahnen af Muspels fålar.
30   Halloh!

4. *Saga på kämpens hög.*

Susar med hvita
 Våldiga vingar
 Vinterns örn
 Öfver kämpens hög.
 5 Klar går en klang af
 Klingor derinne,
 Hugstor en höfding
 I högen bor.

Kyrialas våg vet
 10 Vikingens bragder,
 Vidt går hans ära
 Kring Eystrasalt.
 Haglat ha hugg kring
 Härjarens brynja,
 15 Drakarna drucko
 Drottens blod.

Nu är han gäst i
 Gudarnes gårdar,
 Skådar på Skandiens
 20 Skönhet ned.
 Freja har kysst allt
 Blod från hans kinder,
 Saga har söft hans
 Sorger till ro.

25 Susar med väna,
 Vårliga vingar
 Sångens svan
 Öfver kämpens hög.
 Stojande pilt hans
 30 Storhet stammar,
 Tyst faller tärnans
 Tår på hans graf.

5. Vårluft.

Der susar en storm öfver sjöar och land,
Och han skingrar den vintriga sky.
Han bräcker de brusande böljornas band,
Och han bådär, att verlden är ny.
5 Hur han hviner med makt uti tackel och tåg!
Hur han hvirflar i drifvornas flock!
Och han fläktar i ynglingens fladdrande hår,
Och han leker med tärnornas lock.

Det dagas i nord, och det löfvas i lund,
10 Och det qvittrar i grönskande dal;
Der duggar en dagg uti morgonens stund
Öfver ängarnas möjade sal.
Der är lif, der är ljus, der är glans, der är sång,
Der är helsa och strålande ro,
15 Och hvar sorg du begrof uti drifvan engång
Som en blomma i våren skall gro.

6. Wäinämöinens solsång.*

Då hof gamle Wäinämöinen
Än engång sin stämman opp:
Hell dig, måne, i ditt lopp!
Hell dig, hulda sol, som randas
5 Lika skön för allt, som andas,
Lika rik för allas hopp!
Liksom vinterns silfverdufva,
Sorgsen du i natten dök,
Men som vårens gyllne gök,
10 Steg du glad ur klippans grufva.
Kom ännu hvar morgonstund,
Att vår lefnadsdag förljufva,
Och i sena qvällens blund

---

*Fritt efter Kalevala.

- Lys ännu på grafvens tufva!
15 Bringa kraft, och bringa frid!
Vandra lycklig, vandra blid,
Och fullända stor din bana
Under himlens höglå fana,
Segerrick i ljusets strid!

7. *Imatra.*

- HÄR. HA. SAIMAS.
MURAR. FÄNGSLAT.
OFÖRWÄGNE.
WATTENANDAR.
5 HÄR. HAR. GAMLE.
WÄINÄMÖINEN.
SPRÄNGT. MED. SÅNGEN.
VÅLDETS. PORTAR.
ILMARINENS.
10 SLÄGGA. JEMNAT.
DE. FÖRTRYCKTES.
WÄG. TILL. FRIHET.
OCH. FÖRLÖSTE.
FÅNGAR. STÖRTA.
15 RYTANDE. AF.
SEGERGLÄDJE.
ÖFWER. FJETTRAR.
HÄR. MOT. HAFVET.
TILL. EWÄRDLIGT.
20 FÖREDÖME.
TILL. FRIBORNA.
FINLANDS. FÄGRING.

8. Ödemark.

Så långt som vandrarns öga når,
Ses ej af menskor mer ett spår,
Och stum, i enslig storhet
Den öde mon högtidlig står.

5 Den bruna ljung, med rödt bestänkt,
Sin matta öfver sanden hängt,
Och glesa jättefuror
På den sin mörka skugga sänkt.

Klart blänker mellan vass och rö,
10 Der alla vilsna vindar dö,
Det lugna, svarta vattnet
Af en förgäten, namnlös sjö.

En sorglös, aldrig jagad and
Allena plaskar vid dess strand;
15 Den stilla ytan krusas
Af rudans lätta lek ibland.

I fjerran stadnar blicken mot
En skroflig ås, betäckt af sot,
Och murkna stammar stupat
20 I gula gungflyn vid dess fot.

Det är så tyst, så tyst på mon.
Då hvisslar hjerpens gälla ton,
Och åskan börjar mullra;
I tunga skyar nalkas hon.

25 En blixtnedslår; en liten eld
Har blossat upp i enslig dæld;
Han sleker med sin tunga
En hög af barr, från furan fälld.

Snart, snart är mon af lågor röd;
30 Nu hvirflar allt i rök och glöd,
Och ljungen står i flammor;
Blott furan trotsar eld och död.

I morgon ses från skogens bryn
En svart och spöklik ökensyn;
35 Men, fastän svedd vid roten,
Står furan lika stolt mot skyn.

9. Ljusterflamman på sjön.

Ensliga ljus,
Fjerran i aftonens sus,
Långt på den speglande fjärd,
Klart uti skuggornas verld!
5 Hvarföre vinkar du mig,
Höstliga flamma, till dig?
Ensliga lilla,
När jag dig ser,
Gladdt är mitt hjerta, men sorgset än mer.

10 Glimma ännu!
Ljustrarens flamma är du.
Skön som en dröm från det blå,
Trolös, men älskad ändå,
Gäckar du seglarn och bryr,
15 Tjusar och frestar och flyr.
Glimma, o, glimma!
När jag dig ser,
Gladdt är mitt hjerta, men sorgset än mer.

10. Julnatten.

Kör:

- Nu börjar den snöiga stormen sin färd
Kring dalar och fjäll uti norden,
Och brasan, hon fladdrar i flammande härd,
Och ljusen, de brinna på borden.
5 Ty julen är kommen, den älskade gäst,
Han kom ifrån himmelen neder;
Den fattige reder sin stuga till fest
Och halmen på tiljorna breder.
Guldlockiga små
10 Så väntande stå,
Och klockorna ringa,
Och bjellrorna gå.
O, juletid!
O, barndomsfrid uti norden!

Stjergossar:

- 15 a) Vi sutto i mörkret, förtyngde af qval,
Vi suckade sorgsna och tunga:
När låter du, Herre, i skuggornas dal
Ditt anletes herrlighet ljunga?
b) Och Herren, han sände sin eviga skatt,
20 Han sände oss hoppet i nöden;
Ty ljuset är födt i den mörkaste natt,
Och lifvet har uppstått ur döden.
c) Vi sågo det gry
I Bethlehems sky,
25 Vi tända vår stjerna
För städer och by.
O, juletid!
O, barndomsfrid uti norden!

Kör:

- Nu bygger den frostiga vinter sin bro
30 På sjöarnas blånande vatten.
Den frustande fåle med klingande sko,

Han ilar till kyrkan i natten.
 Långt lin vill han åka, det bästa i byn,
 Och ungmön, hon rodnar vid färden,
 35 Och stormarna hvina vid himmelens bryn,
 Och isarna braka på fjärden.
 Men strålände skön
 I psalmer och bön
 Står kyrkan derborta
 40 På kullen vid sjön.
 O, juletid!
 O, barndomsfrid uti norden!

11. Saga vid spiseln.

Det var engång en konung,
 Så grå, som Odin.
 Han rådde öfver norden
 I fordomtima.
 5 En enda liten dotter hade han.
     Ja, ja,
 Hur lågorna fladdra i spiseln!

Hon var så skön, som solen
 På Dovre fjällar.
 10 Hon gaf sitt kungahjerta
 Åt kärleks sorger.
 En ringa väpnare så höll hon kär.
     Ja, ja,
 Hur lågorna fladdra i spiseln!

15 När det vardt sagdt för kungen
 I gästbudssalen,
 Förvandlades hans anlet,
 Som vinterdrifvan.
 Sin dotter grof han lefvande i hög.
 20   Ja, ja,
 Hur lågorna fladdra i spiseln!

Om våren skjöt en törnros
Så röd ur högen,
Och väpnaren slöt rosen
25 Till pantsarhertat:
Dig, ros, så vill jag älska till min död!
Ja, ja,
Hur lågorna fladdra i spiseln!

12. *Furornas sus.*

Der susa furor för nordanvind:
Vi skåda så långt, all jorden är skön,
Men vida, vida
Finns ej ett land, som vår nord.
5 I solig söder bo gift och död;
Hon bäfvar i ångst, hon brinner i glöd.
I öster darrar
För gisseln steppernas son.
I vester går oceanens våg,
10 Han glittrar af guld, han dryper af blod.
Nej, vida, vida
Finns ej ett land, som vår nord.

Så långt, som fjällen skåda ned
På vestanhaf och österled,
15 Från Wenerns mäktigt sköna brus
Till väna Saimavågors sus,
På stiglös skog, på öde mo,
På sotig sved, der skördar gro,
Allfader tryckt med väldig hand
20 Sin kraft på detta nordanland.

Allt, allt i denna nord är stort!
 Förstelnadt och tillintetgjordt,
 Naturens hjerta domnar af,
 Och allt är is, och allt är graf.
 25 Men se, i strålande behag
 Uppvaknar hon i vårens dag,
 För att odödligt vittna än
 Om lifvet och uppståndelsen!

Af grå granit, med malm bemängd,
 30 Är denna mur mot polen stängd
 Och naglad som en hjälm af jern
 På jordens hjessa till dess värn.
 Här har all veklig ro förgåtts,
 Och stora tankar, hjeltetrots
 35 Ur denna grund af klippor gro,
 Som furor ur den hårda mo.

Och här har vishet rest sin härd
 Och sagan byggt sin underverld
 Och sången sagt sitt ursprungsord
 40 Och frihet krönt sin vigda jord.
 Allfader sträcke i all tid
 Till evigt ljus, till evig frid
 Utöfver dig sin starkhets hand,
 Du ädla, gamla nordanland!

1853–1870.

IV.

VISOR OCH ROMANSER.

SKOG OCH SJÖ.

1. *Ensamhet.*

O, vor' jag det minsta bland lingonen små,
Som vexe i skog,
Så hade jag qvist till att sitta uppå;
Då hade jag nog.
5 Jag hade en tufva, som vore mitt fäste;
Nu är jag en ärla, som söker sitt näste,
Allen,
Allen under himmelens blå.

O, vor' jag en vass vid den ringaste ö,
10 Förgänglig och vek,
Så hade jag rot för mitt svigtande rö
I stormarnas lek.
Jag visste min hamn, om än öde är stranden;
Nu är jag en våg, som förrinner i sanden,
15 Allen,
Allen i den brusande sjö.

Och vore den hårdaste klippa min vän,
Med jern i sin barm,
Så skulle jag bygga mitt bo uppå den
20 Och kyssa den varm.
Jag hade dock en, som jag kallar min egen;
Nu är jag ranunkeln, som trampas vid vägen;
Allen,
Allen och förgäten och arm.

2. *Bittida i skog.*

- Ett rosendesken,
Det glimmar på gren,
Och daggen har fallit
På tufvor och sten.
5 Och luften är sval
I skogarnas sal,
Och fåglarna qvittra i björk och i al.
På axeln jag kastar mitt trogna gevär,
Sex liljekonvaljer dess mynning bär.
- 10 Derborta vid strand
Af vågornas rand,
Der glimmar en ruta
I morgonens brand,
Och röken i byn,
15 Han stiger mot skyn,
Som människoböner mot himmelens bryn.
Lätt vaknar en blixtn ur mitt blommiga rör,
Och berget mig svarar, och skogen hör.
- För lek och för hot
20 Vid furornas rot
Flyr tufvornas tjäder
I hast för min fot.
Den rädda må fly,
Jag riktar mitt bly
25 Mot örnen, som seglar i himmelens sky.
Från soliga höjder, fri, trotsig och ung,
Fall stolt uti blommor, du molnets kung!

3. *På Roines strand.*

Hjorden betar, och klockan klingar,
Klockan klingar på Roines strand.
Svanen flyger med hvita vingar,

Flyger ensam vid molnets rand.

- 5 Vårens vindar i löfven gå,
Solen skiner, och sjön är blå;
Men jag sjunger min långa längtan,
Sjunger ensam vid Roines strand.

Fader min är en björk i skogen,

- 10 Moder min är en sommarsky,
Broder min är ett ax i logen,
System min är ett vinterny.
Ensam är jag, som hedens ljung,
Blommar ensam och vissnar ung,
15 Sjunger, sjunger min långa längtan,
Sjunger ensam vid Roines strand.

Om den strålande solen visste,

Om hon visste mitt hjertas håg,

Allt sitt rosande sken hon miste,

- 20 Skulle sjunka i qvällens våg,
Sjunka, sjunka i nattens famn;
Men jag hviskar min älsklings namn,
Sjunger, sjunger min långa längtan,
Sjunger ensam vid Roines strand.

4. Midsommarnatt.

Vi möttes på den högsta topp,

Som Linnunkangas reser opp;

Långt under i den gröna dal

Låg aftondimman lätt och sval.

- 5 Det var en natt
Med lek och spratt,
En natt af ljus
Och morgonsus,
När solen dök i sjön så klar
10 Och glömt sin röda hufva kvar.

Så långt man såg, var skog och berg
 Och fält och sjö i rosenfärg.
 En kokko fladdrade mot skyn,
 Och der så lekte hela byn.

15 En speleman
 Grep strängen an,
 En yster ring
 Flög elden kring;
 Men fjerran stod vid nattens sken
 20 En flicka, sorgsen och allen.

Hon var så vacker, fin och mjuk
 I randig kjol och silkesduk.
 Jag vet ej hvilket troll i skog
 Beständigt mig till henne drog.

25 Jag har behag
 Till glädje, jag,
 Min håg är mer
 För den, som ler,
 Men ingen rört mitt hjerta så,
 30 Som dessa sorgsna ögon blå.

Jag räckte henne hand till dans;
 I Katris ögon flög en glans
 Af eld och solsken, båda två,
 Ty solen steg på fästet då.

35 Jag glömde, att
 I denna natt
 Min grofva hand
 Af ved och brand
 Var sotig, som en rieugn,
 40 Och hon var fin och hvit och lugn.

Hon vägrade, hon böjde blott
 Sitt vackra hufvud lätt och godt.
 Jag svängde då med andra om;
 Men sen, när jag till brasan kom,

45 Hvem stod så röd

Vid kokkons glöd?
Det Katri var,
Som bränsle bar,
Och hennes fina, hvita hand
50 Var sotig, som ett svedjeland.

Då sad' jag: Katri, hör en dag!
Nu är du lika svart, som jag;
Nu är ej tid, att krångla mer;
Räck vackert hit din hand, jag ber!
55 Och varm i håg,
På mig hon såg,
Och elden sken
På klyft och sten,
Och morgonrodnan lyste klar
60 I Katris milda ögonpar.

5. *Vattenspegl.*

Engång var jag litet barn,
Skjöt min båt från stranden,
Lade ut mitt fiskegarn
På den grunda sanden.
5 Då var sjön ett spegelglas,
Och jag slog min bild i kras
Med de lätta årar
Utan sorg och tårar.

Sista söndags rodde vi
10 Hem från kyrkofärden.
Lika lugn och sorgefri
Var den blanka fjärden,
Återgaf hvar bild så klar,
Som i flydda barndomsdar,
15 Och der såg jag skrida
Roddarn vid min sida.

Mellan himlens sky, som gick
 Långt inunder slupen,
 Såg jag gossens glada blick
 20 Se på mig ur djupen.
 Åren skar hans bild i tu;
 O, hur grymt mig syntes nu,
 Att så sönderbryta
 Spegelns silfveryta!

6. På nattlig is.

Jag gick öfver isen från Kaukola by
 En töcknig natt.
 Än ljud i mitt öra fiolernas gny
 Båd' hemskt och gladt.
 5 Om våren var det,
 Vinden röt,
 Ulfven tjöt.
 Halfva mitt hjerta var stormig sjö,
 Andra hälften en vintersnö.
 10 Jag trodde så visst, att hon hade mig kär;
 O, dåre jag!
 Hon log mot alla de andra der,
 Som solskensdag;
 Mot mig så var hon
 15 Stjernlös natt,
 Jordgömd skatt.
 Frysande vinter är mera blid,
 Töar dock i sin rätta tid.

Vid det jag nu gick, ljud bjellrornas klang
 20 På insjöns tak,
 Och Katris frustande fåle sprang
 Mot öppen vak.
 Så tät var dimman,
 Påskatid,

25 Strömmen strid.
Hvisslande grep jag hästens mahn,
Svängde släden på riktig ban.

Sen stod jag på meden, jag mins ej hur;
Min harm var glömd.
30 Den gamla mor Annikka tog en lur,
I fällan gömd.
I natt och töcken
Hästen sprang,
Bjellran klang.
35 Frysande vinter var nu så blid,
Töade nog i sin rätta tid.

7. *Vågskimmer.*

Hvad är det Roines vågor
Hviska i dag från strand till strand?
Tusen och tusen frågor
Glittra på fjärdens silfverband.
5 Hvarför kysser du så min fot?
Vill du taga, som förr, mig mot?
Väna bölja, uti ditt bad
Vill jag dyka, som förr, så glad.

Sjöng jag ej många gånger
10 Här för dig om det djupa haf?
Önskar du flera sånger?
Se, mitt hjerta är fullt deraf!
Mins du källan i Hongas dal?
Under henne är klippan kal,
15 Och så väller mitt hjertas hopp
Ur en klippa af sorger opp.

Glimmande våg vid stranden,
Älskar du mer det röda gull?
Se, på den venstra handen

20 Bär jag en ring, af runor full.
 Gyllne krona är tung och kall,
 Rikdom leder så brådt till fall;
 Men så lätt är det röda gull,
 När det bärs för en älsklings skull!

25 Kunde du, våg, förnimma
 Kärleks sorger och kärleks fröjd,
 Skulle du, löst i dimma,
 Dunsta varm mot den blåa höjd.
 Men nu dansar du, lätt och sval,
 30 Sorglös bort öfver Roines sal.
 Vill du byta din lott mot min?
 Dansa, lyckliga! Sjunk! Försvinn!

8. På sveden.

Mitt stål är hvasst, min arm är stark,
 Jag hugger sved, jag rödjar mark;
 Här skall min fåle beta.
 Här skall min nya stuga stå
 5 Med tak af torf och mossa på,
 Här skall mitt korn ur askan gro,
 Och här, ja, här skall Katri bo.

Du hvita rönn, du unga björk,
 Du stolta gran med krona mörk,
 10 Hvi droppa daggens tårar
 Som perlor från ditt gröna hår,
 När stålet till ditt hjerta går?
 O, stupa gladt på svedens mull
 För Katris och min kärleks skull!

15 Och klinga högt, mitt blanka stål,
 Och fall, min skog, och brinn, mitt bål,
 När vårens vindar susa!
 Hvad herrlig lott, att stupa ung

I morgondagg på blommig ljung,
20 När kornet ur din aska gror
Och kärlek på din fågning bor!

9. *Spinnvisa.*

Jag spinner min tråd på den vexande rullen,
Den vexande rullen,
Och hvit som en snö är den molniga ullen,
Den molniga ullen.
5 Jag spinner min nya,
Min skönaste rya.
Allhelgonatiden är bröllopp i bya.

Jag spinner min glädje af ängarnas tågor,
Af ängarnas tågor,
10 Af skogarnas dofter, af sjöarnas vågor,
Af sjöarnas vågor,
Af sol i vår hydda,
Af helsa till krydda,
Af englarnas vakt, som vår tröskel beskydda.

15 Jag spinner min kärlek i skiftande tråden,
I skiftande tråden;
Jag knyter mitt hopp vid den eviga nåden,
Den eviga nåden.
Förutan dess fäste
20 Så brister den bäste,
Och fågelen söker förgäfves sitt näste.

1858–1870.

SYLVIAS VISA 13.

En liten fågel fjerran
 I himlens sky är jag,
 Kan endast prisa Herran
 Och båda vårens dag.
 5 En stråle sol är all min fröjd,
 Men alltid sjunger jag så nöjd
 Min glada morgonvisa
 För Gud i himmelshöjd.

När höstens skyar mulna
 10 Och stormens vinge gnyr
 Och björkens lockar gulna
 Och solens strimma flyr;
 Då flyger jag blott högre än
 Till södern och min sol igen
 15 Och helsar åter lycklig
 Den nya morgonen.

Du själ, hvars suck förklingar
 I jordens låga dal,
 Lyft dina fåglavingar,
 20 Som jag, mot himlens sal!
 Långt under dig blir sorgen kvar,
 Men ofvan dig är himlen klar,
 Och äfven du skall sjunga
 Och båda vårens dar.

1864.

SYLVIAS VISA 14.

(Fågelungen till den äldre Sylvia.)

Vackra siska i den gröna skog,
 Du, som nyss så glada toner slog,
 Ha vi lof att drilla,
 När du tiger stilla?
 5 När du börjar, tystna vi väl nog.

– La li lu litt!
Qvittra fritt!
Gaf dig Gud en tunga,
Hvarför då ej sjunga?
10 Skogens gröna loft är ditt, som mitt.

Primadonna der i toppen nu,
Kunde vi blott sjunga liksom du!
Men det stämmer illa,
Jemt vi oss förvilla;
15 En sopran som din har ingen ju.
– La li lu le!
En smul på sned
Skadar inte, bara
Man kan munter vara.
20 Så är alltid jag; var du så med!

Vackra siska, ack, hvem lär oss då
Dina glada visor rätt förstå?
Aldrig få vi unga
Lifvets fröjd besjunga,
25 Aldrig lyfta vingen mot det blå.
– La li! Jag spår:
När hjertat slår
Och när daggen droppar
Öfver löf och toppar,
30 Sjunger du, som jag, om lifvets vår!

1864.

REGNBÅGEN.
(*Sylvias visa 15.*)

En båge står hög öfver åker och by;
Sju färger han bär i sitt änne.
Der flyga små fåglar i himmelens sky,
Och alltid så flyga de tvenne.
5 – Hvert går eder väg
I skyarna, säg!

- Vi bygga vårt bo
 På himmelens bro.
 – Ack, kära små fåglar, han sviker er tro!
- 10 Jo, jo,
 Så underligt är det i våren.
- Och är han ej bryggan vid himmelens strand,
 Der åskorna köra sitt dunder?
 Och droppa ej tårar af guld från hans rand
- 15 Till törstande jorden derunder?
 – Ack nej, edert hägn
 Är rosende regn,
 En villande färg
 I skyarnas berg.
- 20 Ack, kära små fåglar, han bär eder ej,
 Åh nej!
 Så underligt är det i våren.
- Du vise, som räknar på fingrarna fem,
 Hvad vet du om himmelska fröjden?
- 25 Hvar bygga väl sångernas fåglar sitt hem,
 Om ej i den soliga höjden?
 Nog få de en qvist
 För lefnadens brist;
 Men eviga hus
- 30 De mura af ljus.
 – Ack, kära små fåglar, hur säll är er tro!
 Jo jo,
 Så underligt är det i våren.

1858.

FÅGEL I ROSENGÅRD.
 (*Sylvias visa 16.*)

Jag vet en fågel i rosengårdar,
 Som än jag bannar och än jag vårdar.
 Han har sin bur i min venstra sida,
 Han är så flyktig, han vill ej bida.

- 5 – Min fågel du,
Hvad vill du nu?
– O, lös min vinge,
Att fri jag finge
Se vårens fröjd
- 10 I dal och höjd!
– Min lilla fågel i rosenburen,
Var fri, och flyg från den trånga muren,
Och bada glad i den blå azuren,
Drick mod och hopp i naturens famn!
- 15 Min fågel flyger på lätta vingar,
Men ack, en längtan hans fröjd förringar;
Han suckar, suckar så outgrundligt,
Han suckar åter och suckar stundligt.
– Du stygga vän,
- 20 Hvad vill du än?
– O, säg för ingen
På jorderingen,
Men ack, mig lär
Hvad kärlek är!
- 25 – Min lilla fågel, tag dig till vara!
Jag tors ej säga, jag kan ej svara.
Bed himlens stjernor dig det förklara,
Och fråga skogen i morgondagg!
- Då går ett qvitter i löf och toppar,
30 Som perleregn öfver myrtenknoppar,
Och skogen doftar, och stjernan nickar;
Men fågeln än på sitt galler pickar.
– Så säg, jag ber,
Hvad vill du mer?
- 35 – O, låt mig bygga
Ett bo, att trygga
Min frid, min tröst
Till lifvets höst!
– Mitt hjertas fågel, min ljufva, bittra,
- 40 Bygg bo på klippor, som ej förvittra!

Gud gif' din kärlek en qvist, att qvittra
Din glada, älskliga visa på!

1867.

IDYLL I VALERII STIL.
(Krigstid.)

Må andra frukta krigets dån
Och magra vid en kopp cichoria;
Jag fruktar ej Napoleon
Och småler endast åt Victoria.
5 Jag sjunger ej om en blokad
Och käbblar ej i politiken:
Jag sjunger om att vara glad,
Och det är mer än kungariken.

Mitt rike är den gröna dal
10 Med gula skördars bataljoner,
Och skogen är min kungasal
Och axen mina millioner.
Sjelfherrsckare uti min borg,
Af gran och myrten sammanknuten,
15 Jag ler åt lifvets korta sorg
Och lefver sekler i minuten.

Mitt hof, det är en brokig rad,
Stor sak, om uppå två, på fyra,
Blott helsan smyckar vår parad
20 Och skämtet knäpper på vår lyra.
Om beteshagens konferens
Ej alltid så harmoniskt klingar,
Blott hjertat klappar vid en väns,
Får löjet flygt och tiden vingar.

25 Hvi skulle den, som larmet glömt,
Af verldens missljud alarmeras?
Min bål är fylld, mitt glas är tömdt,
Och sångens stormakt proklameras.

Bort, ängsmask, frost och missvestår,
30 Potatessjuka, trädgårdstjufvar!
De fly; – sekundens fröjd är vår,
Och drufvans must vår suck förljufvar.

Dock ej förgäfves lyddes jag
På turturdufvans ömma kutter.
35 Hvad är vår fröjd, om dess behag
Ej delas med en liten mutter?
Hvad batar det, att vara kung
Och herrska öfver fält och gården,
Om ej en drottning, täck och ung,
40 Försötmar spiran öfver verlden?

Och därför, vänner, nu en skål
För denna hulda herrskarinna,
Som låter oss bland dill och kål
De allraskönsta rosor finna!
45 En skål för denna hjertevän,
Som kom, der skördarna de gunga,
Att, fri och glad som fågelen,
I kapp med skogens lärkor sjunga!

En skål för bygdens stilla frid,
50 För vänskapen, som den förskönar,
För kärleken, som småler blid,
För glädjen, som vår möda lönar!
Må verlden storma i dess kif;
Hvad bry oss dess förgätna rykten?
55 En tår af längtan är vårt lif;
Så låt oss fånga den i flygten!

1856.

MITT HJERTAS KUNG.

Gif mig en gosse, smärt och lång,
Liksom en gran i skogen,
Med hurtigt skick och manlig gång

Och öppen blick och trogen.

- 5 Men gif mig ej
 Ett konterfej
 Af mjölk och bär,
 Kokett och kär.
 Gif mig en gosse, smärt och lång,
 10 Med hurtigt skick och manlig gång.

En arm af jern och mod i bröst,
 En fri och solklar panna
 Och eld i blod och klang i röst;
 En sådan är den sanna.

- 15 Men för en vek,
 En feg, en blek
 Med vax i barm
 Blir jag ej varm.
 Nej, arm af jern och mod i bröst
 20 Och eld i blod och klang i röst!

Med högt af vrede purprad kind
 Skall han mot våldet strida,
 Men ljuflig som en sommarvind
 Hugsvala dem, som lida.

- 25 En krokig rygg,
 Som silar mygg,
 En kall, en snål
 Jag aldrig tål.
 Han strida skall med purprad kind
 30 Och svalka som en sommarvind.

Ljus skall han älska. Der han går,
 Skall ingen falskhet svika.
 En verld skall dagas i hans spår
 Och hvarje skugga vika.

- 35 Men en förläst,
 Förryckt och snäst,
 Om än så lärd,
 Är mig ej värd.

Ljus skall han älska. Der han går,
40 En verld skall dagas i hans spår.

Den, som begär min fria hand,
Skall frukta ingen fara,
Skall blöda gladt för folk och land
Och sig och mig försvara.
45 Ett hjeltomod
Af drufvans blod
Vid glaset blott
Är mig för smått.
Den, som begär min fria hand,
50 Skall blöda gladt för folk och land.

När skall jag dig, mitt hjertas kung,
I vida verlden finna,
Så stor, så stolt, så stark, så ung,
Så värd att hjertan vinna?
55 För flärd och skal
Är ej mitt val.
O, hjerta, göm
Din unga dröm!
När finner jag mitt hjertas kung,
60 Så stor, så stolt, så stark, så ung!

1864.

APRILNARRI.

Kom, glada gosse, hör hvad jag dig svär,
för min tro skull:
Jag håller dig så innerligen kär,
ja, för ro skull.
5 Jag håller dig så rar,
Som om du aldrig var.
När jag blir sexti år, så ska' vi bli ett par,
ja, för ro skull,
för tro skull,

10 Jag är den klara sjö, som speglar dig
     uti vågen,
 Och allt till nästa fläkt, så är du mig
     uti hågen,
 Och tror du inte sen
 15 Jag älskar dig allen,
 Så rår jag inte för, att sjön ej är af sten,
     uti hågen,
     i vågen,

Min vän, han är en ros af snö så grann
 20   uppå rutan,
 Bäst som vi båda kyssa ömt hvarann,
     är jag utan.
 Ty den, som jag vill väl,
 Den kysser jag ihjäl,
 25 Och vill han inte det, så tror jag det är skäl
     jag är utan,
     på rutan.

Kom, glada gosse, lägg en snara ut
     emot vinden,
 30 Och fånga månens sken vid vägens slut
     bakom grinden.
 Och när du fångat då
 En stråle eller två,
 Så knyt dem kring min hals; och då skall du mig få,
 35   bakom grinden,
     i vinden.

1865.

ROSE-MARIE.

Ensam i skogen sjöng den vackra Rose-Marie,
 Kom till den klara bäck och såg sin bild deri,
 Löste sitt långa hår,
 Log som den fagra vår:

5 Hur' är min bäck så glad, der han i blommor går?
Säg, hvarför ler i dag
Skogen i grönt behag?
Hvarför är himlen blå, och hvarför sjunger jag?

Kom, sade bäcken, kom, du vackra Rose-Marie,
10 Kom, som en vind i skogen susar lätt och fri!
Sätt dig invid min strand,
Svalka din varma hand,
Lös dina skor, och fäll ditt blåa strumpeband!
Hvila vid björkens rot,
15 Bada din hvita fot,
Skölj dina röda kinder! Tag mitt svar emot!

Derför är jag så glad, du vackra Rose-Marie,
Att jag din spegel är och ser din bild deri.
Derför i täckt behag
20 Blommar din skog i dag,
Derför att Rose-Marie bär sjutton vårars drag.
Derför är himlen ljuf,
Derföre sjunger du,
Derför att bortom skogen bor en hjertetjuf.

1864.

EN GLAD VISA.

Hör, Anna lill', om det gör dig harm,
Att Pelle ej är dig trogen,
Så tag en snöboll, och kyss den varm,
Kanske att karten blir mogen.
5 Och när du kysst den en timma eller par,
Har du i handen precis så mycket kvar,
Som du rår med
Afgossars ed
Och af sju fåglar i skogen.
10 Och kära Pelle, om Anna är
Så sipp som blomstret af hæggen,

Så håll en spegel mot solen der,
 Och fånga skenet på väggen.
 Och när du håller den strimman i din hand,
 15 Så har du kanske ett litet, litet grand
 Att bygga bo
 På flickors tro.
 Nej, gossar, ta'n er om skäggen!

Och tag den ena, och slå en ann,
 20 Och knäpp en visa på lutan!
 Och om en flicka ej får sig man,
 Så kan hon gerna bli utan.
 Och om en gosse ej får sin lilla tös,
 Så kan han gerna gå gladelig och lös.
 25 Ty kärlek är
 Ett stort besvär,
 Och det är knappt med valutan.

1863.

DET VET INGEN.

Der stodo rosor i grönan dal
 Uti qvällen,
 Och aftonvinden han kom så sval,
 Öfver fjällen.
 5 Och när han kom
 Och såg sig om
 Och såg dem niga
 Så gladeliga
 Och såg dem gunga
 10 Och såg dem glöda
 Så hjertans unga
 Och rosenröda,
 Då sad' han så
 Och klippte vingen
 15 Åt blomsterringen ...
 Hvad sad' han då
 Åt rosor små?

Ja, det vet ingen,
Nej, det vet ingen.

- 20 Der sjöngo tärnor en morgonqvist
Bakom häcken.
Då kom ung Amor med argan list
Öfver bäcken,
Och när han kom
25 Och såg sig om
Och hörde siskor
I alla riskor
Och hörde qvittret
Som perledroppar
30 I morgonglittret
På löf och toppar,
En pil han drog
Ur lätta vingen
Och skjöt i ringen
35 I grönan skog.
Månn pilen tog?
Ja, det vet ingen,
Nej, det vet ingen.

1866.

ROMANS.

- Lonny stod på gröna stranden
Och såg ut mot fjerran blå.
Hafvets våg dog bort i sanden,
Och då sade Lonny så:
5 O, hur snart fly livvets fröjder!
O, hur kort är hjertats vår!
Som en bubbla var min sällhet,
Som en våg mitt lif förgår.
- Och då sjöng den blåa vågen,
10 Som så klar i sanden dog:
Jag har speglat himlens skönhet,

Jag har lefvat länge nog.
 Evighetens fröjd och smärta
 Spegla sig i bubblans tår;
 15 Och du klagar, hulda flicka,
 Att din vår så snart förgår!

1858.

DRÖMMEN OM SÄLLHET.
 (Ord till Schuberts *Ständchen*.)

Kom, du ljufva, kom, du blida
 Väsen utan namn!
 Dofta lycklig vid min sida,
 Blomstra vid min famn!
 5 Se, vi bo i undersköna
 Djupa dalars frid,
 Evigt unga, sommargröna,
 Långt från lifvets strid.

O, hvem är du, sköna vålnad
 10 På min öde stig?
 Än i flammor, än förkolnad,
 Ser jag upp till dig.
 Hälften löje, hälften tårar,
 Sorg, men sol ändå!
 15 Hälften höstar, hälften vårar,
 Natt, men himmelskt blå!

Bubbla, som jag ej kan mäta
 På min lefnads ström,
 O, jag kan dig ej förgäta,
 20 Du min ungdomsdröm!

1865.

GOSSEN VID TJÄRDALEN.

Tre nätter vakade fader min
Vid dalen i öde skogen.
– Nu, kära gosse, lägg det på sinn:
En stund jag slumrar på mossen in;
5 Så mins, att du vakar trogen!
– Sof godt på mossen,
Min fader kär!
Nog vakar gossen
Till morgon här.
10 Lita på mig!
Jag vakar för dig.

Min fader sof på sin tufva godt,
När dalen rök uti natten,
Och skogen stod som ett jätteslott
15 Med höga torn vid hans örongott;
Lätt susade forsens vatten.
Och månen hängde
På granens gren,
Och sjön förlängde
20 Hans gula sken.
Lita på mig!
Jag vakar för dig.

Då föll ett flor öfver granens stam,
Som glänsande silfverdimma.
25 Der trädde något ur skuggan fram:
En hvit, en leende flicka samm
På månens drömmande strimma.
Hon stod mig nära
På ljungens bädd:
30 – Min gosse kära,
Var icke rädd!
Lita på mig!
Jag vakar för dig.

- Hon fyllde handen med snöhvitt stoft
 35 Från rönnens fagraste blomma,
 Hon strödde vällukt i skogens loft;
 Jag såg en drifva af blomsterdoft
 Och kände ögonen skumma.
 – Hur är min gosse
- 40 Så trött, så trött?
 Sof på din mosse,
 Sof sött, sof sött!
 Lita på mig!
 Jag vakar för dig.
- 45 Just när de ljufliga ord hon sagt,
 Jag hörde fader min banna:
 Upp, lata gosse! Är det din vakt?
 Se, solen stiger i morgonprakt,
 Och elden hotar att stanna. –
- 50 Nattdimman flydde,
 Men än ett sus
 Mig skämtsamt brydde
 I forsens brus:
 Lita på mig!
- 55 Jag vakar för dig.

1865.

EN MODERS DRÖM.

- Den klara solen ser
 Så sommarvarm på rutan.
 Vid lilla vaggan ler
 En ung och lycklig mor.
- 5 Ej finns på lifvets blad
 Af strider och bekymmer
 En tafla, mera glad
 Af kärlek och af frid.

10 Det är en liten pilt,
Röd kind och ljusa lockar.
Han slumrar der så mildt
Vid unga moderns sång.

15 Så jemn är urets knäpp;
Med lyckan i sitt hjerta
Och sången på sin läpp,
Nu somnar äfven hon.

20 Då döljer solen sig i moln,
En skugga öfver rummet far.
Från obekanta verldar
Nedstiger tyst en dunkel dröm.

Den stilla kammarn vidgas ut.
Der är ett svart, förhärjadt fält,
Och stridens härar tumla,
Som hafvets vågor, öfver det.

25 Fly, moder! Dröj ej här!
Ve, vaggan är försvunnen!
Dess hvita täcke är
Som snö på kämpars graf.

30 En ryttarskara rider fort;
Der ljunga blixtar öfverallt.
Okänd från hästen dignar
Den bäste riddarn i sitt blod.

35 Hvar är du, ljufva vän,
Mitt barn, mitt hjertas älskling?
Jag ser dig icke än,
Ty öfverallt är natt!

Nu ser jag dig. Hur blek, hur skön,
Med genomskjutet hjeltebröst!

Och folkens böner stiga
 40 Välsignande omkring din graf:

Salige äro de, som lida för rättfärdighet. Dem hörer himmelriket till. För egen vinning strida icke de. För egen ära gjuts ej deras blod. För Guds, den Högstes, pris, för menskors frid och världens ljus de segrande i marken dö. Och slägte efter slägte lofvar Gud för deras sköna hjeltedöd.

45 Den unga modern brådt
 Ur lätta slummern spritter.
 Der sofver ljuft och godt
 Rödblommig liten pilt.

Än darrande, och dock
 50 Lycksaligt glad, hon kysser
 I tårar barnets lock;
 Der är ej blod på den!

Och solen åter ler
 Så sommarvarm på rutan.
 55 Den lille pilten ser
 Med blåa ögon upp ...

Hvem är du, unga mor?
 – Christina utaf Holstein.
 Och pilten, som vardt stor?
 60 – Gustaf Adolf.

1867.

VAGGVISA.

Sommarsol på ängen glimmar;
 Sof, min klara morgonstrimma!
 Fåglarna i träden sjunga;
 Sof, min glada fågelunge!
 5 Vinden gnyr,
 Vågen yr;
 Liten båt, till hamnen styr!

Rönnen blommar, björken flaggar;
Sof, grön qvist, i blomstervagga!

- 10 Litet frö, som jorden drifver,
Gud Allsmäktig vexten gifver.
Hvem skall dig i frosten frälsa?
Jesus Christus är vår helsa.
Herrens tro
- 15 Är vårt bo;
Litet frö, i Herren gro!
Herren skall din ringhet skona;
Jesus Christus är vår krona.

1865.

JULVISA.

- Det mörknar ute, och vindens sus
Far öfver de dunkla dalar;
Natt faller öfver den armes hus
Och rike mans stolta salar.
- 5 Hvar är det ljus,
Det klara, som oss hugsvalar?

- I dödens skugga, der än vi gå,
Vi blinde och sorgsne alla,
Hvar är den stråle vi hoppas på,
10 Som skall i vår skymning falla?
Guds himmel blå,
När skall du till dig oss kalla?

- De eviga stjernor stråla klart
I dälternas dunkel neder.
- 15 Af festliga ljus ett underbart,
Ett glänsande sken sig breder.
Kom snart, kom snart,
Guds ljus, som allen oss leder!

Snöflingan yr på den öde mo,
 20 Och allt är plundradt och naket.
 Du lilla sparf i ditt frusna bo,
 Din kärfve är fylld på taket!
 Haf ro! Haf tro!
 Guds öga i natt är vaket.

25 Men brasan brinner så varm på håll,
 Och ljusen, de skina klara.
 O, det är visst, att i qväll, i qväll,
 I qväll vill ett barn jag vara,
 Så glad och säll
 30 I leende syskonskara!

Allt mörker ljusnar för Herren Christ,
 Som kom, för att verlden lysa.
 Guds helga englar med oljeqvist
 Omskygge nu dem, som frysa.
 35 I qväll skall visst
 Vår hydda englarna hysa.

1843.

NOVEMBERVISA.

(Till I. L.)

Nu somnar vågen i vestansjö,
 Och stranden i hvitt sig klär,
 Och vintern breder sin bädd af snö
 Kring klippor och öde skär.
 5 Sof godt från mörker, stormar och brus,
 Sof godt till morgon, fågring och ljus,
 Och dröm om vårens strimma klar
 Långt, långt i en framtids dar!

Jag vet en stormande våg också,
 10 Han brusar i menskobarm.
 Och fryser en vinter i hjertat då,
 Är stranden så ödsligt arm;

Stå upp från mörker, tvekan och strid,
Stå upp till klarhet, visshet och frid,
15 När Herrens Ande mäktig går
I vaknande hjertans vår!

1869.

GÅTOR.

Vet du den bok, som dagens ljus förseglar,
Och nattens mörker låter upp för dig;
Der hvarje rad en allmaktstanke speglar
Och hvarje bokstaf är en verld för sig?
5 Förstår du de osägligt sköna orden,
Fast ingen skrift de likna här på jorden?
Vet du den hand, som ristat
I nattens famn,
Liksom i dagens sol, sitt ljusbekrönta namn?
10 Om du det vet, säg hvarför ögats sinne
Är skapadt af så underbar kristall,
Att jordens bilder måste dö derinne,
För att i det en himmel födas skall!
Hvi står din själ så tanklöst omedveten
15 Hvar dag vid stränderna af evigheten,
Att hon sin rot och krona
Ej mera ser,
När hon till stoftets verld sitt öga faller ner?

Om du är blind, säg hur ett barn förnimmer
20 Gud öfver allt, det hela uti allt:
Ett ljus i morgonrodnans brutna skimmer,
En tanke i hvar skiftande gestalt?
Hvi står det, som är doldt för högsta snille,
Så enkelt välbekant för denne lille?
25 Hvi är all jordens vishet
En spillra blott
Af hvad en oskuldsblick så längesen förstått?

1870.

CHORAL AF SEB. BACH.

Vilse vandrare i öknen,
 Kom, att söka lifvets stig!
 Ofvan natten, bortom töcknen
 Dagas vägen ock för dig.
 5 Här uti den mörka dal
 Qvida alla jordens qual.
 Kom, att i Guds klarhet bo;
 Der är fröjd och evig ro.

Herre, när skall natten vika?
 10 När skall dödens dimma fly?
 När uppgår ditt ljus, det rika?
 När skall lifvets morgon gry?
 När skall öknen blomstra skön?
 När skall sorgens dal bli grön?
 15 Herre, lys min mörka stig!
 Vänd, o vänd min väg till dig!

1864.

NY KRIGSSÅNG.

Gå töcken från den natt, som flytt,
 Att emot töcken strida,
 Och stöt ditt svärd af luft på nytt
 I morgonmolnets sida!
 5 Det är ett sår,
 Som snart förgår;
 En skugga blott är menskans lif.
 Hvad återstår
 Om femti år
 10 Af hundratusen kämpars kif?

Fall, hagelstorm, på tidens haf!
 Slå ringar på dess yta,
 Och i dess svall den skur begraf,
 Som ej kan hafvet bryta!

15 Om en minut
Är svallet slut;
Af dig syns då ett spår ej till.
En annan fläkt
Har hafvet väckt;
20 Han dör, som du, och allt är still'.

Upp, ljus af höjden, du, som vigt
Till evighet vår sträfvan!
Drag ut, att klart och segerrikt
Slå nattens makt med bäfvan!
25 Din ljungeld slår
Ett dödligt sår;
Din flamma värmer tidens höst.
Om tusen år,
Liksom i går,
30 Står Michael på drakens bröst.

Slå ned, slå ned hvar usel bit
Af mörkrets dolska kedja,
Och vor' hon än så oskuldshvit
Som sjelfva ljusets smedja!
35 Ryck masken från
Hvar falsk demon!
Lys med din fackla, klara dag,
Den töckendunst
Af hopens gunst,
40 Som sminkar lögnens anletsdrag!

Res högt ditt starka lifsbanér
I sjelfva dödens skugga!
Låt arlaregnet mer och mer
På torra öknar dugga!
45 Lys forskarns steg
På dunkel väg!
Låt hvarje ädel kunskap gro
Som brådd i snön

Och kasta frön
50 Till lägsta dal, till minsta bo!

Dig bryter ingen töckenil
Och inga hagelskurar.
Du går som morgonrodnans pil
Igenom nattens murar.
55 Åt döden såldt
Är allt, som stolt
Sitt välde byggt på mörkrets här.
Med draget svärd
I stoftets värld
60 En Ande står. Hans tid är när.

1870.

Nya blad 1880

SAMMA ÖDE.

Den glada sjöng vid den ljufvas sida;
De sjöngo sol öfver vinterblida;
Det fanns ej hjerta så hårdt och kallt,
Ej is, ej drifva, som då ej smalt.

5 De voro bäckar i vårens dalar,
De voro lärkor i molnens salar,
De voro elfvor i morgonglans,
Med dagg i ögat och fot i dans.

För båda hägrade lifvets frågor
10 Som morgonskimmer på gyllne vågor,
Och hoppets verld låg så ändlöst rik,
Fördold i rosor, behag, musik.

Den, som då lyssnat på dessa båda,
Skall aldrig sedan i lifvet skåda
15 En mera tjusande bild af vår ...
Och båda vissnat i ungdomsår!

1869.

LJUNG

LJUNG.

*Mången sträng är ljudlöst sprungen,
Mycken snö föll vit på heden,
Sedan sist jag bundit ljungen.*

*Och ändå vill heden lefva,
5 Och ändå vill aftonsolen
Genom vintermolnet trefva.*

*Mycket regn i hafvet droppar,
Mycket solsken värmer berget,
Många blad få aldrig knoppar.*

*10 Låt mig bland de många glömda
Leta några genomlefda,
Några tänkta, några drömda;*

*Dyningar af lifvets frågor,
Ensamhetens lugn vid stranden
15 Af de stormupprörda vågor;*

*Spillror af det hela, enda,
Här i vanmakt sönderbrutna,
Som Guds rike skall fullända.*

*20 Tag dem, du, den fordom unga,
Som en gång sett ljungen blomma
Och hört vårens Sylvia sjunga!*

*Tag dem, nutids vår, som sträcker
Famnen mot ett annat sekel,
Der din sommarmorgon bräcker!*

*25 Tag dem, land! – Hvem räknar fjäten
Af en vandrare på heden? –
Lef, – och han må dö förgäten!*

Augusti 1889.

I.

FÄDERNESLANDET.

ALEXANDER II.

(1881.)

Dalarnas vide, rotadt vid sin tufva,
Ser ej med bergets vida blick kring verden,
Vet icke furans hårda, lifstidslånga
Kamp emot stormen.

5 Men när ett majregn duggar mildt från höjden,
Lifvar, upprättar, helar och hugsvalar,
Finns ej ett strå så ringa och förgätet,
Som icke grönskar.

Höjdernas fura, folkens Alexander!
10 Hög har din krona skuggat halfva jorden;
Ändlösa, rika, tusenmila dalar
Bott i din svalka.

Mäktiga verldshaf famnat dina riken;
På deras strand fanns ej ett strå af vassen,
15 Som ej har känt en tår af kärlek droppa
Ned från din krona.

Nu är du fallen, ädlaste bland furstar,
Fallen, begråten, krönt med brutna kedjor,
Fallen för otack under gångna seklers
20 Brakande isar!

Fråga din Gud om viljans dom och verkets;
 Fråga historien om ditt spår på jorden;
 Men om ditt minnes arf för efterverlden
 Låt folken vittna!

25 Ett bor här fjerran, gömdt i Finlands moar,
 Dalarnas vide: – fråga, om i vinden
 Vajar ett strå, som ej för dig har velat
 Brytas i döden!

Statsklokhet sviker, maktens kronor falla,
 30 Nutids idoler dö i tacklös glömska.
 Rista i marmorn ett, som ej förvittrar,
 Skrif: folkens kärlek!

NIKOLAI ALEXANDROVITSCH.

(Vid det finska universitetets sorgfest den 24 Maj 1865
 med anledning af dess kanslers död.)

»Requiem æternam dona eis, Domine,
 et lux perpetua luceat eis!>

Så genomdad af ett evigt lif,
 Uppstämmer dagens sköna hymn sin fridsbön
 På grafvarna, der de bortgångne sofva,
 Och den i stoftet fångna menskoanden,
 5 Som fridlös vankar mellan hopp och fruktan
 I vexlingarnas verld, han vänder sig
 Från stundens villor, stundens lidelser,
 Att lyss på harmonierna och suckar
 Med samma längtan: Requiem æternam!

10 I denna, ofta rosenprydda sal,
 Der vår och ungdom firat sina fester,
 Der glada toner dansat öfver strängen,
 Der lagern krönt så mången ynglings lockar
 Och der så ofta grånad visdom talat

15 Det höga skaparordet: varde ljus!
 Der stiger Sorgen nu i vårens solsken
 Allvarlig på florhöljda talarstolen
 Och bryter från Parnassens unga grönska
 Ej lager nu, men en cypress, att läggas
 20 I doft af kärlek på en ynglings graf.

Uti det finska lärosätets namn
 Vi helsa denna sarkofag, som gömmer
 Dess sånggudinnors främste skyddare,
 Han, hvilken, främst i ynglingarnes rad,
 25 Var kallad att en dag, som icke kom,
 Sjelf man, beherska män i detta land.
 Oss, som vid Finlands universitet
 Sett vetenskapens ädla skördar gro,
 Omhuldade af våra furstars hägn,
 30 Oss var den unge furstesonen kär
 Med bördens och med egen bildnings rätt.
 I tredje led – son efter far – var han
 Den främste vårdarn af den nordligaste
 Ljuskälla, som på jorden blifvit danad
 35 Att vattna öknarna i menskors bröst.

Ett halft århundrade har snart förgått,
 Sen Rysslands, Finlands förste Alexander
 Förtrodde huldrik detta värf sin broder,
 Då tjuguarig och af skickelsen
 40 Bestämd att en gång med titanisk kraft
 Uppå sin panna fästa Peters krona.
 När tio år derefter Nikolai
 Var man och herskare i detta landet,
 Ihågkom han ett ädelt ungdomsminne
 45 Och nämnde, högsint, arfvingen till riket,
 Då åttaårig, till vår medlare,
 Vårt stöd i mången molnomtöcknad tid.
 I tjugunio år bar Alexander,
 Den andre af sitt namn, kulturens fana
 50 I Finland, frälst ur lågorna af Åbo

Och frälst ur tidens faror, som ett löfte
 Om Finlands nya morgon, – detta löfte,
 Som sedan manligt, kejsrerligt han höll.

Sist, när ock honom var beskärđ en krona
 55 Af mödor och välsignelser, då såg han
 Tillbaka på sin ungdomskärlek, såg
 Framåt på Finlands hopp, och nämnde sonen,
 Thronarfvingen, tolfårig, riktbegåfvad,
 Till arfving af sin kärlek och sitt värf.
 60 Så var det sed i snart två menskoåldrar,
 Att den, som Finlands furste skattat högst,
 Och den, som stod hans thron, hans hjerta närmast,
 Vardt kallad här att vårda ljusets flamma.
 Det är ett furstearf, som ej skall glömmas,
 65 Så länge dessa ljusa salar berga
 En gnista lif. Det är en kärlek, värd
 Friborne mäppers fria hyllningsgärd.

Förrän en krona, förrän bragders glans
 Och vetenskapens mognad hunnit smycka
 70 Den tredje kejsarynglingen bland oss,
 Föll, ett och tjuguarig, Nikolai, som örnen,
 Af pilen träffad i sin första flygt,
 Hans hela lif, det var ett löfte blott,
 Rikt, tjusande och brutet utan brott.
 75 Han skulle burit denna kronas arf
 Att glänsa genom andra tidehvarf;
 Han skulle skördat hvad hans Fader sått;
 Han skulle ha fulländat detta verk
 Af menskorätt och menskolycka, grundadt
 80 För seklerna i Alexanders dagar.
 Allt hvad hans ädle Fader icke hann,
 Allt hvad vår stormupprörda tid ej kan,
 Allt hvad den ej förstår och ej uppskattar
 Och dömer skeft, för att den ej det fattar,
 85 Allt detta skulle genom honom gått,
 Fullbordadt, klarnadt, mognadt och förstådt,

Till efterverlden, och i höga strider
 Han hade vuxit stor för alla tider ...

Så skön var denna knapp, som ej slog ut.
 90 Allt hvad vi visste om hans korta bana
 Var höga föredömen, stora tankar,
 Allvarlig håg, en barm, som klappade
 För ära, sanning, rätt och fosterland;
 Och när han, tjuguarig, bredde ut
 95 Sin famn mot lifvet, slöt han deri ömt
 Det skönaste en ynglings hjerta drömt,
 Men blott för att, med edens port upplåten,
 Dö, ung och älskad, saknad och begråten.

De döde rida fort. I samma stund
 100 Från oceanens vida vattenökningar
 Ett fasans budskap nått Europas stränder,
 Att jernfast Lincoln, han, den väldige,
 Som bröt i fjerran vester slafvens boja,
 Var fallen, segrande, för nidingshand;
 105 I samma stund flög från Savoyens dalar
 På gnistans vingar bäfvande ett bud,
 Att österns man, Befriarn Alexander,
 Som rest sin thron på söndersprängda kedjor
 Och räddadt menskovärde, stod förkrossad
 110 Vid sin förstföddes andelösa stoft.
 Det var *en ny befriare*, som kom
 Att, mäktigast af alla, sönderslita
 En kedjas länkar, ty förlossad steg
 En frigjord ande jublande mot himlen.

115 Och se, det vardt ett ögonblick helt stilla
 Uti Europa – denna sjudande,
 Dånfyllda härd af folk och lidelser.
 Vid detta bud blef intet hjerta kallt;
 Der tystnade förbannelsen på hatets läppar,
 120 Der blygdes afunden, der stod begäret,
 Som kifvades så nyss om makt och njutning,

Bestört vid denna unga graf, och trotset,
 Som nyss förmätet grep i världens roder,
 Föll ned på sina knän och tillbad Gud.

- 125 Det vida Ryssland sörjde. Från Moskwa,
 Från Nevans öfvergifna kejsarboning,
 Gick sorgens bud med klockors klang åt öster,
 Gick öfver fält och stepper, vadade
 Igenom floderna, dök genom kärren,
 130 Flög öfver berg och haf och stadnade
 Ej förr, än der hvar muskel, värmd af lifvet,
 Förstelnat i den öde polens is.
 Från Behrings sund till Bottnens svala bölja,
 Från Nova Zemlas snöbetäckta fjäll
 135 Allt till de dalar, der orangen glöder
 Vid jordens rygg, det mäktiga Altai,
 Der lyssna hundra folk, tallösa skaror
 Af alla tungomål, i alla dagar
 Af ljus och skugga, barbari, kultur,
 140 På sägnerna från Medelhafvets strand.
 Hvad hafva alla dessa folk gemensamt?
 Ej hem, ej språk, ej sed, ej tro, ej Gud.
 I denna vida rymd bo alla gudar:
 De kristnes Gud med Allah, Jehovah;
 145 Brahma med samojedens Num; fetischen
 Vid sidan af ostjakens grofva Seid.
 Men *ett* förstå de alla: herskarns ord,
 Och aldrig förr var detta ord välsignadt
 Som nu. Och därför, när från thronen ljungar
 150 Till dem ett budskap: kläden er i sorg,
 Ty Herren ryckt från oss vår framtids hopp!
 Då fläktar sorgen lik en sommarvind
 Kring jordens rund och drifver alla dessa
 Obändiga, vidt skilda böljor samman
 155 Uti en enda sjö, – en menskotår!

Längst bort i vester, här på våra klippor
 Utaf Europas hårdaste granit,

Står ock ett folk, som – hur det än må älska
 Sin egen verld – dock är ett trofast folk,
 160 Som frågar vandrarn från sin hyddas dörr:
 Säg, går det nu vår gode furste väl?
 Och hör, då svara klockorna i tornet:
 Nu har vår gode furste hjertesorg! ...

Aktning för Sorgen, för den himmelska,
 165 Som böjer menskans hufvud, för att handen
 Ur det fördolda må få plats att lägga
 Rättfärdighetens krona deruppå!
 – Vi känna Sorgen. Var ej hon den amma,
 Som närde vid sin barm vårt finska folk,
 170 Som bröt dess hårda bröd, som sjöng dess sång,
 Som lärde detta folk att älska, lida,
 Försaka, hoppas, tro! – Och därför nu,
 Ehuru främlingar på maktens höjder,
 Förstå vi jordens mäktige, som lida;
 175 Ja, då förstå vi dem törhända bäst;
 Ty också vi ha lidit ...

Det berättas

I våra sagor om en ädel mor.
 Hon satt en qväll vid dödens dunkla flod
 Och sörjde, sörjde bittert; ty förblödd
 180 Vid hennes sköte låg en älskad son.
 Förgäfves flöto hennes strida tårar:
 För detta sår fanns ingen jordisk läkdom;
 Här stod all konst, all visdom utan råd.

Då sände hon ett bi, ett litet bi,
 185 Till stjernorna, att hemta evig läkdom.
 Och biet flög på trons, på bönen vingar
 Högt ofvan verdarna till Skaparns famn
 Och vände åter med så himmelsk honung
 Ifrån Guds Allmakts knän, att alla tårar
 190 Förvandlades i fröjd och ynglingen
 Stod upp förklarad, mera blomstrande
 Än någonsin, i glansen af den ungdom,
 Den englaskönhet, som ej vissnar mer.

Så, dyra, höga Moder för vårt folk!
 195 Så har ditt Finland tydt den gamla sagan
 Om dem, som gråta vid en älskad graf.
 – Vid stränderna af dödens dunkla flod
 Stod också du och såg din älskling
 Uti hans blomningstimme vissnad bort,
 200 Och ingen makt på jorden mer förmår
 Att läka detta hjertats djupa sår ...
 Men se, då flyger bönens trogna bi
 Högt ofvan dessa verldar, som förgås,
 Till Allförbarmarns knän, att bringa läkdom
 205 Och himmelsk sötma ned i smärtans kalk.
 Upp står den saknade, i kärlekens,
 I minnets fågring, skönare än förr.
 Förklaradt är det vackra vemodsdraget,
 Som ren i lifvet glänste kring hans panna,
 210 Likt himlens återsken, och ingen smärta
 Skall mer omtöckna detta ädla hjerta,
 Och inga tårar skola skymma mer
 Den sälla blick Han sänder Dig hit ner ...
 . . . . .
 215 . . . . .

STUDENTHUSET I HELSINGFORS.
 (Vid dess invigning den 26 November 1870.)

KÖR.

Vi byggt ett fäste
 På morgonrodnans berg.
 Vi rest dess murar
 Af hoppets rosenfärg.
 5 Den mulna skymningsstunden
 Belog vår dröm i går;
 I dag på fasta grunden
 Af hård granit han står.

QVARTETT (*af studenter*).

Var helsad, nordens blyga tärna!
10 Din kärlek har förbytt vår dröm till verklighet.
I stenen ristas in
Din ungdomsvarma tro.

KÖR.

Morgonens rosiga timma
Lifvar den gryende dag;
15 Än öfver höstarnas dimma
Kastar hon vårens behag.

Lyckliga, leende tider,
Hoppets och kärlekens stund,
Vigen till manliga strider
20 Ynglingens glada förbund!

KÖR.

(*Tärnor.*)

Vi tänkte på eder i fjerran dal,
När tysta vi sutto vid sömnen.
Vi virkade glada studentens sal,
Vi kransade lyror i drömmen.

(*Studenter.*)

25 Vi tänkte på eder i ljusets strid,
När skuggorna skymde vårt sinne,
En skyddande engel stod oss bredvid:
Det var edert älskade minne.

(*Tärnor.*)

30 Vi tänkte på dig, o vårt fosterland,
När vårliga skördarna gunga.

Gud signe hvart ax på Finlands strand,
Gud skydde de gamla och unga!

(Studenter.)

Vi tänkte på dig, o du ljusets makt,
För hvilken vi lefva och strida.
35 Omhägna all tid vår trogna vakt!
Valkyrian står vid vår sida.

HELA KÖREN.

(Finalen ur Kung Carls jagt.)

En stjärna går upp vid nordanfjäll;
Hon brinner så glad i höstlig qväll,
Hon skiner på sjö, på moar och strand,
40 Och hon är vår kärlek till fosterland.
Hon lyser vårt mål på nattlig stig,
Hon vinkar oss huld till sig, till sig,
Hon kastar sin glans på kämparnes graf.
Säll den för henne sitt hjertblod gaf!

45 Vi gärda en mur allt Finland kring,
Vi binda vår tro med fästering,
Vi ställa vårt bröst mot vågornas svall;
Vår brinnande kärlek är Finlands vall.
Stå solig och lugn, vår ädla bygd!
50 Vi värna din frid, din framtids skygd,
Vi famna din strand med hand uti hand;
Stå starkt, stå ljust, o vårt fosterland!

EKENÄS SEMINARIUM FÖR
FOLKSKOLANS LÄRARINNOR.
(*Invigning den 12 Oktober 1871.*)

- Upp, fosterbygd, upp, modersarm
På hundramila strand!
Pryd nu din dotters blyga barm!
I dag hon fått en gåfva varm
5 Af Guds, den högstes hand.
I dag hon af sitt folk har fått
Sin länge glömda arfvelott
Af ljus för fosterland.
- De gula blad af hösten tag,
10 Och pryd din gård med dem,
Och bed med dina barn i lag;
I dag är en välsignad dag
För många tusen hem.
I dag sås framtid. Fröet når
15 Till många, många fjerran år,
Och ingen vet till hvem.
- Stå upp, du dotter af vår bygd,
Du vårens fagra knopp;
Räck alla Finlands barn ett skygd,
20 Och svär att fostra dem till dygd
Och Herrens fruktan opp,
Att intet kan dem skilja här,
Hvad språk än deras tunga bär ...
Ett land, ett folk, ett hopp!
- 25 Du fått ett högt, ett herrligt kall
Intill din lefnads slut
Att med din trogna kärlek all
Bevara mångas fot för fall
I frestelsens minut
30 Och gömd, kanhända glömd också,

I många späda hjertan så
Guds rikes skördar ut.

Gud löne all din trogna vård,
Han styrke mod och hand;
35 Han signe denna plantegård,
När vår är grön, när höst är hård,
Till fröjd för hembygds strand,
Till endrägt, kärlek, ljus och frid;
Gud signe nu och i all tid
40 Vårt finska fosterland!

NYKARLEBY SEMINARIUM
FÖR FOLKSKOLANS LÄRARE.
(*Invigning den 1 September 1873.*)

I.

För våra ögon står ett Herrens under,
Och om vi tiga, måste åkern tala
Och lian vittna här i skördens stunder
Om Honom, som kan tukta och hugsvala.

5 Ty en gång skola våra barn förtälja
För sina barn, hur detta land var öde,
När frosten kom att tegens gröda svälja
Och jorden uppslök hundratusen döde.

Och åter skola våra barn förkunna
10 Hur Herren Gud sin gissel tog tillbaka
Och lät oss, som från döden återvunna,
Så oföväntadt lifvets lycka smaka.

Så skola vi vår Gud och Fader lofva
I lust och nöd, från slägte och till slägte,
15 Och bruka rätt hans oförskylda gåfva,
När han från döden oss till lifvet väckte.

Nu, när välsignelsen som manna regnar
 På alla fält, när gröda utan like
 Den glade åkermännens ögon fågnar,
 20 Nu skola vi så plantor för Guds rike.

Nu skola vi bereda såningshusen,
 Der åkermännen gå åt norr och söder
 Med ädla frön och lära många tusen
 Att tjena Gud och gagna sina bröder.

25 Vi öse icke ur de usla brunnar,
 Der vårt förnuft af Gud står öfvergifvet;
 Vi så uppå hans grund, som oss förkunnar,
 Att han är vägen, sanningen och lifvet.

Och du, vår Herre Krist skall växten gifva,
 30 Ty utan dig är menskoverk en skugga,
 Och utan dig vi ofruktbara blifva,
 Gagnlösa moln, som öfver heden dugga.

Led oss, du verldens ljus, som lyser alla,
 Att för din klarhet jordens skuggor vike!
 35 Låt oss, o Herre, ej i mörker falla!
 Upplys oss, styrk oss, led oss till ditt rike!

II.

I dag är höstens första dag;
 Förvissning är naturens lag,
 Och mörkrets tider stunda.
 40 Hur rann du, höstens timme, opp
 Så blomsterprydd som vårens knopp,
 Så klar af ljus, så rik på hopp?

Ack, skönt är detta kära land
 I skogars prakt, med spegelstrand
 45 Och sol och sommargrönska;
 Men dubbelt skönt är skogens sus

Och sol på glada vågors brus,
När detta folk en gång fått ljus.

Då är det vår och blomstertid,
50 Om ock en höst med storm och strid
Sin dunkla skugga kastar;
Då ljusnar dag, då flyktar nöd,
Då strömmar mjölk, då växer bröd,
Och armod byts till öfverflöd.

55 Ty vishet är den bästa lott,
Förmer än guld och marmorslott
Och kosteliga perlor;
Den vishet, som af Herren är,
Som vittne om hans allmakt bär
60 Och lifvets ädla kunskap lär.

Och vishet är det bästa arf
För alla folk och tidehvarf
I Guds den Högstes fruktan.
Välsignadt är det folk, som fått
65 Af Herren denna arfvelott;
Det folket växer stort och godt.

Välsignad är den dag, som vigt
Ett verk så stort och ärorikt,
Som ljus för folkets hyddor;
70 Välsignad är den gröna strand,
Som korats ut af Herrens hand
Till fönster för sitt fosterland;

Till fönster mot Guds vida verld,
Der solen lyser bondens härd
75 Och städar gladt hans stuga;
Der ruset skyr Guds klara dag,
Der ordning, trefnad och behag
Med milda seder bo i lag.

Hur mycken kraft, hur mycken håg
 80 Till värf, som dagen aldrig såg,
 Ha ej förspilts i sanden,
 För att de ej sitt mål ha sett,
 För att dem ingen väg beredt,
 Och för att ingen stöd dem gett!

85 Men lof ske Gud, från denna stund
 Skall snart på Finlands fasta grund
 Ej man, ej qvinna lefva
 Som myran i den mörka dal,
 Förskjuten utan eget val
 90 Från lyckligare likars tal.

Fullbordadt är i Herrens namn
 Den trefaldt fosterländska hamn
 För andens väg till ljuset.
 Allt Finlands folk är vordet ett:
 95 Nu täflar det i dygd och vett
 Med samma mål och samma rätt.

Var helsad, ädla härd af ljus
 Vid Pjäjäne i vågors sus
 På Jyväskyläs stränder!
 100 Var helsadt, unga systerbo,
 Så rikt på hopp, så fast i tro
 På Eknäs' tallbegrönda mo!

Var helsadt, allt vårt finska land
 Från Bottenhaf och elfvastrand;
 105 Vi skola dig ej svika.
 Vi skola, tre i ett förbund,
 Föryngra dig från denna stund
 På Guds och våra fäders grund.

Dertill, allsmäktig Gud, oss gif
 110 Din sannings kraft, din Andes lif,
 Att vi må starke varda,

Att slägte efter slägte må
 Välsigna denna dag och få
 Till dig i ljusets rike gå!

FRUNTIMMERSSKOLAN I HELSINGFORS.
 (Minnesfest med anledning af dess tjugufemåriga
 verksamhet den 24 November 1869.)

Sen fem och tjuu år är verlden ny.
 Sen dess ha bojur brystit, fri är slafven;
 För konstgjord bölja öknens lejon fly,
 Bantåget ilar fram med stormens gny,
 5 Och ordets gnista springer öfver hafven.

Nu gro de frön, som det förgångna sått:
 Från Andens öga täckelset bortviker;
 Guds ord har vidt till hednafolken gått,
 Och den förgätna qvinnan återfått
 10 Medborgarrätt i tankens republiker.

Vid Finska vikens böljor, i en stad,
 Som, flyttad, förr Kristina rest ur gruset,
 Föll tidens första solskensstrimma glad
 På den i skuggan vuxna blommans blad;
 15 Här lärde hon sig först att älska ljuset.

O, hvem har hennes ljufva doft förglömt,
 Fastän hon stod så bortskymd derförinnan?
 Hvem kunde älska såsom hon så ömt?
 Hvem har ett mera trofast hjerta gömt
 20 I alla tider, än den finska qvinnan?

Men när den skugga, der hon vuxit opp,
 Liksom en slöja lyfts från hennes änne,
 Långt rikare utvecklas hennes knopp,
 Och verlden vidgar sig för hennes hopp,
 25 Och lifvets pligter klarna upp för henne.

Romanen är ej mer den enda värld,
 Der folken kämpa inför hennes öga;
 Kastrullen, porlande på hemmets härd,
 Är ej för henne mer den enda fjärd,
 30 Der sig naturens små najader löga.

Är därför hennes öga mindre blått?
 Ha rosorna förblekts på hennes kinder?
 Är hennes hjerta därför mindre godt?
 Är hennes soppa saltad utan mått?
 35 Har hennes hvita byke fått förhinder?

På dessa frågor svara leende
 Femhundrade, som minnas lexans timmar.
 Bland dem så mången nu vi lycklig se
 Som flitig husmor, öm och rodnande
 40 Omhulda skaran, som kring henne stimmar.

Ack, mången vissnat i de flydda år,
 Och mången blommar nu i fjerran dalar,
 Men än i dag en krans oss återstår
 Af dem, som knoppats här i lifvets vår
 45 Och vecklats ut i dessa lärosalar.

Hur är för dem ej ungdomsminnet kärt
 Af alla dem, ej nämnda och ej glömda,
 Som här det veka barnahjertat lärt,
 Att ädelt vetande är mera värdt,
 50 Än alla skatter, djupt i jorden gömda!

Nu tacka de det dyra fosterland,
 Som i sitt armod och sin kärlek räcker
 Åt sina döttrar här en modershand,
 Att leda dem i lifvets torra sand
 55 Till källan, hvilken andens trånad släcker.

Men framför allt, och mer än menskomakt,
 Som blott kan så, der Herren växten gifver,

De prisa Gud Allsmäktig, hvilken lagt
 Också i denna lärosal en vakt
 60 För evigt ljus, som sist och högst förblifver.

Ty det är qvinnans heliga mission
 Att vittna om den Gud, man vill förkränka.
 När mannen tviflar, tviflar icke hon;
 Han står på forskningen, hon står på tron;
 65 Hon älskar; – hon skall äfven lära tänka.

Han, som på kraftens armar henne bär
 Och styrker hennes mod i lifvets strider,
 Välsigne denna skola, oss så kär,
 Att hon en älskad fostermoder är
 70 För Finlands döttrar här i alla tider!

OLOFSBORG.

(Savonlinna.)

(Vid fyrahundraårs festen den 29 Juli 1875.)

I.

Kom, vän, kom, främling, till vår strand
 Att glädjas med de glada!
 Betrakta detta sköna land,
 Der Saimas döttrar bada!
 5 Hvar har väl skaparns majestät
 Tryckt in ett älskligare fjät?

Hög sträcker åsen ut sin arm
 Kring insjöns klara yta;
 Ändlösa sjöar, barm vid barm,
 10 I kärlek sammanflyta.
 Allt andas lugn, allt doftar frid;
 Hvem tänker här på lifvets strid?

Gå, fråga hyddans öppna dörr,
 Hvars tröskel vinkar alla,
 15 Om hon har stått så öppen förr
 Att hvarje främling kalla;
 Gå, fråga svedens gula skörd,
 Om aldrig förr hans ro blef störd!

Och fråga gamla Olofsborg,
 20 Hvi här sin grund han rotat,
 Om aldrig nöd, om aldrig sorg
 Hans gröna stränder hotat,
 Om blott på skämt han rest sitt torn
 Som lada för det gyllne korn!

25 Var lycklig, njut din glada ro,
 Du barn af bättre dagar,
 Och prisa Gud, att ur sitt bo
 Dig intet våld förjagar!
 Det var ej dina fäders lott,
 30 De visste mer om detta slott.

Och har du, gamla mur, ett svar
 Med fyra seklers tunga,
 Förtälj oss om den tid, som var,
 När tornen restes unga;
 35 Berätta för den blåa sjön
 Hvarför du här stått vakt på ön!

II.

Det var herr Erik af Tottestam,
 En riddare utan fruktan.
 »Här går allt slödder i Savo fram;
 40 Nu skola vi mura här en damm
 Till djefvulens skam och tuktan.»

»Sankt Olof hjelpe och helge Georg!
 Två sköldar skola oss täcka:

Det fasta Viborg är oväns sorg,
 45 Och Savos trotsiga Olofsborg
 Skall bli honom hård att knäcka.»

Gud nåde den, som var trög och sen;
 Då gälde gå flink och trogen.
 En hand bar murslef, och svärd bar en,
 50 Ett öga mätte ut mur och sten,
 Det andra såg emot skogen.

En väktare på den höga mur
 Såg spejande bort mot öster;
 Han blåste med makt i stridens lur,
 55 Der slog mot bergen en hagelskur
 Med ekon af tusen röster.

De kommo, kommo, som hafvets våg,
 I långa, brokiga leder,
 De redo med hån i svedens råg,
 60 Och landet rykte i härjningståg,
 Och menskorna höggos neder.

Då blänkte svärd i herr Eriks hand;
 Han talade stolt de orden:
 »Upp, män från moar och ås och strand!
 65 Nu skola vi värja det skönsta land,
 Som Gud har skapat på jorden.»

Och vid han talade, fram der drog
 En sky af blänkande lansar.
 Som vinterstorm emot furuskog,
 70 En skur af smattrande pilar slog
 Mot murens trotsiga pansar.

De föllo, föllo som regn, som rök;
 Men muren stod ej att tvinga.
 Herr Erik bidde som bergens hög:

75 »Nu skola vi gälda ett kärt besök,
Vår tack för sist till att bringa.»

Och upp slogs porten för Savos män;
Fram, fram, hvem först kunde hinna!
Så togs der plundrarens rof igen;
80 Långt bort om Ladogas stränder än
Sågs ryska Karelen brinna.

III.

I regn af blommor slocknad är hatets fackla;
Med östanvinden kommer ej stridens dunder;
När seklet somnat bort, som en rödlätt våg
85 Går tyst en qväll i Pihlajavesi under.

Vän är den ovän nu, som i blodig härnad
Oss förr har gästtat. Lyckliga, lugna stränder
I skördar gunga. Fridfull i sommarnatt
Den första stjernans glans sig på fästet tänder.
90 När nu en härold träder på borgens tinnar
Att speja himmelens rand i öster, vester,
Förkunna glada toner en brokig rad
Af helge Olofs fredlige fjerran gäster.

Och festens fanor fläkta i sommarvinden;
95 Den gamla borgen klädes i löf och kransar,
Liksom när, hundraårig, en veteran
På barnbarns barnbarns bröllop med bruden dansar.

Och redligt har han under de långa skiften
Försvarat odlarns tegar och helat såren,
100 Som höstens sista, vissnade, gula löf
Beskyddar sippans börjande blad i våren.

Den dag skall gry, när kajan förgäfves söker
En remnad mur att bygga sitt förra näste

Och Savos piltar leta i tanklöst skämt
 105 Ett rostadt jern ur gruset af Olofs fäste.

Men då står kvar den lefvande, starka muren,
 Som, oförstörbar, slagen och upprätt vorden,
 Bakom Sankt Olofs ramlade mur och torn
 Ännu försvarar älskade fosterjorden.

110 Då står det oförvissnade finska folket,
 Stödt på sitt goda svärd, medan sekler svinna,
 Och skådar tankfullt Pihlajavesis våg
 Bortskölja sista gruset af Savonlinna.

Frid öfver faders graf, öfver söners blomning
 115 Och ädla verk, som mäktiga frukter bära!
 Må Herren finna dig, folk, vid domedag
 Dödt på din post vid polernas snö med ära!

NEVA.

Din barndomskälla var på Finlands åsar,
 Der drack du lif vid Saimas gröna stränder,
 Der bar du fiskarns båt och klippans måsar
 Och sköljde obekanta svedjeländer.

5 Se'n har du genombrutit bergens bräddar,
 Förgåtts i Imatra, stått upp ur grafven,
 Bredt snöhvit duk på tjugu forsars bäddar
 Och plöjt i Wuoksi din väg till hafven.

Oöfverskådligt som en framtids öde,
 10 Ett haf af sötma, böljor af kristaller,
 Nedsväljde Ladoga ditt djerfva flöde,
 Liksom minuten in i seklet faller.

Men seklet droppar ned i evigheten,
 Minutens suck vill ock odödligt lefva,

- 15 Och droppens väg, der han går fram förveten
Till ändlös, strandlös ocean, är *Neva*.

Allena blå i land, der dimman töcknar,
Allena ren i gyttjan af moraser,
Allena skön och glad, går du i öknar,

- 20 Der skrämda fly naturens milda gracer.

Hur stolt, hur lugn, med sakta krusad yta,
Du ses i ljungbevuxna hedar glida,
Tilldess du hör kanonens åska ryta
Och ser palatser uppstå vid din sida!

- 25 Halt, eremit! Här bor en jätte. Stanna!
Du famnar en af världens metropoler.
Bøj för den väldige din stolta panna,
Och spegla maktens gyllene idoler!

Du stannar ej? Dig hejdar ingen boja,

- 30 Ej mur, ej bro, ej dam, ej köl, ej flotta.
Förgäfves hör du menskovimlet stoja
För att din böljas finska lugn bespotta.

Än bländas du af qvällens tusen lågor,
Än trampas du af hästens hof och krossas,

- 35 När is förgäfves fjettrar dina vågor.
Du frestas, lider, kufvas och förlossas.

Du speglar livvets lidelser och lystnad,
All maktens glans, all rikedomens grufva
Med samma okränkbara, stolta tystnad,

- 40 Som nyss du speglat ödemarkens tufva.

Du kom så frisk, som vårens knoppar spruckit,
Så klar som källans våg ur jordens sköte,
Och hvilken drägg har icke här du druckit,
Förrän dig hafvets svalka kom till möte!

45 Dock stundom, manad ut af vestanvindar,
I vrede dränker du de vida torgen
Och dina fruktansvärda armar lindar
Kring kojorna, palatsen, kejsarborgnen.

Du tama droppe der från Saimas stränder,
50 Vill du också en gång eröfra verlden? ...
Du lamm! Din sed är ej att sluka länder,
Du vänder nog igen till egna gården.

Du är den tysta kraft, som allt kan bära,
Den tåliga, som kan försaka, bida,
55 Den lugna, som kan älska, hoppas, lära;
Men drägg och bojor kan du icke lida.

Och därför skall en gång du verlden skölja,
När de saktmodige besitta jorden.
Gå, två i hafvets sköte ren din bölja,
60 Och vittna om din hembygds kamp i nordnen!

Mångpröfvad, frestad, segrande och slagen,
I kretslopp genom mäktigare länder,
Från Finland kom du, och med hemlandsdragen
Till Finska Viken sist du återvänder.

1874.

KYMMENE BÄR SIN MODER
TILL GRAFVEN.

Såg du den stolta flodens svall
I breda fåror, branta fall
Mot Finska Viken stupa?
Femhundra blanka sjöars våg
5 Bar han med fri och manlig håg
Till hafvet i sitt ledungståg.

Hans moder var den mörka skog
På hårda mon, der odlarns plog

Förgäfves ristar sanden,
 10 Der molnet laddar ur sin tår,
 Der vinterdrifvan gråter vår
 Och bäckens sorl till insjön går.

Nu är han såld åt nyttans värf,
 Han går ej mera fri och djerf
 15 Och sjungande mot hafvet;
 Han släpar, som en sorgsen slaf,
 Sin moder, skogen, till dess graf
 På okänd kust, vid fjerran haf.

Nu speglar han ej fält och park,
 20 Hans gröna strand är brun af bark,
 Hans våg är tung af kedjor;
 Han stängs af bom, han tyngs af block,
 Han kryper under hvalf af stock,
 Men glömmet ej sin kraft ändock.

Förstår du, främling på hans strand,
 En jättes suck i ok och band?
 Lyss huru djupen sjuda!
 Märk hur han slungar med förakt
 I hvirfveln af sin katarakt
 30 Den fura, som var bergets vakt!

Urskogens son! Blir det din lott,
 Att, – när din moders kraft förgått
 Och hennes spenar sinat
 Och polens vindar utan band
 35 Afmeja dina sjöars strand, –
 Försmäkta med ditt fosterland?

Hvem dömer dig, du stolte slaf,
 Om vred du vråker bördan af
 Och spränger dina bomar

- 40 Och går, som fordom, än en gång
Till hafvet utan ok och tvång
Med fria böljors glada sång?

1878.

SKOGSSKÖFLINGEN.

(1874.)

- De plundra dig, mitt land! De sälja dig.
De slita af din varma vinterklädnad,
Som drinkaren med fräcka händer säljer
Sin moders tröja för ett uselt rus.
- 5 Vål var du arm i all din rikedom;
Vål lät du dina sköna, stolta furor,
De dunkelgröna, jättestarka söner
Af snöig nord, förmultna utan gagn;
Vål var en yxa förr i odlarns hand,
- 10 Ljusbringaren i öde nejders skugga,
Banbrytaren för europeisk kultur,
Luft, frihet, menskorätt och dagligt bröd;
Men nutids yxa går som dödens lie
Fram öfver moar, dalar, fält och kullar
- 15 Och mejar utan miskund barn med gubbe,
Den branta åsens sommarglade yngling
Med kärrets mossbelupne veteran.
Allt faller, allt förödes. Der hon framgår,
Der stupar grönskan, tystnar fågelsången,
- 20 Der blottas för bebyggarns trötta öga
Den vilda, döda, ofruktbara grunden
Af urtids hållar, dem naturen länge
Barmhertigt dolde under skogens täcke,
Och ändlös, liflös, hopplös breder sig
- 25 I härjarns spår polcirkelns ödemark.
För hvad, mitt land, för hvad förhärjas du?
Har hungern åter gästat dina bygder?
Begär han stammar, icke bark, som förr?
Har väldig ovän ryckt emot din gräns?
- 30 Vill du med skogens bråte skydda dig

Och dina hyddor mot barbarers pilar?
 Ack, nej, – du står med öfverfyllda lador,
 Med rikligt bröd i fredens sommandagar,
 Och ingen ovän hotar dina portar,
 35 Blott dina egna söner sarga dig,
 Och andra bygders svultne gamar kretsa
 Kring dina stränder, vädrande ett rof.
 För redbar flit, för sälla framtidsskördar
 Förvandlas ej din gröna skog till guld:
 40 Med detta guld skall öfverflödet frossa,
 Med detta guld skall girigheten ockra,
 Med detta guld skall dårskapen sig brösta,
 Med detta guld skall rusets kopparpanna,
 Som slukar dina skördar, som förgiftar
 45 Din hyddas frid och mördar dina söner,
 Beständigt fyllas och beständigt tömmas.
Dertill behöfves det. Men pløjarns möda,
 En idog slöjd, en tyst, förnöjsam flit
 Och tankens segrar, lifvets menskligt ädla
 50 Och anspråkslösa måtta skall förgätas
 För detta vissna löf, en hastig vinning,
 För detta lyckans väsenlösa spöke,
 Som är en flygtig rök, ett sken, ett hån.

Hvad rör det desse kloke för i dag,
 55 Om morgondagen skall med bittra tårar
 Begråta deras villor? Efter dem
 Må floden komma, blott, i den sekund
 De lefva, bågarns gyllne nektar strömmar
 Och nöjet bländar, hopen dem beundrar?
 60 Hvad angår dem ett öde, härjadt land,
 En frusen ödemark i polens kedjor,
 Ett först bedåradt, sist förhungradt folk?
 Hör ej den vida verlden menskan till?
 Man kastar bort den pressade citronen
 65 Och väljer sig en annan; land som land!
 När du, mitt land, afklädt din vinterpels,
 Begrafvet i din bottenlösa drifva,
 Då andas ju dödgräfvarne ej mer,

Och för den lumpne Tschud, som efter kommer,
 70 Skall på Amerikas, Australiens stepper
 Dock återstå en menskotom oas.

Men vi, som älska dig, som ville kläda
 Din mo med skördar, dina kärr med hjordar,
 Ditt folk med ljus och dina hem med dygder,
 75 Vi sörja öfver din förvildnings dag.
 Vi tro ej på ett guldregn i vår snö;
 För oss finns ingen annan väg till välstånd,
 Till ljus, till frihet och till mensklig lycka,
 Än bön och arbete och enkel sed.

80 Det finns ej annan rikdom, som består,
 Än Guds välsignelse och tålig kraft.
 Tro icke klangen af förgyllda bjellror,
 Som ila dig, mitt land, en qväll förbi!
 När den förgått, står ödemarken kvar.

85 O, att du kunde, medan än de klinga,
 Förnimma deras spruckna ljud, förrän
 Du följer dem bedöfvad bort i natten
 Och vaknar frysande i drifvan upp!

Förstår du oss? Vi kunna icke tänka
 90 För oss en annan strand vid lifvets haf,
 Vi kunna icke sälja, icke byta,
 Förråda eller glömma dig för alla
 De jordens paradys, som bjudas oss,
 Och därför är vårt ord en lans af stål
 95 Mot dem, som kunna och som vilja det.
 Säg sedan, att vi smäda! Kalla oss
 Vanvettingar, som blanda diktens drömmar
 I verklighetens nyttiga förvärf!
 Vi kunde svara dig, att detta allt
 100 Är genomlevvad, icke drömdt; vi kunde
 För dina fötter kasta trasorna
 Af menskolycka, samvetsro och hemfrid,
 Förhärjade af detta usla guld,
 Som nu i strömmar rinner in och ut.
 105 Men du förstår oss icke. Andra släkten,
 Som efter komma, skola se tillbaka

På våra dagar, sägande med harm:
 Arftagaren fann i sin faders hörnskap
 Ett oförväntadt kostbart testamente,
 110 Ett kapital, som syntes outtömligt.
 Hvad gjorde han? Tog han det vist i vård
 Att blifva, räntebärande, hans bröd?
 Nej, han förslöste det för stundens rus.
 Guldäpplen mognade på furans gren,
 115 På enrisbusken skeno silfverfransar,
 På gårdsgårdsstören hängde röda drufvor,
 Allt landet var i rosenskimmer klädt;
 Men ack, det var en dröm, och drömmar slå,
 Som alla veta, i sin motsats om.
 120 Från denna tid är åsens hjessa kal,
 Stenkumlet naket, fältet ofruktbart
 Och åkern skyddslös, floder, bäckar, sjöar
 Än härjande, än vattenfattiga
 Och eldens flamma närd af usel torf ...
 125 Den *första* fattigdomen, manligt buren,
 Var välmakts tider, jemförd med den *andra*,
 Som glömt arbeta, glömt sin ädla konst
 Att gladt försaka, nöjdt med ringa lott ...
     Land, gif oss åter dina mörka skogar
 130 Och våra låga hyddor! Tag vårt guld,
 Och sänk det ned i dina djupsta kärr,
 Allenast vi behålla kvar oss sjelfva,
 Arbetets ära, kärlek, bergfast tro
 Och Guds välsignelse i enkelt bo!

ORIGINALA SKULDSEDELN.*

Skuldsedeln vill du se, – originalet,
 Det sekelgamla, som förbinder oss
 Till tack mot Sverge? Hvarför ej? Här är det!

---

* Till en landtdagsman, som begärde se originala förbindelsen på Finlands tacksamhetsskuld till Sverige.

- Gå först ett steg i söder öfver viken
- 5 Till esten, till vår broder. Fråga honom
 Hvad lott han burit och hvad nu han är!
 Gå sedan österut. Träd fram på vida,
 Öfverskådliga, fruktbara slätter
 Långt mot Ural, och fråga kumlen der
- 10 Om de förgångna folk, hvarthän de gått,
 Hvi de ej lefva, hvi på deras grifter
 Med möda letar forskaren ett namn.
 Och om då smyger skygg vid flodens stränder
 En fattig tscheremiss, ostjak, mordvin,
- 15 I djurhud klädd, med vildens rädsla blick,
 Med hedendomens mörker i sitt hjerta
 Och ingen mensklig kunskap under pannan,
 Så fråga äfven honom om hans lott!
 Han skall, som esten, svara på din fråga.
- 20 Att också han en gång var stark, som du,
 Och fri, som du, och rik på svedjemarker
 Och boskapshjordar och en framtids hopp.
 Men fråga icke mer, – vänd skyndsamt åter
 Från dessa stepper till ditt fria land,
- 25 Och jemför oss, dig sjelf och dina bröder,
 Med dem der borta! Mät med oförvillad
 Och rättvis blick hvad seklerna beskärt
 Åt dem och oss: – vår frihets gamla grund,
 Vår arfslott i Europas rika bo,
- 30 Vår lag, vår sed, vårt vetande, vår tro;
 Och om du då är blind, skall kyrkans mur
 Och domarsalens bord och skolans bänk
 Och bondens plog och handtverksmannens hyfvel
 Och hamnens skepp och dina städers torg
- 35 Och sist din egen stämman svara dig:
 Här är skuldsedeln! Här är allt ditt land,
 Som vittnar om hvad du i arf har fått
 Af vesterlandet! Utan denna skuld,
 Förmätne frågare, hvad vore du?
- 40 Du vore tschuden, som gått under jorden,
 Du vor' ostjaken, irrande på heden,

Du vore esten, tyngd af seklers ok,
 Och aldrig höjde du i folkets rådsal
 Din fria röst till tacklöst, tanklöst hån.

45   Så skulle de dig svara. Om du säger:
 Vi bördat skulden af med blod, med aska,
 Med hjeltebragder och med store män;
 Och om du säger: det är vi, som sådde
 Vårt korn i askan; det är vi, som byggde
 50 Vårt hus ur gruset; det är vi, som buro
 I oförskylda fejder härjarns hugg
 Och bergade ur seklers natt och sorger
 Vår nutids frihet, ljus och sjelfbestånd;
 Då svarar häfden: detta allt är sant;
 55 Rif sönder skuldebrefvet, – med ett vilkor!
 Jag löser dig från alla forna band,
 När stjelken växer utan rot, när axet
 Ej mera prisar såningsmannens möda,
 När det förgångna ej är nutids grund,
 60 När minnet ej är hoppets barndomsvagg,
 När vandrarn trampar på sin trogna staf,
 När vuxen man förnekar ynglingsår,
 När folken uppstå utan ljus och värme.
 Som svampar i en dimmig natt ur jorden,
 65 Och när historien, trött att allt försona,
 Belönar otack med en ärekrona.

      Gå, handla som dig lyster, du är fri.
 Slit sönder sedeln. Ingen annan domstol,
 Än gerningarnas frukt, skall döma dig.
 70 Var man för dig, det är din fulla rätt;
 Men tro ej mer din stridskamrat i nöden;
 Han skall förråda dig. Tag dig till vara
 För detta barn, som du har älskat, vårdat
 Och fostrat upp; det skall förneka dig.
 75 Hvar ädel känsla i ett menskobröst
 Är sjelfviskhet; hon ljuger, ljuger blott
 Och tänker blott på sig ... Gå, frågare,

Är du nu nöjd? Är nu din räkning qvitt?
 Farväl! Nog stå vi utan den valutan,
 80 Och gamla Sverge lefver oss förutan.

1872.

DRAKTÄNDER.

Nu är det vår. Gå, såningsman, till fälten,
 Så ädla frön! Det är en bördig jord.
 Så korn! Så ljus! Så framtids rika hopp,
 Men så ej blåst, att du ej skördar storm!

5 I män af Finlands folk med skilda språk,
 Hvi sån I drakens tänder ut i jorden
 Och minnens ej, att deraf växa upp
 Beväpnade, som skola sönderhugga
 Hvarandra och ett sargadt fosterland?

10 Hvi sliten I den ärorika fanan,
 Som genom sekler skuggat samma leder,
 I tvenne trasor till ett hån för vinden
 Och skrifven på den ena: forntids minne
 Och på den andra: nutids, framtids rätt?

15 Liksom man kunde rycka tidens lemmar
 Ifrån hvarandra, stympare!

Gå, flagga

Med ena trasan der, förmätne, du,
 Som, stödd på vesterlandets minnen, nekar
 Den tid, som är, att vara vuxen son

20 Af faders hydda! Fåfängt är ditt trots.
 Ställ dig mot forsen, bjud hans starka bölja
 Att vända till sin ringa källa åter!
 Gå ut en vårdag på det fria fältet
 Och bjud dess tegar stadna kvar i snön,

25 Bjud, om du mäktar, gräset att ej gro;
 Förtrampa furans gröna skott i ljunger
 Och säg till henne: blif den dverg du var! ...
 Du med den andra trasan, oförvägne,
 Som glömt den lifvets skola, der du lärt,

30 Yfs, att du i ditt oerfarna högmod

I går var intet och i dag är allt!
 Är du den vår, som födts ur vinternatten,
 Så rota dig i kärlek, ej i hat;
 Låt allt det lefva, som har kraft att lefva
 35 Och mod att älska! Slut det till ditt bröst!
 Den dag skall komma, när det hör din röst
 Och den i stycken slitna fanan formar
 Sig åter hel att trotsa tidens stormar.
     Hvi susar der en annan vind i björkens,
 40 En annan der i granens krona nu?
 Är han ej en, den sekelgamla skog?
 Har icke samma tufva fostrat alla
 Dess skilda stammar, att den ljusa grönskan
 Må blandas med den mörkare och vandrarn
 45 Må fröjdas åt ett vexlande behag?
 Såg ej i sekler samma sommarsol
 Och samma vinternatt på båda ned?
 Hvi säger då den ena: jag är skogen,
 Och jag är skogen, svarar stolt den andra,
 50 När öfver båda hänger på ett hår
 Den yxa, som till marken båda slår.
     Hvad Herren Gud så landfast har förenat
 I lust och nöd, i natt och sommarljus,
 Det skall ej menskan störta kull i grus
 55 Och skilja åt det, som till ett var menadt.
 Välan, var björk, var gran på samma strand,
 Men framför allt var son utaf ditt land,
 Det gamla, kära, enda, odelbara,
 Som ej kan lefva och förskingradt vara!
 60 Klyf ej det fäste Herren helt dig gaf;
 Hugg ej med venster hand din högra af!
 Ditt hjertblods pulsar i dem båda flöda,
 Och med dem båda skall ock du förblöda.

1874.

TILL FINLANDS MÖDRAR.

(Den 14 Januari 1888.)

Säg mig det renaste band, det bästa,
 Som kan på jorden ett hjerta fästa;
 Säg mig en kärlek, som tålig vakar
 Och hoppfull lider och glad försakar!
 5 Sök ut för dem ett förtroget namn:
 Det kan blott vara en moders famn!

Det kan blott vara den kära handen,
 Som först oss ledde i främlingslanden,
 Den trogna handen, som aldrig vikit
 10 Ifrån vår sida, när allt oss svikit,
 Och stått med böners och tårars makt
 Vid lifvets portar som englavakt.

Att se den famnen oss sträckt till möte,
 Som bar oss förr vid sitt moderssköte,
 15 Att se den kärlek, som allt förlåter
 Och allt försonar, oss söka åter,
 Det är en vårluft i årens höst,
 Det smälter is i ett menskobröst.

Att se det första föreningsbandet
 20 För lifvet, verlden och fosterlandet,
 Se hjertats, tankens och sedens höga
 Uppfostrarinna med tår i öga
 Oss kärligt räcka förenad hand,
 Det är att famnas af folk och land!

25 Det måste böja den mest förmätne,
 Det måste höja den längst förgätne;
 En lön som denna, hur varmt den menas,
 Kan endast skänkas, men ej förtjenas;
 Det är Guds eviga kärlek blott,
 30 Som mäter menskor med detta mått.

Ack, detta lif, så förströdt, förfeladt,
 Är blott ett styckverk af hvad vi velat!
 I sköra lerkärl vi bära gåfvan,
 Och allt, som duger, är skänkt från ofvan.
 35 Guds kraft allena i oss består,
 Och hans är guldets, men slaggen vår.

Och vi gå bort, men den kära handen,
 Som en gång ledt oss i främlingslanden,
 Den trogna handen, som för oss strider,
 40 Skall aldrig tröttna i tidens tider
 Att fostra framtid åt Finland än; –
 Jag kysser, och jag välsignar den!

Banbrytare.

PEHR BRAHE.
 (Ett minnesblad. 12 Sept. 1680–1880.)

Det gamla Åbo – det som var –
 Har ej förglömt från forna dar
 Sin grå *Academia*,
 Den trånga mur vid Auras strand,
 5 Der *Brahe* med *Kristinas* hand
 Tändt ljusets fackla för vårt land.

Fem kalla salar voro då
 Hvad riket mäktade bestå
 Och dito lämplig *carcer*.
 10 Man frös, man svalt, man segrar vann
 Och stred sig varm och grep så an
 Med blodig tass grammatikan.

Men bråk var det att bli student:
 Man pryddes som en delinquent
 15 Med horn och åsneöron;
 Man hyflades förutan prut,
 Man sköljdes våt, man fick sin stut,
 Ty dumhet måste dammas ut.

Var man en gång dock väl i hamn
 20 Och *civis* så till rang som namn,
 Blef man *novitiens* buse,
 Gick skäggig, modig, morsk och fri
 Från *quadratura circuli*
 Att se Chronanders komedi.

25 Dock ve dig, son af Muserna,
 Om du studerat Kabbala;
 Det gick på blanka lifvet!
 Och skref du med osynligt bläck,
 Och drack du ut din kanna käck,
 30 Det var med himlen drifva gäck.

Den barska tiden skrek sig hes
 På symbola och katekes
 Och tålde ingen svartkonst.
 Studenten tuggade sin buss,
 35 Professorn svor: o, *asinus!*
 Och hexan tog *diabolus*.

Men bakom mörker, slagg och grus
 Ett flämtande, ett fjerran ljus
 Gick upp som morgonrodnan.
 40 Der var dock stål i hårdhänt arm
 Och hjerta i den barska barm
 Och vår i luften, morgonvarm.

Då stod den store *Gustafs* själ
 I Brahe upp till Finlands väl.
 45 Han kom till ödemarker,

Han kom till vildar, våld och strid,
 Men landet fick sin Frodefrid,
 Och folket fick sin »grefvetid».

Ljus! Mera ljus! Det var hans ord:
 50 Låt dagas öfver Finlands jord,
 Förtrösta på dess framtid!
 Låt yxan rödja, hammarn slå
 Och seglet svälla, plogen så:
 Till allt behöfdes ljus ändå!

55 Det var *Pehr Brahe*. Oförskräckt
 Har *Oxenstjerna* facklan räckt,
Rothovius den signat,
 Och rundtomkring i väntan satt
 Ett folk, som älskar ljusets skatt,
 60 Och så vardt ljus i Finlands natt.

Nu skåda vi, som middag ser
 Förnämt på morgonskuggan ner,
 Mot dessa dagars gryning.
 Arftagaren har glömt hur tung
 65 Hans fäders möda samlat ljung
 Till detta bo, der han är kung.

Hvad vore detta land af is,
 Om aldrig dag, till Herrens pris,
 Uti dess skogar klarnat?
 70 Och detta folk af björnaslägt,
 Hvad vore det, om ej en fläkt
 Af stora tankar idet väckt?

»Men detta land är rikt och stort,
 Som icke månget land man sport,
 75 Och der det Gud behagar,
 Att det till välmakt blir beredt,
 Ett kungarike liknar det,
 Och mindre har Europa sett.»

Ord af en siare, ljud än
 80 Ur natten af århundraden
 Att nya sekler fylla!
 Om aldrig häfden mer haft qvar,
 Än dessa ord från »grefvens» dar,
 De vittna hvad *Pehr Brahe* var.

85 Gå, unga tid, och res din vård,
 På grafvarna i fädrens gård,
 Der söner berga tegen;
 Men prisar du den hand, som sått,
 Så prisa Gud för ljusets lott!
 90 *Han*, endast *Han*, har allt förmått.

HENRIK GABRIEL PORTHAN.

– De Socrate; – det är ett klassiskt ämne.
 Jag ser, ni goda mönster ej försmått,
 Och om vi några barbarismer lemne,
 Så är latinet öfverhufvud godt,
 5 Expositionen redig, thesis prydlig
 Och conclusionen, *suo modo*, tydlig.
In summa, unge man, ni säger rätt,
 Att vishet är de höge gudars gåfva;
 Lägg endast till, att hon ej köps så lätt
 10 Och allra minst beskårs oss, när vi sofva.
 Men hvad är det ni skrifvit här till sist?
 Att »Socrates står öfver mensklig brist»,
 Att »verldshistorien ligger vid hans fötter»,
 Att »lifvet skjuter sina hjerterötter
 15 I tänkarns panna» ... Bah, stryk ut det der!
 Det der är fraser, och hvad gör det här?
 Vid dessa ord en purpursky bestänkte
 Studentens kind, der, full af ungdomsmod,
 Han för den vidtberömde lärarn stod.
 20 Hans barm slog högt, hans öga blygt sig sänkte,
 Han sade (på latin, som seden var):

– *Præclare vir*, det var på er jag tänkte!

– På mig?

– Jag tänkte – var studentens svar,

I det allt högre på hans kind steg glöden –

25 Jag tänkte på hvad ni för Finland är,

Hur ni oss lifvets djupa vishet lär,

Hur ni har tolkat våra dunkla öden,

Hur detta folkets ande först i er

Har vaknat upp, för att ej somna mer,

30 Och följer er i ljusets kamp till döden ...

Han tystnade. Hans öga glänste vått,

Hans stämma svek i känslans öfvermått,

Han velat böja knä, som för monarker.

Då tog den store mästarn lugn hans hand

35 Och visade vid öppna fönstrets rand

Oktobersolens sken på strand och parker.

– Se, – sade han, – hur solen glimmar glad

På äppleträden med de gula blad

Och gyllne frukter! ... Yngling, när ni prisar

40 Den gamles ära, mins, att nästa vår

Bär i sin barm de frön, som hösten sår,

Och nästa sommar deras kraft bevisar!

Jag är det trädet med de gula bladen,

Och gångna sekler blommat ut i mig,

45 Men ni är våren, som står näst i raden,

I er skall fröets halt bevisa sig.

Välan, så bär den frukt jag ej kan bära,

Och mins, att *detta* är den gamles ära!

Den unge mannen stod mot fönstret böjd

50 Och sökte ord, men kunde finna inga.

Han kände sig på en gång stor och ringa,

Och mästarn återtog, med blicken höjd:

– I våra dagar växer hastigheten

Af slägtets framsteg med kvadratens mått.

55 Jag är ett faktum, ni är möjligheten:

Välan, förmå hvad icke jag förmått!

Ni är en ung, en namnlös, okänd man,

Omätligt rik, för att ni hoppas kan;

Men faller ni i dag, skall ingen veta
 60 I morgon hvar man edra spår skall leta
 På jordens yta. Blott en moders tår
 Kanhända droppar på er unga bår.
 Nåväl ... byt edra sköna tjugu år
 Mot mina sexti! Tag mitt namn, mitt rykte,
 65 Min långa möda, som så rik ni tyckte,
 Min blick i häfden och min nötta staf,
 Min skatt af minnen och min nära graf!
 Gif mig i byte edra krafters knoppning,
 Er ungdomsvår, er strålande förhoppning,
 70 Och ro mig i er båt på tidens elf
 Till nya seklers obekanta stränder,
 Der detta folk, hur än dess lott sig vänder,
 Skall återfinna på min graf sig sjelf!
 ... Ni svarar ej? Ni vill då icke byta?
 75 När byter morgongryningen sin lott
 Med qvällens sol, som redan har förgått,
 När hennes sken förgyller Auras yta?
 ... Stryk ut er fras om Socrates, min vän,
 Och böj ej knä för dödlige, som brista!
 80 Böj knä för Honom, lifvet, sanningen,
 Som tändt i menskors bröst sin gudagnista
 Och som – hur högt ni än beundrar den –
 Dock var det första och förblir det sista!
 1873.

MATHIAS CALONIUS.

Der stod en man med välfriserad lock,
 Med hatt i hand, med ryggen krökt i båge,
 Med blicken ödmjuk, segerviss ändock,
 Liksom han redan sig vid målet såge.
 5 – Herr prokuratorn känner min merit,
 Och får jag sysslan, skall jag med all flit
 För vederbörande mitt nit ej spara.
 – Godt, herre, med ert nit är ingen fara.
 Jag känner er. Ni är en flink jurist,

10 Ni tog examen utan brist,
 Ni praktiserat mer än många andra,
 Kort sagdt, meriterna kan ingen klandra,
 Och kompetent till sysslan är ni visst.
 – Jag får ödmjukast tacka för den heder

15 Herr prokuratorn täckes visa mig,
 Och jag skall alltid ...
 – Nej, var god, sitt neder,
 Och spar er tack, tilldess den lönar sig.
 Er moder lefver?
 – Ja, som Gud behagar.
 – Välbergad, hoppas jag, och lycklig nog

20 Att ha en tacksam son på gamla dagar?
 – Jag smickrar mig ...
 – Det gör ni ej med fog.

Jag känner allt. Ni sköter edra baler,
 Ni lefver godt, ni som en furste bor,
 Ni räknar ej på tusende riksdaler

25 För en mätress, min herre. Men er mor,
 Er mor hon stickar strumpor för betalning,
 Och medan sonen slösar som en galning,
 Så blandar hon sin enda läckerhet,
 Sin droppe mjölk, med vatten, som ni vet,

30 Emedan han, som låg vid hennes bröst,
 Förgäter henne nu i ålderns höst.
 Se der meriten, som jag främst beaktar!
 Begär ej tjänst af mig i detta land,
 Som är er moder och som ni föraktar!

35 Det skall ej lemnas skyddslöst i en hand,
 Som sjelfvisk söndersliter hvarje band.
 Kan jag till någon tjänst för öfrigt vara
 För er och edra likars stora skara,
 Var god, genera er alls icke, säg!

40 Den fina herrn slank bugande sin väg
 Och svor inom sig öfver jesuiter,
 Som blanda i en tjenstemans meriter

Det, som alldeles ej till saken hör.
 Hvad tusan d-r rår väl jag därför?

1873.

FRANS MICHAEL FRANZÉN.

(Vid aftäckandet af hans byst i Uleåborg den 30 Juni 1881.)

Stå upp, arbetare vid elfvens stränder!
 Din natt är gången, dagen återvänder.
 Guds herrlighet har uppgått öfver dig
 Och strålar ljus kring vida nordanländer.

5 Allt det, som vissnat, härjadt och fördrifvet
 Af långa vintrar, fruset, öfvergifvet,
 Det andas åter, blomstrar upp i kraft
 Och prisar Gud, uppståndelsen och lifvet.

I glansen af den sol, som allt uppväcker,
 10 I sommarljus, som intet mörker släcker,
 Står blomsterprydt det gamla Uleåborg
 Och gladt sin famn mot kära minnen sträcker.

Det var en moder. Hon i verlden sände
 En älskad son, som icke återvände,
 15 Och hon har väntat honom hundra år,
 Hon ville vänta allt till tidens ände.

Man sade henne: se, din son är vorden
 En af de ypperste i vida norden;
 Han tillhör verlden, ej sin vagga mer ...
 20 Hon svarade: han tillhör fosterjorden!

– Din son förgätit dig. Han valt en maka;
 Ett annat hem vill honom ej försaka;
 Din son har flyttat till en annan strand ...
 – O, nej, jag vet, han kommer nog tillbaka!

25 – Din son är död; han nedlagt vandringsstafven;
 Långt på en annan strand är han begrafven,
 Och dina böner väcka honom ej ...
 – Nej, nej, han kommer åter öfver hafven!

Och se, han kom! När hundra år förrunnit
 30 I tidens timglas, sen hans barndom svunnit,
 Då kom han åter för att mer ej fly ...
 Men nu i bronze hans moder honom funnit.

Han kom odödlig, – kom, som allt det största,
 Det ädlaste, det bästa, främsta, första
 35 På denna jord skall upp ur grafven stå
 Att aldrig mer förvissna eller törsta.

Allsmäktig Gud har skrifvit på hans panna
 I lifvet ren det ädla och det sanna.
 Nu härjar ingen ålderdom det mer,
 40 Nu kan ej dödens natt det öfvermanna.

Och der är återglansen af behagen,
 Der andas kärlek i de blida dragen,
 När från sin höjd på efterverldens thron
 Han skådar på sin stad från barndomsdagen.

45 Hans moderstad, som förr hans linda knutit,
 Hvars elf han diat, på hvars strand han sutit
 Och i hvars luft han växt till Finlands fröjd,
 Har honom åter till sitt hjerta slutit.

I dag, i dag hans moder återbördar
 50 Från vida norden, som hans minne vördar,
 Från fjerran graf och flydda tidehvarf
 Sin Selmas bard, hvars rykte nu hon skördar.

Och om nu tiger fosterbygdens tunga,
 Skall Merikoskis våg hans namn besjunga

- 55 Och askan af hans fäders brända gård
Bevittna det för gamla och för unga.

- Fall, täckelse, och återgif i drägten
Af jernfast malm åt nya tidens slägten
Det stora föredömet af den skald,
60 Som först sjöng Finlands sång i morgonvåken!

Han, han slog Finlands lyra första gången,
När Wäinös sol var än i berget fången,
Och nu, när hon befriats ur sitt band,
Nu gläds hans ande åt den nya sången.

- 65 Nu gläds han, att *här* mötas hjertan alla;
Här höra tidens vågor upp att svalla,
Och tankar, splittrade i lifvets strid,
Vid denna bild i endrägt sammanfalla.

- Ja, alla, alla! Hör det, forsens vatten!
70 Förnim det, dag, som har besegrat natten!
Tag åter, dyra fosterbygd, ditt lån,
Tag mot Frans Michael Franzén, *din* son!

SELMA OCH FANNY.

(Sång vid hundraårsfesten i Helsingfors
till Franzéns minne den 9 Febr. 1872.)

- Vid elfvens strand i Norden
Knöt Selma blyg sin krans.
Hon var ett barn af jorden,
En dagg i morgonglans.
5 En yngling stod vid forsens rand,
Och Selmas oskuldsfulla hand
Band i hans första lyra
Natur och fosterland.

Sen såg han Fanny luta
 10 Sin kind mot purpurskyn,
 Der skogens toppar sluta
 Vid aftonhimlens bryn.
 Guds rikes sköna barn var hon,
 En ljusbild från den Högstes thron;
 15 Och Fannys englatårar
 Ha helgat lyrans ton.

Så många vintrar snöga
 Sen dess på elfvens strand,
 Och skumt är sångarns öga,
 20 Förvissnad är hans hand.
 Men lika ung är Selmas vår
 Och lika himmelsk Fannys tår,
 Och lika varm från lyran
 Hvar ton till hjertat går.

25 Vid vaggan långt i norden
 De mötas nu i dag:
 Det ljufvaste på jorden
 Bär himlens anletsdrag.
 Nu kransar Selma lyran grön,
 30 Nu böjer Fanny knä så skön,
 Nu smälta jord och himmel
 Till ett i deras bön.

JOHAN LUDVIG RUNEBERG.

(Studentsång vid grafven den 12 Maj 1877.)

Dagas, vår, öfver sorgsna sinnen!
 Dödens skuggor, bleknen, försvinnen!
 För odödliga, stora minnen
 Är vår sång vid den tysta graf.
 5 Fosterland, som oss hör och dömer,
 Höga häfd, som ej bragder glömmer,

Jord, som askan af fäder gömmer,
Tag den son du åt verlden gaf!

Fjerran tid skall hans runor stafva,
10 Natt skall icke hans namn begrafva,
Ok skall icke hans folk förslafva,
Seger skall ur hans aska gro.
Allmakts ord, som af höjden talar,
Ljusa vår öfver Finlands dalar,
15 Milda kärlek, som allt hugsvalar,
Lys din frid öfver grafvens bo!

J. L. RONEBERG INFÖR SITT RYKTE.

Han drömde, äfven han, en gång
Om ärans lön för bardens sång.
Det syntes honom stort och skönt
Att stå för verlden lagerkrönt
5 I glansen af ett frejdadt namn
Och lyftas högt i ryktets famn
Som sanningens och segerns tolk,
Beundrad högt af land och folk.

Han fick det allt, när han blef man:
10 Sin like här han icke fann.
Han var den ypperste i nord,
Den käraste för fosterjord;
Hans ord gick öfver land och sjö,
Det sprängde berg, det smälte snö,
15 Det tände tusen hjertans glöd,
Det trängde genom natt och död.

Hög som en konung, såg han mot
Ett folk i kärlek vid hans fot,
Och gaf han detta folk »Vårt Land»,
20 Så gaf det landet i hans hand;
Och vidgade han stolt dess barm,

Så bar det honom på sin arm,
 Och sjöng han om »dess blomnings knopp»,
 Var han »dess fröjd, dess ljus, dess hopp».

25 Men se, då ändrades hans håg.
 Ju mer han steg på ryktets våg,
 Ju mer han mötte, hvar han gick,
 En öppen famn, en tjusad blick,
 Dess mer han kände trycka tung
 30 Den ära han sig drömt som ung,
 Dess mindre fann beundrans röst
 Ett gensvar i hans eget bröst.

Han, som i vänners slutna krets
 Fann snillets koger städs' tillreds,
 35 Gaf lif, gaf färg, gaf ljus åt allt
 Och slösade med skämtets salt,
 Han stod förstummad vid det lof,
 Som bjöds åt kungen af hans hof,
 Han hade ej ett ord till svar
 40 På allt det pris man honom bar.

Hur sågs han icke fly förstämnd,
 Som af sitt eget rykte skrämnd,
 Från festens jublande pokal,
 När talarn började sitt tal!
 45 Hur ofta, när han, som till prof,
 Åt mängdens blickar gafs till rof,
 Han önskade sig fjerran då
 Till Kroksnäs' mest fördolda vrå!

Sin lyra bar han högt. En man
 50 Tillhör sitt folk, det visste han,
 Och detta folk i store män
 Förherrligar sig sjelf igen:
 Allt derfor bar han bördan af
 Sitt rykte ända till sin graf;

55 Men som en börda, ej som rätt,
Ej som en lycka, bar han det.

Man trodde, der till sist han låg
Som en mot klippan bruten våg,
Att ekot af beundrans röst

60 Var dock i lidandet en tröst.
Ja väl, – en tröst att ej bli glömd,
Att höras, fast till tystnad dömd,
När lotten honom blef beskärd
Att skåda sjelf sin efterverld.

65 Vi andre, – vi, som plocka opp
Hvar liten ryktets rosenknopp,
Vi, som så gerna fiska hop
Ett magert notvarp bifallsrop
Och matas mätte af ett ord
70 Från smickrets honungssöta bord,
Vi ha af honom något lärt
Hvad ryktets skådemynt är värdt.

Det lilla blott med välbehag
Sig solar i sitt eget jag;

75 Det stora, ja, det största vet,
Att ofvan det står evighet,
Att all vår kraft, vår ära all
Är blott den lilla bäckens svall,
Som en sekund i barnsligt brus
80 Får återspegla himlens ljus.

Och därför väcker ryktets larm
En tyst protest i hvarje barm,
Der något stort vill bryta väg.
Det möter der vid hvarje steg

85 Det höga, som dock är förmer,
Det ideal, som slår oss ner
Och lyfter oss så högt, därför
Att det oss djupt tillintetgör.

Nu, ädla skugga, i det land,
 90 Som löser alla stoftets band,
 Hur ödmjuk måste icke du
 Försjunka i din källa nu!
 Den egna kraftens segersång
 Är dömd till blygd och undergång;
 95 All mensklig storhet strider böjd,
 Men Fjalars fall var Fjalars höjd.

JOHAN JAKOB NORDSTRÖM.

(Sång vid minnesfesten i Helsingfors den 21 Maj 1874.)

Lag skall hägna den ringes hydda,
 Våld skall vika, och rätt skall skydda,
 Ljus skall dagas ur skuggor flydda,
 Makt skall växa ur viljans jern.
 5 Fosterbygd, som i vårens dagar
 Glömt den höst, som din sol förjagar,
 Mins den Son, som i starka lagar
 Sökt i makternas kamp ditt värn!

Fjerran jordas på Mälarstranden
 10 Kämpen, frejdad i nordanlanden.
 Svensk är grafven, och finsk var anden:
 Herren hägne hans andes ro.
 Än hans mäktiga ord oss mana:
 Rätt skall ristas på folkens fana,
 15 Lag skall vägen till frihet bana,
 Mannakraft skall i norden bo.

FREDRIK CYGNÆUS.

(*Studentsång vid grafven den 11 Februari 1881.*)

Fädernejord, som sonen återkallar,
 Ensliga klippa vid ett haf, som svallar,
 Slut kring hans Brustna hjerta dina vallar
 Moderligt trofast!

- 5 Land, som han älskat, burit högt och manat,
 Land, i hvars vinter han en sommar anat,
 Väx i det spår, som denne son har banat,
 Väx stort i kärlek!

- När skall din sol nytt lif ur drifvan väcka?
 10 När skall din vår hans graf med blommor täcka?
 När skall, som han, din starka famn du sträcka
 Mot häfdens höjdpunkt?

- Lof vare Herren, som med stora tankar
 Eldar den storm, som genom tiden vankar!
 15 Lof vare Herren, folkens stöd och ankar,
 För såningsmännen!

ELIAS LÖNNROT.

(*Vid Kejs. Alexanders-universitetets i Finland
 minnesfest den 13 Maj 1884.*)

I.

En i sender mörknar natten,
 En i sender ljusnar dagen,
 Ensam föddes Wäinämöinen,
 Sångaren för alla tider.

- 5 Honom vardt all vishet gifven,
 Ursprungsorden, kraftens källor;

Blott *ett* ord han icke visste:
Kristus han till döden dömde.

Sampo vardt i stycken slaget,
10 Kantele begrofs i hafvet,
Sorgsen flydde Wäinämöinen
Bort från tidens öde stränder.

En bland många tändes stjernan,
Ett bland många samlar biet,
15 En bland många gafs åt Suomi
Nya tiders runofader.

Ursprungsordet, kraftens källa,
Vardt för honom uppenbaradt,
Och med böjda knän för Kristus
20 Stämde psalmen in i runan.

Då vardt Sampo sammanfogadt,
Kantele vardt åter strängadt,
Och från tidens stränder flydde
Segerkrönt Elias Lönnrot.

25 Nu är forntids sägn fullkomnad,
Nu har vise Wäinämöinen
Lemnat sina sköna sånger
Åt sitt folk till evig glädje.

Dem skall ingen sorg fördunkla,
30 Dem skall intet haf begrafva;
Kraft skall gå ur kraftens källa,
Ur det höga ursprungsordet.

II.

Så tyst, så ensligt var hans lugna bo.
 Långt brusade i fjerran lifvets äflan,
 35 Och intet skum från stormupprörda vågor
 Slog här mot stranden af hans stilla sjö.
 Den höga furan vaktade hans portar,
 I granen susade en forntids sägner,
 Och vårens fåglar sjöngo här i björken
 40 Om Finlands skönhet och Guds allmakts lof.

En väg var banad genom skogens snår.
 En vandrare sågs tvekande på vägen
 Och undrande, om han ej vilse gått.
 – Hvad söker du? – Ett vida frejdadt namn
 45 En folkens storman; en af tidehvarfvets
 Och alla tiders störste, mäktigaste
 Upptäckare, som gaf sitt folk och världen
 Årtusendens förgättna arf igen.

– Gå, vandrare! Hit når ej menskors pris,
 50 Förgäfves slösar ryktet här sitt loford,
 Här finns ej eko för dess bjellerklang.
 Här bor en Guds och folkets tjenare;
 Den ringaste tror sig förmer än han,
 Den mest förglömde är ej mera ödmjuk,
 55 Den enklaste ej enklare i sed.
 Men söker du arbetaren, i hvilken
 Det bästa af hans folk, dess lugna kraft,
 Dess tålmod, dess manliga förtröstan,
 Dess starka tro, försakelse och kärlek
 60 Med andens rika gåfvor fått gestalt:
 Välan, träd in! Och söker du måhända,
 Trött vid ett fåvitskt tal om tvenne hjertan
 I samma bröst, ett enigt fosterland,
 Här är det helt. Här slår dess varma hjerta
 65 Odeladt kärleksfullt. Här går dess lifsström
 Befruktande till allt och söker främst

De skymda, djupt i skuggan glömda dalar,
 På hvilka intet solsken fallit än.
 Säg ej till berget: käre, maka åt dig!
 70 Säg ej åt furan: löfva dig till björk!
 Säg hellre med arbetaren derinne:
 Res dig, förgätna stam, ur natt och vanmakt
 Till skogens jemnhöjd! Veckla ut din fågring,
 Väx till ditt fulla mått! Förblif dig sjelf,
 75 Men bred din krona mot den vida världen,
 Drick mærg och ungdomskraft af himlens ljus!

O, vandrare, hvemhelst du är, om främling,
 Om dotter eller son af detta land,
 Träd lycklig in med blottadt hufvud här!
 80 Här bor en stormakt, en af verdens största,
Det tysta arbetet, som icke braskar
 Och icke kifvas, men som, likt ett vårregn,
 Bortsmälter isar, vattnar fosterjorden,
 Nyföder folk, omskapar tidehvarf.
 85 Det starkaste, det, som består för sekler,
 Det gror i ringhet, växer upp i armod
 Och skall fullkomnas sist i herrlighet.
 Allsvåldig Gud nedlägger sina skatter
 I sköra lerkärl, för att kraften, segern,
 90 Fullkomningen skall vara Hans, ej vår.
 Stort är blott det, som vet sig sjelf försaka;
 Blott den, som gifver allt, får allt tillbaka.

III.

Grönska, o land, i vårens första fågring,
 Stråla af kärlek, sjung med lösta vågor
 95 Vidt kring den graf, som gömmer siste kämpen
 Från gångna dagar!

Icke i sorgdrägt, som hans storhets enka,
 Smyckad till fest skall du begråta honom
 Med dina majregn, som en fallen konung,
 100 I segerglädje.

Så skall han sörjas, som den flydda vinterns
 Vänsälla stjerna sörjes, när hon slocknar,
 Dold bakom granen, tyst i morgonljuset
 Af nya vårar.

105 Honom hans folk i tusen år förbidat,
 Tusende år skall det hans runor stafva;
 Men blott en enda gång i folkens tidsmått
 Göres *hans* gerning.

Plog skall förvandla öde mo till lustgård,
 110 Tankar arbeta, mod och kärlek segra,
 Men aldrig mer skall folkets djupsta lifsgrund
 Glömmas och bergas.

En, en står kvar för än ofödda släkten,
 Som högt vid sundet mellan tvenne världshaf
 115 Fyrtornet märker ut hvar forntid strömmar
 In i en framtid.

Våg efter våg dör spårlös bort i hafven;
 Långt genom tidens fjärdar rullar framåt
 Berghög en dyning: det är vågsvall efter
 120 Finlands Elias.

II.

H Å G K O M S T E R .

FRIDHEM.

(Till Prinsessan Eugenie.)

Det hem, hvars herde Herren är,
Skall intet, intet fattas.
Om sorg, om glädje Han beskär,
Allt vittne om Hans kärlek bär,
5 Ju mer det rätt uppskattas.
Att på Hans vilja bygga bo,
Försaka, älska, hoppas, tro,
Det är i verldens bölja
Ett fridhem på en klippas grund,
10 Det skall oss från vårt lifs sekund
Till evigheten följa.

Gotland 15 Aug. 1881.

SKALDEBREF TILL C. A. WETTERBERGH,
Linköping.

Det var en juniqväll i nordens vår,
När aftonsolen björkarna förgyllde
Och Sverges gamle Onkel Adam fyllde
I tidens timglas fem och sjutti år.
5 På bergets branter, rotad i sin klyfta,
Stod här en kärnfast, reslig gammal tall,
En mossklädd veteran på klippans vall;
I alla vindar pröfvad, sågs han lyfta
Gevär på axel än mot hafvets svall.
10 Hans post var på den underbara gräns,
Som skiljer jordens rå från himmelens;
Han syntes liksom höra till dem båda,

- När höjdens dagrar färgade hans gren
 Med aftonrodnans klara återsken,
 15 Men skuggorna alltmer begynte råda
 Uti den tysta, djupa dalen ren.
- Jag vet ej hur min tanke kom att hamna,
 Vid denna anblick, fjerran härifrån,
 Der böljor af ett sömnlöst haf med då
 20 Det vackra Östergötlands kuster famna.
 Der mins jag ock en gammal, reslig stam,
 Från lifvets höjd i tysta aftonvåkten
 Nedblickande på skogens yngre slägten
 I dalarna der skuggan tågar fram.
- 25 Der har han stått, så långt man mins tillbaka,
 I snö och solsken, härjad mången gång,
 När stormen kom att i hans grenar knaka,
 Men alltid grön och full af fågelsång,
 När vårens dag kom åter, ljus och lång,
 30 Att vintersnön ifrån hans krona skaka.
 Den gamle jätten! Hur har icke han
 Förstått att med sin svala skugga hägna
 De unga träd, som vid sin fot han fann!
 Hur har han icke, mer än någon ann',
 35 Förstått att bygdens lätta fjärlar fägna
 Och jollra med dem, som blott han det kan!
 Men när han, bister vorden, kring sig strödde
 En hagelskur af hvassa barr ibland
 Mot skogens parasit och röfvarband,
 40 Man märkte knappt den varma källas rand,
 Som, dold i kärlek, vid hans rötter flödde.
 Hon var hans hjertekälla, skänkt från höjden;
 Han sände henne ut i skogens sand
 Att läka sorgerna, att lifva fröjden
 45 Och vattna skördar i hans fosterland.
- Han var en demokrat, den gamle jätten;
 Han hade vuxit upp ur landets mærg,
 Han var ett stycke jern ur svenska berg
 Och välbekant för småfolk der på slätten.
 50 Dem var han kär och som en vän förtrogen,

De mente, när de tröskade i logen,
 Att han var bästa virket der i skogen;
 Men se, forstmästarene, som allt förstå,
 De höllo råd och menade alltså:
 55 Till flaggstång är han alltför grof ändå!
     Så säg mig ej, min stridskamrat i ledet,
 Du gamle granadör för menskorätt,
 – Du, som var smed och hamrade på städet,
 När jag än skötte pusten rätt och slätt, –
 60 Så säg mig ej, att det der gamla trädet
     Är blott en stubbe nu bland efterskrädet
     Af det förgångna, som sin tid har sett.
 Mig synes det fast mer som känningsmärket
     För vandrarn i en bugtig, villsam dal,
 65 När brydd han står och tveksam i sitt val,
     Hvarthän hans väg skall leda fram till verket.
 Det är den hvilopunkt, som målarn valt
     På landskapstaflan för betraktarns öga,
     Rik eller torftig, det betyder föga,
 70 Blott att till denna punkt hänför sig allt.

Ja väl. Vi båda skilda vägar vandra,
 Som yrkesmän vi nötta stigar nött:
 Du helat krämpor, jag har lexor skött,
 Det ena torde väga upp det andra,
 75 Men uti ett ha vi hvarandra mött.
 En penna lades i vår hand en dag,
 Jag vet ej huru, af den store Anden,
 Som väljer halmstrån efter sitt behag
     Att rita underliga streck i sanden.
 80 Du ritat människor och elfvor jag.
 Dock anar jag, att nu, i denna stund,
     När tidens tankar icke mera rida
     På purpurmoln i drömmarnes förbund,
     Men söka sig på verklighetens grund
 85 En knut att lösa och ett fält att strida,
     Nu är den diktaren en tidens man,
     Som griper tidens skråpuk modigt an,

- Som kläder af hans falska lugg och tänder,
 Som vrider busens träsvärd ur hans händer,
 90 Som öppnar dörren för hans fångars bur
 Och tvättar sminket af hans glatta panna,
 Men reser upp mot det förvända, granna,
 Förgängliga och sjelfviska en mur
 Af flärdlöst allvar och af frisk natur.
- 95   Nog har det gamla Sverge skådat fler
 Armstarka kämpar för vår tids problem,er,
 Dem, som ha byggt, och dem, som rifvit ner.
 Kan det väl glömma sin Fredrika Bremer,
 Sin Geijer, Agardh, Cederborg, Palmér?
 100 Men hvar, så länge diktens facklor flammat,
 Har Sverge två, som så i skämt och gråt,
 Så lefvande, så friskt, – så svenskt, förlåt! –
 Förkropppsligat de typer tiden ammat?
 Hvar har det två, som lika skarpt och sant,
 105 Omuteligt, okufligt, samvetsgrant
 Ställt vid hvarandra skilda samhällslager,
 Ställt hvarje fördom i dess rätta dager
 Och hvarje dårskap i dess rätta halt?
 Än mer, det landet, som dock egde allt,
 110 Hvar har det två, som, hur än striden skorrat,
 Dock aldrig dödat dem de genomborrat,
 Men, ystert lekande med attiskt salt,
 Med godhet väpnat offren af, som knorrat?
       Se, sådan är du, gamle granadör!
- 115 Det hjälper ej, att du parerar stöten:
 Ditt arbete, din kamp dig sjelf tillhör,
 Men ack, ditt hjerta råder du ej för,
 Det laddar ständigt bomull i musköten.
 O, när jag skådar hur i denna verld
 120 Så många yfverborna lögnprofeter
 Afhugga tidens knutar med sitt svärd
 Och hetsa uselhet mot uselheter,
 Då kännes det liksom en himmelsk dagg
 Att möta en, som i sin samtids strider
 125 Med kärlek slöar bitterhetens tagg

Och, glömsk af oförrätter, utan agg
 Upprättar allt, som blöder och som lider!

Nu regnar höst, nu hvitnar vinterslagg
 På löflös gren. Den morske veteranen
 130 Har hängt musköten på dess nötta knagg
 Och nästan glömt den tid, när spänd var hanen.
 Nu lyssnar han på hafvets fjerran dån
 Med samma saktmod, som på världens äflan:
 Den brusar i sin oro och sin täflan
 135 Förbi hans lugna boning långtifrån.
 Hvad rör *den* honom? Har han icke mätt
 Dess pulsslag mellan lustan och idolen
 Och vägt dess mått och funnit det för lätt
 Och funnit allt fåfängligt under solen?
 140 Hvad rör *den* honom? Har ej nog han sett?
 Nej. Intet rön förmått att öfvermanna
 Hans kärlek för det goda och det sanna,
 För folkens ljus och mensklighetens rätt.
 Det är hans ålders lust att från sitt läger
 145 I skuggan glädjas åt det ädlas seger
 Och mana dess kohort: fäll bajonett!

Ibland, när aftonskuggan faller tät
 Och skymmer vägen för den gamles fjät,
 Då händer, att från världens kyrkogårdar
 150 En mörkögd tanke pekar med en tår
 På murkna kors, på fallna minnesvårdar
 Och frågar: dödlige, hvar är ditt spår
 På jordens yta, när du hädan går?
 Då ljusnar det i skyn. En stråle faller
 155 Som månsken på den tysta kyrkans galler
 Och lyser öfver efterverldens skrift
 På en för länge sedan murad grift.
 Der står ett barn med ögon blå och klara
 Och stafvar, stafvar: »Onkel Adam ...» Hvad?
 160 Kan det *vår* gode Onkel Adam vara? ...
 Och litet sorgsen, men än mera glad

Att detta kära namn få uppenbara,
 Den lille kransar vännens hvilostad.
 Så är det med oss, yrkesmän i facken.

- 165 Vi släpa alla i den stora stacken
 Och undra, att vårt strå, vårt senapskorn
 Ej är en bjelke i ett Babelstorn.
 Men när det klokaste vi lärt och kunnat
 Bortsopas snart af oceanens våg,
 170 Der vi så tappert seglat med vårt tråg,
 Då må vi glädjas, om oss är förunnadt,
 Att helst en liten parfvel oss förstått
 Och spårlöst ej vi öfver jorden gått.
 Dröj, Sverges Onkel Adam – ej allenast
 175 De kära barnens, – dröj ännu en tid,
 Och fröjda dig ännu i aftonfrid
 Åt hvad ditt land har högst och bäst och renast!
 Dröj lugn och älskad i ett lyckligt hem
 Bland maka, barn och vänner, dröj för dem!
 180 Dröj, som den sena junisolen brinner
 I svala dofter af en nyfödd vår
 Och strålande af kärlek hädan går.
 Men minnes i den stund, när hon försvinner,
 Att segrande hon natten öfvervinner
 185 Och till en bättre morgons ljus uppstår!

Björkudden 18 Okt. 1879.

LEONARD FALANDER.

- Mins du en sommarqväll, när solens brand
 Så sakta slocknade i vestanfjärdar,
 Det hvita huset der på vikens strand,*
 Fördystradt af den mur, som det omgärdar?
 5 Bor här ej friden vid naturens barm?
 Är icke här, så skild från stadens larm,
 Den lugna hamnen för en stilla lycka,
 Som parkens sus och sköna blommor smycka?

* Lappvikens vårdanstalt för sinnessjuka,
 naturskönt belägen invid Helsingfors.

Nej, vandrare, som kom så glad i håg,
 10 Du vänder härifrån bedröfvad åter.
 Så bitter är ej hafvets salta våg,
 Som här den tår en namnlös smärta gråter.
 Här flämtar skymd, och slocknad ej likväl,
 Förnuftets lampa i en menskosjäl;
 15 Här trånar efter ljus i mörka banden
 Den brutna, stoftomsnärda menskoanden.

Här är de lefvande begrafnes bo;
 Men blott ett steg härifrån är kyrkogården,
 Der inga drömmar störa grafvens ro
 20 Och qvalen slumra under minnesvården.
 Du lycklige, som lifvets fröjd begär,
 Förstår du huru dyrt det offret är,
 För den, som kunnat välja bättre öden,
 Att här bo mellan vansinnet och döden?

25 Det var en man, som detta offer bar
 För menskors väl i långa, långa tider,
 Den man, som först i Finland grundat har
 Ett hoppets hem för själens mörka strider.
 Här fogade han hop, på kärlek rik,
 30 En brusten länk i själens mekanik;
 Här gaf han son åt mor, åt make maka,
 Åt vänner vän ur grafvens natt tillbaka.

Hur lugn, hur mildt beherskande han gick
 Bland detta folk, som ingen regel leder!
 35 Det var som såg hans djupa tänkarblick
 I själens bottenlösa afgrund neder.
 Vilddjuret, löst från hvarje menskligt band,
 Sig krökte undergifvet för hans hand;
 Det stilla grubblet, trefvande i dimman,
 40 Såg i hans blick den första räddningsstrimman.

Hvad djup af kärlek, ljus och inre frid
 Behöfs ej der, att så mot mörkret strida!
 Och när hans krafter svigtade dervid,
 Stod der en trogen maka vid hans sida
 45 Och läkte sjuka hjertan, honom lik,
 Med modersömhet, blommor och musik,
 Tilldessa i välljud smälte smärtans tårar
 Och vissna höstar blommade som vårar.

Lykttändare i tankens natt han var,
 50 Och dock så flärdlös i sin barm han gömde
 Det offer han för menskligheten bar,
 Att han sig sjelf och världen honom glömde.
 Så oafvändt, så fast af viljans stål,
 Hans blick var riktad mot de högsta mål,
 55 Att allt det glitter menskor efterfika
 Med dårens kungamantel gälde lika.

Nu har han tagit ut sitt korta fjät
 Till grafven, till sin granne der på stranden.
 Hans gamla skyddslingar förstå ej det,
 60 De stirra liknöjdt, obekant på sanden.
 Törhända, undangömd vid griftens grus,
 Står likväl en, som förts från natt till ljus,
 Och med hans tår, ur tacksamt minne vaknad,
 Sig blandar fosterlandets tack och saknad.

65 Vis eller dåre, hvad är menskors slägt
 För Honom, som allen, allen är ljuset?
 En skugga blott, en vilsen aftonfläkt,
 Som irrar famlande mot fadershuset.
 Du högsta ljus, fullkomna du och stärk
 70 Dem, som på jorden verka här ditt verk,
 Och när, som denne, de i mödan dignat,
 Låt, Herre, deras minne bli välsignadt!

1870.

CAROLINA BORGSTRÖM.

(Sång vid grafven den 6 Januari 1885.)

»Ditt lif var en våg»,*
Som värmde sin strand;
Så rastlös din håg
Och vänsäll din hand.
5 Så rik var din famn;
Ditt hem var din verld,
Men långt från dess härd
Välsignas ditt namn.

Hur fridsällt ditt spår!
10 Hur lycklig din lott
Att torka hvar tår,
Så långt du har nått,
Att, än i din höst
Varm, trofast och blid,
15 Få slockna i frid
Vid älskande bröst!

Sof, moder och vän!
Guds eviga ro
Dig löne igen
20 För kärlek och tro.
Pris vare Hans namn!
Sof! Natten är lång.
Uppvakna en gång
I din frälsares famn!

FRANS SEDMIGRADSKY.

Han var en gammal, fryntlig, skallig man,
Hvit halsduk och blå frack med knappar blanka.
Stödd på sin käpp, befanns han ofta vanka

---

* Den hädangångnas älsklingssång.

I stadens esplanader af och an.

5 Få kände honom. Främling här var han,
 Man sade polack; ej berömd, ej lastad,
 Men som en stänk af Nevans böljor kastad
 Till våra kuster. Hvad han varit förr,
 Det visste ingen. En ibland de många,

10 Som, klappande på lyckans stängda dörr
 Och trött att der den kala hjessan stånga,
 På gamla dagar sökt och funnit ro
 I något ensligt, tarfligt ungarlsbo.
 Ett visste man, att gubben kunde rita,

15 Och det ej illa. Här var ondt om krita,
 Och ingen gjorde sig för konsten grön,
 När teckningslärarn räknade i lön
 Etthundrafemti rubel, utom klangen
 Att höjas upp till fjortonde i rangen.

20 Det var dock något, tänkte gubben S.
 Han fick sin tjänst, förutan allsköns press,
 Af vederbörande, och en vikarie
 Fick lära hans studenter ett och hvarje.
 Hvad alltså gamle S. fick här uträtta

25 Till konstens fromma, vet jag ej berätta,
 Men troligt är, att mycket var ej detta,
 Om ej att han, som hade mycket sett
 Och mycket rest och hade nog sin mening,
 Som kritikus var stadens nummer ett,

30 När ingen kände än en konstförening.
 Han lefde som en ostra i sitt skal,
 Gaf ej kalas, besökte ingen bal
 Och höll till godo sillar och potatis,
 När ingen bättre middag erhöles gratis.

35 Det sades gubben var en girigbuk
 Och samlade med hundrafemti rubel
 En vacker skatt till arfvingarnes jubel,
 Som det bland snålingar är lofligt bruk.
 Han smålog, när han hörde sådant rykte,

40 Han gjorde ingen klok på hvad han tyckte,
 Gick lika fryntlig i sin blåa frack

Och lika obekymrad vatten drack.

En dag förnam man: nu är gubben död,
 Och hvem skall ärfva honom? Ingen nöd!
 45 Det arvet går ej af för svafvelstickor,
 Och finnes ej en polsk beskedlig tant,
 Så väntar nog hushållerskan en slant
 För hvarje gång hon lappat gubbens fickor.
 Hvad hände? Testamentet bröts och lade
 50 I dagen klart: allt hvad testator hade,
 Och det var ej så liten fyrk till slut,
 Fick ingen tant och intet huskors spola,
 Det skulle utan afdrag skiftas ut
 Att bygga stadens andra småbarnsskola.

55 Från denna tid ha nu gått tretti år.
 Jag såg en vacker barnafest i går:
 Den höga salen, luftigt buren opp
 Af smärta pelare, var ljusbestrålad.
 En julgran reste der sin gröna topp,
 60 En skara barn, med tusen glada hopp,
 Och med förtjusning i hvart öga målad,
 Fann der sin trefnad under qvällens lopp.
 Det var en lek, som löjors lek i fjärden
 En sommarmorgon vid en blommig strand,
 65 Och när de räckte ut i ring sin hand
 Kring vida salen till ett blomsterband
 Och glömde i sin fröjd all sorg i verlden,
 Det var en hjertats jul att så dem se,
 Der måste alla goda englar le.
 70 Sen, när den muntra skaran sågs sig samla
 I ordnadt led på lärarinnans bud
 Och barnarösterna lofsjöngo Gud,
 Då fuktades hvart öga hos de gamla,
 Då kände alla: här var mer än lek,
 75 Här var ett såningsfält, som icke svek,
 Ett rikt, ett fruktbart frö var nedergrafvet
 I denna blomstergård, hos dessa små,

Och nu sken barnaglädjens sol derpå,
Som morgonsol på löjorna i hafvet.

- 80 I denna sal, belyst af menlös fröjd,
I denna trädgård, der man sår det goda,
Ses vid kathedern nu från väggens höjd
En bild, som knappt man skulle här förmoda,
Nedblicka vänlig, lycklig och förnöjd.
- 85 Hvem är det då? En fryntlig gammal gubbe,
En längesedan vissnad skroflig stubbe
I denna småskog af de unga trän,
Som nu med kärlek se mot honom hän.
I tretti år har han dem så betraktat,
- 90 I tretti år har han sin trädgård vaktat,
Och detta lätta folk, som glömmer allt,
Det glömmer ej sin gamle väns gestalt.
Han der i blåa fracken, han på duken,
Han är den stackars ungarl, girigbuken,
- 95 Friseglaren på konstens öde haf,
Den forne teckningslärarn, han, som gaf
Med hundrafemti rubels lön om året
Allt hvad man skådar här och som är spåret
I denna verlden af hans vandringsstaf.
- 100 Hans verk skall tidens våg ej öfverspola,
Hans namn står kvar i Sedmigradskys skola.

- Hur mången samlar ej det röda gull
Och fikar rastlös efter makt och ära,
Men när han stoppat väl sin påse full
- 105 Och snikne arfvingar hans skatt begära,
Hvad är hans minne? Blott en torfva mull
Och titeln på en vård, som ramlar kull.
Den gamle teckningslärarn visste bättre,
Han samlade, men ej för egen skull,
- 110 Och sådant födgeni vi ej förkättre.
Hans blyertspenna ritat ut ett streck,
Liksom en sorlande, en källfrisk bäck
Igenom vårens ängar, der små lammen

Med muntra språng i saftigt bete gå
 115 Och dricka lif, men snafva ej i dammen.
 Den store Herden ofvan ser derpå,
 Han, hvilken samlar alla, som gå villa,
 Och säger: mina äro just de små;
 Ritmästare, du har ej tecknat illa!

1885.

TILL EMMA IRENE ÅSTRÖM.
 (*Filosofie kandidat. Den 22 Maj 1882.*)

Nu skorrar mången röst i Evas öra.
 En ropar ormaspråket: mästra Gud!
 En annan säger: se, men inte röra!
 En tredje hviskar: lef för att stå brud!
 5 Mod, Evas döttrar! Glömmen hvad de skria;
 Mod! Sanningen skall göra eder fria.

Plats för det tysta, sjelfförgätna, trogna,
 Ödmjuka arbetet i tankens verld!
 Plats för de tusen frön, som aldrig mogna,
 10 De gnistor, som förgås i lifvets härd!
 Plats för hvar ande, som mot ljuset svingar
 Med örnaflädrar eller dufvovingar!

Du hemmets hulda, ljufva vårdarinna,
 Är all din verld vid stugans tröskel slut?
 15 Är du rebell emot ditt öde, qvinna,
 För att du stundom längtar blicka ut?
 Är det ett brott, som Gud ej än förgätit,
 Att kunskapens förbjudna frukt du ätit?

Du sträng, der lifvets suckar återljuda,
 20 Du barm, der hvarje känsla rotas stark,
 Skall blott ditt *hjerta* fagra blommor bjuda,
 Och skall din *tanke* vara ödemark?
 Hvad är en blomstergård förutan dager?
 Grön är din myrten. Hvarför ej din lager?

25 Nej, knota icke! Bär din lefnads lotter,
 Var öm mot allt hvad kärt i hemmet bor,
 Men mins, att tanken är din äldsta dotter
 Och sanningen din gamla fostermor!
 Ett litet sömnlöst barn är menskoanden;
 30 Uppamma honom allt från lindebanden!

Och binda dig ej hemmets främsta pligter,
 Så vårda troget detta kungabarn;
 Så väg ditt lefnadsmål med tyngre vigter,
 Än broderiets lätta zefirgarn;
 35 Gif Gud ditt hjerta, tjena glad din like,
 Och väx för sanningen, väx för Guds rike!

Du tysta, tåliga arbetarinna,
 Ödmjuka, trogna, anspråkslösa vän,
 Vi helsa dig som lagerns första qvinna,
 40 Vi helsa dig som qvinna utan den,
 Så rik på vetande, som frukt skall bära,
 Men fattig, fattig på all skrytsam ära!

Hur många dina systrar funno vägen
 Till samma mål, men funno porten stängd
 45 Och funno fördomen som dörrvakt trägen
 Och dumheten som skylt på dörren hängd
 Och vände sorgsna till sin söm tillbaka
 Att drömma, törsta, lida och försaka!

Du blef den första. Andra skola följa.
 50 Nu, nu gick Cæsar öfver Rubicon!
 Ditt blyga spår skall ingen mer bortskölja
 Från branta stigen upp till Helicon.
 Mod, kätterskor mot gammal häfd i staten!
 Högt lefve, lefve första kandidaten!

HELSNING TILL UPSALA.

(Universitetets jubelfest den 5 September 1877.)

I.

Verldsträdet rotar sig vid Mimers källa
I jordens midt på grund af jern och koppar,
Och ofvan molnen torna sig dess toppar,
När vid dess rötter djupens ådror välla.

- 5 Dess stam förmå ej tidens stormar fälla,
Och sekel efter sekel sakta droppar
Ned på dess krona, medan livvets knoppar
Beständigt gröna ur dess grenar svälla.

- När då ett flöde ur den djupa brunnen
10 Sitt kretslopp ändat genom stam och grenar
Och morgonluft i andens riken går;

Då är en ålderstid för världen svunnen,
Då strömma alla moderjordens spenar,
Då blommar Ygdrasil i nyfödd vår.

II.

- 15 Nu pekar tidens ur på blomstringsstunden,
Nu ljusnar dag, nu möjas högtidssalen,
Och mäktig höjs den gamla katedralen
Vid klockors klang ur jernbemängda grunden.

- Upsala smyckar sig kring Odinslunden,
20 Ty nu är Frodefrid i Fyrisdalen,
Nu blotas Frejas mjöd i festpokalen,
Och Bragebägarn töms i kämparunden.

- Från Skandiens mångbesjungna strand, från Sundet,
Från Eystrasalt, från land, som fjerran hägrar,
25 Församlas folken till allshärjarting;

Högrest står nutids drott i folkförbundet
Och lagerkröner mensklighetens segrar.
I dag beherskar Svea folkens ring.

III.

En gång, när nu ofödda släkten skåda
30 Tillbaka på den tusenåra bana,
Der Sverges stolta, blodbestänkta fana
Gått fram till ljuset genom natt och våda;

När himlens tecken Ragnarök bebåda,
När jorden skälfver, Heimdals lurar mana
35 Och Odin går till Mimers brunn att spana
Hvad längesedan stumma Nornor råda;

Då skall den döende historien rista
Upsalas namn på nötta runestafven,
Det första, sista, som hon kallat sitt;

40 Ty solbelyst står än, när sekler brista
Och stundens äflan är i natt begrafven,
Upsalas dag i svenska häfdens midt.

GUDARNES AMEN.

(*Minne af Skandinaviska Studentmötet i Upsala 1843.*)

Till Carl Ploug.

Jag mins den sången »Et yndigt land»
Han sjöng i grönskande lindar,
Han tände glöd, och han lödde band;
Han drog i härnad till Fyris strand
5 Med Sundets vårliga vindar.

Vid Odins hög var allshärjarting
Från alla Skandiens länder.

Der knöt studenternes unga ring,
 Med gamle gudar på vakt omkring,
 10 Sin mur af kedjade händer.

Och en grep ordet ur högens natt,
 En kämpe, vuxen ur jorden,
 En Vala-spådom, en Mimers-skatt,
 Ett ursprungsord, som gick ut för att
 15 Nyföda pansrade norden.

»Om vi, tre grenar af samma rot,
 Om vi blott hålla tillhopa,
 Hvem står vår enade kraft emot?
 Hvem vågar mana oss ut med hot?
 20 Vi, vi, vi trotsa Europa!»

»Ty vår är norden; vår hand är fri;
 Upp, knytom mäktiga bandet!
 Den dag, som kifvas, skall gå förbi;
 Om *tjugu år* är det, bröder, vi,
 25 Som äro herrar i landet.»

Carl Ploug! Carl Ploug! Ett omätligt larm
 Af jubel dånade vida.
 Så hård fanns ej och så kall en barm,
 Som der ej klappade stolt och varm:
 30 Tillsamman ville de strida.

För lust och nöd svuro de sin ed
 Att stå som muren och dammen:
 Om *tjugu år* ville de gå med
 Som vapenbröder i enadt led ...
 35 Då sade gudarne: amen.

Och *tjugu år* runno bort i sand ...
 Det starka bandet var rifvet;
 Ett dödstrött, blödande, styckadt land

Stod öfvergifvet vid Bältens strand
 40 Och stred allena för lifvet.

Hvad blef af eden vid Odins graf
 Och hvad af gudarnes amen?
 Förgångna, sjunkna som våg i haf,
 Som vårens blomster de fallit af:
 45 Sprängd, sprängd var muren och dammen.

Men han, som talade, han, som fann
 En morgontanke ur grafven,
 På spillrorna af en dröm stod han,
 En forntids kämpe, en nutids man,
 50 Den förste grå skandinaven.

O framtidssaga! O ungdomsed!
 Grönt skott ur åldriga stammen!
 En gång, en gång skall han dock gå med,
 Den fria nord, i förenadt led,
 55 Ty höge gudar sagt amen!

1888.

VEGAS SPÅR.

Gå, veka barn i silkesdrägt,
 Gå, unga vind, gå, morgonfläkt
 Från soliga Europa;
 Gå bort från grönska, sol och vår
 5 Till strand, dit ingen sommar når,
 Och sök, för ro skull, Vegas spår!

Sök lif i polens öde graf,
 Sök ankarfäste i det haf,
 Der ingen vimpel fladdrar;
 10 Gå fram, der ingen kosa ledt,
 Bryt väg, der ingen väg beredt,
 Och mät de djup, som ingen mätt!

Hur länge ha ej sol och dag
 Förbodat detta hammarslag
 15 Mot nattens stängda portar!
 Upp, spräng dess murar! Varde spord
 En kungsväg i den höga nord
 Kring hjessan af vår halfva jord!

Du svaga, veka menskobarm,
 20 Fly från din härd, som är så varm,
 Till is, som aldrig töar;
 Fly från ditt bo, der du är van
 Vid lekfull ro, till okänd ban
 På plankan i en ocean!

Du växte på ett marknadstorg,
 Der lif och ljus, der fröjd och sorg
 I ständig vaxling vimla;
 Välan, begraf dig, med de få,
 I verdens längst fördolda vrå,
 30 Glad att en vildes koja nå!

Och har en vän, en mor du egt,
 Och ha dig ljufva händer smekt
 Af barn och trogen maka;
 Fly! Fråga intet mer om dem;
 35 Fly spårlos från ett tårögdt hem,
 Att återse – du vet ej hvem!

Gå, gå! Lär att försaka allt
 För bragd, som ingen anbefallt,
 Men hugstort hjerta manar;
 40 Gå modig, oförsagd, beredd,
 Och faller du, af ingen sedd,
 Sof ärofullt i snöig bädd!

Men vänder du med seger än
 För mensklighetens sak igen,
 45 Förföljd af verdens jubel,

Din lager åt den Herren vig,
 Som korat till sitt redskap dig
 Och sprängt bland isarna din stig!

Gå, barn af tiden, fritt och käckt,
 50 Gå, unga vind, gå, morgonfläkt
 Från soliga Europa!
 Hvarhelst för verk, som ej förgår,
 Du allt försakar, allt förmår,
 Der skall du finna Vegas spår.

1881.

STRANDBRINKEN.

(Mel.: »Det er et yndigt land».)

På jordens vida rund
 Finns ej så glad en bölja,
 Som blåa Öresund :||:
 Hon strömmar långt, hon blickar stort.
 5 Och der är Danmarks kungsväg,
 Och der är nordens port. :||:

Der står ett sommarbo
 I gröna löf vid Brinken,
 Der böljan söker ro. :||:
 10 Stativets tub ser ut mot sjön;
 Han vaktar Danmarks rike,
 Han skyddar kunga-ön. :||:

Han räknar mast och topp
 Från alla världens stränder,
 15 Han mäter deras lopp, :||:
 Han helsar blågul flagg som vän,
 Och Finlands vimpel nickar
 Sin helsning gladt igen. :||:

Men dånar en propell
 20 Af Bismarcks monitorer

I stormig hösteqväll, :||:
 Då svajar stolt en Dannebrog
 Från Brinkens lugna tinnar
 Mot trotsig pansarbog. :||:

- 25 Och aldrig vakt stod här
 Så täck i sommargrönska
 För Danmark i gevär. :||:
 Hans öppna famn sträcks ständigt ny
 Mot gäst från Taarbæks brygga
 30 Och Kongens smukke By. :||:

- Var helsad, gröna Brink
 Med doft från Dyrehaven
 Och hafvets solskensblink! :||:
 Var helsad, hvarje redlig hand
 35 Och hvarje trofast hjerta,
 Som värnar Danmarks land! :||:

1886.

ETT LÜTZEN-MINNE.

1632–1882.

I.

- Flyg, Sverges hvita svan, flyg, Finlands trogna svala,
 Från höst och vinternatt till någon grön oas,
 Och hvila, från din flygt i stormens vilda ras,
 På Lützens vida slätt, der stumma stenar tala!
 5 Dag bräcker. Än är tyst på världens marknadstorg,
 Och striden slumrar på den teg, der nu gror kornet;
 Men lyssna på den psalm, som ljuder högt från tornet
 Och vittnar, att vår Gud är oss en väldig borg!
 Dess toner gå igen långt genom fröjd och sorg,
 10 Långt genom natt och död. De genomborra griften,
 De spränga seklerna, de trotsa alla skiften;
 I dem bor, stark och lugn, en mäktig ande kvar
 Att återbörda än den flydda tid, som var.

- Allt är förvandladt. Allt, som andades, som blödde,
 15 Som kämpade, som led i Lützens morgonväkt,
 Allt, som i hat och hot förhärjade, förödde,
 Det har fördunstat, som en skuggas andedrägt.
 Hvad återstår i dag af stolta bataljoner,
 Af blodbestänkta svärd, eldfrustande kanoner,
 20 Härförarns maningsrop, soldatens tillförsigt,
 Hans härskri och hans hugg, hans sår, hans sista bikt?
 Ett halfförrostadt jern, ett genomskjutet kyller,
 En knota, rasslande mot åkermannens plog,
 Ett namn bland tusende, dem glömskan återtog,
 25 Och sagan om en bragd, som oss med undran fyller.
 Nej, sök ej striden mer och ej den arm, som slog,
 Sök det, som lefver kvar, när länge rostat svärden:
 Den kärlek utan vank, som glad i döden går,
 Det ankarfasta hopp, som hvarje prof består,
 30 Och den bergstarka tro, som öfvervinner verlden!

II.

- Den svenska hären ställdes upp
 I natt och morgondimma.
 De mörka leder, trupp vid trupp,
 Förbidde dagens strimma.
 35 Hvar muskel fast, hvart öga tryggt;
 Död eller seger hängde
 På vingen af minutens flygt.
- Och dagen kom, och töcknet låg
 Som murar öfver fältet.
 40 Med harm den svenske krigarn såg
 Sin värja smidd vid bältet;
 Otålig skotten tog ett steg
 Att stirra ut i dimman,
 Och tysken svor, och finnen teg.
- 45 Fram sprängde på sin hvita häst
 Kung Gustaf, käck vid tygeln,

Af alla känd, dock kanske bäst
 På högra svenska flygeln.
 »Stålhandske, dig jag ytterst ställt
 50 Med dina arga finnar; –
 Hugg in, som förr vid Breitenfeld!»

»Eläköön kuningas!» Det röt
 Som brak på hemlands sveder,
 Och dimman sig kring kungen slöt.
 55 Han red till svenska leder:
 »Soop, Stenbock, landsmän, följn mig;
 Der står den man vi sökte!» –
 »Ja, ja, vår kung, vi följn dig!»

Ett moln kring Gustafs panna drog:
 60 »På mig de trösta alla,
 Och hvad förmår du, ek i skog,
 Mer än förgäten falla?
 Vår Gud är oss en väldig borg,
 Han är vår sköld och värja,
 65 Han hjälper oss af nöd och sorg.»

Och stark af seger, stark af tröst
 Och stark att trotsa döden,
 Steg Luthers psalm med kungens röst
 I första morgonglöden.
 70 Osynlige i töcknen än,
 Der sjöngo tusen, tusen
 Sin själamessa nu i den.

I denna sång var kamp och ro,
 Hvad än der månne följa.
 75 Han steg, liksom ett berg af tro,
 Ur tidens mörka bölja,
 Han stormade mot himlens vall,
 Han ryckte segern neder
 Med härsfakt från Guds fotapall.

80 Och nu rann stål i tröttnad arm,
 Nu bidde svärd och lansar;
 Nu nitades vid krigarns barm
 Ett obetvingligt pansar;
 Nu var den starka borgen hans;
 85 Nu kunde eken falla,
 I tiders tider krönt med glans.

III.

Flyg, Sverges hvita svan, flyg, Finlands trogna svala,
 På stormens vingar bort att minnets skuld betala!
 Bär vapenlös vår tack till Tysklands vigda jord
 90 För efterverldens vård åt hjälten från vår nord!
 Hur kär han var för oss, det vittna sång och saga,
 Hur manande, hur stor; från gångna tidehvarf
 Det största, ädlaste af våra fäders arf,
 Som inga seklers rost och dvergars gnat försvaga.
 95 Och dock, hvar är det folk, som honom börda vill?
 Vid slutet af sin väg han hörde verlden till.
 Om han, en Sverges son, djerfts högt dess fana bära,
 Om allt från barndomsdag han hade Finland kärt,
 Om Tyskland såg hans blod, Europa såg hans ära,
 100 Långt öfver deras gräns han länge skåda lärt.
 Hans blick omfattade ännu ofödda släkten,
 Han murade en grund, på hvilken sekler byggt:
 Trosfrihet, menskorätt och tankens fria flygt;
 För dem han offrade sitt lif i morgonväkten.
 105 Och fanns en svaghet i hans storhet innelyckt,
 Och fanns der mensklig brist hos hjälten och profeten:
 Dess mera älskansvärd, dess mera menskligt sann,
 Ej som en kall idol, men varm af lif, står han
 Och värmer folkens bröst och adlar menskligheten.

110 Hans verk? Hvad återstår? Gif åt hans tid igen
 Allt det tillfälliga, som angick endast den!
 Röj undan seklers grus, ruinerna af välden,
 Statskonst, förvecklingar, maktfrågor, nit och kif,

Tidsblomster, agnar, allt, som sedan tärts af elden
 115 Och hvilkas summa då var fältet för hans lif;
 Bortrensa denna slagg, hans rätta mått oss gif,
 Och då står för vår syn en kung af nya tiden,
 Den förste, som har klart från höjden af en thron
 Förverkligat dess mål, uppfattat dess mission
 120 Och vigt dess æra in med kungablod i striden.

Det var en början blott. Ja väl. Men hvilka frön
 Har denna början ej sått ut för framtids gröda!
 De breda strömmar ljus, som genom världen flöda,
 De kedjor af förtryck, som sedan lossnat spröda,
 125 Allt det, som andas fritt, som beder fritt sin bön
 Och trotsar bullans bann och ler åt censorns möda,
 Det gick från Luthers cell att nya sekler föda,
 Det stred vid Breitenfeld, det föll på sitt banér
 Vid Lützen, men det föll för att ej falla mer!

130 Se der hans plats: att stå som berget kröner stranden,
 Belyst af hafvets sol, när natt beskuggar landen;
 Att varda facklan vid den nya tidens port,
 Att strida för det ljus, han förrän andra sport,
 Och båda sol och dö för den i morgonbranden.

135 Flyg, nordens fågel, flyg så högt i rymd och tider,
 Att öfver skenans dån och tama blixatars bud
 Du kan förnimma än ett fjerran återljud
 Af denna mensklighet, som blöder och som strider!
 Hör du ej under dig hur folkens hjerta slår?
 140 Det matas ej med bröd. I dag, liksom i går,
 Begär det storheten att älska och beundra.
 Så gif det ej den glans, som dagens nycker plundra,
 Gif det ett upphöjdt mål, en kärlek, som består,
 Som kan försaka allt och därför allt förmår,
 145 Ett stycke evighet, en grund för hoppets ankar
 I vexlingens minut! Gif folken stora tankar,
 Ödmjuka i sin kraft! Allt, som förhäfver sig,
 Är dömdt till undergång. Fall väntar väglös stig,

- Och rotlös är den kraft, som ryckes från sitt fäste.
 150 Flyg, höstens biltoge, sök våren och ditt näste
 I grönska, som ej dör! Oss, som i natt och brus,
 Stå kvar på Lützens fält i kamp för världens ljus,
 Gif oss ett härdadt stål, att vapnens styrka stegra!
 Gif Gustaf Adolfs tro åt folken, och de segra!

FINSKA RYTTERIETS MARSCH
 I TRETTIOÅRA KRIGET.

I.

- Den snöiga nord är vårt fädernesland;
 Der sprakar vår härd på den stormiga strand,
 Der växte vid svärdet vår seniga arm,
 Der glödde för tro och för ära vår barm.
- 5 Vi vattnade i Nevans bad vår frustande häst,
 Han samm öfver Weichseln så glad som till fest,
 Han bar öfver Rhen vårt hämnande stål,
 Han drack utur Donau kejsarens skål.
- Och rida vi fram öfver slätter och däld,
 10 Så springa ur hofvarna gnistor af eld,
 Så haglar vårt hugg som ett hammarslag,
 Så ljusnar för verlden en framtids dag.

II.

- Var tröst, du som suckar i mörker och band!
 Vi komma, vi komma, vi lösa din hand.
 15 Der pustar ej träl i vår frostiga nord;
 Friborne vi rida i fält för Guds ord.

Vid Breitenfeld vi togo Pappenheim i vår famn;
 Vi skrefvo på Kronenbergs brynja vårt namn;

Vi svedde grått skägg för Tilly vid Lech;
20 Vi blödde med kungsblod vid Lützens häck.

Och rida vi långt från vårt nordliga spår
Till glödande drufvor och blödande sår,
Så smattra trumpeterna segerbud;
Hugg in, tappra led! Fram! Med oss är Gud.

III.

SKÖN KONST.

LUDVIG VAN BEETHOVENS MINNE.

(Konstnärsgillet's fest i Helsingfors d. 17 Dec. 1870.)

- Det stormar ute. Brak och hvirfvelvind.
 Kanonen ryter, krigets lågor brinna.
 Europa rodnar. Folkens lärarinna
 Ser barbariet klösa hennes kind.
- 5 Men ej för krigets tårar, bragd och strid
 Är denna dagens lagerkrona knuten;
 Hon kransar ljuflig, älskande och blid
 En mensklighetens seger, full af frid,
 Och binder hop ett sekel i minuten.
- 10 Säg mig den röst, den lyckliga, som talar
 Till alla folk, till hvarje mensko-bröst;
 Hvars språk förstås i Himalayas dalar
 Och ljuder välbekant i polens höst;
 Säg mig den makt, på en gång stark och vek,
- 15 Som vingar barnets oskuldsfulla lek,
 Som eldar ynglingen för fädrens ära,
 Som färgar ungmöns blyga kinder skära
 Och än, när livvets afton skymmer blek,
 Förmår den frusna snön att blommor bära!
- 20 Det är musiken. Det är englasången
 Från alltets onämnbare harmoni,
 Som i det brystna stoftet ligger fången
 Och känner sig i tonen åter fri.
 Det är den fallna, bundna menskoanden,
- 25 Som i sin trängtan, skakande på banden,
 Uppsamlar hvarje fjerran återljud
 Af sin så bittert sörjda frid hos Gud.

Och liksom ljuset bryts i molnens dimmor,
 Så färgas tonerna i menskans barm
 30 Än glada, leende som solskensstrimmor,
 Än veka, sorgsna, trotsiga af harm,
 Än stormiga, som hafvets vilda dån,
 Än lugna, som ett fridsbud långt ifrån,
 Än majestätiska, som stjernors flamma,
 35 I hymner till den höjd, hvarfrån de stamma.
     Om nu så outsägligt rik och skön
 Är harmonin, – om nu så utan like
 Är tonens ändlöst vida kungarike, –
 Hur mäktig måste *han* ej varit der,
 40 Som bortom grafven än dess spira bär!
 Det är den konungen vi minnas här.

Musikens barndomssaga går tillbaka
 Till söderns näktergal och nordens vaka,
 Till Orfeus och Wäinämöinens sång.
 45 Hon var naturens barn vid källans språng
 Och härmade kaskadens sorl i lunden.
 Men när den hvite Krist i verlden kom
 Och menskoandens längtan såg sig om
 På samma gång mot höjden och mot grunden,
 50 Då löstes tonens vinge, som var bunden,
 Då fick det outsägliga gestalt,
 Och jordens glädje, jordens sorg försmalt
 I harmonin, som hade ord för allt.
 Då kommo mästarne med böjda knän
 55 I Guds tillbedjan. Sekler runno hän,
 Årtusenden begrofvo sina strider
 I kyrkans lofsång. Då kom *Bach* omsider
 Att prisa under öppen himmel Gud,
 Då klädde *Haydn* musikens konst till brud,
 60 Då hördes *Händels* halleluja dåna,
 Och då kom *Mozart*, som ett vingadt bud
 Från gracers verld, att tjusa och förvåna.
     Nec ultra! ljöd det. Tonernas palats
 Skall ingen bygga högre. Mellan jorden

- 65 Och himmelen finns icke mera plats.
 Men se, en yngling, som förnam de orden,
 Steg, oförväntadt stor, ur skuggan fram,
 Djupögd, begrundande och allvarsam.
 Han mätte hela höjden af den himmel
- 70 Och hela djupet af den menskotår,
 Emellan hvilka tonens skala går
 I ständigt böljande melodiskt vimmel,
 Och fann ett ändlöst rum, som återstår.
 Han visste knappt utaf, att, än så ung,
- 75 Han hade byggt ett torn på Mozarts fäste;
 Han hade stigit högre, än den bäste,
Ludvig van Beethoven var tonens kung.
 Ja, konung var han, som det högsta fjället
 Sin krona reser öfver molnens lopp,
- 80 När morgonstrimman tidt i hanegället
 Den snöbetäckta kedjan lyser opp
 Och dalens småsten yfs att i dess skugga
 Få svalkas af de arlaregn, som dugga
 Ifrån den väldige titanens topp.
- 85 En jätte var han, som ifrån sin borg
 Såg öfver livvets trånga marknadstorg
 Långt, långt emot de obekanta landen,
 Som hägra der i skyn vid himlaranden
 Och bjuda, höjda öfver strid och sorg,
- 90 Ett hopp för hjertat och en hamn för anden.
 Han var en ocean, som i sitt svall
 Har samlat tusen strömmars strida fall.
 Hvad före honom tonens konst har skapat,
 Det har han andats in, ej efterapat,
- 95 Och andats det i välljud åter ut,
 Men omsmält och förädladt dock till slut.
 Så stiger oceanens salta våg i töcknen
 Och faller som försötmad dagg igen
 Att med välsignelse från himmelen
- 100 Bevattna rikt den ofruktbara öknen,
 Och långt från hafvet, der man icke ser
 Den forna vågens tummelplatser mer,

Ej hör en suck af böljans sorl mot stranden,
Förnimmer man dess sötma än i sanden.

105 Beethoven sjunger ur ett menskobröst
All sorg, all strid, all outsäglig trånad,
All oförklarad fröjd, all namnlös tröst,
Och hvarje ton är ur *vårt* hjerta lånad.
Han gifver åt naturens tankar röst
110 I blommig vår och i förvissnad höst;
Han låter alla tidens missljud storma
I hån mot himmelen, men griper dem
I deras öfvermod och för dem hem
Till källorna för harmonin att forma
115 Sig der till högre samklang på hans bud
Och lösta, öfvervunna, prisa Gud.
Det är det himmelska till sist, som segrar,
Det högsta, som i slutackordet hägrar,
Det goda, som ur smärtans graf uppstår,
120 Det ädelt sköna, oförgängligt sanna,
Som reser in i döden högt sin panna,
Det eviga, som fram ur tiden går.

Och därför står han än som en koloss
Långt öfver seklets stormupprörda vågor
125 För hvarje folk, som frågar tidens frågor,
För verlden, för Europa och för oss.
Och därför står han här i qväll med blida
Ljusflammande gestalter vid sin sida,
Bestrålad än af minnets stjernekrans.*
130 Ej dagen blott, en efterverld är hans,
Och hvilka blixtar genom tiden ljunga,
De fjerran sekler skola länge sjunga
Guds lof och lifvets skönhet med hans tunga
Och oförvissnad lager kransa än
135 Musikens kung, Ludvig van Beethoven.

---

* Beethovens bild var omgifven af
en elektrisk ljuskrets och vaktad af genier.

BERTEL THORVALDSEN.

*(Kantat vid hans sekularfest, firad af Konstnärsgillet
i Helsingfors den 19 November 1870.)*

Hvems är den milda röst,
Som ljuder så fjerran från
Långt genom natt och höst
Och stridernas fjerran då?

- 5 Det är odödliga gracer
På Helikons vårliga kullar.
De vira i festlig fägring
Den evigt grönskande lagern
Kring konstnärens strålande panna
10 Och sjunga årtusendens hymner:
Ära ske himlarnes konung!
Af Hans kraft har lifvet sin blomma.

- Sköld brister
I blodigt slag,
15 Svärd mister
Sin udd en dag.
Makt brytes,
Och glans förgår,
Lust bytes
20 I sorgetår.

- Men det, som de himmelska makternas val
Har vigt till ett vittne i skuggornas dal,
Det brister ej mer,
Det kan ej förgå,
25 Det störtar ej ner,
Det måste bestå
Odödligt ...
Lycksaligt leende
Med bågaren Hebe står.
30 Åt konstnärn räcker hon
Sin eviga ungdoms vår.

Drick Lethes ljufliga nektar,
 Glöm jordens sorger och vinning,
 Och lef i den vår, som fläktar
 35 Kring himmelska väsens tinning!
 För nya sekler, som randas,
 Din marmor lefver och andas.
 Ära ske himlarnes konung!
 Af Hans kraft har lifvet sin blomma!

I KONSTNÄRSGILLET'S ALBUM.

Att blicka högt mot ädla mål
 Och tänka stort om lifvet;
 Att bryta väg med viljans stål,
 Hvarhelst ett val är gifvet;
 5 Att vara sann, men se i allt
 Dess mening, ej dess nyckgestalt;
 Att storma idealets höjd
 Med segerns hopp, med ungdomsfröjd
 Och, ödmjuk för dess storhet böjd,
 10 Fläckfri dess fana bära,
 Är konstnärns bragd och ära.

1886.

KONSTNÄRSGILLET I HELSINGFORS.
(Årsfest den 6 Februari 1871.)

Hvem har samlat de moln, som på himmelen gå?
 Hvem har böljorna mätt, som mot stränderna slå?
 Hvem har räknat de lif, som en flyktig sekund
 Ha fulländat sin rund
 5 Och förgåtts i de ändlösa rymdernas blå?

De ha stigit som dimmor ur dalarna opp,
 De ha droppat sin dagg, de ha vandrat sitt lopp,
 Och när morgonen kom, var der icke ett spår

Af det lif, som i går

10 Var så stolt i sin äflan, så djerft i sitt hopp.

Blott af få är ännu på det höstliga haf

Ett försvinnande sken, der de seglat i qvaf,

Och det fladdrar, det flyr. – Det är Minnet, som än,

Likt en tröstande vän,

15 Med sin fackla belyser de drunknades graf.

Men den eviga makt, som ej döden berör,

Har de glömda ej glömt. Han till ljuset dem för,

Och han väger dem med sitt rättfärdiga ord;

Ty ett rykte på jord

20 Är för Honom ett skum, som med vågorna dör.

En stålbepansrad Norna står

På askan af det flydda år

Och på sin sköld af koppar slår.

Draktänder hon i verlden sått,

25 Och ingen statskonst har förstått

Att hejda hatets öfvermått.

Allenast ljus af höjden kan

I verldens strid bli öfverman

Och lysa jernets tid i bann.

30 Hvad namn än våldets kämpe bär,

Hur glittrande han än sig klär,

Han mensklighetens pöbel är.

Och vapenlöse ställe vi,

Att vittna mot hans barbari,

35 En ljusets adel, hög och fri.

Vi prise ingen blodig dat,
Ej storm, ej våld, ej hämd, ej hat;
Vår verd är tankens fria stat.

40 Åt snillets kamp för ädelt vett,
Åt sanning, ljus och menskorätt
Allena ärans pris vi mätt.

Dess valplats är vårt segerfält,
Dess vittnen i vår spets vi ställt,
Dess hjeltar har vår hyllning gällt.

45 Nu slute vi i minnets famn
Det flydda årets flydda namn
För efterverldens fjerran hamn.

50 Från sunnanbygd, från nordanstrand,
Från vänners krets, från fosterland,
Vi räcka skuggorna vår hand.

Allt det vi aktat högst och bäst
Må vara här en älskad gäst
Och adla Konstnärsgillet fest.

---

55 Immorteller och lager vi linde i dag
Kring de bleknade skuggornas vissnade drag
Och kring alla på jord, som i tider af jern
Äro vakter och värn
För de himmelska makternas trampade lag.

60 Och vi samle i bild till en lefvande krans
Denna tidernas vakt i ovanskelig glans.
Men den eviga Anden är en uti allt,
Fast han vexlar gestalt,
Och allt skönt är *Hans* verk, och all ära är *Hans*.

ROBERT WILHELM EKMAN.

†

I.

Den tid, när Finlands Muser längesedan
 Med svedda lockar flytt från Auras strand,
 Brann der en stjärna än i natt och nedan:
 – En målare, den främste i sitt land.

- 5 Han stod der kämpande mot mark och rubel,
 Han stod der ensam, oförstädd och arm;
 Dock glödde snilletts eld osläcklig i hans barm,
 Än brännande i qual, än flammande i jubel.

- Han kom till Åbo, kallad dit att skänka
 10 En hemlös, värnlös konst ny tillförsigt:
 Död var Lauraeus, Finnbergs duk var enka,
 Och blyg och tvekande gick Magnus Wright.
 Men Robert Ekman band de brutna länkar,
 Han tog den faderlösa penseln opp;
 15 Allt – eller nästan allt – hvad sedan blef dess hopp
 Har hvässt sitt blyertsstift vid Åbo ritsals bänkar.

- Han kom från Rom, från Mälarns kungasalar
 Han var en ung, en ärelysten man;
 Han kunde dröjt i lyckligare dalar
 20 Och skördat guld och lagrar, också han.
 Men för hans unga mod fanns intet hinder;
 Han trodde på den kraft, som allt förmår,
 Han ville smälta snön i Finlands kulna vår
 Och stänka Alpens glöd på finska ungmöns kinder.

- 25 Hans lust, den var det dittills ouppnådda,
 Det stora, djerfva. – Kungligt slöseri
 Med tankar, illusioner, grymt förrådada,
 Men ständigt nya; kraft och fantasi; –
 Sjal af ett barn, som åt sin docka fröjdas; –
 30 En gubbes flit, – en gosses ystra ras; –

En ynglings tjusta blick för hvarje kvinlig grace;
Se der det element, hvaraf en konstnär slöjdas!

Han målade gestalter, ljufva, bjerta:
För ro skull en, för nöd skull en, och en
35 I sydländsk skönhet sprungen ur hans hjerta,
Belyst af idealets återsken.
Hans dagrar strålade, hans färger glödde,
Och sjönk hans pensel stundom, menskligt svag,
Till flyktig ögonlust, han skref i stora drag
40 Dess ånger på det kors, der nådens Furste blödde.

Mer fosterländsk skall ingen konst oss gläda:
Han grep det finska folket vid dess härd,
Han band det vid sin duk, han lät det träda
För första gången in i bildens värld.
45 Och detta folk, en trumpen arbetsmyra,
Blef mildt och älskvärdt under mästarns hand;
Det stod der lugnt och stolt i kamp för fosterland;
Det slöjdade sin plog, det strängade sin lyra.

Sen gick han ut till sagans töckenfjärdar,
50 Att mejsla dimman till en fast kontur.
Formlösa skuggor långt från diktens verldar,
De fingo kropp och sprungo fram derur.
Nyfödd, i nya skapelser och tider,
Sjüng Wäinämöinen nu för sjö och skog,
55 Det gyllne Sampo smeds, och Pohjas tärna log,
Och Lemminkäinen gick med trots till nya strider.

De mästerkloke, de som mäta dagligt
Med skraddarmått ett snilles bredd och längd,
De funno mythens töcken obehagligt
60 Och Wäinämöinens näfversko befängd.
Det var för högt för dem till Ukkos boning,
Det var för djupt för dem till Tuonis natt;
De fingo pysslingar, men inga gudar fatt
Och satte sig i lugn att döma utan skoning.

65 Men Zeus allen har makt att slå titaner;
 De passa icke in i vanligt mått.
 Den man, hvars pensel öfver oceaner
 Utaf årtusenden har mäktig gått
 Att djupt ur mythens dunkel återväcka
 70 En stor, förgäten, längst förgången verld,
 Han har eröfrat mer, än hjälten med sitt svärd
 Den mannen skall dock ej enhvar till axeln räcka.

Och har han felat, var han ju den förste;
 Och högg han blindt, så röjde väg hans hugg.
 75 Vi, som i Lapplands klyft så girigt törste
 Att böka efter guldets minsta dugg,
 Vi borde ej med rika grufvor slösa.
 Den arm, som bräckte kopparbergets port
 Och brutit djupens malm, – den hade vi ej bort
 80 Först lemna utan stöd och sedan sönderklösa.

I tretti år bar Robert Ekman striden,
 I trots, förtviflan, seger, nederlag.
 Hans goda fé, hans maka, gick ur tiden;
 Då skymde aftonen för stridens dag.
 85 Med sexti vintrar och en ynglings sinne,
 Flöt källans våg otömligt rik hvar stund,
 Men öfver en vulkan, som, härjande sin grund,
 Till aska brände allt, – och nu är allt ett minne.

II.

Hvad återstår? Det är en slutad saga,
 90 Som säges om vid hvarje konstnärsgrift:
 »Der föll en gång en man» ... Men hvarför klaga?
 Vi läste ju så mången minnesskrift:
 Han var så flitig, denna goda själen,
 Och något har han visserligen gjort,
 95 Fastän man ock, tyvärr! har mången brist försport;
 Men den, som hädan gått, man trampar ej på hälen.

Och de, som uti lifvet sönderslitit
 Hans konstnärssjäl, af veka fibrer väfd,
 De undrade, att deras uddar bitit,
 100 Att pelarn föll, när han var undergräfd.
 Och de, som lemnat honom åt hans öde,
 Förgäten, ensam, stapplande och arm,
 De ryckte vänskapsfullt en blomma från sin barm
 Och kastade dess doft på mullen åt den döde.

105 Men alla vårens blommor mäktade icke
 Ge färg åt drifvorna på konstnärns graf,
 Och alla loford, dem vi efterskicke,
 Förslöa ej de törnen lifvet gaf.
 En fläkt af kärlek, som i tadlet blandas,
 110 Är som en vårluft öfver nordens snö;
 Förutan sol och vår skall konstnärn frusen dö:
 Gif därför honom dem, så länge än han andas!

III.

Jag jäfvar dagens vrånga dom och släkten,
 Som stå för nära meningarnas split.
 115 Jag vädjar till den tid, när morgonväkten
 Af efterverlden glömt båd' hat och nit,
 När det, som nu förhäfves, varder ringa,
 När det, som nu förtrampas, växer stort
 Och det, som synes nu förblödt, tillintetgjordt,
 120 Skall i odödlig glans ur Lethes skuggor svinga.

Då skola andra följa Ekmans bana
 Och öppna himmelsvidt för framtidsdag
 De nya verldar, dem han djerfdes ana,
 Men ej förmått att gifva klara drag.
 125 Det finska folket skall hans lager vira,
 Hans namn skall långt i tidens fjerran gå,
 När ingen mera mins den obekanta vrå,
 Der recensenten fällt sin sönderbrustna spira.

Ty hvarje verk skall af sin mening dömas;
 130 Det bästa af en konstnär är idén.
 Hans svaghet dör, hans brister skola glömmas,
 Hans tanke lefver, blir hans bautasten.
 Och därför må vi lifvets kamp ej sörja,
 När Robert Ekman kämpat ut sin strid
 135 Och fallit på sitt verk vid tröskeln af den tid,
 Som skall fullborda allt hvad han fick endast börja.

1874.

KONSTNÄRENS MAKÅ.

(Minne af Fru Josefina Ekman, född Pippingsköld.)

Hon räckte honom gladt sin hand
 På lifvets törnbeströdda strand,
 Hon sporde ej hvad lott han bjöd,
 Om det var lust, om det var nöd,
 5 Om han åt henne räckte
 Sitt armod eller öfverflöd.

Hon sökte ingen annan lott,
 Än tryckas till hans hjerta blott
 Och dela, mot hans skuldra böjd,
 10 Hans nederlag, hans segerfröjd,
 Hans sena aftonskymning,
 Som dagern från hans middagshöjd.

Hvar solglimt på hans lefnadsstig
 I hennes öga speglat sig;
 15 Hvert törne, som hans hjerta nått,
 Det kände hon i dubbelt mått;
 Hvar hand, som räcktes honom,
 Den tryckte hon igen så godt.

När han var svag, af striden trött,
 20 När konstnärshjertat halft förblödt,
 Då var hon stark, då var hon varm,
 Då stödde hon sin kämpes arm,

Och Gud allena visste
Den strid hon bar i egen barm.

25 Och världen såg hans namn i glans,
All ära, all triumf var hans;
Hon stod der med sin öppna famn
Okänd i skuggan af hans namn,
I lyckans dag förgäten,
30 Och alltid dock hans trygga hamn.

Nu är hon borta. Hvad finns kvar
I denna verld af hvad hon var?
Ett öde hem, en graf, en tår,
En vissnad krans från hennes bår:
35 Hans minne, det skall lefva,
Så länge Finlands konst består.

Kanske skall dock en annan tid,
Som rörd och tacksam stadnar vid
En tafla, full af friskt behag,
40 Med aktning minnas än en dag,
Att utan konstnärns maka
Fanns icke detta penseldrag.

Men Han, som en gång döma skall
Vår sjelfviskhets och svaghet all,
45 Han mäter med fullmålig vikt
Det trogna hjertats tillförsigt
Och den ödmjuka kärlek,
Som allt försakat för sin pligt.

15 April 1871.

MAGNUS VON WRIGHT.

(*Studentsång vid invigningen af hans minnesvård
den 25 Maj 1872.*)

Son af ditt land, det älskade och ljufva,
Slumra här under Finlands gröna tufva!
Fäderneslandet sänder fridens dufva*
Öfver din urna.

- 5 Stråle kring vården, der ditt namn vi skrifva,
Vårarnas fågring, vinterns hvita drifva;
Sjunge hvar morgon kring dess dunkla skifva
Lärkor af höjden!

- Frid öfver sorgen, som vårt hjerta sårar!
10 Ära ske Gud, som torkar alla tårar!
Lof ske Hans namn, som låter minnets vårar
Blomma i kärlek!

KARL COLLAN.

(*Ord till Benekens hymn
för de döda, 19 Sept. 1872.*)

- Sakta dör sången
Bort öfver sångarns graf.
Tonerna stiga
I böner upp mot höjden.
5 Stormen har omvänt
Bladen i lifvets bok;
Kristus fullände
Hvad stoftet ej förmådde!

- Vän, som oss flydde,
10 Älskade, saknade!
Kärlekens tårar

---

* Vården prydes af en hvit dufva i marmor.

Droppa på din urna.
 Fäderneslandet står
 Höstklädt omkring din bår,
 15 Kransande sonen
 Med sina sista blommor.

Slockna förklarad,
 Strimma af ädelt ljus!
 Tystna i välljud,
 20 Fagrade bland toner!
 Långt, långt i Finlands mo,
 Vidt öfver strand och sjö
 Furorna susa
 Dina sångers minne.

KARL EMANUEL JANSSON.

(Vid Konstnärsgilletts årsfest den 5 Febr. 1875.)

Har du sett huru dyningen slår emot land
 Vid Ålands tusende skär,
 Hur han drömmande ritar de linier i sand
 Som en skrift och en teckning der,
 5 Hur han rullar tillbaka och kommer igen,
 Plånar ut sina runor och ritar dem än,
     Vågens lekande,
     Nyckfullt smekande
     Fjät i sanden?

10 Då satt der en begrundande yngling och såg
 På böljors lekande skrift;
 Han förstod deras runor, de värmdes hans håg,
 Och då tog han sitt ritarestift.
 Och han sökte för drömmarnas bilder en form,
 15 Men de plånades spårlöst i hafvets storm,
     Vågens lekande,
     Nyckfullt smekande
     Fjät i sanden.

Då gick gossen att söka i rankornas land
 20 Vid Rhen sitt mästarembref;
 Der så mindes han åter de bilder i sand,
 Dem hans bölja vid Åland skref.
 Och nu fingo de reglade former till slut,
 Der fanns icke ett haf, som nu plånade ut
 25   Vågens lekande,
           Nyckfullt smekande
           Fjät i sanden.

Det var sol från hans bygd, det var hemlandsdrag
 Från barndoms lyckliga dar;
 30 Det var kyrka och folk på en sabbatsdag,
 Det var rodnande fästmöns svar;
 Det var sjömäns kajuta vid lugna skär,
 Det var konst och natur; men ännu var der
           Vågens lekande,
 35   Nyckfullt smekande
           Fjät i sanden.

Du, de gungande böljornas drömmande son,
 Hur tidigt domnat din arm!
 Det har slagit för hårdt, detta hafvets dån,
 40 Emot blommorna i din barm,
 Och de vissnade fjerran, de föllo af,
 Och nu skölja förtroliga böljor din graf,
           Vågens lekande,
           Nyckfullt smekande
 45   Fjät i sanden.

När härnäst det är vår öfver enslig strand
 Vid Ålands stormiga skär,
 Se, då rullar en dyning på nytt mot land
 För att rista sin runa der;
 50 Men då tyder oss ingen dess drömmande skrift,
 Förrän åter en yngling får fatt med sitt stift
           Vågens lekande,

Nyckfullt smekande
Fjät i sanden ...

JENNY LIND.

*(Minnesord vid Konstnärsgilletts årsfest
i Helsingfors den 5 Febr. 1888.)*

Jag såg dig så varm
I ungdomens vår
Med ros vid din barm
Och myrt i ditt hår.
5 Då sjöng du så skönt,
Som ingen ännu,
Och ingen som du
Var segerkrönt.

Du kom ju så rik
10 Från fattig stig;
En verld af musik
Låg gömd i dig.
Behag och natur
Din skala stämt,
15 Och konsten ej skrämt
Ditt hjerta derur.

Så sjöng ingen ann'
Med skolad method,
Så enkel och sann,
20 Så öm och god.
Din visa hon flög
Som fågel i skog,
Hon gret och hon log
Med låg och hög.

25 Och lyssnande såg
Europa dig mot;
Du sjöng, och det låg

På knä för din fot.
 Atlanten dig bar
 30 Till jublande vest;
 Dess kungliga gäst,
 Dess svan du var.

Der flög ej ett namn
 Med verdens vind
 35 Så buret i famn,
 Som Jenny Lind.
 Der fanns icke ett,
 Så gifvet till pris
 Åt dåre och vis
 40 I ryktets trumpet.

O fladdrande skum!
 Så stor, så berömd,
 Och vissna så stum
 Och sluta så glömd!
 45 Var detta ej fall?
 Spör dem, som ha lagt
 I ära och makt
 Sin storhet all!

Din kungliga hand
 50 Fritt kastade af
 Den boja, som band
 Applådernas slaf.
 Du steg från din thron
 Till make och hem
 55 Att sjunga för dem
 Din ljufvaste ton.

De korades väg
 På jorden är så;
 Med stapplande steg
 60 Till målet de gå.
 De vada i grus,

De luttras i glöd,
 De finna sitt stöd
 Och slockna i ljus.

65 Nu är ju ditt lif,
 När bort du har gått,
 I täflarnes kif
 En saga blott.
 Det vållar dem sorg,
 70 Att förr dock *en*
 Stått bländande ren
 På marknadstorg.

Din stjärna gått ner;
 Nu hvilar du gömd,
 75 Men älskad långt mer,
 Än fordom berömd.
 Sof, lyckliga, sof,
 Och vakna en gång
 Att blanda ditt lof
 80 Med englarnas sång!

TILL EN SKÅDESPELERSKA.

I.

Att vara allt och trött till intet falla;
 Att dö sig sjelf och födas om för stunden
 För att, i nya väsens former bunden,
 Till lif poetens drömnda skuggor kalla;

5 Att tjena nycken och beherska alla;
 Att fångsla menskolifvet i sekunden
 Och le, med eget qval i hjertegrunden;
 Se der den verld, der scenens män befalla!

Men klappar hjertat under silkeströja,
 10 Hur stark att bära, stark att allt försaka,
 Skall ej en qvinna på kothurnen stå;

Än smidig ranka, som en fläkt kan böja,
 Än furie, som mäktar throner skaka,
 Än hjeltedjurf – och qvinna, ack, ändå!

II.

15 Derute sorlar en förveten skara.
 Der gäspar en, der hörs en annan klandra;
 Applåden öfverröstar alla andra,
 Och skratt och snyftningar sig sammanpara.

Men hon på tiljan får dem icke svara.
 20 Försjunken i sin uppgift, skall hon vandra,
 En otillgänglig, drömmande Cassandra,
 Som lifvets dunkla gåtor skall förklara.

Hon hänför, tjusar, eldar, strider, vinner,
 Besvärjer lefvande och väcker döda,
 25 En krönt idol på ögonblickets thron;

Men i kulissen hennes verld förbrinner,
 Ur askan måste gnistan åter glöda ...
 Hvem är så rik, hvem är så arm, som hon?

III.

O hjerta, dömdt att dina slag fördölja,
 30 Hur länge skall du dina portar regla?
 Hur länge skall du, som vulkanens kegla,
 Förbrännas af den eld, som djupen hölja?

Hemlösa, sköna, månbelysta bölja,
 Hur länge skall du utan fäste segla?

- 35 Hur länge skall du rampens lågor spegla
Och alla lifvets marknadstorg beskölja?

Sök hamn vid klippor, som ej mer förvittra;
Gå, vilsna bölja, gå din strand till möte,
Och gläns i morgonsolens purpurskrud!

- 40 Vänd från de segrar gömda qval förbittra
Tillbaka till naturens enkla sköte,
Till hem, till make, till dig sjelf, till Gud!

1876.

FLICKAN FRÅN MILETOS.

- Jag såg antiken i höga salar,
De mejseldikter, der marmorn myser,
De döda läppar, der stenen talar,
De släckta ögon, der snillet lyser.
5 Hur fint, hur ädelt, hur lugnt var allt,
Hur underskönt och ändå – hur kallt!

- Trött af beundran, jag ville hasta
Ur salen bort, då en liten flicka
Jag såg i marmorn en knota kasta
10 Och fri och lycklig emot mig blicka.
Det var ett lekande barns gestalt,
Men se, hon värmde, hon lyste allt!

- Nu lefde stenen! När menskohanden
Gaf form åt klippornas innanmäte,
15 Frigjordes den i dem bundna anden,
Steg fram i mästartens gudsbeläte
Och vardt odödlig, som han, – men sten!
Odödlig blott i hans återsken.

- Du täcka barn från Homeros' kulle,
20 Ej trodde du i din korta lycka,
Att, gräfd ur gruset, du åter skulle

Med dina lekar en framtid smycka
 Och, efter tusen och tusen år,
 Le lika glad, som du log i går!

- 25 Se, Zeus Olympiern är förgången,
 Och Afrodite är sönderbruten,
 Men du, du lefver, i marmorn fången,
 Och band årtusenden i minuten!
 Du var ett barn i din oskuld, du,
 30 Och *derför*, derför du ler ännu.

1878.

CENDRILLON.

– Hur faller släpet och hur klär rosetten?
 Hur sitter lifvet? Är han snörd, korsetten?
 Är håret pudradt à la Pompadour?
 Är ögonbrynet penslad fin natur?

- 5 Vet, Cendrillon, i qväll är bal hos kungen.
 Nej, rör oss icke! Fy, den svarta ungen!
 Prins Hjertekläm skall börja valsen der;
 Jag spår, att han i en af oss blir kär.

- Ack, vore jag en mygga der i salen!
 10 – Du, Cendrillon, ha ha, vill du till balen,
 Barfota, sotig, ful ... i ett palats?
 Nej, blif i askan du, det är din plats!

- Och systrarna, de åkte bort i qvällen.
 Den frusna Cendrillon satt kvar på hällen;
 15 Kring skuldran föll de rika lockars våg,
 Och med en stjernblick hon i askan såg.

- Der låg en gnista, slocknande i härden.
 – Du lilla gnista, glömd af hela verlden,
 Hvar är den andedrägt, som, stark af hopp,
 20 Skall tända dig till ljus och värme opp?

Då kom en fé, de glömdas fé, som spanar
 Fördolda skatter, hvilka ingen anar,
 Och hon fått makten, för sin kärleks skuld,
 Att kläda allt hvad hon rör vid i guld.

25 Hon rörde med sitt trollspö den förskjutna.
 Oanade behag, i ringhet slutna,
 Uppväxte som en vår i bortglömd dal.
 Så kläddes Cendrillon till kungens bal.

Hon trädde in, som höfvisk sed det bjuder,
 30 I vårdad dräkt, men utan smink och puder,
 Med kammad lock, så morgonfrisk och glad,
 Som vårens björk med dagg på späda blad.

Hon dansade med prinsen; han var fången.
 Hon talade ett språk, nytt i salongen;
 35 Det var som fågelsång i hemlandsskog,
 Det kom från hjertat, och det hjertan tog.

De trötta systrarna, det lefnadsmätta,
 Förslitna hofvet undrade med rätta
 Hvar hon kom från, som på en kunglig bal
 40 Lagt frisk natur i konstens ideal.

Men när hon dansat, sjungit och förtjusat,
 Försvann hon, som den vind i skogen susat,
 Och ingen skulle anat hennes bo,
 Om hon ej tappat nyss sin ena sko.

45 Nu söker prinsen foten, måttet, maken
 Till denna sko. Hvar fot klär nu sig naken,
 De stolta systrar hugga af sin tå,
 Men skon, men skon, den passar ej ändå!

Jag vet likväl en fot, som fyller måttet;
 50 Jag sett hans spår, jag hört hans steg i slottet,

Men tyst, det är en hemlighet! Ja, ja,
Jag vet, att skon är märkt med I. och A.

När prinsen finner denna fot, den rätta,
Skall kronan han på egarinnan sätta,
55 Och detta kungabarn, i kojans krönt,
Skall blifva ödmjukt ännu mer än skönt.

Den glömda gnistan, slocknad halft i härden,
Skall gå med glans och värme ut i verlden
Och glädja alla, hvilkas andedrägt
60 Har denna flamma ur dess aska väckt.

2 Febr. 1881.

TILL FREDRIK PACIUS.

(Trettionde årsdagen af Kung Karls Jagt d. 24 Mars 1882.)

Nu duggar regn öfver skogens toppar,
Nu droppar vår öfver rosenknoppar,
Och ned från stjernorna droppa år
Med dag af silfver i grånadt hår.

5 Och tretti år från den qväll oss skilja,
När mästersångarn på scenens tilja
Såg rundt omkring sig, förtjust och varm,
Sin unga skara med sol i barm.

Det var ett jubel i körens leder,
10 Orkestern lade sin stråke neder
En qväll, den nittonde dag i Mars;
Sed vita brevis & longa ars.

Snart följde qvällen den tjugufjerde,
När Jagten red öfver Ålands gärde.
15 Hur blek gaf mästaren först signal!
Hur segerstolt blef ej hans final!

Der fanns ej gubbe, för sval att brinna,
 Ej man, ej yngling, ej barn, ej qvinna,
 Der fanns ej ungmö med ögon blå,
 20 Som icke smälte i tårar då.

Och sen vid festen, hur oförgätlig,
 Hur öfversvallande rik, omätlig
 Bröt ej hvar känsla sin sprängda hamn
 Med hand i hand och med famn i famn!

25 Är det ej facklor i nattens timma,
 Är det ej vårsol i höstens dimma,
 Att minnas detta med hjerta ungt
 Och sjelf ha varit dess medelpunkt?

Hvad mer, om länge förbrunnit glöden,
 30 Om unga kinder ha blekts i döden,
 Om få med mästaren än stå kvar
 Att gamla vittna om ungdomsdar!

Hvad mer, om sjelf han, ett grånadt minne,
 Ej står, som fordom, med taktens pinne
 35 Och för sin skara till seger an;
 Det är dock alltid och alltid han!

Allt, allt hvad skönt genom Finland brusar
 I toners vågor och örat tjusar,
 Det följer honom i spåren än,
 40 Det är hans segrar, som gå igen.

Att lösa det, som i stoffet trälar,
 Är Andens väg genom menskosjälar.
 Allt högt, allt ädelt i färg, i ljud,
 I form, i tankar, det prisar Gud.

45 Och att ha lefvat för Andens strider,
 Det är att lefva för alla tider,

Det lyser långt genom årens snö,
Det kan förgätas, men kan ej dö.

Långt skall Kung Karl sina elgar jaga,
50 Men när han är en förgäten saga
Och när han »ilat från Finlands strand»,
Då sjunger Finland ännu »Vårt Land».

VAR LUGN FÖR VÅR TID!

O Allah, bad dervischen vred,
Slå målarn, slå skulptören ned!
Hvad gör du väl med dessa trälar?
På domedag stå de med skam,
5 När deras bilder stiga fram
Och ropa: gif oss våra själar!

Var lugn för vår tid, gamle gäck!
När Allah mönstrar penselstreck
Och mejselhugg på Edens ängar,
10 Högst få figurer ser han då,
Der någon själ kan husrum få,
Men alla ropa: pengar! pengar!

1876.

IV.

NATUREN OCH LIFVET.

MOTIV.

Vinterqväll.

(Landskap.)

- En skogsväg. Granar, drifvor, klippor, skuggor.
 Till venster eldens spår. Förhärjad skogsmark,
 Halfbrända, svarta stammar öfver snön,
 Spöklikt bizarra, hotfullt sträckta armar.
- 5 Till höger månen, hängande i granen
 Och klart belysande en häst, en släde,
 En pelsklädd man. Det går i muntert traf;
 Man tror sig höra bjellrans glada klang,
 Och framför släden vädrar friska vargspår
- 10 En lekfull stöfvere af ädel ras.

Midsommarnatt.

(Landskap.)

- Så ofta måladt, aldrig återgifvet!
 Ej natt, ej dag, ej stjernor, sol och måne,
 Och dock ett landskap i förklaradt ljus.
 I söder himlen klar, i norr en molnvägg.
- 5 En höjd, en slätt, en flod, en kyrkas torn,
 En gård, en lada och en häst på bete,
 Allt ensligt, enkelt, vanligt – hvarför ej?
 Det obeskrifliga, som flyr för penseln,
 Är dagens krona öfver nattens panna.
- 10 Allt hvilar, strålar. Hvadan kommer ljuset?

Dess källa flödar och kan icke skönjas.
 Det kommer ej från höjden, ej från dalen,
 Det lyser öfverallt. Det är ursprungligt,
 I luften, slätten, floden, byggnaden;
 15 Det går från föremålen sjelfva ut,
 Det är hvart skapadt tings fördolda själ,
 Som andas ut i nordens sommarnatt
 Sin gömda längtan och sitt tysta hopp.
 Gå, mästare, som väljer dina dagar
 20 Och omsorgsfullt fördelar skuggans mått,
 Gå, gif oss, om du kan, naturens själ,
 En dagklar natt, ett landskap utan skugga!

Utsäde.

(Genre.)

Ett kabinett. Lyx. Damast. Spegel. Solsken.
 Spår af en slutad morgontoilett.
 En shavl, en toffel, en essence, en kam,
 En rosenbuske. På dess knopp en spindel.
 5 En étagère med grannt inbundna böcker
 Och en förgäten bibel upp och ned.
 Två unga systrar, tolf och fjorton år,
 Begagna skolans fridag för att leta
 I mammas gömmor. De ha funnit något:
 10 En bok, nyss läst, men undangömd för dem.
 Hvad är det? »Fällan» eller någon annan
 Af tidens sopor, – intressanta laster
 Och styggelserna af ett uselt lif
 Förutan heder, blygsel, tro och sed.
 15 De två fördjupa sig i ifrig läsning.
 Den äldre tyckes sluka hvarje rad:
 Högröda kinder, ögon stirrande
 Och munnen öppen, medan yngre system,
 Som lagt sin arm omkring den äldres skuldra,
 20 I menlös häpnad stafvande på gåtan,
 Tycks fråga hvad författarns mening är.

Mer vet ej taflan. Endast bakom ramen
 Har någon engel tecknat upp hans namn,
 Som hånlog åt det tryckta ordets ansvar
 25 Och sådde gift i unga hjertans vår.

Kommunismens vagga.

(Genre.)

En gata. Hamburg? London? Wien? Paris?
 Qväll. Mörker. Storm. Den stora spegelrutan
 Af en butik för alla läckerheter
 Från jordens haf och länder, klart belyst.
 5 Allt dukas upp för vandrarns lystna blick,
 Allt doftar lust, allt skiner välbehag.
 Stig in! Förnimmer du ej Herrens ord:
 »Jag hungrade, och du gaf mig att äta» ...
 – Ja, med ett tillägg: ät, om du har guld!
 10 Längst in i detta rika paradys
 Framskymta skuggor, sträckta i divanen
 Vid berg af ostron, hummer och champagne.
 Men utanför stå, halft i gatans mörker
 Och halft förbländade af rutans dager,
 15 Vid dennas ena hörn en svulten usling,
 I trasor klädd, och vid det andra hörnet
 En fattig mor med ett förhungradt barn.
 Du, som der inne sitter mätt vid bågarn,
 Drif bort dem, om de lystet stirra in!
 20 Skjut ned dem med kartescher, om de sträcka
 Sin magra hand mot dina läckerheter
 Och säga till dig: egendom är stöld!

*Katolicismens enka i Finland.**(Historiemålning.)*

En höstkväll. Nådendal. Ruin af klostret.
 Solnedgång. Hafvet purpurrödt i vester.
 Man ser en skara bilderstormare,
 På gyckel styrda ut i biskopsmössor
 5 Och nunnedok, i nysstånd eld förbränna
 Reliker, helgonbilder, rosenkransar ...
 Belyst af skenet från papismens aska,
 Står, åtti år, i brigittinerdrägt,
 Den fromma syster Elin, sista nunnan
 10 I Nådendal. Hon knäpper sina händer,
 Med tårögd blick, kring helga krucifixet.
 Hon ser sitt tidevarf med henne dö.

*Töcknen vid Lützen.**(Historiemålning.)*

Grå morgonskymning. Höstluft. Täta töcken.
 I töcknen skymta krigare och hästar,
 Slagfärdige i långa, slutna leder.
 Pikspetsar, hillebarder, slitna fanor
 5 I taflans bakgrund genomstinga dimman.
     Den store konungen har hållit stilla
 Vid högra flygeln på sin hvita häst.
 Hans blick är lugn, som när man slutat af
 Sin räkenskap med menniskor och Gud.
 10 Och nu har psalmen tystnat. Leden skyldra.
 Stridshästens hofvar skrapa fältets mull.
 Signalen väntas. Fjerran glesna töcknen.
 Man ser novembersolens bleka sken
 På Lützens qvarnar ... Nu!

Dothan.

(2 Kon. 6: 15–17.)

- Natt. Stjernlös himmel, höljd af tunga moln.
 Den varma luften fylld af balsamdoft.
 Svagt månsken. Lätta, dimmiga konturer
 Af fjerran berg. Ett fikonträd. En ceder.
- 5 Den ljusa strimman af en liten bergsflod.
 Knappt urskiljbara mörka punkter teckna
 Shakalerna, som dricka vid dess rand.
 I förgrunden till venster tält i skuggan,
 Vaktposter, vapen, och i månens ljuskrets
- 10 Till höger fästet Dothans gråa murar.
 Två män vid murens torn. Den ene säger
 Med dämpad röst: Ve oss, allt hopp är ute!
 I qvällens mörker kom assyriern
 Med väldig härsmakt ringande vår borg.
- 15 Han söker dig, Elisa. Flykt omöjlig:
 Det gamla fästet står ej honom mot.
 Den sol, som uppgår, är vår sista sol.
 Den andre, högre, lyfter upp sin arm
 Och säger, pekande i mörkret ut:
- 20 Klenmodige, som icke känner Herrens
 Den Högstes allmakt, vet du ej, att flera
 Stå med oss, än de, som stå oss emot?
 O Herre, öppna denne mannens ögon!
 Och följande den sträckta armens riktning,
- 25 Betraktar tjenaren de fjerran bergen
 I öster ... Se, då bräcker morgonrodnan.
 Eldstungor flamma upp vid himlens bryn,
 De undersköna skyar fått gestalt.
 Oöfverskådelig, en mäktig rad
- 30 Af brinnande, hotfulla legioner,
 Stridsvagnar, resenärer, furstar, throner,
 Utbreder sig långs horizontens rand,
 Och skenet af de tusen sinom tusen

Härskarorna ur evighetens djup
 35 Förbländar skumma menskoblickar ...

Taflan

Bär bortom ramen aningens fullbordan:
 Assyriens här i fruktan och förvirring,
 Ett brådstört aftåg, en befriad borg,
 40 En Guds profet, som utgår till sin sändning,
 Och minnet af en blixalik, hastig skymt
 Af det osynliga, som famnar verlden.

De många boningarna.
 (Joh. 14: 2.)

Natt. Österlandets stjernor tindra klara.
 Oliveträden stänka svarta skuggor
 På bergets sluttning. Fram ur dunklet träder
 En liten skara mantelhöljde män.
 5 Man kan ej skilja deras anletsdrag,
 Men deras skepnader afteckna sig
 Tillräckligt tydliga mot stjernehimlen.
 En man går främst. Han pekar med sin hand
 Mot dessa fästets myriader verldar
 10 Och säger tröstande till allt, som lider,
 Förvissnar, sörjer, längtar, hoppas, dör
 På denna jord: »Uti min Faders hus,
 Der äro många boningar. Jag går
 Att reda eder rum.»

Vid dessa ord

15 Fly jordens skuggor som en remnad förlåt,
 Och tiden droppar som ett sandkorn bort
 I det oändliga ...

1884.

NOVEMBERQVÄLL.

I.

Det är novemberafton. Brasan sprakar.
Det gamla uret knäpper. Regnet strömmar,
Och hafvet dånar, skogens fura brakar.

Der ute skenar storm med lösa tömmar.
5 En gammal man sin stol mot elden makar;
Hans trogna maka sitter tyst och sömmar.

De kära barn, som lekte förr derinne,
Ha gått att vårda andra härdars lågor
Och lemnat hemmet blott ett älskadt minne.

10 Natt faller öfver mörka vestervågor,
Höst faller öfver gamle forskarns sinne,
Och dunkla vakna menskolifvets frågor:

Om Han, som velat så vårt väsen dana,
Har lagt i andens djup en outsläcklig,
15 Odödlig törst att verka, forska, ana;

Hvi är då andens hydda byggd så bräcklig?
Hvi gistnar hon i midten af vår bana?
Hvi mätes lifvets dag så otillräcklig?

Hvad är den sanning menskan träget samlar,
20 Den mödosamt förvärfda visdomsskatten,
När öfver henne murkna huset ramrar?

En brusten bubbla blott, en droppe vatten,
Som mot sin strand i oceanen famlar
Och rinner väglös, spårlös bort i natten.

25 Allt hvad i menskobröst slår ut förmätet,
Som evighetens halft utspruckna knoppar,
Förgås i bottenlösa djup förgätet.

Verldshafvet sväljer dessa glömda droppar,
Oöfverskådligt stort i majestätet
30 Af nya, skumbetäckta vågors toppar.

Atom af stoff, ditt fäste skall förvittra!
Vid kedjan fjettrad är i dig titanen,
Som ville med sin ljungeld bergen splittra.

Skumögda tankar, huru vidt I spanen,
35 I sen blott söndersprängda bubblor glittra
Långt i den månbelysta oceanen.

II.

Då vidrör tyst
En sakta fläkt
Den gamles kind.
40 En andedrägt
Af sommarvind
Hans panna kysst.
Han känner den,
Han hör en röst,
45 Hvars kära ljud
Han väl förstår.
Det är hans brud
Från ungdomsår,
Hans mandoms vän,
50 Hans ålders tröst,
Hans källas rand
I ökensand,
Hans andes ro
I Kristi tro.
55 »Och är så kort
Ett menskolif,

Och flyr det bort
 I tankars kif
 Och aldrig når
 Det mål det valt,
 60 Hvad återstår,
 Om det fått *allt*?
 Att allt förmå
 Och sedan, mätt,
 Med stoftets rätt
 65 Till hvila gå,
 Är *det* ej fall?
 Är *det* ej död?
 Men att gå gladt
 Med längtans glöd
 70 Från qväll och natt,
 Från brist och band,
 Från skuggors land
 Och frågors brus
 Till kraft och ljus,
 75 Till visshet all
 Och stiga fri
 Från höjd till höjd
 I harmoni
 Och segerfröjd,
 80 Är *det* ej, säg,
 En andes väg? ...
 Välan så skrif
 På allt, som var
 Och än är kvar,
 85 Din frågas svar:
 Odödligt lif!»

III.

Det klarnar. Himlen sina stjernor tänder.
 Midnattens skuggor skyggt på ljustet skefva,
 Och stormen tystnar, lugnet återvänder.

- 90 Trött att i vilsna tankars mörker trefva,
 Den gamle fattar trogna makans händer
 Och säger ungdomskraftig: *jag skall lefva!*

1886.

VÅRMORGON.

Jag stod vid stranden af nordens frusna haf.
 Det sof i kedjor. Böljorna lågo döde,
 Och allt var glänsande flackt och tyst och öde,
 En stor, en stum, en dyster, en praktfull graf.

- 5 Det var om våren, och lifvets makt var lös,
 Men frostig drog en vind öfver isens kanter,
 Der skeno tindrande tusen diamanter,
 Och ögat bländades, ack, men hjertat frös.

- En nordvind brusade: säg, hvar finns en mur
 10 Så stark, som min, emot onda vågors lystnad?
 Se, här är storhet och makt och glans och tystnad,
 Lugn, enhet, enkelhet, ordning och natur!

- Vårfläkten hviskade: denna natur är död;
 All denna storhet är blott en frost från polen,
 15 All denna glans är ett ljuget sken från solen,
 All denna tystnad är öknens qväfda nöd!

- Rebell, hvad vågar du? ... Men i morgonprakt
 Steg vårsol, strålände klar, på himlabågen.
 Hon såg med älskande blick på frusna vågen,
 20 Och tårögd töade isens jättemakt.

Och hafvet andades fritt med lösta band;
 En djup, omätelig suck af sällhet skälfde
 Från strand till strand och från våg till våg, som hvälfde,
 Ändlös och skimrande bort mot himlens rand.

- 25 Och der vardt fradgande skum och böljors kif;
 En störtsjö svallade vred mot vinternästet;
 Men hög och segrande lugn steg sol på fästet,
 Ty dödens makt var bruten, och der var lif.

1876.

SEXTIONDE FÖDELSEDAGEN.

(Till L. B. den 7 April 1888.)

I.

Det är ej åren, som oss öfverlista.
 Tid! Hvad är tid? En droppe evighet.
 Det är af inre nötning, som vi brista,
 Det är vi sjelfva, som oss sjelfva mista.

- 5 Hvad är en vår, om ej naturen knoppas?
 Hvad är en höst, om ej vårt bröst är kallt?
 Att vara ung, det är att hoppas allt;
 Att vara gammal, är att mer ej hoppas.

II.

- De, som här nere efter målet famla
 10 Och ej till nya verldar byggt en bro,
 När alla vårens gröna luftslott ramla,
 Beklaga dem, min vän! *De* äro gamla.

- Vi lyckliga, som efter dagens tunga
 En droppe morgondagg bevarat än
 15 Och vänta, när vi nalkas skymningen,
 Ett nytt, odödligt ljus; – *vi* äro unga.

III.

Maktlösa, år och öden oss bekriga;
 Oss träffar tidens pil i skalet blott.

Vi gå mot hösten oförvissneliga;
 20 Ju mer vi böjas, desto mer vi stiga.

Men Herre, som för oss lät ljuset tändas,
 Gif oss, att hvarje våg af år och tid
 Må skölja bort det stoft oss låder vid,
 Att vi må renas, helgas och fulländas!

JULGRANEN I KONSTNÄRSGILLET.

Nu gifver skogen oss sin gran,
 Nu gifver julen oss sitt ljus,
 Nu landa vi från lifvets brus,
 Som från en stormig ocean,
 5 Tillbaka vid vår barndoms strand
 I forna lekars glada land.

Och nu så kommer konsten fri
 Tillbaka till sin första hamn,
 Naturens rika modersfamn,
 10 Dess första, bästa poesi,
 Dess första, renaste plastik,
 Dess måleri och dess musik.

Om nu vi kunde glömma allt,
 Som ligger mellan barndomsdar
 15 Och denna spillra, som är kvar
 Af forna julars ljusgestalt,
 Hur lyckliga vi skulle då
 Till våra lekar återgå!

Hur ha vi icke jagat sen
 20 Förutan rast på villospår
 Den falska lycka, som förgår,
 Det ideal, som är blott sken!
 Beständigt ha från oss de flytt,
 Beständigt söktes de på nytt.

25 Vi måste jaga. Utan strid
 Vann ingen kämpe segerns lön,
 Men hvarför är en gran så grön?
 Och hvarför är en vår så blid?
 Och hvarför tändes nu så gladt
 30 Ett stjerneljus i vinternatt?

För att allt hvad oss lifvet bjöd
 Är blott en cirkelgång till slut
 Till samma punkt, der vi gått ut,
 Till gnistan, som har tändt vår glöd,
 35 Till denna idealets verld,
 Från hvilken börjades vår färd.

Och om vi svika denna bild,
 Mot hvilken själens famn är sträckt,
 Och om i lifvets aftonväkt
 40 Vår morgonrodnad är förspilld,
 Hvad återstår vår vissna stam,
 När vinterstormen hvirflar fram?

Men du vår gamle, trogne vän,
 Du gröna gran, du skogens son,
 45 Som kom de fjerran tider från
 Att lika ung oss fröjda än,
 Dig helsa vi med julefrid
 Välkommen från vår barndomstid!

Välkommen åter, ljus och varm,
 50 Till barnafröjd i stad och land,
 Till snöig mo, till isig strand,
 Till vissna hjertan, frusen barm,
 Välkommen, strålande och säll,
 Till Finlands kulna juleqväll!

20 Dec. 1876.

QVINNANS RÄTT.

(Tillägg till en lika benämnd engelsk dikt från 1872.)

»Och ställ till Gud din rätt!» – Ja, i sitt rike
 Har Gud dig ställt som mannens vederlike,
 Hans hjälp, till hvilken han sig hålla må.
 Välan, så upprätt vid hans sida stå!

- 5 Din rätt att älska, tjena och försaka,
 Att bedja, trösta, vårda, sömnlös vaka? ...
 Hvad värde har ett offer då, som ditt,
 Om detta offer icke bjudes *fritt*?

- Hur skall till evigt ljus du leda mången,
 10 Om sjelf du går i blinda mörkret fången?
 Hur skall du vårda tankens späda brodd,
 Om, tanklös sjelf, du talar oförstådd?

- Hur skall det höga kall dig varda gifvet
 Att leda barnets första steg i lifvet,
 15 Om detta lif, så ändlöst rikt och stort,
 För dig begränsas af din hyddas port?

- Hur skall du lefva för dem dig tillhöra
 Och ej förstå den verld, der de sig röra?
 Och vill du dö för dem, som blomman dör
 20 I höstens frö och vet ej sjelf hvarför?

Men är du svag, – hvem känner ej de orden? –
 Så mins, att i det svagaste på jorden
 Är kraften ofvanefter stark som stål,
 När detta svaga väsen vet sitt mål!

- 25 Ur lätta moln den starka blixten ljungar.
 Har du sett svalan skydda sina ungar?
 Hvem är så mild, som vårens andedrägt?
 Och se hur allt förvandlas för hans fläkt!

Du är en makt; det ordet kan ej jäfvas;
 30 Men makt skall odlas för att ej förqväfas.
 Den källa, som bevattnar fält och land,
 Skall ej försina i den torra sand.

Din rätt, o Qvinna? Hvarför gå till rätta?
 Kom, huld som förr, att våra sorger lätta,
 35 Men träd med klarnad blick i lifvet in,
 Och då är halfva menskligheten din!

1889.

NOLI ME TANGERE.

Du, som älskande kom och förlåtande gick
 Med det eviga lifvets förklarade blick,
 Hvarför tystnar min sång,
 Som du vingat en gång,
 5 Vid ditt älskade minne så bäfvande stum?
 Det osägliga flyr från hans fladdrande skum.

Du, du var ju i allt, hvad jag lyckligast drömt,
 Jag har sett din gestalt i det bästa jag gömt,
 Och ännu ser jag dig,
 10 O, så högt öfver mig,
 Utan suck, utan tår, utan ord, utan namn,
 Men så strålande ren i din Frälsares famn!

1889.

DE GAMLAS KADRILL PÅ DE UNGAS BRÖLLOPP.

Han. Min fru, er hand för en kadrill!
 Förlåt; det är visst länge sedan ...

Hon. Åh ja, med nöje, om ni vill.
 Det var den sextonde April,
 5 I lifvets ny. Nu ha vi nedan.

Han. Den sextonde? ... Ah, jag förstår.
 Hur snabb oss tidens bölja jagar!

10 Vi mötas efter tretti år
 Med våra första gråa hår,
 Och ni, Marie, ni räknar dagar!

Hon. Man glömmer tårar och förtret,
 Man glömmer löjen, tankar, tycken;
 Men hjertats första hemlighet,
 Dess första dröm, som ingen vet,
 15 Den glömmes ej, fast sprängd i stycken.

Han. Ni fyllde sjutton år. Jag såg
 Er, och blott er, på glada balen.
 Er fot var vind, er barm var våg;
 Er skira hvita klädning låg
 20 Lätt som en dimma öfver dalen.

Hon. Med söndertrasad fäll, ack jo!
 Det fanns ju sporrar i salongen.
 Med raknad lock och kippad sko,
 Varm, yr af glädje, blind af tro,
 25 Flög jag att andas på balkongen.

Han. Jag följde er. En qväll så ljum,
 Så tjusande i ljus och skugga.
 Så ensligt tyst, så drömlikt skum,
 Så rik på känslor, fast så stum,
 30 Som vårens första dofter dugga.

Hon. I lugna vikens dunkla sköt
 En stjärna spilt sin rena flamma.
 Hon kysste spegeln, log och slöt
 Sitt silfveröga, när hon flöt
 35 I aftonmolnet med detsamma.

Han. Osedd, oanad, oåtspord,
 Såg jag bakom er stjernan stiga
 Och hviskade ett enda ord,
 Det ljufvaste på denna jord ...

- 40 *Hon.* Nog, nog, min herre!
Han. Jag skall tiga
 Det var ju blott en kort minut
 Af långa år i strid och vaka;
 Men intet, intet plånar ut,
 Från denna stund till lifvets slut,
 45 Den blick ni sände mig tillbaka.
- Hon.* Ni skämtar. Var ni icke fri?
 En flamma här och der den andra.
 Ni gjorde snart ett godt parti ...
Han. Min fru, det gjorde också ni!
 50 Är det väl ni, som bör mig klandra?
- Hon.* Ni lekte eld. Ni skördat brand.
Han. De unge slösa kungariken.
Hon. Ni sökte lust, men skydde band.
 En qvinna säljer ej sin hand,
 55 Om hon förut ej känt sig sviken.
- Han.* Hvad? ... Om den sextonde April
 Jag vid mitt enda ord ej stannat,
 Så hade ni ... *ni* hört mig till?
Hon. Allt är dock bäst som Gud det vill;
 60 Det vore synd att tänka annat.
- Han.* Ett ord för litet! ... Däre jag!
 Hur sällsamt falla lifvets lotter!
Hon. Nej, klandra ej en högre lag!
 Då vore ej min son i dag
 65 En lycklig brudgum åt er dotter.
- Han.* Må sällare bli deras band!
Hon. Och ingens hjerta sönderslitet!
 Kadrillen börjar. Här min hand.
 Ett ord för mycket är ibland
 70 För lifvets lugn ett ord för litet.

RIGI KULM.

- Myggsvärmen är på ströftåg i Luzern,
 Hotellens, lejonens, turistens stad,
 Alpjättens gryta, der hans blåbärssoppa
 I Vierwaldstädersjön nu alla somrar
 5 Serveras vid Europas table d'hôte.
 Det glatta, högförnäma Rigi kastar
 Sin molnkyss åt den skroflige Pilatus
 Och bidar stolt, i töckenslöja höljdt,
 Den lystna svärmens anfall. Tjensteanden,
 10 En smidig gnom i frack och hvita handskar,
 Kringfladdrar staden med turistprogram:
     – Milord, man klättrar icke mer på berg,
 Man åker upp till molnen. Tag en frukost,
 En flaska sherry. Sedan en kupé,
 15 En plaid, en soffa. Kuggen griper in,
 Och branterna försvinna. Ni kan sofva,
 Om ni ej föredrager att med kikarn
 Se sneda hus och skefva vattenytor.
 Man stiger, en på fyra. Bagatell!
 20 Nu är ni här, – på Rigi Kulm. En matta
 Af sjöar, fält och byar under er,
 Och ramen magnifik. Superba snöberg;
 Konditorn gör ej bättre. Hvad behagas?
 En pappersknif? En vy? En edelweiss?
 25 Ett småtäckt minne bör man föra med ...
 Försumma icke solen! Hon går ned,
 Och hon går upp, alldeles som hos andra,
 Men här gör henne taflans ram pikant.
 Gudomligt, hvad befalls? Man kunde tro sig
 30 Förflyttad till en scen i »Afrikanskan».
 Ni kan dinera, sedan ni sett allt;
 Man spisar i hotellet dyrt, men godt.
 Societén är utvald. Fina viner
 Och qvicka damer. Sällskapstonen fri;
 35 Hvarför genera sig i etherns rymder?
 Ni slutar qvällens livvade bankett

På mjuk madrass och åker, motionerad,
 I morgon lika komfortabelt ned.
 Materien är besegrad. Tron behöfves
 40 Ej mer att flytta berg. I våra dagar
 Är snillet den titan, som stormar himlen,
 Och jord och himmel ni befalla skall
 Med några lumpna mynt af gul metall.

Slut är bankettens støj. Hotellet sofver.
 45 Natt täcker oerhörda, dolda djup.
 En fuktig håll, ett enda litet felsteg,
 Och vandraren försvinner skugglikt, tyst.
 Tät dimma. Intet ljus. Ej ljud, ej spår,
 Ej fläkt, ej lif, ej tid, ej tanke mer
 50 I denna toma, döda ödemark.
     Då vaknar i de mörka hålor tung
 Den gråa Alpens mossbetäckte kung
 Och reser gäspande sig upp ur klyftan.
 I blinken sadlar väldig nordanstorm
 55 Sin jättefåle, rider upp på bergen
 Och hugger in på töcknens täta mur.
 De gifva vika, hvirflande i vända
 Mot dalarna och jagade i forsar
 Till remnorna, der Alpens kedja brustit.
 60 Det är ett dån, som hade tusen, tusen
 Lokomotiver, frustande i snälltåg,
 Samtidigt rusat ut ur bergens hålor.
 Graniten skälfver. Söndersprängda flisor
 Af vittrad småsten hasa ned i branten
 65 Och smattra som ett hagel öfver dalen.
 En stormil går. En annan följer efter.
 Yrvakna vindkast ropa till hvarandra:
 Är tiden kommen? Skola vi nu sopa? ...
     Men nu är halfva himlen skurad ren.
 70 Mot stjernehalfvet tecknar sig konturen
 Af Rigis stolta, luftiga palats.

Dess flagga, som utmanat stjernorna,
 Har flugit bort i trasor. Tornen svigta,
 Och åter säger stormen: skall jag sopa?

75   – Ja, feja berget! svarar långt ur mörkret
 Med bistert hån den gråa Alpens kung.
 Stormfålen fnyser eld ... Ett språng, ett hofslag,
 Och Rigis vackra korthus fladdrar bort
 Med alla fina viner, qvicka damer,
 80 Matsedlar, pappersknifvar, kypare,
 Geschäftprogram och snarkande turister ...
 Det fladdrar i den öde rymden hän,
 Som dessa vilsna, sönderslitna flagor
 Af molnens ull, dem vinden hänger ut
 85 På byke öfver bergens sluttningar.

Då står på klarnadt fäste, mer ej skymd,
 Fullmånen i sin lugna gloria.
 Dess stråle bländar stormens vilda fåle;
 Förblindad spränger han i skengalopp
 90 Mot Rigis fjellmur, krossar der sin bog
 Och tumlar, stönande i hvirflar, utför.
 Hans stridskamrater ryta fjerran än
 I klyftorna och jaga utan hejd
 I blanka silfverforsar morgondimman.

95   Långt, långt från Finsteraarhorns mulna topp
 Betraktar Alpens kung med töckenblickar
 Palatset högt på Rigi ... Jag vill vänta
 Till nästa alpstorm ... Kulm har fått en spricka ...

Alphornets toner fylla vestibulen.

100 Hotellet vaknar brådt. En plaid, en filt,
 En shavl, ett huckle, allt är lika godt
 Att skyla negligén ... Hu, det är kallt!
 De döda töcknen ligga frusna öfver
 De döda sjöarna. Och solen stiger
 105 I urtids majestät på bergens trappor.
 Snön blänker röd på Berner Alperna.

En efter annan, vika dödens skuggor
 Från vida dalar. Lifvet andas åter
 Sin morgonsuck och smyger fram på tå
 110 Från by till by, från Küssnachts drömmar bort
 Till tornen i Luzern. Allt är tillbedjan,
 Och allt är lofsång, allt är morgonpsalm ...

Milord beställer thé, madame sitt kaffe.
 Man dejeunerar bra här ofvan molnen;
 115 Hvad kan jämföras med en god aptit?
 Och detta allt, – sol, bergsluft, samtalsämnen
 Pikanta vyer, alphorn, morgonfrossa
 Med botemedel, kort sagdt, himmel, jord
 Och Bædeker besedd, glömd och betald
 120 I franc, centime och Trinkgeld ... Menskosnille,
 Du kunde värpa verldar, om du ville!

O, vandrare i lifvets trånga dal,
 Af alla skuggans makter klämd och sliten,
 Du fick din synkrets ej af eget val,
 125 Och du kan fylla måttet af ditt skal;
 Men du, som, fri, från höjden af graniten
 Sett bergen prisa Gud i morgonglans
 Och icke böjt din storhet djupt för Hans,
 För Herrens skapelse är du för liten!

1886.

DEN FÖRSTA FONOGRAFEN.

Flyende fläkt,
 Luftens fladdrande,
 Gycklande, sladdrande
 Andedrägt!
 5 Dallrande suck ur naturens lunga,
 Dig har man gifvit en pratsam tunga.
 Utan tanke och utan lif,
 Vefvar du ord ur ditt positiv.

Käre, håll mund!
 10 Tämj ditt skorrande,
 Bräkande, morrande
 Prat en stund!
 Än är du ungtupp, som modig galar,
 Hes i ditt målbrott och tror du talar;
 15 Dag skall gry, när med örnaklor
 Griper du ord, som på tungan bor.

Ekots rival,
 Ljudets spökande,
 Härmande, sökande
 20 Spegeltal!
 Du skall sjunga en framtids visa,
 Dig skall mången kung Midas prisa ...
 Menskans röst är en verldsmusik;
 Så långt går ej din mekanik.

1878.

NYSTADS SKRÄDDARE.

Jag vet en skräddare utan like,
 Han tråcklar rike ihop med rike;
 Han syr tillsamman Europas frack
 Med Kinas hårtofs och Yankens klack.

5 Det töfvar icke, han drager tråden
 Igenom hela den slitna våden
 Af jordens schlafrock, och med sin nål
 Han lappar alla dess många hål.

Stor sak, om med eller utan krita,
 10 Nog håller rocken väl än att slita,
 Tilldess Vår Herre den på sin knagg
 Har hängt med andra förbrukta plagg.

Säg, mästerskräddare, undransvärde,
 O, telegraf, hvar det puts du lärde,

- 15 Att tråckla Sverge med Nystad hop?
Den staden står ej i bästa rop.

Det sägs, att skräddare längesedan
Der hafva suttit i lyckans nedan
Och brukat saxen så excellent,

- 20 Att Sverge har det i hullet känt.

Det svenska lejonet blef der stubbadt,
Dess mahn blef ryktad och skinnet skubbadt,
Det finska ock fick en släng af slef,
Dess högra baktass i saxen blef.

- 25 Allt detta gjorde i nordens riken
Ett hål. – Bevar oss för politiken! –
Jag vill blott säga, att nordens pels
Blef något snäfvare östanfjells.

- Det hålet, mästare, nu du lappar,
30 Du pryder Nystad med kopparknappar.
Den goda staden förtjenar strax
Att i sitt vapen få nål och sax.

- Hvad saxen klippte skall tråden läka;
Ej ens malisen kan nu förneka,
35 Att staden Nystad fått bättre vett,
Än sjuttonhundra tjuquett.

- Ty öfver Nystad nu språkar norden
Ej mer med värjan, men väl med orden.
Moskva och Stockholm nu mötas godt,
40 Der förr kanonen var talman blott.

Och der de slipade diplomater
En gång ha mäklat om folk och stater,
Der grossa köpmän om smått och stort,
Och fröknar sända förlofningskort.

45 O mästerskräddare, hvilken ära!
 Hvad kan väl Nystad nu mer begära?
 Ett sådant syskrin man sällan ser;
 Men håll, – ännu om en sak jag ber.

Om någon lapp af vår nord, den höga,
 50 Än skulle falla i syndigt öga,
 Så, käre skräddare, gör af nåd
 Sjudubbelt starkare här din tråd!

Och träckla hop det der gamla hålet
 Så tätt, att guldets, så fast, att stålet
 55 Ej mäktar rycka vår lapp härnäst
 Från kragen bort af Europas väst!

1869.

Visor och romanser.

BALLAD UR OPERAN KUNG KARLS JAGT.

Och hafvets unga tärna, hon gick en qväll så varm
 Vid Ålands strand att bada sin svanehvita barm
 Med blommor i hågen.

Och skogen var så herrlig, och stranden var så grön,
 5 Och alla vackra stjernor de skeno klart i sjön,
 Och sången flög öfver vågen.

Och hafvets unga tärna, hon tänkte i sitt sinn':
 Ack, hade jag en vän, som jag kunde kalla min
 Med blommor i hågen,

10 Och alla vackra stjernor och alla perlors glans
 Och mitt palats af silfver och guld, de vore hans
 Och sången flög öfver vågen.

Och just när sången klang öfver berg och sjö och land,
 Kom skogens unge konung allt ned till Ålands strand
 15 Med blommor i hågen.
 – Du skönaste bland tärnor, säg, vill du bli min brud?
 Jag ger dig bergens skatter och ängens blomsterskrud.
 Och sången flög öfver vågen.

Men hafvets unga tärna, hon log så ömt och godt:
 20 Hvad skall jag, herre konung, med dina berg och slott
 Med blommor i hågen?
 Ditt slott är gröna skogen, och mitt är böljan blå,
 Och fast vi evigt älska, vi evigt skilda gå!
 Och sången flög öfver vågen.

1851.

HELLAS' BARN.
 (*Ur sagospelet Prinsessan af Cypern.*)

O barn af Hellas, byt ej bort
 Din sköna fosterjord!
 Barbarens bröd är hårdt och torrt,
 Och klanglöst är hans ord.
 5 Hans sol är blek, hans himmel grå,
 Hans hjerta kan ej ditt förstå.
 O barn af Hellas, byt ej bort
 Din sköna fosterjord!

O Hellas' barn, ditt land är godt,
 10 Ditt land är stort och skönt;
 Dess jord är grön, dess haf är blått,
 Dess strand af ära krönt.
 Dess vind är varm, dess sol är klar,
 Dess himmel tusen stjernor har.
 15 O Hellas' barn, ditt land är godt,
 Ditt land är stort och skönt.

Och därför, barn af Hellas, mins
 Ditt ädla fosterland!

Ej ro, ej lif, ej lycka finns
 20 I fjerran från dess strand.
 Hvarhelst din väg i verlden går,
 Din rot är der din vagga står;
 Och därför, barn af Hellas, mins
 Ditt ädla fosterland!

1860.

VAGGSÅNG FÖR HAFVET.
 (Införd i *Vinterqvällar II.*)

O du fria, stolta haf,
 Allas väg och ingens slaf,
 Du, som famnar utan gräns
 Jordens rand och himmelens!
 5 Jag har sett din väg i fragga
 Bräcka köl och dränka flagga,
 Jag har hört i natt och höst
 Som en åskas dån din röst.

Men nu slumrar du så säll,
 10 Som ett barn i sommarqväll,
 Och nu gömmer du ditt svall
 I den glittrande kristall.
 Sof, mitt haf, på silkeskuddar!
 Bär oss långt från hemmets uddar,
 15 Bär oss kärligt i din famn
 Till en fjerran, okänd hamn!

När du vaknar upp i brus,
 Badande i morgonljus,
 Sänd en solig bölja då
 20 Till mitt hjertas land också!
 Söf dess sorg, och sjung dess fröjder;
 Vattna dalar, spegla höjder,
 Smält i silfver vid dess strand,
 Kyss, o kyss mitt fosterland!

1881.

AFTONSÅNG.

Sol går ned,
 Dag går med,
 Vågor dö
 Långt i sjö.
 5 Skuggan växer lång på heden,
 Daggen faller våt på sveden.
 Gå, mitt barn, till hvila nu,
 Sof hos goda englar du!
 Sof, älskade,
 10 Sorglöst lyckliga
 Ljufva barn!
 Bed! Bed!
 Bed för dem, hvilkas sol går ned!

Sköna land,
 15 Lugna strand,
 Stilla bo,
 Sof i ro!
 Dina starka floder strömma,
 Dina tysta moar drömma.
 20 Somna vid din furas sus,
 Vakna upp i kraft och ljus!
 Sof, törstande,
 Trötta, dignande,
 Ädla land!
 25 Bed! Bed!
 Bed för ditt ljus, som nu går ned!

Sol är släckt,
 Aftonfläkt,
 Mild och sval,
 30 Går i dal.
 Nattens bleka måne stafvar
 Plånad skrift på fäders grafvar;
 Himlen står i stjerneskrud.
 Lofvad vare Herren Gud!

- 35 Vaka, sökande,
Sorgset längtande
Ande du!
Bed! Bed!
Bed om en sol, som ej går ned!

1880.

MORGONSÅNG.*

- Vak upp kring hundramila stränder,
Mitt sköna land, mitt fosterland!
Vak upp, när dagens sol sig tänder
I morgonglans vid himlens rand!
5 Din långa vinternatt förgår,
Ditt segerglada ljus uppstår.
Vak upp kring hundramila stränder,
Mitt sköna land, mitt fosterland!

- Uppvakna till den nya tiden,
10 Som blommig strand i morgonväkt,
Ty dödens skugga är förliden
Och lifvets ljusa dag har bräckt!
Väx stort i ädla minnens skygd!
Väx klart i tanke, högt i dygd!
15 Uppvakna till den nya tiden,
Som blommig strand i morgonväkt!

- Aftorka dina gömda tårar,
Som dagg förgår i morgonvind!
Låt grönska de förfrusna vårar,
20 Låt blomma ros på bleknad kind!
Låt vecklas ut hvar dufven knopp!
Drick helsa, lif och mod och hopp!
Aftorka dina gömda tårar,
Som dagg förgår i morgonvind!

---

* Införd i Boken om Vårt Land.

25 Än rufvar dimman öfver kärren;
 Stå upp, drif nattens spöken ut,
 Och väpna dig med kraft af Herren
 Uti din grynings lifsminut!
 Omgjorda dig med lifvets ord,
 30 Stå stark i Gud, min fosterjord!
 Än rufvar dimman öfver kärren;
 Stå upp, drif nattens spöken ut!

Vak upp, mitt sköna land, mitt unga!
 Vak upp, mitt haf, min insjö blå!
 35 Hör, alla dina fåglar sjunga
 Och alla dina böljor slå.
 Vak upp vid glada vindars brus,
 Och bada fritt i morgonljus!
 Vak upp, mitt sköna land, mitt unga!
 40 Vak upp, mitt haf, min insjö blå!

1875.

GLÖMD.

Hedens ljung,
 Späd och ung,
 Blomstra gömd,
 Vissna glömd!
 5 Ingen skall din lott beklaga.
 Vinden vet din lefnadssaga,
 Morgonrodnan dröjer klar
 På din bleka fågning qvar.

Menskobarm,
 10 Rik och varm,
 Tysta vår,
 Göm din tår!
 Dig skall ingen suck förråda,
 Dig skall Gud allena skåda.

- 15 Morgonrodnan dröjer klar
På din bleka fågning qvar.

1876.

MENUETT AF MOZART.

(>Den lyckliga friden.>)

- Säg, mins du de glada, de sorgfria dagar,
Då fordom vi lekte som lyckliga barn?
Vi flögo som fjärlar i blommande hagar,
Vi byggde vid stranden vår brusande qvarn.
5 Med skälmen i ögat, med rosor på kinden,
Hvad visste vi, sländor, om törnenas tagg?
Hvar tanke var lätt, som den fladdrande vinden,
Hvar tår var så flyktig, som morgonens dagg.

- Vi voro de lamm, som herdinnorna ledde
10 Om våren på bete i rosande band.
Vi voro de skyar, som fladdrande bredde
Sitt gulddyg en morgon vid himmelens rand.
För oss kom ju hösten att frukterna plocka,
För oss flög ju vintern med kälkarnes lopp.
15 Vår fröjd var en smörgås, en häst och en docka,
Vår rikdom ett äpple och julen vårt hopp.

1884.

JULVISA.

- Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt
I signad juletid;
Gif mig Guds ära, englavakt
Och öfver jorden frid!
5 Gif mig en fest,
Som gläder mest
Den konung, jag har bedt till gäst;
Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt,
Gif mig en englavakt!

- 10 Gif mig ett hem på fosterjord,
 En gran med barn i ring,
 En qväll i ljus med Herrens ord
 Och mörker deromkring!
 Gif mig ett bo,
 15 Med samvetsro,
 Med glad förtröstan, hopp och tro;
 Gif mig ett hem på fosterjord
 Och ljus af Herrens ord!

- Till hög, till låg, till rik, till arm
 20 Kom, helga julefrid!
 Kom barnaglad, kom hjertevarm
 I verdens vintertid!
 Du ende, som
 Ej skiftar om,
 25 Min Herre och min Konung, kom!
 Till hög, till låg, till rik, till arm
 Kom glad och hjertevarm!

1888.

Barndomsminnen.

(1873–1889.)

DE TVÅ VID ELFVEN.

Två strida forsar, mellan dem
 En lugn, en tankfull flod,
 De sjöngo för mitt barndomshem
 Den sång jag bäst förstod.

- 5 Der lyssnade vid elfvens strand
 Två hjertan på dess ton:
 Han lefde för sitt fosterland,
 För honom lefde hon.

De voro unga. Lifvets höjd
 10 Låg solbelyst och klar.
 De ville se i andras fröjd
 Sin lyckas återsvar.

De ville gärda strandens lid
 Med fager rosengård.
 15 Här skulle sorgen finna frid
 Och lidandet en vård.

Här skulle Finland sjunga, – här
 Dess framtid gry en gång
 I kraft, som sjelf sitt öde bär,
 20 Ur forntids glömda sång.

Här skulle trivas allt hvad skönt
 Och ädelt lifvet vet
 I arbete, med frukter krönt
 För folk och mensklighet ...

25 Det skulle! Åtta korta år
 Blef arbetsdagens ro
 Att pröfva hvad en man förmår,
 Stödd på en qvinnas tro.

Då bröts hans kraft. Då satt hon kvar
 30 I tioårig vakt,
 Öm, trofast, tålig, tankeklar,
 I kamp mot dödens makt.

Och sedan enka, ensam, gömd,
 Men i sin kärlek stor,
 35 Var hon, af ingen fattig glömd,
 Två faderlösas mor.

Han föll i läkarns ädla strid,
 Hon, när hon modig bjöd

I pestförgiftad hungertid
 40 De döende sitt bröd.

Nu sjunger forsens strida ström
 Sin saga om de två:
 Ett ofullbordadt verk, en dröm,
 En graf med solsken på!

45 Och dock – var ej ett lif, så rikt
 På kärlek, hand i hand,
 Ett lif, åt menskligheten vigdt
 Och offradt för sitt land?

Förvissnad är hans rosegård,
 50 Der sorgen sökte hamn,
 Och lidandet har glömt hans vård,
 Men Finland mins hans namn.

Och hennes namn, som ingen sagt,
 Sin efterverld det fick
 55 I hvarje makas trogna vakt,
 I hvarje moders blick.

EN TROGEN TJENARINNA.

I femti år stod hon på vakt
 Vid gamla ladugården,
 Höll ko och kalv och lamm vid makt
 Med aldrig trötta våden.
 5 Det var en höjd af öfvermod
 Att föra in en ann' metod,
 Än den hon allrabäst förstod.

Hemfödd var ju hvarenda ko,
 Det måtte hon ju vetat,
 10 Som hade dem i skog och mo
 Så ofta efterletat.

När deras tid var kommen dock,
 Med samma vänskap, samma lock
 Hon ledde dem till döden ock.

15 Hon var uti sin ålders vår,
 När hon vid gården hamnat,
 Och hennes raska tjugu år
 Väl ock en fästman famnat,
 Om hon det ansett mödan värdt
 20 Att slösa bort den tid hon lärt
 Att Gud till bättre ting beskärt.

Ty karlatag tog sjelf hon med
 Och skonade ej näfven.
 Hon bar sin säck, hon högg sin ved,
 25 Och noten drog hon äfven.
 Och om hon hade då sin smak
 Att röka gerna sin tobak,
 Var det på orten vanlig sak.

Men blef hon utan hem och man,
 30 Tog hon det ej förläget:
 Allt hvad hon här i gården fann,
 Det var som hennes eget,
 Och gårdens barn i leder två,
 De voro hennes barn också:
 35 »De brås på våran slägt ändå!»

Hon gaf dem alla skilda namn
 Och kor att hålla kära.
 Det var en fröjd att i sin famn
 Till ladugål'n dem bära
 40 Och bjuda dem från hyllan sen
 Den bästa bunke, blank och ren,
 Som ej bestods åt hvar och en.

Omsider flyttade hon ner
 Till liten stuga egen.

45 Det var ett gästfritt nattquarter
 För fattiga från vägen.
 Sitt ringa bröd hon delte då
 Och räknade ej stort derpå,
 Om dålig tack hon kunde få.

50 Men från den låga kojans dörr
 Var icke långt till gården.
 Der var hon hemma, liksom förr,
 Och höll den gamla vården.
 Den enda skilnad var, att ju
 55 Hon kunde bjuda barn och fru
 På bastu och på kaffe nu.

Spinnrocken gick, och väfven led,
 Och bastun rökte bogen.
 Behöfdes tjenst, så var hon med,
 60 För alla flink och trogen.
 Det var som fordom Lotta Svärd:
 Man log, när gumman var på färd,
 Men tack och heder var hon värd.

Förrän hon tänkte sjelf derpå,
 65 Så var hon gammal vorden,
 Men känd af minsta barn ändå
 Såväl, som utaf hjorden,
 Och alltid glad och alltid nöjd,
 Väl ock för litet gyckel böjd,
 70 Men gladast öfver andras fröjd.

Till gården nu med ny metod
 En arrendator trädde.
 Hon silade med sorgset mod
 Den sista bunkens grädde
 75 Och tyckte det så sällsamt var,
 Att sjelfva grädden, gul och klar,
 Den gamla gårdens märke bar.

Då var det slut. Hvad hade hon
 På jorden mer att göra,
 80 När hennes kor de legda hjon
 På bete skulle föra?
 Till öfverlopps i denna verld,
 Gick gumman än ett år sin färd;
 Det var förbi med Lotta Svärd.

85 Om påsken gick hon nöjd till ro,
 Liksom att rum beställa
 I evighetens lugna bo
 För matmor bland de sälla.
 De hade följts så troget åt,
 90 Och snart var bådas kulle våt
 Af sommarregnets tysta gråt.

Men vid hvarandras sida än
 Man ser, som derförinnan,
 Husmodren hvila som en vän
 95 Med trogna tjenarinnan.
 Och Han, som allas börda bar,
 Sin lön också åt henne spar,
 Som trofast i det lilla var.

QVARNEN OCH SMEDJAN.

Der stod vid den brusande bäcken
 Den kära, den flitiga qvarnen,
 En bostad för trollen och Necken,
 Ett tjusande féslott för barnen.
 5 Der malade stenen sin gruta,
 Der hörde vi kuggarna knarra,
 De dolda kaskaderna tjuta
 Och golfvet och väggarna darra.

Osynliga, väldiga jättar
 10 Omhvälfde de mäktiga hjulen;
 Små trolska och mjöliga vettar
 Framtittade, gömda i skjulen.

Der var vår beundran om dagen,
 Vår tysta förfäran om qvällen;
 15 Der hörde vi dånande slagen
 Från smedjan och städet vid hällen.

Långt syntes en irrande gnista
 Än blänka i speglande vatten,
 Än spårlös i rymderna brista,
 20 Som slocknande öga i natten.

Han stod vid sitt flammande Etna,
 Den sotige smeden med tången;
 Der sågo vi skuggorna tätna
 Kring elden, i ässjorna fången.

25 Och mellan det svarta och ljusa
 Red sagan på gnistrande fåle
 Att ömsom oss skrämna och tjusa
 Och gråta och grina och småle.

EN VINDSKAMMARE.

Hur mycket af den sol, som lyser verlden,
 Kan stundom stråla på en enda punkt,
 När morgonskimret i vårt lif är ungt
 Och intet åskmoln än förmörkar fjärden!

5 Hvad vill du mer? Ett vindsrum der mot söder,
 En björk, en rosenhäck, ett smultronland,
 En bugtig flod, en fors, en bro, en strand
 Och kyrkans torn mot morgonskyn, som glöder.

Derinne solsken med en doft från häggen,
 10 Min faders skrifbord med sin nötta kant,
 Verldskartan bredvid hyllans foliant,
 Sten Stures och hans makas bild på väggen.

Här satt den glade gossen vid sin lexa,
 Här satt studenten, i Homer försänkt;
 15 Här har han livvets första tankar tänkt
 Och sett sin första ungdomsflamma växa.

Hur ordnadt allt, när han kom från terminen
 Till modersfamn på femtimila färd,
 Hur omsorgsfullt beredd hans hufvudgård,
 20 Hur dammfri hyllan och hur vit gardinen!

I fjerran såg han då sitt fönster glimma,
 I fjerran ser han barndomshemmet än
 I tårars glans, som en begråten vän,
 Stå solbelyst i årens aftondimma.

MINA ASPAR.

De stodo höga vid elfvens branter,
 De voro vindarnas musikanter,
 De läste bön för den tysta fläkten,
 Som gick att somna i aftonvåkten,
 5 Och när han vaknat till dagens kvalm,
 De sjöngo åter hans morgonpsalm.

De voro gamla, men ungdomssköna;
 Jag sett dem gula och åter gröna,
 I alla dagar, som ljuset formar,
 10 I fågelsånger och vinterstormar,
 I sol, i skugga, i månens sken,
 Med silfverglans öfver stam och gren.

De voro vittnen till barndomslycka.
 När skolans lexor hört upp att trycka
 15 Och pilten kom till den kända hamnen,
 Då tog han dem, näst sin mor, i famnen;
 Men alltför kort var hans unga arm
 Att sluta om deras hårda barm.

Han klängde munter, som ekorn hoppa,
 20 Att rista runor i stam och toppar.
 Han satt der länge, han satt der ofta,
 När luften kändes af rosor dofta.
 Han lärde der, utan pet och bråk,
 Naturens hemliga teckenspråk.

25 När elfvens forsar i strida strömmar
 För stranden biktade segerdrömmar,
 Då hördes asparnes sus dem svara
 Och nattens gåtor för dem förklara.
 Snart stämde trasten sin ton deri,
 30 Och luften svälde af harmoni.

Tag allt det mildaste i naturen,
 Tag rönn- och häggdoft, af vinden buren;
 Lägg aftonskyar i vattenspeglar;
 Tag vår och kärlek, som allt beseglar;
 35 Väf detta samman i sommarljus,
 Och låt det sjunga i aspens sus!

Jag plockat visor, jag samlat frågor
 Från hedens ljung och från hafvets vågor,
 Från forsens brus och från lärkans tunga,
 40 Men mina aspar ha lärt mig sjunga.
 Du, som har älskat ett lyckligt hem,
 Jag ber dig, mins med din vänskap dem!

SPEGLANDE VATTEN.

Tyst glider i lugna qvällen
 En båt öfver spegelglas;
 Hans åra hon blygs att bräcka
 Den vackra trymån i kras.
 5 Han kommer från vilda forsen
 Tillbaka till fridlyst bo;
 Den kämpande, trötta anden
 Har segrande funnit ro.

Den lummiga, höga stranden
 10 Med lutande björkar på,
 Han brytes i elfvens vatten
 Mot aftonhimmelens blå.
 Han vikes i dubbla linier
 För lekande ljusets lag:
 15 En dyker i djupen under,
 En höjes i öppen dag.

Två landskap kyssa hvarandra,
 Två himlar se ned på dem;
 Ett hem på den ena stranden
 20 Ser bort mot ett annat hem.
 Det ena är känt, förtroget,
 Det vinkar så kärt och godt;
 Det andra i okänt fjerran,
 Säg, är det en villa blott?

25 Nej, allt hvad den kända stranden
 Bär brutet, förvissnadt, torrt,
 Det ses i den andra helnadt,
 Det flyter förklaradt bort.
 Der finns i naturens anlet
 30 Ej vank eller rynka snöd:
 Det är *den nya jorden*,
 Förlossad från synd och död.

FÖRR OCH NU.

Fordom i barndomsdag
 Drog jag i härnad ut,
 Väpnad med svärd och spjut,
 Slog mina stolta slag
 5 Vidt öfver gård och park,
 Fälde med hand, som sved,
 Nässlornas här till mark,
 Mejade tistlar ned,
 Kände ej sorg, ej harm
 10 Ens vid en blommas fall,
 När hon i stridens larm
 Föll på den gröna vall,
 Offrad, när hjälten
 Mätte med segrar
 15 Lifvets lopp.

Nu, när jag grånad går
 Tyst i min barndomspark,
 Granskar jag hvarje spår
 I den förtrogna mark,
 20 Fruktar att trampa på
 Minsta förvissnadt strå,
 Kysser ranunkelns blad,
 Helsar hvar nässla glad.
 Ack, de ha vuxit upp
 25 Djupt ur mitt väsens grund,
 Druckit ur samma luft,
 Badat i samma dagg,
 Blommat i samma ljus,
 Blickat mot samma
 30 Strålände stjernor,
 De, som jag!

V.

I FÖRGÅRDARNA.

TROSBEKÄNNELSE.

Det enda verkliga är Gud.
 Materien är af Anden.
 Tid, rum, kraft, lif, form, färg och ljud
 Är mått för menskohanden,
 5 Är skuggan blott af Hans gestalt,
 Som var, som är, som blifver allt.

Gud skapar världen än i dag.
 All början är ett under.
 Lif är af lif. Naturens lag
 10 Är bunden vid sekunder
 Och lyder viljelös en fri,
 En evig andes harmoni.

Det enda goda, tingens rot,
 Är Gud. Allt deremellan,
 15 Allt ondt, som står Guds rike mot,
 Är flödet, skildt från källan,
 Är väsenlöst, – ondt därför blott,
 Att det är ett förnekadt godt.

Den enda smärta, enda nöd
 20 Är att sin källa mista,
 Att törsta lif och dricka död,
 Att, helgjord, sönderbrista,
 Att, född odödlig, sina ut
 I det förgängligas minut.

25 En fallen ande, tyngd af brist,
 Hvar skall han fäste finna,
 Om ej i dig, o Jesu Krist,
 Han allt kan öfvervinna,
 Om ej i din rättfärdighet
 30 Han vägen till sin källa vet?

Otro är hafsvåg. Tro är hamn.
 Bekännelse är styrka.
 Der två och tre i Jesu namn
 Församlas, är Guds kyrka.
 35 Der Han, Guds Son, oss lifvet ger,
 Der dödar ingen bokstaf mer.

Hvad tvistar du om mått och färg
 Uppå den staf dig stöder?
 Vill du med tron förflytta berg
 40 Och dömer dina bröder?
 Läs om Guds bud! I Kristi tro
 Är kärleken dess a och o.

Och säger du: vår jord är blott
 Ett sandkorn bland myriader,
 45 Hvad är väl stort, hvad är väl smått
 För alla väsens Fader?
 För Honom är den minste störst,
 Den förste sist, den siste först.

Treenighet? Med kropp och själ
 50 Och ande, odelbara,
 Har Gud dig skapat en och hel
 Att hans beläte vara.
 Så enkelt tredelt speglar sig
 Urbildens enhet ock i dig.

55 Och så, fastän oändligt högt
 Utöfver tankens sferer,
 Är allt hvad menskoanden sökt

I Gudomens mystèrer,
 Så enkelt, som ett barn förstår,
 60 Så högt, som himlen icke når.

Gå till Guds ord! Sök källans ljus!
 Vi villas bort i skenet.
 Sök lifvet i en verld af grus,
 Sök ej blott fenomenet!
 65 Sök först Guds rike! Sök det så,
 Som barnet till sitt hem vill gå!

1889.

ARCHIMEDES' FASTA PUNKT.

»Och hade jag i rymden fått
 En punkt, som ej kan svigta,
 Ett enda stadigt fäste blott
 Att der min häfstång rikta,
 5 Jag skulle lyfta denna jord
 Med makten af mitt herskarord
 Ur axeln af dess bana
 Att nya cirklar dana!»

Väl sagdt, du krafternas titan,
 10 Du mekanikens jätte!
 Dock maktlös rymdens ocean
 Du med ditt snille mätte.
 Dig var förmenadt att förstå
 Den alltets enkla gåta då,
 15 Som nu ett barn kan fatta,
 En vis ej underskatta.

Ej dold i lärdomens mystèr,
 Ej blott åt kraften unnad,
 Ej fjerran, men oss städse när
 20 Och uppenbart förkunnad
 Är denna rymdens fasta punkt,

Der menskoanden hvilar lugnt,
 Högt öfver berg och kullar,
 På detta klot, som rullar.

25 Välj ut den svagaste på jord,
 Kläd af hans egen ära,
 Gif honom Guds, den högstes ord,
 Och han skall jorden bära.
 Med bönens häfstång, stödd på Gud,
 30 Med kraften af Guds allmakts bud
 Skall han planeten lyfta
 Ur chaos' natt och klyfta.

Din Zeus var moln, din kraft var rök,
 Och vanmakt var ditt snille;
 35 Vår kunskap är ett svagt försök,
 Och tankar fara ville.
 I Gud vårt starka fäste är,
 Och i Hans kraft vår ande bär,
 Lätt som ett flarn på fjärden,
 40 På sina skuldror verlden.

1878.

KRAFT OCH ÄRA.

Nog! Nämn ej mer om menskors pris,
 Der hjälten står i ryktets glans,
 Der tänkarn dyrkas gudavis
 Och snillet kröns med lagerkrans!
 5 De sola sig i eget ljus,
 Och »ärans tempel» är det hus,
 Der de med Roms Cæsarer
 Upprest bland gudarne sin stod
 För egen lust och öfvermod.
 10 Men om de ville blotta allt
 Hvad deras själ med natt betäckt,

Och om de såge sin gestalt
 I evighetens morgonväkt,
 Och om ett svärd klöf själ från kropp
 15 Och de så nakna stode opp
 För egna domarblickar,
 Som de för allmaktsögat stå,
 De skulle högt bekänna då:

Allt har jag fått af dig, min Gud:
 20 Min hjeltekraft, min tankes mått,
 Mitt snilles eld, min lyras ljud,
 Min lycka och min lefnads lott.
 Men af mig sjelf jag intet ärft,
 Och intet, intet jag förvärfvt,
 25 Allenast synd och mörker,
 I hvilka jag förutan dig
 Går ständigt vill på jordens stig.

Och om din hand ej mer mig höll,
 Och om din skänk du återtog,
 30 Så vore jag det löf, som föll
 Förvisnadt i en ändlös skog,
 Så flöt min lefnads droppe, kort
 Och utan spår, i sanden bort,
 Och natten tog min ära
 35 Och slet den sönder med förakt
 I trasor för den Högstes makt.

Men lof ske Gud, min rot alltid,
 I hvilken all min kraft består,
 Jag kämpar ock mitt släktes strid,
 40 Jag kan hvad menskomakt förmår;
 Och därför är min fria fröjd
 Att, djupt i stoffet nederböjd,
 För Dig, min Gud, bekänna
 Din allmakt och min vanmakt all,
 45 Att din all ära vara skall.

Och förrän jag din ära stjal,
 Och förrän jag förnekar dig,
 Förr må försmäkta kropp och själ,
 Förr må din hand förkrossa mig,
 50 Förr må mitt namn förgätet dö,
 Som aftonvind på sommarsjö,
 Förutan spår och minne;
 Men du, min Gud, min kraft, min frid,
 Skall lofvas högt till evig tid!

1873.

MARIA.

Det var i kyrkan Saint Germain, Paris.
 Qväll. Skymning. Ljudlös öppnades och tillslöts
 Den lätta dörren. Droppvis samlades
 Än en, än åter en ur menskohafvet
 5 Att söka hamn i enrum med sin Gud.
 Han är ju öfverallt, men han förnims ej
 I hafvens vågsvall. Själens trängtan söker
 En klippfast strand med säker ankargrund.
 Hvi stängs ett lutherskt tempel dagen om?
 10 Är Gud sex dagar död för att den sjunde
 Tillbedjas några timmar och förgätas
 Till nästa sabbat?

Altaren och bilder

Vid dörrens sidor bjödo in de fromme.
 Till höger stod Maria, himlens drottning,
 15 Med Jesusbarnet, trampande på månen.
 Der brunno många ljus, och täta skaror
 Knäböjde der i andakt för madonnan.
 Till venster låg ett altare i skuggan
 Med Frälsaren på korset. Tvenne vaxljus
 20 Belyste korsets fot, men lemnade
 Gestalten dunkel. Detta altare
 Var öfvergifvet, ensligt, tomt, förglömdt ...

De höga bågarne af kyrkans hvalf
 Försvunno tyst i mörkret. Här och der
 25 En svag reflex, en drömlig suck af ljus.
 Från fönstren föll ett återsken så sällsamt
 På bilden der till höger, att en strimma,
 Hvass som en svärdsudd, genomborrade
 Madonnans bröst ...

Var det en villa, säg?

30 Var det ej profetian, som fullbordas
 Och skall fullbordas intill dagars ände,
 Så länge *hon* tillbedes, *han* är glömd?
 »Ett svärd skall ock igenom din själ gå!» ...
 Ödmjuka, rena, blyga jungfru du,
 35 Som aldrig sökt bland menikor eget pris,
 Du »Herrens tjenarinna», som i saktmod
 Såg sjelfförsakande din ära all
 I Sonens herrlighet och prisats salig
 För *hans* namn, ej för ditt; – du trogna moder,
 40 Som sade: »hvad han bjuder er, det gören!» –
 Du, som bar mera fröjd och mera sorg,
 Än någon qvinna bar, och bar det allt
 För hans skull undergifven, tyst, förgäten
 Och gick från korset att förgäten dö, –
 45 Dig hafva de ryckt ur din glömda graf
 Och satt dig hädande på himlens thron, –
 Dig, syndiga föräldrars svaga barn,
 Frikalla de från mensklighetens skuld,
 Förguda dig, tillbedja dig, anropa dig,
 50 Som vore icke all din salighet
 Af nåd allena, icke din förtjenst!
 Du lärt förlåta, du förlåter dem.
 De, som tillbedja dig, ha på din tid
 Knäböjt för bilden af Tiberius,
 55 De prisat Nero som en gudason,
 Och än i dag de vältra sig i stoftet
 För hvarje tidens storhet. Men när tusen
 Och åter tusen vända sig från Kristus,
 Din Son och Herre, för att kyssa fällen

60 Af dina bilders mantlar, när de skria
 Framför Hans kors, som burit verdens synd,
 Att »stor är de Efesiers Diana», –
 Då går i dag ännu ett svärd igenom
 Din själ. Långt hellre ville du
 65 Ännu en gång stå böjd på Golgatha,
 Hugsvalad i din bittra moderssorg
 Af evighetens ord: »det är fullkomnad!»

Du älskeliga bild af ödmjuk tro,
 Du rena jungfru, som i konstnärns dröm
 70 Stod hög uti din oskulds majestät
 För Rafael och lånade hans pensel
 Ditt sköna anlete, dig ha de plundrat
 På qvinnans höghet, sjelfförsakelsen,
 Dig ha de gjort till verdens afgud, – dig!
 75 Men dock förblir du ren och utan fläck
 I Kristi, i din Sons, rättfärdighet,
 Och intet stoft skall låda vid din skrud
 Ibland Guds heliga. Den tid skall komma,
 När ingen vantro böjer knä för dig,
 80 När ingen dyrkar hädiskt mer ditt namn,
 Men slägte efter slägte saligprisar
 Ditt minne, såsom Kristus prisat det:
 »Ja, salige förvisso äro de,
 Som höra Herrens ord och gömma det.»
 85 Och då skall svärdet ryckas ur din själ,
 Då – ack, först då! – skall du ej blöda mer.

1875.

DE HELIGAS KRONOR.

Jag ser från läktarn den fyllda kyrkan,
 Der tusen andar i menskohamn
 Med samma böner och samma dyrkan
 Tillbedja Herrens, den Högstes namn.

5 Den sköna orgeln Guds ära sjunger,
 Och psalmen ljuder så andaktsfull.
 Guds ord det faller i själens hunger
 Som arlaregn öfver åkermull.

Hur många, Herre, hur få kanhända
 10 Af dessa tusen odödlige,
 Som sina böner till dig uppsända,
 Skall du en gång i din himmel se?

Ack, många skola förinnan qvällen
 Med världens vindar fly bort från dig.
 15 Ditt ord skall falla på hårda hällen,
 På trampad väg och på törnestig.

Men några, Herre, dem du utkorat,
 De skola dock dina portar se.
 Hvar äro de, som ej världen dårat,
 20 Hvar äro dina utkorade?

Hvar äro de, som bland alla dessa
 I Lammets blod sina kläder två
 Och sist med kronor uppå sin hjessa
 Snöhvita, rena för thronen stå?

25 Hvar skall jag se dem bland dessa många?
 Upplys mig, Herre, i denna stund,
 Och låt mitt dödliga öga fånga
 En skymt af själarnas dolda grund!

Är det de bästa, är det de sämsta
 30 För världens ögon i denna rad?
 Är det de yttersta eller främsta,
 Som skola bo i din helga stad?

Måhända enkan i sorgkläder?
 Måhända tiggarn, i trasor klädd,

35 Och presten, som för ditt altar träder,
Och nattvardsbarnet vid kalkens brädd?

Ack, dessa andar sig dölja alla
Bakom förseglade fängselrum,
Och om de stiga och om de falla,
40 Är mig fördoldt, ty min blick är skum ...

– Då faller plötsligt en solskensstrimma
Från kyrkans fönster vid middagstid,
Klar, som Guds öga i världens dimma,
Mild, som en stråle af evig frid.

45 Jag ser dess lysande linie dragen,
Jag ser den falla på en gestalt,
Allena bländande hvit som dagen,
När hvalfvens skuggor fördunkla allt.

O, svar från höjden! Syn, som mig gläder
50 Der bland de tusen finns en ändå,
Som skall en gång i de hvita kläder
Med helgonkrona för thronen stå.

Hvem är den ende? En man? En qvinna?
Ett barn? En åldring? Jag det ej ser,
55 Gestaltens former i ljus försvinna,
Som hörde den ej till jorden mer.

Snabb flyttar strålen, som hvalfvet fårat,
Och allt i dunkel på nytt sig klär.
O, du, den ende, som Gud utkorat,
60 Jag vet ej hvem du på jorden är!

1874.

O, STJERNA DU!

O, stjärna, sjunken från din ljusa höjd,
 Du fallna gnista af en evig sol,
 O, själ, hur klar och, ack, hur dunkel dock
 Du flammar och förkolnar skiftevis
 5 Uti mitt väsens natt!
                                   O, bölja hög,
 Som jemt mot sinneverldens stränder slår,
 Hvem räknar dina svall? Hvem ser ditt djup
 Och mäter det?
                                   Som stjernans tysta sken
 Ej större syns, än aftonlampans glans,
 10 Än menskoögats kärleksfulla blick,
 Och strålar dock från en oändlig verld,
 Så är du, själ! Det nattomhöljda haf,
 Af is omgärdadt, stängdt af fjerran strand
 Och dock i djupen fritt, ändlöst i rymd,
 15 Sin strands omfamnarinna, det är du.
 Uppvakna ur din kedja, ur din natt!
 Blif åter evig sol, odödligt ljus
 I Kristus, i din källas återsken!

1837.

ADVENT.

Vi vänte din dag, o, Jesu Krist!
 Vi vänte stunder och tider,
 I mörker och törst, i synd och brist,
 I många sorger och strider.
 5 Och natten blir oss så lång, så lång;
 Vi mäte visarens tysta gång;
 När skall du komma, Herre,
 Att oss förlossa ifrån allt tvång?

 Vårt hem är ju här ett jernhårdt klot
 10 Som rullar utan ett ankar.
 Här finns ej ett stöd för tröttad fot,

Ej fäste för våra tankar.
 Och dock behöfver vår ande ro;
 Hans längtan står till ett evigt bo.
 15 När skall du komma, Herre?
 När skall du kröna de dinas tro?

Så många bland oss, de bygga sig
 Af jordens lera ett näste;
 De tröttnat så snart att vänta dig,
 20 De mura ett annat fäste;
 De äro mätte af korn och must,
 De göra gudar af dagens lust;
 När skall du komma, Herre?
 När höjs ur vågen vårt hemlands kust?

25 Du kommer ändå, o, världens ljus,
 När midnattstimmen är gången!
 Du kommer så visst, som jordens grus
 Ej binder vår ande fången.
 Du kommer med makt i himlens sky;
 30 För dig skall synden och döden fly.
 Ja, kom! Ja, kom, o, Jesu!
 Kom till ditt rike! Gör jorden ny!

1874.

KONUNGEN KOMMER!
 (*En julsaga.*)

Det var en konung förutan like,
 Hans härar hade besegrat verden;
 Nu var han rest till sin faders rike.

Sin återkomst hade han bebådat,
 5 Men ingen visste hans dag och timme,
 Och ingen lefvande honom skådat.

Mottagas skulle han dock med ära,
Det gälde lifvet, om man det glömde.
Hvad välkomst ville han då begära?

10 De vise männen uti hans stater
Rådslogo nitiskt om bästa sättet
Att fira konungens hjeltedater.

En ville flaggor, en lagerkransar,
En äreportar, en frispektakler,
15 En guldbrokader med purpurfransar.

De fleste litade mest på talen
Med starka tonfall och glädjetårar.
Sen kunde dansas med fröjd på balen.

Man höll det rådligt att vara färdig
20 Samt råga visthus och källrar fulla,
Så att undfägnaden blefve värdig.

Och läckerheter af alla sorter
Bereddes flitigt af flinka händer:
Stek, frukter, kakor, vin, öl och porter.

25 Emellertid gingo många veckor;
Den höge gästen han dröjde länge,
Och tålmodet fick svåra läckor.

Måhända kom han ej mer tillbaka?
Den läckra kosten fick ej förskämmas,
30 Man kunde ju något litet smaka.

Man kunde profva, om ölet jäste,
Om vinet än sin bouquet behölle,
Om steken munter i pannan fräste.

Så kom den dagen, som ej fick glömmas,
 35 När kungens födelse skulle firas;
 Nu kunde alla förråder tömmas.

Och klockor ringde allt folk tillsammans,
 Det blef ett jubel i hufvudstaden;
 Hvar, om ej der, borde spörjas gamman?

40 Man åt, man drack till sin herres ära,
 Man lefde godt, som i Noaks tider;
 Hvad kunde konungen mer begära?

Nöd sågs ej till i konditoriet;
 I stället dansades för de arme
 45 Och köptes vinster till lotteriet.

I tysthet taltes om republiken;
 Det stod att läsa i tidningsbladen
 Hur kungars ed blir så ofta sviken.

Ett folk, begåfvadt med mod och snille,
 50 Det kunde styras en kung förutan
 Och alla göra hvad helst de ville.

Men skenet måste man ju bevara;
 Ett ståtligt gästabud blef beramadt
 Att undersåteligt nit förklara.

55 Samhällets gräde sågs dekoreras
 I gala, ordnar och uniformer,
 Ty kungens skål skulle proponeras.

Champagnen flödde. Upp stod vid bordet
 En mästertalare, väl inöfvad
 60 För kungens intåg, och tog till ordet:

»En konungs välgång är folkets lycka,
Och folkets lycka¹ är underdånigst
Att få sin konung med lagrar, smycka.²»

65 »Fast svagt jag tolkar³ ett folk, som glädes,
Jag djerfves önska,⁴ vår höge herre,
Att nu du vore bland oss tillstädes.⁵»

»Du ser hur tårar ur ögat dugga.⁶
Ack, skulle himlen dig från oss rycka,⁷
Regera oss med din höga skugga!⁸»

70 Knappt var det taladt, förrän, objudet,
Ett fattigt barn, på en kärfve bäddadt,
Befann sig midtuti gästabudet.

Förvåning. Frågor. Man ler. Man ryser.
Tablå af Rafael? Barnet? Krubban?

75 Nej, af Correggio! Barnet lyser ...

Hvar är madonnan? Hvi slocknar gasen? ...
Ja, barnet lyser med solens klarhet
Spökleka gäster vid fyllda glasen ...

Då hörs ett anskri förutan like
80 I luften, hafvet, i landet, staden:
Nu kommer konungen till sitt rike!

Och der är thordön, basunatoner,
Storm, mörker, vågor och berg af flammor
Och då af tusende legioner.

85 Men barnet växer ur krubbans linda;
Orions bälte dess lif omgördlar,
Plejadens stjernor dess mantel binda.

1) Hör! Hör! 2) Bifall. 3) Hör! Hör! 4) Bravo! Gå på! 5) Uthållande bifallsrop. Hurra!

6) Blandade känslor. Utrop: glädjetårar! Talaren lyckas frampressa en tår och fortsätter:

7) Snyftningar. 8) Allmänna och stormande bifallsrop. Bravo! Hurra!

Det bär en krona af norrskensglöden,
 Dess blickar tränga i det fördolda,
 90 Det famnar verlden, besestrar döden.

Den långa väntan är nu förliden.
 Den store konungen trampar jorden,
 Som vingårdsmannen i skördetiden.

Då skälfver allt i sina grunder,
 95 Och som ett kläde förvandlas himlen,
 Och nya verldar stå upp derunder.

Förgånget är i det nya lifvet
 Det lystna, falska, förmätna, lumpna,
 Och blott det goda är öfverblifvet.

1883.

JULEFRID.

Det mörknar. Mot stränderna hafvet slår,
 Och lyktorna flämta i qvällen.
 Den eviga natten vid portarna står;
 Men lifvet det trampar sitt nötta spår
 5 Och tänder sin brasa på hällen.
 Det sopar sitt hus,
 Det fejar sin lampa,
 Det dukar sitt bord, och det fyller sitt krus.

O, banna ej glädjen i festliga lag,
 10 När julen oss ringer tillsamman!
 Förunna åt mödan att hvila en dag,
 Åt sorgen att andas med lättare drag
 Vid skenet af husliga flamman!
 Låt lyckliga små
 15 Kring klapparna jubla!
 Åt kärleken unna att gifva och få!

- Ja väl. Låt oss glädjas en flyktig sekund,
 Allenast ett fäste vi finne!
 På rullande klot ha vi murat vår grund,
 20 Och mörkret derute, det står i förbund
 Med själarnas mörker härinne.
 Glöm sorger och strid,
 Var fri, och var lycklig!
 Men säg mig: hvad vet du om *julens frid*?
- 25 Säg, sitter han alltid vid rågade bord?
 Trifs han i butikernas äflan?
 Och gästar han alltid de glada på jord?
 Hörs alltid vid festen hans lugnande ord?
 Och bor han i klapparnas täflan?
- 30 Gick aldrig han än
 Från julens predikan
 Så gäspande tom, som han kommit till den?

- Du sanna, du djupa, du heliga ro,
 Som svalkar odödliga andar
 35 Och bygger af böner din himmelska bro
 Från mödan till hvila, från tviflet till tro
 Och sötma i sorgerna blandar,
 Du strömmar hit ned
 Till allt och till alla,
 40 Allenast din herre och konung är med!

- Der* nalkas den lyckliga julen så gladt
 Med fridspalm i signande händer;
 Der bär han åt arme och rike sin skatt;
 Der tindrar hans stjärna i mörkaste natt,
 45 Och ljusen i granen han tänder;
 Der binder han krans
 För ungdomens lekar;
 Der strålar hvart öga i konungens glans.

- Men der ej hans konung är bjuden till gäst,
 50 Der vissnar den grönskande granen;

Der grumlas i bågarens botten en rest;
 Der ändas i armod den rikaste fest;
 Kring knutarna hviner orkanen,
 Ljusflammorna dö,
 55 Och kronorna slockna,
 Och natten ser in genom rutornas snö.

Den törstande anden i människobarm
 Han söker beständigt sin källa;
 Han kysser förgäfvets i nöjet sig varm,
 60 Han sträcker mot ändlösa rymder sin arm
 Och vill icke vingarna fälla;
 Allt vill han förmå,
 Han rasar i uppror,
 Förnekar, förtvinar, men törstar ändå.

65 Då lyfter han ögat mot himmelens rand,
 Der ljusnar en strimma i söder;
 Hon dagas i dödens och skuggornas land,
 Hon växer, hon klarnar vid hafvets strand
 Ny vår hon ur sorgerna föder.
 70 Högt, högt i det blå
 Uppstiger ur natten
 Ett konungsligt barn i en krubba af strå.

Det värmer, det lyser i världens höst,
 Det går genom slägten och tider;
 75 Den törstande anden förnimmer dess röst,
 Ödmjucar sig, känner sin eviga tröst
 Och finner sin källa omsider.
 Nu ändas hans strid,
 Nu går han till klarhet,
 80 Nu randas hans jul, och nu vet han sin frid.

Och klockorna ringa från år till år,
 Och englarne sjunga Guds ära.
 Ny dag är uppgången, och natt förgår,
 Det eviga ljuset vid portarna står,

- 85 Fridskonungen är oss nära.
 Han kommer till allt,
 Som törstar och lider;
 Ja, kom, Herre Krist, i din barngestalt!

1883.

DET STORA LÖFTET.

(Efter Klopstock.)

- Åt den, som öfvervinner, är beskärd
 Förborgad manna och ett evigt lif.
 Vid honom rör den andra döden ej.
 I hvita kläder, tvådd i Lammets blod,
 5 Han lysa skall med morgonstjernans glans.
 Nämn'd vid ett nytt, ett nu förborgadt namn,
 Som Herren skrifvit in i lifvets bok,
 Med Jesus dömer han på domens dag.
 O, du Guds Lamm, gif oss i striden kraft!
 10 Uppståndne Jesus, gif oss kraft af dig
 Att öfvervinna! Dig ske lof och pris!

1885.

KOMMENTARER

Textkritisk redogörelse	347
<i>Nya blad. Sånger II</i>	
Utgivningshistorien	347
Skillnader mellan Edlunds och Bonniers upplagor	350
Grundtext och kollationeringsexemplar	352
Manuskript och övriga tryck	352
<i>Ljung. Sånger III</i>	
Utgivningshistorien	353
Grundtext och kollationeringsexemplar	355
Manuskript och övriga tryck	356
Utgivarens ändringar	356
Skillnader mellan den digitala utgåvan och den tryckta	357
Läsanvisningar och redovisningsprinciper för kommentarerna	357
Konsekvensrättelser	358
Förkortningar i redaktionella texter	358
Noter	359
Kommentarer till de enskilda dikterna	362
Manuskript och tryck till 1898	599
Översättningar och tonsättningar till 1898	610
Källor och litteratur	615
Förstaradsregister	625

Nya blad. Sånger II

Utgivningshistorien

Det första omnämmandet av den diktsamling som senare fick titeln *Nya blad* finns förmodligen i ett förkommet brev från Topelius till förläggaren Albert Bonnier daterat den 26 maj 1865.¹ Av Bonniers svarsbrev kan utläsas att han antar Topelius anbud att trycka andra delen av *Sånger* följande år; första delen, *Ljungblommor*, hade utkommit på Bonniers förlag 1860.² När Bonnier inför tryckningen av den fjärde svenska upplagan 1866 hör sig för om Topelius önskade utöka eller ändra samlingen, svarar Topelius att han har »ett timligt förråd nya och för det mesta otryckta dikter», men att han »anser det bättre att utsända dem i ett särskildt band, t.ex. 1867, om vi lefva, än att nu inflicka dem i det redan så mycket spridda första häftet».³ I juli upprepar han: »vi utsända ett nytt band, när det hvarje år vexande materialet blir målfylligt, hvilket ej torde dröja länge».⁴

I november 1867 aviserar Topelius en ny diktsamling året därpå, »ty under 8 års förlopp ha, äfven med nödigt urval, en mängd tryckta och otryckta stycken tillkommit».⁵ När Bonnier i mars 1868 uttrycker sin förhoppning om att detta skall förverkligas⁶ svarar Topelius att material finns »men då första delens framgång medför det anspråk att andra delen ej bör vara sämre, anser jag rådligast att göra ett någorlunda strängt urval – stryka ut en mängd strögods af större eller mindre omfång och deremot komplettera vissa rubriker med nytt».⁷ *Sånger I* hade 1868 tryckts i fyra svenska upplagor, ca 5 000 ex.

Den 11 juni 1870 meddelar Topelius att han avser att redigera dikterna under sommaren och han föreslår att den nya samlingen kunde utges till julen.⁸ Den skulle utkomma samtidigt i två upplagor, den ena på Frenckell & Sons bokhandel i Helsingfors, den andra på Bonniers förlag i Stockholm.⁹ Eftersom både Albert Bonnier och G. W. Edlund (Frenckells bokhandel) hade uttryckt önskan om »första hands rätt» till manuskriptet skickade Topelius manuskript till dem båda.¹⁰ De sändes från Nykarleby i flera omgångar under sommaren: Till Edlund skickades första avdelningen 8/7, de följande två avdelningarna sannolikt i början av augusti och den sista

förmodligen i oktober.¹¹ Till Bonnier sände Topelius första avdelningen 19/6, andra avdelningen 15/7, därefter i augusti och det sista manuskriptet 17/10; titeldikten sändes något senare (21/10).

Kontraktet med Edlund är inte känt, men kontraktet med Bonnier utgick från Edlunds förslag till kontrakt som Topelius framlade som modell för Bonnier. Här föreslås att Edlund skulle få förlagsrätten till en upplaga av »Nya Dikter» för 75 finska mark per tryckt ark 8:o, att den skulle tryckas i 1 500 exemplar, och att Topelius skulle få 25 exemplar till sin disposition.¹²

Av kontraktet med Bonnier framgår att Topelius överlät förlags- och äganderätten till *Nya blad* mot ett honorar av 100 riksdaler i oktavformat.¹³ Upplagan skulle tryckas i 3 000 ex av vilka Bonnier kunde trycka valfritt antal i ett mindre format. Första korrektur skulle läsas genom Bonniers försorg, det andra av författaren. Topelius förbehöll sig rätten att avyttra förlagsrätten till en finsk bokförläggare för försäljning inom Finland, medan Bonnier endast hade rätt att sälja sin upplaga utom Finland. Om upplagan inte skulle vara utsåld inom fem år, skulle Topelius inte utan Bonniers samtycke låta någon annan trycka en ny upplaga.¹⁴ Kontraktet undertecknades av Bonnier den 18 juli 1870 och av Topelius den 24 augusti 1870.¹⁵

Topelius tvekade in i det längsta med valet av titel. Redan i mars 1868 skriver Bonnier: »nog hade det varit roligt för köparne om den blifvande nya samlingen hade kommit att heta Sångar II Ljungblommor II eller så der ungefär och derigenom mera slutit sig intill den förut utkomne.» Sångar II är en följdriktig titel, medger Topelius, »ehuru föga lämplig jag finner en så musikalisk skylt. Jag har annars tänkt på *Nya blad*, men ber att ännu få liten betänketid. Jag ville ha en så enkel titel som möjligt.»¹⁶ Bonnier betecknar »Nya blad» som en »både anspråkslös och lämplig» titel.¹⁷ I svarsbrevet uppställer Topelius titelbladets slutliga lydelse och utformning. Han uppger också att han godkänt Edlunds anhållan om att få vända om titlarna på sin upplaga: *Nya Blad / af / Z. T. / Sångar II*.¹⁸

Nya blad utkom i bokhandlarna den 5 december, i både Finland och Sverige. Tre dagar innan meddelar Topelius Bonnier att Edlunds upplaga är klar, men att man, som överenskommet var, utger samlingen samtidigt i bägge länderna. Han tillägger: »Press-styrelsen fann ej behag i Lejonet på 'Parola malm' och åtskilligt annat, samt höll boken i flera dagar, men tog ändtligen sitt förnuft till fånga och lössläppte det rytande vilddjuret.»¹⁹

I Finland kostade ett häftat exemplar 4 mark och 50 penni, inbundet exemplar 6:50;²⁰ i Sverige häftat 3 riksdaler, inbundet i klotband 5 rdr.²¹

Nya blad hade något sämre avsättning än *Ljungblommor*, som hade sålt

flera gånger namnt, icke glömma vår redan många
 ärliga förbindelse och framför andra erbjuda Herr
 Bonnier detta förlag.

I afseende ä vilkoren för förläggandet af min
 nya diktsamling tager jag mig friheten afskrif-
 va följande af Herr Frenckhills Söns bokhandels Skrift-
 ligen mig tillfäsende förslag:

"För förlagsrätten till en upplaga af Herr
 Professor G. Topelius Nya Dikter, benämnd . . . . .
 upplagande sådana, som ännu icke blifvit ut-
 gifna sålde, betala underbetknade Sjuttio fem
 75/ finska Märk för tryckt ark in 8:vo. Upplagan
 får uppgå till 384 tusen femhundra /1,500/ exemplar
 i samma format, som Hrubäcker Dikter 3:de uppl."

"Första korrekturen läses på vår bekostnad, det an-
 dra af förf. med af oss frakterad korrekturens förfärdning."

Honorariet utbetalas i tre terminer, sålunda, att
 första tredjedelen erläggas antingen ark efter ark, eller
 för alla på engång, då sista arket är tryckt; - andra
 tredjedelen utbetalas tre månader efter det boken i
 bokhandeln utkommit och den sista tredjedelen efter
 hvarligen tre månaders förlopp, hvarigenom hela

Jag har ej ännu beskrifvit den nya samlingens tillf.
 Men kunde väl på något sätt tillkom någon TT eller du får en öka för
 följande samlingarna min den till en 20 m. för marknadsföring och förskändhet
 jag får de tillägga en öka till, med förändring i uttryck för minimer.

Utdrag ur det brev till förläggaren Albert Bonnier där Topelius
 uppställer utgivningsvilkoren för Nya blad (11/6 1870).

ovanligt bra.²² I mars 1875 började den svenska upplagan vara slutsåld, liksom femte upplagan av *Ljungblommor*. Bonnier erbjöd 2 500 kronor för omtryck av bägge i 4 000 exemplar vardera.²³ Andra upplagan av *Nya blad* utkom 1876.

Edlund tryckte en ny upplaga 1880. Av förlagskontraktet framgår att den andra finska upplagan skulle tryckas i 2 000 exemplar. Honoraret skulle vara detsamma som Bonnier betalade för de svenska upplagorna. Vidare framgår att författaren skulle läsa korrektur och få 25 exemplar av varje verk.²⁴ Edlunds andra upplaga trycktes på Hufvudstadsbladets tryckeri.

Skillnader mellan Edlunds och Bonniers upplagor

Eftersom Edlund och Bonnier hade fått skilda manuskript är respektive upplagor inte identiska. Skillnaderna mellan dem är de facto betydande och kvarstår i senare upplagor.

Topelius kommenterar inte skillnaderna i de bevarade breven till Edlund eller Bonnier. När han hade fått exemplar av *Sånger II* konstaterar han att Bonniers upplaga är märkbart »nitidare» (prydligare) än Edlunds och att några »förtretliga tryckfel» förekommer.²⁵

På titelbladet till Edlunds upplaga står »Nya Blad / af / Z. Topelius. / Sånger II. / Helsingfors. / Finska litteratursällskapets tryckeri, 1870. / G. W. Edlunds förlag.» Den svenska upplagan har dubbla titelblad. På det första står följande: »Sånger / af / Z. Topelius. / II. / Nya Blad.» på det andra »Nya blad / af / Z. Topelius / Stockholm. / Alb. Bonniers Förlag.» och på versosidan »Stockholm. / Alb. Bonniers Boktryckeri 1870.»²⁶

Av samlingen 97 dikter är 11 identiska i Edlunds och Bonniers upplaga, 48 har skillnader i interpunktion eller ortografi (också i titlar) och 38 har skillnader på ordnivå (inklusive formvarians).²⁷ Därtill är »Mitt hjertas kung» placerad sist i »III. Lifvet och naturen» i *Sånger II* och »Novembervisa» placerad före »Julvisa». Semikolon används olika: oftast har semikolon ersatts av kommatecken eller punkt i *Sånger II*, men ibland tvärtom. *Sånger II* har fler särskrivningar eller bindestreck mellan ord där Helsingforsupplagan har ihopskrivna ord.

Bonniers andra upplaga av *Sånger II* 1876 reviderades något: 12 ändringar på ordnivå och något fler i interpunktion; av dem verkar en del vara sättningsläro – hela strofer och versrader saknas i några dikter.²⁸ I Edlunds andra upplaga (1880) är ingreppen märkbart fler och större: Topelius ändrade formuleringar i 33 dikter och en dikt tillkom.²⁹ På titelbladet uppges att upplagan är reviderad av författaren. Bara två ändringar är desamma som i Bonnierupplagan 1876.

S Å N G E R

AF

Z. TOPELIUS.

II.

NYA BLAD.

STOCKHOLM.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris: 3 kr.; inb. i clothb. 4 kr.

Omslaget till de häftade exemplaren av Nya blad (1870) var avskalat – några recensioner kommenterade den »torftiga utstyrelsen». De inbundna exemplarens var desto mer påkostade, med guldsnitt och smakfulla ornament på pärmen.

Grundtext och kollationeringsexemplar

Grundtexten följer ett exemplar av Edlunds upplaga i Svenska litteratursällskapets Topeliussamling (85 Arb.rum 304/548). Exemplaret är i oktavformat, inbundet och pärmen beklädd med ljusviolett väv med guldornament.³⁰ På pärmens framsida står »Nya blad / af / Z. Topelius» i guld och på ryggen »Topelius / Nya blad». Samlingen har 224 sidor och inlagan mäter 21,0 × 13,9 cm. Kollationeringsformeln är 8:0: $\pi^6 1-14^8$. Exemplaret har skannats på SLS våren 2016 för publicering på eZTS.

Grundtexten har kollationerats mot ett exemplar i oktavformat i Nationalbibliotekets ägo med stämpeln »Univ. biblioth. *1872* Helsingfors», och därefter mot ett exemplar i oktavformat i Topeliussamlingen på SLS (Top1 / F6991), signerat av Topelius, tillägnat dottern Aina och donerat av Paul Nyberg. För jämförelser med Bonniers upplagor har följande exemplar använts: originalupplagan i oktavformat i Karlstads universitetsbibliotek (mag 820/83), originalupplagan i oktavformat i Topeliussamlingen på SLS (Top1 / F7044) och andra upplagan från 1876 i duodesformat i samma samling (Top1/F7047F). För en jämförelse med Edlunds andra reviderade upplaga från 1880 har exemplaret i duodesformat i Arne Jörgensens samling på SLS använts (Jörg./M19344).

Manuskript och övriga tryck

Manuskript, ett eller flera, finns bevarade till nästan två tredjedelar av dikterna (65 av 98), de flesta nedtecknade i manuskriptböckerna *Ohyflade koncepter* och *Ungskogen*.³¹ Som namnet antyder innehåller *Ohyflade koncepter* ofullständiga diktutkast, ofta med många ändringar.³² Av dikterna i *Nya blad* är 44 först nedtecknade här, ibland i flera versioner. *Ungskogen* består av renskrifter och innehåller diktmanuskript, julklappsverser och korta barnpjäser.³³ Av dikterna i *Nya blad* är 36 nedtecknade i *Ungskogen*, 24 av dem finns som utkast i *Ohyflade koncepter*. De första 33 sidorna är nästan uteslutande skrivna av Emilie Topelius hand, bland dem tre dikter som ingår i sviten Norden i *Nya blad*.³⁴ Därutöver finns manuskript till tretton dikter på lösa blad och två i brev.³⁵

Av de 98 dikterna utkom minst 15 först som separatträck – förmodligen betydligt fler, men trycken har inte bevarats. Tio dikter publicerades först i en kalender eller antologi och åtta dikter i en dagstidning. Därtill ingår fyra dikter som publicerades i *Ljungblommor I* (1845) och omarbetades för *Nya blad*.

Ljung. Sånger III

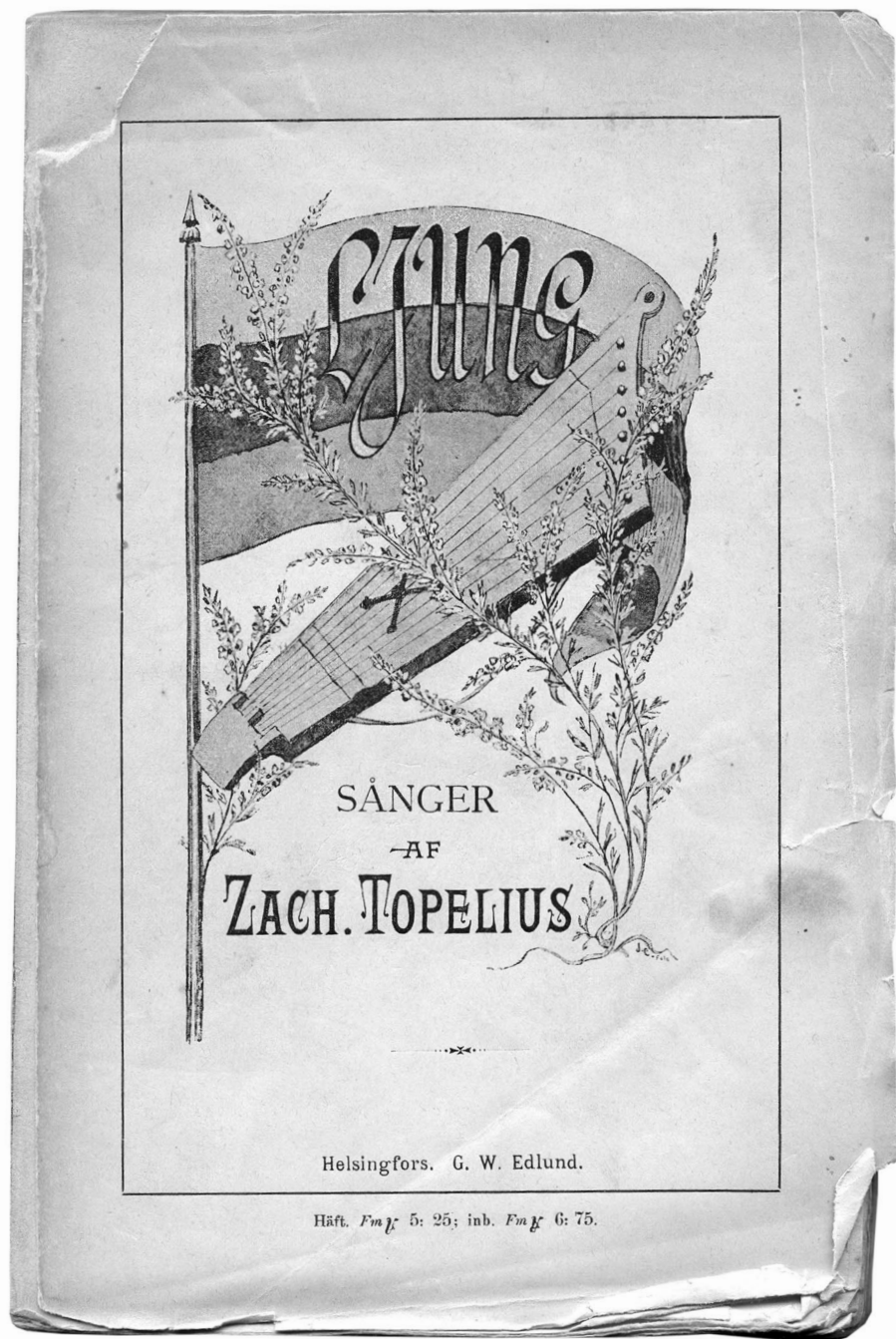
Utgivningshistorien

Redan i december 1880 meddelar Topelius i ett brev till Albert Bonnier att han följande år har för avsikt att utsända en tredje diktsamling: »Under 11 år, som då förlidit, har dels mycket blifvit kringströdt i tryck, dels också åtskilligt otryckt tillkommit, hvarför jag anser det icke vara skäl att lemna redaktionen till en oviss framtid, då möjligen andra händer skola stöka i efterlemnade papper. Jag hoppas ha lärt mig den svåra konsten att stryka». ³⁶ Bonnier gläder sig över nyheten, men i februari 1881 uppger Topelius att dikterna inte lär bli »tryckbara detta år. De utskrifvas och retoucheras efterhand». ³⁷ – Topelius var vid denna tid sysselsatt med *Dramatiska dikter* I (1881), andra cykeln av novellsamlingen *Vinterqvällar* (1881–1882) och revideringen av *Fältskärens berättelser* för den illustrerade upplaga som utkom 1883–1884.

Diktsamlingen nämns därefter inte i korrespondensen förrän i januari 1889 när Topelius presenterar en utgivningsplan för året. Han meddelar då att samlingen »bör blifva tryckfärdig på sommaren». I juli påminner Bonnier om löftet: »Det vore så präktigt att få den färdig i god tid.» ³⁸ Topelius svarar att manuskriptet är klart och att tryckningen kunde komma igång så snart Bonnier och G. W. Edlund i Helsingfors hade kommit överens om villkoren. »Hvad säger du om den korta titeln 'Ljung' för att ställa tredje samlingen i förbindelse med de föregåendes natursymbolik?» frågar han, och Bonnier svarar att det är »både en poetisk och anslående titel.» ³⁹

Edlund ville helst trycka en skild upplaga i Finland, medan Topelius och Bonnier föredrog en gemensam upplaga tryckt hos Bonnier med skilda titelblad för de båda förlagen – så hade man förfarit med övriga verk av Topelius under 19 år. ⁴⁰ Edlund accepterade Bonniers anbud att köpa 3 000 ex för 84,50 kronor per ark. Bonnier framhåller att prisberäkningen, densamma som för nyligen utkomna *Vinterqvällar*, var förmånlig eftersom den endast avsåg papper, sättning och tryckkostnader. Han tillägger att boken skall sättas med en »utmärkt vacker, så godt som alldeles ny stil (hvaraf prof här bifogas)» och att papperet är av bästa kvalitet. ⁴¹

Två undertecknade kontrakt är kända, bägge daterade 29/8 1889 av Bonnier och 4/9 1889 av Topelius. Bonnier fick äganderätt till samlingen mot ett honorar av 180 kronor per tryckark i oktavformat. Samlingen skulle tryckas i 6 000 ex och Bonnier hade rätt att trycka valfritt antal i mindre format. Han hade rätt att sälja samlingen enbart utom Finland. Författaren skulle läsa reviderark (ombrutet korrektur) före tryckningen och erhålla

På omslagsvinjetten till Ljung (1889) samsas ljungen, kantelen och, något förvånande, den ryska handelsflaggan – symboler för den finska naturen, den finska kulturen och för kejsardömet.

25 friexemplar.⁴² Samlingen omfattade 18 ark och det slutliga honoraret blev 3 240 kronor.⁴³

Topelius uppger att tryckmanuskriptet är tillkommet under flera år, av olika händer och »ej alltid rätt läsligt»⁴⁴ – han ber därför att korrekturen lämnas »åt pålitlig hand». Dessutom påminner han om att manuskripten ska sändas tillbaka.⁴⁵ Redan den 4 september hade Topelius korrekturläst de två första arken där han hittat en del fel – »sarkafog» i stället för sarkofag, »syke» i stället för byke, »oändliga» i stället för obändiga – och han erinrar därför om »nödvändigheten af omsorgsfull korrekturläsning». Den 24 oktober sände han det sista korrekturet där han inte hittade några fel, och han ber därför att sättaren skall belönas med »lämplig gåfva för vaksamhet i tjensten».⁴⁶

Diktsamlingen trycktes i både oktavformat och duodesformat. Den utkom i handeln den 9 december.⁴⁷ I Finland kostade ett häftat exemplar 5 mark 25 penni, klotband 6:75 och klotband med guldsnitt 7:25.⁴⁸ I Sverige var priset för klotband 3 kronor och för klotband med guldsnitt 4 kronor.⁴⁹

Bonnier uttrycker sin tillfredsställelse över att både *Ljung* och *Planeter-nas skyddslingar* hade blivit färdiga i god tid före jul – till stor del tack vare Topelius »utomordentliga raskhet med expedierandet af korrekturen». Han hoppas att både författare och allmänhet är nöjda med »böckernas yttre apparition [...] Sedan återstår blott att den sistnämnda ville vara god och göra sitt, nämligen att flitigt köpa dem».⁵⁰ Topelius är belåten: »Ljungen framträder nitid och, hvad bättre är, korrekt.» Också han uttrycker en förhoppning om att samlingen skall få läsare »ehuru dessa dikter tillhöra en ståndpunkt, som nu anses öfvervunnen».⁵¹ Angående mottagandet konstaterar han: »I unga år är man känslig för vått och torrt; på gamla dagar hårdnar barken. Man skall finna åtskilligt föråldradt; gerna; det bästa i min tid skall dock upplefva igen; skalet må rensas. Det är märkvärdigt, att man aldrig kan stryka för mycket: äfven här upptäcker jag nu 4 eller 5 stycken, hvilka saklöst kunnat dela de många struknas öde.»⁵²

Ljung hade god avsättning före julen, Bonniers inbundna exemplar sålde slut.⁵³ Samlingen trycktes inte i nya upplagor under Topelius livstid.

Grundtext och kollationeringsexemplar

Grundtexten följer ett exemplar av Edlunds upplaga i Svenska litteratursällskapets Topeliussamling (Top₁/Sne 80271).⁵⁴ Exemplaret är i oktavformat och inbundet i mörkbrunt skinnband. På ryggen står »Z. Topelius / Ljung» i guld. Smutstiteln lyder »Ljung / af / Z. Topelius. / Helsingfors / G. W. Edlund.» och på versosidan »Stockholm. /

Alb. Bonniers boktryckeri 1889.» Titelbladets text lyder »Sånger / af / Z. Topelius. / III. / Ljung.» Samlingen har 284 sidor och inlagan mäter 19,3 × 12,9 cm. Innehållsförteckningen står sist på ett opaginerat blad [s. 283 f.]. Kollationeringsformeln är 8:o: π^2 1–17⁸ 18⁶. Exemplaret har skannats på SLS våren 2016 för publicering på eZTS.

Grundtexten har kollationerats mot ett exemplar av Edlunds upplaga i oktavformat i Nationalbibliotekets ägo med stämpeln »Univ. biblioth. *1890* Helsingfors», och därefter mot ett exemplar i duodesformat i Topeliussamlingen på SLS (Top1/F12988).⁵⁵

Manuskript och övriga tryck

Manuskript finns bevarade till 75 av de 96 dikterna i *Ljung*, de flesta dikter har flera manuskript. Merparten är skriven i anteckningsboken *Vild Skog II*, ofta i flera versioner.⁵⁶ I övrigt finns diktmanuskripten på lösa blad och några i häftena *Ohyflade koncepter* och *Ungskogen* och tre i brev. Breven finns i Svenska litteratursällskapets arkiv och de övriga manuskripten i Topelius-samlingen i Nationalbiblioteket.

Av dikterna i *Ljung* är 34 tidigare otryckta. Av de övriga publicerades 37 först i en kalender eller årsskrift. Åtminstone nio utkom först som separattryck och avtrycktes i flera dagstidningar, lika många publicerades först i en dagstidning, tre dikter trycktes först i en minnesskrift och en publicerades i en sångbok. Fyra dikter ingår i tidigare verk av Topelius, i *Kung Carls jagt*, *Prinssessan af Cypern*, *Vinterqvällar II* (»Årstiderna») och *Boken om Vårt Land*.

Utgivarens ändringar

Utgivarändringarna har i de flesta fall gjorts med stöd av övriga tryck.

Nya blad

- 6, 42 land, **H1870**: land
- 9, 122 Strid, **H1870**: Strid
- 41, 271 stark **H 1870**: starkt
- 51, 17 strimma **H1870**: strimma.
- 67 [titel] *December* **H1870**: *Deecmber*
- 78, 16 försvinna.» **H1870**: försvinna».
- 80, 33 Axel **H1870**: Azel
- 81, 120 † 27 Oct. **H1870**: 27 † Oct.
- 82, 50 H. V. Bissen **H1870**: H V. Bissen
- 101, 73 plog ... **H1870**: plog ....

- 113, 53 försvagar? ... **H1870**: försvagar? ..
 122, 54 bort.» **H1870**: bort».
 124, 40 glöd.» **H1870**: glöd».
 124, 48 fall.» **H1870**: fall».
 145, 18 gull? **H1870**: guld?
 152, 8 mer **H1870**: mer,
 152, 16 längtan **H1870**: långtan
 159, 15 blomsterringen ... **H1870**: blomsterringen . . . . .

Ljung

- 190, 72 grund. **H1889**: grund
 207, 6 I **H1889**: i
 227, 62 fåvitskt **H1889**: fåviskt
 252, 52 kuningas!» **H1889**: kuningas»!
 268, 98 väfd, **H1889**: väfd.
 292, 87 lif!» **H1889**: lif!
 311, 16 morgonväkt! **H1889**: morgonväkt
 336, 32 rike! **H1889**: rike?

Skillnader mellan den digitala utgåvan och den tryckta

Den digitala utgåvan av Topelius skrifter (eZTS) har en mer omfattande textkritisk kommentar än bokutgåvan. I eZTS ingår faksimil av tryck och manuskript, manuskriptbeskrivningar, interna varianter (ändringar i ms), samt utskrivna förarbeten. Variantförteckningen i bokutgåvan upptar endast skillnader på ordnivå, inte skillnader i interpunktion, stavning, sär- och ihopskrivningar, förkortningar (manuskript: mska, tryck: människa). I den digitala utgåvan är avvikelser i interpunktion och ortografi uppmärkta.

Läsanvisningar och redovisningsprinciper för kommentarerna

Varje dikt förses med en kommentar som syftar till att placera in dikten i en biografisk, historisk och litterär kontext, samt med en kort metrisk beskrivning. Om enskilda ord eller verser kräver närmare upplysningar ges punktkommentarer. De innehåller sak- och personkommentarer, ordförklaringar (källor: *Svenska Akademiens ordbok*, *Ordbok öfver svenska språket* av A. F. Dalin, *Nordisk familjebok* o.a.) och relevanta referenser.

Kommentaren avslutas med en redovisning av litteratur som omnämner dikten, samt sekundärlitteratur som använts i kommentaren. Fullständiga bibliografiska uppgifter ges i litteraturförteckningen.

Konsekvensrättelser

Dikttitlarna är satta med kapitäl och vänsterställda. I *Nya blad* är de satta med gemen och halvfet stil, i *Ljung* med gemen stil, i båda originalsamlingarna centrerade.

Stroferna inleds genomgående med indrag i *Nya blad*. Utgåvan återger inga indrag i dessa fall.

Förkortningar i redaktionella texter

Förkortningar av verk i förteckningarna över tryckvarians upptas inte här; verktitlarna framgår av respektive diktkommentar.

- BLF *Biografiskt lexikon för Finland*
eZTS den digitala utgåvan av Zacharias Topelius Skrifter
f. följande sida/vers
ff. de två följande sidorna / verserna
FSL *Finlands svenska litteraturhistoria*
H1870 Edlunds första upplaga av *Nya blad*, Helsingfors 1870 (grundtext)
H1880 Edlunds andra upplaga av *Nya blad*, Helsingfors 1880
H1889 Edlunds första upplaga av *Ljung*, Helsingfors 1889 (grundtext)
Hfrs Helsingfors
HLS *Historiska och litteraturhistoriska studier*
HT *Helsingfors Tidningar*
KB Kungliga biblioteket i Stockholm
ms manuskript
NB Nationalbiblioteket i Helsingfors
s separattruck (t.ex. s1868)
S1870 Bonniers första upplaga av *Nya blad* (Stockholm 1870)
S1876 Bonniers andra upplaga av *Nya blad* (Stockholm 1876)
SAOB *Svenska Akademiens ordbok*
SBL *Svenskt biografiskt lexikon*
SSLS Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland
SS Samlade Skrifter
Sthlm Stockholm
v. vers
ZTS Zacharias Topelius Skrifter

Noter

- 1 Dateringen framgår av Bonniers svarsbrev och Topelius brevidarium.
- 2 AB-ZT 10/6 1865: »Med nöje antar jag tillbudet att förlägga de af Tit omnämnda 3^{nne} saker, nemligen i år 2^{dra} Delen af Dramat Dikterna, nästa år 2^{dra} Delen af Sångerna och och 5te Cykeln på fältskärn [...]»
- 3 AB-ZT 19/12 1865, ZT-AB 5/1 1866. Åtminstone fem brev från Topelius till Bonnier saknas från hösten 1865, det är möjligt att diktsamlingen nämns i något av dem.
- 4 ZT-AB 30/7 1866.
- 5 ZT-AB 2/11 1867.
- 6 AB-ZT 27/3 1868: »Eftersom det väl icke är antagligt att något nytt band på fältskärens berättelser är så nära sin fullbordan att man kan tänka på att få ut ett sådant i år, så vore det onekligen roligt om H:r Prof i stället ville decidera sig för att i år låta ett band 'Nyare Dikter' skåda ljuset.»
- 7 ZT-AB 16/6 1868. – Under våren 1868 kom parterna överens om utgivningsvillkoren för diktsamlingarna: Bonnier skulle få förlagsrätten för all framtid på första och andra delen av *Sånger*. För den ännu otryckta *Sånger II* skulle Topelius i honorar få 40 riksdaler riksmünt för varje oktavarck (16 s.), samt författareexemplar av boken. Se slutliga kontrakt.
- 8 ZT-AB 11/6 1870: »Då emellertid tryckningen af Läseboken, under förväntan på träd-snitt, ej kan begynna förrän i höst, har jag ansett mig kunna använda sommaren på redigerandet af mina under tio år samlade nya dikter och frågor således nu, om Herr Bonnier vill trycka denna andra samling af mina sånger till julen.»
- 9 Förlagsvillkoren förhandlades förmodligen fram muntligt mellan G. W. Edlund på Frenckells och Topelius. Endast några kontrakt och brev av senare datum är bevarade dem emellan.
- 10 ZT-AB 8/7 1870: »För mig vore det visst beqvämast, att sända ms.cr. till endera af förläggarna och genom honom korrekturafdrag till den andra. Men der uppstår en kollision om första hands rätt. Edlund gjorde mig neml. alldeles samma förslag, som nu Herr Bonnier, att sända honom ms.cr. och genom honom afdrag till Stockholm. Men då jag förutsåg, att Herr Bonnier ej ville ha texten i andra hand, nödgades jag besluta mig för dubbla mscr., på det att Herrarne måtte, såvidt möjligt, få dem alldeles samtidigt.»
- 11 Framgår av Topelius brevidarium; breven saknas.
- 12 ZT-AB 11/6 1870.
- 13 I kontraktet föreskrivs att honoraret skulle utbetalas så att »hälften erlågdes straxt efter att boken utkommit på trycket och återstoden sex månader derefter».
- 14 Jfr förkastat förslag, paragraf 4.
- 15 Kontraktet finns i Bonniers arkiv, Stockholm.
- 16 AB-ZT 27/3 1868 och ZT-AB 24/8 1870. Ett par månader tidigare skriver Topelius om diktsamlingen: »Den torde väl nödgas få titeln *Sånger II* efter der står en etta på förra samlingen – men den titeln är mig för musikalisk och pretentiös», ZT-AB 11/6 1870.
- 17 AB-ZT 28/9 1870. Bonnier beaktar också de köpare som önskar binda in de två diktsamlingarna: han menar att det i sådana fall är »riktigast» med gemensam rubrik. Han tillägger emellertid: »Föröfrigt är titeln härvidlag en fullkomlig bisak [...] inga andra än bibliognostrer torde fästa sig mycket vid titeln» (ibid.).
- 18 ZT-AB 21/10 1870.
- 19 ZT-AB 2/12 1870.
- 20 Frenckell & Sons bokhandels annons, *Helsingfors Dagblad* 5/12 1870.
- 21 Bonnier annonserade samlingen på följande sätt: »Detta band nya Dikter af Ljungblommornas Skald torde utan all fråga vara det mest framstående af årets nya litteratur.» (*Stockholms Dagblad* 16/12 1870).

- 22 AB–G. W. Edlund 25/8 1871 (kopiebrev). *Ljungblommor* utkom i fler men mindre upplagor om 1 000–2 000 ex.
- 23 AB–ZT 31/3 1875.
- 24 Som avbetalning skulle Edlund betala 4 000 finska mark i förskott; kontraktet gäller förutom *Nya blad* en reviderad upplaga av *Ljungblommor, Läsnings för barn 5, Berättelser och noveller* och *Regina von Emmeritz*.
- 25 ZT–AB 12/6 1871.
- 26 Typografisk varians återges inte här.
- 27 *Nya blad* 1870 innehåller 97 dikter om de dikter som ingår i sviterna »Nordiska taflor» och »Skog och sjö» räknas var för sig. Titlarna på sviterna har emellertid samma stiltyp som dikttitlarna och sviterna kan således betraktas som enskilda dikter bestående av olika delar.
- 28 Det framgår inte av titelsidan att upplagan är reviderad. Strofer saknas i »Finlands höjning» och »Julvisa».
- 29 Dikten »Samma öde» placeras i ZTS II sist i *Nya blad* (s. 171).
- 30 För- och eftersättsbladen är av grönmarmorerat papper. Titelsidan (se ovan) har en stämpel från Svenska litteratursällskapets bibliotek. På titelbladets versosida anges imprimatur, »Företedt: L. Heimbärger». Innehållsförteckningen upptar fyra sidor ([III]–VI), därefter följer inledningsdikten och första avdelningens titelblad, »I. Fäderneslandet» (opaginerat blad). Pärmerna är nött, färgen blek och inlagen har fuktfläckar och gulnade blad.
- 31 *Ohyflade koncepter* (278 s.) NB 244.151 och *Ungskogen* (221 s.) NB 244.152. Manuskriptböckerna är skannade i sin helhet och publicerade på eZTS (*Nya blad och Ljung*, faksimil). Totalt finns 105 manuskript till dikterna i *Nya blad*.
- 32 Titelbladet har dateringen 17 mars 1858 och den sista dikten är daterad 3 April 1870.
- 33 Titelbladet har dateringen 30 Mars 1858 och på de sista sidorna finns julklappsverser från 1886.
- 34 Renskrifterna av Emilie Topelius redovisas som textvittnen eftersom de sannolikt har nedtecknats i manuskriptboken på uppdrag av Topelius, möjligen efter hans diktamen.
- 35 Samtliga manuskript finns i Topeliussamlingen i Nationalbiblioteket, utom de två som bifogades i brev, förvarade i Svenska litteratursällskapets arkiv (SLSA). Se f.ö. förteckningen över manuskript, s. 599.
- 36 ZT–AB 9/12 1880.
- 37 AB–ZT 14/12 1880 och ZT–AB 14/2 1881. Hela 30 dikter i *Ljung* är daterade 1881–1889 samt diktgruppen Barndomsminnen (7 dikter) som har dateringen 1873–1889.
- 38 ZT–AB 17/1 1889 och AB–ZT 17/7 1889.
- 39 ZT–AB 2/8 1889 och AB–ZT 6/8 1889. Jfr diskussionen om titeln *Nya blad*, s. 348.
- 40 ZT–AB 2/8 1889: »Edlund erbjuder 125 mk per ark för 3000 ex., utan rättighet att sälja i Sverige. Omfånget torde blifva detsamma, som för Nya Blad, d.v.s. 17 à 18 ark, tryck och format i två storlekar, som Nya Blad. Jag har nemligen frångått min första tanke att införa allt tryckbart, som ej ingår i de två första samlingarne, och inskränker mig till ett urval.» Se även ZT–GWE 6/8 1889.
- 41 AB–GWE 6/8 1889 [kopiebrev, Bonniers].
- 42 Kontrakten finns i Topeliussamlingen, signum 244.113, NB och i Bonniers arkiv (Stockholm); utskrivet kontrakt i *Zacharias Topelius förlags- och översättarkorrespondens*, ZTS XX:1. På Bonniers förslag till kontrakt (6/8 1889) svarar Topelius: »Mot honoraret har jag heller intet att invända, endast, att din upplaga, 6000, är något för stor för att lemna mig hopp om att upplefva en ny. Ty får jag behålla lif och helsa, tillkommer dock hvarje

- är något nytt, hvilket måhända vore skäl att införa i en eventuel ny upplaga, då föga troligt är att jag hinner utgifva en fjerde samling. Jag öfverlemnar åt dig att möjligen i ditt förslag till kontrakt begränsa upplagan något trängre, t.ex. till 5,000.» (ZT-AB 10/8 1889).
- 43 Som jämförelse fick Topelius för *Planeternas skyddslingar* (1889) 200 kronor per ark, totalt 8 400 kronor, och för *Läsning för barn* 7 (1891) 1 400 kronor (AB-ZT 3/12 1889; ZTS XX:1, inledning).
- 44 Den tidigaste dikten är daterad 1837, de flesta tillkom under 1870-talet (minst 45) och många under 1880-talet (minst 34). För några dikter kan tillkomsttiden inte fastställas.
- 45 »Du mins kanske detta vilkor af gammalt; jag litat ej ens på, att du lofvat förstöra dem. Ingen månad går förbi, utan att jag från Sverige får bref, som begära autografer. Jag vill ej, att dessa skola finnas, med ändringar, i en kryddbod.» ZT-AB 10/8 1889. Den 12 december 1889 tackar Topelius för de återsända manuskripten.
- 46 ZT-AB 4/9 1889 och ZT-AB 24/10 1889.
- 47 Topelius hade uttryckt en önskan om att dessutom få några exemplar »på finare papper för distribution af förf. åt finare kunder» eller »gynnare» (ZT-AB 4/9 1889 och 22/11 1889). De tolv exemplaren som trycktes på tjockare papper sändes till Helsingfors (AB-ZT 26/11 1889).
- 48 Se t.ex. Edlunds annons i *Hufvudstadsbladet* 15/12 1889; priset för inbundna exemplar av *Ljungblommor* och *Nya blad* var 5:50. – Som jämförelse kan nämnas att en halvårsprenumeration på *Hufvudstadsbladet* kostade 7:50 mk (»hemburet»), *Fältskärens berättelser* 22:50, *Fänrik Ståls Sägner* (illustrerad av A. Malmström) 20 och *Kalevala* 5:50 (Hbl 15/12 1889). Exempel på torghöjningar: 1 kappe potatis 50 p., 1 tjog ägg 1 mk, 10 kg rågröd drygt 2 mk, en famn björkved 20 mk (*Folkvännen* 24/10 1889).
- 49 *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* 19/12 1889.
- 50 AB-ZT 3/12 1889.
- 51 ZT-AB 4/9 1889.
- 52 ZT-AB 12/12 1889.
- 53 AB-ZT 31/12 1889. När Topelius i mars frågar om avsättningen för *Ljung* svarar Bonnier diplomatiskt att det nu är »den tysta tiden», d.v.s. den tipunkt på året när avsättningen var låg (ZT-AB 14/3 1890 och AB-ZT 18/3 1890).
- 54 Exemplet har donerats till SLS av Rainer Knapas.
- 55 Kollationeringsexemplet på SLS har tillhört Alma Erling.
- 56 *Vild Skog II* innehåller enbart diktmanuskript – ungefär hälften ingår i *Ljung* och i *Läsning för barn*, de övriga är opublicerade (NB 244.166). Anteckningsbokens titelblad har dateringen *Helsingfors 10 Maj 1871* och den sista dikten är daterad 11/5 93.

NYA BLAD

NYA BLAD (s. 3 f.)

Inget manuskript är känt.

Ljungen är en sinnebild för Topelius hela lyriska produktion; samtliga titeldikter upptar motivet och skapar en gemensam ram för diktsamlingarna *Ljungblommor*, *Nya blad* och *Ljung*. Genom valet av den anspråkslösa blomman indikerar författaren sin diktningens art: ljungen är en symbol för den finska naturens karga skönhet och för den finska folksjälen. Se inledningen till *Ljungblommor* (ZTS I, s. XXV) samt kommentar (s. 307).

De sex avslutande stroforna (vers 31–48) utvecklar en kristen platonism som inte artikuleras lika tydligt i de tidigare diktsamlingarna. Vers 34–48 står i samklang med den reflexion Topelius gör 1883 i *Självbiografiska anteckningar*: »Allt vad jag lyckats dikta eller i annan form utföra, är endast då i högre betydelse sant, skönt och innerligt, när jag fått det till skänks» (1922, s. 138).

Versen är fyraktigt, trokeisk och har rimflätningen AXA, med assonanser och alliterationer.

Punktkommentarer

- 1–3 *Långa vintrar ha förflutit, [...] Hedens ljung har sammanknutit.* – Jfr titeldikten i *Ljung* (s. 175).
- 6 *Knöt jag den kring ungmöns tinning.* – Jfr »Ljungblommor» vers 12–16 (ZTS I, s. 3, kommentar s. 307).
- 19–27 *Blyga doft af ödemarken, [...] Ofta sorg och sällan fröjder.* – Jfr Topelius anteckning (omkr. 1838): »På slätterna, bland världens fröjder, går sällan min stig. Derföre är min sång en ljungblomma lik, enslig fostrad i skogen. Alldrig skall den kastas i världen ut, der så mycket herrligt förut öfverglänsar dess bleka rodnad. Aldrig skall dess namn höras på slätterna. Så som den blomstrat, skall den ock vissna, enslig och gömd och glömd» (*Ljungblommornas Bok*. 1, s. 2, NB 244.150).

Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 138

Tryckvarians

- 39 Fläckadt utaf H1880: Fläckadt, tyngt af
- 48 Af oändligt ljus S1870 [duodesformatet]: Af det herrliga ljus S1876: Af det herrliga

I. FÄDERNESLANDET.

FINLANDS HÖJNING (s. 5–9)

Ett manuskript är känt. Dikten trycktes första gången i *Joukahainen* 1869 (J); Vasenius förmodar att dikten skrivits enkom för studenttidningen (V, s. 105).

Topelius ägnade sig ivrigt åt studiet av Finlands geologi, speciellt landhöjningen som var påfallande i Österbotten. Han betraktade fenomenet som »ett skådespel af en fortgående skapelseakt, en för våra ögon fortfarande landbildning» genom vilken Finland ses »likasom uppvexa ur hafvet – det är en stor och fredlig eröfving» (installationsföreläsning 1854; se Tiitta 1994, s. 133).

De tolv första stroforna i dikten beskriver Finlands geografiska landhöjning, de följande framställer höjningen som ett bildligt uttryck för den andliga resning som landets ungdom manas till (vers 121–124). Landhöjningen ger landet ny fruktbar mark och är en bild av den utveckling som Topelius såg som Finlands historiska bestämmelse (se Lehtonen 1997, s. 20 ff.). Ämnet behandlas också i *Finland framställt i teckningar* (1852, kap. VIII), *Fältskärens berättelser I* (1853), föreläsningarna (1871), *En resa i Finland* (1872, kap. 1), *Boken om Vårt Land* (1875, kap. 10–12) och i *Läsning för barn 7* (1891, »Huru Gud skapade Finland»).

Versen är jambisk-anapestisk, strof 1–12 har taktshemat 4–3–4–4–3–(1)–3, rimflätningen abaab(x)X samt omkväden, strof 13–22 är tretaktig med rimflätningen AbAb.

Punktkommentarer

- 1–5 *Der slår en jätte [...] tål ej veklingars lust.* – I Topelius andra skildringar av landhöjningen framställs havet som en omfamnande mor. Jfr även »Wasaminne», vers 1–4, s. 12.
- 1 *glaf* – glav: svärd.
- 29 *Men klipper frosten [...] Den sofvande Simsons hår,* – Anspelar på den bibliska berättelsen om Simson, vars hår klipptes på Delilas befallning medan han sov. Han förlorade då sin styrka (Dom. 13–16).
- 39 *Han byggt åt Preussen en mur af sand,* – lagunerna (haffarna) vid Memel (Klaipėda), Danzig (Gdańsk) och Stettin (Szczecin).
- 51–52 *Han sluter väldig [...] I tvenne armar* – Samma bild, havet som omfamnar sin dotter med blåa armar, använder Topelius i *Finland framställt i teckningar* (1845; ZTS XII, s. 5), i dikterna »Till Finska Sjöekipagerne den 28 April 1854» (ZTS III) och »Wasaminne» (s. 12), *En resa i Finland* (1872; ZTS XIII, s. 5 f.) i *Fältskärens berättelser I* (1853, ZTS VII, s. 79) och befäster den i *Boken om Vårt Land* (1875; »11. Hafsjungfrun», ZTS XVII, s. 170).
- 67–68 *Ett grefskap får hon [...] hwart tjugonde år.* – Samma uppgift ges i »Prins Florios kanal», *Läsning för barn 7* 1891. I *Boken om Vårt Land* (1875) uppges att norra delen av Finland höjer sig »en half tum öfwer hafsytan, hwilket gör widpass 2 alnar på hundrade år» (ZTS XVII, s. 169).
- 74 *lian* – lien.
- 82 *stam* – metonymiskt: båt, skepp.

117–118 *Ur inre glödande schakter [...] Finlands vall: – Verserna uttrycker Topelius vulkanistiska syn på Finlands daning och geologiska ursprung.*

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 229–232; Jones, »Landhöjningen i Zachris Topelius ögon», 1971, s. 205–232; Lehtonen, »Brasaftnar i vindskammaren», HLS 72, 1997, s. 20 ff.; Tiitta, *Harmaakiven maa* 1994, s. 145 f.; Topelius, installations-föreläsning 1854, NB 2.44.108, *Föreläsningar i historia och geografi ZTS XV*, 28–29/9 1871; Vasenius I, s. 20, V s. 105

Manuskriptvariants

- 1 **ms:** *Der svallar en mäktig östanvåg*
3 *bäddar graf, ms: sliter tåg,*
4 *bräcker kölar som vide af, ms: sänker kölar, han skrämmer håg,*
5 *veklingars ms: den veka*
8 *Han somnar stundom ms: Vål somnar han stundom*
11 *Så slappt är ms: Slappt gungar ej*
12–13 **ms:** *Vål bygger ej pilten sitt hus i sand, / Vid dyningens sakta sus.*
15–12.4 **ms:** *Men smyger en vinter kall och blek*

*Att fjettra hans [fria den] arm
Hur rasar han ej mot bojans svek,
Och häfver på nytt i stormig lek
Sin fria, sin blåa barm!
Stig högt etc.*

*Han är omättlig! Han sväljer land,
Han äter af Skånes vall,
Han slukar stycken af Pommers strand
Och bygger Preussen en mur af sand
Som äter han dränka skall.
Stig högt, etc.*

*Hur hänfullt slungar han ej ändock
Allmosor af bernsten der!
Han gungar Lifflands skördar
Och sköljer så Estens bruna rock
Men land
Stig högt etc*

*Dock se, när högst i den höga nord
Han sluter sin starka famn
I tvenne armar kring Finlands jord,
Då tar han ej rof, begår ej mord,
Han skänker oss strand och hamn
Stig högt –
förstår,
Så har det varit i tusen år
Beständigt viker hans fot.
Den gamle skördarens lie går*

Der förr han rodde i ungdomsår
 Och kastade trygg sin not.
 Stig högt –

Men Fd vexer

Tryckvarians

- 10 Så slappt är J: Slappt gungar
 17 storm slår ned ifrån J: stormil störtar ur
 22 seglet, S1876, S1880, H1880: segel,
 29–33 J: Men smyger frosten, med boja tung,
 Att fjettra listig hans arm,
 Då rasar österns och nordens kung
 Och häfver vredgad och stolt och ung,
 Sin fria, stormiga barm.
 30 S1870, S1876: Af somnad Simson hans hår,
 33 S1870, S1876, H1880, S1880: I stycken bojan han slår.
 43 hänfull J: hänfullt
 53 J: Då tar han ej rof, begår ej mord,
 59 J: Men här ler jätten så mild i håg,
 86 H1880: O, yngling, här på vår strand?
 S1880: O, yngling på Finlands strand?
 88 H1880, S1880: O, dotter du af vårt land?
 89–96 J: Upplyft ditt glänsande öga!
 Det kommande hör dig till.
 Förnim det manande höga;
 Dess väckelse ej förspill!
 Ditt land, som vågorna höja,
 Ditt land, som vexer ur haf,
 Det skall du i stoft ej böja;
 Ej störta i djupens graf.
 89–92 H1880, S1880: Upplyft ditt glänsande öga!
 Järtecknet står för din syn,
 Och stora tankar sig löga
 Vid hafvets glittrande bryn.
 93–96 S1876: [saknas]
 94 djupens S1870: mörker och H1880, S1880: drifvornas
 95 uti nödens S1870, H1880: i sorgernas S1880: uti sorgernas
 98 Och H1880: Att
 99 H1880, S1880: Och låt din kärlek beskölja,
 101–104 S1870, S1876: [saknas]
 102 H1880, S1880: Kring Finlands grönskande mo;
 109 med krossad H1880: krossa sin
 110–116 H1880, S1880: Och rinna spårlöst i sand,
 Förrän med tumsbredd i vinning
 Sig höjer detta ditt land.
 Dock finns en väg ej i hafven,

- Som icke stupar med fröjd,
Blott strand, som varit begrafven,
Engång i dagen blir höjd.
118 Upplyftar sig Finlands **H1880, S1880**: Upplyftar Finland sin
120 det upphöjas skall. **H1880, S1880**: upphöjas det skall.
121 **H1880, S1880**: Så strid, o yngling, i lågor,
122 dotter af Finlands strand, **H1880, S1880**: dotter du af vår strand,

I MÖRKA TIDER (s. 9 ff.)

Dikten är en omarbetning av »Vår enda arfvelott» (1852) som ingår i *Ljungblommor* III (Ljbl); ZTS I, s. 226 f., kommentar s. 480 f.

Det är oklart när omarbetningen gjorts; Topelius lät som regel ursprungsdateringen kvarstå också efter att han reviderat en dikt. Verserna 37–64 har ersatts helt. De uttrycker i denna redaktion en större indignation än de tidigare – möjligen för att Topelius vågade formulera sig friare då inget reellt hot mot universitetet längre förelåg.

Punktkommentar

60 *allt* – helt.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 116–120, *Ljungblommor* 2010, s. 226 f., 480 f.

Tryckvarians

- titel **Ljbl**: Vår enda arfvelott.
2–5 **Ljbl**: Långt bort vid polens kulna strand,
Der lifvets fröjd och ljuset skatt
Städs' kämpa emot köld och natt.
Och sorgens barn vi äro visst,
7 var genom **Ljbl**: den var
9–10 **Ljbl**: Och därför ha vi ljuset kärt
Och mer än alla skatter värdt;
13–16 **Ljbl**: Det är vårt hopp, vårt mod, vår tröst
I sorg och brist och natt och höst.
Det är vår enda arfvelott,
Det bästa vi af fädren fått.
14–16 **H1880**: Den villa vägen vet ej hvart,
Den slappa viljan har ej stål,
Och tanken famlar utan mål.
19 dolde **Ljbl**: gömde
23–24 **Ljbl**: Och ljusetets makt, som förr så ren, / Odödligt genom natten sken.
29–32 **Ljbl**: O att den ädla bildnings häg,
Hvars frö i fädrens sånger låg,
Må blomstra fri och frisk och stark
På fosterlandets helga mark!
37–64 **Ljbl**: Vi stridt för dem med hjeltomod,
Vi gett för dem vårt hjerteblod;

Hvem skulle oss om falskhet tro?
Hvem ville taga bort vår ro?

Vår ro – det är vår bildnings ljus,
Ogrumladt under tidens brus.
Ej makt, ej glans, ej guld vi fått,
Vi ha vår bildnings skatter blott.
Den är, näst Gud, vårt fasta värn,
Vårt hälleberg, vår mur af jern;
Och ära den som akta vet
Vårt finska Universitet!

Dig älska vi med redligt mod,
Du är vår yppersta klenod,
Vårt hela vida land ej bär
En skatt, som du, så dyr och kär.
Du reste dig ur sorg och glöd,
Som morgonsol ur natt och död.
Nu ser vårt land din nya stig,
Dess hjerta klappar tyst i dig.

En gång, när dagens äflan all
Borttyna och förgätas skall,
Då lefver kvar allt godt och stort,
Som Finland för sin bildning gjort.
Och ristas skall i häfdens famn
Ovanskeligt hvart ädelt namn,
Som älska, akta, ära vet
Vårt finska Universitet.

FÖR FINLANDS KONSTITUTION (s. 11)

Tre odaterade manuskript är kända. Dikten utkom som separatträck 1862 (ej hittat).

Alexander II hade i ett manifest, undertecknat den 24 april 1861, proklamerat att ett lantdagsutskott skulle tillsättas. Utskottets uppgift var att förbereda förslag till författningar och därefter skulle en lantdag sammankallas. Det s.k. januariutskottet sammanträdde första gången den 20 januari 1862. Den 25 februari ordnades en storartad fest för utskottet i societetshuset, den första politiska banketten i Finland. Tal hölls av bl.a. de inflytelserika professorerna Frans Ludvig Schauman, Fredrik Cygnæus och Elias Lönnrot. Topelius läste upp den för kvällen författade dikten »För Finlands konstitution».

Versen är jambisk med taktscemat 4–3–4–4–3 och rimflätningen abaab.

Punktcommentarer

10 *landets ädle Far* – Alexander II.

20 *mannaord!* – yttrande av ordfast, hederlig man.

Finlands Allmänna Tidning 26/2 1862; Klinge, »Alexander II: borgerlighet och medborgerlighet» 2004, s. 206 ff.; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 72 f.; Vasenius IV, s. 158, 521

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet:

För 25 Febr. 62.

Var helsadt högt och var oss kär

Hvar

Var helsadt, du uppståndna

Du fria mannaord

Ms2 i sin helhet:

Var helsadt, djupa andedrag

Ur hjertat af ett folk!

Var helsad, gryning af den dag

Den dag af frihet, rätt och lag,

Som är vår framtids tolk!

Var helsadt, ord af mannatro

Och redbar mannatro,

Som aldrig svek i sminkad ro,

Men stod med upprätt panna

Och trefaldt helsadt vare det,

Vår endrägts knutna band.

Vår borna pligt, vår ärfda rätt

Emellan älskad furste

Och folk och fosterland!

På

I half

Stå fast, stå

Var helsadt, manligt fria ord,

Som nu är oss beskärtd!

Var helsad hvarje man i nord

Ms3

titel *Utskottsfesten d. 25 Febr. 1862.*

7 *Vår sköld ms3: Vårt ord*

8 *Som ms3: Och*

10 *landets ädle Far! ms3: ädle furstens thron!*

14 *Vår ms3: Och*

16 *Ja, ms3: Och*

17 *dyra ms3: ädla*

19 *lag och rätt uppå ms3: kraft och ära på*

Tryckvarians

6–10 **S1876:** *Var helsadt, fria ord, som var*

Vårt gamla tungomål,

Som utan svek och fruktan bar

Till thronens fot vårt öppna svar

- Och klang som ädelt stål!
H1880: Var helsadt, fria ord, som var
 Vår sköld för manligt bröst,
 Som utan svek och fruktan bar
 Och bär, som i de fordna dar,
 Till fursten folkets röst!
 8 här **S1870:** bär
 9 bär **S1870:** här
 11 Och **S1876:** Men

WASAMINNE (s. 12 ff.)

Ett manuskript är känt, daterat 19 Jan. 62. Dikten utkom som separattruck (ej hittat) och avtrycktes i *Wasabladet*, *Helsingfors Tidningar* och *Helsingfors Dagblad*. *Wasabladet* (Wbl) har använts som tryckvariant.

Vasa (Nikolaistad) firade 250-årsminnet av stadens privilegier den 30 januari 1862; staden grundades 1606 av Karl IX i Mustasaari (Svartö) socken och i privilegiebrevet 1611 fick den namnet Vasa. Topelius hade blivit ombedd att skriva en sång som skulle tolka jubileets betydelse. Sången, med de inledande orden »O Wasa namn! O minnets stad!» tonsattes av Fredrik Pacius och sjöngs vid den fest som hölls i Vasa högre elementarskola (se nedan). Därefter deklamerades Topelius dikt, som i *Nya blad* fick titeln »Wasaminne». Topelius hade också blivit anmodad av stadsborna att ansöka om att staden, vars officiella namn sedan 1855 var Nikolaistad, skulle återfå sitt gamla namn (Topelius 2004, s. 72). Både sången och dikten uttrycker ett farväl till det Vasa som varit. Staden återfick sitt namn först 1917. Också Fredrik Cygnæus kritiserade namnbytet i dikterna »Vårt helgerån» och »Den 31 Maj 1864».

Versen är femtaktig och jambisk med rimflätningen AbAbCCb.

Sång vid Vasa stads femte Semisekularfest, den 30 Januari 1862.

Melodi af Pacius.

O Wasa namn! O minnets stad!

Du dyra hem, du lugna bo,

Der våra fäders ben fått ro

Och der vår vagga gungat glad!

Du, som på lifvets dunkla stig

I sorg och fröjd, i lust och nöd

Din varma härd oss troget bjöd,

O minnets stad, vi helsa dig!

Din tid är hän, din glans har flytt,

Förbytt är allt, som fordom kärt

Oss frid och kraft hos dig beskärt,

Och allt är aska, allt är nytt.

Vi drage bort till annan hamn;

Dock trofast varm ännu en gång

Dig hälsar här vår fria sång

O minnets stad! O Wasa namn!
Förgångna seklers sol i dag
Nedskådar hög och ljus och klar
På aftonen af det som var
Och nya tiders anletsdrag.
Ur längst förflutna dagars famn
Oss manar fädrens höga dygd
Att minnas dig, o fosterbygd!
O namn af ära, Wasa namn!

Och lefve högt din dyra strand!
Och lefve högt hvar ädel bragd,
Som häfden gömmer oförsagd
Från fäders graf för fosterland!
Blod af vårt blod, själ af vår själ,
O fädrens ande, led oss du
Till samma stora mål ännu!
O Wasa namn, farväl, farväl!

(Wasabladet 1/2 1862)

Punktkommentarer

- titel *semisekularfesten* – halvsekelfesten.
- 1–6 *Det vida haf, som sluter Finlands stränder* [...] *sträcks dess andra arm.* – Jfr punktkommentar till »Finlands höjning» s. 363.
- 5 *perlor samlar* – Avser de rika förekomsterna av bärnsten kring Baltikum.
- 9 *smalnad armlöd* – Kvarken.
- 13(–24) *Ett åldrigt fästes gråa murar* – Korsholms slott, som förmodas ha anlagts av unionskungen Albrekt av Mecklenburg i slutet av 1360-talet. Befästningarna förföll fullständigt på 1500-talet och en kungsgård inrättades. (År 1894 uppfördes ett granitkors på Korsholms vallar med inskription av Topelius: »Här restes Kristi kors i hednisk nord.»)
- 26–28 *Men fastare än din granit, [...] Står korset kvar, [...] På dina kämpars längst förgättna graf.* – Avser troligen ruinerna av korskyrkan S:ta Maria; ett trettiotal av ortens bemärkta personer begravdes under kyrkans stengolv 1520–1750.
- 36 *en tid, när broder stod mot broder / Med svärd och klubba* – Syftar på det s.k. klubbekriget (bondeupproret) i Österbotten som kulminerade 1596–1597.
- 40 *brodermördarns ätt drefs ut med fasa,* – Johan III misstänktes ha förgiftat brodern Erik XIV 1577. Johan III:s son Sigismund besegrades av farbrodern hertig Karl.
- 43 *Liuksialas drottning* – Karin Månsdotter (1550–1612) som satt fängslad i Åbo slott med maken Erik XIV. Efter hans död 1577 frigavs hon och fick Liuksiala kungsgård som förläning.
- 51 *Katharina* – Karin Månsdotter.
- 53 *gäldat Wasa blod med Wasa råg* – betalat för (återgäldat) det kungliga namnet; vasarågen, stadens viktigaste exportvara under 1800-talet, var ett begrepp.
- 55–56 *På sistone din gyllne kungakrona [...] ryckt du såg.* – Syftar på att staden hade förlorat sitt kungliga namn.
- 60 *ammat ljus och skipat lag* – trivialskolans och Vasa hovrätt (inrättad 1775).

- 62 *hur dina Wasa gossar [...] blödt till sista andedrag.* – Under 1808–1809 års krig; Runeberg talar om »wasagossar» i »Löjtnant Zidén» (*Fänrik Ståls sägner* 1848).
- 64–69 *Herren sände flamman [...] i askan låg din krona!* – Vasa totalförstördes i en brand den 3 augusti 1852. Staden byggdes upp åtta kilometer närmare kusten.
- 70 *vase* – kärve; avbildas i både ätten och staden Vasas vapen.

Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 72; *Wasabladet* 1/2 1862; Vasenius IV, s. 158 f.; Åkerblom, *Korsholms historia I* 1941, s. 439 f.

Manuskriptvarians

- titel **ms:** *För Wasa stads sekularfest 30 jan. 1862.*
- före 1 **ms:** *Långt i det land, som är vår frusna moder,
Till hälften svept i polens vintergraf,
Med döda sjöar, isförtyngda floder
Och sofvande i kedjor bundna haf,*
- Det är det eviga, det gudasända,
Det kristna ordet, som är världens ljus,
Och det har strålat*
- Kom så en tid, när när
En grym, en våg af blod
Och klubban slog och svärdet blindt förödde
Och broder väpnad emot broder stod.
Då, trött att låta sina bödlar rasa,
Blodshämmnaren log. Hans*
- 4 **ms:** *Den andra sträcks mot midnattsolens brand.*
- 15 När restes **ms:** *Vem reste*
- 16 Hvem har den grundat? **ms:** *När har han grundats?*
- 33 Ditt hvita tempel lyste klart i **ms:** *I templet grydde ljuslångt genom*
- 40 Men **ms:** *Dock*
- 45 namn, som **ms:** *smycke*
- efter 49 **ms:** [i marginalen: *Wasa råg*]
- 50 **ms:** *Hvad har du gjort att denna glans förtjena?*
- 52–56 **ms:** *Du gäldat Wasa blod med Wasa råg.
Och liksom hon, att ödets hot försona,
till slut På sistone din gyllne kungakrona
Af stormen från din panna ryckt du såg.*
- 57 mörka, djerfva **ms:** *djerfva, mörka*
- 61 Men **ms:** *Och*
- 63 blödt till **ms:** *gett sitt*
- 64 Ditt mått var fyllt. **ms:** *Dock fyllt var måttet.*
- 67 **ms:** *Som sekler byggt för menskor tryggats vid.*
- 68 Grus, – aska, – stoft! – **ms:** *Stoft, aska, grus*
- 72–73 **ms:** *Förödelser, som i ditt tempel stått,
Är renad bort, och du kan åter andas,*
- 74 arma **ms:** *simpла*
- [noter] **ms:** [saknas]

Tryckvarians

- titel **Wbl:** Vid femte Semisekularfesten för Wasa stads privilegier den 30 Januari 1862.
23 haf, **HT:** graf, **Wbl:** graf
24 vallarna **S1876:** vallarne
33 hvita **HT, Vbl:** gråa
35 Och **S1870, S1876, H1880:** Den
37 klubba uti vildsint mod **S1870, S1876:** klubba här i vildsint mod [mod,] **H1880:**
klubba, lyft i vildsint mod,
40 drefs ut med fasa, **S1876:** hört upp att rasa, **H1880:** slöt upp att rasa,
46 namn, som **HT, Wbl:** smycke
50 **HT, Wbl:** Hvad har du gjort att denna glans uppbära?
52 heder: **HT:** ära; **Wbl:** ära:
61 kom den **S1870, S1876:** hvarje
61 flamma **HT:** fackla
63 blödt till **HT, Wbl:** gett sitt
72–73 **Wbl:** Förödelsen, som i ditt tempel stått,
Är rensad bort, och du kan åter andas,
74 Men **S1870, S1876:** Fast
83 utaf det **S1870, S1876, H1880:** af det längst
[not*] **Mustasaari. S1870, S1876:** Mustasaari, svarta ön.

WASA MARSCH (s. 14 ff.)

Två manuskript är kända: ett arbetsmanuskript med dateringen *jan. 1864* (se variantförteckning) och en renskrift i brev till Wasa gymnasister daterat *Helsingfors 1 Maj 1864*. Dikten publicerades 1864 som separatträck (ej hittat) och i *Joukahainen* (J).

Dikten beställdes av Vasa gymnasister. Gymnasiet hade efter Vasa brand 1852 verkat i Jakobstad men återvände hösten 1863. För att fira tilldragelsen ombads skolans mest berömda elev J. L. Runeberg om en sång. Skalden tackade nej till uppdraget och uppmanade dem att vända sig till Topelius. I brevet till honom, avsänt den 19 september, efterlystes en sång som skulle avsjungas vid gymnasisternas sammankomster och uppmuntra till »stegrade ansträngningar» under deras »sträfvande på vetandets bana». Eleverna uppger att de har för avsikt att låta Fredrik Pacius tonsätta dikten. I mars 1864 meddelade Topelius att den var så gott som färdig och första maj sände han dikten och en tonsättning av Karl Collan till gymnasisterna och bad dem betrakta sången som sin egen, att sjungas »slägte efter slägte». Vasa Marsch har sedan dess kommit att uppfattas som Österbottens landskapssång.

Liksom »Ynglingens drömmar» uttrycker dikten Topelius studentideal (Alhoniemi 1969, s. 146 f.) och ideella dyrkan av ljus och bildning (Castrén 1918, s. 255). Dikten anspekar på olika sätt på Österbotten men det nationella perspektivet lyfts fram (vers 46–49, 55, 63) – skildringen av landskapet (vers 1–18) kan också beskriva det nordligt belägna fosterlandet. Allusionerna på Runeberg och de vid tiden aktuella *Fänrik Ståls sägner* är uppenbara, inte minst i tredje strofen. Här uttrycks träffsäkert de känslor av historiskt medvetande som rörde sig inom den bildade eliten i Finland, framhåller Henry Rask. Fjärde och femte strofen syftar direkt på sångens beställare. Stroferna 3–5 har ofta utelämnats i senare tryck (2011, s. 18 f.).

Versen är jambisk med taktscemat 4-4-4-4-2-2-2-4 och rimflätningen aabbc-ddd.

Punktkommentarer

- 1 *I högan nord* – Jfr versen »mer älskad än vår bygd i nord» i »Vårt land» av Runeberg (*Fänrik Ståls sägner I*, 1848).
- 20 *Finlands lejon* – Symbolen, även på Gustav Vasas sarkofag, togs fram på lantdagen i Borgå 1809 och fick ny aktualitet på Floradagen 1848 (Rask 2011, s. 18). I diktens ursprungliga ordalydelse fanns inte denna bild (se variantförteckning).
- 24 *Dess bard* – Runeberg; upprepningen »Här» i denna strof knyter an till »Vårt land» där ordet förekommer 15 gånger, syftande på fosterlandet (jfr komm. i Runeberg SS XIV:1, s. 60 f.).
- 32 *En lyra* – bildningen.
- 34 f. *En vase huld / Afax i guld* – Vasa stads vapen (jfr komm. till vers 70 i föregående dikt.)
- 37 *Wasa gossar* – Jfr komm. till vers 62 i föregående dikt. Österbottningarna skildras här som tappra soldater (Tiitta 1994, s. 261).
- 55 *Vårt land! Vårt finska fosterland!* – alluderar på Runebergs dikt och understryker samtidigt det nationella perspektivet.

Alhoniemi, *Isänmaan korkeat veisut* 1969, s. 146 f., 226 f.; Castrén, »Topelius' fosterländska lyrik» 1918, s. 246, 253 ff.; Häggman, *Stora sångboken* 2001, s. 351; Rask, »'I högan nord ...' Zacharias Topelius patriotiska lystringssång för Wasa gymnasister 1864» 2011, s. 11–28; Tiitta, *Harmaakiven maa* 1994, s. 261 f.; Vasenius III, s. 264; IV, s. 321

Manuskriptvarians

M_{s1}

titel **ms1:** *För Wasa Gymnasister.*

före 1 **ms1:** *I högan nord vår vaggå låg*

Vid Bottenhafvets starka våg.

Vår bädd var snö,

Men lika fritt och gladt

I sommarljus och vinternatt,

Vi spirat opp

Som björkens knapp

Ur frost och is till vår och hopp.

När våren kom i mark och skog

Och hafvet fritt mot stranden slog,

Då vår unga barm,

Då härdades vår starka arm.

1. *Vi lärde tro på ljusets makt,*

Och kämpa gladt

För lifvets skat

Mot frost och död och [tomrum] och natt.

Den höga nord, det ädla land,

Den stormiga, den stolta strand,

Der äran blödt, der
Dem skola vi ej

här slog
Du födt,
Här är hvarvt fält av blod så rödt
Och här har Finlands ära blödt,
Från denna bygd gick
En segersäll falang till strid

jan. 1864.

8 **ms1:** [saknas]

12–18 **ms1:** Och böljan bröt sitt hårda band
Fritt var vårt haf och fritt vårt land,
Då lärde vi
Med håg så fri,
att stå på vakt
För lifvets makt
Och evigt tro på ljustets makt.

20 lejon **ms1:** ära

21–22 **ms1:** Här tvåddes hon sin skymf i blod, / Här segrade dess hjeltemod,

25–27 **ms1:** Och hädan bar i fridens dar

Af
De
[i marginalen: Här skall hon än
Vid såna
Vid grafvarna upp igen.]

28–63 **ms1:** En lyra blef
Dess sköldebref –
En vase huld
Af ax i guld
För odlarns flit, för Finlands

Och hädan drog i fridens dar
Med ädel håg och panna klar
En stark falang i vett och dygd
Att sprida dag [tomrum] i Fds bygd.
En fläkt utaf
Vårt fria haf,
En stråle sol
Ifrån vår pol
Bar lif och sol kring

Här grodde
Det ädla ax

Så långt som Carlavagnen ser
Bär ingen detta namnet mer,

Och Wasa gossar äro vi,
Vårt namn skall ej förgätet bli,
Det manar
Till ädel
Skall blomma opp
För Finlands hopp,
Skall mana gladt
Hvar ädel skatt
Af

För dig, För dig, vår höga nord,
För Finland, för vår fosterjord
Som skilda vågor sammangå
Kring Finlands bygd i gördel blå
Så mötas hjertan, mötas namn
I fosterlandets vida famn.
Att bära gladt
Dess fanas skatt
Att kämpa med
Dess främsta led,
Var fädens bragd och Wasa sed.

För dig, för dig, vårt fosterland,
Vid
För dig skall Wasa hjertat slå
I våra unga bröst också.

Ms2

- titel **ms2:** *Wasa Gymnasisters sång.*
20 lejon **ms2:** ära
21 **ms2:** Här stod hon, öfver lyckan höjd,
26 det **ms2:** hon

Tryckvarians

- titel **J:** Wasa Gymnasisters sång. **S1870, S1876:** Wasa marsch. (För Wasa gymnasister.)
20 lejon **J:** ära
21 **J:** Här stod hon, öfver lyckan höjd, **H1880:** Här stod det stolt, med ramen höjd,
26 det **J:** hon
28 fridens **S1870, S1876, H1880:** fredens

ÅBO MARSCH (s. 16 ff.)

Ett utkast är känt, daterat 15/10 68. Dikten utkom som separatträck i oktober 1868 och avtrycktes i *Björneborg, Helsingfors Dagblad, Hufvudstadsbladet* och *Åbo Underrättelser* samt i *Lännetär* följande år.

Topelius skrev dikten på begäran av de vestfinska studenterna och den upplästes av författaren på deras årsfest den 24 oktober 1868 »under stormande jubel» (Schybergson

1918, s. 103). Studentnationerna hade i enlighet med 1852 års statuter avskaffats och ersatts av en indelning enligt fakultet. I mars 1868 legaliserades studentnationerna igen och Topelius valdes då till inspektör för Vestfinska avdelningen. – Avdelningen hade bildats 1846 genom en sammanslagning av Borealiska Nationen (sedermera Egentliga Finland), Åbo Nation och Satakunda Nation.

I dikten lyfter Topelius fram Åbo stads ärorika historia: här grundades landets första skola (katedralskolan) redan på 1200-talet och landets första universitet 1640 där berömda profiler som Porthan, Franzén och Gadolin var verksamma. Åbo blev Finlands första huvudstad 1809. Dikten anspelar också på de förödelse som drabbat staden genom århundraden: bränder, pest, plundringar och blodbad. – Jfr dikten »Åbo», daterad samma år (s. 88 f, kommentar s. 423) och *Finland framställt i teckningar* (ZTS XII, s. 72 ff.).

Versen är fyrtaktig och jambisk. Rimflätningen i strof 1–5 AbAbCdCd, och i strof 6 AbAbCXCX.

Punktcommentarer

- 2 *Auras famn*, – Aura å rinner igenom Egentliga Finland och mynnar ut i Åbo.
- 7 *Erstans* – Erstan, fjärden utanför Åbo.
- 9–16 *O Auras bygd*, [...] *dina lagrar tanken prydt*. – Jfr *En resa i Finland* (1872): »I dessa tre – fästet, kyrkan, floden – förkroppsligas minnena af det politiska väldet, den andliga lifsmakten och kulturens strömmåder. Sju århundraden ligga begrafna vid dessa stränder» (ZTS XIII, s. 28).
- 32 *Egentliga Finlands namn*. – Namnet Finland betecknade under äldre medeltid Åbo slottslän (Egentliga Finland).
- 37 f. *Ett är vårt land; en är vår vilja: [...] klappa stort!* – En språkpolitisk markering: Topelius intog, liksom den västfinska avdelning, en mellanställning i studentnationernas polarisering i språkfrågan. Se Topelius 2004, s. 195 f.
- 47 *rediviva* – (lat.) den återuppståndne.

Klinge, »Landets hjärta – fosterlandets hopp» 1989, s. 483–575; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 410 f.; Schybergson, »Zachris Topelius bland västfinnar» 1918, s. [102]–114; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 195 f.; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 317 ff.

Manuskriptvarians

Utkastet i sin helhet:

Westfinnarnes Åbo Marsch. 15/10 68.
Räck oss din hand
Vid hafvets strand,
Du
Unga våg ifrån Auras bölja
Son af den strand, som hafven skölja,
Hvem vill modig och djerf oss följa
Fram mot

Tryckvarians

titel **s1868**: Åbo marsch, / tillegnad Westfinska Afdelningen samt Åbo Gymnasister / den 23 Oktober 1868. L: Vestfinsk marsch.

- 12 Ifrån **H1880**: In från
 13–16 **H1880**: Låt dagas för de nya tider
 Din höga dôme, der ljuset grytt!
 Upp, gamla borg, till unga strider!
 Upp, brända lager! Vex på nytt!
 17–24 **s1868**: Med eld, med blod, med tårefloder,
 Med snillets blix, med manlig dygd
 Är du invigd till Finlands moder,
 Du ärorika Aura-bygd!
 På dina vårdar häfden stafvar
 Den glans, som fallit på vår lott;
 I dina stolta hjeltegrafvar
 Ha seklerna till hvila gått.
 18 **S1870, S1876**: I sex århundraden vårt skygd,
 24 fostra **S1870, S1876**: värna
 36 utaf **H1880**: af ditt
 45–46 **s1868**: Framåt, vårt stolta arf att gifva / Fördubladt skönt åt seklerna!
 datering **s1868**: Helsingfors 23 Oktober 1868. / Z. Topelius.

ARBETARESÅNG (s. 18)

Tre manuskript är kända: ms1 och ms2 är daterade 29 Febr. 1860, ms3 bifogades i brev till K. J. Moring daterat 5/3 1860.

Dikten är skriven för Handverkarnes sångförening som hade firat årsdag den 7 februari 1860. Topelius noterar tilldragelsen i uppskattande ord i *Helsingfors Tidningar*: »Der röjes en stigande och aktningvärd kärlek för bildning och framsteg inom denna unga förening». Dikten tonsattes av K. J. Moring och sången uppfördes av nämnda kör på konserten för »theaterskolan» efter påsken (ZT–KJM 5/3 1860).

Versen är jambisk-anapestisk med rimflätningen aBaBcccDeDeaB, taktscemat 4–3–4–3–2–2–4–2–2–2–2–4–3 och har cirkelkomposition.

Punktkommentarer

- 3 *reda dess slöjd* – bereder eller bemästrar hantverk.
 7 *öknarna* – obruten mark, obygd.

Helsingfors Tidningar 11/2 1860; ZT–K. J. Moring 5/3 1860, SLSA 312

Manuskriptvarians

- titel **ms1**: *Arbetaresång för handverkarnes / Sångförening, öfverenskommen med Moring V/2 60.* **ms2**: *Arbetaresång. / Tillegnad Handverkarnes Sångförening i Hfrs. / Musik af Moring.* **ms3**: *Arbetaresång, tillegnad Handverkarnes Sångförening i Helsingfors 1860.*
 5 bygga **ms1, ms2, ms3**: *trygga*
 9 mörker **ms1, ms2, ms3**: *hunger*
 före 14 **ms1**: *Wår moder är skön som den strålande dag,*
Hon trycker oss fast till sitt hjerta,

Der vexte vi opp och förnummo dess lag
Och delade fröjder och smärta.

Som

Hon

Så skola vi veta

För henne arbeta

Och lefva och dö

Arb

2 v. [härefter följer en fullständig version av strof 2]

15 **ms1:** *Hon trycker oss fast till sitt hjerta, ms3:* *Hon trycker oss hårdt till sitt hjerta.*

16 känna **ms1, ms3:** *höra*

17 snabba minuter **ms1, ms3:** *fröjder och smärta. ms2:* *korta minuter*

21 Fri **ms1:** *Glad*

26 **ms1:** *Hon trycker oss fast till sitt hjerta. ms3:* *Hon trycker oss hårdt till sitt hjerta.*

Tryckvarians

11 Sitt redliga **S1870, S1876:** Sitt ljus och sitt

MARSCH FÖR HELSINGFORS FRIVILLIGA BRANDKORPS (s. 19 f.)

En renskrift är känd, daterad 6 Jan. 1866. Dikten framfördes på Frivilliga brandkorpens årsfest i Kajsaniemiparken den 2 september 1866, där den sjöngs till en tonsättning av Karl Collan. Dikten publicerades som separattruck och avtrycktes i *Hufvudstadsbladet* 4/9 1866.

Under september och oktober 1864 inträffade fyra eldsvådor i Helsingfors, alla i närheten av den gård där familjen Topelius bodde. I egenskap av medlem av den på våren bildade frivilliga brandkårens bärgningsdivision deltog Topelius i släckningsarbetet. I det polemiska kåseriet »Om Ingens grufliga grasserande i Helsingfors» (HT 7/10 1864) riktar han kritik mot polisens underlåtenhet att gå till botten med brändernas uppkomst (även 10/10, 13/10 och 25/10 1864).

Första strofen har jambisk-anapestisk vers, taktschemat 4-3-4-3-4-3-4-3 och rimflätningen aBaBcDcD, stroferna 2, 4 och 5 har jambisk-anapestisk vers med taktschemat 2-2-4-2-2-4 och rimflätningen aaabbb och strof tre är trokéisisk med taktschemat 5-5-2-2-5-5-5-4-5 och rimflätningen AAAABCCCB.

Punktcommentarer

7 *skygd* – skydd, hägn.

20 *fragga* – fradga.

Helsingfors Tidningar 7/10 1864; *Hufvudstadsbladet* 3/9 1866; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 128 f.; Vasenius IV, s. 173, 258, 271

Manuskriptvarians

titel **ms:** *Hfors Frivilliga Brandkorps' Marsch. / Musik af K. Collan.*

Tryckvarians

- titel **s1866**: F. B. K:s i H:fors Marsch. **Hbl**: Frivilliga Brandkorpens marsch.
 2 **s1866**, **Hbl**: Hör väktaren blåser i hornet! [**Hbl**: Hör,]
 4 **s1866**, **Hbl**: Och klockorna ringa i tornet! [**Hbl**: tornet.]
 14 **s1866**: Bort härjande våld och du falska fördärf!
 16–23 **s1866**: Hitåt första kompani, Hit-åt!

 Hör kommandoropet gossar!
 Lågan blossar, nöden krossar!
 Fram vårt batteri!
 Vårt glada batteri!
 Ös ett haf af kalla vågors fradga!
 Fram mot röda lågor fram!
 Vår flagga fram! Hurra!

 Ro hit med vatten gossar!
 Enkans ringa skärf och det lilla
 barnet i sin vagga värna vi
 med hurtigt mod! Hurra! Hurra! Hurra!
 Ro hit med vatten gossar! –
 17 Lågen **Hbl**, **H1880**: Lågan
 24 Nu **s1866**: Och **Hbl**: Dock
 26 Han **s1866**: Hon
 35 **s1866**: Hurra för vår chef och vårt land,
 För vår chef och vårt land,
 Hurra! Hurra! Hurra!
 35 Hurra för **Hbl**: Högt lefve

FINLANDS FLAGGA (s. 20 ff.)

Två utkast är kända: ms1, daterat *Marstrand 2 juli 1862*, består av koncept till de två inledande stroforna och ms2, daterat *21/2 63*, har ytterligare fyra strofer. Första strofen sändes i ett brev till sjökaptenen P. G. Böckelman i Jakobstad 30/3 1863 och dikten trycktes i sin helhet i *Helsingfors Tidningar* 15/6 samma år.

Topelius hade redan 1848, efter den studentfest där »Vårt land» sjöngs första gången, initierat frågan om en finländsk flagga. Diskussionen om en egen handelsflagga, inte den ryska, tog ny fart våren 1863 under det polska upproret. Man tänkte sig då att en egen flagga skulle signalera neutralitet.

En vecka innan dikten publicerades gjorde Topelius ett inlägg i *Helsingfors Tidningar* (undertecknat med hans signatur Undecumque). Han förfäktar här, som tidigare, sin övertygelse att flaggan borde vara blå och vit. Andra förslag, framförda främst i *Helsingfors Dagblad*, utgick från vapenfärgerna gult och rött, men Topelius invände att de representerade det svenska och det ryska (jfr vers 13–18). Vitt däremot är landets färg under sex månader, vitt är ungdomens färg och det finska folket är ungt, dess historia ett oskrivet blad. Blått symboliserar de många insjöarna och havet som omsluter landet (vers 36). »Hvitt och

blått, det är ungdom och hopp!» (HT 9/6 1863). Klinge menar att motiveringarna var ett kamouflage: han förmodar att Topelius färgpreferens hade inspirerats av den ryska militära fanan med ett blått Andreaskors (1988, s. 8 f., 16, 30–33). Topelius postulerar färgerna redan 1854 under pågående Krimkrig – dels i dikten »Till Finska Sjöekipagerne den 28 April 1854», där han hyllar den blåvita ryska örlogsflaggens och det Finska sjöekipagets färger, dels i sagan »Fästningen Finlands värn» (*Eos* 15/2 1854).

Upprinnelsen till dikten (första strofen, ms₁) härrör från en kappsegling i Marstrand den 5 juli 1862 när familjen Topelius vistades på kurorten. Badgästerna från Finland deltog i tävlingen med ett eget lag och eftersom man då behövde en flagga komponerades en sådan: ett vitt fält ovanför ett blått och Finlands vapen i högra hörnet. Ändamålet var att »låta finska färger för första gången svaja för oceanens vindar». Flaggan »värmde så gladt alla hjärtan» och »deraf kom visan. Med politik och färgpolemik har hon inte befatat sig», upplyser en not till dikten i HT.

Av brev från Fredrika Runeberg till Topelius framgår att makarna Runeberg hade fått den då nyskrivna dikten uppläst för sig i februari 1863. – I brevet till Böckelman hade Topelius avbildat en flagga i vitt med blått diagonalt fält och nordstjärnan i mitten, en skiss som också Fredrika Runeberg kommenterar i sitt brev (24/2 1863; utdrag ur brevet till Böckelman publicerat i *Zacharias Topelius hundraårsminne* 1918, s. 288 f.).

Versen är jambisk med taktscemat 4–4–3–4–4–3–2–2–2–2–4–4 och rimflätningen aaBccBddeaa och har cirkelkomposition.

Se även »En vårdag på Finska Viken», *Läsning för barn* 5 (1880).

Punktkommentar

6 *fragga* – *fradga*.

Fredrika Runeberg–ZT 24/2 1863, *Konstnärsbrev* I 1856, s. 73 f.; Klinge, *Finlands blåvita färger* 1988, s. [5]–56; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 367; Tarkiainen, *Finnarnas historia i Sverige* 2 1993, s. 205 ff.; Tiitta, *Harmaakiven maa* 1994, s. 307; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 80 f., 94 f.; Vasenius IV, s. 222; jfr *Åbo Underrättelser* 18/6 1863; *Zacharias Topelius hundraårsminne* 1918, s. 288 f.

Manuskriptvariants

- titel **ms₁**: *Marstrand 2 Juli 1862. / Finska Flaggan.*
 7–12 **ms₁**: *Och hvar d*
 9–10 **ms₂**: *Då nämns vårt land / Från strand till strand.*
 13 *hvit! Han* **ms₁**: *ren, den*
 15–17 **ms₁**: *Vi sett för mycket. / Den är för ung och full af hopp / Att blanda höstens gula*
 17 *vissnad*, **ms₂**: *blek och*
 18 *bleka* **ms₂**: *kulna*
 18–72 **ms₁**: [saknas]
 21–22 **ms₂**: *Till glans och vår vår flagga går.*
 24 *förrn i stridens* **ms₂**: *med en fläck af*
 27 **ms₂**: [saknas]
 31–36 **ms₂**: [saknas]
 40–46 **ms₂**: *Hvar finns en hand, som lika*
Bekämpar oceanens
Och insjöns lugna spegel

O folk af sjön,
Hör flaggans bön!
Att låna Hon oförskräckt
Begär sin drägt.

49–72 **ms2:** Vår köl han styr, vårt segel når
Så långt som hafvens bölja går,
Till längst fördolda stränder
Till polens is, till söderns brand,
Till österland, till vesterland,

För icke han 4 ve
En flagga an,
Som dock är värd
Sin hedersgård?
Kring jordens rund!
Vår köl han styr, vårt segel når
Så långt som hafvens bölja går!

Blås högt i vind och fladdra fritt,
Vår glada duk i blått och hvitt!
För vårens friska vindar!
Flyg ung och djerf i tusen år
Så långt som stormens ande går
Och krusad bölja simmar.
Nu smälter snön,
Nu blånar sjön,
Nu
Till
Blås högt

Tryckvarians

- 17 vissnad, **HT:** blek och
- 18 bleka dimma. **HT:** kulna timma.
- 23 Vår **HT:** Dess
- 31 låg **HT:** stod
- 32 våg, **HT:** flod,
- 38 trygg **HT:** lugn
- 48 trygg **HT:** lugn
- 50 hafvets **HT:** hafvens
- 60 hafvets **HT:** hafvens

LEJONET PÅ PAROLA MALM (s. 22 ff.)

Två odaterade manuskript är kända.

Sandfältet i Parola by norr om Tavastehus var sedan svenska tiden en övningsplats för de finska regementena. Den 29 juli 1863 besökte kejsar Alexander II Parola fält för att mönstra militären. Till minne av händelsen beslöt man att resa ett monument på plat-

sen, ett lejon av brons. Monumentet, skulpterat av Carl Eneas Sjöstrand, blev klart först sommaren 1868 och då hade de indelta trupperna som på nytt införts under Krimkriget just upplöstes. Eftersom de ryska myndigheterna förmodligen hade ogillat en hyllning av trupperna ägde avtäckningen rum i det tysta. Skulpturen invigdes den 14 juli, 50–60 personer deltog (*Hämäläinen* 16/7 1868; notisen återgiven i svenskspråkiga tidningar). I *Finlands krönika* för september samma år skriver Topelius att statyn »aftäcktes i nattens tystnad af en länsman, hvarefter det förblef der öfvergifvet till kommande tider, då man ännu torde erinra sig, att detta lejon dock representerar ett krigiskt folks krigiska ära» (2004, s. 193).

Topelius ansåg att upplösningen av trupperna var en åtgärd som var ägnad att försvaga Finlands politiska ställning och låta landet framstå som värnlöst mot angrepp. Vasenius ser dikten som en hyllning till den tradition vars betydelse Topelius inskräp i sina föreläsningar (IV, s. 556 f.). Inför tryckningen av *Nya blad* uppger Topelius att dikten inte behagade Censuröverstyrelsen som behöll boken i flera dagar innan den »lös-släppte det rytande lejonet» (ZT–Albert Bonnier 2/12 1870). Den avslutande versen i de sista stroferna, »Uppvakna, lejon, i natten!» ansågs kunna tolkas som en uppmaning till nationellt uppror.

Versen är jambisk, med anapester i strofens sista vers, och har taktischemat 4–3–4–3–4–4–4–3 och rimflätningen aBaBcccX. Strofens sista vers utgör ett omkväde med variationer.

Punktkommentarer

titel *malm* – exercisfält.

35 *sköt* – sköte.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 225–229; ZT–Albert Bonnier 2/12 1870; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 193; Vasenius IV, s. 556 f.; VI, s. 288

Manuskriptvarians

- 3–4 **ms1:** *Och fjerran insjöns våg / Och gret vid stranden*
 8 **ms1:** *Lefver du, lejon?* **ms2:** *Sofver du, lejon?*
 10 mörkrets **ms1, ms2:** *nattens*
 12 ljusa dagens **ms1:** *dagens ljusa*
 13–16 **ms1:** *De lyfte bildens hölje af / Och flydde stumma som en graf; / Lefver du, lejon?*
 16 **ms2:** *Sofver du, lejon?*
 21–24 **ms1:** *Dess stråle föll så silfverren*
På
Lefver du, lejon?
 24 **ms2:** *Sofver du, lejon?*
 25–80 **ms1:** *Ett lejon stod, till språng beredt,*
På
Men dyster var
Och kopparhård var bringan.
Sjung
Hur trofast stridde icke det,
För fosterland, för ljus och rätt,
Och när allt vek, så vek ej det –

Med samma tro och mannadygd
 Skall detta lejon
 För furste, folk och fosterbygd
 För sanning, rätt och
 Så fattige ej äro vi

Ty detta lejon skall sitt blod
 Som förr med glädje
 När furste, folk och land dess arm
 I farans stund

- 25–40 **ms2:** *Det finska lejonet det var,*
Som förr ströfvat,
I hundra strider pröfvadt.
 42 har sett det blöda? **ms2:** *mins stridens timma?*
 44 kinder icke glöda, **ms2:** *ögon icke glimmar,*
 48 **ms2:** [saknas]

- 49–64 **ms2:** *Hvarenda droppe blod det gjöt*
Ur Fds hjerta runnit
Hvart slag det slog i Finlands sköt
Ett återljud har funnit
Hvad vore kvar af detta land
Om det ej värnat fädens strand,

Och detta lejon blygs man här
 Att blotta inför
 Det står så öfvergifvet der
 På Parola
 Som om
 Som bure finske män ej mer

Kom ljusa dag, kom klara sol!
 Lys fritt på detta minne
 Har ingenting att blygas för
 Och ingenting att dölja?

Lys klara dag, hvad dig tillhör
 Bevittna fri och uppenbar
 Att detta folk en fana har
 Af Finlands gamla färger kvar:

- 65–66 **ms2:** *Än har den dag ej grytt och skall / Och sk ej nånsin randas,*
 68 pligt förgätes, **ms2:** *pligter glömmas,*
 70 fegt af annan hand **ms2:** *utaf främlings hand*
 72 **ms2:** [saknas]
 73–80 **ms2:** *Med samma tro, med samma mod,*
Med samma
Det gamla lejonet sitt blod
Skall än för Fd gjuta
Så fattige ej äro vi,

Att
Förrän –

Tryckvarians

29 H1880: Sitt blod det trofast strömma sett

SVARTA GARDET (s. 25 f.)

Inget manuskript är känt. Ett diktutkast med titeln *Boktryckeri. Typografernas sång*, är antecknat i *Ohyflade koncepter* 1868 där första strofen lyder: *För tidens tunga äro vi, / som talar dagens ord, / Men bor en ande deruti, / Gå seklerna vårt verk förbi / och spisa vid vårt bord.* (244.151, s. 252).

Sången skrevs med anledning av en soaré till förmån för Finska Typografernas understödsförening 4/1 1868, den tonsattes av Karl Flodin. Initiativtagare till soarén var Topelius och chefredaktörerna August Schauman och Robert Lagerborg, alla engagerade för typografernas sak. Understödsföreningen föregick Typografernas läseförening som bildades 1869.

Dikten är en hyllning till typograferna som står i ordets och därmed den fria tankens, ljusets och sanningens tjänst (vers 1–4, 15–16, 35–36, 51–56, 64). Kampen om ordet framställs i termer av »krig», »garde», »segrar», »rustning», »pansar», »krut» och »Rustkammaren». Ordet liknas vid havet: en naturkraft som inte kan tämjas (vers 27–50). I dikten »Det tryckta ordet» från 1890 använder Topelius ett liknande bildspråk.

Versen är anapestisk med inledande jamb, taktischemat är 4–3–4–3–4–3–4–3 och rimflätningen aBaBcDcD.

Punktcommentarer

- 6 *varde!* – skapelseordet i 1 Mos. 1:13: »Varde ljus».
- 7 *kohorterna* – trupperna.
- 17–18 *Sen fyra århundraden [...] Gutenbergs väldiga smedja.* – Johannes Gutenberg utvecklade sin metod att trycka böcker med utbytbara metalltyper på 1450-talet.
- 21 *dvergarne* – andligt utvecklade personer.
- 30 *Då spränga de murar, då bräcka de damm,* – Liknande metaforer finns i flera av Topelius frihetsdikter, som »Islossningen i Uleå elf» och »Saima kanal» (ZTS I, s. 253–256 resp. 278–285, se Zilliacus, ibid. s. XXXIII).
- 37 *kristall!* – om något som i klarhet och glans påminner om kristall.
- 41–42 *Vi äro de böljor, [...] vredgad i fettrarna sluta;* – Syftar möjligen på den persiske kungen Xerxes som korsade Hellesponten genom att anlägga en pontonbro över sundet före det Trojanska krigets avgörande slag.
- 44 *Friedländaren* – Albrecht von Wallenstein (1583–1634), hertig av Friedland från 1625, känd som en hänsynslös fältherre i trettioåriga kriget. Han nämns flitigt i första cykeln av *Fältskärens berättelser*.
- 54 *Barthuggande svärdet* – Paradisets port vaktas med ett sådant (1 Mos. 3:24). – *bart* – draget.

Mustelin, »Theodor Sederholm», 1966, s. 91–93; *Nya Pressen* 10/8 1894; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 185; »Det tryckta ordet», *Lördagsqvällen* 21/6 1890

Tryckvarians

- 1 friborna **S1876**: friborne
 22 smida **S1870**, **S1876**: löda
 27 Det **H1880**: Den
 53 väldige **S1876**: väldiga
 datering 1868. **S1870**, **S1876**: 1869.

I FINLANDS VINTER (s. 27 ff.)

Ett utkast är känt, daterat 17 dec. 62. Dikten trycktes i *Helsingfors Tidningar* 2/1 1863.

År 1862 var ett hungerår som särskilt drabbade landets norra delar. Sommaren var kall, frosten kom tidigt och skördarna förstördes.

I dikten uttrycks en kungstanke hos Topelius: att naturen präglar sina odlare. Ett folk som växer upp i ett hårt och kallt klimat blir ett härdat och starkt folk. I *En resa i Finland* (1872) avslutas det inledande kapitlet med följande ord: »Kan man älska ett land, så hårdt, så kallt, så fullt af försakelser? Fråga derom det folk, som skickelsen kastat så långt på nordens isiga stränder, och det skall svara: ja, vi älska det öfver allt, emedan vi för det kunna försaka allt. Vi älska det, emedan det är vår rot och vårt väsendes grund, och vi äro sådane vårt land har danat oss, – ett hårdt, ett frostigt, ett kämpande folk – töande drifvor, törstande efter sol och med famnen sträckt emot morgonrodnaden.» (ZTS XIII, s. 11 f.).

Versen är jambisk med taktshemat 4-4-4-4-3-4-4-4, rimflätningen aabbXccc och cirkelkomposition (v. 6-8, 78-80).

Punktcommentarer

- 5-8 *Hur kan så kär du vara? [...] töa upp en menskobarm!* – Jfr »Fänrik Stål»: »Hur kunde, arma fosterland, / Du dock så älskadt vara, / En kärlek få, så skön, så stark, / Af dem du närt med bröd af bark!» (Runeberg, SS V, s. 10).
- 17 *löje* – leende.
- 23 *snödemantens* – snöflinga, gnistrande som diamant.
- 36 *höst* – även i betydelsen skörd.
- 41-45 *O, land af snö, o fosterland, [...] Och ljufva blomsteröar?* – Jfr »Vårt land»: »Och fördes vi att bo i glans / Bland guldmoln i det blå, [...] Till detta arma land ändå / Vår längtan skulle stå» (ibid., s. 3 f., v. 49-54).
- 74-75 *O, värm dig i vår kärleks skygd! / Var rikt i oss! Var ljust och glad!* – Jfr »Vårt land»: »Se, ur vår kärlek skall gå opp / Ditt ljus, din glans, din fröjd, ditt hopp» (ibid., s. 4, v. 63-64). – *skygd* – hägn.

Alhoniemi, *Isänmaan korkeat veisut* 1969, s. 106; Runeberg, *Fänrik Ståls sägner*, SS V, s. 10; Tiitta, *Harmaakiven maa* 1994, s. 305 f.; Topelius, *Finlands krönika 1860-1878* 2004, s. 80-89; Vasenius IV, s. 312; V, s. 269

Manuskriptvarians

före 1 **ms**: *Polarandarna*.

*Vandrare, gick du en gång på de ödsliga fjällen i Lappland, hjessa,
 Der vid foten af tornade berg den hungrande renen*

Frostnatten.

- I.
2 fjettrad **ms**: ödslig
3–4 **ms**: O bleka sol, o o svala natt / O frostigt sköna stjernennatt
7 än **ms**: dock
8 töa: **ms**: tina
9–32 **ms**: [de tre stroferna i följande ordning:
Alltfrån vår späda barndomstid ...
Ditt skönsta löje är en tår ...
Din vår är kort, din sommar slut ...]
13–14 **ms**: När höstens qvällar mörkna. / Du slår ditt blåa öga gladt
15 Ur **ms**: I
18 i **ms**: på
19 **ms**: Din kärsta blomma är afsnö
20 och dömd **ms**: bestämd
22–24 **ms**: Och när du, klädd till brud en dag,
Avslöjar kärlekens behag
Är slöjan vit som dödens drag.
26 **ms**: Gaf du oss nöd och kamp och strid,
30–32 **ms**: Vi sökte bröd, du gaf oss is;
Vi sökte sol, du gaf
En furuflamma i vår spis.
38 ju **ms**: blott
41 snö, **ms**: is,
43 den **ms**: du
49–80 **ms**: Land, som oss,
Och [tomrum] oss kraft beskärt,
Hvad
Och
För dig vi lidit
Och derföre vi älska dig!
17 Dec. 62.
Ack – dyrast ej i lifvet är
Det som oss fröjd och lön beskär,
Men högst vid det vår själ är fäst,
För hvilket vi ha lidit mest
Och våra tårar strömmat,
Och

Tryckvarians

- 8 töa **HT**: tina
38 ju **HT**: blott
43 den **HT**: du
80 tina **S1870, S1876**: töa

FÖR DE NÖDLIDANDE I ESTLAND (s. 29 ff.)

Två ofullständiga manuskript är kända, ms2 är daterat d. 6 mars 1869.

Hungersnöden som drabbade Finland 1867–1868 slog följande år hårt mot Ryssland och Estland på grund av missväxt. Topelius gick i spetsen för ett lotteri med dans anordnat i Ridderhussalen i Helsingfors den 3 april. Förutsättningarna var inte de gynnsammaste eftersom många finländare själva hade det svårt (HD 15/3 1869). Möjligt är att prologen upplästes vid lotteriet.

Versen är jambisk med taktschemat 4-4-3-4-4-4-4 och rimflätningen aaXabbb.

Punktkommentarer

- 10 *Med upp och nedvänd spira* – Avser den optiska villan.
- 11 *Revals Dôme* – Olaikyrkan i Tallinn, byggd på 1200-talet. I början av 1500-talet uppfördes en spira i gotisk stil på kyrktornet och byggnaden blev därmed världens högsta.
- 20 *gick i herretjenst* – gjorde dagsverken, även om livegenskapen i Estland hade upphävts 1816–1819.

Helsingfors Dagblad 15/3 1869; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 197, 200

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** *För Estland.* **ms2:** *Prolog till förmån för Estland.*
- före 1 **ms2:** *Långt utom skär och klippor som kransar Fds strand.
Det vida hafvet ligger hvitt vidt och fruset,
Men bortom hårda isar der blånar ren en rand,
Som glimmar glad mot våren och mot ljuset
Och der skall böljan vexa
Och*
- 1–14 **ms1:** [saknas]
- 6 **ms2:** *Der blänker vårens första rand,*
- 12–14 **ms2:** *Men hafvets skilt två bröder åt,
Som fordom rott i samma båt,
De gingo hvar sin egen stråt.*
- före 15 **ms1:** v. 3. –
- 15–70 **ms2:** [saknas]
- 21 **ms1:** *suck i mörker dog.*
- efter 21 **ms1:** *Kyler hafvets is vårt bröst,
Att döf för vår broders sorgsna röst,
Och hafvets töcken
Så finns dock
Och det är barna
Der dis och töcken*
- Wi barn, som glade skjuta knopp
I kärligt hem till ljus och hopp
Wi skola se den dagen,
När äfven Estlands sol går opp,
Det har vårt hjerta*

Att se ett folk förhungra glömdt,
Till hopplös, tacklös möda dömdt.

För oss finns intet isigt haf –
Vi äro vårens lärkor,
Som sjunga öfver vinterns graf.

24 ju dock **ms1**: gamla

28 **ms1**: Sin halfva

32–42 **ms1**: Åt brodern, som har mindre fått.
Hvad frosten från den öde pol
Tog bort af Fds fält i fjol,
Det tog från Estland sommarns sol.

Och Fds bröd är knappt och torrt,
Och mskors minne är så kort;
Hvem är sjelf ej närmast?
Hvem ger sin sista kaka bort?
– Nej, så är ej vårt hjertas grund:
Den hand oss räcks i nödens stund,
Den trycka vi i fast förbund.

48–70 **ms1**: När vi arbeta gladt
Hvem af oss två

Och när två händer mötas så,
Hör hafvets bölja upp att slå

Det är så litet vi förmå,
Men gerna ville vi ändå
Åt arma bröder räcka
Vår anspråklösa skärf också.
Och säga honom:

Gläds, sorgsna hjerta, vid vår röst
Och grönska, vår! Och blekna, höst.

Tryckvarians

titel d. **S1870, S1876**: den

25 sjelfva **S1870, S1876**: sjelfve

59 brodern **S1870, S1876**: bröder

FÅGLALÅT (s. 31 f.)

Inget manuskript är känt. Dikten publicerades i *Gråsparfven. Nytt och Gammalt på vers och prosa, utgifvet till förmån för arbetshuset* som utkom till julen 1868 (utgiven av Adelaïde Ehrnrooth).

År 1867 blev ett nödår i Finland på grund av missväxt och frost (se kommentar till

»Septemberratten» nedan). Topelius reagerade starkt på det överflöd han såg omkring sig i en tid när så många hade svårt att klara sig; kritiken mot lyxkonsumtionen var ett återkommande tema. En av orsakerna till att frosten hade orsakat så stor förödelse såg han i den urskiljningslösa avverkningen av landets viktigaste resurs, skogen (vers 8–9, 15–16). Skogen skulle skydda landet från kyla och torka. Utnyttjandet av skogen i form av svedjebbruk betraktade Topelius som ett uttryck för lättja och slapphet: svedjandet krävde mindre arbete än åkerbruket (jfr vers 14). Jfr kommentaren till »Skogssköflingen», s. 498.

Vasenius betecknar »Fåglalåt» som den sista av en rad situationsdikter där Topelius vid en viss historisk tidpunkt tagit sig för att »sjunga hvad han på hela folkets vägnar känner, önskar och hoppas». På grund av landets förändrade politiska läge och partibildningarna kunde han inte längre tala till hela nationen annat än när den drabbades kollektivt, som av hungersnöden (IV, s. 315 f.).

Versen är jambisk-anapestisk med taktshemat 6–5–6–5–6–6–5 och rimflätningen aBaBccB.

Punktcommentarer

- 8–9 *Hur skall det land ej frysa, [...] Som kläder af sin pels, de gröna skogar?* – I *Boken om Vårt Land* (1875) understryker Topelius skogens klimatreglerande och skyddande funktioner: »För dessa sina egenskaper är skogen likasom landets pels. Ett land i den höga norden behöfver ett godt winterplagg, men kläder det pelsen af sig, får det skylla sig sjelf, om det fryser ihjäl.» (ZTS XVII, s. 219). Jfr även »Skogssköflingen» (daterad 1874): »De plundra dig, mitt land! De sälja dig. / De slita af din varma vinterklädnad, (s. 201, v. 1–2).
- 10–11 *Hur skall det land ej hungra, [...] från andras rika logar,* – Finland tog emot allmosor från andra länder p.g.a. hungersnöden. Jfr följande dikt »Septemberratten 1867» (s. 39, v. 136–142).
- 18–19 *Så tryta snart kalasen [...] champagnen dunstar bort,* – I *Finlands krönika* (maj 1873) kritiserar Topelius den lyxkonsumtion som följde av ökat välstånd i skogsindustrins spår: mannen rekvirerade champagne, hustrun kaffe och socker, döttrarna »grannlåt» (2004, s. 276).
- 20 *häpnad* – bestörtning.
- 26–27 *Dock vet jag trenne gåfvor, [...] enkla seder och arbete och bön;* – Jfr vers 41 samt »Skogssköflingen» (s. 203): »För oss finns ingen annan väg till välstånd, [...] Än bön och arbete och enkel sed.» (v. 77–79).

Topelius, *120 dikter* 1970, s. 285, *Finlands krönika* 2004, s. 276, *Naturens bok och Boken om Vårt Land*, ZTS XVII, s. 219; Vasenius IV, s. 315 f.

Tryckvarians

- 7 veta H1880: vet
10 hungra, S1870, S1876: svälta,

SEPTEMBERNATTEN 1867 (s. 33–41)

Inget manuskript är känt. Dikten trycktes i *Axet. Diktsamling till förmån för nödlidande i Finland* som utkom till julen 1867.

»Frosterna mot d. 3, 4, och 5 Sept. väckte hela landet med förfäran ur dess illusioner om rikeligt vårsäde», skriver Topelius i sin krönika för september månad 1867. Våren hade varit extremt kall, havet isbelagt ännu i juni. Missväxten ledde till hungersnöd, och för att hjälpa dem som drabbats gjordes stödsinsatser av olika slag, bl.a. utgavs diktsamlingen *Axet* med företal av Topelius. Recensenten i *Helsingfors Dagblad* noterar att Topelius i sin dikt »målet Herrans vrede» – flera partier i andra delen, Natten, »lemna farliga vapen åt de s. k. fromme» – medan tredje delen, Morgonen, försoningsrikt, varmt och vackert känner med det finska folket: Topelius sägs här ha nått höjden av sin »förundransvärda» språkliga virtuositet (HD 19/12 1867).

Topelius framställer nöden som ett straff för ett slösaktigt och egoistiskt liv (Klinge 2004, s. 330). Forsgård konstaterar att diktens budskap i allt väsentligt sammanfaller med innehållet i de förebrående föreläsningar Topelius höll samma år: den finska viljans stål har fördärvats av »flärd och prål» och folket glömt att frukta Gud (vers 136–149). Nödåren var en maning av Försynen, ett korrektiv mot människans tankeförmåenhet (v. 150–170). Frosten, »polens jätte», hade lösgjorts av nattens ängel (v. 141–149), och var alltså produkten av en hämnareängels providentiella härjningar (1998, s. 33). Räddningen från den andliga utarmning som vilståndet försakat är ödmjuk besinning, måttfullhet och gudsfuktan (vers 185–205).

En tydlig intertext för »Septembernatten», i synnerhet diktens andra del, är J. O. Wallins »Dödens engel» (1838; *Dikter* II 1963, s. 273–288).

Vasenius påpekar att den fosterländska situationsdikten avviker från de tidigare där det finska folkets styrka och förtröstan på framtiden lyfts fram, t.ex. i »Islossningen i Uleå elf» (1854) och »I Finlands vinter» (1863). Topelius hade sedan dess lösgjort sig från publicistiken och uppträder här, delvis i opposition mot opinionen, som en tolk för högre intressen och för folkets skuldmedvetande. Diktens starkt religiösa anslag kan relateras till att Topelius detta år blev utsedd till ledamot i psalmbokskommittén och iklädde sig rollen som psalmdiktare (IV, s. 312 f.). Ekelund noterar att tankegången stämmer överens med kyrkans förkunnelse under nödåret. Den 8 december utsågs till allmän bot- och bönedag då man skulle besinna att hemsökelsen var ett straff för folkets synder, njutningslystnad och flärd (1969, s. 199 f.).

Versen i första delen är jambisk pentameter med olika konstellationer av parrim, korsrim och kiastiska rim; versen i diktens andra del är fyrtaktig, jambisk-anapestisk med rimflätningen AAXA och i tredje delen jambisk med taktshemat 4–4–3–4–4–3 och rimflätningen aaBcccB. Andra delen kan också läsas som nystev (se inledn. s. XXXVI).

Punktcommentarer

- 5–6 *Rödja skogen, / Och gärda tegen* – åtgärder för att minimera frostsador.
- 13 *vestanlid* – slutning mot väst.
- 15 *häpen* – bestört.
- 100 *ville* – vilse.
- 106 *bundit jorden med kopparfjettrar* – bild för girigheten (med avseende på kopparmyntfoten).
- 122 *det rus, som förgiftat kornet* – brännsvinsruset.
- 149 *polens jätte* – I föreläsningarna talar Topelius om »den gamle jätten i sagorna, den yttersta nordens köld» (1/12 1855).
- 158 *vaka* – taltrast.
- 159 *hvi* – varför.

- 194–195 *den skatt, / Som rost och mal förtära* – Jfr Matt 6:19: »I skolen icke församla eder ägodelar på jordene, der mal och rost förderfvar dem [...]»
- 234 *ramlat* – störtat samman.
- 181 *hällebergen* – rätt grund att bygga på enl. Matt. 7:24. Även i »Vår enda arvelott», ZTS I, s. 227.
- 255 *dvergen* – andligt utvecklade person.

Alhoniemi, *Isänmaan korkeat veisut* 1969, s. 149; Ekelund, »Topelius och hans samtid» 1969, s. 199 f.; Forsgård, *I det femte insegets tecken* 1998, s. 33; *Helsingfors Dagblad* 19/12 1867; Klinge, *Idyll och hot* 2004, s. 329 f.; Möller, *Den Wallinska dikten* 2000, s. 361–402; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 381 f.; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 180 ff., *Föreläsningar i historia och geografi*, ZTS XV, 1/12 1855; Vasenius IV, s. 312 f.

Tryckvarians

- titel Septembernatten 1867. **Axet:** Septembernatten.
- 10 gårdar mellertid **S1870, S1876:** gårdar trogen mellertid
- 24 hjordarne **Axet:** hjordarna
- 48 på **Axet:** i
- 91 morgonrodnaden mister **Axet:** morgonstjernorna mista
- 95 står **Axet:** blir
- 122 **Axet:** Blott från förgiftade skördars fester
- 123 eko **Axet:** ekot
- 135 och lät **H1880:** och och lät
- 140–143 **S1876, H1880:** [saknas]
- 155 **Axet:** Och frusen tår dröp från stjernetalten ...
- 155 med **S1870, S1876:** af
- 165 hopp **H1880:** hopp
- 177 hvarföre är allt **H1880:** hvarför är nu allt
- 216 hämnare **H1880:** hämmare
- 238 Begrafne **Axet:** Begrafna
- 243 Skref uti eld **Axet:** Med eldsdrag skref
- 253 fäders **Axet:** guldren
- 271 starkt **H1880:** stark

TILL DE FOLK, SOM LIDA (s. 42–47)

Ett manuskript är känt, daterat *Maj 1868*.

April och maj 1868 präglades i Finland av sjukdom och stor dödlighet som en konsekvens av hungersnöden (Topelius 2004, s. 187 f.).

Från januari till april deltog Topelius i arbetet med en ny svensk psalmbok för Finland. Inför uppgiften som psalmförfattare kände han sig som en »skol-gosse, som går och stafvar på lexan» – av ljungbloms-poesi dög ingenting (ZT–ST 17/2 1868). Flera av de psalmer som Topelius bidrog med utgår, liksom denna dikt, från en bibeltext.

Varje avsnitt i dikten upptar tematik och ordval från kapitel ur Gamla testamentet. Diktens första del är en bön om nåd, förbarmande och tröst, andra delen skildrar ett frostdrabbat land och ett lidande folk som uppmanas att vända sig till Gud, tredje

delen talar om Guds barmhärtighet och skydd och den fjärde om hopp och förtröstan. – Av en anteckning från 1868 framgår att han tänkte »vidare utföra» diktens koncept i något som han kallade »Davids Psalmer och stycken ur profeterne» (*Hesperider* NB 244.168, s. 30).

Första delen har tvåtaktig jambisk vers, orimmad undantaget tredje strofen; andra delen har jambisk-anapestisk, femtaktig vers och parrim (AABB); tredje delen har jambisk vers, taktsschemat 4-3-4-3-3-3-3-3 och rimflätningen aBaBccddX eller aBaBccddx; fjärde delen har jambisk-anapestisk vers med taktsschema 2-2-2-2-4 och rimflätningen AABBA.

Punktkommentarer

- före 1 *Psalm 31*. – Psalmen har överskriften »Hoppets kraft i nöd.»
 1-26 *Gud, var mig nådig! [...] Stå mina dagar*. – Motsvarar Ps. 31:10-16.
 34 *antvarda* – överlämna.
 före 37 *Joel, kap. 1, 2*. – Kapitlen har överskrifterna »Landet öde. Fasta påbjudes.» och »Herrans dag. Rätt bot. Messias.»
 37-84 *Förnimmen ord, [...] mågen evigt pris*a. – Motsvarar verser i Joel 1-2. I första kapitlet beskrivs hur landet ödelagts av mask, gräshoppor, löss och frost (jfr vers 57-64).
 41 *grannt* – noggrant.
 84 *mågen* – (ålderdomligt) må, måtte.
 före 85 *Psalm 46* – Psalmen har överskriften »Frommas tröst och säkerhet».
 85-93 *Vår Gud är oss en väldig borg, [...] Oss intet kan förfära*. – De fyra första verserna är identiska med psalmbokens psalm »Vår Gud är oss en väldig borg». Jfr Ps. 46:1-3: »Gud är vår tillflykt och starkhet; en hjälp uti de stora bedrövelser, som oss uppåkomne äro. / Derföre frukte vi oss intet, om än verlden förginges, och bergen midt i hafvet sönko; / Om hafvet rasade och svallade, så att för dess bullers skull bergen omkullfölo. Sela.»
 99-102 *Och verlden hör hans röst: [...] Zebaoth oss värnar*. – Motsvarar Ps. 46:7-8, 10.
 102 *Zebaoth* – (hebr.) namn på Israels Gud.
 före 112 *Profeten Esaias* – Jesaja i Carl XII:s bibel. – *kap. 60*. – Kapitlet har överskriften »Kyrkans skatter i Nya Testamentet».
 114-170 *Stå upp utur gruset! [...] makt uppå jorden* – Motsvarar Es. 60:1-2, 8-10, 14, 17-22.

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 387 ff.; Topelius, *Brev ZTS XX:2, ZT-Sofia Topelius* 17/2 1868, Topelius, anteckningsboken *Hesperider*, NB 244.168, s. 30, *Finlands krönika 1860-1878* 2004, s. 187 f. och *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 233 f.

Manuskriptvarians

- 1-36 **ms:**[saknas]
 före 37 **ms:** I / (*Profeten Joel, kap. 1, 2*)
 48 thordön **ms:** *ljungeld*
 57 blifva **ms:** *stå så*
 60 är **ms:** *är all*
 73 Förnimmen de ord, som **ms:** *Ty Herren Zebaoth,*
 75 **ms:** *Se jag är mild mot den, som sin synd begräter.*

- efter 76 **ms:** *Och när I bedjen: Herre, låt landet blomma
Låt ej ditt folk till skam ibland folken komma,
Att de om oss må säga, af högmod fulle:
Hvar är nu deras Gud, som dem hjälpa skulle?*
- före 85 III. / Psalm 46. [...] Zebaoth ske ära. **ms:** [saknas]
- före 112 IV. **ms:** III.
- 127–130 **ms:** *Det öga, som gråter,
Skall fröjda sig åter;
Det hjerta, som lider,
Skall hugnas omsider,*
- 137 flyga **ms:** komma
- 156 från **ms:** af
- efter 171 **ms:** *obs. mellanstycket saknas.*

Tryckvarians

- före 1 Psalm 31. **S1870, S1876:** Psalm 36.
- 11 **S1870, S1876:** [saknas]
- 40 sina barn **H1880:** för barnen
- 41 **H1880:** Förnimmen, gamle! Läggen det grannt på sinne:
- 45 bister **H1880:** härjande
- 47 **H1880:** Af Herren är han, kommer som våld af höjden;
- 53–54 **H1880:** För honom jorden darrar, dess berg sig häfva;
Förmörkad sol och slocknade stjernor bäfva;
- 58 blifva **H1880:** gistna
- 59 läppar **H1880:** hunger
- 60 **S1876:** Från dryckesbägarn musten är all borttagen. **H1880:** Från drinkarns läpp
är bågarens must borttagen.
- 64 altaren slocknar **H1880:** altar slocknad är
- 74 **S1876:** För mig ödmjuken eder, jag skulden väger, **H1880:** För mig ödmjuken
eder, som skulden väger,
- 83 Herren eder Gud **H1880:** Herren Gud

II. HÅGKOMSTER.

PÅ GRAFVARNA.

MIN MODER (s. 48 f.)

En renskrift är känd.

Topelius mor Sofia Topelius insjuknade i tyfus i juni 1868, smittad av de tiggare hon bespisade på Kudnäs, och dog den 1 juli. Emilie och Zacharias Topelius som befann sig i Marstrand underrättades per telegraf om hennes tillstånd. De avreste omedelbart mot Nykarleby men anlände tre dagar för sent. Topelius sörjde djupt att han inte hade hunnit

till moderns dödsbädd (1922, s. 249). Dikten tillkom ungefär ett år senare (se Vest 1905, s. 334).

Versschemat kan läsas som nystev, rimflätningen är AABbCc, liksom i dikten »Till Finlands mödrar» (s. 209 f.). Topelius använder nystev frekvent i *Ljungblommor* (om denna vers, se ZTS I, s. 335).

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 232–234; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, 397 f.; Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 247–250; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 333 f.

Manuskriptvarians

före titeln **ms:** *Cypresser.*

10 Den **ms:** *Det*

11 har **ms:** *dock*

14 tunga **ms:** *första*

heta **ms:** *sista*

26 ömt **ms:** *oss*

28 Vår omsorg, ofta förströdd, **ms:** *Vår strödda omsorg, kanske*

34–36 **ms:** *Går framför oss, när vi ofta vackla,*

Och banar vägar och bygger bo

Och lyser oss oss till en evig ro.

39 en hugnad **ms:** *ett minne*

43–48 **ms:** *Näst Gud, hvars nåd är i allt omätlig,*

Finns ej en kärlek, så oförgätlig,

Som denna älskande moders hjerta.

Först då förstå vi det, när vår smärta

Strör friska rosor på hennes graf.

Lofske vår Gud, som oss henne gaf!

GÖMD OCH GLÖMD (s. 49 f.)

Ett manuskript är känt.

Dikten tillägnas Topelius kusin och ungdomskärlek Mathilda (Thilda) Lithén (f. 1817), gift med rådman Albert Dyhr. Hon dog i Nykarleby den 3 december 1857 efter flera års sjukdom.

Verserna 1–6 är fyraktiga, trokeisk-daktyliska och rimflätade, aBaBCCDD, därpå följer fri, orimmad vers.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 234 f.; Vasenius V, s. 103

Manuskriptvarians

titel **ms:** *2. † 1857*

19 – Christi **ms:** *Jo – Christi*

Tryckvarians

20 – Var lugn. S1876: – Ja!

TIDIGT BRUTEN (s. 50)

Ett manuskript är känt, daterat 1859.

Dikten är tillägnad Selma Borgström, född Etholén (1834), gift med Henrik Borgström (d. y.) 1858. Hon dog några dagar efter att ha fött en dotter (jfr vers 14–15) 1859. Borgströms tillhörde familjen Topelius närmaste umgängeskrets.

Diktens inledande verser refererar till uppsättningen av operan *Kung Carls jagt* 1852 där Selma Etholén och Ulla Wasenius innehade rollerna som bondflickor. – Topelius kompletterade 1880-års upplaga med en minnesdikt till Ulla Wasenius, »Samma öde» placerad efter »Tidigt bruten» (här sist i samlingen, s. 171).

Versen är stikisk, orimmad, femtaktig och jambisk-anapeestisk.

Punktkommentar

- 1 *gratie* – behagets gudinna; givarinna av allt ädelt och skönt.

Vasenius V, s. 103

Manuskriptvarians

titel ms: 3. + 1859.

FREDRIKA BREMERS MINNE (s. 51–54)

Ett manuskript är känt. Dikten utkom som separattruck och avtrycktes 6/2 1866 i *Helsingfors Tidningar*, *Hufvudstadsbladet* och *Helsingfors Dagblad*.

Författaren och kvinnosaks pionjären Fredrika Bremer föddes 1801 på Tuorla utanför Åbo, men växte upp i Stockholm. Hon debuterade 1829 med *Teckningar utur hvardagslifvet* och befäste sin litterära ställning med romanerna *Familjen H**** och *Grannarne*. Topelius recenserade kritiskt men uppskattande *En dagbok* (1843) och *I dalarne* (1844; HT 27/1 1844 och 26/11 1845). Åren 1849–1851 reste Bremer i Amerika, intrycken skildrar hon i *Hemmen i den nya världen* (1856). Efter amerikanskt mönster organiserade hon socialt hjälparbete och bildade fruntimmersföreningar (jfr vers 49–52). – Familjen Topelius besökte Bremer i Stockholm sommaren 1862. Vårdinnans anspråkslösa liv och generositet mot de fattiga, som hon tog emot i sitt hem, gjorde intryck (ZT–Sofia Topelius 21/6 1862).

Fredrika Bremer dog på nyårsaftonen 1865. I minnesteckningen konstaterar Topelius att Bremer var en förebild för både svenska och utländska författarinnor. Målet hon förelagt sig var »människoslågtets förädling på kristlig grund, genom qvinnan och hemmet». Han hävdar att det mest utmärkande draget i hennes författarskap och personlighet var »en sammangjutning av svenskt och finskt»: »Svenskt var hennes mod, svenskt hennes energi och hennes blick öfver världen; men allvaret i hela hennes sträfvan och den innerlighet, som omgaf hennes skapelser med ett så rörande behag, *de voro dock hennes finska fädernearf*» (HT 11/1 1866).

Versen i de åtta första stroforna är jambisk med taktshemat 5–5–5–5–5–6–6 och rimflätningen AbAbCdDc, versen i strof 9–14 är jambisk, tretaktig och har rimflätningen abbacddc. – Topelius berättar om Fredrika Bremer i »Flickan vid Kauttua» i *Läsning för barn* 7 (1891).

Punktkommentarer

- 17–18 *Då kom Idén, [...]* Afkristendomens ljus på Qvinnans stig. – Bremer fann stöd för kvinnans emancipation och jämställdhet i den lutherska läran (se Burman).
- 27–32 *Hon var en ringa qvinna. [...] och folken hörde henne.* – I minnesteckningen skriver Topelius: »Den Allsmåktige framkallade denna obemärkta nordiska qvinna, som hvarken ägde ungdom eller skönhet, eller rikedom, eller börd, eller lysande samhällsställning, eller ens det snille, som bländar massorna, men som egde ett klart hufvud förenadt med det rikaste, varmaste hjerta, och utsände henne, som fordom Jeanne d'Arc, att återeröfra konungariket åt det sanna goda på jorden. [...] Kejsare och påfvar, konungar och presidenter kände henne, ärade henne.» (HT 11/1 1866)
- 61–63 *Men inga världshafs töcken, [...]* Skall sopa hennes spår från jordens dunkla rand – Topelius konstaterar att Bremer hade översatts till nästan alla europeiska språk – utom till finska. »Långt öfver hafven flög hennes rykte framför henne, hvart hon än drog uti fremmande land» (ibid.).
- 65 *andehamn* – gestalt.
- 105–106 *Dock kärlek, kärlek var / Det bästa du förstått:* – I en tid »när allt det Brustna i mänskligheten sträfvar att återförenas, [...] då behöfdes en kärlekens ande, som förde människorna tillbaka in i deras eget inre» (ibid.).

Burman, »Fredrika Bremer», Litteraturbanken 2006; Ek, »Fredrika Bremer», SBL; ZT–Sofia Topelius 21/6 1862; Topelius, »Fredrika Bremer», *Helsingfors Tidningar* 11/1 1866; *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 198 f.; Vasenius VI, s. 54–58, (V, s. 122)

Manuskriptvarians

Ms i sin helhet:

*Plats, – plats för Qvinnan! Plats för den förskjutna
Den länge glömda, som i
Årtusenden igenom burit
Sin sköna svaghet och sin
Nu ändtligen ses hennes morgon randas,
Nu har hon rätt att lefva och att andas,
Och hälften utaf mänskligheten*

*Se när det dagas i de mörka, frusna
Förgätna dalar glimmar bergens topp,
Och när idéerna som solar ljusna,
De fångas först af jordens ädla opp.*

*Plats för idéerna! Plats för det höga,
Det ädla, som med omotståndlig arm
Bortrycker slöjan från vårt skymda öga
Och låter himlens sol oss
Det dagas för
Ren glimmar sol på bergens högsta topp,
Framtiden sväller ur sin mogna knopp
Fri jublar slafven*

Nu sofver hon på sina verk. I
 Verldshafvets bölja öfver hennes spår –
 Och ingen mins i helga landets ök

CARL WILHELM FONTELL (s. 54)

Tre utkast är kända, ms₁ och ms₂ daterade 4/9 62. Dikten publicerades i *Helsingfors Tidningar* 23/9 1862 och avtrycktes i *Vasabladet*.

Carl Wilhelm Fontell (f. 1794) var provinsialläkare i Jakobstad 1839–1861 (från 1852 Gamla Karleby distrikt) och känd i hela landet. När Topelius och systern Sophie insjuknade i rödsot 1833 sköttes de av Fontell: »Den hedersmannen såg att det gällde livet och kom var och varannan dag de två milen från Jakobstad, ty ingen läkare fanns i Nykarleby» (1922, s. 54).

Fontell begravdes i Jakobstad den 11 september. Topelius verser sjöngs av gymnasterna till samma melodi som Horatius ode »Integer vitæ scelerisque purus» tonsatt av F. F. Fleming, ett ode som ofta sjöngs på begravningar. Strofen är sapfisk och har rimflätningen AAXX. Samma strof använde Topelius i minnesdikter till bl.a. Johan Jacob Nervander (ZTS I, s. 230) och Fredrik Cygnæus (d. a., s. 255).

Manuskriptvarians

- titel **ms₁, ms₂: Fontell. ms₃: Vid Carl Wilh. Fontells graf. / Gymnasistsång, Integer vitæ, Jakobstad 11 Sept. 62.**
- 2 trött af **ms₁**: bort från
- 3–4 **ms₁**: Somna i Christus bort till evig helsa, / Ungdom och glädje.
- 4 **ms₂**: Lif och förklaring
- 5 tårar, **ms₁**: suckar
- 6–8 **ms₁**: Tystna omsider vid din [tomrum] urna.
 Tårar, otaliga, dem din hand har torkat,
 Dig nu begråta.
- 9 mödan! **ms₂**: bördan!
- 10 Hvila **ms₂**: Somna
- 11 Hvila **ms₂**: Somna
 hvila **ms₂**: somna

Tryckvarians

- 9, 10, 11 Hvila **HT**: Somna
 11 hvila **HT**: somna

WERNER HOLMBERG (s. 55)

Inget manuskript är känt. Dikten publicerades i skriften *Werner Holmbergs minne* 1861 och avtrycktes i *Hufvudstadsbladet*, *Helsingfors Dagblad* och *Åbo Underrättelser*.

Gustaf Werner Holmberg (1830–1860) var den förste finländske bildkonstnären som blev internationellt erkänd. Efter konststudier i Helsingfors uppmuntrades han av sin historielärare Topelius att resa till Düsseldorf där han blev Hans Gudes privatelev 1855; Düsseldorfskolans realistiska stil var under denna tid normbildande för landskapsmåleriet.

Sommaren 1857 gjorde Holmberg landskapsstudier i Birkaland. Han hyllades som en av Tysklands främste målare och utnämndes till titulär konstnär vid Konstakademien i S:t Petersburg. Holmberg dog i tuberkulos den 24 september 1860 i Düsseldorf. Topelius nekrolog publicerades i *Helsingfors Tidningar* (9/10 1860).

Den 3 september följande år förde Fredrik Cygnæus i en insändare i HT fram ett förslag om att man skulle samla och förevisa den bortgångnes konstskatt och påminde om att sådan var seden i nationer där konsten hade en väl etablerad ställning. Uppropet hör-sammades och på årsdagen av Holmbergs död hölls en minnesfest i societetshuset i Helsingfors där ett trettiotal av hans tavlor presenterades. Topelius gav »en varm skildring» av Holmbergs liv och verksamhet. Därefter uppträdde studentsångföreningen ackompanjerad av orkester med Julius Rietz kantat »Altdeutscher Schlachtgesang» med ord av Topelius (HT 26/9 1861).

En av Holmbergs vyer från Birkaland publicerades i *En resa i Finland* (1872). Topelius skildrar i kapitlet om Birkaland Holmbergs vistelse i trakten och prisar hans kvaliteter som konstnär: »Den friska, naturtrogna framställningen, den mjuka och dock så kraftiga koloriten, den artistiska fulländningen af perspektiv, dagrar och skuggor, men framförallt den egendomligt sköna uppfattningen af det finska landskapets högnordiska karakter, allt detta vann mer och mer erkännande, slutligen en odelad beundran» (2012, s. 34 f.).

Versen i de två första stroforna är jambisk med taktschemat 4–3–4–3–4–3–4–3 och rimflätningen aBaBcDcD, i den följande strofen tvåtaktig och jambisk med rimflätningen aabbcdcdEEc.

Punktkommentarer

titel *Rietz* – den tyske dirigenten och tonsättaren Julius Rietz (1812–1877).

- 11 *Hans konst var lång, hans lif var kort*, – Alluderar på Hippokrates sentens »Vita brevis, ars longa», citerad i Topelius minnesteckning i HT.

Aspelin, Werner Holmberg. *Hans lefnad och verk* 1890; *Helsingfors Tidningar* 3/9 och 26/9 1861; Knapas, »Inledning», ZTS XIII, s. 34 f.; [Topelius], »Werner Holmberg», HT 9/10 1860, *Werner Holmbergs minne den 24 September 1861*, *En resa i Finland*, ZTS XIII, s. 34 f.; Vasenius IV, s. 204 f.

Tryckvarians

- titel 1861: Ord till cantaten af Rietz.
3 lefnads vår, 1861: ungdomsvår,
6 1861: I svala perlor duggar,
8 1861: Den ädles urna skuggar.
9–16 1861: [strofen saknas]

MARIE LINDER (s. 56)

Ett manuskript är känt. Dikten publicerades som separattyck 1870 och avtrycktes i *Hufvudstadsbladet*, *Helsingfors Dagblad* och *Åbo Underrättelser* i mars samma år.

Marie Linder (1840–1870) var dotter till den ryske greven Vladimir Musin-Pusjkin och hans finländska hustru Emelie Stjernvall, och uppfostrades delvis av sin moster Aurora Karamzin. Under sin uppväxt bodde hon S:t Petersburg, Moskva och Paris,

1860 gifte hon sig med gardeskaptenen Constantin Linder och bosatte sig i Helsingfors. Under 1860-talet var Marie Linder en central gestalt i societeten, och uppträdde som amatörskådespelare, sångare och recitatör. Hon drömde om att bli författare och Topelius uppmuntrade henne. Huvudpersonen i hennes enda roman, *En qvinna af vår tid* (1867) utgiven under författarpseudonymen Stella, kämpar mot sin tids kvinnouppfattning. – Linder dog den 5 mars 1870. Topelius dikt sjöngs av studentsångare vid hennes begravning den 9 mars.

Topelius beskriver Linder som intelligent och excentrisk – »en fulländad verldsdam, lika skön som rik, och varmhjärtad för allt ädelt och högt i lifvet» (2004, s. 218). I ett personporträtt från 1892 lyfter han fram hennes engagemang för de fattiga och kampen för kvinnans frihet. Han sammanfattar: »Marie Linders lif var ett snälltåg genom tankar och drömmar. Hade henne förunnats tjugo år längre att lefva, skulle sannolikt äfven qvinnans ställning genom henne bestämdare och klarare lagts på samtidens hjerta.»

Versen är orimmad trokeisk-daktylisk med taktischemat 2–3–2–3–2–3–2–2.

Punktcommentarer

titel *Benekens* »Hymn för de döda». – Friedrich Bernhard Beneken (1760–1818). Topelius minnesdikt till Karl Collan sjöngs till samma melodi (s. 271 f.).

- 10 *Sökande ande, du*, – Topelius beskriver Linder som en sökande själ. Hon tilltalades av den lutherska tron och ville konvertera från den grekisk-ortodoxa kyrkan till den protestantiska, vilket vid denna tid inte var möjligt (1892, s. 167 f.).

Lehto, »Linder, Marie», BLF 2 2009; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 217–219, *Finska Qvinnor på olika arbetsområden* 1892, s. 162–174; Vasenius IV, s. 318; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 335

Manuskriptvarians

titel ms: 4. *Marie Linder † 1870* / (*Melodi af Beneken*)

Tryckvarians

titel s1870: Vid Grefvinnan Marie Linders graf den 9 mars 1870.

underrubrik s1870: »Hymn för de döda» af Beneken.

- 12 Till s1870: I

DANIEL AUGUST SÆLAN (s. 56–59)

Ett manuskript är känt, daterat *Trettondagen 1867*. Dikten publicerades med en nekrolog i *Kyrkligt Veckoblad (KV)* 23/1 1867, fyra strofer (1, 5, 6, 13) avtrycktes i *Österbotten* 16/2 1867.

Daniel August Sælan (1829–1866) var komminister i Helsingfors 1862. Innan dess hade han bl.a. tjänstgjort i finska församlingen i Sankt Petersburg. På grund av svåra bröstsmärtor lämnade han sin tjänst hösten 1865 och bosatte sig i Hyvinge. Han dog 30 december 1866.

Sælans predikningar var populära, framställningen lättfattlig och pedagogisk. Han underströk vikten av att ta avstånd från det världsliga livet, vilket uppfattades som både konservativt och kontroversiellt.

Versen är tvåtaktig och jambisk med rimflätningen ababcdcc.

Punktcommentar

69 Omgjorda dig – Gör dig beredd, rusta dig.

»Daniel August Sælan», *Kyrkligt Veckoblad* 23/1 1867, s. 3–7

Manuskriptvarians

titel **ms:** Sælan. / † / Trettondag 1867.

före 1 **ms:** Var stark i Gud

Och kämpa gladt

För Herrens bud

I verdens natt!

Omgjorda dig

Med lifsens ord

Och Herrens jord

Åt Herren vig!

Var kärlekens

Apostel!

Hvar sorg, som känns

Din broder

Var glad, om än

All verdens nöd

Vill rycka hän

Från dig ditt stöd!

Var stark, om ock

Dig själ och kropp

Försmäktar! Dock

År Gud ditt hopp.

Var kärlekens

Apostel! Läk

Var oförskräckt,

Om ock en hop

Dig dömer käckt

Med höga rop!

Hvad mer? Ditt kall

Bevittnar en:

Din Gud allen

Dig döma skall.

med hot

En verld

Står dig emot

Var mild, liksom

Vår Herre Krist

Med läkdom kom

För all vår brist,
Var tålig, mild
Och ödmjuk, att
Du
Uti Hans hus
En lykta var,
Som lyser klar
Med evigt ljus,
Och så förblif
Din Herres tolk
Och lys Hans folk
Till evigt lif.
De vittna
Hans hela
Var Herrens
I världens natt

De vittna
Att Herrens

Så hög förvisst så varm,
Den maning är,
Som här till sist
En graf
Se, här är ett
Fullkomnadtt var.
En

Här hvilar ju
Uppå sin tro
En kristen nu
Till evig ro.
Se, här

Vid denna bår.
Är
Fulländadt står
En kristens hopp
Hans väg, hans hamm,
Hans kors, hans tro,
Och sist hans ro
I Jesu famn.

Så
Nu faller snön
Uppå hans graf,
Nu har han lön
För hvad han gaf –

Men
Pris vare Gud,
Som skickat här
Sitt sändebud
Vi jordat här!
Pris vare Gud
Som kallat
Hans sändebud
Sof, herde, sof
I Herrens ro,
I Herrens tro,
Till Herrens lof!
5 **q**ualm; **ms**: *strid*
6 **strid**; **ms**: *qualm*;
9–32 **ms**: Och väl det märk
Hur herrligt ett
Fullkomnadtt verk
Oss Herren gett;
Här hvilar så
I evig ro
Sin lefnads tro
En kristen på.

Pris vare Gud,
Som åter satt
Ur världens

De vittna att
Hans säd
Och prisa
De vittna att
Han
Om evigt lif
I världens natt.

I brokig skrud
Vårt lif vi delt;
Men här är helt
Ett lif i Gud.

Hvar är, o qual,
Ditt törne nu?
Och världens tal,
Säg, hvar är du?
Och lyste klart
I världens natt,
Men blott för att
O

Och

33–104 **ms:** En liten tid
Var han oss när,
Och sådde blid
Guds åker här;
Dock har han fått
En evig

Ty der var saft
Och mod och tröst
Och blix och kraft
I bruten röst –
Och Herren var
Hans starkhet all,
Han vittnat
Och Kristus all
Hans helsa var,

Dröj, vandringsman,
Ännu och lär
Den maning han
Ur grafven bär:

Nu stå i sorg
tusen, dem
Han ledde hem
Till Fadrens borg

Tryckvarians

- 12 **KV:** Som Herren gett.
19 Fullbordat **KV:** Fulländat
20 lopp; **KV:** hopp:
28 **KV:** Säg, hvar är du?
30–32 **KV:** Ur grafvens stoft / Går nu en doft / Af evigt lif.
40 herrlig **KV:** evig
41–44 **KV:** Ty der var saft / Och mod och tröst / Och blix och kraft / I bruten röst;
47 Ty **KV:** Och
61 dock, **KV:** än **S1870, S1876:** än,
66–68 **KV:** Och kämpa gladt / För Herrens bud / I verdens natt!
71–72 **KV:** Och Herrens jord / Åt Herrens vig.
74 tidens **KV:** verdens
77–80 **KV:** Stå stark, om ock / Din själ och kropp / Försmäkta! Dock /
Är Gud ditt hopp.
80 **S1870, S1876:** Står dig emot.
81–96 **KV:** Var oförskräckt,
Om och med hot
En verld står täckt

Din tro emot!
 Hvad mer? Ditt kall
 Bevittnar en:
 Och Gud allen
 Dig döma skall.

Var kärlekens
 Apostel! Läk
 Hvar sorg, som känns,
 Hvert hopp, som svek!
 Var tålig, mild
 Mot all vår brist,
 Som Herren Krist,
 Din förebild.

Och i Hans hus
 En lykta var,
 Som lyfter klar
 Med evigt ljus!
 Och var och blif
 Din Herres tolk
 Och lys Hans folk
 Till evigt lif.

- 93–94 **H1880**: Här är ej hamn, / Här är ej bo;
 97 **KV**: Pris vare Gud,
 102 Herrens tro, **KV**: Herrans ro,
 103 Herrens ro **KV**: Herrans tro

ÖFVERSTE FABVIERS ADJUTANT (s. 59–63)

Inget manuskript är känt. Dikten skrevs för *Svea. Folk-kalender för 1869* (Sthlm).

Dikten handlar om frihetskämpen August Maximilian Myhrberg (1797–1867), född i Brahestad, uppvuxen i Uleåborg. Våren 1825 anslöt han sig i Marseille tillsammans med andra frivilliga (filhellener) till överste Charles Nicolas Fabviers kår som i augusti seglade till grekernas huvudort Nauplion för att delta i frihetskriget. Han sårades upprepade gånger och utmärkte sig för stor tapperhet mot de turkiska trupperna. I september 1827 utsågs Myhrberg till Fabviers adjutant. Han deltog senare i det polska upproret mot den ryska överheten 1830–1831. Från 1850-talet var han bosatt i Stockholm där han dog den 31 mars 1867.

Myhrberg blev beundrad och mytomspunnen under sin levnad. Topelius sammanträffade med honom 1852 hos professor Immanuel Ilmoni där Myhrberg, efter en del lirkande, berättade om strapatserna i Grekland; »Långt in på natten lyssnade vi hänryckta till dessa sagolika tilldragelser från en förgången hjältestrid.» (1922, s. 215). Vid detta tillfälle hade Myhrberg särskilt uppehållit sig vid turkarnas belägring av Akropolis (Bruun 1963, s. 161).

Topelius dikt skildrar Fabviers anfall mot Akropolis den 13 december 1826. Under hösten hade turkiska förband under Mustafa Resid Paschas ledning intagit Athen, och

de hårt trängda grekiska och filhelleniska trupperna hade dragit sig upp mot Akropolis (jfr vers 19–22). Fabviers styrkor kom då till undsättning i ett väl koordinerat anfall där av hans män endast sex dog och fjorton skadades (jfr vers 111). Myhrberg deltog i själva verket inte i denna expedition, han var då sårad (Bruun 1863, s. 157). – Topelius berättar om Myhrberg också i »Gossen från Brahestad» i *Läsning för barn* 3 (1867).

Dikten är en ballad: jambisk med taktscemat 4–3–4–3 och rimmet xaxa (s.k. Chevy chase-strof).

Punktkommentarer

- titel *Öfverste Fabviers Adjutant*. – Myhrberg var Fabviers adjutant från september 1827, således inte vid nämnda slag vid Akropolis (jfr vers 70, 117).
- 4 *Pallas Athene* – (grek.) krigsgudinna.
- 5 *Det gamla Hellas, [...] Slet nu sin boja af;* – Hellas, samlingsnamn för de grekiska stadsstaterna, var sedan 1453 en del av det Osmanska riket. Frihetskriget bröt ut 1821.
- 10 *Lethe* – glömskans flod.
- 11 *Herakles' arm strypt ormarna*, – Enligt myten ströp den nyfödde Herakles två ormar i vaggan.
- 15 *Europa teg*, – De kristna stormakterna gav inget stöd åt grekerna.
- 16 *Missolonghi föll* – Den grekiska frihetsrörelsens starkaste fäste föll i april 1826.
- 17–20 *Och än engång förmörkades [...] barbarens häst / Förtrampade Athén*. – Syftar på slaget om Athen 480 f. Kr. då Xerxes intog staden och Akropolis förstördes. Den persiska hären var så stor att solen sägs ha förmörkats av deras pilar.
- 23 *Griziotti* – grekisk kapten och anförare.
- 24 *palikar* – militär i grekiska frihetskriget.
- 29 *Cekrops' klippa* – Akropolis; enligt myten grundade urkonungen Kekrops Athen, vid tiden en liten stad på Akropolis nordsluttning.
- 30 *Moslims* – muslimernas; ordformen enligt SAOB belagd 1794–1868.
- 32 *Febus'* – latiniserad form av Apollons binamn Foibos.
- 33 *Då till Egina smög en natt [...] ha ej mera krut!»* – Enligt rykten var det Myhrberg som forcerade fiendelinjen och förde budet till Fabvier om att trupperna på Akropolis behövde mera krut (Bruun 1866, s. 145).
- 37 *Methana* – Fabvier hade sitt högkvarter på ön Egina.
- 47–50 *Från Joniens skär, [...] Och kulna nordens snö;* – Många frivilliga från andra länder deltog i grekernas frihetskamp.
- 58 *Munychia* – höjd i Piræus.
- 71–72 *En högrest son af polens snö, / Om ryktet sade sannt*. – Jfr Topelius 1922, s. 216.
- 95 (122) *Kronions blå Olymp* – kroniden Zeus gudasäte på berget Olympos i Thessalien.
- 128 *Dog glömd vid öde pol ...* – Myhrberg var tvärtom känd och uppmärksammad under sina sista år i Stockholm. Han begravdes med statliga hedersbetygelser.

Bruun, »August Maximilian Myhrberg. Legend och verklighet», HLS 38 1963 s. 157–168 och »Myhrberg i Grekland», HLS 41 1966, s. 144 ff.; Enckell i Topelius *120 dikter* 1970, s. 220–225; *Finlands Allmänna Tidning* 12/9 1826; Jägerskiöld, »A Maximilian Myhrberg», SBL; Tarkiainen, »Myhrberg, August Maximilian», BLF 2; Topelius, *Brev*, ZTS XX:1 ZT–Albert Bonnier 8/10 1868, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 215 f.; Vasenius VI, s. 185, 279; jfr Wacklin, *Hundraådet minnen från Österbotten* 1919 [orig. 1845], s. 430–435

Tryckvarians

- 102 kristnes Svea1869: kristnas
127 andra, Hi1880: andre,

TILL GUSTAF ADOLF MONTGOMERY (s. 64–66)

Ett manuskript är känt, daterat *Borgå 6 juni 1860*. Dikten trycktes i *Åbo Underrättelser* 12/6 1860. Samma version ingår i Montgomerys egen beskrivning av resan till Finland, publicerad i *Historiska och litteraturhistoriska studier* 7 (1931, s. 133 ff.). – Jfr J.J. Wecksells hyllningsdikt skriven med anledning av Montgomerys besök i Åbo (ÅU 14/6 1860).

Gustaf Adolf Montgomery (1791–1861) föddes i Kemi och deltog i 1808–1809-års krig. Han tillhörde J. A. Sandels brigad och blev 1809 G. C. von Döbelns adjutant. Efter att de finska förbanden upplösts bosatte han sig i Sverige. Av Montgomerys verk är *Historia öfver kriget emellan Sverige och Ryssland, åren 1808 och 1809* (1842) det mest betydelsefulla och har betraktats som Runebergs huvudkälla till *Fänrik Ståls sägner*, vilket också Topelius anknuter till i sin dikt (vers 29, 35–36).

Montgomery besökte Helsingfors våren 1860 med anledning av universitetets promotion och hälsades som en hjälte. Han besökte Runeberg i Borgå den 6–7 juni tillsammans med bl.a. professor J. J. Nordström och Topelius, som beskriver Montgomerys Finlandsbesök som ett triumftåg (2004, s. 36). Den 9 juni, inför avfärden, hölls en middag för honom hos J. V. Snellman då dikten upplästes. Montgomery betecknar föga förvånande Topelius »ytterst snillrika och av alla entusiastiskt berömda avskedsverser» som kvälens mest »högtidliga och märkvärdiga» tilldragelse (1931, s. 133).

Dikten skrevs i en tid när *Fänrik Ståls sägner* var på allas läppar och svärmeriet för veteranerna blomstrade. Topelius verser ansluter sig helt till denna fosterländska anda (Nyberg s. 325). De omnämnda hjältarna, Döbeln, Sandels och Duncker, besjungs i *Fänrik Ståls sägner*, en hedersbetygelse som Montgomery innerligt önskade sig och som Runeberg uppges ha gett muntligt löfte om vid besöket (Montgomery 1931, s. 129).

Versen är fyrtaktig och trokeisk med rimflätningen AbAbCdCd. – I manuskriptet anges att dikten kan sjungas till melodin »Fröjd i hjertan och pokaler», d.v.s. H. A. Neithardts tonsättning av Schillers dikt »An die Freude», som i svensk översättning av Carl Gustaf Leopold var en populär studentsång.

Punktkommentarer

- 8 *von Döbelns* – Georg Carl von Döbeln (1758–1820), friherre, generallöjtnant (1813) och krigshjälte.
19 *Duncker* – Joachim Zachris Duncker (1774–1809), officer.
22 *Från den femte Julis natt*. – I slaget vid Hörnefors den 5 juli 1809 förde Montgomery Dunckers sista ord till Sandels. Runebergs dikt »Den Femte Juli» skrevs för »den dag, då Duncker dog.» (SS V, s. 46–51).
24 *Montgomerys skjutna hatt!* – Montgomery fick en kula i hatten i Hörnefors.
25 *täten* – täten; ålderdomlig, ännu inte försvenskad stavningsvariant.
30 *hägnat* – bevarat.
39–40 *Detta folk kan falla [...]* förnedras kan det ej! – Jfr Runebergs »Fänrik Stål»: »Jag såg ett folk, som kunde allt / Blott ej sin ära svika. / Jag såg en här, som

frös och svalt / Och segrade tillika» (SS V, s. 9).

49–50 *ärfda krigaröyger, / Med ett namn af oblekt glans*, – Montgomerys far, farfar och farfarsfar var militärer.

53 *tiden trummat takten* – Montgomery började, liksom fadern, sin militära bana som trumslagare, vilket han gärna framhöll (jfr Topelius 1922, s. 211).

Asker, »Montgomery, Gustaf Adolf», SBL; [Montgomery], »G. Montgomerys egenhändiga beskrifning öfver sin resa till Finland 1860», HLS 7, 1931, s. 97–160; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 325; [Runeberg] SS V, s. 8 f. och 46–51, samt SS XIV, s. 16, 80, 125; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 35 ff., *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 211 f.; Vasenius VI, s. 272

Manuskriptvarians

titel ms: *Gustaf Montgomery*

efter titeln ms: (*Melodi: Fröjd i hjertat och pokalen*)

6 ms: [oskriven versrad]

15 Nej, så ms: *Utan*

17 då ms: *förr*

20 ms: *Som ett säradt lejon vred;*

25–80 ms: *Han är här! Fritt blygseln flamme*

På de buskablyges kind!

Han är här, han sjelf, densamme

Han stod fast

Detta hjerta, sökt af döden

Ifrån tusende gevär

Klappar än och klappar mäktigt

För sitt gamla fosterland.

Det var han som skref den trogna,

Blodigt sköna hjeltedikt

Hur ett ädelt folk gick under,

Hur en tapper här förgicks,

Huru ärans skönsta blomma

Doftade på hjeltars grift,

Och hur sjelfva undergången

Blef den stoltaste bedrift.

Född för

Med ett namn af oblekt glans,

Uti fejden, uti friden

Blef dock kämpaäran hans.

Han har stridt för allt

Uti tidens främsta led

Och att slåss mot öfvermakten,

Det förblef hans gamla sed.

Derför, när med oböjd hjessa

Och helt litet snö derpå,

Du kom åter hit till dessa
Klippor, som
Med hur varma hjertan samle
O
Skål för dig du ädle, gamle
Riddersman Montgomery!

Tryckvariens

- titel ÅU: Afskedsskål. / Helsingfors, 9 juni 1860.
15 Nej, så stolta, ÅU: Utan stolta,
29–32 ÅU: Dessa dar, då segersången
Ljöd på tusen hjeltars grift
Och då sjelfva undergången
Blef den stoltaste bedrift.
35 örn dess vingar, ÅU: dufva vingar,
40 ÅU: Svika, bröder, kan det ej!
51 fredens ÅU: fridens
52 blef segern hans. ÅU: blef äran Hans.
62 Kärt ÅU: Dyr
68–72 ÅU: Ingen glömska från oss skrämt,
Låt oss än din hand få trycka!
Tag också vårt hjerta med!
Det skall klappa för din lycka,
Minnas hur för oss du stred.
75 frusna ÅU: varma
76 ungdomsmod! ÅU: ungdoms mod!
79 bleka ÅU: unga

TILL FRIHERRE J. R. MUNCK (s. 66 f.)

Två manuskript är kända, mss daterat 28 Jan. 65.

Johan Reinhold Munck (1795–1865) gjorde en framgångsrik karriär som militär; han deltog i erövringen av Paris 1814, i kriget mot Turkiet 1828 och 1848 befordrades han till generallöjtnant. År 1856 utsågs han tack vare sina goda förbindelser med Alexander II till vicekansler för universitetet i Helsingfors. Munck försökte bevara och stärka universitetets ställning. Han skapade goda relationer till de studerande, men lyckades inte förhindra de skandaler som de radikala studentkretsarna tidvis gav upphov till och han blev av de ledande tjänstemännen greve Berg och von Haartman anklagad för eftergivenhet. Muncks kontakter med kejsaren hjälpte honom att genomföra moderata reformer i universitetets statuter (Marjomaa, BLF 2).

Familjerna Munck och Topelius umgicks privat, och Munck spelade en viktig roll när Topelius 1863 utnämndes till ordinarie professor i finsk, rysk och nordisk historia; Topelius talar om honom som sin »varmt vördade gynnare». »En redligare och mera varmhjärtad styresman kunde man icke önska» (1922, s. 217).

På sin sjuttioårsdag den 30 januari uppvaktades Munck utanför sin bostad av studenter som bl.a. framförde Topelius hyllningssång till melodin »Det er et yndigt land»

(den danska nationalsången) komponerad av Carl Nielsen. – Munck dog efter ett slag-anfall i juli samma år.

Versen är tretaktig och jambisk med rimflätningen axabxb.

Marjomaa, »Munck, Johan Reinhold», BLF 2 2009; Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 216 f.; Vasenius IV, s. 113–127, 387–392

Manuskriptvarians

titel **ms1**: *Studentsång / d. 30 Jan. 1865*. **ms2**: *Studentsång för Friherre Munck*
efter titeln **ms1**: (*Det er et yndigt land*) **ms2**: (*Melodi: Det er et yndigt Land*)

5 **ms1, ms2**: *Som bådär nya dagar*

6 Mot **ms1, ms2**: *För*

7–18 **ms1, ms2**: *Var helsad, Du som stred*

Med ljusets fria fana

I spetsen för vårt led!

Var helsad högt! Ut i vår famn

Till fjerran framtid's dagar

Vi bära gladt Ditt namn.

Tryckvarians

titel 30 Jan. S1870, S1876: den 30 Jan.

VETERANEN FRÅN AURA (s. 67 ff.)

Ett odaterat manuskript är känt. Dikten publicerades som separatträck och avtrycktes i *Helsingfors Dagblad*, *Helsingfors Tidningar* och *Åbo Underrättelser* i december 1863.

Fredrik Wilhelm Pipping (1783–1868) från Åbo var professor i lärdomshistoria, universitetsbibliotekarie och universitetets rektor under Topelius studietid. Han återupprättade biblioteket efter Åbo brand (jfr vers 29–32), gav ut den första katalogen över böcker tryckta i Finland och grundade universitetets Fennica-samling.

Pipping uppvaktades på sin 80-årsdag i sitt hem av universitetets anställda och lantdagsmän. Topelius verser sjöngs av en dubbelkvartett studentsångare.

Versen är jambisk, fyrtaktig och korsrimmad AbAbCdCd. Ordvalet och anslaget påminner om dikten till A. I. Arwidsson, också han en representant både för den äldre epoken med centrum i Åbo, och för den nyare kring Helsingfors universitet.

Punktcommentarer

titel *Veteranen* – I samband med 80-årsdagen benämndes Pipping i tidningarna som universitetets veteran. Topelius dikt titel tillkom senare.

1 *Auras* – metonymiskt för Åbo; Aura å flyter genom staden.

19–20 *Han hört Porthan [...] Han hört Franzén* – H. G. Porthan var professor i vältalighet och F. M. Franzén i lärdomshistoria under Pippings studietid vid akademien i Åbo.

21–24 *När yngre tider togo miste [...] Hvar finska häfdens fader sof*. – När Finska litteratursällskapet 1853 tog initiativ till en minnessten för Porthan uppbyggdes att ingen tycktes veta var hans grav låg. Senare meddelas att > gamla per-

- soner» uppgett att Porthan var begravd mittemot ingången till f.d. Akademi-
huset (HT 25/4 1854). Jfr ÅU 26/11 1861.
- 31–32 *Sett tankens Fenix [...] ur askan opp.* – Enligt grekisk mytologi förbränner fågeln
Fenix sig själv men återuppstår ur askan.
- 37 *lustrers* – lustrum: femårsperiod.
- [not] *Melodi: »Ren uppå tidens mörka vågor».* – Avser »Nationalmarsch» av Gustaf
Idestam (f. Idman) med de inledande orden »Ännu på tidens mörka vågor».
År 1858 hade Topelius skrivit en dikt till samma melodi till minne av Johan
Jacob Tengström, också han en representant både för akademien i Åbo och för
universitetet i Helsingfors (se ZTS I, s. 245, komm. s. 492).

Laine, »Pipping, Fredrik Wilhelm», BLF 2; *Litteraturblad för allmän medborgerlig bild-
ning* 1/11 1853, s. 29 f.

Manuskriptvarians

- titel **ms:** *För Pippings 80 år.*
- 1–2 **ms:** *O Auras dag! O morgontimma, / Som lyft för våra fäders syn!*
- 3 *aftonstrimma* **ms:** *sista strimma*
- 4–7 **ms:** *Nu flämtar blek i aftonskyn!*
Den nya tiden
Att bringa dig sin hyllningsgård,
Varm som det unga lifvet
- 11–16 **ms:** *Står fast åttiårig,*
Som ombud för din ära quar.
Till andra dar, till nya slägten
Han burit dina lärör
Och än ett ljus från morgonväkten
Än
- Den som hört Porthan vår häfd*
Franzén sin första lyra slå.
- 19 *sin samtid* **ms:** *om forntid*
- 20–64 **ms:** *Franzén sin framtids lyra slå.*
Han hopat tankens skatter samman
Han tankens Fenix
Han sett dem härjade af flamman
Stå skönare ur askan opp.
- Hans lif var forskningens. Hans ära*
Att fast i alla skiften stå.
- Och seklers vetande, det döda*
Och seklers tankar, de förgångna
Och dock odödligt unga, som,
I foliantens permar fångna
- Välsigne Gud din ålders qväll*
Och allt som du har kärt i lifvet

Och allt som gör din afton säll;
Och låte all din lefnads din möda
I skördar gro för framtids
Till sena

[noter] ms: [saknas]

Tryckvarians

titel **s1863**: Till statsrådet och riddaren, f. d. ledamot i kejsrerliga senaten för Finland, professor emeritus och f. d. bibliotekarie vid kejsrerliga Alexanders-universitet, philosophiæ doctor Herr FREDRIC WILHELM PIPPING den 14 December 1863.

December **S1870**, **S1876**: Dec.

5 nya **S1870**, **S1876**: unga

13 nya **S1870**, **S1876**: unga

30 **s1863**: Dem har Han älskat, skänkt sitt hopp;

58 Välsigne **s1863**: Välsigna

[not**] **s1863**: [saknas]

TILL G. H. MELLIN (s. 69 ff.)

Två manuskript är bevarade, ms1 är daterat *Marstrand 9 Juni 1868*.

Prästen och författaren Gustaf Henrik Mellin (1803–1876) var prästson, född i Siikajoki, Uleåborg, men under kriget 1808 flydde familjen till Sverige (se ZTS XII, s. 273). Mellin är framför allt känd för sina verk med historiska motiv; *Sverige framställt i teckningar* var i flera avseenden en förebild för Topelius bildverk *Finland framställt i teckningar* (1845).

Från 1852 tjänstgjorde Mellin som kyrkoherde i Norra Wrams och Bjuvs pastorat utanför Lund. Makarna Topelius gästade Mellin på prästgården i Wram efter att de deltagit i Lunds universitets 200-årsjubileum i maj 1868. Utflykter gjordes runt om i trakten. När Mellin förevisade prästgården pekade han ut Tegnér's fönster och därefter ett annat som skulle bli Topelius, i gengäld önskade han ett skaldebrev (1922, s. 244). Den 4 juni reste de vidare till kurorten Marstrand där Topelius skrev sin dikt.

Vasenius läser några verser som »en poetisk gensaga mot svenskarnes vanföreställningar om Finland», men utan indignation eller tillstymmelse till polemik: fosterlandet talar till sin son och vädjar till hans barndomsminnen av hem och natur (vers 55–62; IV, s. 524 f.). Angående besöket i Wram konstaterar Topelius i brev till dottern Aina att Mellins »skrifter äro uppfyllda af utrop öfver det ryska slafveriet» (jfr vers 59–61); Mellins *Sveriges sista strid* (1840) är en ryskfientlig samtidsskildring.

Verserna 1–13 och 38–70 är skrivna på alexandrin, verserna 14–37 är jambisk-anapestiska med taktscemat 4–3–4–3–4–3–4–3 och rimflätningen ababcdcd.

Punktkommentarer

9–13 *Och flyg till Skånes dal, [...] der näktergalen drillar* – Jfr naturskildringen i »Lund», s. 87 f.

15 *bygger* – bor och är verksam.

51 *Svithiods* – fornnordisk benämning på sveafolket och svearnas land.

Topelius, *Finland framställt i teckningar*, ZTS XII, s. 273 och *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 242–245; Vasenius IV, s. 336, 524 f.; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 317

Manuskriptvarians

På en lapp förvarad med ms₁ (NB, Helsingfors) uppges att ett originalmanuskript (ms₂) finns på Kungl. Biblioteket i Stockholm. Detta har inte hittats. Varianterna för ms₂ återges enligt en förteckning på nämnda lapp.

undertitel ms₁: [saknas]

- 4 hårda ms₂: öde
- 7 böljor ms₁, ms₂: vågor
- 9 ms₁, ms₂: Och flyg med vinden bort till Skånes väna dalar,
- 12 drillar ms₁, ms₂: talar
- 13 frid fördolda smärtor stillar! ms₁, ms₂: frid ett menskobröst hugsvalar!
- 17 ms₂: På ljusets soliga ban:
- 30 blommig ms₁: doftrik ms₂: sollyst
- 35 hjertetjuf ms₁, ms₂: blomstertjuf
- 50 ms₁: Som lärde honom först att han till Skald var buren; ms₂: Som kände honom först att han till Skald var buren;
- 52 sin barndoms gömda ms₂: sin första barndoms
- 67 häfdes ms₁, ms₂: funnes
- 69 f. ms₁, ms₂: Flyg, mås! Farväl, lef väl i höjd och dalar klingel!

TILL FREDR. PACIUS (s. 71 f.)

Ett odaterat utkast är känt. Dikten utkom som separattruck 1859 (ej hittat) och publicerades i *Papperslyktan* (PI) 21/3 samma år.

Den tyskbördige tonsättaren Fredrik Pacius (1809–1891), musiklärare vid universitetet i Helsingfors från 1834, betraktas som den finländska musikens fader. Han vitaliserade musiklivet genom att organisera orkester- och körverksamhet och utbilda musiker och sångare. Han komponerade bl.a. en violinkonsert, kantater och körsånger, flera till Topelius dikter. Bland hans mest kända tonsättningar märks »Vårt land» (1848) av J. L. Runeberg (jfr vers 30), Finlands första opera *Kung Carls jagt* (1852) och *Prinsessan af Cypern* (1860), båda med libretton av Topelius.

Dikten skrevs till Pacius femtioårsdag den 19 mars 1859. Han hyllades vid en fest i societetshuset där Topelius sång framfördes, tonsatt av Karl Collan. Topelius höjde även en skål för musiken i Finland; ett utkast till talet är nedtecknat efter dikten i manuskript-häftet: »[...] För sångens konst, för denna vårens första lärka, som härtills knappast har ägt ett bo hos oss, der hon kunde luta sin trötta vinge – för detta arma förskjutna barn med englavingarna på sina skullror och gracernas löje på sina läppar, som har sjungit förgäta, förbisedt i våra skogar, men genom Pacius har vuxit upp till en skönare fulländning och genom honom skall motse skönare dagar [...].» – Se även dikten till Pacius med anledning av trettionde årsdagen av *Kung Carls jagt*, s. 281 ff.

Versen är anapestisk med taktscemat 4–3–4–3–2–2–3–2–2–3.

Punktkommentarer

32 *släpar med tidernas tross*; – blivit gammal.

32 *tross* – barlast.

Lappalainen, »Pacius, Fredrik», BLF 2, 2009; Topelius, »Festen för Pacius», HT 23/3 1859, »För musiken i Finland. 19 mars 59.», NB 244-151

Manuskriptvarians

titel **ms:** *Verser för Pacius d. 19 Mars.*

före 1 **ms:** *Ljud i strängen! Klang i sången!*

Högt halloh för sångens män!

Alla lösta toner stiga

Jublande kring mästaren.

Vårens första sångarinna

Drillar högt i silfver

Sjung, o lärka, sjung

För den

Det är han som löst din vinge [alternativ ö r: löste lärkan]

I den stumma strängens band,

Det är han som adlat sången

I vårt kulna nordanland.

Snillet tusen, tusen toner

Lät han susa oss förbi –

Och i lifvets dissonanser

Gaf han oss dess harmoni –

Här han

När han

I hans sång slog Suomis hjerta,

Och odödligt är Wårt land.

Han förstod ditt brus, o bölja,

Som mot Finlands stränder slår,

Han förstod den furans susning,

Vid hvars rot vår hydda står.

Ljud i strängen! Klang i sången!

Det är sångarns dag i dag.

Och den sista drifvan smälter

Vid den första lärkans slag.

Evig ungdom andas våren

I den gamle sångarns bröst

Och för honom sjunger lärkan,

Och för honom höjs vår röst

Det är han, som löste anden
I den stumma strängens band;
Det är han, som adlat sången
I vårt kulna nordanland.
Toner, som förtjusat världen,
Lät han susa oss förbi –
Lifvet gaf oss dissonanser –
Han – han gaf oss harmoni.

När hans ton ger dikten flygt,
Högre klappar Finlands hjerta
Han förstod den granens susning,
Vid hvars rot vårt bo vi byggt.
Ärans tjusning, flickans drömmar,
Vågens brus mot Ålands strand,
Det var Suomis sång han sjungit,
Det var sången om Wårt land.

Ljud i strängen! Klang i sången!
Det är sångarns dag i dag.
Han är ung, fast halfva sekler
Snöga på hans harposlag.
Lefve han för
Och
Högt hurra

O vårens bud, o lärka du
Säg mig, för hvem du sjunger nu,
Uti din sång är luft och höjd
Och sol och glans och frid och fröjd.
Liksom en vår af kärlek varm
Så smälter drifvan i vår barm –
O vårens bud

I
För hvem är nu din

1–40 **ms:** Liten fågel han sjöng i den blånande höjd
Att i dag är det sångarens fest.
Och vi stämde vår sträng och vi kommo med fröjd
Till att helsa den älskade gäst.
Huru vintern var lång,
När ej skogarnas sång,
När ej himmelens lärkor oss gladt!
Och vår dikt var så blek,
När ej tonernas lek
Ur de

Men han kom, den vi sökte, han kom öfver våg
Som en vår ifrån söder han flög,
Och hans sånger de värmde vår längtande håg,

Och hans ton i vårt hjerta sig smög.
Hur förunderligt ny
Var hans visa i sky
Hur hans strängar [strukna ord] sträng!
Och hur dikternas ord
Fick en fjäder i nord
Hur hvar tanke fick vingar och flygt!

När det stormiga lifvet oss gaf dissonans,
Var det han, som oss gaf harmoni
Det blef vår i vår själ och den våren var hans,
Och hur hononom då älskade vi –
Han har lyssnat engång
Till de granarnas sång
Som beskugga hydda på strand,
Han har sjungit vår fröjd
Och vår sorg
Han har sjungit Wärt älskade Land.

Och nu står han bland oss, och nu säga de ju
Att han släpar med tidernas tross.
Men hans hjerta är ungt och kan älska ännu
Och han älskar ju sången och oss
Och hvad stort han har tänkt,
Och hvad skönt han oss skänkt,
Det skall lefva evinnerligt ungt,
Och vi trycka den hand
Som har gett oss Wärt Land

Och vi trycka hans hand
Och vi
All

Tryckvarians

- titel **PI:** Till Musikdirektören och Riddaren Fredr. Pacius
10 fatt. **H1880:** fast.
12 lärka från **PI:** vår ifrån
23–24 **PI:** Det blef vår i vårt hjerta, den våren var hans,
Och den våren så älskade vi.
27 beskugga **PI:** omsusa

TILL MAGN. V. WRIGHT (s. 72)

Ett manuskript är känt. Dikten skrevs till Magnus von Wrights 60-årsdag den 13 juni 1865. Födelsedagen uppmärksammades vid Konstnärsgilletts värfest på Villinge i Helsingfors skärgård den 7 juni. »Lilla Sylvia föreningen» hyllade honom med Topelius sång och Fredrik Cygnæus höll festtal.

Magnus von Wright (1805–1868) hade en viktig roll i det konstliv som växte fram i Finland på 1840-talet. Han var ritlärare vid universitetet 1849–1868 och aktiv i konstföreningen. Liksom sin yngre bror Ferdinand målade han fågelmotiv, men framförallt landskap och kulturmiljöer. Han bidrog med flera illustrationer till *Finland framställt i teckningar* (1845). Topelius beundrade brödernas levande och realistiska avbildningar av fåglar. Han menade att det »episkt lugna» som karakteriserar målningarna avspeglar samma lynne som den finländska poesin (HT 21/4 1855). Se minnesorden till von Wright i »Konstnärsgilletts prolog 1869», s. 79 (punktkommentar s. 418) och minnesdikten s. 271.

Versen är trokeisk med taktscemat 5–5–3–3–5 och rimflätningen AABBB. Vers 3–4 utgör ett omkvåde.

Punktkommentar

titel *Melodi af Kjerulf* – Vilken melodi av den norske tonsättaren Halfdan Kjerulf (1815–1868) som avses är oklart.

Cygnæus, Magnus von Wright. Vid Konstnärsgilletts Vårfest på Willinge ö, den 7 Juni 1865; Topelius, »Bref från Gabriel» HT 21/4 1855 och *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 237 f.; [Wright] Magnus von Wright. *Dagbok 1863–1868* 2004, s. 180

Manuskriptvarians

Ms i sin helhet:

För Wright.

Hör nu sjunga vågor [blå?] mot sanden
Der du

Och nu grönska löf och blad i våren,
Dem som du har följt så glad i spåren.
I de lugna dalar,
Der naturen talar,
Gifve Gud den fröjd som dig hugsvalar.

Och på grenen qvittrar nu i lunden
Fds fåglar, hka du
I de lugna dalar – etc.

Och hör, nu vågor blå mot sanden
Der du satt med stift och plån vid stranden
I de lugna dalar –
I de gröna salar

Och se, nu gungar vårens vind i skogen
Som du målat grön och frisk och trogen
I de lugna dalar. –

Och nu qvittra fåglar små helt nära
Vårens barn, som du har haft så kära
I de lugna dalar

Se här står Vårt land, som åter strålat

TILL BERNH. REINHOLD (s. 73 f.)

Inget manuskript är känt. Dikten trycktes i *Helsingfors Dagblad* 23/2 1870.

Den tyske konstnären Bernhard Reinhold (1824–1892) var bosatt i Helsingfors 1869–1878. I Finland arbetade han främst som porträttmålare och anlätades ofta av universitetets rektor Topelius när lärare och tjänstemän skulle avbildas. Reinhold gjorde också flera illustrationer till *En resa i Finland* (1872–1874) och ett porträtt av Topelius (1922, s. 282).

Dikten publicerades i *Helsingfors Dagblad* med följande anmärkning: »Denna helsing till den här sedan hösten bland oss gästande tyske målaren B. Reinhold, framsades vid en kollation, dervid ett antal af konstnärsgilletts aktiva ledamöter sednaste lördag uttryckte sin erkänsla mot hr Reinhold, för den vänlighet han visat genom att till gilletts årsfest måla den allmänt beundrade utmärkta transparenten, föreställande konstens genius, bekransande Runebergs byst.»

Dikten är skriven på distika.

Punktkommentarer

- 2 *Lycklig på Tiberns strand, drömmande konstnärns dröm* – Reinhold studerade konst i Italien 1847–1856, främst i Rom. *Tiberns strand* anspelar på den romerska konsten.
- 5 *Trasteverinen* – person från stadsdelen Trastevere vid högra Tiberbanken.
- 13 *pifferari* – (ita.) herdar från bergen öster om Rom, uppträdde i staden vid jultid med ålderdomliga visor.
- 15 *Thule* – det nordligaste av den för antiken kända världen.
- 16 *nordiska diktens kung* – J. L. Runeberg.
- 22 *biltog* – fredlös.
- 25 *Hyperboréers* – ett mytiskt folk bosatt norr om nordanvinden (Boreas) i landet Hyperborea.
- 33 *Aidäs* – härskare över underjorden (Hades).
- 34 *Kronider* – gudar; barn till Kronos och Rhea.
- 39 *Orkus* – dödsriket i romersk mytologi.
- 40 *Elysiums* – Elysion: i grekisk och romersk mytologi den fulländade lyckans och den eviga vårens land.
- 45 *Latona och Febus* – Latona (lat.) var Apollons mor; Febus binamn på Apollon.
- 56 *skygd* – hägn.

Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 282

Tryckvarians

- titel **HD:** Till artisten hr B. Reinhold **S1870, S1876, H1880:** Till Bernhard Reinhold
d. **HD, S1870, S1876:** den
Febr. **HD:** Februari
- 15 fjerran i Thule **HD:** engång i tiden
  - 25 frusne **H1880:** frusna
  - 34 fejd, **HD:** kamp,
  - 36 den älskade sol. **HD:** det älskade ljus.
  - 39–40 **HD:** [saknas]

- 42 famnadt **S1870, S1876**: famnad
 45 bland **HD**: i
 48 **HD**: I din forskande själ väcker en slumrande kraft!
 50 Fångar **HD**: Finner
 51 **HD**: Lifva vår trånga krets, de få, som svärma härborta
 52 konstens **HD**: konstnärens
 55 långt öfver **HD**: utöfver
 62 **HD**: Trofast räcka sin hand åt Germanias son!

VID KONSTNÄRSGILLET S ÅRSFEST (s. 75 ff.)

Inget manuskript är känt. Dikten publicerades som separatträck till konstnärsgillet årsfest och avtrycktes i *Helsingfors Tidningar*, *Helsingfors Dagblad* och *Hufvudstadsbladet* 6/2 1865 och i *Album utgifvet af Konstnärsgillet* 1866.

Konstnärsgillet firade sin första årsfest 1865 på Runebergs födelsedag; gillet hade konstituerat sig i maj föregående år med Topelius som ordförande. Eftersom den 5 februari inföll på en söndag hölls festen i societetshuset dagen innan, och firandet pågick således när födelsedagen inträdde. Bland de många inslagen av körsånger, tablåer, skådespel och poem framfördes Topelius dikt deklamerad av den svenska skådespelerskan Charlotte Pousette. Runebergs lagerkrönta byst stod på scenen, omgiven av representanter för de sju konstarterna. Vid tolvslaget avbröts den pågående dansen och »Vårt land» sjöngs unisont.

Versen är jambisk, de sex första verserna femtaktiga, de två avslutande sextaktiga, rimflätningen AbAbCddC.

Vid en soaré för de finska artisternas och litteratörernas pensionsinrättning i Björneborg den 29/2 1873 upplästes dikten med fyra nya för tillfället skrivna slutstrofer som Topelius sänt, uppger Hbl 3/4 1873; stroforna inte bevarade.

Punktkommentarer

- 6 *Dryaden* – trädnyμφen.
 7 *najad* – vattennyμφ.
 20 »*Stilla ocean*» – okänd syftning.
 71 *Vi lägga blommorna vid Skaldens fot*, [...] *När han i fjerran är*, – Runeberg hade drabbats av slaganfall 1863 och deltog inte i festen.

Helsingfors Dagblad 6/2 1865; *Hufvudstadsbladet* 3/4 1873; Hirn, *Runebergskulten* 1935, s. 324 f.; Pettersson, »Bildliga naturmotiv i Topelius lyrik», HLS 27–28 1952, s. 14

Tryckvarians

- titel **s1865**: Helsingfors 4–5 Febr. 1865. **S1870, S1876**: (Midnattstimman, före Runebergs födelsedag 1865.)
 24 Men **S1870, S1876**: Och
 48 dem **s1865**: som
 51 Ur stenen gnista; **s1865**: Gnista ur stenen;
 65 samla **S1870, S1876**: samle

KONSTNÄRSGILLET S PROLOG 1869 (s. 77–82)

Inget manuskript är känt. Dikten utkom som separatträck 1869.

Konstnärsgillet höll sin årsfest på J. L. Runebergs födelsedag den 5 februari 1869 på Nya teatern. Skådespelerskan Hedvig Charlotte Raa deklamerade prologen av Topelius, konstnärsgillet ordförande mellan 1864 och 1889. Scenen var dekorerad som ett skogslandskap med en minnessten med namnen på de avlidna konstnärer Topelius nämner i dikten. Jfr Topelius prolog från årsfesten 1871, s. 262 ff.

I diktens första del hälsas Runeberg och övriga konstnärer; den andra och tredje delen är en minnesteckning av inhemska och utländska konstarbetare. I den avslutande delen prisas, liksom i den första, konstnären, konstens höghet och odödlighet (om det platoniska, se inledningen s. XXVIII). Del I och IV har femtaktigt jambisk vers med rimflätningen AbAbCddC; del II har jambisk-anapestisk vers med taktshemat 4–3–4–3–4–4–2–4 och rimflätningen ababccxc och del III är stikisk med trokeisk, fyrtaktigt och flättrimmad vers.

I ett brev till Albert Bonnier meddelar Topelius att han »tvekande» har låtit Konstnärsgillet prolog ingå i diktsamlingen »för de der berörde artisternes minnes skull, och särskildt för Beskovs; men då jag icke fäster någon vikt dervid, öfverlemnar jag åt Herr Bonnier att låta det, efter behag, stå eller utgå» (ZT-AB 24/8 1870).

Punktkommentarer

- 9 *låder* – fäster.
- 16 »*Idén är evig; skuggorna försvinna.*» – sista versen i den första av tre sonetter i »Hösten» av Erik Johan Stagnelius (SS II, s. 75).
- 33 *Magnus von Wright* – Se dikten tillägnad honom, s. 73. – Med anledning av von Wrights död säger Topelius i *Finlands krönika* (5/7 1868): »Ingen finsk konstnär, förutom hans broder Ferdinand, var så förtrogen, som han, med den finska naturen. Han aflyssnade den dess innersta hemligheter, särdeles i fåglarnas lif. Naturen gjorde honom till fågelmålare, nöden och en försvagad syn till landskapsmålare» (2004, s. 190 f.).
- 41 *Carl Moring* – Karl Johan Moring (f. 1832), kördirigent, tonsättare och sånglärare, dog i tyfus; en »blygsam, obemärkt arbetare för sin konst» (ibid., s. 186; se komm. till »Arbetaresång», s. 377).
- 49 *Carl Ganszaug* – Carl Gottlieb Ganszaug (f. 1820), tysk musiker, verksam som violinist, musiklärare, organist och kapellmästare i Helsingfors från 1842.
- 57 *Rudolf Theodor Lagi* – Rudolf Lagi (f. 1823), musik- och språklärare och organist i Nikolajkyrkan. Han komponerade flera psalmmelodier.
- 65 *Axel Gabriel Ingelius* – Tonsättaren A. G. Ingelius (f. 1822) frös ihjäl på vägen till Nystad. Topelius tecknar i krönikan: »Han var musikens Lidner i Finland, rikt begåfvad som kompositör och äfven som novellist; – stupade till en del för sitt regellösa lif, till en del under bördan af den likgiltighet hvarmed den stora allmänheten och den ringaktning, hvarmed styrelsen behandlat konstintressena; – genom sin död i drifvorna en talande bild af konstens öde i Norden» (2004, s. 186). Ingelius tonsatte flera dikter av Topelius.
- 69 *biltog* – fredlös.
- 90–91 *Smädelsen, som icke mer [...] trampar äran ner* – Bl.a. *Aftonbladet* hade angripit von Beskovs person och verksamhet 1841. J. L. Runeberg hade kritiserat Beskov

- för prålig tagnérism («En blick på Sveriges nu gällande poetiska litteratur»; SS VIII:2, s. 47–58).
- 94 *Bernhard Beskows* – Bernhard von Beskow (f. 1796), författare och publicist, ständigt sekreterare i Svenska Akademien från 1834 och uttalad gustavian. I sitt första brev till Topelius (11/5 1855) lyfter von Beskow fram det gustavianska ideal som han anser känneteckna *Regina von Emmeritz*: fosterlandskärlek, upphöjdhed, ädelhet, levnadsfriskhet och klarhet (jfr vers 86 ff., 100 ff.).
- 105 *August Blanche* – (f. 1811) svensk dramaturg, romanförfattare och politiker. Blanche höll ett tal i samband med avtäckningen av Karl XII:s monument i Kungsträdgården i Stockholm den 30 november 1868. På väg därifrån dog han i slaganfall.
- 113 *Stäck* – Joseph Magnus Stäck (f. 1812), svensk landskapsmålare och professor vid Konstakademien i Stockholm.
- 116 *Bervalds* – Franz Adolf Berwald (f. 1796), svensk violinist och kompositör.
- 43 *F. O.* – pro F. A.
- 117 *Mankells* – Carl Abraham Mankell (f. 1802), svensk kompositör och sångpedagog, utgav flera koralböcker.
- 118 *Kjærulfs* – Halfdan Kjerulf (f. 1815), norsk tonsättare i nationalromantisk stil.
- 120 *Söders hilda gracer* – Bissen gjorde flera kvinnliga skulpturer ur den grekiska mytologin.
- 123 *Bissens* – Herman Wilhelm Bissen (f. 1798), dansk skulptör i nyklassicistisk stil.
- 123 *runosal* – från fi. runo: dikt.
- 125 *en fallen konungs* – Ludvig I (f. 1786), kung av Bayern 1825–1848, romantiker och estet. Han gjorde München till ledande konststad genom att uppföra en rad museer och praktbyggnader, som Glyptothek och Pinakothek.
- 133 *Rossinis* – Gioacchino Rossini (f. 1792), italiensk tonsättare, från 1824 bosatt i Paris.
- 150 *Lethe* – glömskan.
- 152 *Charles Kean* – (f. 1811) brittisk skådespelare och teaterman. Kean gjorde som ung ingen lycka i hemlandet och reste därför till Amerika, men återkom till London 1838 där han med framgång ledde Princess's Theatre 1850–1859.
- 159 *bild af tredje Gustafs sol* – Jfr Esaias Tegnér i »Sång den 5 april 1836»: »Det låg ett skimmer öfver Gustavs dagar / fantastiskt, utländskt, flärdfullt, om du vill. / Men det var sol däri.» – Sista versen även citerad av von Beskow i brevet omnämnt i komm. till vers 94.
- 161 *månskensegoister* – sentimentalt svärmiska (egoister).
- 168 *kritisk efterrätt af en magister* – avser möjliga kritiken.

Helsingfors Dagblad 6/2 1869, *Hufvudstadsbladet* 6/2 1869; Simonsson, »Bernhard von Beskow» SBL; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 186, 190 f., *Konstnärsbrev* II, 1960, s. 23 ff. [ang. Beskow]; Vasenius VI, s. 287; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 315

Tryckvarians

- titel 1869. **S1869**, **S1870**, **S1876**: Den 5 Februari 1869.
123 *runosal*. **S1869**: runohäll.

MARSTRAND (s. 83–86)

Två manuskript är kända. Dikten utkom som separatträck 1862 (Göteborg) och avtrycktes i *Helsingfors Dagblad* och *Norrköpingskuriren*.

Familjen Topelius tillbringade sommaren 1862 i den populära kurorten Marstrand. Dikten skrevs för de anhöriga till fiskaren Olof Andersson och sju andra som hade omkommit i ett skeppsbrott den 4 juni. Dikten upplästes vid en konsert den 9 juli och såldes till förmån för änkorna. Under vistelsen i Marstrand skrev Topelius också en dikt till kappseglingsfesten den 5 juli, »Neptun», även den såldes som separatträck »för ett välgörande ändamål» (se *Övrig lyrik*, eZTS III).

Versen är fyrtaktig och jambisk med kiastiska rim, abbaacddc.

Punktcommentarer

titel *Åstol* – ö norr om Marstrand

9–12 *Om henne sjöng i fordomtid [...] omistlig för vår frid.* – Georg Stiernhielm (1598–1672) talar om hälsans omistlighet i dikten »Hälsa-prijsz» (SS I:I, s. 142 ff.; se ms2 före v. 1).

22 *planka* – räddningsplanka.

25 *vuxna* – uppvuxna.

35 *hvälfda* – förda.

87 »*Herren gaf och Herren tog; [...] Herrens namn!*» – Job 1:21.

96 *Pultava* – Slaget vid Poltava stod den 8 juli (enligt den gregorianska kalendern) 1709. Pultavadagen firades i Sverige detta år den 9 juli (se variantförteckningen).

Stiernhielm, »Hälsa-prijsz», SS I:I, s. 142 ff.; Tarkiainen, *Finnarnas historia i Sverige* 2 1993, s. 205 ff.

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet:

För Olof Anderssons och sju andra d. 4 Juni 1862 förölyckades familjer på Åstol nära Marstrand.

*Det allt är samma
Och samma sak, men skilda mått,
Den ena skakar med sitt fall
En verld, utaf hans bragder fylld,
Den andre har sin efterverld
I några sorgsna*

*Den ena stupad på sitt svärd
Med bäfvan f
Den andre stupad i sitt kall*

*I samma dunkla ocean
Ett h
[sidbyte; därefter följer ms2]*

Ms2

- titel **ms2:** *Prolog 9 Juli 62*
- före 1 **ms2:** *M. H.*
Från fjerran skilda trakter kommo vi
Att andas hafvets saltbemängda luft
Och leta i dess svala vestanvåg
Den skönsta perla oceanen bar,
Den ädla helsans skatt
Om hvilken fordorm
Den svenska diktens fader, Stjernhjelms sjöng
Att utan den är allt på jorden intet.
- 5–8 **ms2:** *En skatt vi söka ren och klar,*
Den skönsta perla hafvet bar,
En blomma fin,
Den ädla helsans andedrägt.
- 9 fordormtid **ms2:** *fordna dar*
- 12 för vår frid. **ms2:** [saknas]
- 14–16 **ms2:** *Som brutna, vissna blommor då*
Vanmäktiga vi alla stå
För jordens fröjd och himlens nåd.
- 17–19 **ms2:** *Förenta med samma hopp*
Med samma trängtan, hvarje stund,
På samma öde klippors grund
- 20 Och **ms2:** *Vid*
- efter 28 **ms2:** *Hvad sällsam anblick möter dem!*
- 30 sitt lif, **ms2:** *i frid,*
- 31 blott af verdens kif **ms2:** *knappt af lifvets strid*
- 35 **ms2:** *Ur jordens hjerta svällda hit*
- 38–39 **ms2:** *En ocean i raseri / I majestätisk*
- 42 och blommig vår **ms2:** *och menskohand*
- 43–48 **ms2:** *Sitt frö af lif på denna strand*
I evigt kala klippors hägn;
Förgäfves andas polens makt
På detta haf
Ty ingen grönska
Och ingen kedja
- 50 låga **ms2:** *arma*
- 51 Har **ms2:** *Och*
- 53–56 **ms2:** *I ständig fejd på lif och död.*
Med arm af jern, med bröst af stål
Och
Den djerfve fiskarn brottas
- 60 kommer ej igen; – **ms2:** *dröjer länge ren*
- 65 – Gån **ms2:** *In*
- 66 **ms2:** *Så tyst, så tomt i stugan är –*
- 69 måntro? **ms2:** *härnäst*
- 70–72 **ms2:** *Sig lagt att slumra deruppå – / Sof godt, du faderlöse, sof!*
- 73–74 **ms2:** *Det mörknar. – Barn – vår aftonbön! / Det åtta man*

- 77 **ms2:** *Tag gamla bibeln, köpt i hamn:*
86 på vår **ms2:** *öfver*
- 90–96 **ms2:** *Densamma gamla sagan blott*
Hur en har segrat, en förgått
I lifvets fejder hvar minut.
Om konung eller fattig man,
Till lands, till sjös – sak samma, ja,
Vid Narva eller Pultava,
Blott man med ära falla kan!
- 105–112 **ms2:** *Men vi som lifvets skiften sport*
Der oceanen byta form
Och lärt oss af ett haf i storm
Att skåda fritt och tänka stort
Vi skola knyta dagens
- På bräcklig köl, med arm af jern,*
Den djerfve fiskarn trotsar läs
Titanens
Och striden gäller lif och död
- Om*
Vi skola knyta dagens fest
Vid minnet af hvar man,
Som föll i lifvets strid der han

Tryckvarians

- titel **s1862:** Prolog vid konserten, gifven i Marstrand den 9 Juli 1862 till förmån för de skeppsbrutnes enkor och barn i Åstol. Af Z. T. (Säljes till förmån för de skeppsbrutnes familjer.)
- 22 Dem **s1862:** Den
- 35 djupens ässja **s1862:** jordens hjerta
- 38 fridlös, **H1880:** fredlös,
- 71 örongott; **s1862:** ögongott;
- 96 Pultava. **S1876** [not:]*) Orden framsades på Pultava-dagen.
H1880 [not:]*) I Sverige firades detta år minnet af Pultavadagen den 9 Juli: ett nederlag höljdt med ära.

LUND (s. 86 f.)

Inget manuskript är känt.

I maj 1868 firade Lunds universitet 200-årsjubileum och professorerna L. L. Lindelöf och Topelius representerade tillsammans med några studenter universitetet i Helsingfors. Emilie Topelius följde också med på resan. Festen varade i tre dagar med middagar, baler, musikprogram och fyrverkeri. Topelius summerar sina intryck till modern Sofia: »Alltsammans var lyckadt och gynnades af herrligaste sommarväder, ty vi äro här som i södern, minst en månad före den öfriga norden: när vi kommo hit, stod rågen i ax den 26 Maj, syrener, hagtorn, rosor m.m. stodo i full blomma, och luften är som i Juli. [...] I går afton voro vi att promenera i månskenet på Lunds vallar – der är utmärkt vackert – och näkter-

galen sjöng för oss och den stora skånska slätten låg halfdunkel framför oss» (31/6 1868).

Klinge framhåller att dikten ska läsas mot bakgrund av de händelser som hade präglat Finland det senaste året. Våren och hösten 1867 var ovanligt kalla och skörden förstördes (jfr »Septembarnatten 1867», s. 33–41). Stora svältande skaror drev runt, epidemier spreds och dödligheten var stor. Mot denna »ödemark» kontrasterar det rika, lummiga skånska landskapet (v. 17–20, 41–42; 2004, s. 327 f.).

Versen är jambisk med taktshemat 4–3–4–3–4–4–3–3 och rimflätningen ababccdd.

Punktkommentarer

- 23 *sundets* – Öresunds.
- 31 *Dómen* – Lunds domkyrka från 1100-talet.
- 32 *fordna jättedar* – syftar på legenden om jätten Finn som byggde upp Lunds domkyrka och som i vredesmod tog en pelare med sig när munken kom på hans namn; Topelius återger den i föreläsningarna (25/10 1862).
- 36 *diktens kung Tegnér* – statyn över Esaias Tegnér restes 1853 på Tegnérplatsen invid Lundagård.
- 40 *Lundagård* – park mellan domkyrkan och gamla botaniska trädgården; stadens historiska centrum.

Klinge, *Idyll och hot* 2004, s. 324–327; Topelius, *Föreläsningar i historia och geografi*, ZTS XV, 25/10 1862; Vasenius IV, s. 330–336, 524

ÅBO (s. 88 f.)

Ett manuskript är känt. Dikten tillkom samma år som »Åbo marsch» (s. 16 ff.).

I *Finland framställt i teckningar* rekapitulerar Topelius Åbo historia på följande sätt: »Vuxet under skygd af svenska vapen, härjadt mångfaldiga gånger af vilda fiender, blomstrande och tidtals lysande i återskenet af den romerska hierarkin, nedtryckt af en afundsam ekonomisk lagstiftning, åter glänsande af vetenskapens första gryning i landet, skådeplats för så många hjeltebragder, så många lidanden, uppoffringar, patriotiska företag, ädelt nit och grumliga beräkningar, äger Åbo i smått samma minnen som Finland i stort, en tafla af starka skuggor, men ock, just derföre, af desto mer framstående dagar» (ZTS XII, s. 72).

Dikten är uppbyggd av två slags strofer som bildar par: den första är sexradig jambisk pentameter med rimflätningen AbAbCC, den andra är anapestisk med taktshemat 4–3–4–3–2–2–2–2–3 och rimflätningen ababccddd.

Punktkommentarer

- 11–12 *Han har färgats så röd / Utaf lågornas glöd*, – Topelius nämner i *Finland framställt i teckningar* om de många eldsvådor som sedan 1198 har härjat staden, den sista och mest förödande 1827 (ZTS XII, s. 73).
- 16–19 *Invid hans stränder [...] der fostras vett och dygd*; – vid åstranden fanns bl.a. Katedralskolan, hovrätten och även universitetet.
- 32 *höga stjernor ha sitt vårdtorn byggt* – universitetets observatorium på Vårdberget.
- 35 *den villa* – förmodligen den av Pehr Rettig byggda restaurangpaviljongen på Sampallinnabacken vid Aura å.

- 37 f. *Men odödlig i lunder, [...] Sitter häfdernas fader Porthan*, – Henrik Gabriel Port-hans stod (1739–1804) restes 1864 invid rådhuset och Katedralskolan.
- 46 f. *skumma kamrar, / Der än kung Eriks bleka skugga går!* – Erik XIV satt fängslad i Åbo slott 1570–1571.
- 48 *Der nu den nya tidens smedja hamrar* – borgen användes bl.a. som spannmåls-förråd.
- 56–58 *Uti frihetens värn / Sucka fångar i jern, / Uti hertigens sal* – förborgen, med her-tig Johans sal, fungerade från 1770-talet som fängelse.
- 62 *Du ädla kyrka, äldst i Finlands nord!* – Domkyrkan i Åbo invigdes år 1300.
- 66 *dina hjeltegrafvar* – bl.a. Karin Månsdotter, Torsten Stålhandske, Åke Henriks-son Tott och Johannes Gezelius d.ä. och d. y.

Topelius, *Finland framställt i teckningar* ZTS XII, s. 72

Tryckvarians

- 19 fostras **S1870, S1876**: odlas
32 vårdtorn **S1870, S1876**: vakttorn
33 än i färgen? **S1870, S1876**: uti färgen?

III. LIFVET OCH NATUREN.

GÅFVOR AF HÖJDEN (s. 91–95)

Den 22 mars 1869 hölls en konsert i universitetets solennitetssal till förmån för en blivande pensionskassa för artister och litteratörer. Programmet inleddes med Topelius prolog.

Diktens första del (v. 1–64) är skriven på jambisk pentameter med parrim och kiastiska rim; andra delen (v. 65–127) har jambisk vers med taktschemat 4–3–4–3–4–4–4 och rim-flätningen aBaBccc; tredje delen (v. 128–152) är skriven på rimmad, jambisk pentameter.

Punktcommentarer

- 19 *uti stycket* – ung. för dagen; tar dagen som den kommer.
22 *billigt* – skäligt.
51 *skinnpegaser* – pegas: symbol för skaldekonsten.
52 *betslar solens spann* – syftar på Apollo, musikens och skaldekonstens gud.
57 *Salomo* – den judiske kungen var känd för sin vishet.
139 *biltog* – fredlös.

Helsingfors Dagblad 22/3 1869

Tryckvarians

- 33 skapelser **S1870, S1876**: skapelse
124 böjer **S1870**: höjer

SHAKESPEARE (s. 96 f.)

Inget manuskript är känt (se kommentar till följande dikt). Dikten utkom som separattryck (inte hittat) och avtrycktes i *Helsingfors Dagblad*, *Helsingfors Tidningar* och *Åbo Underrättelser*.

William Shakespeares 300-årsjubileum firades på olika orter den 23 april 1864, i Helsingfors med en fest i Riddarhuset. Högtidligheten öppnades med Topelius prolog, Fredrik Cygnæus höll tal och stycken ur Shakespeares verk reciterades; på finska ur en nyöversättning av *Macbeth* och på svenska ur *Julius Cæsar*. – Denna och följande dikt demonstrerar Topelius livslånga intresse för den dramatiska konsten. Se även inledningen, s. XXIX.

Versen är jambisk med taktshemat 4-4-4-3-4-4-4-3 och rimflätningen aaBcccB.

Manuskript till en opublicerad dikt med titeln »Shakespeare» daterad 3/2 88 finns i Topeliussamlingen (NB 244.107, s. 221).

Finlands Allmänna Tidning 25/4 1864

Tryckvarians

- titel HT: [saknas] HD, ÅU: Prolog vid SHAKESPEARE-FESTEN i Helsingfors den 23 April 1864.
 4 trotsige HT, HD, ÅU: trotsiga
 10 Från himlen föll HT, HD, ÅU: Der föll engång
 49 Se, HT, HD, ÅU: Och
 62 ärekrans, HT, HD, ÅU: minneskrans,

VOTUM (s. 98)

Ett odaterat förarbete är känt, betitlat »Shakespeare». Enckell uppger att dikten är daterad den 20 april 1864 (1970, s. 207). Inget daterat manuskript har hittats.

Titeln på förarbetet och den manuskriptdatering Enckell uppger tyder på att dikten tillkom med anledning av Shakespeares 300-årsjubileum (se kommentar till föregående dikt); formen (blankvers) och allusionerna i vers 74–92 och 118–123 understryker anknytningen till skalden. Shakespeare framträder här tydligt som teaterns moraliska förebild (Wrede 1999, s. 328). Med dikten ville Topelius mobilisera en opinion till förmån för bygandet av ett nytt teaterhus i Helsingfors; det gamla hade brunnit ned i maj 1863.

Klinge noterar att diktens tema långt är detsamma som i förordet till novellen »Konungens handske» (1863): vad vet historiens bok egentligen om *livet*, om människorna i det förlutna? Historien är i sig stum, kall och livlös, endast *Dikten* kan ge den liv (2004, s. 173 f.).

Punktkommentarer

- titel *Votum* – inlägg, yttrande.
 11 *tideböckerna* – krönikorna, de historiska skrifterna.
 54 *stepperna* – ödsliga platserna (textstället upptas i SAOB).
 57 *svärdsigny* – vapenslammer.
 58 *orangeparker* – apelsinlundar.
 94 *löje* – leende.
 106 *biltog* – fredlös.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 204–208; Klinge, *Idyll och hot* 2004, s. 173; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 329; Wrede, »Zachris Topelius – barnatro och fosterland», FSL 1 1999, s. 328

Manuskriptvarians

Utkastet med samma titel skiljer sig markant från den tryckta dikten och redovisas endast på eZTS.

Tryckvarians

- 105 denna **H1880**: denne
115 menskobröst **S1870**, **S1876**, **H1880**: menskors bröst

KRISTIAN II I SÖNDERBORG (s. 101 ff.)

Två manuskript är kända: ms1 är ett odaterat utkast och ms2 ett fullständigt manuskript daterat *Oktober 1866*. Topelius hade kontaktats av prästen Christian Richardt, Köpenhamn, som bad om bidrag till antologin *Vintergrönt* (V) med nya danska, norska och svenska berättelser och dikter (CR–ZT 8/10 1866). Denna och följande dikt publicerades i antologin samma år.

Kristian II av Oldenburg (1481–1559) var kung av Danmark och Norge 1513–1523. Hans politiska mål var att återställa trestatsunionen, vilket han lyckades med när han intog Stockholm den 4 november 1520. Fyra dagar efter hans kröning avrättades omkring 100 »kättare» i det som kom att kallas Stockholms blodbad. Kristian II störtades året därpå genom ett uppror som leddes av Gustav Vasa. Han avsattes som dansk kung 1523, fängslades 1532 och avsåde sig anspråk på tronen 1546.

I föreläsningarna 1863 beskriver Topelius Kristian II som en »revolutionär», en »misslyckad artist» och ett »mäktigt snille» som grumlades av »beklagansvärda passioner». Han hade kunnat bli en stor konung, men satte sig över de tre viktigaste plikterna för en människa och kung: hedern, sanningen och rättvisan. Ingen framtid och frihet uppblomstrar ur »shavotternas blod» (jfr v. 31–38). Samtidigt var han en spegelbild av sin tid med »dess stora oroliga tankar, många dess dygder och alla dess laster i skarpaste motsats.» (13, 19 och 26/11 1863). – Jfr kapitel 134, »Om Kristian Tyrann» i *Boken om Vårt Land* (1875, ZTS XVII, s. 369 ff.).

Versen är jambisk-anapestisk med taktshemat 4–3–4–3–4–4–4–4–4–4 och rimflätningen ababCCdEE.

Punktkommentarer

- 1 *Sönderborg* – Kristian II satt fängslad på Sönderborg slott, Jylland, 1532–1549.
- 2–3 *sin gamle knekt*: [...] *Min trogne Peder* – Efter den s.k. grevefejdens utbrott 1534 inspärrades Kristian II i ett tornrum och uppges ha fått endast en gammal soldat till sällskap.
- 5 *Med kejsarens hjälp* – den tysk-romerske kejsaren Karl V (1500–1558), Kristian II:s svåger.
- 8 *pilten från Wasa torp* – Gustav Vasa (1496–1560).
- 18 *Din Norby småtkar i tsarens våld*; – Sören Norby hade befäl över den danska

- flottan under Kristian II. Efter att kungen hade avsatts gjorde Norby flera försök att återinsätta honom på tronen. År 1526 flydde han till Ryssland för att söka hjälp, men blev fångslad av tsar Vasilij. Han frigavs 1529.
- 26 *Den stora tanken af Margaretha*: – Margareta Valdemarsdotter (1353–1412), regerande drottning av Danmark och Norge från 1387 och av Sverige från 1389, sammanslöt de nordiska länderna.
- 30 *Men frihet adla ett folk af trälar*. – Kristian II införde flera reformer som gynnade borgerskapet och bönderna.
- 40 *Dyveke* – Dyveke Sigbritsdatter (f. ca 1490), Kristian II:s älskarinna, dog plötsligt 1517, Kristian II var övertygad om att hon hade mördats.
- 41 *vardt som en snö om kind* – bleknade.
- 48–50 *Hvad båtar menskan [...] snillet saknar ett menskohjerta?* – Samma tanke uttrycks i dikten om upplysningstidens representant Voltaire, snillets kung som saknade hjärta (s. 104 ff.).

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 401, 404; Topelius, *Föreläsningar i historia och geografi*, ZTS XV, 13, 19 och 26/11 1863; Vasenius 4, s. 422–428

Manuskriptvarians

- titel **ms1**: *Kristian Tyrann*.
- 3 Peder **ms1**: *Rasmus*
- 5 kejsarens hjälp **ms2**: *kejsarns bistånd*
- 5–10 **ms1**: *Den dag skall komma, när vi slå ned
Den tyske krämarn, den svenske pilt,
Vi skola beherrska norden
Vi skola*
- 12 tid **ms1**: *kraft*
- 13–50 **ms1**: *Din slida svärdlös, din panna grå,
Och verlden sett ditt fall –
Se, denna mur är ditt hela rike
Och dina fiender*
- Hvad, sade kungen, och
Slog handen i marmorbord –
Är jag ej*
- 30 Men **ms2**: *Och*
- 41 *vardt som en snö ms2: han vardt så vit*

Tryckvarians

- titel Kristian II V: *Kung Kristian II*
- 30 Men V: *Och*
- 35–44 V: *Du folken bjöd hvad ditt snille mätit,
Men folkens hjerta har du förgätit.
Min herre konung, du har förglömt,
Att ock ditt hjerta har klappat ömt
Och lidit, blödt under lifvets skiften ...
Dyveke skådar på dig ur griften ...*

- Hvit som en snö vardt kung Kristians kind, –
Hans liungeld slocknade brådt;
Hans storm förbyttes i sommarvind;
Han hade sin knekt förstätt.
50 V: Om icke snillet har menskohjerta?

KARIN MÅNSDOTTERS VAGGVISA FÖR ERIK XIV (s. 103)

Två fullständiga manuskript är kända, bägge daterade 25 Mars 1865. Dikten trycktes 1866 i *Album utgifvet af Konstnärsgillet* (AuaK), Helsingfors, och tillsammans med föregående dikt i *Vintergrönt* (V), Köpenhamn.

Erik Johan Löfgrens (1825–1884) målning »Katharina Månsdotter och Erik XIV» föreställer den svenske kungen som slumrar med huvudet i sin fästmöns knä efter de s.k. Sturemorden i maj 1567. Löfgren omtalar arbetet (beställt av assessor H. Hallonblad i Wiborg) i ett brev till sin mecenat Topelius 11/11 1863 och lovar att sända ett fotografi av det. Tavlan förfärdigades och utställdes i Paris 1864, följande år visades den i Helsingfors och 1866 i Stockholm.

I samma nummer av Konstnärsgillet album där dikten ingår finns en artikel om tavlan, författad av Topelius, gillet ordförande. I den ges en bakgrund till den händelse som avbildats; hur Erik XIV efter morden flydde ut i skogen där han irrade flera dagar innan Karin Månsdotter fann honom. Artikeln lyfter fram kontrasten mellan Karins oskyldigahängivenhet och den skuldbelastade, förkrossade Erik – hon »med blicken förtröstansfullt spanande emot himlen», han »tillintetgjord som en trasa». – Ett par veckor efter diktens tillkomst skrev Topelius ett upprop för en insamling till förmån för ett gravmonument åt Karin Månsdotter i Åbo domkyrka (*Helsingfors Tidningar* 7/4 1865). Jfr berättelsen om Erik XIV och Karin Månsdotter i *Boken om Vårt Land* (1875, ZTS XVII, s. 384 f.).

Versen är trokeisk-daktylisk med taktscemat 4–3–4–4–2–2–5 och rimflätningen aBaaBBx.

Punktkommentar

- 17 *hamn* – trygghet.

Album utgifvet af Konstnärsgillet 1866, s. 12 f.; Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 212 f.; [Topelius] *Brev* ZTS XX:1, B. A. Thunberg–ZT augusti 1862

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** *Karin Månsdotters vaggvisa.*
ms2: *Karin Månsdotters Vaggvisa för Erik XIV.*
[undertitel saknas i bägge]
- 4 susar **ms1:** *hviskar*
- 6 Dagen **ms1:** *Friden*
- 7 **ms1:** *Gud allena ger frid –
Men vi bo i storm.*
- 13–14 **ms1:** *Gud allena är hög
Och vi äro stoft!*
- 14 gå i synd. **ms2:** *gå vill.*

- 17–21 **ms1:** *Sof från mödor och synd och strid.
Här är ditt kungarike
Hat går vilse, hur tron ger hamn –
Och välsignadt är Herrens namn.
Sorgerna vike!
Sof i Guds rike!
Gud allena är ren, och vi af hans nåd.*

Tryckvarians

titel **AuaK:** Katharina Månsdotters vaggvisa för Erik XIV. (Med anledning af Löfgrens tafla. Gillets möte d. 3 Nov. 1866).

V: Katharina Månsdotters vaggvisa för konung Erik XIV. [underrubrik saknas] [not:] *) På en skön tafla, exponerad i Stockholm 1866, har E. J. Löfgren framställt Erik XIV efter Sturemorden sofvande i Katharina Månsdotters sköte.

- 14 **AuaK:** Gud allena är hög, men vi äro stoft.
18 **V:** Och välsignadt är Herrens namn.
21 **AuaK:** Gud allena är ren, och vi af Hans nåd!

VOLTAIRES HJERTA (s. 104 f.)

Ett manuskript är känt, daterat 12/1 65. Dikten publicerades i *Helsingfors Tidningar* 14/1 1865.

Dikten föranleddes av en notis om att Voltaire's hjärta under högtidliga ceremonier hade flyttats till Paris; dittills hade det förvarats hos markisen de Villette, men efter dennes död överläts hjärtat till Bibliothèque nationale i Paris (HT 5/1 1865, HD 12/1 1865; Hirn 1951, s. 146).

Romantikern Topelius opponerade sig i olika sammanhang mot det som han uppfattade som kall förståndsmässighet och religionsfientlighet som upplysningstidens representant Voltaire stod för (vers 9–10, 29–30). Topelius framhåller ofta Guds, familjens och fosterlandets okränkbarhet, medan Voltaire programmatiskt ifrågasatte och häcklade allt sådant (vers 19). Att dikten publicerades på Topelius födelsedag understryker att det är fråga om en starkt personlig markering och åsiktsyttring, anser Yrjö Hirn. Men när Topelius i religionens, oskuldens och kärlekens namn angrep Voltaire gjorde han sig samtidigt till målsman för en uppfattning som under den romantiska generationen varit rådande också i Frankrike (1951, s. 147).

Vasenius menar att hjärtat för Topelius betecknar ett sinnelag som gör att en människa kan handla oreflekterat och osjälviskt i högre makters tjänst. En sådan ingivelse drev Sven Dufva (vers 30–32), och en sådan ingivelse, eller inspiration, står i motsats till tankens förhävelse (IV, s. 310 f.).

Versen är jambisk, med taktscemat 4–3–4–3–4–3–4–3 och rimflätningen ababcdcd. Jfr »Sven Dufva» med snarlik vers: jambisk men fyrradig (abab).

Punktcommentarer

- 15–16 *Och satte sen, att gyckla med, / En sköka på hans plats.* – Oklart vad Topelius syftar på.

- 23–24 *Han trampade, till hån för den, / Sitt lands Johanna d'Arc.* – Avser dikten *La Pucelle d'Orléans*, en satir över Jeanne d'Arcs liv.
- 25 *tänka stort, är tänka varmt / Och högt, – ej endast fritt.* – Parafraiserar Thomas Thorilds devis: »Tänka fritt, är stort; men tänka rätt, är större.»
- 30–32 *Förbytt Sven Dufvas lott: [...] det var godt.* – Om »Sven Dufva» sägs: »Ett dåligt hufvud hade han / Men hjertat det var gott.» (J. L. Runeberg, *Fänrik Ståls sägner* 1848). – Verserna gav efter publiceringen i HT upphov till ett genmäle i *Aftonbladet*, »Hufvud och hjerta», som avtrycktes i *Helsingfors Posten* (17/2 1865). »Gånge Rolf» (Wichmann) anspelar på verserna i dikten »Voltaire» (*Verdandi* 1883) som upphöjer upplysningens portalgestalt som en förebild.
- 37 *Hans rika hufvud multnar glömdt* – Voltaires kvarlevor flyttades till Panthéon i Paris 1791, men de fördes bort och förstördes 1814.
- 40 *Som en relik, i gull.* – Hjertat uppges ha överlämnats i »en förgylld dosa» (HT 5/1 1865).
- 42 *Ferney;* – Voltaire bodde på godset Ferney de tjugo sista åren av sitt liv.
- 51–52 *jorden är / Guds fotapall* – biblisk liknelse.

Ekelund, »Topelius och hans samtid» 1969, s. 200; Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 209–211; Forsgård, *I det femte inseglets tecken* 1998, s. 30 f.; Hirn, »Voltaires hjärta», *De lagerkrönta skoplaggen* 1951, s. 146–150; Vasenius IV, s. 309 ff.

Manuskriptvarians

- 19 **ms:** *Från Gud, från kung, från fosterland,*
- 21–23 **ms:** *Att älska hade han förglömt,*
patriark
Och det var han, som nesligt dömt
- 26 **ms:** *Och högt så väl som fritt*
- 28 varit **ms:** *vara*
- 29 Det **ms:** *Se,*
- 30 Förbytt **ms:** *Vändt om*
- 33 **ms:** *Dock efterverld, hur mätes ej*
- 35–36 **ms:** *Ja detta ja och detta nej,*
Hur har du dem förstått?
- 39 **ms:** *Men hjertat, som var varmt, är gömdt*
- 42–56 **ms:** *Till detta helgonskrin,*
Men rista då en skrift dertill,
Åt Sanningen dess ära bjud!
Åt
Men utan kärlek, utan Gud,
Hvad Är ett menskolif!
Ett himmelskt strängspel utan ljud,
Som
Åt ljusets makt, åt tankens bud,
Din höga

En bruten udd, en bruten glans
Af himlens åter
En malm

Hvad är det ljus, som källan glömt?
Hvad är det all
Som icke mins att jorden
Den Högstes fotapall?
Hvad är den ära och den glans,
Och icke mins att hon är Hans
Men

Tryckvarians

21–23 HT: Att älska hade han förglömt,
I sjelfförgudning stark,
Och det är han, som nesligt dömt

GIUSEPPE GARIBALDI (s. 105 ff.)

Inget manuskript är känt. Dikten trycktes i kalendern *Axet* 1867 med samlingens följande dikt, »Pio Nono», under den gemensamma titeln »Rom i November 1867».

Giuseppe Garibaldi (1807–1882), italiensk frihetskämpe och nationalist, anslöt sig till Mazzinis republikanska frihetskämpar och intog en central roll i och den kortlivade provisoriska regeringen i Rom 1848–1849. I syfte att förena Rom med det nybildade kungariket Italien uppviglade han sicilianerna mot Napoleon III och påvedömet 1862 och samlade en frikår under fältropet »Roma o morte» (diktens omkväde). Anfallet hejdades i Syditalien av regeringens trupper. I september 1867 gjorde Garibaldi ett nytt misslyckat försök att inta Rom och i oktober ryckte han in i Kyrkostaten, där han slutligen besegrades av franska och påvliga trupper i slaget vid Mentana den 3 november. – Italiens frihetskamp följdes med stort intresse i Finland, många anslöt sig också till Garibaldi's trupper (vers 21). Rom införlivades med Italien 1870.

Enckell noterar att Topelius ofta gör starkt antikatolska utfall mot påvedömet och kardinaler, så även i denna dikt, t.ex. vers 31–38 (1970, s. 292; jfr »Pio Nono» s. 108, kommentar nedan).

Strofen har taktischemat 4–3–4–3–4–4–3–3–4–2 och rimflätningen ababCCdddX. Versen är jambisk-anapestisk men den avslutande versen består av en adonika (en daktyl och en troké).

Punktcommentarer

10 *Roma o morte.* – (ita.) Rom eller döden.
36 *credo* – (lat.) jag tror.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 291

Tryckvarians

titel **Axet:** Rom i November 1867. / I. / Giuseppe Garibaldi.
efter 30 **Axet, S1870, S1876:**
Hvad bryr mig den statskonst, feg och hal, [S1870: denna statskonst]
Som månglar med folkens rätt?
Den fege välje sitt snöda val,

Att krypa i solen mått.
Jag är en man ifrån folkets koja;
Min ro var icke i guldsmidd boja.
Jag väljer för smek och prål
En romares död i stål.
Till Rom, vår fana! Till Rom, vårt mål!
Roma o morte.

PIO NONO (s. 107 f.)

Inget manuskript är känt. Dikten trycktes i kalendern *Axet* 1867 med samlingens föregående dikt, »Giuseppe Garibaldi», under den gemensamma titeln »Rom i November 1867».

Pius IX (Pio Nono), Giovanni Maria Mastai-Ferretti (1792–1878), innehade påveämbetet 1846–1878. Till en början förde han en liberal politik men intog snart en ärke-reaktionär hållning: han vägrade att delta i den italienska frihetskampen, gick jesuiternas ärenden och stärkte påveämbetet. Han omorganiserade Kyrkostaten genom att införa Consulta di Stato, ett råd som kunde stifta lagar efter att påven godkänt dem, och antog en s.k. encyklika som förbjöd sammanslutningar som han ansåg hota ordningen och påvens suveränitet (jfr vers 15–16).

Topelius liknade senare påven vid antikrist efter att denne 1870 proklamerat påvens ofelbarhet (»Anteckningar ur det fördolda lifvet»; Forsgård 1998, s. 41 f.). Ofördrag-samhet mot katolicismen uttrycker Topelius också i andra dikter, t.ex. »Giuseppe Garibaldi» (s. 106) och »Maria» (s. 330 ff.).

Versen är fyrtaktig trokeisk vers med rimflätningen AbAbcDDc.

Punktcommentarer

- 33 *Ingen syndafri Maria*, – Pius IX fastställde dogmen om Marias ofefläckade avlelse 1854 (Ineffabilis Deus), vilket enligt katolsk uppfattning gjorde henne fri från arvssynden.
- 38 *non possumus!* – (lat.) vi kan det inte; uttryck för påvemaktens ovillighet att ge efter för krav som anses strida mot den katolska läran, ofta använt av Pius IX.
- 39 *pulvis, humus!* – (lat.) stoft, jord.
- 72 *Verldens siste påfve, du!* – Uttrycker en för tiden allmänt utbredd uppfattning att påvedömet med Pius IX:s otidsenliga reformer gick mot sin egen undergång.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 292; Forsgård, *I det femte inseglets tecken* 1998, s. 41 f.

Tryckvarians

- titel Pio Nono. **Axet:** Rom November 1870. / II. / Pio Nono.
26 odödlige? **Axet:** odödliga?
27 sliter **Axet:** bryter
31 fram mot **Axet:** emot
41–44 **Axet:** Ty förgången, ty förgången
Är din glans, o Babylon!
Löst är anden, fri är fången;

Hör du ej hans vingars dån?

56 Mäktig **Axet**: Mäktigt

72 siste **Axet**: sista

fotnot siste **H1880**: *) Siste med verldslig makt.

V. DREYSES GRAF (s. 109 ff.)

Inget manuskript är känt. Dikten ingår i kalendern *Svea* 1871.

Den tyske uppfinnaren och fabrikören Johann Nikolaus von Dreyse (f. 1787) tillverkade det första bakladdade geväret, det s.k. tändnålsgeväret (vers 27–28). Dreyse's förödande effektiva vapen användes med framgång av preussiska armén vid slaget i Königgrätz 1866 mellan Preussen och Österrike, och var omskrivet i samtida press. Dreyse dog den 9 december 1867 i Sömmerda, Thüringen.

Första delen är rimmad jambisk pentameter, andra delen orimmad tvåtaktig jambisk vers (kan läsas som nystev).

Punktkommentarer

- 25 *soldnär* – soldenär: vapendragare (textstället upptas i SAOB).
 26 *oberedda* – som inte berett sig för evigheten.
 38 *Traupmanns* – Jean-Baptiste Troppmann (1848–1870), fransk massmördare som avrättades den 19 januari 1870. Fallet uppmärksammades livligt i pressen.
 41 *tigerglädje* – falsk glädje; avser hänsynslöst sinnelag (jfr tigerhjärta).
 47 *Chassepot* – en s.k. Fusil modèle 1866: den franska motsvarigheten till Dreyse's gevär, uppfunnet av Antoine Alphonse Chassepot.
 47 *mitraljösen* – äldre benämning på kulspruta.
 55–58 *Den tid skall komma, [...] I eld förbrännas*, – Jfr Es. 9:4: »Ty allt krig, med storm och blodig klädnad, skall uppbrännas, och af eld förtärdt varda.»
 59–73 *När folk ej mera [...] På Herrens berg*. – Es. 2:4: »[...] då skola de göra sin svärd till plogbillar, och sin spjut till liar; ty intet folk skall upplyfta svärd emot det andra, och skola nu intet lära mer att örliga.»
 61 *örlig* – krig, härnad.
 74–81 *Då beta lammen [...] Med huggorms häl*. – Es. 11:6–8: »[6] Ulfvar skola bo tillsammans med lamb, och parder ligga ibland kid; en liten dräng skall tillhoppa drifva kalfvar, och unga lejon, och gödeboskap. [7] [...] lejon skola äta halm, såsom oxar; [8] Och ett spenabarn skall lust hafva vid en huggorms hå!».
 82–85 *Allt land skall fyllas [...] Betäcka fälten*. – Es. 11:9: »[...] ty landet är fullt af Herrens kunskap, lika som med hafsens vatten betäckt.»
 86–87 *Omkring Hans fana / Församlas folken* – Herren skall »uppressa ett baner ibland Hedningarna, och sammanhämta de fördrefna af Israel, och församla de förskingrade af Juda» (Es. 11:12).

Tryckvarians

efter titeln *Svea*: [not] Ur Nya blad, en ny till julen innevarande år utkommande diktsamling af skalden Z. Topelius.

13 tår **S1870**, **Svea**, **S1876**: sorg

36 Han **S1870**, **Svea**, **S1876**: Det

38 Traupmanns H1880: Tropmanns
före 54 *Esaias, kap. 2, 9, 11. S1870, S1876:* [placerat i not; * efter vers 55]

ON M'A TROMPÉ (s. 112 f.)

Inget manuskript är känt.

Dikten refererar till Napoleon III (1808–1873), Frankrikes president 1848–1852, därefter landets kejsare. Frankrike förklarade Preussen med allierade tyska stater krig den 19 juli 1870. Vid slaget vid Sedan den 1 september 1870 tillfångatogs Napoleon III och den franska regeringen utropade därefter republik. – I dikten antyds att orsaken till Napoleons nederlag var att han inte beaktade folkets egentliga behov (vers 52–53; se Alhoniemi 1969, s. 217).

Topelius såg kejsaren vid flera tillfällen i Paris 1856 och beskriver honom i ett resebrev bl.a. som en »ovanlig» man med »stark karaktär» och »personligt mod» och som skriftställare en »mycket lycklig stilist». I ett brev till modern bedöms han några år senare som »en stor lurifax» (4/12 1863) och i *Självbiografiska anteckningar* sägs han vara en »osympatisk personlighet» lik »en korsikansk bandit» (dikterat 1884; 1922, s. 176).

Stroferna består av fyra verser jambisk pentameter och ett omkväde (koriamb). Rimflätningen är ABABx, i sista strofen AAAAx.

Punktkommentarer

titel *On m'a trompé* – Jag är bedragen (man har lurat mig).

- 4 *Cæsars lycka* – d.v.s. samma lycka som gjorde Cæsar till kejsare i en f.d. republik.
- 6 *Jag var den stumma Sfinx*, – Napoleon III kallades »sfinxen vid Seine» för sina ibland dunkla uttalanden.
- 8 *Jag slog i fjettrar revolutionen*, – Napoleon, som 1848 hade valts till Frankrikes president, avsatte den sittande regeringen 1851, ersatte den med bonapartister och gjorde en statskupp som innebar att presidenten gavs oinskränkt makt.
- 9 *gamen var förvandlad till en dufva* – gamen kan symbolisera kriget, duvan freden.
- 18 *urnans lek* – syftar på s.k. kulissval utan politisk betydelse.
- 19 *Intelligensen* – de bildade, intelligentian.
- 24 *Lethe* – glömskans flod.
- 33–34 *O, Varus, gif mig mina legioner! / Arminius har dem i spillror slagit.* – År 9 e. Kr. lurades den romerske fältherren Varus av cheruskerfursten Arminius i ett bak håll i Teutoburgerskogen i nordvästra Tyskland. Hans tre legioner massakrerades och Varus tog sitt liv.
- 37 *Cæsars* – kejsaremblemet.
- 55 *Il s'est trompé!* – Han bedrog sig!

Alhoniemi, *Isänmaan korkeat veisut* 1969, s. 217; Topelius, »Söder om Östersjön», HT 18/4 1857, ZT–ST 4/12 1863 och *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 176

Tryckvarians

- 6 som S1870, S1876: jag

HERR MEYER (s. 113 f.)

Inget manuskript är känt.

En tidig version av dikten med titeln »Österrikarn och Donau» trycktes i *Helsingfors Tidningar* 25/11 1846. Ledmotivet och den jambiska versen är desamma som i *Nya blad*, men ordalydelsen en annan (se nedan). Dikten publicerades vid den tidpunkt när J. V. Snellmans svenskspråkiga oppositionstidning *Saima* (1844–1846) indrogs av censuren; sista numret utkom den 31 december. Det är anmärkningsvärt, påpekar Vasenius, att censorn inte förstod diktens budskap: att det var denne Topelius avsåg när han berättar om wienaren som ville stoppa Donaus flöde med hopp om att göra huvudstadsborna häpna (se variantförteckningen). Gäller detta *Saima* så är det en »vacker hyllning åt en motståndare» och på samma gång ett kraftigt uttryck för Topelius känsla av solidaritet mellan det offentliga ordets män, menar Vasenius (III, s. 255 ff.). Som tidningsman hade Topelius också personlig erfarenhet av censuren – flera av hans frihetsdikter under 1840-talet kunde inte publiceras (se Zilliacus, ZTS I, s. XXXIV).

Dikten har fyrtaktigt jambisk vers med manliga och kvinnliga rim.

Punktkommentarer

- 13 *Potz tausend!* – (ty.) för tusan! (så i HT).
 15 *puts* – upptåg, spratt.
 19 *knäppen* – slutet.

Alhoniemi, *Isänmaan korkeat veisut* 1969, s. 218; Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 80 ff.; Vasenius III, s. 255 ff.

Tryckvarians

HT i sin helhet:

Österrikarn och Donau

En Wienare af äkta sort
 En gång för ro skull drog »ins Ausland» bort
 Och kom till Donaus första barndomskälla.
 Som bäcken späd och blyg sågs floden välla
 Ur klippans barm; den mäktige var der
 Ej bredare än dalens rännil är.
 Det rätt kuriöst fann Wienarn och med ifver
 Han ned i strömmens lilla fåra klifver
 Och dämmer med sin kropp
 Den stolta Donaus lopp.
 »För tusan!» skrek han nöjd, »hvad må i Wien man tänka,
 När floden stadnar tvärt och fisken torr ses blänka!»
 – Alltså, J vise män, som gerna läggen band
 På tankens gudamakt! hur nöjde, när ibland
 Ett litet flödes lopp J lyckats ha'n att dämna,
 J tron er äga kraft den stolta floden hämma,
 Och glömmen dervid att från tusen höjders topp
 Bifloder fylla snart den dämnda fåran opp.

GAMLA ÅRET TILL DET NYA (s. 114 ff.)

Dikten trycktes i *Åbo Underrättelser* 5/1 1867.

Eftersom Topelius språkrör *Helsingfors Tidningar* hade upphört 1866 och ett värdefullt honorar därmed föll bort förband sig Topelius att medverka i *Åbo Underrättelser* under 1867. Nyårsdikten var det första bidraget och i februari ingick följetongen »Pastorsvalet i Aulango» (Vasenius IV, s. 185).

Topelius tar här till tongångar som dittills varit främmande för honom eller mer varsam samt framförda, noterar Klinge. Samtiden beskrivs som ruttan, falsk, förtryckande och egoistisk och mänskligheten förutspås ett hemskt öde om ingen bättring görs (2000, s. 328).

Versen är femtaktig, jambisk-anapestisk och orimmad.

Punktcommentarer

23–24 *Med koppartråd / Jag jordens båda hälfter har sammantråcklat.* – Syftar på den elektriska telegrafan som började byggas ut under 1850-talet; en atlantkabel togs i bruk 1866.

48 *Verldsträdet* – Yggdrasil i nordisk mytologi, även Mimers träd.

48 *Mimers källa.* – vishetens ursprung.

Klinge, *Idyll och hot* 2000, s. 328; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 380; Vasenius IV, s. 185

Tryckvarians

titel Gamla ÅU: Det gamla

5 H1880: Men tankens sjöman seglade ut på fjärden

10 Och H1880: Han

17 yngste ÅU: yngsta

21 bar en H1880: skref min

45 ÅU: Ryck masken ifrån det falska! Plundra sminket

NEBULOSAN (s. 117 f.)

Inget manuskript är känt. Olof Enckell uppger att dikten är daterad 1870.

»Nebulosan» är, liksom den följande »Verldarnas daning», en av samlingens dikter där Topelius angriper vetenskapen och tidens positivistiska strömningar. Topelius gör ett försök att gäckla med det teleskop som gör anspråk på att lösa vintergatans och stjärnhimlens hemligheter, noterar Enckell. Med hjälp av teleskopet, »mörsaren», vill vetenskapsmannen bestorma himlen, och blir, liksom mytens Ixion, gäckad (1970, s. 248).

Versen är jambisk-anapestisk orimmad pentameter.

Punktcommentarer

titel *Nebulosan* – töckenaktig bildning i rymden.

9 *Mörsaren* – artilleripjäsen eller granatkastaren; SAOB har detta belägg.

26 *Gigantens anfall* – Enligt Hesiodos försökte de vilda giganterna förgäves storma Olympen.

27 *Ixions moln* – chimär, synvilla; enligt en grekisk myt fick Ixion som straff

- omfamna ett moln istället för gudinnan Juno.
28 *Juno* – (Hera) romersk gudinna och himmelsdrottning.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 246 ff.

VERLDARNAS DANING (s. 118 f.)

Inget manuskript är känt.

Se kommentar till föregående dikt, »Nebulosan». Versen är fyrtaktig, jambisk-anapestisk med ekorim, AAA.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 247 f.; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 405–410

Tryckvarians

- 4–5 S1870, S1876: Det har en kraft till att attrahera, / Det tätnar, hopas och hopas
mera;
14 kring centrum i ringens H1880: i centrum kring ringens

AFTONSTJERNAN (s. 119 ff.)

Inget manuskript är känt.

Dikten kan läsas som en pendang till den föregående. I »Aftonstjernen» framför barnet ett korrektiv till den vuxnes vetenskapliga världsuppfattning. Enckell drar en parallell till »Gåtor» (s. 168) från samma år – också den återger barnets upplevelse av världen som ett helt (1970, s. 248 ff.).

Versen är fyrtaktig, jambisk och parrimad aaBB och avslutas med en halvvers (utom i sista strofen).

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 246 ff.

BARNATRO (s. 121 f.)

Två manuskript är kända, bägge med dateringen 20 september 1869. Ms2 är en renskrift.

Versen är tretaktig och jambisk-anapestisk med rimflätningen AAbCCb.

Punktcommentarer

- 7–18 *Så säg mig, du flyende svala, [...] falla hungrande ned.* – Jfr Matt. 6:26: »Ser uppå foglarna under himmelen; de så intet, och intet skära de heller upp, och församla intet i ladorna: och edar himmelske Fader föder dem. Ären I icke mycket mer än de?» Även Matt. 10:29.
31–48 *Och du, o min ljung, [...] Guds kärlek förstår.* – Ljungen symboliserar Topelius eget lyriska skapande.
38 *döden går ut uppå slotter* – frosten mejar ner (blomstren).
49–54 *»Om Gud nu så gräset [...] Gud skulle glömma oss bort.»* – Jfr Matt. 6:30:

»Kläder nu Gud så gräset på markene, hvilket dock i dag står, och i morgon kastas i ugnen, skulle han icke mycket mer göra det eder, o I klentrogne?»

Manuskriptvarians

titel **ms1:** *Barnatro. / för Linnea / (höstpsalm)*

1 skymmer **ms1:** *sjunker*

7–18 **ms1:** *Hvi*

Hvem är det som sörjer och klagar?

Att sommarens rosiga dagar

Jag frågar i härjade parken;

Det vissnade löfvet på marken

Hur känns det att mista

Och löfvet det rasslar och svarar:

Guds verldar i rymderna rull

Jag har ju ett fäste som de.

21–54 **ms1:** *Hvad skall du nu kläda dig med?*

Min himmelske fader mig kläder

När

Så säg mig, Du flyende svala

Hur skall du i rymderna kala

Nu finns din villande stig –

Och svalan sin Skapare prisar:

Min himmelske fader mig visar

Den

Men du som blir drifvorna trogen

Du fattiga ripa i skogen,

Hvad skall du försörja dig med.

Det vet Han, som vårdar oss alla

Och sägr att en sparf skall ej falla

Förutan hans vilja

Så frågar jag hela naturen

Och blommorna, träden och djuren

De svara

Hvi skulle vi sörja

Vår himmelske fader han känner

Nog allt hvad

Hur vet du det,

Hvem lärt dig uppståndelsens

I sjelfva förvissningens qväll?

– Vår fader i himmelen lefver

Så kunna vi icke

Haf tack, du min älskade ljufva,

De Och blekna

Din röst ur mitt innersta går.

Jag vet, att de mulnande höstar
Ej rubbar den tro, som förtröstar,
Den själ, som Guds kärlek förstår.

Så vill jag så glad för hans gåfva
I
Min fader i himmelen lofva
För allt
Och

- 56 suck, som vårt **ms1**: suck vårt
59–60 **ms1**: Och blifva / Guds barn uti lif och i död.

Tryckvarians

- 24 blir **S1870**, **S1876**: är
27 **S1870**, **S1876**: Hur hårdt att så värnlös dig se!
39 blomster **S1870**, **S1876**: blommor,
52 klentrogna **S1870**, **S1876**: klentrogne

FOTSPÅRET I KLIPPAN (s. 123 f.)

Dikten trycktes första gången i *Joukahainen* II 1845 och samma år i *Ljungblommor* I. Den ingår inte i de senare upplagorna av *Ljungblommor*, men i reviderad form med två tillagda strofer (9–16, 41–48) i *Nya blad*. – Se kommentar samt manuskriptvarians i ZTS I, s. 334 f.

Versschemat är nystev, med omväxlande tiostaviga och fyrstaviga verser, som sammanbinds parvis av överklivning. Rimflätningen är XaXaXbXb.

Punktcommentarer

- 25 *Men för millioner* – ändringen från 1845 (»För många tusen») visar att Topelius rättat sig efter naturvetenskapliga rön.
45 *låda* – häfta, fastna.

Tryckvarians

- 9–16 **J**, **Ljbl**: [saknas]
17–24 **J**, **Ljbl**: De lärde säga, att fordom jorden
Som lava flöt;
Sen vid dess svalning ur vida remnor
Graniten sköt.
Om det är sanning, o flodens klippa,
Och smalt [**Ljbl**: smalt] du så,
Som jern i ässja, en mensklig fot ej
Berört dig då.
25 *Men för millioner* **J**, **Ljbl**: För många tusen
27 Sändt ut en engel **J**, **Ljbl**: En engel utsändt
30 Förmådde **J**, **Ljbl**: Der kunde
32 **J**, **Ljbl**: Än kunde bo.
33 tryckte **J**, **Ljbl**: satte

- 33 heta **Ljbl**: mjuka
35 **J, Ljbl**: Men drog förfärad den strax tillbaka
36 Af **J, Ljbl**: För
37 himlarnas thron **S1870, S1876**: himlarnes thron **J, Ljbl**: Herren igen
38–40 **J, Ljbl**: »Än mången tår
Din sky får gråta ned öfver jorden, [**Ljbl**: på heta jorden,]
Förr'n sval hon står.»
41–48 **J, Ljbl**: [saknas]
51 till dess i **J, Ljbl**: tills uti
54 englaspår, **J, Ljbl**: englafjät,
55–56 **J, Ljbl**: Och än i dag med förundran vandrarn / Betraktar det.

YNGLINGATANKAR (s. 124 f.)

Dikten ingår i *Ljungblommor I* (1845) med titeln »Dröm lifvet bort», se ZTS 1, s. 23 f. samt kommentar s. 331. Den ingår inte i de senare upplagorna av diktsamlingen, men intogs i reviderad form i *Nya blad*. Versen är jambisk och tvåtaktig, v. 10 är fyrtaktig, stroferna har olika slutrim (parrim, korsrim och kiastiska rim).

Tryckvarians

- 5 Lycksalig **Ljbl**: Blott lycklig
efter 8 **Ljbl**: Ej vekens lif,
16–38 **Ljbl**: Dock ej för mig, –
Ett ringa grand, –
Min ädla and'
Förbränne sig;
Men tusende
Förädlande, upplysande,
Den slockne af
I natt och graf!

NORDISKA TAFLOR (s. 126–138)

Topelius fick sannolikt sitt första uppslag till sviten efter att komponisten J. A. Josephson hade bett om en text att tonsätta i januari 1857; Josephson hade tidigare fått librettot till Sancta Maria men därav blev inget. Inspirerad av Félicien Davids »Öknen», en hymn till friheten och naturmänniskan, började Topelius skissa på »ode-symfonin» Norden med både skandinaviska och finska myter, en motivkrets som han också hade upptagit i Sancta Maria. Den 11 juni 1858 sände Topelius sex dikter till Josephson (se förteckning nedan). Han uppger att han hade haft problem »att få något samband uti det hela», och att han försökt åstadkomma ett sådant genom det inledande mötet mellan Skandinaviens Saga och Finlands Runotar. »Den genomlöpande tråden är ljusets och mörkrets strid; varför också den egentliga medelpunkten blir N:o 7, midsommarnatten, med en sång till ljuset.» Denna dikt är inte medtagen i *Nya blad*, men ersätts av »6. Solsång». Dikternas ordning följer årstidernas gång. Den första och sista dikten ramar in cykeln.

Vid samma tid publicerade Topelius uppsatsen »Nordiska Taflor. (Till en målare.)» i *Helsingfors Tidningar* (2, 6 och 9/10 1858). Han uppmanar här konstnärerna i Finland att avbilda landets natur, historia och mytologi. Därefter skissar han upp 33 motiv som ännu inte återgivits i finsk konst, bl. a. ödemarken, Ljusterflamman på sjön, Imatra i mån-sken, skogen i rimfrost, bondbröllop, Väinämöinen i Tuonela, Kullervo vallar Ilmarinens hjordar och hertig Carl vid Clas Flemings lik (det sistnämnda målades senare av Albert Edelfelt). Några motiv upptog Topelius i de nya dikter som han sände till Josephson 7/2 1859. Han upprepar här farhågan att sviten inte »genomgås av någon episk eller dramatisk tråd, utan är hela vägen lyrik, tafla vid tafla». Han fortsätter: »Jag skulle dock tro, att denna lyriska enhet är nog, och att sambandet får sökas i en genomgående färgton – d. v. s. i den nordiska naturens egendomlighet.» Ingen tonsättning kom till stånd heller denna gång och manuskripten som sändes till Josephson är inte bevarade. – Tio år senare sammanställde Topelius cykeln Nordiska taflor för *Nya blad* där sju av de tolv dikterna ingår kompletterade med fem nyskrivna. Två landskapsmotiv upptas i *Ljung*: »Vinterqväll» och »Midsommarnatt» (s. 284 f.).

Pettersson konstaterar att Topelius i lyriken behandlar motiv ur den nordiska mytologin endast i Nordiska taflor (1952, s. 15). Flera dikter imiterar gamla nordiska versslag, som runometern, balladen, fornyrdslag och stenstil.

Litteratur som behandlar sviten »Nordiska taflor»:

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 239–242 och 166 f.; Pettersson, »Bildliga naturmotiv i Topelius lyrik», HLS 27–28 1952, s. 15 ff.; »Nordiska Taflor. (Till en målare.)», *Helsingfors Tidningar* 2, 6 och 9/10 1858; ZT–J. A. Josephson 5/4 1857, 11/6 1858 [*Konstnärsbrev* 1 1956, s. 329–342]; Vasenius V, s. 108–115, 421, 424

Manuskriptvarians

I manuskripthäftet *Ungskogen* (NB 244.152) har de sex första dikterna av sviten nedtecknats av Emilie Topelius hand, de sex följande av Topelius hand. Följande dikter ingår:

1. *Saga och Runotar mötas*. [har i *Nya blad* (Nb) titeln »1. Midvinternatt.»]
2. *Runotar sjunger om sångens upprinnelse (Duett)* [ingår ej i Nb; samma ledmotiv som i »Sången», *Ljungblommor* I (1845), ZTS I, s. 3]
3. *Saga förtäljer om Löftets bågare (Quartett med solo)* [ingår ej i Nb]
4. *Skidlöparne på Finlands mo.* [ingår ej; motivet har likheter med »3. Snöstormen.»]
5. *Saga på kämpens hög*. [»4. Saga på kämpens hög.»]
6. *Värens ankomst*. [»5. Värluft.»]
7. *Midsommarnatten*. [ingår ej; en annan dikt med titeln »Midsommarnatt.» ingår i cykeln *Skog och sjö*, s. 142 ff.]
8. *Skördefesten*. [ingår ej]
9. *Ljusterflamman på sjön* [»9. Ljusterflamman på sjön.»]
10. *Julen och stjerngossarne*. [»10. Julnatten.»]
11. *Saga vid spiseln* [»11. Saga vid spiseln.»]
12. *Nordens Åra. Furornas sus* [»12. Furornas sus.»]

I anteckningshäftet *Hesperider* (NB 244.168) finns en innehållsförteckning över »odesymfonin» Norden av Topelius hand (s. 16; titlarna motsvarar de ovan nämnda), samt följande tillägg: *Första afdelningen skickades till Josephson Juni 1858 och andra afdelningen den 7 Febr. 1859. – När Josefson ej blef färdig, gaf jag i Okt. 1863 två fragmenter: Saga vid spiseln och Ljusterflamman på sjön, att komponeras för Ernst Fabritius.*

1. MIDVINTERNATT (s. 126 f.)

Inget manuskript är känt, däremot en renskrift av Emilie Topelius hand (se eZTS). Dikten tillkom sannolikt våren 1858 (se föregående kommentar).

Dikten kan läsas som en allegori över mörka tider: solguden Balder är död, solen fjättrad av Louhi och Väinämöinen har tystnat (vers 25–33). Här, liksom i »Vår enda arfvelott» (ZTS I, s. 226 f.), är det sången som skall befria ljuset i Norden (vers 34–36). Samtidigt introducerar dikten de följande »sångerna» i cykeln (vers 34–36).

Versen är en terzin: jambisk pentameter med rimflätningen ABA CBC DED o.s.v.

Punktkommentarer

- 4 *Maanselkä* – (fi.) den landrygg som utgår från den skandinaviska fjällryggen.
- 7 *Kölen* – fjällryggen som utgör en del av gränsen mellan Sverige och Norge.
- 10 *Skandia* – Skandinavien i ms.
- 15 *Muspelhem* – Muspelsheim: världsfördärvet i nordisk mytologi, här uttryckligen eldens hemvist.
- 16 *skaparorden* – ursprungsorden: återkommande tanke hos Topelius, t.ex. i »Furornas sus» (s. 138, v. 40) och novellen »Trollkarlens dotter» (ZTS IV, s. 79).
- 18 *Ragnarök* – universums undergång i den nordiska mytologin.
- 19 *Skandias saga* – Saga betraktades under 1800-talet som historiens gudinna.
- 22 *Runotar* – (fi.) »i övers. Sångens dotter» (ZT–Josephson 11/6 1858); sångens moder eller musa i finsk folkpoesi.
- 26 *Nu är den hvite Balder död för Höder*, – Enligt fornordisk mytologi lurade Loke den blinde guden Höder att döda sin bror, solguden Balder.
- 27 *Midgårdsormen* – demoniskt väsen som i världshavet slingrar sig runt jorden.
- 29 *Asars* – de förnämsta gudarna.
- 30 *kalla Thor, att med sin vigge ljunga!* – Guden Tors färd över himlavalvet förknippas med åska och regn.
- 32–33 *I fjetttrar Lapplands Louhi [...] lade på dess änne*. – Enligt finsk mytologi läste Louhi, Pohjolas gudinna, in solen och månen i ett berg. Kalevala-myten återberättas i Topelius promotionsdikt »Striden om ljuset» från 1860.
- 34 *låt oss Väinämöinens harpa stränga*, – Enligt *Kalevala* behärskade Väinämöinen människor och natur genom sång och kantelespel. I slutet av eposet ger sig Väinämöinen vredgad av och sången tystnar – kantelen lämnas kvar till en »evig fröjd för Finland». Jfr »Kantele», ZTS I, s. 5–9, komm. s. 311 ff.

Tryckvarians

- 2 **S1870**, **S1876**: Det tindrar öfver höjder, berg och dalar,
H1880: Det tindrar klart i höjd, i berg, i dalar,
- 24 uppå **H1880**: högt på

2. NORRSKENET (s. 127 ff.)

Inget manuskript är känt.

Topelius kommenterar fenomenet norrsken i *Naturens bok* 1856: »hvad det är, det vet man ej säkert. Man tror, att det är ett elektriskt ljus, som tänder sig högst upp uti luften.»

(ZTS XVII, s. 131). De första sju stroforna har fyrtaktig trokeisk vers med parrim AABB, de följande tre har fyrtaktig trokeisk vers förutom versrad fyra som består av tre takter med en sjunkande peon som första takt; rimflätningen är AAAbCCCb.

Punktcommentarer

- 6 *slotter* – *slätter*: skörd.
 13–14 *Ahtis piga. / Ahti lät ur sjön mig stiga* – Ahti el. Lemminkäinen: vattnets gud, har i *Kalevala* bl.a. epiteten yr och lättsinnig.
 32–36 *Ilmatar, jag vet ditt namn! [...] brudgum svek din famn.* – Ilmatar är enligt *Kalevala* luftens jungfru och alla väsens moder. Det här anförda äktenskapet saknar belägg i *Kalevala*, men motsvarande mönster, med en frånvarande gud uppträder i mytologin (Hultkrantz 1999, s. 35).

Hultkrantz, *Vem är vem i nordisk mytologi* 1999, s. 35; Topelius, *Naturens bok och Boken om Vårt Land*, ZTS XVII, s. 131

Tryckvarians

- 7–8 **S1870, S1876**: Råfsar morgonrodnans strålar, / Mejrar stjernans silfvernålar.
 11–12 **S1870, S1876**: Vinterns snömoln öfversållar / Hennes röd- och hvita fällar.
 24 den **S1870, S1876**: hon
 50 vill **H1880**: skall

3. SNÖSTORMEN (s. 129 f.)

Inget manuskript är känt. Dikten tillkom sannolikt våren 1858.

Muspels söner är i nordisk mytologi världsfördärvets söner, flammande varelser från eldens rike Muspelhem. Enligt myten rämnar himlen då Muspels söner vid Ragnarök rider från Muspelhem mot Nifelhem, isriket i norr. Den vilda framfarten får beteckna stormen i Topelius dikt. F.ö. saknar »Snöstormen» mytologiskt fäste (se Pettersson 1952, s. 16).

Versen är jambisk-anapestisk med taktscemat 4–2–4–2–4–4–2–2–4–1 och rimflätningen aBaBCCDDDB.

Punktcommentarer

- 25 *Frigga* – Frigg: Balders mor.
 27 *Balder* – solgud.

Tryckvarians

- 18 **S1876**: [saknas]

4. SAGA PÅ KÄMPENS HÖG (s. 130)

Inget manuskript är känt, däremot en renskrift av Emilie Topelius hand (se eZTS).

Topelius upptar här en gammal föreställning i nordisk mytologi (Eddan) om att vindens upphov är en väldig örn i norr (Snorre Sturlason, *Gylfaginning*, kap. 18). Pettersson noterar att Topelius i flera dikter från 1840-talet beskriver den obändiga stormen som en

fågel. Även hos Tegnér uppträder en stormörn (»Frithiof på Hafvet», *Frithiofs saga* 1825; Pettersson 1952, s. 15).

Versen är en fri form av fornyrdislag, eddadikternas versmått, med halvverser och stavrim, här huvudsakligen bestående av daktyler.

Punktkommentarer

- 7 *Hugstor* – moraliskt förträfflig.
- 9 *Kyrialas* – Kyrialabottin är en gammal beteckning för inre delen av Finska viken.
- 12 *Eystrasalt* – det isländska och fornordiska namnet på Östersjön.
- 21 *Freja* – fruktbarhetsgudinna.

5. VÅRLUFT (s. 131)

Inget manuskript är känt, däremot en renskrift av Emilie Topelius hand (se eZTS).

Dikten var en av dem som Topelius skrev för sviten Norden. När manuskriptet sändes till kompositören J. A. Josephson fogades »Romans» till denna dikt. I *Nya blad* är de separata dikter (s. 160).

Versen är anapestisk med taktschemat 4-3-4-3-4-3-4-3 och rimflätningen ababcdcd.

Punktkommentar

- 12 *möjade* – (brukligt i Finland) majade: prydde med gröna kvistar.

Tryckvarians

- 12 *möjade* S1870, S1876: soliga

6. WÄINÄMÖINENS SOLSÅNG (s. 131 f.)

Inget manuskript är känt. En version av dikten tog Topelius in i *Boken om Vårt Land* (1875; se ZTS XVII, s. 337). Dikten är en fri omarbetning av de avslutande verserna i sång 49 i *Kalevala* (II, svensk övers. 1868). Väinämöinen hälsar solen och månen som återtagit sina positioner på himlen efter att ha varit instängda av Louhi i ett berg:

Hel dig måne, der du lyser
Och ditt sköna anlet' visar!
Hel dig gyllne dag, som randas,
Hel dig sol, som åter uppgår!
»Gyllne måne, ut du sluppit,
Fram du trädt, o sol, ur berget,
Lik en gyllne gök du höjt dig,
Stigit som en silfverdufva
Till din fordna plats och boning.
Till förut beträdda banor!
»Höj dig då hvar morgon åter,
Äfven efter denna dagen;

Bringa till oss frid och helsa,
 Hopa håfvor uppå håfvor,
 Hemta fångst i våra händer,
 Medför lycka till vår metkrok!
 »Vandra nu din väg med helsa,
 Lägg din bana frisk tillrygga,
 Sträck din båge hög och vacker,
 Tills du qvällens glädje hinner!»
 (vers 403–422, s. 349 f.; övers. K. Collan)

Versen är i Topelius dikt, liksom *Kalevalas* runometer, fyrtaktig och trokeisk och därtill rimmad, xaaBBaCddCeCeCffggf.

7. IMATRA (s. 132)

Inget manuskript är känt.

Liksom i övriga dikter av Topelius där vattendrag är ledmotiv symboliserar forsen här frihet och inneboende styrka. Jfr »Islossningen i Uleå elf», »Saima kanal» (ZTS I, s. 253–256 resp. 278–285), »Neva» och »Kymmene bär sin moder till grafven» (d. a., s. 197 ff. resp. 199 ff.).

Topelius tecknar det storslagna Imatra, som han besökte 1851, i *En resa i Finland* (1872) och avslutar: »Europa har intet, som kan jämföras dermed. Det är en permanent naturrevolution, – urtidens omstörtande krafter, inkastade i ett halft förfruset land, bland det lugnaste folk, för att väcka båda ur dvalan. Dessa vatten, som sprängt sig en port genom bergen, ha också ofta förliknats vid underkufvade nationer, som bana sig väg till friheten ...» (ZTS XIII, s. 32; se J. J. Nervanders patriotiska dikt »Imatra», SS I 1850, s. 175). Sven Hirn konstaterar att Topelius i dikten knyter an till både det förgångna och framtiden, liksom Gabriel Lagus i dikten »Vid Imatra» (1860). Väinämöinen och Ilmarinen framställs som forsens vägröjare och natursceneriet tjänar som förebild för det finska folkets strävanden. Hirn anser emellertid att symbolerna följer alltför tätt inpå varandra och att sambandet med Imatra är »av ett ganska artificiellt slag» (1958, s. 217). Forsen skildras också i *Finland framställt i teckningar 1852* (ZTS XII, s. 200) och *Boken om Vårt Land 1875* (ZTS XVII, s. 200 f.) och *Finland i 19de seklet 1893* (ZTS XIV, s. 39 f.).

I artikeln »Nordiska Taflor» (se s. 441) beskrivs motivet »Imatra i månsken» på följande sätt: »Det måste vara en storartad tafla; man bör uppå den likasom höra fallets dån.» (HT 6/10 1858). Samma effekt har Topelius uppenbarligen försökt uppnå i diktforn genom stenstilens visuellt imponerande form och i de korta, allitterationsrika verserna med tryckstarka stavelser. Versen är fyrstavig.

Punktkommentarer

titel *Imatra*. – fors i Vuoksen älv, Ruokolax, Karelen.

- 1 SAIMAS – Saimen, Finlands största sjö, där Vuoksen har sitt utlopp. Imatra fors beskrivs också i dikten »Saima kanal», ZTS I, s. 280, v. 49–60.
- 9 ILMARINENS – prisad smed i *Kalevala*, Väinämöinen's bror.

Hirn, *Imatra som natursevårdhet till och med 1870* 1958, s. 134 ff., 183, 216 f.; Nervander, *Samlade skrifter* I 1850, s. 175; Topelius, »Bref om Saima Kanal och dess omgifningar», HT 10/9 1851

8. ÖDEMARK (s. 133 f.)

Inget manuskript är känt.

Två av de inhemska motiv som Topelius skisserar upp i *Helsingfors Tidningar* är ödemarken och skogsbranden (2/10 1858). Ödemarken skildras som en dyster, oöverskådlig mo av furor, ljung och porsris, allt »hållet i en brun färgton». Om skogsbranden konstaterar han att den är »blott alltför allmän» och en typisk finsk vy. I »Ödemark» får de båda motiven poetisk form.

Versen är jambisk med taktschemat 4-4-3-4 och rimflätningen aaXa.

Punktcommentar

27 sleker – slickar.

9. LJUSTERFLAMMAN PÅ SJÖN (s. 134)

Två odaterade manuskript är kända.

Om denna dikt skriver Topelius till kompositören J. A. Josephson: »det går en hösttanke allt igenom» (7/2 1859). Dikten upptar motiv och stämning från »Irrskenet på heden» (ZTS I, s. 50).

Versen består av koriamber och anapester, har taktschemat 2-3-3-3-3-2-2-4 och rimflätningen aabbccxddd.

Punktcommentar

titel *Ljusterflamman* – den ljuskälla som används vid ljusterfiske nattetid.

Manuskriptvarians

titel 9. **ms1**: No 9.

efter titeln **ms1**: (allt efter bariton) **ms2**: (altsolo)

1-2 **ms2**: *Ensliga sken*

Fjerran i qvällen allen!

1-4 **ms1**: *Flamma*

Fjerran i speglande vik,

Ensliga, drömmande sken,

Är du en vålnad allen?

Söker i skuggornas natt

Lifvets förlorade skatt?

Ensliga ljus,

Fjerran i aftonens sus,

Hvarföre irrar du

Der på den speglande vik

Fallande stjerna du,

4 Klart uti **ms2**: *Fridlös i*

- 6–7 **ms1**: *höstliga strimma*
7 *lilla ms2*: *strimma!*
efter 9 **ms1**: *Är du en eld*
Långt från den älskades däld?
Tänd i den skymmande qväll?
Vinkar hon mig till sitt fjäll?
O hvarför irrar du så
Fridlös på fjärdarna blå?
Glimma, o glimma?
När jag dig ser,
Gladdt är mitt hjerta, men sorgset än mer.

Flamma

- 12 som en dröm från **ms1**, **ms2**: *liksom hoppet*
13 men **ms1**: *och*
14 Gäckar du seglarn **ms1**, **ms2**: *Lyser i natten*

Tryckvarians

- 5 Hvarföre **H1880**: Hvarför

10. JULNATTEN (s. 135 f.)

Tre manuskript är kända: **ms1** är ett utkast daterat *Juldagen 1865*, **ms2** och **ms3** är odaterade.

Av **ms1** framgår att ursprunget till dikten (vers 15–18) kan knytas till Jesaja, kapitel 11 som förutsäger Kristi ankomst. – Versen är jambisk-anapestisk vers med taktchemat 4–3–4–3–4–3–4–3–2–2–2–2–2–3 och rimflätningen aBaBcDcDeeXexX; första strofen aBaBcDcDeeXexB. De två sista versraderna upprepas.

Punktcommentar

- 33 *Långt lin vill han åka* – eg. om kälkåkning; tävlingslek där den som åkte längst sades få det längsta linet det året.

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet:

obs. Es. 11 kap.

Stjernan i Österlanden.

Oratorium.

I. Introduction: Profetiorna.

II. Herdarna. Stjernan. Lofsången.

III. Krubban. De Wise män. Herodes.

IV. Christusbarnet och Guds rike.

1. Kör.

Wi gingo i mörkret af dödens dal,

I fjettrar voro vi fångna,

Wi sågo med bäfvan till stjernornas sal,
Och stjernorna voro förgångna.
Wi sågo till jorden, och der var höst;
Natt, natt var i djupen
Och natt i höjden;
Vi voro fångna, förgångna.

Ms2, ms3

- titel 10. Julnatten / Kör: **ms2:** 10. Julen, Stjerngossarne. **ms3:** 10. Julen och Stjerngossarne.
- 4 ljusen, de **ms2, ms3:** grenljusen
- 6–10 **ms2:** *I hyddornas armod är jubel och fest / Och barnen de små / I väntan stå*
- 6–8 **ms3:** *I hyddornas armod är jubel och fest.*
- 10 **ms3:** *I väntan de stå,*
- 13–14 **ms2:** *Ty nu är det jul uti norden.* **ms3:** *Ty nu är det jul, / Ty nu är det jul uti nord-
den!*
- 15 a) Vi sutto i mörkret, **ms2:** Första Stjerngossen: *I mörkret Wi sutto* **ms3:** Första
stjerngossen. *Wi sutto i mörkret*
- 16 tunga: **ms2:** [saknas]
- 17 skuggornas **ms2:** *dödens*
- 18 ljunga? **ms2:** *skina?*
- 19–28 **ms2:** Andra Stjg. *Och Herren han tände sitt eviga ljus
Att I Bethlehems stjerna, den klara.
Så tände vi ljusen om jul i hvar hus
Att Gudi behagliga vara.
Båda. Wi vandra i by
Wi vandra i stad
Med stjernan så ny,
Med stjernan så glad.
Wi skämta, vi sjunga
För gamla och unga
Och barnen de små
En gåfva bestå.
Så skiner vår stjerna i natten ändå,
Ty nu är det jul uti norden.
ms3: Andra stjerngossen. *Och Herren han tände sitt eviga ljus
I Bethlehems stjerna, den rena.
Så glimmar ett ljus i den fattiges hus,
Att Gud, den allsmäktige, tjena.
Båda: *Wår stjerna är ny,
Wår stjerna är glad,
Wi vandra i by,
Wi vandra i stad,
Wi skämta och sjunga
För gamla och unga.
Guldlockiga små
Kring stjernan de stå.
Så skiner vår stjerna mot himmelens blå.
Ty nu är det jul uti norden.***
- 31–32 **ms2:** *fåle med klingande sko, / Han ilar till kyrkan i natten.*

- 33 byn **ms2, ms3**: *by*
 34–35 **ms2, ms3**: *Och isarna braka och stormarna gny / Men strålande skön*
 36–42 **ms2**: *Står kyrkan derborta i psalmer och bön / På kullen vid sjön. / Ty nu är det jul uti norden.*
 41–42 **ms3**: *Ty nu är det jul uti norden.*

Tryckvarians

- 3 fladdrar i flammande härd, **S1870, S1876**: flammor i fladdrande härd,

11. SAGA VID SPISELN (s. 136 f.)

Två manuskript är kända: **ms1** är ett utkast daterat 1/2 59, **ms2** en odaterad renskrift.

Angående »Saga vid spisel» skriver Topelius till kompositören J. A. Josephson: »N:o 11 tycker jag, uppriktigt sagt, mest om av dem alla – där blir rum för en mycket enkel, barnslig men djup romantik.» (ZT-JAJ 7/2 1859). I *Helsingfors Tidningar* beskriver Topelius motivet folksagan vid spisel på följande sätt: »Man ser på barnen att sagan i dem funnit sina tacksammaste åhörare. En gosse, som skalar en rofva, har skurit sig i fingret utan att märka det. En annan pojke trampar katten på foten. En liten flickunge tittar berättaren styft i ansiktet, medan en ännu minndre tappar sin smörgås, som hunden uppåter. Det hela hålles i en viss skämtsam flegma, men får tillika af eldskenet en mystisk anstrykning.» (HT 6/10 1858).

Törnudd läser dikten som en hyllning till Greta från Kahra eftersom den är dagtecknad den 1 februari, dagen för det första »älskogsmötet» 1838 – Greta blir en »kungadotter» (1948, s. 216). Enckell betecknar detta resonemang som en tolkning på villovägar och påpekar att motivet med kungadottern och väpnaren är vanligt i den folkviseinspirerade romantiska dikten (1970, s. 193).

Versen är orimmad och jambisk-anapestisk med taktscemat 3–2–3–2–5–1–3, de två sista raderna upprepas.

Punktkommentarer

- 2 *grå* – gammal.
 9 *Dovre fjällar* – Dovrefjell, gudars hemvist i nordisk mytologi.
 12 *väpnare* – vapendragare.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 192 f.; Sylwan, *Svensk verskonst* 1934, s. 117; Törnudd, *Flickan från Kahra* 1948, s. 216 ff.; Vasenius V, 114 ff.

Manuskriptvarians

efter titeln **ms1**: (*altsolo*)

- 2 **ms1**: *Som Odin grå.*
 15–16 **ms1**: *När kungen, / I högan sal*
 26 älska **ms1, ms2**: *kyssa*

Tryckvarians

- 12 så höll hon kär. **H1880**: hon höll så kär.

12. FURORNAS SUS (s. 137 f.)

Tre manuskript är kända: ms1 är daterat 6/2 59, ms2 är odaterat och ms3, som avviker från de två övriga, är daterat 27 Mars 59.

De första tre stroforna har jambisk-anapestisk vers med taktscemat 4–4–2–3, andra strofen har rimflätningen aaXx; de följande stroforna är åttaradiga och har fyrtaktig jambisk vers med parrim.

Punktcommentarer

- 21–36 *Allt, allt i denna nord är stort! [...]* furor ur den hårda mo. – Verserna upptar samma motiv som »I Finlands vinter» på liknande versmått (s. 27 ff.).
- 43 *starkhets hand* – formuleringen i J. L. Runebergs psalm »Bevara Gud vårt fosterland».

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet:

Furornas sus.

- 1–4 Saga. Hör furornas sus i norden
På fjällens brant.
Runotar. Mörklockiga dystra jättar,
På öde mon.
Saga. En stormvind genom deras kronor går.
Runotar. Men ödemarkens kungar svigta ej.
Båda. Nej, nej,
I klippan står deras fasta rot.
Qvartett. Hör furorna susa i nordanskog
Der lyssna de berg och sjöar
Och hafven sänka sin silfverbog
Kring tusende skär och öar.
Den vida Wenern och Wettern blå
Och Saimas solglans i undran stå.
Högt, högt går furornas sus
Öfver norden.
Kör. Wi äro gamla, vi äro grå.
Kring verlden se vi så vida
Långt sunnanfjälls våra blickar nå,
Der folken i trälldom qvida.
Men inte land på den vida jord
Är fritt, är skönt som den höga nord –
Högt, högt –
- Qvart. De furor susa i nordanskog
Wi skåda omkring
På jordens ring
Och intet land är som norden
Så stolt som den

5–12 *I solig söder bo gift och död*
En orm i hvar ros,
Svek i hvar barm,
Nej, intet land som
den stolta nord

I Norden ensam är
Och sanning och tro
Och frihet och
Och mannaära

13–44 *Kör. Så långt som fjällens hjessa ser*
På hundramila dalar ner,
Kring oceanens vida graf,
Och östanväg och Bottenhaf,
Allfader tryckt med väldig hand
Sin allmakt kraft på detta land
Och detta landet, högst på jord,
Det är den fria, stolta nord.

Allt, allt i denna nord är stort.
Vid polens barm, vid dödens port,
Naturens alla pulsar slå
Så fritt, så högt, så varmt ändå.
Som winterbitna, skogens kung
Står evigt grön och evigt ung,
Så blommor under drifvans tår
En evig, utsäglich vår.

De furor susa i nordanskog.
En sunnanvind genom skogen drog,
De skåda omkring
All jordens ring
Och vida, vida,
Ej finns der ett land som vår nord.

I solig söder bo gift och död.
Hon bäfvar i ångst, hon brinner i glöd.
En orm i hvar ros,
Ett svek i hvar barm.
Långt, långt,
Ej finns der ett land som vår nord.

I vester går oceanens hot
Der svigtar din köl
Ej land, ej fäste –
Ej finns der ett land som vår nord.

Så långt som sagans
Och sångarns harpa klingar hög,
War här de höge gudars bygd
Och mannakraft och hjeltedygd
Än lefver Odin vis och stor,
I åskan ljungar vrede Thor
Och Wäinämöinens strängaspel
Än lockar
O gudars hem, o hjeltars land,
O underbara minnens strand,
Allt, allt i dig är stort och skönt
Och hjeltedjerft och ärekrönt.
Allfader sträcke högt sin hand
Utöfver dig, o nordanland,
Att evig som din
Evig

Ms2:

- titel Furornas sus.
- 1-4 Saga. Hör furornas sus i Norden
På fjällens brant.
Runotar. Mörklockiga dystra jättar
På öde mon.
Saga. En stormvind genom dess kronor går.
Runotar. Men ödemarkens kungar svigta ej.
Båda. Nej, nej,
I klippan står deras fasta rot.
Qvartett: De furor susa i nordanskog,
Vi skåda så vidt, vi skåda alltnog,
Vi skåda omkring
All jordenes ring,
Och vida, vida
Ej finns der ett land som vår nord.
- 7-12 En orm i hvar ros,
Ett svek i hvar barm.
Och vida, vida
Ej finns der ett land som vår nord.
- I vester går oceanens hot.
Der svigtar din köl, der sjunker din fot.
I öster hvar land
Bär boja och band.
Nej vida, vida
Ej finns der ett land som vår nord.
- 13-20 Kör: Så långt som fjällens hjessa ser
På hundramila dalar ner,
Kring oceanens vida graf
Och Östersjö och Bottenhaf,
Från Wetterns mäktigt sköna brus

Till väna Saimavågors sus,
Allfader tryckt med väldig hand
Sin kraft på detta nordanland.
22–44 Förstelna dt, dödt tillintetgjordt,
Och dock odödligt som dess vår,
Naturens stora hjerta slår,
Dess ande lefver fri och stark
I vinternatt och ödemark,
Och midt i drifvan skogens kung
Står evigt grön och evigt ung.

Så långt som sagans dufva flög
Och sångens harpa klingar hög,
War här de höga gudars hem
Och hjeltar vexte upp bland dem.
I snillets bragd bor Odin än,
I bardalek går Thor igen,
Och Wäinämöinen harpan slår,
Och Freja ler i tärnans tår.

O gudars hem, o hjeltars land!
O underbara minnens strand!
Allt, allt i dig är stort och skönt
Och ärorikt och segerkrönt!
Allfader sträcke högt sin hand
Utöfver dig, o nordanland,
O land, det yppersta på jord,
Du fria, höga, stolta nord!

Ms₃ i sin helhet:

Furornas sus.

Nu sjunker solen bakom mo och dal
Och dunklare blir sjön och qvällen sval
De höga furor stå på öde mon
Och kasta jätteskuggor öfver ljunger,

Då bl aftenvindens dystra brus
Och blandas med de fjerran vågors sus;
Den ensliga, den vilda nordan far
Med starka vingar öfver
Och brottas hårdt med
Och

Kalevas söner i den höga nord,
Förnimmen I vårt dunkla visdomsord?
3. Wi äro rotade i edra berg,
Stam af er stam och märg af eder märg,
Kraft af er kraft och hjerta af ert hjerta.

*Kalevas söner äro också vi
Skall oförstådd vår sång går er förbi?*

*Wår moder är den jord som eder födt,
Den bruna ljuven, skiftande i rödt
Som bleka löjen öfver sorgens mund,
Betäcker hennes trogna koppargrund (?)
Men djupt derunder, allt från eldens pulsar
I jordens hjerta stiger ända hit
En mur af malm, en ryggrad af granit.*

*Från denna fasta grund vi resa högt
Vår stolta hjessa, ännu aldrig krökt
För stormens ilar, djerft mot himlens blå
Och endast blixten kan oss nederslå.
Men eldens tungor, som i ljuven fladdra,
Förgäfves sveda mossan på vår rot
Och flammen rasar, ryker, slocknar far!
Kalevas söner, födde ären I
Af samma grund, för samma höjd, som vi.
Hvi svigten I för hvarje lilla flägt
Af ögonblickets lätta andedrägt?
Hvi darren I för hvarje flyktig flamma,
Som sopar ljuven bort omkring er fot?
Till skyn, till berget när ej hennes hot.*

IV.

VISOR OCH ROMANSER.

SKOG OCH SJÖ (s. 139–147)

I manuskripthäftet *Ohyflade Koncepter* inleds cykeln, betitlad *Stjärnsånger eller Skog och Sjö*, med 1. *I morgondagen* (motsvarar »2. Bittida i skog»), därefter följer 2. *Katri sjunger på Roines strand* (»3. På Roines strand»), »Ballad» (motsvarar »Regnbågen» längre fram i samlingen) och *Midsommarnatt* (nummer 4.). Dikterna är daterade 3–6/4 1858. I manuskripthäftet *Ungskogen* (renskrift) består sviten, betitlad *Skog och sjö (för K. Collan)*, av 1. *På Roines strand (4 April 1858)* och 2. *På Sveden (Dec. 1861)* samt endast titeln 3. *Vid en Kokko* (avser »4. Midsommarnatt»).

Enckell förmodar att Topelius ursprungligen hade tänkt sig att sviten skulle spegla ett enhetligt episkt förlopp; manuskripten antyder att poemen skulle handla om kärleken mellan en ung man och Katri. På grund av att Topelius slutligen sammanförde dikter från en lång tidsperiod är Skog och sjö splittrad och oenhetlig (1970, s. 180). Törnudd anser att cykeln utgör ett slags växelsånger mellan en man och en kvinna och utmynnar i »Spinnvisa» som berättar om det förestående bröllopet (1948, s. 212 f.). Reminiscenser

från den unge Topelius möte med den finska flickan Greta från Kahra spåras av Granér (1946, s. 133 f.), Törnudd (ibid.), Pettersson (1952, s. 123 f.) och Enckell (1970, s. 181 f.).

Visorna i Skog och sjö ansluter sig dels till den finska folkdiktningens form och motivkrets, dels till den medeltida balladens. Samtliga har tonsatts.

1. ENSAMHET (s. 139)

Inget manuskript är känt.

Versen är jambisk-anapestisk med taktscemat 4–2–4–2–4–4–1–3 och rimflätningen ababCCxa (strof 1–2) och ababCCxb (strof 3).

Tryckvarians

- 22 ranunkeln, S1870: ett grässtrå,
- 22 vid S1870, S1876: på

2. BITTIDA I SKOG (s. 140)

Fyra manuskript är kända: ms1 daterat 3 April 58, ms2 1861–1866 och ms3 och ms4 är odaterade.

Topelius omarbetade 1. *I morgondaggen* (ms1) till två dikter: »2. Bittida i skog» och »8. På sveden» (s. 147 f.).

Versen är jambisk-anapestisk med taktscemat 2–2–2–2–2–2–4–4–4 och rimflätningen aaXabbcc.

Manuskriptvarians

före titeln ms1: *Stjernerånger / eller / Skog och Sjö*. ms2: *Skog och Sjö*. / III.

titel ms1: *I Morgondaggen*. ms2: *Bittida i Skogen*.

efter titeln ms2: (*För Collan*)

- 4 ms1, ms2: *Som perlor så ren.*
- 7–9 ms1: *Och*
Den rodnande solen hon stiger så glad
Som Katri en morgon ur vågornas bad
Ett rosendesken etc.
- 8 ms4: *Jag kastar på axeln mitt trogna gevär,*
- 9 ms2: *En blommande ros i sin mynning det bär.*
(Sex liljekonvaljer dess
- 17–27 ms1: *Då tar jag min yxe, då går jag min stig*
Att rödja en sved, lilla Katri åt dig
Derborta vid strand etc.

Du blommande rönn
Du skuggande lönn,
Du gran och du fura
Vid stranden af sjön,
Fall susande kull

*På svedernas mull
För korn och för kärna
Och Katris skull.
Den grönskande skogen han vet ej af agg
Hon stupar i kärlek och morgondagg.
Den blommande lönn etc.*

18 **ms2:** Och ekot mig svarar, och Katri mig hör. **ms4:** Och eko mig svarar, och Katri hör.

27 molnets **ms2:** skyarnas

3. PÅ ROINES STRAND (s. 140 f.)

Två manuskript är kända, ett utkast (ms₁) och en renskrift (ms₂), bägge med dateringen 4 April 1858.

Vasenius noterar att diktens rytm formar sig efter den finska folkvisan »Rannalla istuja» (Yksin istun ja lauleskelen). Topelius beskriver denna som »en ädel visa med högburen panna och fina, innerliga drag. Den antyder sjelf sitt ursprung ur ensamheten och saknaden på den speglande insjöns strand, under fågelsången i aftonens lugn». Han menar att dess första strof representerar hela den finska lyrikens upprinnelse: »En enslig sommargrön strand har varit dess första konsertsal, och talltrasten har varit dess förste Pacius.» (»Bref från Gabriel. (Om finska visor och taflor)», HT 12/4 1856). Karl Collans tonsättning av Topelius dikt följer den finska folkvisan (Vasenius V, s. 111 f.).

Bildspråket, stämningen och motivet med en ung, sorgsen flickas känsla av innerlig naturgemenskap härrör från den finska folkdiktningen, en trolig inspiration är Flickors sånger ur *Kanteletar* (1840, svensk översättning i *Finsk Anthologi* 1845). Vetterlund betecknar dikten som »ett lyriskt mästerverk», och noterar likheter framförallt med J. L. Runebergs »Ett litet öde» (se nedan) (1918, s. 26). Ruin konstaterar att detta är »folkvisestämning sublimerad till konstpoesi» (1941, s. 122). Granér och Törnudd ser tydliga reminiscenser från Topelius möte med ungdomsförälskelsen Greta från Kahra, speciellt i vers 17–20 (s. 131–134 resp. s. 212 ff., även Pettersson s. 123–130). Mot denna förmodan reserverar sig Rafael Koskimies (*Uusi Suomi* 14/1 1968).

Topelius prisar Roines skönhet i olika sammanhang. I *En resa i Finland* betecknas sjön som en pärla i Näsijärvi-systemets vattenbälte, där den omgiven av »skogbekransade höjder och fruktbara åkerfält» slingrar sig »genom ett af de skönaste landskap i Finland» (ZTS XIII, s. 47, jfr kommentar till följande dikt).

Versen är fyrtaktig, trokeisk-daktylisk med rimflätningen AbAbccXx, i första strofen AbAbccXb. De två sista versraderna upprepas.

Punktkommentarer

- 1 *Hjorden betar, och klockan klingar*, – Redan 1835 författade Topelius »Vallflickans Wisa» som inleds med följande verser: »Klockan klingar i grönan dal, / Vinden susar i björk och al,» (NB 244.107; återgiven av Söderhjelm 1931, s. 11).
- 9–12 *Fader min är en björk [...]* *Syster min är ett vinterny*. – Verserna uppvisar paralleller med J. L. Runebergs dikt »4. Sådan vård blott finner flickan» i cykeln »Ett litet öde» (1846), som i sig är starkt influerad av »Tyttöin lauluja» i *Kanteletar*

(i sv. övers. 1845):

Icke äger jag, som andra,
Fader, som vid namn mig nämner,
Moder, som sitt guld mig kallar,
Broder, att min börda bära,
Syster, att mig stundom smeka.
Der jag andras hjordar vallar,
Högt på berget, djupt i skogen,
Dagen ut på fria fältet,
Der är skäggit gran min fader,
Björken böjd af år min moder,
Broder är mig bruna trasten,
Markens bleka lilja syster.

(SS II, s. 222; Castréns kommentar, SS XI, s. 234, 242)

Topelius använder liknande släktskapskonstruktioner redan i diktmanuskript koncipierade 1842–1844; om Greta i Kahra sägs att »den solförbrända dagen» är hennes far och »den silverrandade aftonskyn» hennes mor (Granér, s. 135–138, Törnudd, s. 175). Pettersson ger ytterligare exempel och framhåller att uppgörandet av poetiska genealogier föll sig naturligt för diktare som Runeberg och Topelius som levt sig in i *Kalevalas* och *Kanteletars* föreställningsvärld; i *Kalevalas* mytiska universum uppträder en mängd naturandar i människogestalt, t.ex. furans dotter och vattnets moder (1952, s. 50–54, Ekelund s. 189 f.). Även i P. H. Lings *Asarne* (1833), uppskattad av Topelius, förekommer motsvarande genealogier (Granér s. 137). Se även »Varens saga», *Läsning för barn 2* (1866).

12 *vinterny* – nymåne om vintern; klart lysande.

13–14 *Ensam är jag, som hedens ljung, / Blommar ensam och vissnar ung*, – Verserna har fått kritik: Ljungen blommar inte ensam och vissnar inte ung. Enckell konstaterar att Topelius lyriska bildspråk ofta saknar verklighetsförankrad konturfasthet, vilket gör en botanisk examination befängd (1970, s. 183).

Ekelund, »Topelius och hans samtid» 1969, s. 189 f.; Enckell i Topelius *120 dikter* 1970, s. 178–183; *Finsk anthology* 1845, s. 91–125; Granér, *Zachris Topelius kärlekslyrik* 1946, s. 131–143; Koskimies, »Topeliuksen runo Roineen rannalla», *Uusi Suomi* 14/1 1968; Pettersson, »Bildliga naturmotiv i Topelius lyrik», HLS 27–28 1952, s. 48–55, 123–126; [J. L. Runeberg] SS II, s. 222, SS XI, s. 234, 242; Ruin, *Ett land stiger fram* 1941, s. 121 f.; Topelius, »Bref från Gabriel. (Om finska visor och taflor)», HT 12/4 1856; Törnudd, *Flickan från Kahra* 1948, s. 212 ff.; Vetterlund, »Finlands romantiker», 1918, s. 26 f.; Wrede, »Zachris Topelius – barnatro och fosterland», FSL I 1999, s. 319

Manuskriptvarians

före titeln **ms1**: *Adagio*. **ms2**: *Skog och Sjö*. (för K. Collan)

3 med **ms2**: på

4 vid molnets rand. **ms1**, **ms2**: i *quällens brand*.

8 vid **ms1**, **ms2**: på

16 vid **ms1**, **ms2**: på

- 22 **ms1**: *Der så hviskar jag tyst Hans namn,*
24 vid **ms1**, **ms2**: *på*

4. MIDSOMMARNATT (s. 141 ff.)

Ett manuskript är känt, daterat 6 April 58. Dikten trycktes i *Veteranen* 1858.

En liknande scen som i vers 1–28 uppmålas i »Conturteckningar. Henriks rese-äfventyr» (HT 26/3 1842): Vid midsommartid stannar ett sällskap vid Roines strand. De samlar raskt ihop kvistar och ruskor till en »kokko» (brasa) och tillbringar en glad kväll i det betagande sköna landskapet. Motiven »midsommarnatt på Pungaharju» och »en midsommarkokko» beskrivs också i HT 2/10 och 6/10 1858.

Versen är jambisk med taktschemat 4–4–4–4–2–2–2–2–4–4 och parrim. – En dikt med samma titel ingår i *Ljung*, »Midsommarnatt. (*Landskap.*)» (s. 284).

Punktcommentarer

- 2 *Limmunkangas* – (fi.) fågelmo.
39 *riuegn* – ugn för eldning i ria; textstället anförs i SAOB.

Granér, *Zachris Topelius kärlekslyrik* 1946, s. 140 f.

Manuskriptvarians

- titel **ms**: *Midsommarnatten.*
1–20 **ms**: *Vi möttes uti skogens sal*
En natt så ljus, en natt så sval så skär
När kokkon brann på kullens topp:
Och hela byn var der
Jag bar en gren
Till brasan sken.
Och sad: hurra!
Det brinner bra!
Hon log och sad: jo du ser ut!
Du är ju svart som krut!
23–60 **ms**: *ibland*
Hur skulle jag, så sotig
Vid hennes nätta hand.
Vi hjälptes åt
Emellanåt
Men ett tu tre
Så var
Och brasa med
Att fylla på
Vår brasa då
Och innan kokkon brunnit ned,
Så var hon sotig med.

Då sad jag: Katri hör en dag!

Nu är du lika svart som jag,
och sotig flicka, sotig karl,
Det är precis ett par.

Hon såg
Så varm i håg,
Och elden sken
På löf och gren
Och morgonsolen lyste klar
I Katris ögonpar.

Tryckvarians

Veteranen i sin helhet:

Vid en Kokko.

Vi möttes uti skogens sal
En natt så ljus, en natt så sval,
När kokkon fladdrade mot skyn,
Och der så lekte hela byn.
Jag bar en stam
Till brasan fram
Och skrek: hurra,
Det brinner bra!
Men Katri sad': jo du ser ut!
Du är ju svart som krut!

Hon var så vacker, fin och mjuk
I randig kjol och silkesduk.
Hur skulle sådan sotig björn
Fått röra hennes halsdukshörn!
Men hur hon kom
Så småningom
Att hjälpa oss
Med eld och bloss,
Så, innan kokkon brunnit ned,
Var Katri sotig med.

Då sad' jag: Katri, hör en dag!
Nu är du lika svart som jag,
Nu hjälper ej att krusa mer.
Räck vackert hit din hand, jag ber!
Och varm i håg
På mig hon såg,
Och elden sken
På löf och gren,
Och morgonsolen lyste klar
I Katris ögonpar.

5. VATTENSPEGELN (s. 143 f.)

Inget manuskript är känt.

Maliniemi noterar att dikten påminner om C. M. Bellmans vaggvisa »Lilla Charles, sofött i frid» (1787), som också kan spåras i flera visor i *Läsning för barn*. Likheter skönjs både i rytm och motiv: den vemodiga förgängelsemetaforen i slutstrofen där barndomens spegelbild krossas återgår på Bellmans visa, se nedan. Roddarmetaforiken återkommer ofta i Topelius barnvisor (1962, s. 117 f.; 1970, s. 236 f.).

Versen är trokeisk med taktischemat 4-3-4-3-4-4-3-3 och rimflätningen aBaBccDD.

Punktkommentar

17-24 *Mellan himlens sky, [...] Spegelns silfveryta!* – Jfr andra strofen och början av den tredje i nämnda visa av Bellman:

En gång, där en källa flöt
Förbi en skyl i rågen,
Stod en liten gosse söt
Och spegla sig i vågen.
Bäst sin bild han såg så skön
Uti böljan, klar och grön,
Straxt han inte såg 'en.

Så är det med vår lifstid fatt,
Och så försvinna åren:
[...]

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 236 f.; Maliniemi, »En motivkrets i Topelius' vaggvisor», HLS 7 1962, s. 117 f., 128 f.

6. PÅ NATTLIG IS (s. 144 f.)

Inget manuskript är känt.

Verserna 1-5 är jambisk-anapestiska, verserna 6-7 består av kretiker, 8-9 är trokeisk-daktyliska. Diktens takt-schema är 4-2-4-2-2-2-2-4-4 och rimflätningen ababXccdd.

Tryckvarians

4 H1880: Så vildt och glad.

7. VÅGSKIMMER (s. 145 f.)

Inget manuskript är känt.

Den unga flickans innerliga naturgemenskap förekommer ofta i folkdiktningen och de retoriska frågorna till naturen är frekventa i den romantiska konstdikten, konstaterar Pettersson. Hänvändelsen till vågorna finns t.ex. hos Victor Hugo och i Runebergs dikt-cykel Ett litet öde: »Hvarför suckar bäckens bölja,» (SS II, s. 221; 1952, s. 48 f.). Enckell knyter dikten till »På Roines strand» och identifierar flickan som Katri (1970, s. 238).

Versen är trokeisk-daktylisk med taktschemat 3-4-3-4-4-4-4 och rimflätningen AbAbccdd.

Punktcommentarer

- 1-2 *Hvad är det Roines vågor [...] strand till strand?* – Pettersson (s. 49) anser att diktens stämmningsläge är besläktat med en engelsk visa som i Herders översättning finns i *Stimmen der Völker in Liedern* (1815, s. 360):

Im säuselnden Winde, am murmelnden Bach
 Sass Lila auf Blumen und weinet' und sprach:
 'Was blüht ihr, ihr Blumen? was säuselst du, West?
 Was murmelst du, Strom, der mich murmelnd verlässt?'

- 1 *Roines* – se kommentar till »3. På Roines strand», s. 456.
 13 *Hongas dal* – (fi. honka: fura), förmodligen en omskrivning av Hangola, som var förknippat med Greta från Kahra och som för Topelius hade en särskilt skön finsk klang (se dagboken 5/8 1840; Enckell 1970, s. 181 f.).
 18 *det röda gull* – I Hangolas dikt, om flickan från Kahra, nämns en ring med »gyllene glans» (ibid.).

Tryckvarians

- 18 guld? **S1870, S1876:** gull?
 23 Men så lätt **S1870, S1876:** O, hur lätt
 24 en **S1870, S1876:** din **H1880:** min
 25 **S1870, S1876:** Visste du, vackra bölja,
 27 **S1870, S1876:** Skulle du blyg dig dölja,
 30 sal. **S1870, S1876:** dal.

8. PÅ SVEDEN (s. 146 f.)

Två manuskript är kända: ms1 är odaterat, ms2 daterat *Dec. 1861*. Dikten härrör ur »2. Bittida i skog» (s. 141): i manuskriptversionen tar det sjungande diktjaget inte sitt gevär utan sin yxa för att röja en sved åt Katri.

Dikten uttrycker en romantisk föreställning om ett naturfriskt bondeliv. Törnudd ser reminiscenser från Topelius möte med den finska flickan Greta (1948, s. 215 f.). – Versen är jambisk med taktschemat 4-4-3-4-4-4-4 och rimflätningen aaXbbcc.

Törnudd, *Flickan från Kahra* 1948, s. 215 f.

Manuskriptvarians

- titel **ms2:** 2. *På Sveden.*
 3-5 **ms1:** *Här skall vår nya stuga stå
 Med fönsterna mot sjön den blå,
 Och Här skall min fåle beta –*
 5 **mossa ms2:** *blommor*
 6 ur **ms1:** *i*
 8-17 **ms1:** *Min vackra skog, min gröna björk,*

*Min stolta gran med krona mörk,
Och rönn och al och hägg också
Med morgondagg och blommor på!
Är det ej ljufvig lott att falla,
I vårens första blomstertid
För menskolycka, menskofrid!*

*Och därför, mitt raska stål! ana
Och fall, min skog och brinn mitt bål!
För
skog ännu*

12 går? **ms2** när?

20–21 **ms1**: När vårens vindar susa

*Och mera rik och mera stor
En framtid ur vår aska gror!*

21 kärlek **ms2**: Katri

9. SPINN VISA (s. 147)

Inget manuskript är känt.

Dikten är en version av »Mörkögas spinnvisa» i »Prinsessan Törnrosa» som publicerades i barntidningen *Trollsländan* 1870 och i *Läsning för barn* 4 följande år. Visan uppges ha samma melodi som spinnvisan i »Den bergtagna». Topelius avser sannolikt skådespelet *Den bergtagna eller Systrarne på Kinnekulle* av Carsten Hauch, i översättning av H. C. Pinello, tonsatt av Conrad Greve, uppfört i Helsingfors 1850 och våren 1869. Spinnvisan i pjäsen är ursprungligen en gotländsk folkvisa (HT 18/12 1870).

Versen är jambisk-anapestisk med taktsschemat 4–2–4–2–2–2–4 och rimflätningen AAAABBB. Verserna två och fyra är omkväden.

»Mörkögas spinnvisa» lyder:

Jag spinner på sländan de dödligas öden,
De dödligas öden.
Min tråd, han är tvinnad af natten och döden,
Af natten och döden.
Men ej får jag bida,
Min tråd måste lida,
Han slingrar i mörkret vid menskornas sida. (Lfb 4)

SYLVIAS VISA 13 (s. 148)

Fem manuskript är kända: ms1 och ms2 är daterade 2 *Jan. 1864.*, ms3 och ms4 odaterade och ms5 (renskrift) 3 *Oktober 1869.*

Tolv Sylvia-visor ingår i *Ljungblommor* III (1854), två av dem ersattes med nya i den svenska upplagan, *Sånger* I (1860), och ytterligare fyra ingår i *Nya blad*, denna och de tre följande. Gemensamt för de tidiga visorna är flyttfågeln Sylvias perspektiv (se kommentar i ZTS I, s. 460 ff.). Flera Sylviavisor, bl.a. 13, 14 och 16, skrev Topelius för Värföreningen,

den sångkör dottern Aina och hennes väninnor hade bildat. Denna Sylviavisa och »Mitt hjertas kung» (s. 154 ff.) var tänkta att tonsättas av Fredrik Pacius (se ms3; någon tonsättning av Pacius inte känd).

Versen är jambisk med taktschemat 3–3–3–3–4–4–3–3 och rimflätningen AbAbccXc.

Vasenius IV, s. 265 och V, s. 104

Manuskriptvarians

före titeln **ms3**: *Två nya visor, / tillegnade Professor F. Pacius och hans sångfåglar / Nyåret 1864.* [därefter dikten 1. *Mitt hjertas kung*]

titel **ms1**: *Sylviavisa.* **ms2**, **ms5**: *Sylvia-visa.* **ms3**: 2. *En Sylvia-visa.*

8 **ms1**, **ms2**, **ms3**, **ms4**: *Allt uti himlens höjd.*

9 höstens **ms3**, **ms4**: *qvällens*

10 vinge **ms1**, **ms2**, **ms3**, **ms4**: *ande*

13–14 blott högre än / Till södern och **ms1**: *så långt, så högt / Tilldess jag ser*

14 **ms3**: *Tilldess jag ser*

17 **ms1**, **ms4**: *Du sorgsna suck som klingar* **ms3**: *Du suck, som sorgsen klingar*

18 I **ms4**: *Från*

18–19 **ms1**, **ms3**: *Der ned i jordens dal / Lyft dina trötta vingar,*

19 fåglavingar, **ms4**: *trötta vingar,*

22 ofvan **ms5**: *öfver*

SYLVIAS VISA 14 (s. 148 f.)

Två manuskript är kända, bägge daterade 23 Okt. 64. Ms2 är en renskrift.

Liksom föregående skrevs denna Sylviavisa för Vårforeningen (se kommentar till föregående), den tonsattes av Gabriel Linsén. – Versen är trokeisk med taktschemat 5–5–3–3–5–2–2–3–3–5 och rimflätningen aaBBaccDDc.

Manuskriptvarians

titel **ms1**: *En annan.* [följer på *Sylviavia*] **ms2**: *Vårforeningens Visa.*

efter titeln **ms2**: (*Musik af G. Linsén*)

2 toner **ms1**, **ms2**: *driller*

6–10 **ms1**: *Qvirre vitt!*

Sjung bara fritt!

Vi små fåglar bruka

Ej bli afundsjuka,

Aldrig träta vi om mitt och ditt.

13–14 **ms1**: *Var ej ond, du lilla,*

Om vi sjunga illa,

16 **ms1**: *Qvirre ved!*

efter 20 **ms1**: 2. *Men så säg, hvar stal du konsten från?*

Har du sjungit för herr Jacobson?

Hvem har skrivit stycket?

Kom det ut af trycket?

Kanske få vi det af dig till lån?

Qvirre nej,
Det ej.
Jag tog timmar trogen
För en björk i skogen
Visan har jag sjelf satt hop på skämt,
21–30 **ms1, ms2:** Vackra siska, ack, vi skola då
Aldrig dina visor rätt förstå!
Aldrig få vi lära
Dina driller kära,
Aldrig lyfta vingen till det blå. [**ms2:** mot det]
Qvirr, jag spår!
Att nog det går!
Lilla Vårforening,
Det är just din mening
Att som jag du sjunger hjertats vår.

Tryckvarians

- 23 Aldrig få **H188o:** Ack, när få
25 Aldrig lyfta **H188o:** Lär oss lyfta

REGNBÅGEN (s. 149)

Två manuskript är kända, bägge daterade 4 April 1858.

Versen är jambisk-anapestisk med taktschemat 4–3–4–3–2–2–2–2–4–1–3 och har i första strofen rimflätningen aBaBccdddX, de övriga avslutas ddeeX.

Manuskriptvarians

- titel **ms1, ms2:** Ballad.
- 1 En båge står hög **ms1, ms2:** Och regnbågen stod
2 bär **ms1, ms2:** hade
3 Der flyga små fåglar **ms1, ms2:** Två svalor de flögo
4 alltid så flyga de **ms1:** alla vackra svalor äro **ms2:** alla vackra fåglar äro
5–33 **ms1, ms2:** Då hörde man dem än:
Kom, älskade vän!
Kom, bygga vi bo
På regnbågens bro! [**ms2:** på skimrande bro]
O gyllne morgondrömmar! O hjertats unga tro
Uti våren!

De flögo, de flögo i morgonens sken
Till sky rosenröda vårar. [**ms2:** Till skyarnas rosenröda vårar.]
Men färgerna sju hade bleknat alltren
Och flutit bort i himmelens tårar [**ms2:** Och flutit bort i tusen, tusen tårar.]
Då hörde man dem än:
O älskade vän,
Vi byggde all vår tro [**ms2:** Vi byggde vår tro]
På svigtande bro!

Och gyllne morgondrömmar! O hjertats unga tro [ms2: O gyllne morgondrömmar!
O hjertats unga tro]
Uti våren!

Tryckvarians

19 skyarnas S1870, S1876: skyarnes

FÅGEL I ROSENGÅRD (s. 150 ff.)

Två manuskript är kända, efter ms2 följer dateringen 14 jan. 1867 (se nedan).

Sångtexten skrevs för Våröreningen och tonsättaren Henrik Gustaf Borenius (1840–1909). Av ms2 framgår att körmedlemmarna hade gett Topelius var sitt ord till dikten på hans födelsedag, de flesta tog han med. Se kommentar till »Sylvias visa 13». Versen är jambisk-anapestisk med taktscemat 4-4-4-4-2-2-2-2-2-2-4-4-4-4 och rimflätningen AABbcDDeeFFFx.

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet:

För Våröreningen.

Sylvia-Visa.

Jag vet en fågel i rosenårdar,
Som mig förtretar och mig
Han har sitt bo i min venstra sida,
Han svarar mig, när jag frågar så:
Min lilla fågel

titel ms2: Sylvia-Visa

efter titeln ms2: för Våröreningen. Musik af H. Borenius

7–10 ms2: O, låt mig smycka

Mitt hopp, min lycka

Med vår och ljus

Vid vågens brus!

26 kan ms2: vill

36 bo, ms2: hem

efter 42 ms2: D. 14 Jan. 1867 gåfvos härtill följande ord: Olga Toppelius: vår. – Ellen Nervander: ljus. – Fanny Decker våg. – Mimmi Lybeck: fri. – Rosa Dyhr: fröjd. – Therese Decker: kärlek. – Eva Topelius: skog. – Toini Topelius: stjerna. – Aina: hem. – Aline Hæggström: frid. – Adele Borgström: tröst. – Mina Nyberg: mod. – Jetta Nyberg: vän. – Fanny Toppelius: hjerta. Ninni Rosenkampff: hopp. – Fatim. S. lycka. – Augusta Cadenius natur. Ada Linsén: trogen.

Tryckvarians

9–10 S1870, S1876: Se vår och ljus / I skogens brus!

16 längtan S1870, S1876, H1880: längtan

26 S1876: [saknas]

32 Men fågeln än H1880: Min fågel än

IDYLL I VALERII STIL (s. 152 f.)

Tre manuskript är kända. Ms₂ är daterat 6 Mars 1856.

Dikten skrevs till bröllopet mellan Hjalmar von Bonsdorff och Ulla Wasenius den 6 mars 1865; i manuskriptversionerna höjs skålen (vers 45) till »Hjalmars hjärtevän». I trycket har dikten undertiteln »Krigstid»; Krimkriget hade avslutats i februari 1856, fredsfördraget undertecknades den 30 mars. Diktens epikureiska drag anknyter till visor av Johan David Valerius (1776–1852). Överskriften i ms₁, *Att i en källarkunds gestalt*, är en vers i Valerius dryckesvisa »Det bästa», med samma strofform som Topelius dikt (1855, s. 89 ff.).

Liksom traditionella bröllopsvisor från 1600- och 1700-talen anspelar Topelius visa på brudgummens verksamhet; von Bonsdorff var godsägare, därav bildspråket.

Mörne noterar att andra strofen är besläktad med fjärde strofen i Sylviavisan »Under häggarnas doft», också där beskrivs naturen med krigiska attribut (ZTS I, s. 216, vers 22–28).

Versen är fyrtaktig, jambisk med rimflätningen aBaBcDcD. – »Ny sjömansvisa» i *Sånger I* (den reviderade upplagan av *Ljungblommor* 1860) inleds med en vers av Valerius (ZTS I, s. 265).

Punktkommentarer

1–8 *Må andra frukta krigets dån [...] mer än kungariken.* – Jfr Valerius populära »Visa»:

Hvad bryr jag mig om politiken?
Jag håller med kyparn konselj,
Tar handen ifrån republiken
Och lägger den vid min butelj.
En statsform af sjelfvaste Plato,
Hvad rör den min ringa person?
Nog af att jag äger, tills dato,
Den sundaste konstitution. (1855, s. 17)

2 *cichoria* – (cikoria) kaffesurrogat; SAOB anför textstället som exempel.

4 *Victoria* – drottning Victoria (1819–1901) av Storbritannien.

5 *blokad* – anspelar på att Frankrike och England blockerade handelsvägarna för Ryssland under Krimkriget.

24 *löjet* – skämtet.

29 *ängsmask* – parasit som kunde förstöra odlingarna.

33 *lyddes jag* – lyssnade jag till.

36 *mutter* – skämtsamt om hustru och mor.

Mörne, »Studier i Finlands press 1854–56» FoU 26, 1913, s. 157; Valerius, *Samlade vitterhetsarbeten* 2 1855, s. 17; Wasenius V, s. 103

Manuskriptvarians

titel **ms₁**: *Att i en källarlunds gestalt etc.* **ms₂**: *Den blifvande Landtjunkarens visa. / d. 6 Mars 1856.* **ms₃**: *Vid Hjalmar v. Bonsdorffs bröllopp med Ulla Wasenius 1856.*
överskrift **ms₃**: (*Afsjöngs andra dagen af F. v. Willebrand på melodin af »Det kallar jag»*)

- 1 frukta **ms1, ms2**: fly för
 6 käbblar ej i **ms1, ms2, ms3**: träter ej om
 9–10 **ms2**: Ditt rike broder är den dal / Der skördar stå som bataljoner,
 11 min **ms2**: din
 kungasal **ms1**: sal
 12 mina **ms2**: dina
 13 Sjelfherrskare uti **ms1**: Der är jag furste i **ms2**: Der är du arfprins i
 15 korta sorg **ms1, ms2, ms3**: strid och sorg
 17–24 **ms1**: [saknas]
 17–32 **ms2**: Om tidens strängar skorra smått,
 Hvi skulle de din fröjd förstämma?
 Din bål är fylld, ditt vin är godt,
 Och hvarje vän hos dig är hemma.
 Och –
 Hvad lugnets fiender må heta –
 Du har dem glömt, ty du är rik
 Blott utaf att mig lycklig veta.
 26 alarmeras? **ms1**: låta störas? **ms3**: perturberas?
 28–32 **ms1**: Min fann är öppen
 Om ängsmask eller politik,
 Hvad lugnets fiender må heta –
 Jag har dem glömt – och jag är rik
 Blott utaf att mig lycklig veta.
 33–36 **ms2**: En dag likväl jag såg dig lyss
 På drufvans kutter med sin maka.
 Då spetsades din läpp till kyss,
 Och drufvan ville mer ej smaka.
 34–36 **ms1**: På turturdufvans
 Jag fann så ensam mig en dag
 Hvad är all fröjd om den ej delas?
 39 täck **ms1, ms2, ms3**: skön
 40 Försötmar **ms1, ms2, ms3**: Förljufvar
 41 vänner, **ms3**: bröder,
 41–56 **ms1**: Och derfor, bröder, skål för den
 Som kom att
 Och kom att, glad som fågelen,
 I kapp med skogens fåglar sjunga!
 Och skål för hvarje ärans man
 Som vet att locka ax ur tegen
 Och skål för hvarje mö, som kan
 Församla kornen i hans lada.

 Och skål för bygdens stilla frid,
 För vän, som den förskönar,
 För kärleken, som småler blid
 För drufvan, som vårt nit belönar –
 Må världen kifva
 I goda vänners lag tillhopa

Vid glaset, tjust af
Jag

Och skål för henne, bröder
Som
Och skål för Hjalmars hjertevän
Som kom der skördarna gunga
Att fri och glad som fågelen
I kapp med skogens fåglar sjunga –
Och skål för Hjalmar och

41–48 **ms2**: En skål för Hjalmars hjertevän,
Som skall en dag, der skördar gunga,
Så fri och glad som fågelen,
I kapp med skogens fåglar sjunga!
Skål för hvar bra kammarförvandt,
Som vet att berga hö ur tegen!
Skål för hvar älskvärd mö och tant,
Som ej vid räfsan är förlägen!

43–44 **ms3**: Som kom att fylla lifvets mål / Der annars tomhet blott vi finna!

45 denna **ms3**: Hjalmars

49 En **ms2**, **ms3**: Och

52 glädjen, som vår möda lönar! **ms2**: drufvan, som vårt nit belönar **ms3**: skämtet,
som vårt lif

53–56 **ms2**: Må världen kifvas. – I vårt tjäll,
Med glädje, sång och vin tillhopa,
Det är en lott långt mera säll,
Än skrifva lagar för Europa.

56 Så låt oss **ms3**: Wi skola

MITT HJERTAS KUNG (s. 153 ff.)

Fyra manuskript är kända, ms1 och ms2 har dateringen 4 Jan. 1864. Ms1 är tillägnad *Professor F. Pacius och hans sångfåglar Nyåret 1864*; på samma lägg finns »Sylvias visa 13» (se s. 149).

Denna dikt, liksom de följande, »Aprilnarri», »Rose-Marie», »En glad visa» och »Det vet ingen», författades för Våröreningen, den sångkör dottern Aina och hennes väninnor hade bildat (Vasenius IV, s. 265 och V, s. 104). Se kommentar till »Sylvias visa 13» (s. 463).

Versen är jambisk med taktshemat 4–3–4–3–2–2–2–2–4–4 och rimflätningen aBBccddaa. Verserna 1 och 3 upprepas (helt eller delvis) i vers 9 och 10.

Manuskriptvarians

överskrift **ms3**: *Två nya visor, / tillegnade F. Pacii sångfåglar / Nyåret 1864.*

titel **ms1**: *Visa att komponera för Pacius. / Hur han skall se ut.*

1 gosse **ms1**: *yingling*

2 gran **ms1**: *björk*

3 hurtigt skick och manlig **ms1**: *skick och manlig hurtigt*

- 9 Gif mig **ms3**: Nej, gif
 9–10 **ms1**: Gif mig en björk i skogen, / En
 11 En **ms1**, **ms3**: Med
 12 En **ms1**, **ms3**: Med
 13 Och **ms1**: Med
 14 **ms1**: Som trösta kan och banna.
 15 vek, **ms3**: feg,
 16 **ms3**: Med arm af deg
 17 Med **ms3**: Och
 21–30 **ms1**: Den som begär min fria hand,
 Skall frukta ingen fara
 Skall folkSkall blöda gladt för folk och land,
 Och sig och mig försvara.
 Men är hans mod, Blott drufvans blod

 Med högt af vrede purprad kind
 Skall han mot strida,
 Men ljuflig som en sommarvind
 Omhägna dem som lida.
 Den krokig rygg,
 Som silar mygg
 En kall, en snål
 Jag aldrig tål.
 Af vrede purpras skall hans kind,
 Men värma som en sommarvind –
 29–30 **ms3**, **ms4**: Nej vreden purpra skall hans kind.
 Och dock är han en sommarvind.
 32 ingen falskhet **ms1**: lögnen mer ej
 38 mig ej **ms1**: ej mig
 39–40 **ms1**: Ljus skall han –
 41–60 **ms1**: (sista v.)
 Mitt hjertas kung, när skall jag dig
 I vida verlden skåda?
 En man för sig, en man för mig,
 För verlden och oss båda!
 En annan
 Må välja sin, jag väljer min.
 Så skall han vara –

4 Jan. 1864.

När skall jag dig, mitt hjertas kung
 I vida verlden finna,
 Så stor, så stolt, så skön, så ung,
 Så värd att hjertan vinna –
 Ej blott en dunst
 Af lyckans gunst,
 Men man för sig,
 Och man för mig,

Tryckvarians

I Stockholmsupplagorna (1870 och 1876) är dikten placerad i del III. Livet och naturen, efter »Ynglingatankar» och före Nordiska taflor.

APRILNARRI (s. 155 f.)

Två manuskript är kända, båda har dateringen 24 mars 1865. Dikten var avsedd att tonsättas av Karl Collan (ms2). Se kommentar till föregående dikt.

Versen är jambisk-anapestisk med taktscemat 5-2-5-2-3-3-6-1-1 och rimflätningen aBaBcccBB.

Punktcommentar

5 rar – här: behaglig, älsklig.

Manuskriptvarians

titel ms1: *II. Aprillnarr.*
efter titeln ms2: (*för Collan*)

- 2 tro ms1: *tros*
- 9 tro ms1: *ro*
- 14 inte ms1, ms2: *icke*
- 16 ej är af sten ms1: *ej är sten*
- 23 Ty ms1: *Och*
- 25 inte ms1: *icke*
- 27 på rutan ms1: *är utan.*
- 29 emot ms1, ms2: *der för*
- 36 ms1: [saknas]

ROSE-MARIE (s. 156 f.)

Ett manuskript är känt, daterat 2 April [1864].

I *Självbiografiska anteckningar* uppger Topelius att Karl Collan kom till honom med ett litet notblad »komponerat på Wiens vallar»: »jag skrev orden, och därav blev *Rose Marie*, välbekant i Sverige och Finland» (1922, s. 268). – Se kommentar till »Mitt hjertas kung», s. 469.

Versen är jambisk med korjambisk inledning i början av varje rad, taktscemat 6-6-3-3-6-3-3-6 och rimflätningen aabbccc.

Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 268

Manuskriptvarians

- 1 sjöng den vackra ms: *gick den glada*
- 2 Kom till den klara bäck ms: *Sjöng för en källas sjöng och*
- 6-7 ms: *Hvarför i täckt behag / Grönskar min skog i dag?*

- 10 glad **ms**: lätt
 11 strand **ms**: rand
 12 Svalka **ms**: Doppa
 efter 21 **ms**: [dateringen 2 April.]

Tryckvarians

- 10 lätt **S1870**, **S1876**: glad
 11 strand, **H1880**: rand,

EN GLAD VISA (s. 157 f.)

Tre manuskript är kända: ms1 är daterat 7 Okt. 63, de två övriga 8 Okt. 63. Dikten utkom som separattyck 1869 och trycktes i *Folkvännen* 27/11 1878. Se kommentar till »Mitt hjertas kung», s. 469. »En glad visa» var avsedd att tonsättas av Ernst Fabritius (ms3).

Versen är jambisk-anapestisk med taktsschemat 4-3-4-3-5-5-2-2-3 och rimflätningen aBaBccddB.

Punktkommentar

- 11 *sipp* – här: nätt, sirlig.

Manuskriptvarians

- titel **ms1**, **ms2**: *Visa*.
 1-2 **ms1**: *Och vill du veta, skön Anne-Marie, / Hur Pelle Mattsson är trogen*
 7-9 **ms1**: *Som gossars tro / Så är det, jo! / Nej, tro på dem, det må trollen.*
 10-13 **ms1**: *Och vill du veta, min raska Pehr,*
Hur Ann-Mari
Så håll mot solen en spegel der
Och fånga på väggen
 16-18 **ms1**: *Afflickors tro, / Så är det, jo, / Och du kan ta dig om skägget.*
 25-27 **ms1**: *Med / Så är det, jo, / Och så är vi*
ms2: *Så blir det slut / Med gnabb och prut / Och så kan visan nu sluta.*

DET VET INGEN (s. 158 f.)

Två manuskript är kända: ms1 är daterat 30/12 65 och ms2 1 Jan. 1866. Dikten är tillägnad *Värföreningen*: körens medlemmar nämns i ms1 (se inledn. s. XLVI, not 5). I ms2 föregås dikten av 1. *Konvaljerna* (ej tryckt). Se komm. till »Mitt hjertas kung», s. 469.

Versen är jambisk-anapestisk med taktsschemat 4-1-4-1-2-2-2-2-2-2-2-2-2-2-2-2-2-2-2-2 och rimflätningen aBaBccDDEFEGgHHggHH.

Punktkommentar

- 27 *riskor* – lövruskor; textstället anförs som exempel i SAOB.

Manuskriptvarians

före titeln **ms1:** Visa för Våröreningen. 30/12 65.

Therese Vår. Fanny Fröjd. Ellen Klarhet. Ada Minne. Augusta Sång. Inna Lif. Aina Hjerta.

Der stodo rosor i grönan dal
Bakom bäcken.
Och aftonvinden han for så sval,
Öfver häcken.
De visste alla hvad
Den gröna dalen sad,
Uti

titel **ms1:** Våröreningen. ms2: 2. Det vet ingen.

7–19 **ms1:** Och såg

rosenröda
Och såg dem niga
Så innerliga
Och såg dem gunga
Så
Då bröt han vingen
Då
Och sade så –
Men det vet ingen.

8 gladeliga **ms2:** innerliga

20 tärnor en morgonqvist **ms1, ms2:** siskor i löf och blad

22 ung Amor med argan list **ms1:** en gosse så ung och glad **ms2:** ung Amor så lätt och glad

26–38 **ms1:** Och såg dem / I löf och toppar / Och hörde

30 **ms2:** I aftonglittret

Tryckvarians

8 gladeliga S1870, S1876: innerliga

ROMANS (s. 159)

Inget manuskript är känt.

Dikten var ursprungligen avsedd att, på melodin »Sommarens sista ros», sjungas av Stina i *Ett skärgårdsäfventyr* (1858; början av andra akten). När Topelius sammanställde sviten Norden för kompositören J. A. Josephson fogade han dikten till »Värlluft» (s. 132). Vasenius noterar att stämningen påminner om »På Roines strand» (s. 141; Vasenius V, s. 110).

Versen är fyrtaktig och trokeisk med balladrim (XaXaXbXb, förutom första strofen AbAbXcXc).

Vasenius V, s. 110

DRÖMMEN OM SÄLLHET (s. 160)

Två manuskript är kända, bägge daterade den 15 oktober 1865.

Dikten är skriven till Franz Schuberts kända melodi (D957 nr 4) som komponerades till Ludwig Rellstabs dikt »Ständchen» (1802; »Leise flehen meine Lieder»). I båda dikterna riktar sig jaget med vemod och längtan till en älskad.

Versen är trokeisk med taktschemat 4-3-4-3-4-3-4-3 och rimflätningen AbAbCdCd. Dikten avslutas med en halv strof vilket motsvarar antalet verser i Schuberts sång, där jämna verser upprepas.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 213 f.; Granér, *Zachris Topelius kärlekslyrik* 1946, s. 129 f.; Törnudd, *Flickan från Kahra* 1948, s. 218 f.

Manuskriptvarians

titel **ms1:** *Rêve de Bonheur.*

efter titeln **ms1:** (*F. Schuberts Ständchen*)

5 Se, vi bo **ms1:** *bo*

efter 8 **ms1:** *Der så bygga vi vår hydda*

*Vid kastanjens sus,
Alla sorger äro flydda,
Och vi bo i ljus*

14 men **ms1:** *och*

17-20 **ms1:** *Okänd, och*

*Stum
Bubbla som jag ej kan icke mäta,
Uppå lifvets ström
Men jag dig ej förgäta,
O min ungdomsdröm!*

GOSSEN VID TJÄRDALEN (s. 161 f.)

Ett odaterat manuskript är känt.

Dikten erinrar om balladen »Erlkönig» (1782) av Goethe, tonsatt av Franz Schubert, och E. G. Geijers »Den lille kolargossen» (1814).

Versen är jambisk-anapestisk med taktschemat 4-3-4-4-3-2-2-2-2-2 och rimflätningen aBaaBCdCdee.

Punktcommentar

17-18 *Och månen hängde / På granens gren*, – Samma bild i »Vinterqväll», s. 284, vers 5. Topelius uppgjer att bilden är hämtad från »den finska runan» (HT 6/10 1858).

Manuskriptvarians

titel **ms:** I. / *Vid tjärdaLEN.*

3-4 **ms:** *Då sad' han: gosse, lägg det på sinn,
På mossan somnar en stund jag in,*

- 6–10 **ms:** *Ja, ja, sof roligt / Och lita på mig,*
12–22 **ms:** *Han sof, och dalen han rykte godt*
Och tjäran droppade sakta
Och
23–35 **ms:** *Jag såg och såg mot den mörka mon*
Då rördes furorna
Der kom en flicka

Tryckvarians

- titel Gossen vid tjärdalen. **S1870, S1876:** Vid tjärdalen.
26 En vit, en leende **S1870, S1876:** En hvitklädd, leende
45 Just när **S1870, S1876:** Men bäst
51–53 **S1870, S1876:** Men med sitt sus / Belog och brydde / Mig forsens brus:
52 **H1880:** Mig svek och brydde

EN MODERS DRÖM (s. 162 ff.)

Ett manuskript är känt, med två dateringar: *Majniemi i Sept.* och *Hfors 6 Nov.*

Den unga, drömmande modern är Kristina av Holstein-Gottorp (vers 58–59), gift med Karl XI och mor till Gustaf II Adolf som stupade under slaget vid Lützen den 6 november 1632 (jfr vers 29–40). Av ms framgår att dikten var avsedd att tonsättas av den svenske kompositören Adolf Fredrik Lindblad.

Versen är jambisk med ett prosastycke. Stroferna 5, 6, 8 och 10 är orimmade och har taktshemat 4–4–3–4, de övriga är tretaktiga (sista strofen 3–3–3–2) med balladrim aXax.

Punktcommentar

- 41 *Salige äro de, [...] himmelriket till.* – Matt. 5:10: »Saliga äro de som lida förföljelse för rättfärdighets skull, ty dem hör himmelriket till.»

Manuskriptvarians

- titel **ms:** *Vid en vagga.*
efter titeln **ms:** (för A. F. Lindblad)
5–8 **ms:** *Ej fanns i denna verld*
En fröjd mer ljuf och ren,
Än hennes
När hon
12 **ms:** *Som*
13–40 **ms:** *Och uret knäpper tyst –*
Och modrens visa tystnar
Och sjöng allt saktare,
Så slumrade hon sjelf –

Då gömde solen sig i moln –
En skugga,
och ifrån molnets
Steg ned en dunkel dröm.

En åska öfver fältet går –
Och blixtn på blixtn ur röken ljungar –
En tallös, en fientlig här
Har brutit uti landet in –

Och man vid man en skara ynglingar
För landet strider. – Blod besköljer fälten –
De strida, falla, segra dock till slut –
Den tappreste bland tappre var dock en
Med ljusa lockar –
Odödlig ära –
Men blodig panna –
Jubla och gråt,
O modershjerta!
Det är din son! Det är ditt hjertas barn!

41–56 **ms:** Den unga modren skrämnd
Ur lätta slummern spritter –
Der sofver liten pilt
Med röd och blommig kind.

Hon lutar ömt sig ned,
Hon kysser under tårar
Sin älsklings ljusa lock,
Sin framtidshjertes kind.

Och solen åter ler
Så sommarvarm på rutan,
Den lille pilten ser
Med ljufva ögon upp ...

Tryckvarians

- 12 moderns **S1870, S1876:** modrens
- 47 modern **S1870, S1876:** modren
- 60 utaf **H1880:** af
- 62 – Gustaf Adolf. **S1870:** Han Gustaf Adolf är.

VAGGVISA (s. 164 f.)

Ett manuskript är känt, daterat *Palmsöndag 1865*.

Dikten är en pendang till föregående vaggvisa. – Versen är trokeisk med taktschemat 4-4-4-4-2-2-4-4-4 och rimflätningen AABbccDD.

Manuskriptvarians

titel **ms:** Den unga modren i torpet.

JULVISA (s. 165 f.)

Två manuskript är kända: ett daterat 20 Dec., det andra odaterat (Bonniers arkiv). En tidig version av dikten med titeln »Julpsalm» publicerades i HT 23/12 1843 och i *Ljungblommor* I 1845 (ZTS I, s. 24 f.). Den ingår inte i de senare upplagorna men i reviderad version med titeln »Julvisa» i *Nya Blad* 1870. Topelius omarbetade den ytterligare i de följande upplagorna (1876, 1880). Se variantförteckning nedan, samt kommentar i ZTS I, s. 331.

I *Ljung* (1889) ingår Topelius mera kända »Julvisa» (1888) med de inledande orden »Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt» (s. 313 f.).

Punktkommentar

33 *oljeqvist* – kvist från olivträdet.

Manuskriptvarians

titel Julvisa. **ms:** *Julafton*

21 frusna **ms:** *lugna*

22 fylld **ms:** *lagd*

Tryckvarians

Dikten placerad efter »Novembervisa» i Stockholmsupplagorna (1870, 1876).

titel **HT, Ljbl:** Julpsalm. **H1880:** Juleljus.

1 vindens sus **HT, Ljbl:** vindens brus **H1880:** stormens brus

4 Och rike mans **HT, Ljbl, H1880:** Den rikes

7–36 **H1880:** I dödens skugga, der än vi bo,

Vi blinda och sorgsna alla,

Hvar är den stråle af hopp och tro,

Som i vår natt skall falla?

Mitt barn, haf ro!

Gud skall den ur skuggan kalla.

Han rinner upp som en stjärna blid

Ur syndens mörker och fara;

Han skall oss lysa till evig tid,

Och han skall allt förklara.

Mitt barn, haf frid!

Han skall vår ledare vara.

Ty Jesus Christus är verdens ljus,

Och si, nu är han oss gifven!

I natt han föddes i storm och brus

Så arm och öfvergifven;

Men sällt det hus,

Hvars julegäst han är blifven!

Så tänd ditt ljus uti julenatt

Och sjung din skönaste visa!

- Gud gif' han vore vår högsta skatt,
 Han, som all sorg kan lisa.
 Mitt barn, var glädt,
 Och glöm ej att Herren prisa!
- 8 blinde och sorgsne **HT, Ljbl**: blinda och sorgsna
 11 **HT**: Hvar ljusnar då **Ljbl**: Hvar ljusna må
 12 **HT, Ljbl**: Den nattliga himmel kalla?
 13 stråla **HT, Ljbl**: skåda
 18 **HT, Ljbl**: Du enda ljus, som oss leder!
- 19–24 **HT, Ljbl**: Snöflingan derute frusen far,
 Kring backarna vinden skenar;
 Månn' sparfven varmt uti boet har, [**Ljbl**: sparven]
 Och skatan i björkens grenar?
 Små fågelpar,
 Hur väl jag er alla menar
- 19–24 **S1876**: [saknas]
 22 fylld **S1870**: lagd
 26 **HT, Ljbl**: Och ljusen skina så klara;
 30 leende **HT, Ljbl**: gladaste
 34 Omskygge **S1876**: Omskyggen
- 31–36 **HT, Ljbl**: Guds mörker ljusnar i klarhet då,
 Guds ovän ej får oss fresta, [**Ljbl**: fresta;]
 De heliga englar med ögon blå
 I arma hyddan gästa;
 Det är ändå
 Af alla jular den bästa.

NOVEMBERVISA (s. 166 f.)

Ett utkast och en renskrift är kända, renskriften (ms2) är daterad 15 Nov. 1869. Av bägge framgår att dikten är skriven för Ida Lindström (d. 1920). I ett brev till Topelius framför Lindström sin önskan om att få de verser hon säger sig ha fått löfte om. Hon talar också om sitt förestående giftermål med Waldemar Lönnbeck (1854–1914) – tills vidare hade det skjutits upp eftersom han begivit sig till sjöss (NB 244.35).

Versen är jambisk-anapestisk med taktscemat 4–3–4–3– 4–4–4–3 och rimflätningen ababccdd.

Manuskriptvarians

- titel **ms1, ms2**: *Ida Lindströms Minnesbok.*
 före 1 **ms**: *Hvar fick du, min fågel, de luftiga vingar,
 Hvem lärde dig flyga mot himmelens höjd?
 Hvar fick du den ton, som i luften förklingar,
 Hvem lärde dig sjunga din sorg och din fröjd?
 – Min fader i himlen
 Hvem gaf dig,*

De
Hvem lärde dig din friska,
Din morgonklara drill
Min Fader uti himmelen
Han gaf
Min

- 4 och öde **ms1**, **ms2**: *holmar och*
6 fågning **ms1**: *klarhet*
10 menskobarm **ms1**: *menskobarn*
11 fryser en **ms1**: *kommer*
12–13 **ms1**: *Och fryser dess bölja / Sof godt, från oro, mörker och strid*
ms2: *Och fryser dess bölja varm; / Sof godt från oro, tvekan och strid,*
efter 14 **ms1**: *till klarhet,*

GÅTOR (s. 167)

Inget manuskript är känt. Första strofen är en omskrivning av den inledande strofen i »Aminas sång till Maria» (1841), publicerad i *Ljungblommor I* (1845), se punktcommentar nedan, samt kommentar ZTS I, s. 332 f.

Enckell drar en parallell till »Aftonstjernen» (s. 120 ff.) från samma år och konstaterar att båda beskriver den harmoni och upplevelse av gudomlig närvaro som endast barnet kan erfara (1970, s. 248 ff.).

Versen är jambisk med taktschemat 5–5–5–5–5–3–2–6 och rimflätningen AbA-BCCXdd.

Punktcommentarer

- 1–9 *Vet du den bok, [...] sitt ljusbegrönta namn?* – Jfr första strofen i »Aminas sång till Maria» (ZTS I, s. 25):

Jag vet en bok, der hvarje sida prälar
I evig glans, af inga sekler tård;
Der hvarje rad lik silfver återstrålar
Och hvarje bokstaf är för sig en verld.
Der bladdrar ingen hand i blåa bladen,
Men uppenbara stå dock alla orden
Och läslig är den silfverblanka raden,
Fast ingen skrift den liknar uppå jorden.

- 14 *Hvi – varför.*

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 249 f.

Tryckvarians

- 10 ögats **S1870**, **S1876**: *synens*

CHORAL AF SEB. BACH (s. 168)

Tre manuskript är kända, de två första daterade 30 Okt. 64.

Möjligen avser Topelius här J. S. Bachs Cantata nr 147 (»Jesus bleibet meine Freude«). Versen är fyrtaktig och trokeisk med rimflätningen AbAbccdd.

Manuskriptvarians

- titel **ms1, ms2:** *Koral af Sebastian Bach.* **ms3:** *Choral af Sebastian Bach.*
- 1 Vilse **ms1:** *Sorgsna*
- 6 *Qvida* **ms1, ms2, ms3:** *Frysa*
- 7–8 **ms2:** *Men der Herrens klarhet ler, / Gråter ingen smärta mer.*
- 10–12 **ms1, ms2, ms3:** *Herre, när skall dagen gry?*
Herre, för ditt ljus, det rika,
När skall dödens dimma fly?
- 13 blomstra **ms1, ms3:** *blomma*
- 15–16 **ms1:** *Herre, vänd min väg till dig!*
Gif mig
Herre, lys min mörka stig!
Herre, vänd min väg till dig!
Då skall öknen blomma grön,
Evig frid skall bli min lön
ms3: *Herre, vänd min väg till dig! / Gif mig ro evinnerlig!*
- 16 Vänd, o vänd **ms2:** *Herre, vänd*

NY KRIGSSÅNG (s. 168 ff.)

Inget manuskript är känt.

Versen är jambisk med taktschemat 4–3–4–3–2–2–4–2–2–4 och rimflätningen aBaBccddcd.

Punktkommentarer

- 30 *Står Michael på drakens bröst.* – Enligt Uppenbarelseboken (12:7 ff.) segrade ärkeängeln Mikael över djävulen i en drakes skepnad.
- 43 *arlaregnet* – morgonregnet (gammatestamentligt ursprung).

Tryckvarians

- 58–59 **S1876:** *I stoftets verd / Med draget svärd*

SAMMA ÖDE (s. 171)

Ett förarbete är känt, daterat 1869. Dikten ingår inte i de första upplagorna av *Nya blad*, endast i Helsingforsupplagan 1880, där placerad efter »Tidigt bruten» (s. 50).

Dikten är tillägnad Ulrika Karolina (Ulla) von Bonsdorff (f. ca 1834), dotter till förläggaren G. O. Wasenius och gift med Hjalmar Erik Gabriel von Bonsdorff. Titeln refererar till den föregående »Tidigt bruten», tillägnad Selma Etholén. Ulla Wasenius medverkade tillsammans med Selma Etholén i uppsättningen av *Kung Carls jagt* 1852 som bondflickor (se även komm. s. 395).

Versen är fyrtaktig, jambisk-trokeisk och parrimad AAbb.

Vasenius V, s. 103

Manuskriptvarians

Ms i sin helhet:

Minne af Ulla W.

*En afton stod du vid Selmas sida;
Hur bådas ögon då glänste blida!
Och öfver läpparnas löje sprang
En ton af renaste silfverklang.*

*Den, som då lyssnat på eder båda,
Skall aldrig mera i lifvet skåda
Ett sådant leende gratiepar ...
Och båda vissnat i ungdomsdar!*

L J U N G

LJUNG (s. 175)

Inget manuskript är känt.

Liksom i titeldikterna i *Ljungblommor* och *Nya blad* introducerar Topelius här sitt ärende och sina dikter och ger dem en motivisk ram som anknuter till de tidigare samlingarna (se s. 3 f.).

Den treradiga strofen (terzin) har runometerns trokeiska vers, med rimmet AXA.

Punktkommentarer

1 *sprungen* – brusten.

7–9 *Mycket regn [...] få aldrig knoppar*. – Liksom i *Kalevala* skildras det abstrakta (tidens gång) i bilder och i form av parallellismer.

19–21 *Tag dem, du, den fordom unga, [...] hört vårens Sylvia sjunga!* – Strofen vänder sig till läsarna av Topelius första diktsamlingar där Sylvias visor ingår (*Ljungblommor*, ZTS I, s. 200–219, 261–264).

I.

FÄDERNESLANDET.

ALEXANDER II (s. 176 f.)

Ett odaterat manuskript är känt. I originalupplagan har dikten markerats som tidigare tryckt. Detta tryck har inte identifierats.

Dikten tillkom efter att den ryske tsaren Alexander II (1818–1881) hade mördats i en bombattack i S:t Petersburg den 13 mars 1881. Landssorg utlystes. Under Alexander II:s regeringstid hade stora framsteg gjorts på en rad områden i Finland och kejsaren var uppskattad och respekterad. En minnesfest hölls i universitetets solennitetssal den 29 april 1881.

Topelius kände en frändskap med Alexander II eftersom de var födda samma år och han kom att spela en viktig roll för kulturen i Finland kring kejsaren. Till avtäckningen av Alexandersstatyn 1894 författade Topelius en minnesskrift; den översattes till finska av Juhani Aho och fick stor spridning på båda språken. I den citeras diktens första strof (vers 1–4.) och Topelius fortsätter: »Folken glömma, när de bedöma sina regenter, att desse äro bundne af helt andra band, än den enskilde medborgaren. Regenten öfver ett stort rike som Ryssland, kan icke afbryta dess historiska tradition, sådan denna under sekler har utbildat sig på grund af politiska öden, geografiskt läge, folkegendomlighet och kulturförhållanden. [...] Vill han förändra riktningen, är detta åter ett verk för sekler, hvars frukt han icke får själf upplefva.» (jfr vers 22–24.)

Strofen är salfisk, samma strofform som i Horatius ode »Integer vitæ scelerisque purus» (ren i vandel och fri från brott) som ofta sjöngs på begravningar till F. F. Flemings

melodi. Topelius använde strofen i studentsånger till minne av Fredrik Cygnæus (s. 225) och Johan Jacob Nervander (ZTS I, s. 230).

Finlands Allmänna Tidning 14/3 1881; Klinge, *Finlands historia* 3 1996 och *Idyll och hot* 2000, s. 8; Topelius, *Kejsaren, storfursten Alexander II:s minne den 29 april 1894* (56 s.); Vasenius III, s. 44; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 401

Manuskriptvariants

- 5 majregn **ms:** *vårregn*
19 otack **ms:** *illdåd*
27 Vajar **ms:** *Gungar*
31 ej förvittrar, **ms:** *aldrig vittrar,*

NIKOLAI ALEXANDROVITSCH (s. 177–183)

Två odaterade manuskript är kända. Dikten publicerades i minnesskriften *Vid Kejsarliga Alexanders Universitetets sorgfest den 24 maj 1865, med anledning af dess Höge Kanslers hans Kejsarliga Höghet Thronföljaren, Cesarevitsch och Storfursten Nikolai Alexandrovitsch's dödliga frånfälle.*

Storfursten Nikolaj Alexandrovitj (f. 1843) var son till Alexander II och tronföljare. Han förlovade sig med den danska prinsessan Dagmar 1864. På grund av allvarliga hälso-
problem ordinerades han en vistelse i Nice där han dog i lungtuberkulos den 24 april 1865.

En minnesfest hölls i solennitetssalen den 24 maj; Nikolaj Alexandrovitj var kansler för Kejsarliga Alexandersuniversitetet i Helsingfors 1855–1865. Topelius uppläste dikten som »utmärkt genom många poetiska skönheter, tolkade universitetets och landets smärta vid den unge furstens död» (FAT 26/5 1865).

I augusti 1889, när sättningen av *Nya blad* pågick i Stockholm, bad Topelius förläggaren Albert Bonnier att »stryka ett utdömdt stycke (man stryker aldrig för mycket)». Han avsåg de sex sista stroforna i »Nikolai Alexandrovitsch»: »Det vore temligen taktlöst att nu införa dessa verser från 1865, hvilka dock på sin tid förskaffade mig ett egenhändigt älskvärdt bref af vår nuvarande kejsarinna.» (ZT-AB 10/8 1889; se variantförteckningen). Dikten hade då överlämnats till prinsessan Dagmar av universitetets representant Fredrik Cygnæus, som återvände med ett tackkort (NB 244.14). Orsaken till att Topelius valde att lämna bort den sista delen var att prinsessan 1865 hade gift sig med Nikolajs bror Alexander, den nye tronföljaren.

Dikten är skriven på blankvers.

Punktkommentarer

- titel *kanslers* – Kanslern är i Finland högsta styresman för universitetet; efter anslutningen till Ryssland innehades befattningen fram till 1894 enligt kontinental tradition av någon från kungahuset.
- före 1 »*Requiem æternam dona eis, Domine, / et lux perpetua luceat eis!*» – (lat.) Giv dem evig vila, Herre, och låt ditt eviga ljus lysa över dem. – Innan Topelius deklamerade dikten framfördes »*Requiem æternam*» ur Luigi Cherubinis dödsmässa under ledning av Fredrik Pacius (jfr vers 1–9).

- 19 *cypress* – symbol för hoppet om evigt liv.
- 37–38 *Finlands förste Alexander [...] värfsin broder*, – Alexander I, kejsare av Ryssland 1801–1825 och storfurste över Finland från 1809. Han utnämnde brodern Nikolaj till kansler för universitetet i Helsingfors 1816.
- 41 *Peters krona* – Peter den stores krona; det ryska riket.
- 42–45 *Nikolai [...] nämnde, högsint, arfvingen till riket*, – Nikolaj I, rysk tsar och storfurste över Finland 1825–1855, utnämnde sonen Alexander till kansler 1826.
- 48–49 *I tjugunio år bar Alexander, [...] kulturens fana* – Alexander II var som tronföljare kansler för universitetet 1826–1855.
- 50 *lågorna af Åbo* – branden som ödelade Åbo den 27 september 1827.
- 102–104 *Att jernfäst Lincoln, [...] Var fallen, segrande, för nidingshand*; – USA:s president Abraham Lincoln (f. 1809) motarbetade en splittring av unionen. Sydstaterna hade nyss kapitulerat när han mördades i Washington av John Wilkes Booth den 14 april 1865.
- 105 *Savoyens dalar* – Savoien: historisk region i västra alperna, tillföll Frankrike 1860 tillika med Nice.
- 106 *gnistans vingar* – telegrafan.
- 107 *Befriarn* – Alexander upphävde livegenskapen 1861.
- 134 *Nova Zemlas* – Novaja Zemlja: den ögrupp som skiljer Barents hav från Karahavet.
- 136 *Altai* – Altaj: bergskedjan i gränsområdet mellan Ryssland, Kina och Mongoliet.
- 145 *Brahma* – skapargud i det indiska panteon.
- 145 *Num* – (el. Tum) skapargud hos egyptierna.
- 146 *ostjakens* – ostjaker: äldre benämning på chanter, ett ugriskt folk i västra Sibirien.
- 146 *Seid* – sejd, här: trolldom.
- 176–193 *Det berättas [...] som ej vissnar mer*. – I *Kalevala* berättas att Lemminkäinens moder sände ett bi för att hämta livgivande honung till sin döde son. Biet fann den läkande salvan bortom stjärnorna i Jumalas himmel (»Femtonde sången», 1999, s. 113–116).

Finlands Allmänna Tidning 26/5 1865; *Kalevala* 1999, s. 113–116; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, 377 f.; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 316

Manuskriptvarians

- titel **ms1, ms2:** *Den 24 Maj 1865.*
- efter titeln (*Vid det [...] kanslers död.*) **ms1, ms2:** [saknas]
- 7 stundens villor, stundens **ms1:** *dagens villor, dagens*
- 43 landet, **ms1:** *land,*
- 49–50 **ms1:** *Kulturens fana, frälst ur lågorna*
- 53 **ms1, ms2:** *Som manligt, kejsarligt han hållit sen.*
- 62 hans thron, hans hjerta närmast, **ms1, ms2:** *hans hjerta närmast, den*
- 64–65 **ms1:** *Det är ett arf, som icke skall förgätas,*
Så länge dessa salar berga än
- 66 lif. **ms1:** *ljus.*
- 68–98 **ms1:** *Den tredje Kanslern, – ack, han rycktes bort,*

- Liksom den gyllne morgonskyn, af hvilken
Ett land, som törstar, väntat sommarregn!*
- 74 brott. **ms2**: skuld.
- efter 80 **ms2**: *Han skulle ha sett dessa skördar mogna
I folkens hjertan till välsignelse.*
- 84 för att den en **ms2**: för det att den ej
- 87–88 **ms2**: *Till efterverlden, och hans namn omsider
Det hade blifvit stort för alla tider.*
- 102 Att jernfast Lincoln, han, **ms1**, **ms2**: *Att mannen utaf jern,*
- 104 **ms1**, **ms2**: *Föll midti segern för en nidings hand;*
- 107 man, **ms1**: *örn,*
- 108 kedjor **ms1**: *bojor*
- 109 förkrossad **ms1**: *i tårar*
- 112 mäktigast af alla, **ms1**: *mäktigare än dessa,*
- 114 mot **ms1**, **ms2**: *till*
- 125–127 **ms1**: *Och vidare flög detta sorgens bud
Med klockors klang allt längre österut,*
- 131 **ms1**, **ms2**: *Ej förr än hvarje muskel utaf lifvet*
- 135 glöder **ms1**, **ms2**: *mognar*
- 142 ej sed, ej tro **ms1**: *ej tro, ej sed,*
- 149 thronen **ms1**: *höjden*
- 160–163 **ms1**: *Och vant att i sin hydda fråga hjertligt
Hvar resande: Går det vår gode furste väl?
– Och hör, då svara klockorna i tornet
Kyrkklockorna: Vår kejsare har sorg!*
- 164 **ms2**: *den himmelska,
Och det bedröfvar detta trogna folk
Det vet hvad Sorgen är,*
- 168–169 **ms2**: *– Vi känna henne väl Hon var den amma,
Som bar till dopet detta finska folk,*
- 169 Som närde vid sin barm vårt **ms1**: *Som bar till dopet detta*
- 172 därför nu, **ms1**, **ms2**: *derföre,*
- 175 törhända **ms1**, **ms2**: *kanhända*
- 195–196 **ms1**: *Så har vårt folk förstått den gamla sagan
Om dem som gråta vid en älskad graf.
Här, också här, är det en ädel yngling,
Uti sin blomningstimma vissnad bort.*
- 197 stränderna af **ms1**: *stranden utaf*
- 198–199 **ms1**: *Står sörjande ett ädelt furstepar,
En bleknad brud, en tårögd syskonring,*
- 201 detta hjertats **ms1**: *deras hjertans*
- 204 bringa **ms1**, **ms2**: *gjuta*
- 205 ned i **ms1**, **ms2**: *uti*
- 208–213 **ms1**: *Och ingen smärta skall fördunkla mer
Den milda glansen utaf dessa ögon,
Den rena skönheten af dessa drag.*
- efter 215 **ms2**: [åtta strofer motsvarande minnesskriftens avslutande del, se Tryckvarians]

Tryckvarians

[titel] 1865: Minnesord, uttalade af Z. Topelius, professor i finsk, rysk och nordisk historia.
62 1865: Och den, som stod hans hjerta närmast, den
76 andra 1865: många
84 för att den ej det fattar, 1865: för det att den ej fattar,
102 jernfast Lincoln, han, 1865: mannen utaf jern,
131 1865: Ej förr, än hvarje muskel utaf lifvet
172 därför nu, 1865: derföre,
175 törhända 1865: kanhända
197 stränderna af 1865: stranden utaf
199 blomningstimme 1865: blomningstimma
efter 215 1865: Der speglar sig i Sundets famn
Det gröna, glada Köpenhamn.
Så fridfull står dess kungaborg,
Som hade aldrig nöd och sorg
Fördunklat der en vår i glans
Och höljt i flor en myrtenkrans.
Men vissnad är i vårens dar
Den krans Prinsessan Dagmar bar.

När Danmarks rike hade höst
Och det var natt i hvarje bröst,
Då hade Dagmar sol och vår,
Då knöt hon myrten i sitt hår,
Då glänste hennes blick så huld,
Långt mer än kejsarkronors guld
Och throners prakt; ty hennes var
Den skönsta yngling jorden bar.

Nu är det vår kring Sundets våg,
Nu ljusnar åter Danmarks håg;
Nu sjunger lärkans glada röst,
Men nu har Dagmars hjerta höst.
Som morgonskyn, när i en tår
Han droppat ned på jordens vår,
Så svann han hän, som molnet far,
Den skönsta yngling jorden bar.

Och när hvar bölja glittrar glad
I Bältens friska morgonbad,
Då frustar der, kanske i dag,
En ångare med tunga slag.
Hans kejsrerliga vimpel är
Till hälften hissad blott. Han bär
På lifvets fråga dödens svar:
Den skönsta yngling jorden bar.

Vår, ungdom, skönhet, kärlek, allt
Hvad lifvets ljusaste gestalt
Har ömt och tjusfullt, – skänk en tår
Åt Dagmar då; hon det förstår!
Men skänk ej blott din smärtas gård,
Ty hon är lycklig, afundsvärd:
Hon älskat, som hon älskad var,
Den skönsta yngling jorden bar.

Prinsessa, nyss i hoppet vår!
Det första helsningsord, som går
Att klappa på din kungaborg
Från Finlands strand är klädt i sorg.
Men hvart din väg i lifvet för,
Med hjertats rätt Du oss tillhör,
Ty Du, som vi, dock älskat har
Den skönsta yngling jorden bar.

STUDENTHUSET I HELSINGFORS (s. 183 ff.)

Ett manuskript är känt. Stroferna publicerades som separatträck och avtrycktes i *Hufvudstadsbladet* och *Helsingfors Dagblad*.

Invigningen av det nya studenthuset, ritat av Hampus Dalström (1829–1882), ägde rum den 26 november 1870; samma datum 1722 hade universitetet öppnats i Åbo efter stora ofreden. Topelius stod för texten till musikinslagen: en översättning av ett stycke ur Haydns »Skapelsen» (se eZTS), fyra strofer tonsatta av L. Spohr och fyra tonsatta av Fredrik Pacius liksom det sista sånginslaget, finalen ur *Kung Carls jakt* (1852). Professor Otto Donner höll festtalet. Topelius anför i *Finlands krönika* kritiska synpunkter på byggnaden och skildrar festen något avmätt. Han uppger att dirigenten Pacius blev så »utom sig» när basen föll in för tidigt i den av Spohr tonsatta sången att han inställde de följande för kvällen komponerade körinslagen, som istället framfördes vid en konsert på festens tredje dag (2004, s. 233). Ida Basilier sjöng kantatens sopransolo (1922, s. 263).

Första strofen har jambisk vers med taktaschemat 2–3–2–3–3–3–3 och rimflätningen XaXaBcBc, andra strofen har orimmad jambisk vers med taktaschemat 4–5–3–3, tredje och fjärde strofen har tretaktig vers med en korjamb och en anapest per rad samt korsrim AbAb, strof 5–8 har jambisk-anapestisk vers med taktaschemat 4–3–4–3 och korsrim aBaB och strof 9–10 har fyrtaktig jambisk-anapestisk och parrimad vers, aabbcddd.

Punktcommentar

50 *skygd* – hägn.

Hufvudstadsbladet 27/11 1870; *Finlands Allmänna Tidning* 28/11 1870; Knapas, »Nybyggnaderna och universitetsmiljön», 1989, s. 757 f.; Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 263 f.; *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 233 f.

Manuskriptvarians

- titel **ms:** *Ur Zemire och Azor / af / L. Spohr.*
 4 Af **ms:** *I*
 efter 8 **ms:** *Ungt blod! / Ungt mod!*
 före 9 (af studenter) **ms:** [saknas]
 9 **ms:** *Haf tack, haf tack, du blyga tärna!*
 före 13 Kör. **ms:** *Allegretto:*
 13–20 **ms:** [vers 17–20 står före vers 13–19]
 14 Lifvar **ms:** *Viger*
 före 21 **ms:** *Quartett af F. Pacius. / I. Sopraner och alter.*
 21 dal, **ms:** *bygd,*
 23 sal, **ms:** *skygd,*

Tryckvarians

Separattrycket (s1865) har rubriken »Ord till musiken / vid / Studenthusets invigning / i / Helsingfors / den 26 November 1870.» Därefter följer Topelius översättning, »I. Ur Oratorium 'Skapelsen', af Haydn. Texten fritt öfversatt.», och Topelius dikt; vers 1–20 med undertiteln »II. Musik af L. Spohr.» och vers 21–52 med undertiteln »III. Musik af F. Pacius.».

- före 9 (af studenter) **s1865:** [saknas]
 före 21 (Tärnor.) **s1865:** Sopran och alt.
 före 25 (Studenter.) **s1865:** Tenor och bas.
 före 29 (Tärnor.) **s1865:** Tillsamman.
 före 33 (Studenter.) **s1865:** [saknas]
 före 37 HELA KÖREN. (Finalen ur Kung Carls jagt.) **s1865:** Chör.

EKENÄS SEMINARIUM FÖR FOLKSKOLANS LÄRARINNOR
 (s. 186 f.)

Två manuskriptutkast är kända. Dikten publicerades i *Helsingfors Dagblad* 16/10 1871.

Det svenskspråkiga seminariet för kvinnliga folkskollärare inrättades 1871 i Ekenäs och två år senare för manliga lärare i Nykarleby (se följande dikt). Finlands första folkskollärarseminarium som var tvåspråkigt hade grundats i Jyväskylä 1863 med folkskolepionjären Uno Cygnæus som t.f. direktor. Topelius uppger att det kvinnliga seminariet var Cygnæus älsklingsidé och helt och hållet hans verk: »Det har haft att kämpa mot stora fördomar, vrånga kritiker, men går dock fram genom sanningens oemotståndliga makt.» (2004, s. 252).

Vid invigningen den 12 oktober höll Cygnæus festtalet. Seminariets föreståndarinna Evelina af Enehjelm uppläste dikten av Topelius som inte var närvarande. »Då klappade många hjertan högre, och få voro de, i hvars ögon ej glänste en tår.» Första och fjärde strofen avsjöngs därefter till Karl Collans melodi »Savolaisen laulu» (»Mun muistuu mieleheni nyt») (HD 16/10 1871). – Berndt Nyberg, gift med Topelius dotter Aina, var lektor i matematik och naturkunnighet vid seminariet från hösten 1871.

Strofen är jambisk med taktschemat 4–3–4–4–3–4–4–3 och rimflätningen abaabccb.

Punktcommentar

- 24 *Ett land, ett folk, ett hopp!* – Jfr vers ur promotionsdikten från 1844, där Topelius agiterar för »Ett folk! ett land! ett språk! en sång och en visdom».

Helsingfors Dagblad 16/10 1871; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 252; Vase-nius 6, s. 167

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** *Vid invigningen af Ekenäs Seminarium. / d. 12 Okt. 1871.*
ms2: *Ekenäs.*
- 1–8 **ms1:** *Upp, fosterbygd! Upp, moder*
I dag har hon en gåfva fått,
I dag har ljusnat hennes lott,
Som förr var tung och arm.
I dag har Herrens nåd beskärt
Åt henne mycket godt och kärt
- 7 länge **ms2:** *hårtills*
- 9–40 **ms1:** [saknas]
- 14–16 **ms2:** *I dag sås ädla framtids frön*
Till många, många slägtens lön,
Och Herren vet för hvem.
- 18 **ms2:** *Du fagra [oläsligt] knopp,*
- 24 **ms2:** [saknas]
- 34 Han styrke **ms2:** *Om [otydligt]*
- 35 Han **ms2:** *Gud*

Tryckvarians

- titel **HD:** *Vid invigningen af Ekenäs folkklärarinne-seminarium den 12 Oktober 1871.*
- 14 framtid. Fröet när **HD:** *ädla framtidsfrön*
- 15 fjerran år, **HD:** *slägtens lön,*
- 16 **HD:** *Och Herren vet för hvem.*
- 18 vårens fagra **HD:** *fagra vårens*
- 35 Han **HD:** *Gud*

NYKARLEBY SEMINARIUM FÖR FOLKSKOLANS LÄRARE (s. 187–191)

Inget manuskript är känt. Dikten trycktes i *Österbotten* 6/9 1873 och i *Helsingfors Dagblad* 10/9 1873.

Två år efter att det svenskspråkiga seminariet för kvinnliga folkskollärare hade inrättats i Ekenäs (se föregående dikt) invigdes seminariet för manliga lärare i Nykarleby. Topelius hade varit engagerad i frågan och även önskat att hemgården Kuddnäs skulle tas i bruk för ändamålet, men vid avgörandet i senaten bestämdes att seminariet skulle byggas på Högbacka, på andra sidan Nykarleby älv (Nyberg 1949, s. 422).

Vid invigningen höll Uno Cygnæus festtal. Topelius verser, upplästa av lektor Viktor Heikel, uppges ha framkallat »djup rörelse ibland åhörarne» (Öb 6/9 1873).

Verserna i första delen är jambisk pentameter med korsrim, ABAB, verserna i andra delen är jambiska med taktscemat 4–4–3–4–4–4 och rimflätningen aaXbbb.

Punktkommentarer

- 3 *lian* – *lien*.
 25–29 *usla brunnar*, [...] *vägen, sanningen och lifvet*. [...] *Herre Krist skall växten gifva*,
 – Jfr Jes. 12:3, Joh. 14:6 samt 1 Kor. 3:6.
 92 *Den trefaldt fosterländska hamn* – de tre lärarseminarierna.
 98 *Päjäne* – äldre svensk namnvariant av Päijänne, insjö i Mellersta Finland.
 99 *Jyväskylästränder!* – Folkskollärarseminariet i Jyväskylä hade grundats 1863
 som ett tvåspråkigt seminarium.
 100–102 *unga systerbo*, [...] *På Eknäs' tallbetrönta mo!* – Folkskollärarseminariet för
 kvinnliga elever i Ekenäs.

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 422; Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 280,
 »Om ett Folkskoleseminarium i Österbotten», HT 10/5 1860; Vasenius VI, s. 175; Vest,
Zachris Topelius 1905, s. 371; *Österbotten* 6/9 1873

Tryckvarians

- titel **Öb**: Den 1 september 1873.
 1 Herrens **Öb**, **HD**: Herrans
 3 här i **Öb**, **HD**: uti
 6 sina **Öb**, **HD**: deras
 18 På **Öb**, **HD**: Från
 22 åkermännen **Öb**, **HD**: säningsmännen
 32 Gagnlösa **Öb**, **HD**: Liksom de
 36 led oss till ditt rike! **Öb**, **HD**: stöd oss för ditt rike!
 40 timme, **Öb**, **HD**: timma,
 80–84 **Öb**, **HD**: Till värf, som aldrig dagen såg,
 Ha ej förspillts i sanden,
 För det att de sitt mål ej sett,
 För det att ingen väg beredts,
 För det att ingen stöd dem gett!
 91 Fullbordadt **Öb**, **HD**: Fullbordad
 95 i **Öb**, **HD**: om

FRUNTIMMERSSKOLAN I HELSINGFORS (s. 191 ff.)

Inget manuskript är känt. Dikten utkom som separatträck (1870) och avtrycktes i *Helsingfors Dagblad* och *Hufvudstadsbladet*.

De första statliga flickskolorna i Finland grundades 1844, i Åbo och Helsingfors. Vid minnesfesten i fruntimmersskolan i Helsingfors den 24 november 1869 upplästes Topelius hälsningsdikt av läraren K. V. Bremer och en dikt tillägnad »de små eleverna» som beskriver 25-årsjubileet som ett »silfverbröllopp». Topelius utsågs till ordförande i det nyinrättade skolrådet i september 1870, dottrarna Toini och Eva var skolans elever. Han bidrog flitigt med tal, dikter och pjäser vid fester och jubileer, t.ex. när grundstenen till

det nya skolhuset lades på Boulevarden 1883.

Dikten är skriven på jambisk pentameter med rimflätningen aBaaB.

Punktkommentarer

- 3 *För konstgjord bölja öknens lejon fly*, – Suezkanalen invigdes 16–17 november 1870, dvs. veckan före minnesfesten.
5 *ordets gnista* – den elektriska telegrafan.
11–12 *i en stad, / Som, flyttad, förr Kristina rest ur gruset*, – Under drottning Kristinas förmyndarregering flyttades Helsingfors 1640 från Vanda ås stränder till dess nuvarande plats.
30 *najader löga* – vattennymfer badar.
35 *byke* – tvättkläder.
57 *Herren växten gifver* – Jfr 1 Kor. 3:6 (även i föreg. dikt).

Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 265; Vasenius VI, s. 166

Tryckvarians

- titel **s1869**: Helsing.
undertitel **s1869**: [saknas]
11 en **s1869**: den
efter 45 **s1869**: De minnas med ett tacksamt hjerta än
Sin hädangångna första vårdarinna,
Den outröttligt moderliga vän,
Som ledde deras steg till sanningen
Och lärde dem i dygden sällhet finna.

De minnas sedan många år den man,
Som ädelt öfvervakat skolans lagar,
Som i dess väl sin högsta glädje fann,
Och nu sin lefnadsafton finner han
Förljufvad af den ungdom han ledsagar.

De skåda hoppfullt till den hand, som nu
Så mildt allvarlig ses de unga stöda.
Fördubbladt snart är deras antal ju,
Men aldrig sågs den handen trött ännu,
Ty dubbel kärlek lättar dubbel möda.
46 **s1869**: Och sen, hur är ej minnet än dem kärt
50 djupt i **s1869**: uti
51 Nu **s1869**: Sist
58 hvilken **s1869**: som har
60 sist och högst förblifver. **s1869**: dock allena blifver.
62 förkränka. **s1869**: förneka.
65 hon skall äfven lära tänka. **s1869**: därför kan hon icke tveka.
66–70 **s1869**: Han, som det sanna ljusets källa är
Och ensam seger ger i lifvets strider,
Välsigne denna skola, oss så kär,

Att hon må fostra Finlands döttrar här
Till sanning, tro och dygd i alla tider!

OLOFSBORG (s. 193–197)

Ett manuskript är känt. Dikten utkom som separatträck (Kuopio 1875) och avtrycktes i *Hufvudstadsbladet*, *Helsingfors Dagblad* och efter HD i *Åbo Underrättelser*.

Finlands första försvarsfästning, Olofsborg i Savolax, grundlades 1475 av Erik Axelson Tott. Tack vare den kunde flera ryska angrepp avvärjas vid stridigheterna 1495–96 (jfr vers 57–73). Under stora ofreden erövrades fästningen av Ryssland men återlämnades vid fredsslutet 1721. Efter att borgen intagits en andra gång övergick den till Ryssland vid freden i Åbo 1743. Fästningen härjades av bränder 1868 och 1869 men restaurerades 1872–1877 och upprätthölls därefter som fornminne. – På Olofsdagen den 29 juli 1875 firades borgens 400-årsjubileum med en huvudfest på borggården med tal av August Ahlqvist (Oksanen) och J. V. Snellman. Topelius festdikt utdelades.

Första delen har jambisk vers med taktschemat 4–3–4–3–4–4 och rimflätningen aBAbcc, andra delen jambisk-anapestisk vers med taktschemat 4–3–4–4–3 och rimflätningen aBaaB och tredje delen femtaktig jambisk-anapestisk vers med rimflätningen XAxA.

Punktkommentarer

- titel *Olofsborg. (Savonlinna.)* – Från 1500-talet kallades fästningen Nyslott, på finska Savonlinna, Savolax borg. Mot slutet av 1800-talet togs det gamla namnet i bruk.
- 4 *Saimas* – sjön Saimens.
- 37 *Erik af Tottestam* – Erik Axelsson Tott (1415–1481), riksföreståndare 1457 och 1466–1467 och hövitsman på bl.a. Viborgs slott.
- 41 *djefvulens* – ms: Novgorods.
- 42 »*Sankt Olofhjelpe och helge Georg!* – Olof II Haraldsson, norskt nationalhelgon, och den kristna martyren Sankt Göran. Namnet Georg uttalas traditionellt i Finland med stumt e.
- 49–51 *En hand bar murslef, [...] såg emot skogen.* – I *En resa i Finland* berättas att borgen uppfördes under så oroliga tider, att arbetarna måste eskorteras av krigsknektar när de hämtade byggnadsmaterial (2013, s. 51).
- 75–81 *Nu skola vi gälda [...] ryska Karelen brinna.* – I *Finland framställt i teckningar* sägs om Tott att han var »en herre så dristig och egenmäktig, att han år 1479 på eget bevåg drog med sina män öfver gränsen, görande der ett förhärjande ströftåg af 20 till 30 mil, hvarunder han dräpte folk och fänad, män och qvinnor, gamla och unga till många tusende» (ZTS XII, s. 224, även föreläsning 19, 5/11 1863).
- 85 *Pihlajavesi* – sjön vid Olofsborgs fästning.

Castrén, »Topelius' fosterländska lyrik» 1918, s. 223; Gardberg och Welin, *Finlands medeltida borgar* 1993, s. 108–121; *Hufvudstadsbladet* 30/7 1875; Topelius, *Finland framställt i teckningar*, ZTS XII, s. 224, *En resa i Finland*, ZTS XIII, s. 51 och *Föreläsningar i historia och geografi*, ZTS XV, 5/3 1863

Manuskriptvarians

- titel **ms:** Nyslott.
22–24 **ms:** *I fridens dalar gästat,
Om blott han skämtar för din syn
Som aftonrodnans slott i skyn.*
29 Det **ms:** *Så*
31 Och **ms:** *Men*
36 Hvarför du här stått vakt **ms:** *För hvems skull du står här*
40 här **ms:** *käckt*
41 djefvulens skam och **ms:** *stora Novgorods*
44 Det fasta Viborg **ms:** *När Viborg*
47–56 **ms:** *Då gällde gå redobogen.
En hand bar murslef, och svärd bar en,
Ett öga mätte ut mur och sten
Det andra såg emot skogen
Då dröp mång panna [svärtydda ord]*

*En väktare står uppå halfrest mur
[Han str] Med spejar mot fjerran öster
Han blåser med makt i stridens lur,
Der dånar i berg som hagelskur,
Det ekar som tusen röster.*
57 kommo, kommo **ms:** *komma, komma*
59 redo **ms:** *rida*
60 rykte **ms:** *ryker*
61 höggos **ms:** *huggas*
62 blänkte **ms:** *blixtrar*
63 Han talade **ms:** *Då talar han*
65 värja **ms:** *värna*
67–71 **ms:** *Och vid han talar, vid stranden står
En skog af blänkande lansar.
Rätt som en snöstorm mot berget går,
En skur af smattrande pilar slår
Mot murens väldiga pansar.*
72–117 **ms:** *Då blir der en rask, en lustig
Den går öfver berg och dalar –*

Tryckvarians

- titel **s1875:** *Minnesord / vid festet Olofsborgs (Savonlinnas) 400-åriga fest / den 29
Juli 1875. [not: *) Af. Z. T.]*
20 rotat, **s1875:** *fästat,*
22 **s1875:** *I fridens dalar gästat,*
27 sitt **s1875:** *ditt*
36 **s1875:** *För hvems skull du står här på ön!*
40 här **s1875:** *käckt*
41 djefvulens skam och **s1875:** *stora Novgorods*
44 fasta **s1875:** *starka*

- 52–56 **s1875**: En väktare står på den höga mur,
 Han spejar mot fjerran öster,
 Han blåser med makt i stridens lur,
 Det dånar i berg som hagelskur,
 Det ekar som tusen röster.
 57 kommo, kommo, **s1875**: komma, de komma
 59 redo **s1875**: rida
 60 rykte **s1875**: ryker
 61 höggos **s1875**: huggas
 62 blänkte **s1875**: blixtar
 63 Han talade **s1875**: Då talar han
 65 värja **s1875**: värna
 67 **s1875**: Och vid han talar, vid stranden står
 68 sky **s1875**: skog
 69 furuskog, **s1875**: bergen går,
 70 slog **s1875**: slår
 72–81 **s1875**: Der falla de ned som regn, som rök;
 Den larmande hop sig skingrar.
 Herr Erik bidar som bergens hög:
 »Nu skola vi gälda ett kärt besök
 Och slå de gäster på fingrar.»

Och upp slås porten, och Savos män
 De flyende skaror hinna,
 Der tages plundrarens rof igen;
 Långt bortom Ladogas stränder än
 Ses fiendelandet brinna.

- 84 seklet **s1875**: sekler
 109 Ännu försvarar **s1875**: Så fast försvarat

NEVA (s. 197 ff.)

Tre manuskript är kända: ms1 är daterat 27/4 74, de övriga saknar datering. Dikten publicerades i *Mosaiker samlade af e**** (utg. av Emilie Björkstén, Hfrs 1874).

Floden Neva i västra Ryssland rinner upp ur sjön Ladoga och mynnar ut i Finska viken vid S:t Petersburg. Dikten hör till Topelius fosterländska poem med vattendrag som ledmotiv, som »Islossningen i Uleå elf», »Saima kanal» (ZTS I, s. 253–256 resp. 278–285) och »Imatra» (s. 133). Den har i Topeliusforskningen inte uppmärksamrats som en patriotisk dikt, vilket enligt Enckell kan bero på en ovillighet att låta den ryska floden bli en symbol för Finlands frihetssträvanden (1970, s. 275).

Dikten tillkom efter att Topelius hade besökt Sankt Petersburg i april 1874 för att som representant för universitetet uppvakta ministerstatssekreteraren Alexander Armfelt på 80-årsdagen. I *Självbiografiska anteckningar* beskriver han intrycket av floden: »Denna mäktiga Neva, som utflödar så ren och kristallklar ur Finlands sjöar och som lämnar Petersburg belastad med en stor huvudstads stinkande avfall, – denna Neva kunde jag icke så snart förgäta. Dess minne kvarblev i en sång som bär dess namn.» (1922, s. 275).

Vetterlund drar en parallell till stämning och landskap i *Ljungblommor*: Nevan har sin

barndomskälla på Finlands åsar, Runotars hemvist, och det är sångmodern som inspirerat också dessa verser (1918, s. 17). Enckell menar att Topelius, »med all sin lojalitet mot storfursten i Sankt Petersburg», här »biktar sin tro att det ryska väldet skall förbli en i tidernas fullbordan övervunnen parentes i den fosterländska hävden», en åsikt som Topelius uttalar även i andra sammanhang (1970, s. 275).

Versen är jambisk pentameter med korsrim, ABAB.

Punktcommentarer

- 2 *Saimas* – sjön Saimens.
- 8 *Wuoksi* – Vuoksen.

Enckell i Topelius, *120 dikter 1970*, s. 269–275; Topelius, *Självbiografiska anteckningar 1922*, s. 273–276; Vetterlund, »Finlands romantiker», 1918, s. 17

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** *Nevan.*
- 9 Oöfverskådligt **ms2, ms3:** *Oöfverskådlig,*
  - 13 Men seklet droppar **ms1:** [*Men str*] *seklen droppa ms3: Men seklen droppa*
  - 14 ock **ms1, ms3:** *dock*
  - 17 der **ms1:** *som*
land, **ms2:** *luft,*
  - 18 gyttjan af **ms1, ms3:** *dyn utaf*
  - 19 glad, **ms2:** *mild,*
  - 20 **ms1:** *Så öfvergifna af naturens gracer.*
milda **ms2, ms3:** *hulda*
  - 21 hur lugn, **ms1, ms3:** *du ses*
ms2: *Hur mäktigt lugn du ses med silfveryta,*
  - 22 Du ses i **ms1, ms2, ms3:** *Igenom*
  - 23 åska **ms1, ms2, ms3:** *åskor*
  - 24 **ms1:** *Och vid din sida*
uppstå **ms2, ms3:** *glimma*
  - 25–32 **ms1:** *Halt [oläsligt] från*
Du famnar en af världens metropoler.
Tornspirorna
Med
Förgäfves fängslas du med bro och boja,
Förgäfves lastas du med köl och flotta,
Förgäfves hör du mskohvimlet stoja,
För att din finska böljas lugn bespotta.
  - 25–32 **ms3:** *Som Ganymedes, nyss af örnen röfvad,*
Du famnar en af världens metropoler:
En Zeus behöfver dig; hans makt är pröfvad,
Han ser på dig med tindrande kupoler.
  - 25 **ms2:** *Halt, ensling från den undangömda norden!*
  - 27–28 **ms2:** *Titanen, som beherrschar halfva jorden,*
Betraktar dig med gyllene kupoler.
  - 29–52 **ms2:** *Du stadnar ej? Du binds med bro och boja,*

Du läggs i nyttans ok med lastad flotta,
Och menskoskarorna på stranden stoja,
Liksom för att ditt finska lugn bespotta.

Och isen fjettrar dina fria vågor,
Och hästens hofvar trampa på din panna,
Omkring dig blända qvällens tusen lågor,
Men intet, intet bringar dig att stanna.

Makt, ära, hot och hån, förakt och lystnad,
Glans, storhet, guld från alla jordens grufvor,
Allt speglar du med samma stolta tystnad,
Som nyss du speglat ödemarkens tufvor.

Du rena jungfru, du hvars böljor blicka,
Som himlens blå, så oskuldfulla, glada,
O hvilken drägg har du ej nödgats dricka,
Förrän du får i hafvets svalka bada!

Dock stundom, när en vestanvind dig harmar,
I vrede dränker du den stora staden
Och lindar dina fruktansvärda armar
Kring kejsarstoderna och pelarraden.

Du drömmande najad från Saimas stränder,
Vill också du på lek beherrska världen?
Vänd om! Din sed var ej att sluka länder,
Blott att försvara gamla fosterhården.

29–32 **ms3**: [strofen står efter vers 36]

Förgäfves fångslas du med bro och boja,
Förgäfves lastas du med köl och flotta,
Förgäfves hör du menskovimlet stoja,
För att din finska böljas lugn bespotta.

35 is förgäfves fjettrar dina **ms1**, **ms3**: isen fjettrar dina fria

41 knoppar spruckit, **ms3**: rosor spricka,

43 icke här du druckit, **ms3**: icke du fått dricka,

48 **ms1**: Kring lifvets härdar och kring kejsarborgen

ms3: Kring kejsarstoderna och marmorborgen.

49 Du tama droppe der från **ms3**: Förskjutna droppe ifrån
der från **ms1**: ifrån

50 du också en gång eröfra **ms1**: ock på lek förfära

ms3: Vill också du engång beherrska världen?

51 Du lamm! **ms1**: [saknas]

Du lamm! Din sed är ej **ms3**: Vänd om! Din sed var ej

52 egna **ms1**: sina

ms3: Blott att försvara egen hembygds gården.

55 älska, hoppas, **ms3**: hoppas, älska,

56 Men drägg och bojor **ms2**: Allenast bojor

57–64 **ms2**: Och därför går du stolt, beständigt stegrad,

Igenom berg och kärr och stad och riken.
Från Finland kommer du, och obeseegrad
Du återvänder till den Finska Viken.

- 57 en gång du **ms3**: du engång
58–60 **ms1**: Mångpröfvad, frestad, kufvad och bedragen,
i djupet af din bölja
Och värd det fosterland, der du såg dagen.
ms3: Mångpröfvad, frestad, kufvad och bedragen,
Men alltid fri i djupet af din bölja
Och värdig detta land, der du såg dagen.
61–64 **ms3**: Och därför går din bana, ständigt stegrad,
Igenom ödemarken, städer riken,
Till dess du störtar, fri och obeseegrad,
Din finska bölja i den Finska Viken.
64 Viken sist du återvänder. **ms1**: [saknas]

Tryckvarians

- 9 Oöfverskådligt **M1874**: Oöfverskådlig,
11 djerfva **M1874**: unga
13 ned **M1874**: in
17–52 **M1874**: Allena blå i luft, som dimman töcknar,
Allena ren i dyn utaf moraser,
Allena skön och mild, du går i öknar,
Der skrämde fly naturens hulda gracer.

Hur mäktigt lugn du syns med silfveryta
Igenom ljungevuxna hedar glida,
Tilldessa du hör kanonens åska ryta
Och ser palatser glimma vid din sida!

Halt, ensling från den undangömda norden!
Du famnar en af världens metropoler.
Titanen, som beherrska halfva jorden,
Betraktar dig med gyllene kupoler.

Du stannar ej? Du binds med bro och boja,
Du läggs i nyttans ok med last och flotta,
Och menskoskarorna på stranden stoja,
Liksom för att ditt finska lugn bespotta.

Och isen fjettrar dina fria vågor,
Och hästens hofvar trampa på din panna;
Omkring dig stråla qvällens tusen lågor,
Men intet, intet bringar dig att stanna.

Makt, ära, hot och hån, förakt och lystnad,
Glans, storhet, guld från alla jordens grufvor,

Allt speglar du med samma stolta tystnad,
Som nyss du speglat ödemarkens tufvor.

Du rena jungfru, du, hvars böljor blicka
Som himlens blå, så oskuldsfulla, glada,
O, hvilken drägg har du ej nödgats dricka,
Förrän du får i havvets svalka bada.

Dock stundom, när dig vestanvinden harmar,
I vrede dränker du den stora staden
Och lindar dina fruktansvärda armar
Kring kejsarstoderna och pelarraden.

Du drömmande najad från Saimas stränder,
Vill också du på lek beherrska världen?
Vänd om! Din sed var ej att sluka länder,
Blott att försvara gamla fosterhärden.

56 Men drägg och M1874: Allenast

57–64 M1874: Och därför går du stolt, beständigt stegrad,
Igenom berg och kärr och stad och riken.
Från Finland kommer du, och obesegrad
Du återvänder till den Finska Viken.

KYMMENE BÄR SIN MODER TILL GRAFVEN (s. 199 ff.)

Två manuskript är kända, ett utkast (ms₁) och en renskrift (ms₂), bägge daterade den 14 februari 1878. Dikten trycktes i studentkalendern *Joukahainen* för 1879.

Under 1870-talets första hälft expanderade Finlands skogsindustri. Många ångsågar byggdes i de skogrika trakterna vid Kymmene älv och pappersfabriker grundades. Samtidigt växte ett motstånd mot den urskiljningslösa avverkningen, och Topelius var en av dem som tidigt engagerade sig i frågan; han behandlade ämnet i föreläsningar och tidsningsartiklar. Han framhåller i synnerhet skogens klimatreglerande funktion: den skyddar för kyla, vind och torka, och enligt hans beräkningar borde 60–90 procent av landet täckas av skog. När avverkningen eskalerade uttryckte han protester i »Fåglalåt» (1868, d. a., s. 31 f.) och »Skogssköflingen» (1874; d. a., s. 201). Se kommentar till följande dikt.

Versen är jambisk med taktschemat 4–4–3–4–4–4 och rimflätningen aaXbbb.

Punktkommentarer

- 6 *ledningståg* – (ledningståg el. ledingståg) krigståg till sjöss.
- 10 *Der molnet laddar ur sin tår, / Der vinterdrifvan gråter vår* – Topelius utgick från att det regnade och snöade mer över en skogstrakt, och att skogen bevarade fukten bättre eftersom snön inte smälte så snabbt.
- 29 *katarakt* – vattenfall.
- 37–42 *Hvem dömer dig [...] Med fria böljors glada sång?* – Liksom i »Slossningen i Uleå elf» (1856) framställs älven som en kraftfull men förslavad jätte (ZTS I, s. 253–256).

Tiitta, *Harmaakiven maa* 1994, s. 202 f.; Topelius, »Skogens värde», HT 13/10 1855, »Skogens förstöring är Finlands förderf», HT 24/10 1857; *Finlands krönika* 2004, s. 279, 285, *Föreläsningar i historia och geografi*, ZTS XV, 10/11 1855, s. 110 f. och 1/12 1855, s. 22–29; *Ljungblommor*, ZTS I, s. 253–256

Manuskriptvarians

- 18 På okänd kust, **ms1**: *I land*, **ms2**: *På fjerran kust*,
22 tyngs af block **ms1**: *täcks med lock*,
29 I hvirfveln af **ms1**: *Som halmstrån i*
31 Urskogens son! **ms1**: *O nyttans lott*
38 Om vred du **ms1**: *På stranden*
39 språnger **ms1**: *sliter*

SKOGSSKÖFLINGEN (s. 201–204)

Ett ofullständigt manuskript är känt, daterat 24/2 74 överst. Slutet av utkastet (vers 72–104) är av annan penna och kan ha tillkommit senare.

Topelius kritiserar i olika sammanhang den eskalerande avverkningen av skogen (se kommentar till föregående dikt), i »Skogssköflingen» får kritiken sin mest affekterade form. Enckell noterar här det moraliserande draget i Topelius senare dikter, men poängterar att motivet åskådliggör hur djupt engagerad Topelius var i denna fråga (1970, s. 284).

I maj 1873 rapporterar Topelius i *Finlands krönika* om den febrila verksamheten vid sågverken; i Björneborg väntade då 120 lastfartyg av olika nationalitet på träläst. Han framhåller att den oproportionerligt snabba avverkningen på sikt ruinerar landet i både ekonomiskt och moraliskt avseende: De utländska herrarna köper upp skog, gör stora vinster och lever som furstar medan fattiga bönder som plötsligt får kapital låter den ovana rikedomen »rinna ut, än hit, än dit». Mannen rekvirerar champagne, hustrun frossar i kaffe och socker, döttrarna i siden och grannlåt. En stor del av arbetarnas inkomst går till alkohol. Lyxkonsumtionen växer med det »onaturliga penningflödet», medan det redbara, verkligt produktiva arbetet ringaktas (2004, s. 276; se även s. 278, 285 och 292 f.).

Dikten från följande år upptar samma teman: inledningsvis konstaterar Topelius att avverkningen av skogen historiskt har varit av stor betydelse i civilisationsprocessen (vers 9–12), men »nutids yxa» hugger urskiljningslöst och »allt förödes» (vers 13–25) för snabba inkomster (vers 38–42). Ökat välstånd leder till allsköns frosseri och spritmissbruk (vers 2–3, 43–46, 58–59, 113) medan det hederliga arbetet underskattas (vers 47–50). Penningbegäret ses som roten till det onda. Det uppkomna läget var således en följd av lättja, slapphet och girighet, och avverkningen innebar därmed en skövling inte bara av ekonomiska och ekologiska resurser, utan av heliga dygder och värden (jfr vers 47–53, 129–134). Se inledningen, s. XXI f.

I läseboken *Boken om Vårt Land* (1875) framhåller Topelius skogens klimatreglerande funktion: »Skogen skyddar landet för kalla vindar och hastiga ombyten af värme och köld. Skogen drager fuktighet åt sig från luften och skyddar för torka. Det regnar jemnare i en skogstrakt; snön smälter ej så hastigt om våren. För dessa sina egenskaper är skogen likasom landets pels. Ett land i den höga norden behöfver ett godt winterplagg, men kläder det pelsen af sig, får det skylla sig sjelf, om det fryser ihjäl.» (jfr vers 1–2; ZTS XVII, s. 219).

Topelius hade hösten 1873 sålt föräldrahemmet Kuddnäs med tillhörande skog. Köparen lät avverka skogen för hela köpesumman och erbjöd sig sedan att sälja gården tillbaka. Något återköp blev inte av, men Topelius förebrädde sig många år senare för försäljningen (Nyberg 222–425, Topelius 1970, s. 286, jfr Vasenius VI, s. 175 f.).

Dikten är skriven på blankvers med avslutande parrim.

Punktkommentarer

- 1–2 *De plundra dig, [...] din varma vinterklädnad*, – Jfr »Fåglalåt»: »Hur skall det land ej frysa uti den höga nord, / Som kläder af sin pels, de gröna skogar?» (vers 8–9, s. 31).
- 43–46 *Med detta guld [...] beständigt tömmas*. – På de nya industriorterna etablerades krogar och lönnbrännerier med dryckenskap och brottslighet som följd (Kuisma 1993, s. 233).
- 69 *den lumpne Tschud*, – tjuder: folkgrupp i västligaste Ryssland besläktad med finnarna; tjud användes också nedlåtande om finne.
- 77–79 *För oss finns ingen annan väg [...] Än bön och arbete och enkel sed*. – Jfr »Fåglalåt» (s. 32): »Dock vet jag trenne gåfvor, som bringa bättre lön; / De heta: enkla seder och arbete och bön» (vers 26–27), och avslutningen »Lef enkelt! Bed! Arbeta!» (vers 41).
- 82 *förgyllda bjellror* – här: falska förespeglingar; jfr »Askungen» i *Läsning för barn 7*: »Guld och rang är bjällerklang, / Som så mången narr förleder» (1891, s. 202).

Enckell i Topelius *120 dikter* 1970, s. 280–286; Forsgård, *I det femte inseglets tecken* 1998, s. 20 f.; Kuisma, *Metsäteollisuuden maa* 1993, s. 233 f.; Tiitta, *Harmaakiven maa* 1994, s. 202–209; Topelius, »Skogens värde», *Helsingfors Tidning* 13/10 1855; *Finlands krönika* 2004, s. 275 f., 279, 284 f., 292 ff., *Naturens bok och Boken om Vårt Land*, ZTS XVII, s. 219; *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 280; Vasenius IV, s. 176 f.

Manuskriptvarians

- titel **ms:** *De plundra dig!*
- efter 2 **ms:** *Som Schackraren på snikenhetens marknad*,
5, 6 Vål **ms:** *Visst*
- 9–12 **ms:** [saknas]
- 13–14 **ms:** *Men desse gå, som döden med sin lie,
Utöfver moar, skogsbekrönta kullar*
- 15 mejar **ms:** *meja*
- 18 hon framgår **ms:** *de framgå*
- 25 **ms:** *I deras spår Siberiens ödemark.*
- 28 stammar, **ms:** *stammen*,
- 33 sommardagar **ms:** *lugna tider*
- 34 hotar **ms:** *nalkas*
- 35 **ms:** *Blott egna sarga dig med omild hand*
- 39 skog **ms:** *drägt*
- 44 slukar **ms:** *äter*
- 48 **ms:** *Den stilla slöjdens konst, arbetets ära*
- 49 ädla **ms:** *sköna*

- 50 anspråkslösa måtta **ms:** *blygsamt ädla*
51 en hastig **ms:** *som kallas*
52 en flygtig rök, **ms:** *en rök, ett rus*
54 rör det desse **ms:** *angår det de*
59 bländar, hopen dem beundrar? **ms:** *ler och hopen dem begapar?*
66–67 **ms:** *När du, mitt land, begrafves uti drifvan,
Då andas ju dödgräfvorne ej mer,*
69 Tschud, **ms:** *slägt,*
70–71 **ms:** *Skall alltid på Australiens nakna stepper
En menskotom oas dock återstå.*
76 ett guldregn i vår snö; **ms:** *Danaers gåfvor, vi;*
79 **ms:** *Ån arbetets, än dygdens enkla väg
I bön [oläsligt] och med välsignelsen från ofvan.*
81 **ms:** *Ån tålig kraft, stark sed och odladt vett.*
83 mitt land, en qväll **ms:** *i qvällens stund*
86–88 **ms:** *Förnimma varningsorden, förr'n du hastar
Bedöfvad uti deras spår och vaknar
Med tröstlös ånger uti drifvan upp!*
99 **ms:** *Jag kunde svara dig, att att hvarje ord*
100 **vi ms:** *jag*
104–134 **ms:** *Som rinner in och rinner ut i strömmar
Och sopar bort den odlingsbara marken
Utaf ett lif och lemnar sanden qvar.*

ORIGINALA SKULDSEDELN (s. 204–207)

Inget manuskript är känt.

Vid lantdagen i februari 1872 framlades en petition om att en professur i svenska språket skulle inrättas vid universitetet; det vore »en skyldig gärd av aktning och rättvisa emot ett språk, till vilket vårt land står i outplånlig förbindelse». Förslaget väckte oväntat starkt motstånd från präste- och bondestånden, främst från lantdagsmannen Antti Puhakka som begärde att få se den originala skuldsedel som kunde förbinda finnarna till tacksamhet mot svenskarna. Denna skuldsedel var för länge sedan kvitterad med blod, menade han (Topelius 2004, s. 259 f.; Nyberg 1949, s. 418 f.). Castrén förmodar att det var en slarvig finsk översättning av motiveringen som bidrog till den skarpa reaktionen (1958, s. 178 f.). Topelius dikt var ett omedelbart svar på Puhakkas inlägg (se diktens not), men den publicerades veterligen inte. – Forsgård menar att Topelius betraktade angreppet som ett uttryck för en föraktlig självviskhet och ansåg att Puhakka inte hade någon uppfattning om historiska band och geopolitiska realiteter (1998, s. 141).

Tio år tidigare hade Topelius i sina föreläsningar framhållit att Sverige var en förmedlande länk mellan Finland och den europeiska bildningen och att den svenska tiden var en fortgående civilisations- och utvecklingsprocess. Han understryker också att det alltid funnits ett utbyte i båda riktningarna (26/11 1862, s. 136–139). Liknande tankar framför han i festtalet »Åger Finska Folket en historie?» (Joukahainen 1843).

Enckell betecknar »Originala skuldsedeln» som en av Topelius mest orädda och slagkraftiga politisk-polemiska samhällsdikter. Han antar att den influerats av professor August Ahlqvists finska promotionsdikt från 1869 som hyllar det västerländska rätts- och

kulturarv som Finlands folk mottagit via Sverige. Också i den dikten omtalas stamfrändernas dystra levnadsvillkor (1970, s. 259, 366). Alhoniemi konstaterar att Topelius anför ett historiskt perspektiv och att dikten är ett kulturhistoriskt ställningstagande snarare än ett språkpolitiskt (1969, s. 283).

Dikten är skriven på blankvers med avslutande parrim.

Punktkommentarer

- 9 *kumlen* – gravhögarna från forntiden.
- 14 *tscheremiss* – tjerless: person som tillhör ett kaukasiskt folk.
- 14 *ostjak, mordvin* – personer som tillhör finsk-ugriska folkstammar, bosatta i olika områden i Ryssland (textstället upptas i SAOB på mordvin).
- 40 *tschuden, som gått under jorden* – Tjuderna var ett utdött folkslag besläktat med finnarna. Enligt sägnen valde de att bosätta sig i hålor under jorden hellre än att leva under främmande herravalde (föreläsning 15/3 1862 samt *Boken om Vårt Land* 1856, ZTS XVII, s. 236).

Alhoniemi, *Isänmaan korkeat veisut* 1969, s. 282 f.; Castrén, »Topelius' politiska diktning», 1858, s. 178 f. och »Sverige i finlandssvensk lyrik», 1858, s. 224 f.; Ekelund, »Topelius och hans samtid» 1969, s. 190 f.; Enckell i *Topelius 120 dikter* 1970, s. 257–260, 366; Forsgård, *I det femte insegets tecken* 1998, s. 140 f.; Ilmoni, »Den blide skalden», *Nya Argus* 2/1937; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 418 f.; Tiitta, *Harmaakiven maa* 1994, s. 247 f.; Topelius, *Finlands krönika* 2004, s. 259 f., 366; *Föreläsningar i historia och geografi*, ZTS XV, 15/3 1862 (s. 39 f.) och 26/11 1862 (s. 136–139), *Naturens bok och Boken om Vårt Land*, ZTS XVII, s. 236; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 336 f.

DRAKTÄNDER (s. 207 f.)

Inget manuskript är känt. Dikten tillkom i mars 1872, några månader efter »Originala skuldsedeln»; se ovan (Nyberg 1949, s. 419).

I början av 1870-talet skärptes den språkpolitiska debatten mellan fennomaner och svekomaner. Dikten avspeglar Topelius medlande ställning i språkfrågan, tydligt uttryckt t.ex. i det program som han uppställde som villkor för medverkan i det nygrundade *Morgonbladet* 1871. Där understryker han att båda språken är likvärdiga och att språket är »sammanvuxet med folkets hjärterötter». Han önskar »vänskap och förbund» och fordrar »ömsesidig aktning» för alla sanna kultursträvanden (se Nyberg 1949, s. 414 ff.). I talet vid universitetets inskrivning hösten 1876 framhöll han att språkfrågan är en kulturfråga, inte en nationalitetsfråga (s. 11 f.; jfr vers 57–60).

Diktens inledning refererar till den grekiska myten om Kadmos som dödade en drake och sådde ut dess tänder. Upp växte beväpnade män som dödade varandra. Draksädd betecknar således spridande av åsikter som får förödande konsekvenser (jfr vers 1–9). Topelius riktar sig därefter till de svensksinnade som motarbetar den naturliga utvecklingsprocessen och det finska språkets självklara rätt (vers 17–28) och sedan till de finsksinnade som negligerar historien och landets rötter (vers 29–39). Samma land har fostrat alla (vers 43) och han uppmanar till försoning (vers 53–64). Ett gemensamt och allvarligt hot mot nationen pekas ut i vers 49–52. – Dikten »I aftonlugn» (1889) manar också till sammanhållning och tolerans i språkfrågan (se ZTS III, digital utgåva).

Dikten är skriven på blankvers med några rimmade versslut; slutverserna har rimflätningen AbbAccDeeFF.

Punktkommentarer

- 6 *Hvi* – vi, varför.
27 *dverg* – andligt utvecklad person.
39–45 *Hvi susar der en annan vind [...] vexlande behag?* – Granskogen kom under 1800-talet att beteckna det finska och lövskogen det svenska, så också hos Topelius.
52–60 *Hvad Herren Gud så landfast [...] Herren helt dig gaf;* – Topelius såg Finland som en av Gud given och genom en naturlig geologisk utveckling avgränsad geografisk helhet.

Alhoniemi, *Isänmaan korkeat veisut* 1969, s. 282 f.; Ekelund, »Topelius och hans samtid» 1969, s. 190 f.; Forsgård, *I det femte inseglets tecken* 1998, s. 141; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 414 ff., 419 f.; Tiitta, *Harmaakiven maa* 1994, s. 247 f.; Topelius, *Tal vid K. Alexanders-Universitetets inskrifningar höst-terminen 1876 1877 s. [3]–15*; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 338 f.

TILL FINLANDS MÖDRAR (s. 209 f.)

Inget manuskript är känt.

Dikten är daterad på Topelius 70-årsdag. Han uppvaktades med ett minnesalbum innehållande poem, hälsningsverser och en mängd adresser från mödrar i bl.a. Björneborg, Heinola, Kaskö, Lovisa, Tammerfors och Nykarleby. – Redan i artikeln »Till Finlands mödrar» (HT 4/1 1845) hade Topelius hyllat mödrarnas uppoffrande kärlek, och framhåller att deras viktigaste uppgift är att lära barnen att älska sitt land, sitt folk och sitt språk, finska.

Versen är jambisk, rimflätningen AABBcc, liksom i dikten »Min moder» (s. 48 f.); versen kan läsas som nystev (se ZTS I, s. 335).

Punktkommentar

- 1–6 *Säg mig det renaste [...] moders famn!* – Jfr första strofen i »Min moder»: »Hvar finns en kärlek, som intill döden / Står oförändrad i alla öden, / Som, lik Guds engel, oss öfvervakar / Och fordrar intet, men allt försakar? / På denna jorden finns endast en: / En moders kärlek är det allen.»

Vasenius III, s. 293–298

BANBRYTARE.

PEHR BRAHE (s. 210–213)

Ett utkast är känt, daterat 6 Aug. 80. Dikten trycktes i festskriften *Per Brahes Minne. 1680 1880. Den 12 September* (PBM).

Greve Per Brahe (1602–1680) var generalguvernör i Finland i två omgångar, 1637–1641

och 1648–1654. Under sin första ämbetsperiod gjorde han en resa i landet vilket resulterade i en reserapport 1638, även citerad i Topelius föreläsningar (jfr vers 48–78). Han instiftade Kungliga Akademien i Åbo och administrationen effektiviserades. Under den andra perioden grundlade han flera städer, post- och skolväsendet utvecklades och kommunikationerna förbättrades. Uttrycket »grevens tid» som beteckning på en gynnsam period härrör från denna tid (vers 48).

Den 12 september 1880 firades Pehr Brahes 200-årsjubileum i brunnshuset i Helsingfors, festen samlade över 2 000 personer. Topelius höll tal »för det goda vi i forntid och nutid fått röna och för den bästa skänk Sverige gifvit oss». Nya teatern uppmärksammade jubileet med en tablå där skådespelaren Hjalmar Agardh deklamerade Topelius minnesdikt. Scenen hade dekorerats med ett finländskt landskap och Brahes byst med inskriptionen »Jag var med landet och landet med mig väl tillfreds». En genius höll en lagerkrans över bysten och historiens genius upptecknade Brahes bedrifter. På scenen fanns också studenter, krigare och bönder.

Dikten lyfter framför allt upp Per Brahes ambitioner för Finland. Han såg ett rikt land med goda förutsättningar, men också stora brister hos folket: vidskeplighet, okunskap och lättja. Botemedlet var folkkupplysning, i synnerhet universitetsutbildning (jfr vers 49–54). Topelius poängter att Brahe mer än någon annan i sin samtid förstod att universitetet hade ett egenvärde, nämligen bildningen (föreläsning 13/3 1865, s. 129).

Versen är jambisk med taktscemat 4-4-3-4-4-4 och rimflätningen aaXbbb.

Punktkommentarer

- 4 *Den trånga mur* – domkyrkans ringmur.
- 7–8 *Fem kalla salar voro då / Hvad riket mäktade bestå* – I avsnittet om universitetets instiftande i Finland framställt i teckningar uppger Topelius att det »inlogerades i det förra gymnasiihuset, en gammal byggnad af sten, bestående af 5 kalla rum i granskapet af domkyrkan» (ZTS XII, s. 92 f.).
- 9 *carcer* – fängelse, arrest.
- 11–12 *grep så an / Med blodig tass* – Se kommentar till följande strof.
- 13 *bråk* – möda, besvär.
- 14–18 *Man pryddes som [...] Ty dumhet måste dammas ut.* – Den s.k. depositionen (»avhornandet») var en förrättning som under 1600-talet spreds från akademi till akademi. De nya studenterna utstyrdes av de äldre i horn och åsneöron, symboler för dumhet och råhet, och underkastades en omild behandling. Bl.a. måste de lägga sig på golvet, behandlas med hyvel och få vatten över sig (se Klinge 1988, s. 505 f.), vilket skulle uttrycka deras omdaning genom vetenskapen.
- 14 *delinquent* – person som måste genomgå en obehaglig procedur.
- 17 *stut* – smäll, stryk.
- 20–21 *Var man en gång dock väl [...] novitiens buse* – Topelius uppger i en föreläsning att depositorsbefattningen med dess upptåg avskaffades 1691, men att pennalismen fortfor. »Novitii», de nyinskrivna, måste i allt betjäna de äldre »cives» och i synnerhet »seniores» (24/3 1865, s. 176).
- 23 *quadratura circuli* – (lat.) cirkelns kvadrat; geometriskt problem.
- 24 *Chronanders komedi* – Flera komedier av studenten Jacobus Petri Chronander (d. 1694) uppfördes i universitetshuset i Åbo (1647, 1649). Topelius refererar några av pjäserna i en föreläsning (ibid., s. 178 f.).
- 25–30 *Dock ve dig [...] himlen drifva gäck.* – I föreläsningarna berättar Topelius om

Martin Stodius, professor i grekiska och hebreiska, som anklagades för att ha lärt en student osynlig skrift och kabbala. Han frikändes av universitetets kansler Per Brahe (24 och 27/3 1865, s. 179 f.).

- 27 *gick på blanka lifvet!* – kunde kosta livet; textstället upptas i SAOB.
32 *symbola* – den kristna kyrkans bekännelseskriter.
34 *buss* – tuggtobak.
35 *asinus!* – (lat.) åsna!
36 *diabolus* – (lat.) djävulen; syftar på häxprocesserna.
43 *den store Gustafs* – Gustaf II Adolf, regerade 1611–1632.
47 *Frodefrid* – uttrycket härrör från den danske kungen Frodes regeringstid som enligt eddadikten var en trygg och fredlig epok.
48 *Och folket fick sin »grefvetid»*. – Jfr verser i utkastet: »i folkets mund / Betyder 'grefvens tid' en lycklig stund, / Då är oss väl, då ha vi ingen fara.»
56 *Oxenstjerna* – Axel Oxenstierna (1583–1654), rikskansler och i praktiken landets regent under Kristinas förmyndarregering, föreslog i riksrådet 1637 att akademier skulle grundas i Finland.
57 *Rothovius* – Biskop Isak Rothovius grundade Åbo gymnasium 1630 och verkade därefter aktivt för att det skulle omvandlas till universitet. I samband med invigningen av akademien 1640 höll han en tacksägelsepredikan i domkyrkan. Han blev universitetets förste rektor (se f.ö. föreläsningen 14/3 1865, s. 137 f.).
73–78 »*Men detta land [...] mindre har Europa sett.*» – Det föregivna citatet är en omskrivning av ett stycke i reserapporten *Per Brahes relation öfver Finske statens vilkor den 6 Juli 1638*; avsnittet citeras ordagrant i en fotnot till strofen i festskriften (se variantförteckningen) och i föreläsningen 13/3 1865 (s. 126).

Finlands Allmänna Tidning 13/9 1880; *Helsingfors* 13/9 1880; *Helsingfors Dagblad* 13/9 1880; Klinge, »Undervisning och studier», *Kungliga Akademien i Åbo 1640–1808* 1988, s. 505 f.; Teerijoki, »Brahe, Per», BLF 1 2008; Topelius, *Finland framställt i teckningar*, ZTS XII, s. 91 ff.; *Naturens bok och Boken om Vårt Land*, ZTS XVII, s. 403 ff.; *Föreläsningar i historia och geografi*, ZTS XV, 9/3 och 13/3 1865 (s. 123–132), 24/3 och 27/3 1865 (s. 176–180); *Östra Finland* 15/9 1880

Manuskriptvarians

Utkastet, skrivet på rimmad, femtaktig, jambisk vers, skiljer sig markant från den tryckta dikten och redovisas endast på eZTS.

Tryckvarians

- titel 1680–1880. **PBM:** 1680.
9 lämplig **PBM:** lämpligt
11 stred **PBM:** slogs
51 **PBM:** Och tro på Finlands framtid!
54 behöfdes **PBM:** behöfves
78 **PBM** [fotnot]: »Landet i gemen är så stort och i somlige orter så ymnigt, mest med fiskeri, så väl utmed hafskanterne, som in i landet, i dess många stora och vidt begripna insjöar, att det häri öfvergår nästan all annor land oss bekände, af nyttige skogar öfverflödar det, med myckenhet utaf fogel och forverk, Bergverk begynna ock på låta sig se, så at der Gud behagade, at det skulle komma i

den flor och vilkor, som efter mensklig förnuft vore i at insätta, hölle jag före at det kunde liknas (dess stora och vida begripenhet afsides sat) vid ett icke utaf de mindre Konunga rikene i Europa.» / *Per Brahes relation öfver Finske statens vilkor den 6 Juli 1638.*

HENRIK GABRIEL PORTHAN (s. 213 ff.)

Två odaterade manuskript är kända, ett utkast (ms₁) och en renskrift (ms₂). Dikten trycktes första gången i *Joukahainen* 1873 (J), liksom den följande »Mathias Calonius» samt »Kraft och ära» (s. 328 ff.). De tre dikterna har förmodligen skrivits enkom för student-skriften; i manuskriptet (ms₂) följer de på varandra med en anteckning om att de ska sättas i ordningen »1) Calonius. / 2) Porthan. / 3) Kraft och ära».

Henrik Gabriel Porthan (1739–1804) kom tidigt att personifiera Finlands behov av en historia. Han inledde sin universitetsbana som biblioteksamanuens vid akademien i Åbo 1772 och fem år senare utnämndes han till professor i romersk vältalighet. Porthan bedrev en omfattande forskning om det finska språket, han klassificerade den finska folkdiktningen, vilket senare gjorde honom känd som den finska historieskrivningens fader. Han föreläste i en mängd ämnen och hans nyhumanistiska idéer utövade ett stort inflytande på den efterföljande generationen (jfr vers 39–48).

Enckell konstaterar att den gamle professor som träder fram i dikten inte ger någon konturfäst föreställning om den historiske Porthan – fränsett att den ger en vacker bild av hans omvittnade omtanke om studenterna, hans kritiska prövning av deras uppsatser och hans faderliga intresse för deras bildning. Men tonfallet är personligt, och ett resultat av att Topelius låter Porthan representera tankar och åskådningar som hade hög aktualitet för honom själv. I flera dikter riktar han sig till den ungdom som skulle inta det äldrande släktledets plats (1970, s. 263).

Versen är rimmad jambisk pentameter.

Porthan nämns också i Topelius promotionsdikt från 1894, »Sanningen i går, i dag och i morgon». Avsnittet om Porthan avslutas:

Han var den morgondag,
Ur hvilkens rot en Lönnrot vuxit upp,
Ur hvilkens aska uppstått Fänrik Stål,
Och på hvars graf ett folk förstätt sig sjelf.

Punktkommentarer

- 1 *De Socrate* – (lat.) Om Socrates.
- 3 *barbarismer* – brott mot grammatiska regler (textstället anføres i SAOB).
- 4 *Så är latinet öfverhufvud godt*, – För Porthan var kunskap i latinska språket och kulturen nödvändig för en högre bildning och han bidrog till att höja latinstudiets status (Schybergson 1908, s. 199 f.).
- 5 *Expositionen* – struktureringen av en text, med inledning, avhandling och avslutning.
- 6 *suo modo* – (lat.) på sitt sätt.
- 22 *Præclare vir* – (lat.) ädle, namnkunnige herre (i tilltal).
- 78 *Auras* – Aura å, som flyter genom Åbo.

Castrén, »Topelius' fosterländska lyrik» 1918, s. 223; Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 260–264; Schybergson, *Henrik Gabriel Porthan. Lefnadsteckning I* 1908, s. 195–226; Tarkiainen, »Porthan, Henrik Gabriel», BLF 2 2009; Vasenius V, s. 105

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** *Porthan*
- 2 **ms1:** *Qvintilianus har ni ej försmått,*
- 6 *suo modo, ms1: utan tvifvel*
- 9 *köps så lätt ms1: köps lätt*
- 11–23 **ms1:** *Men hvad är det ni skrifvit här till sist?*
Att »Socrates står öfver mensklig brist»,
Att »verldshistorien ligger vid hans fötter»,
Att »lifvet skjuter sina hjerterötter
tänkarns panna» ... Bah, stryk ut det der!
Det der är fraser, och hvad gör det här?
- Vid dessa ord uppå studentens kinder*
Steg skär en rodnad, och med blicken sänkt
Han svarade: det är på er jag tänkt.
– På mig? Förklara er Gör intet hinder,
Ni talar till er lärare och far.
- 24 *studentens svar ms1: studentens blyga svar*
- 27 *djupa vishet lär, ms1: sanning lär,*
- 30 *Har vaknat upp, för att ej ms1: Uppvaknar, för att icke*
- 31 *kamp till döden ... ms1: strid vid polen.*
- 32–37 **ms1:** *Han teg. Den store mästarn tog hans hand*
Och pekade vid öppna fönstrets rand
På äppelträdeni Oktobersolen.
- 39 *äppelträden med de ms1: dessa träd med deras*
- 40 **ms1:** *Och deras gyllne frukter! När ni prisar*
- 48–53 **ms1:** [saknas]
- 56–84 **ms1:** *Jag är ett factum,*
Ni skall förstå hvad icke jag förstått,
Skall ni förmå hvad icke jag förmått:
Och det är stort att kunna hoppas allt.
Ni är en ung, en namnlös, okänd man,
Och faller ni i dag, skall ingen minnas,
I morgon mer hvar edra
Blott en väns, en moders ömma tår
Skall fukta tufvan, der er urna står.
Hvad mer? Byt edra sköna tjugu år
Mot mina sexti,
Min långa mödas fruk, min visdomsskatt,
Blott för att se mitt
Uti den efterverld skall
Tag mitt namn, min ära,
Min långa möda, mina verk, min lära,
Min blick i häfden och den nötta staf

Som stöder mig på vägen till min graf,
Gif mig i stället edra krafter knoppning
Er ungdoms glöd, gif mig ert rika hopp
Att verka i min efterverld
Der Finska folket har
Der mina frön till frukter vuxit stora –
Nej – byt ej unge man, – ni skall förlora!
Stum svarslös, med en blick i tårar såg
Han såg af höstens sol en strimma stanna
På mästars lugna, klara romarpan
59 för att **ms2**: för det
68 **ms2**: Som stöder mig på vägen till min graf!
69 i byte **ms2**: i stället

Tryckvarians

20 sänkte, J: tänkte,
59 för att J: för det
68 J: Som stöder mig på vägen till min graf!
69 i byte J: i stället

MATHIAS CALONIUS (s. 215f.)

En renskrift är känd. Dikten trycktes första gången i *Joukahainen* 1873 (J) med »Henrik Gabriel Porthan» och »Kraft och ära»; se kommentar till föregående dikt.

Matthias Calonius (1738–1817) var professor i juridik i Åbo 1778, ledamot av högsta domstolen (Stockholm) 1793–1800 och prokurator (justitiekansler) i Finland 1809 och känd som en betydande rättslär. Calonius hade namn om sig att vara karaktärsfast och omutligt rättrådig. Han blev prokurator vid 71 års ålder, situationen som uppmålas i dikten är således förlagd till hans ålderdom. När det unga Finland behövde stormän upphöjdes Porthan och Calonius som de främsta.

Enckell menar att dikterna om Porthan och Calonius hade en uppenbar aktualitet i sin samtid, där lyckosökande karriärer inte var någon ovanlighet. I dikten om Calonius ställs en lättsinnig och slösaktig livsföring som kontrast till levnadsvillkoren i det Finland som av Topelius, här som ofta, liknas vid en fattig mor (1970, s. 266).

Dikten är skriven på rimmad jambisk pentameter.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 264 ff.; Tyynilä, »Calonius, Matthias», BLF 2 2009; Vasenius V, s. 105

Manuskriptvarians

titel **ms**: Calonius.
28 en **ms**: er
33 Emedan **ms**: För det att
35 beaktar! **ms**: betraktar!
41 **ms**: För er och all er lyckoriddarskara,
43 fina **ms**: fine

Tryckvarians

- titel Mathias Calonius. J: Calonius.
28 en J: er
33 Emedan J: För det att
35 beaktar! J: betraktar!
41 J: För er och all er lyckoriddarskara,
43 fina J: fine

FRANS MICHAEL FRANZÉN (s. 217 ff.)

Två manuskript är kända: ms1 är ett ofullständigt manuskript daterat 11 Sept. 1880 och ms2 en odaterad renskrift (Bonniers arkiv; om trycken se det följande).

År 1878 tog några invånare i Frans Michael Franzéns födelsestad Uleåborg initiativ till en byst av skalden. Bildhuggaren Erland Stenberg (1838–1896) planerade och utförde bronsmonumentet som göts i Paris. Sommaren 1880 skickade Stenberg ett fotografi av bildstoden till Albert Bonnier för publicering i kalendern *Svea*, och Bonnier bad därför om ett bidrag av Topelius med anledning av avtäckningen. Topelius svarar att »ämnet är tacksamt» och att han väl kan tänka sig ett minnesord. Han tillägger: »visserligen vore en hel lefnadsteckning, populärt hållen, här alldeles på sin plats.» Den 3 september meddelar han att han blivit ombedd att hålla festtalet i Uleåborg men avböjt p.g.a. den långa resan i höstslasket. Istället skall han bidra med en dikt, densamma erbjuder han Bonnier; poemet uppges fortfarande ligga i »bläckhornet».

Grundstenen till monumentet lades den 15 september 1880. Planen var att också bysten skulle avtäckas under hösten, men ceremonin uppsköts till våren. Ovetande om detta sände Topelius sin dikt till Bonnier den 7 september för publicering. Poemet försågs i *Svea* med en missvisande efterskrift om att avtäckningen ägt rum. Dikten avtrycktes i en recension av kalendern i *Helsingfors Dagblad* (24/11 1880).

När det stod klart för Topelius att avtäckningen skulle ske i juni ersatte han diktens höstliga upptakt (variantförteckningen vers 1–12) med tre strofer om sommarens ankomst. Leo Mechelin som höll festtalet avslutade med att läsa dikten av Topelius, »den man, som hellre än jag bort tolka stundens betydelse». Efter detta avtäcktes bysten till tonerna av »Vårt land» (*Morgonbladet* 7/7 1881). Dikten utkom som separatträck och avtrycktes i *Morgonbladet* och *Finlands Allmänna Tidning* och i *Aftonbladet* 11/7 1881.

Versen är jambisk pentameter med rimflätningen AAXA och ett avslutande parrim. – Jfr J. L. Runebergs hyllning »Till Franzén» som välkomnar skalden till hemlandet (SS I, s. 15; jfr Topelius vers 29–33).

Punktcommentarer

- 29 När hundra år förrunnit [...] sen hans barndom svunnit, – Franzén (1772–1847) inledde sina studier vid Kungliga Akademien i Åbo 1785 och fortsatte i Uppsala. År 1796 blev han bibliotekarie vid akademien i Åbo och två år senare professor i lärdomshistoria. Franzén var ledamot i Svenska Akademien sedan 1808 och från 1810 bosatt i Sverige.
- 52 Selmas bard – Franzéns tidiga kärleksdikter riktas till Selma (se följande dikt med kommentar).

- 54 *Merikoskis våg* – Merikoski: forsen i Ule älvs mynning.
55 *askan af hans fäders brända gård* – Uleåborg totalförstördes i en brand den 23 maj 1822.
62 *När Wäinös sol var än i berget fången*, – Wäinö: Väinämöinen, sångare och centralgestalt i finsk mytologi. Versen anknyter till berättelsen om solen och månen som fångslades i berget av Pohjolas husfru Louhi, en liknelse ur *Kalevala* som Topelius refererar till i flera dikter (t.ex. »Midvinternatt», s. 128, v. 32 f.).

Topelius, *Brev ZTS XX:1*, Albert Bonnier–ZT 1/7 1880, ZT–AB 10/7 1880, ZT–AB 3/9 1880; ZT–AB 7/9 1880, AB–ZT 9/9 1880; *Finlands Allmänna Tidning* 14/10 1880; *Morgonbladet* 7–8/7 1881; *Uleåborgs Tidning* 16/9 1880; Vasenius VI, s. 309 f., 322

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** *F. M. Franzén.*
ms2: *Vid aftäckandet af Frans Mikael Franzéns bröstbild i Uleåborg*
- 1–12 **ms1, ms2:** *Nu mulnar hösten öfver nordanländer,
Nu flyttar svalan bort från elfvens stränder,
Löf faller efter löf från björkens gren, [ms2: Nu faller blad på blad från björkens gren,]
Och det är långt, tills våren återvänder.*
- Hvi lyser då en sol i månet öga?
Hvi vexa dagens varma känslor höga?
Hvi grönskar nu det gamla Uleåborg,
Som skulle aldrig långa vintrar snöga?*
- 13 moder. Hon **ms2:** *moder, som*
- 15–72 **ms1:** *Hon sade: Jag vill vänta
Om jag ock vänta skall till tidens ände!*
- Och ryktet sade: se, din son är vorden
Högt prisad bland de främste uti norden
Han tillhör världen, han förgätit dig.
Hon sade: nej, han tillhör fosterjorden.*
- Och år förgingo under bön och vaka.
– Nu, moder, måste du din son försaka;
Han flytt, at hädan till annat land.
– O, nej, jag vet, han kommer nog tillbaka.*
- Sist kom ett bud: din son vandringsstafven.
Din son är död, din älskling är begrafven.
Hans graf är bäddad på en annan strand.
– Nej, nej, han kommer åter öfver hafven.*
- Och han kom åter – hundra år i tiden
Alltsen hans barndomsdag var här förliden!
Och han kom åter, klädd i malmens hy,
Men åter kom han, att ej mera fly.*

- 23 en annan strand ... **ms2**: *ett annat land* ...
27 böner **ms2**: *tårar*
32 bronz **ms2**: *malm*
69–70 **ms2**: *Ja, alla, alla! Lys, o morgonstrimma,
Och grönska, strand, ännu i höstens dimma!*

Tryckvarians

- 1–12 **S1881**: Nu mulnar hösten öfver nordanländer,
Nu flyttar svalan bort från elfvens stränder,
Nu faller blad på blad från björkens gren,
Och det är långt tills våren återvänder.
- Hvi lyser då en sol i månget öga?
Hvi vexe dagens varma känslor höga?
Hvi grönskar nu det gamla Uleåborg,
Som skulle aldrig långa vintrar snöga?
- 13 moder. Hon **S1881**: moder, som
23 en annan strand ... **S1881**: ett annat land ...
27 böner **S1881**: tårar
30 I **S1881**: Ur
32 bronz **S1881**: malm
34 det bästa, främsta, första **S1881**: det bästa och det första
45 förr **S1881**: har
69–71 **S1881**: Ja, alla, alla! Lys, o morgonstrimma,
Och grönska, strand, ännu i höstens dimma!
Tag åter, fosterbygd, ditt dyra lån,

SELMA OCH FANNY (s. 219 f.)

Inget manuskript är känt. Dikten trycktes i *Helsingfors Dagblad* och *Vikingen* 10/2 1872 och *Åbo Underrättelser* 12/2 1872.

På hundraårsdagen efter Frans Michael Franzéns födelse den 9 februari 1772 hölls en minnesfest i universitetets solennitetssal i Helsingfors. Fredrik Cygnæus höll festtalet och Topelius dikt, tonsatt av Gabriel Linsén, sjöngs av en blandad kör.

Dikterna till sångmön Selma hör till Franzéns tidiga produktion, medan dikterna till Fanny hör till den senare. De båda sångmörna personifierar det sköna och goda – hos Selma ligger tonvikten på den jordiska skönheten, medan Fanny symboliserar det änglalika och himmelska.

Versen är jambisk med taktscemat 3–3–3–3–4–4–3–3 och rimflätningen AbAbccXc.

Allardt Ekelund, *Frans Michael Franzéns Åbodiktning* 1969, [inledn.]; Franzén, *Dikter, psalmer, tal och brev* 1947; *Helsingfors Dagblad* 10/2 1872

Tryckvarians

titel HD: [saknas]

JOHAN LUDVIG RNEBERG (s. 220 f.)

Två manuskript är kända: ett utkast (ms₁) och en renskrift (ms₂). Dikten utkom som separattruck och avtrycktes i *Hufvudstadsbladet*, *Morgonbladet*, *Åbo Posten*, *Åbo Underättelser*, *Wiborgs Tidning*, *Björneborgs Tidning*, *Borgåbladet* och *Folkvännen*.

Skalden Johan Ludvig Runeberg avled i sitt hem i Borgå den 6 maj 1877, begravningen ägde rum den 12 maj. Vid graven talade J. V. Snellman å ständernas vägnar och Topelius å universitetets vägnar (talen återgivna i flera tidningar). Därefter sjöng studenterna Topelius strofer till den s.k. »Narvamarschen», benämnd efter E. G. Geijers ord (se punkt-kommentar); melodin, av okänt ursprung, spelades ofta vid begravningar. Topelius hade tre år tidigare författat en minnessång till J. J. Nordström (s. 224) till denna melodi. – När Topelius hade ombetts författa ett begravningskväde hade han emellertid meddelat att han inte kunde finna ord nog stora och värdiga att besjunga Runeberg. Hirn noterar inflytande från Geijer i första strofen, och konstaterar att en patriotisk framtidsförvisning därefter bryter fram med en egen ton som mynnar ut i »en rent Topeliansk fridsstämning» (1935, s. 284).

Versen är fyrtaktig, trokeisk-daktylisk och har rimflätningen AAAbCCCb.

Hänvisningar till Runebergs verk finns i många dikter i *Nya blad* och *Ljung*. Topelius skrev också dikterna »Till Lektor Runeberg. Den 28 Mars 1842», »Till Professor Runeberg (Afsjungen den 25 Maj 1846)» och »Johan Ludvig Runeberg inför sitt rykte» (s. 221–224).

Punkt-kommentar

- 1–2 *Dagas, vår, öfver [...] bleknen, försvinnen!* – Jfr Geijers inledande verser till »Ord till Karl XII:s Marsch vid Narva» (1818): »Viken, Tidens flyktiga minnen! / Stundens fröjder, bleknen, försvinnen!» (*Dikter* 1999, s. 111).

Enckell i Topelius, *120 dikter*, 1970, s. 303 f.; Hirn, *Runebergskulten* 1935, s. 283 f.; *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 321 f.

Manuskriptvarians

- titel **ms₁**: *Vid Runebergs graf d. 12 Maj 1877.*
ms₂: *Vid J. L. Runebergs Graf den 12 Maj 1877.*
- före 1 **ms₁**: *Viken, tidens flyktiga minnen,
 Stundens fröjder, bleknen, försvinnen,
 Natten nedsteg på våra sinnen,
 Och vår sång är en suck vid graf.
 Fosterland, som oss hör och dömer,
 Helga mark
 Jord, som askan af fäder gömmer,
 Tag den Son du åt verlden gaf!*

*Sekler skola hans runor stafva,
 Natt skall icke hans namn begrafva,
 Ok skall icke hans folk förslafva,
 Seger skall ur hans
 Vår, som dagas i Finlands dalar,*

- Milda kärlek, som oss hugsvalar,
Stundens strider, bleknen, försvinnen,*
1 sorgsna **ms1**: [tomrum]
6 Höga häfd, **ms1**: [saknas]
9–16 **ms1**: *Natt skall icke hans namn begrafva,
Ok skall icke hans folk förslafva,
Sekler skola hans runor stafva,
Grånad föll han på
Milda kärlek, som allt hugsvalar,
Ljusa*

Tryckvarians

titel **s1877**: Vid Professor J. L. Runebergs Graf, / Sång af Finlands Studenter den 12 Maj 1877

J. L. RунеBERG INFÖR SITT RYKTE (s. 221–224)

Två odaterade manuskript är kända, ett ofullständigt (**ms1**) och ett fullständigt (**ms2**), bägge med dateringen 5 Febr. 1878. Dikten publicerades första gången i *Literärt album* 1878 (La) och avtrycktes i *Hufvudstadsbladet* 21/11 1878.

Dikten upplästes på Konstnärsgilletts årsfest den 5 februari 1878, som särskilt uppmärksammade J. L. Runeberg som hade avlidit i maj 1877. Gillet hade bildats 1864 på Runebergs födelsedag med Topelius som ordförande. Albert Bonnier ville ta in dikten i *Svea* (AB–ZT 2/4 1878), men Topelius hade redan sänt den till Gustaf Meyer i Stockholm för publicering i *Literärt album* (ZT–AB 20/6 1878).

Enckell finner att Topelius slutvers, som föregrips i föregående strof, återgår på Schillers dikt »Shakespeares Schatten»: »das grosse, gigantische Schicksal, / Welches den Menschen erhebt, wenn es den Menschen zermalmt» (Topelius 1970, s. 308).

Versen är fyrtaktig, jambisk och parrimad, aabccddd.

Punktcommentarer

- 23–24 »*dess blomnings knapp*» [...] »*dess fröjd, dess ljus, dess hopp*» – De fyra första verserna i slutstrofen av »Vårt Land» lyder: »Din blomning, sluten än i knapp, / Skall mogna ur sitt tvång; / Se, ur vår kärlek skall gå opp / Ditt ljus, din glans, din fröjd, ditt hopp,» (1848).
- 48 *Kroksnäs'* – familjen Runebergs sommarställe och tillflyktsort Lill-Kroksnäs på Vessö utanför Borgå stad.
- 57–58 *der till sist han låg* [...] *Som en mot klippan bruten våg*, – Runeberg drabbades av hjärnblödning 1863 och var därefter förlamad på högra sidan.
- 72 *skådemynt* – medalj.
- 92 *Försjunka i din källa nu!* – Anspelar på Runebergs dikt »Vid en källa» (SS I, s. 242 f.).
- 96 *Fjalars fall var Fjalars höjd* – Syftar på Runebergs episka dikt »Kung Fjalar» (1844), om den nordiske drotten som trotsar gudarna och förlorar sina barn, men också på skaldens eget uttalande om diktsviten: Runeberg ville att den

krossade Fjalar skulle uppfattas som »i större mening glad och segrande» än under dennes storhetstid (SS VIII:2, s. 176; se även Topelius analys av »Kung Fjalar», HT 21 och 25/9 1844).

Enckell i Topelius, 120 dikter 1970 s. 304–308; Hirn, Runebergskulten 1935, s. 65 f.; [Runeberg], Dikter I–III, SS I, s. 242 f.; Fänrik Ståls sägner I, SS V, s. 4 och Uppsatser och avhandlingar på svenska. Journalistik, SS VIII:2, s. 176

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet

J. L. Runeberg inför sitt rykte.
5 Febr. 1878.

[tre hela strofer strukna, 7 verser av den fjärde]
för sitt eget rykte skrämnd,

Hur ofta då, när han blef nämnd,
Säg man ej honom gå förstämd
Och svarslös fly de fagra tal
Vid festens jublande pokal!
Hur ofta, när han, som på prof,
Åt mängdens blickar gafs till rof,
Han önskade sig fjerran då
I skogens mest fördolda vrå!

Han, som i vänners slutna krets
Fann snilletts koger städs tillreds,
Gaf färg gaf lif och ljus åt allt
Och strödde kring sig skämtets salt,
Han

efter titeln **ms2**: (Konstnärsgillet 5 Febr. 1878).

- 6 lyftas **ms2**: bäras
- 8 högt af **ms2**: utaf
- 37 vid **ms2**: af
- 41 sågs han icke **ms2**: ofta sågs han
- 48 Kroksnäs' **ms2**: skogens
- 57 trodde, **ms2**: sade,
- 63 blef **ms2**: var
- 68 magert notvarp **ms2**: notvarp utaf
- 75 stora, ja, det största **ms2**: uti lifvet
- 89 Nu, **ms2**: Vänd,
i **ms2**: till

Tryckvarians

- 8 högt af **La**: utaf
- 41 Hur sågs han icke **La**: Hur ofta sågs han

- 48 Kroksnäs' La: skogens
63 blef La: var
68 La: Ett notvarp utaf bifallsrop
75 La: Det stora uti lifvet vet,
89 La: Vänd, ädla skugga, till det land,

JOHAN JAKOB NORDSTRÖM (s. 224)

Ett manuskript är känt. Dikten utkom som separattruck och avtrycktes i *Helsingfors Dagblad*, *Hufvudstadsbladet*, *Morgonbladet*, *Wiborgs Tidning*, *Åbo Underrättelser* och *Åbo Posten*.

Johan Jakob Nordström, född i Åbo 1801, var en av sin tids mera kända och inflytelserika profiler. År 1834 utnämndes han till professor i folk- och statsrätt samt nationalökonomi vid universitetet i Helsingfors men kom snart på kant med myndigheterna som för honom representerade det kejsrerliga styrelsesättet. Hans ideal var de svenska lagarna, 1734 års lag och 1772 års regeringsform (jfr vers 7–8). Nordströms mest betydande verk, *Bidrag till den svenska Samhällsförfattningens historia* (1839–1840), väckte uppmärksamhet i de skandinaviska länderna. När han erbjöds tjänsten som riksarkivarie i Stockholm 1846 antog han erbjudandet – flyttningen var till stor del en protest mot Nikolaj I:s förvaltningsystem. I Sverige hade han stort inflytande bl.a. som lär och stridbar medlem i riksdagens prästestånd.

Efter Nordströms bortgång den 17 maj 1874 tog professorerna vid universitetet i Helsingfors initiativ till en minnesfest som hölls i solennitetssalen den 21 maj. Parentationen hölls av professor C. G. Ehrström och Topelius sångtext utdelades och sjöngs till den s.k. »Narvamarschens» melodi (se kommentar till »Johan Ludvig Runeberg», s. 511).

Versen är fyrtaktig, trokeisk-daktylisk och har rimflätningen AAAbCCCb.

Punktkommentar

- 1 *Lag skall hägna den ringes hydda*, – Jfr Karl XV:s valspråk: Land skall med lag byggas; formuleringen återfinns i gamla svenska landskapslagar. Möjligt är att Nordström hade förmedlat valspråket; han föreläste i statsrätt för den dåvarande kronprinsen.

Carlsson, »Johan Jakob Nordström», *Svenskt biografiskt lexikon*; *Morgonbladet* 22/5 1874; Sylwan, *Svensk verskonst* 1934, s. 116; Topelius, *Brev*, ZTS XX:2, ZT–Sofia Topelius 31/5 1868; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 330; *Åbo Underrättelser* 26/5 1874.

Manuskriptvarians

- titel ms: *Vid J. J. Nordströms Minnesfest / d. 21 Maj 1874.*
6 din sol ms: *ditt ljus*
12 andes ms: *graf i*

Tryckvarians

undertitel s1874: [saknas]

FREDRIK CYGNÆUS (s. 225)

Två odaterade manuskript är kända. Dikten utkom som separattyck och avtrycktes i *Finlands Allmänna Tidning*, *Hufvudstadsbladet*, *Helsingfors Dagblad*, *Helsingfors, Morgonbladet* och *Åbo Posten* 12/2 1881.

Diktaren och kritikern Fredrik Cygnæus (1807–1881) var tillika med Topelius och J. V. Snellman, en av det finländska 1800-talets portalgestalter. Han innehade professuren i estetik och nyare litteratur vid universitetet i Helsingfors, och hade ett stort inflytande inom stadens konst- och kulturliv.

Fredrik Cygnæus dog den 7 februari, begravningen hölls den 11 februari. Vid graven, en av Cygnæus utvald plats insprängd i berget på Sandudds begravningsplats (vers 2–3), talade amanuensen B. O. Schauman. Studentkören sjöng Topelius verser till F. F. Flemings melodi till Horatius »Integer vitæ scelerisque purus», ett ode som ofta framfördes på begravingar. Strofen är sapfisk och har rimflätningen AAAX. Minnesdikterna till bl.a. Johan Jakob Nervander (ZTS I, s. 230) och Alexander II (d. a., s. 176) har samma strof.

Topelius minnesteckning *Bidrag till en karakteristik af Fredrik Cygnæus och hans historiska arbeten* (1883) avslutas med följande sammanfattning:

Af få förstådd, af flera klandrad, af många beundrad; ensam i lifvet, ensam i döden och dock synlig för alla i tidens och folkets främsta led – kosmopolit i sin världsåskådning, men glödande i sin kärlek till fäderneslandet – stortänkt, human, själfständig, frisinriad, subjektiv, utan beräkning, lätt hänförd och lätt hänförande, alltid väckande, manande, lifvande, stark i initiativ och svag i utförande – som skriftställare delvis måttlös, formlös och dock alltid uppställande för sig och andra det högsta mått och den ädlaste form – som talare liknande skådespelaren däri, att ögonblicket var hans eftervärld, men olik denne däri, att han ständigt gaf sig själf och ingen annan – var Fredrik Cygnæus en man, på hvilken med rätta kan tillämpas Schillers ord:

Wer für die Besten seiner Zeit gelebt,
der hat gelebt für alle Zeiten.

[pro: »Wer den Besten seiner Zeit genug Gethan, / der hat gelebt für alle Zeiten»]

ur *Bidrag till en karakteristik af Fredrik Cygnæus och hans historiska arbeten* (*Historiska Samfundet* 9 Nov. 1883)

Finlands Allmänna Tidning 12/2 1881; Klinge, »Cygnæus, Fredrik», BLF 2 2009; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 402

Manuskriptvarians

titel **ms1:** *För F. Cygnæus 11/2 81.*

Fredrik Cygnæus. **ms2:** *För Fredrik Cygnæus.*

före 1 **ms1:** *Land som oss fostrat, land som oss begrafvar,
Göm i din snö det varmaste bland hjertan,
Vänta den vår, när stora, ädla tankar
Smälta din drifva!*

*Storm är i tiden, häfdens anlet skiftar;
Land, som han älskat, hvilken du begråter,
Svår vid hans urna, att
Bygga i kärlek.*

*Blommande vår skall kransa denna klippa,
Seklernas dagg skall regna blid deröfver.*

Lof vare Herren, som

3 *brustna ms1, ms2: varma*

5–6 *ms1: Fädernesland, hvars namn han har anat,*

Land, som han älskat, lyftat högt och manat

5–12 *ms2: Här skall din sol den kulna drifvan släcka,*

Här skall din vår hans graf med blommor täcka,

Sörjande konst skall här ånyo väcka

Lagrar och minnen.

Fädernesland, hvars framtid han har anat,

Land, som han älskat, lyftat högt och manat,

Vex i det spår, som denne Son har banat,

Vex stort i kärlek!

efter 8 *ms1: Lof vare Herren, som med stora tankar*

Eldar den storm, som genom tiden vankar,

Lof vare Herren, folkens

11–16 *ms1: [saknas]*

16 *ms2: I sina redskap!*

ELIAS LÖNNROT (s. 225–229)

Ett manuskript är känt. Dikten utkom som separattruck och avtrycktes i *Helsingfors Dagblad*, *Hufvudstadsbladet*, *Morgonbladet*, *Nya Pressen* och *Östra Finland* 14/5 1884.

Folkdiktsforskaren och läkaren Elias Lönnrot (1802–1884) samlade och redigerade finska runosånger till nationaleposet *Kalevala* – första delen utkom 1835 och en utökad version 1849, kortare kväden samlade han i *Kanteletar* 1840–1841. Han utgav också samlingar med besvärjelserunor, gåtor och ordspråk. Lönnrot var professor i finska språket och litteraturen vid universitetet i Helsingfors 1853–63. Hans finsk-svenska lexikon i två delar (1867–1880) blev normerande för finskt skriftspråk.

Lönnrot dog i sitt hem i Sammatti i västra Nyland den 19 mars 1884. Begravningen hölls i Tammerfors den 8 april. För att hedra hans minne ordnade universitetet en sorgfest i solennitetssalen den 13 maj. Minnstalet hölls av Lönnrots efterträdare August Ahlqvist och Topelius dikt upplästes av magister G. M. Lindén.

Diktens tre första strofer upptar motiv från *Kalevala*, i de fem följande skildras Elias Lönnrot som den nya tidens runofader som förenar den finska mytologin med kristendomen (vers 16–20). I diktens andra del förs vandraren in i den ensliga skogstrakt där Lönnrot föddes och växte upp, till Paikkari torp i Sammatti. Torpet presenteras i *Finland framställt i teckningar* (med illustration), *Boken om Vårt Land, Läsnings för barn* 6, och till Lönnrots 80-årsdag 1882 skrev Topelius hyllningen »Paikkari torp». I samtliga skildringar av den natursköna skogstrakten, det oansenliga torpet och Lönnrots livsgärning framträder

de dygder som Topelius ofta lyfte fram: det enkla livet, ödmjukheten, gudfruktigheten och det idoga arbetet (jfr vers 49–60, 80–87; se även inledningen s. XXIII f.). – Somrarna 1874 och 1875 vistades familjen Topelius i Karislojo nära Sammatti, och umgicks då med Elias Lönnrot (1922, s. 286).

Diktens första del har den finska runans fyrtaktiga, orimmade trokeiska vers, men verserna är här strofindelade; andra delen är skriven på blankvers med avslutande parrim och del tre har sapfisk strof.

Punktcommentarer

- 3 *Wäinämöinen* – central gestalt i *Kalevala*, behärskar människor och natur med sina sånger.
- 9–10 *Sampo vardt i stycken slaget, / Kantele begrofs i hafvet*, – Sampo framstår som en magisk artefakt, smidd av Ilmarinen. Sampo sjönk liksom kantelen ned i havet vid en strid.
- 14 *Ett bland många samlar biet*, – Lönnrot utgav den första finska tidskriften *Mehiläinen* (biet) 1836–1840. I *Kalevala* hämtar biet läkande honung (jfr ibid. s. 182, v. 176–193).
- 38–40 *I granen susade [...] Guds allmacts lof*. – Jfr berättelsen om gossen Elias i *Läsning för barn 6*: »När vinden gick genom furornas mörka kronor, tyckte han sig höra forntida, längesedan förglömda sagor, och hvarje tufva af den ensliga ljuven hade något att säga honom. Stjernorna sade till honom: – här bor *Gud!*» (»Gossen från Sammatti», 1884, s. 13).
- 61–65 *Och söker du måhända [...] Odeladt kärleksfullt*. – Den tvåspråkige Lönnrot bidrog till att stärka den nationella kulturen över språk- och partigränserna (t.ex. Topelius 2004, s. 267).
- 80–87 *Här bor en stormakt, [...] sist i herrlighet*. – Också i minnesteckningen till Lönnrots 80-årsdag lyfter Topelius fram »det tysta, tåliga arbetet, som gjort vårt land starkt och en dag skall göra det rikt» (»1. Ett folks kärlek», 1882; SS 23, s. 308).

Majamaa, »Lönnrot, Elias», BLF 2, 2009; Topelius, »Elias Lönnrot» [1882], SS 23, s. 293–314; *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 286; *Finlands krönika* 2004, s. 267; *Finland framställt i teckningar*, ZTS XII, s. 169; *Naturens bok och Boken om Vårt Land*, ZTS XVII, s. 192 f. och *Läsning för barn 6*, 1884, s. 13

Manuskriptvarians

- titel **ms**: *Elias Lönnrots Minne*
 undertitel minnesfest **ms**: *Sorgesfest*
 82 värregn, **ms**: *majregn*,
 107 tidsmätt **ms**: *lifsmätt*
 113 En, en står kvar för **ms2**: *En ende står för*

Tryckvarians

- titel Kejs. H1884: *Kejserliga*

II. HÅGKOMSTER.

FRIDHEM (s. 230)

Inget manuskript är känt.

Dikten är tillägnad prinsessan Eugénie (1830–1889), dotter till kung Oscar I. Den är i diktsamlingen daterad Gotland den 15 augusti 1881. Topelius var då i Visby där hustrun Emilie enligt läkarordination hade tillbringat sommaren. Hans besök uppmärksammades på orten, bland annat blev han bjuden till prinsessan Eugénie som hade sommarvillan Fridhem söder om Visby. Hemmet blev genom hennes sociala engagemang ett centrum för humanitära insatser och hon grundade även ett barnhem intill Fridhem. År 1885 instiftade prinsessan Eugénie Sveriges första djurskyddsförening med den av Topelius grundade Majföreningen (1870) som förebild. Han medverkade också i den kalender som hon utgav till förmån för djurskyddet, *Bilder ur djurens lif för skolan och hemmet* (1883). – Prinsessan Eugénie dog i Stockholm den 23 april 1889.

Versen är jambisk med taktscemat 4-3-4-4-3-4-4-3-4-4-3-4-4-3 och rimflätningen aBaaBccDffD.

Punktcommentar

- 1-2 *Det hem, hvars herde [...] intet, intet fattas.* – »Herren är min Herde, mig skall intet fattas» (Ps. 23:1). Prinsessan Eugénie hade bibelversen på väggen över sin bädd, uppger Topelius i brev till dottern Eva.

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 488 f.

SKALDEBREF TILL C. A. WETTERBERGH (s. 230–235)

Tre ofullständiga och strukna rader är nedtecknade i ett manuskriphäfte (se eZTS). Dikten trycktes i kalendern *Svea 1880* (S).

Den svenske författaren och läkaren Carl Anton Wetterbergh (1804–1889) var en av Topelius kolleger och själsfränder. De tillhörde samma generation och delade centrala värderingar och grundsatser. Båda såg barnlitteraturen som en angelägen uppgift – ämnet diskuteras i deras långa korrespondens. Wetterbergh utgav barntidningen *Linnea* 1862–1872 med Topelius tidning *Eos* (1854–1866) som förebild, och Topelius tillägnar första boken av *Läsning för barn* (1865) »Onkel Adam», Wetterbergs pseudonym.

Topelius hade velat uppvakta Wetterbergh med ett poem på hans 70-årsdag den 7 juni 1874, men därav blev inget. Drygt fyra år senare blev han klar med sin hyllning och sände den då till Wetterbergh och samtidigt till Albert Bonnier för publicering i *Svea* (ingendera ms bevarat). Han uppger till Bonnier att poemet är skrivet till Wetterberghs 75-årsdag – »till någon del som revanche för det förbiseende Sv. Akademin låtit komma sig till last genom att gång efter gång förbigå honom vid valet af ledamöter» (ZT-AB 20/10 1879; jfr vers 53–55; han fick däremot akademiens pris för litterära förtjänster 1869). Wetterbergh framstår i dikten som folkets och barnens skald. – Han dog den 31 januari 1889.

Versen är rimmad jambisk pentameter. – Topelius skrev också »Novemberqväll» för Wetterbergh (s. 290–293, kommentar s. 563) och en dikt till dennes guldbröllop, publicerad i *Svea* (1890).

Punktcommentarer

- 57 *granadör* – utvald och tapper soldat.
 61 *efterskrädet* – det kvarlämnade avskrädet (textstället upptas i SAOB).
 87 *skräpuk* – anskrämliga förklädnad.
 98–99 *Fredrika Bremer, [...] Palmér?* – författarna Fredrika Bremer (1801–1865) och Erik Gustaf Geijer (1783–1847), biskopen och botanisten Carl August Agardh (1785–1859) samt författaren och boktryckaren Fredric Cederborg (1784–1835). Palmér oidentifierad.
 112 *attiskt salt* – kvickhet och elegans; ansågs utmärka antikens athenare.
 120 *yfverborna* – hyperboreisk, arktisk; ordet används i götisk poesi.
 121 *Afhugga tidens knutar med sitt svärd* – syftar på alexandershugget; Alexander den store ska ha löst den gordiska knuten genom ett svärdshugg.
 146 *fäll bajonett!* – d.v.s. till anfall.
 167 *Babelstorn* – fåfängt bygge; luftslott.
 170 *tråg* – mindre farkost.
 172 *helst* – åtminstone (finlandism).

Topelius, *Konstnärsvrev* II 1960, s. 81 och *Brev*, ZTS XX:1, ZT–Albert Bonnier 20/10 1879, AB–ZT 28/10 1879; Vasenius VI, s. 307–308

Tryckvarians

- titel Linköping. S: Sverige. Linköping.
 33 unga S: raka
 35 lätta S: unga
 91 glatta S: platta
 151 S: På murkna kors och fallna minnesvårdar

LEONARD FALANDER (s. 235 ff.)

Inget manuskript är känt. Enckell uppger att dikten är daterad 14 november 1870.

Leonard Fahlander, född 1807 i Uleåborg, var en av grundarna av mentalsjukhuset i Lappviken, Helsingfors. Han hade studerat medicin i Uppsala, och gjorde i slutet av 1830-talet stipendieresor runt om i Europa för att bekanta sig med olika sjukhus och metoder. Fahlander tjänstgjorde som sjukhusets förste överläkare 1840–1868 och utnämndes till professor 1863.

Familjerna Topelius och Fahlander umgicks privat, makarna Fahlanders hem i Lappviken uppges ha varit fyllt av musik och blommor (vers 44–46). Om läkaren Fahlander säger Topelius: »Doktorsnns ögon hade en förunderlig makt att behärska de sinnessjuka, men hade också av det ständiga umgänget med dessa olyckliga fått något frånvarande, som gjorde att man först vid närmare bekantskap i honom lärde sig känna en hjärtegod människa» (jfr vers 33–40). Fahlander dog den 29 oktober 1870, »saknad av många, som under hans vård återfått medvetande om sitt människovärde» (1922, s. 148).

Enckell konstaterar att Lappvikens sjukhus denna tid hade en tragisk aktualitet i det litterära Finland: här vårdades J. J. Wecksell från 1865 och från november 1870 Aleksis Kivi (1970, s. 253).

Versen är jambisk pentameter med rimflätningen aBaBccDD.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 250–253; Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 148, 207

CAROLINA BORGSTRÖM (s. 238)

Två manuskript är kända: ms₁ är daterat Jan 85. och ms₂ 20/5 87. Dikten utkom som separattruck och avtrycktes i tidningen *Finland* 7/1 1885.

Carolina Borgström, född Kjemmer 1807 i Gamla Karleby, var gift med kommerserådet och konsultn Henrik Borgström och kusin till Emilie Topelius. Borgströms hem i Helsingfors var ett andra hem för Topelius under studietiden. Han uppskattade familjens »intresse för det bildade och utmärkta». Borgströms hörde till familjen Topelius näraste umgängeskrets. – Carolina Borgström dog efter en kort tids sjukdom den 2 januari 1885, ett och ett halvt år efter sin make.

Versen är tvåtaktig, jambisk-anapestisk med rimflätningen ababccdc.

Punktkommentarer

- 1 »Ditt lif var en våg» – parafrazerar de inledande orden i Karl August Nicanders dikt »Wägen», tonsatt av C. J. G. Laurin.
- 9 fridsällt – fridsamt.

Manuskriptvarians

- titel **ms₁**: *För Carolina Borgström.*
- 1–4 **ms₁**: *Ditt lif var en våg*
Af kärlek och tro,
Med skyndande steg,
I sorger och ro.
- 16 älskande **ms₁**: *älskade*
- 17–20 **ms₁**: *Sof, lyckliga mor!*
Sof, saknade vän!
Guds gåfva var stor,
Han tar den igen.
- 24 I din **ms₁**: *I*

Ms₂ i sin helhet:

Till Lina Bm 20/5 87.

»Mitt lif är en våg,»
Hvars böljande djup
Allena Han såg,
Som styrde din slup.
Nu lugnar dess brus
Gå älsklig och blid,

*Att bada i ljus
Och slockna i frid.*

*Nu lugnar dess brus ...
Nu speglar hon klar
Den himmel, hvars ljus
Inom sig hon bar –*

Tryckvarians

- titel **s1885**: För Karolina Borgström 6 Januari 1885.
 1–4 **s1885**: Ditt lif var en väg
     Af kärlek och tro
     Med rastlösa steg
     I sorger och ro
 9 fridsällt **s1885**: kärt är
 13 Att, **s1885**: Och
 14 trofast **s1885**: vänsäll
 16 älskande **s1885**: älskade
 17–20 **s1885**: Sof lyckliga mor!
     Sof, saknade vän!
     På din graf, der gror
     Välsignelsen än.
 21 Hans **s1885**: Guds

FRANS SEDMIGRADSKY (s. 238–242)

Inget manuskript är känt.

Franz Fredric Sedmigradsky, född i Stockholm 1783 och utbildad vid Kongliga Målare- och Bildhuggare Akademien, kom till Finland 1806. Han utnämndes till ritmästare vid akademien i Åbo 1812 men trädde inte i tjänst. Från år 1817 var han verksam som ritlärare vid Die deutsche Hauptschule i S:t Petersburg där han gjorde sig känd som en skicklig privatlärare. Vid 58 års ålder hade han uppnått en god ekonomisk ställning, sade upp sig, och flyttade till Helsingfors 1841. Vid avskedet från S:t Petersburg blev han utnämnd till titullärråd.

I Helsingfors köpte Sedmigradsky en gård (nuvarande Norra Esplanaden) och sommarvilla (nuvarande Museigatan), och såg till att få en god avkastning på sin förmögenhet. Han uppges ha varit sällskaplig till sin natur och haft ett gästfritt hem, rikt på konst och litteratur. Bilden av en snål och girig enstöring (vers 5–13, 31–38) som uppmålas både i dikten och i »Gamla herrn» i *Läsning för barn* 6 (1884) är således fabulerad.

Sedmigradsky dog efter en kort tids sjukdom den 4 september 1855. I sitt testamente hade han stipulerat att ett skolhus utan dröjsmål skulle byggas för att »små barn af fattiga föräldrar vad stånd och klass de än må tillhöra» skulle »till kostnadsfri vård och undervisning i skolan mottagas» (jfr vers 49–54). Byggnaden uppfördes på Mariegatan och stod färdig 1859. Skolan var den första i landet som tillämpade de tyska Kindergartens principerna. – Dikten skrevs med anledning av att skolan uppmärksammade 30-årsminnet av Sedmigradskys död. Topelius hade hållit festtalet vid skolans 25-årsjubileum den 15 december 1884. Dikten ger samma bild av Sedmigradsky som festtalet.

Versen är rimmad jambisk pentameter.

Punktkommentarer

- 5–6 *Främling här var han, / Man sade polack* – Modern var svensk, fadern Franciscus Josephus Hörl kom till Sverige som kammartjänare för Österrikes sändebud; han antog nytt efternamn när han ansökte om svenskt medborgarskap. Båda föräldrarna arbetade vid hovet. – Tidigare alternativt uttal *polack*.
- 16 *gjorde sig för konsten grön* – försökte visa sig bättre än man var (i konstnärligt utövande).
- 17–19 *När teckningslärarn räknade [...] till fjortonde i rangen* – Enligt en bestämmelse utfärdad i S:t Petersburg uppnådde ritläraren efter fyraårig tjänst fjortonde rangen och erhöll en årslön på 1 700 rubel (ca 150 rubel per månad; se Holmström 1933, s. 31). – Årslönen var således inte 150 rubel som Topelius skriver i vers 97.
- 22 *en vikarie* – förmodas syfta på Pehr Adolf Kruskopf som studerade konst för Sedmigradsky i S:t Petersburg.
- 30 *När ingen kände än en konstförening*. – Finska konstföreningen bildades 1846 med Topelius som stiftande medlem och sekreterare.
- 31 *ostra* – (ostron) sluten, otillgänglig, självvald isolering; textstället upptas i SAOB.
- 36 *Och samlade med hundrafemti rubel* – se kommentar till vers 17–19.
- 45 *Det arfvet går ej af för svafvelstickor* – går ej av för hackor; textstället upptas i SAOB.
- 51 *ej så liten fyrk* – Sedmigradsky uppges ha efterlämnat 12 000 rubel i kontanter.
- 52 *huskors* – person som är en plåga för sin omgivning.
- 52 *spola* – förlösa; textstället upptas i SAOB.
- 54 *stadens andra småbarnsskola* – Marias asyl (hörnet av Annegatan och Stora Robertsgatan).
- 56 *Jag såg en vacker barnafest i går*: – Topelius deltog ofta i skolans fester.
- 80 *menlös* – ofördärvad, oskuldsfull.
- 110 *förkättre* – fördöme, förakte.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 337 f., 367; *Finlands Allmänna Tidning* 16/12 1884; *Gamle herrn och hans skola* 1968; Holmström & von Willebrand-Hollmérus, *Franz Fredric Sedmigradsky (1783–1855) och hans skola* 1933; Topelius, »Tal vid Sedmigradskys småbarnsskolas 25-årsjubileum d. 15 Dec. 1885», NB 244.108, s. 131–136; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 406

TILL EMMA IRENE ÅSTRÖM (s. 242 f.)

Ett ofullbordat utkast är känt. Dikten trycktes i *Åbo Underrättelser* 22/6 1882 (insändaren uppger att den återges efter en avskrift och utan författarens tillstånd) och i *Wasa Tidning* (insänd) 28/7 1882. Horatius verser ur *Urbem Romam* står som motto såväl i utkastet som i tidningarna och titelns datering är i samtliga 23/5 1882 (se ms nedan och eZTS). Dikten publicerades i det första numret av kalendern *Excelsior* 1886 (E), utgiven av Finsk Qvinnoförening.

Emma Irene Åström (1847–1934) var den första finländska kvinna som promoverades till magister; från 1870 hade kvinnliga studenter antagits till universitetet i Helsingfors med kejslerlig dispens. Åström hade utexaminerats från Jyväskylä seminarium 1869 där hon stu-

derat för Uno Cygnæus. Hon inledde sina universitetsstudier 1873 med att läsa filosofi och latin. Ett år senare avbröt hon studierna för att försörja sin familj och fick anställning som lärare vid Ekenäs seminarium där hon senare var lektor (1886–1912). Åström fick legend-status inte minst inom kvinnorörelsen i Finland; Topelius bidrog till detta genom att hon har setts som en förebild för Hagar i *Planeternas skyddslingar* (1889; se Nyberg s. 530 f.). Som rektor arbetade han målmedvetet för att kvinnor skulle få studera vid universitetet.

Dikten är skriven på jambisk pentameter med rimflätningen AbAbCC.

Punktcommentarer

- 2 *ormaspråket: mästra Gud* – ormen i lustgården lockade Eva att äta av den förbjudna frukten från det träd som skulle göra henne delaktig av Guds kunskap (1 Mos. 3:1–5).
- 24 *Grön är din myrten. Hvarför ej din lager?* – Unga kvinnor odlade myrten för brudkronan men inte för att bli promoverade.
- 34 *zefirgarn* – finare yllegarn (till brodering).
- 49 *Du blef den första* – första filosofiexameneraren; Rosina Heikel hade utexaminerats som den första nordiska kvinnliga läkaren 1878 från universitetet i Helsingfors.
- 50 *nu gick Cæsar öfver Rubicon!* – ung. nu togs det avgörande steget; urspr. om Julius Cæsar som inledde en ny era när han tog sig över gränsfloden Rubicon och beträdde förbjudet område med inbördeskrig som följd.
- 52 *Helicon* – grekiskt berg, musernas hemvist.

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 530 f.; Väisänen, »Åström, Emma Irene», BLF 2, 2009

Manuskriptvarians

Ms i sin helhet:

För Emma Åström 23/5 82.
Nec imbellam feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promovet insitam
Rectique cultus pectora roborant.
Hor. ad Urbem Romam.

Plats för det tysta, sjelfförgättna, trogna,
Ödmjuka arbetet i andens verld!
Plats för de tusen, tusen frön, som mogna
Förtrampade
Plats för

Tryckvarians

titel E: Den 22 Maj 1882. / af / Z. T.

HELSNING TILL UPSALA (s. 244 f.)

Två manuskript är kända, det första daterat *Sept. 1877*.

Topelius hade i egenskap av rektor för Alexanders-Universitetet fått inbjudan till

Uppsala universitetets 400-års jubelfest den 5–8 september 1877. Han reste med tio andra finländare, bl.a. statsrådet Lorenz Lindelöf, professorerna Carl Gustaf Ehrström, Georg Zach. Forsman, Robert August Montgomery och C. G. Estlander. Topelius framförde en hälsning från universitetet men denna dikt torde inte ha upplästs. Han blev även uppmanad av Oscar I att hålla tal för de 2 000 församlade, och sammanstrålade med bl.a. Henrik Ibsen, Hans Forssell och Carl Wilhelm Böttiger (1922, s. 302 f.). I krönikan uppger Topelius att festen var väl ordnad, lyckad och värdig: »alla gäster, särskilt Finnarne, bemöttes med den mest förekommande artighet.» (2004, s. 327).

Dikten består av tre sonetter. Genom anhopningen av inslag från fornnordisk mytologi framträder Uppsala som den nordiska kulturens vagga (jfr följande dikt »Gudarnes amen»).

Punktcommentarer

- 1 *Verldsträdet* – Yggdrasil, i fornnordisk mytologi en ask i gudarnas boning Asgård (vers 14).
- 16 *möjas* – majas: pryds med grönt.
- 19 *Odinslunden* – park i centrala Uppsala.
- 20 *Frodefrid* – uttrycket härrör från den mytiske kungen Frodes regeringstid som enligt eddadikten var en trygg och fredlig epok.
- 20 *Fyrisdalen* – Uppsala; Fyrisån rinner genom staden.
- 21 *blotas Frejas mjöd* – enligt nordisk mytologi dracks offermjöd till fruktbarhetsgudinnan Frejas ära.
- 22 *Bragebägarn* – Brage betecknas som den främste diktaren i nordisk mytologi.
- 24 *Eystrasalt* – det fornnordiska namnet på Östersjön.
- 25 *allshärjarting* – (efter isl. 'hela härens ting') allmän folkförsamling; historiskt om den uppsvenska folkförsamlingen.
- 33 *Ragnarök* – universums undergång.
- 34 *Heimdals lurar* – Heimdall är gudarnas väktare och blåser i Gjallarhornet när han kallar till rådslag.
- 36 *Nornor* – kvinnliga väsen, sades råda över människors öden.
- 38 *runestafven* – här: i historiens bok.

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 461; Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 302 f.; *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 326 f.; *Uppsala Universitetets fyrahundraårs jubelfest september 1877*; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 380

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** *Helsning till Uppsala*. **ms2:** *Uppsala, September 1877*.
- före 1 I. **ms1:** *Uppsala*. **ms2:** [saknas]
- 1–28 **ms1:** [verserna 13–24 är skrivna före verserna 1–12]
- 11 morgonluft **ms1:** *sommarluft*
- före 15 II. **ms1:** *Seklerna blomma*. **ms2:** 2.
- 17 Och mäktig höjs **ms1:** *Och solbelyst står*
- 21 Frejas mjöd **ms1:** *offermjöd*
- 27–28 **ms1:** *Och löftet gäller msklig nutids för segrar,
För ljus, för rätt den vida jorden kring*
- 28 folkens **ms2:** *jordens*

- före 29 III. **ms1:** [saknas] **ms2:** 3.
 29 nu **ms1:** *än*
 32 **ms1:** *Gått fram till frid igenom*
 35 Odin **ms1:** *Odins*
 36 stumma **ms1:** *döda*
 40–42 **ms1:** *Då skall den historien rista*
Ett märke än på nötta runestafven
Vid dagen för Upsalas

GUDARNES AMEN (s. 245 ff.)

Ett manuskript är känt, daterat 24/1 88.

Topelius skrev dikten till minne av det första skandinaviska studentmötet i Uppsala den 5–7 juni 1843. Studentmötena initierades av skandinavister som ville att unionen Sverige-Norge skulle förenas med Danmark, samt att Finland skulle införlivas i denna union. – De finska studenterna var inbjudna till Uppsala, men ett deltagande kunde innebära relegering från universitetet. Topelius och hans resällskap hade därför anslutit sig först efter det egentliga mötet.

Dikten är tillägnad en av de ledande skandinavisterna, den danske politikern och författaren Carl Ploug (1813–1894) som förde de danska studenternas talan vid de nordiska studentsammanskomsterna 1843–1862. Vid mötet i Uppsala 1856 höll han ett uppmärksammat tal för ett enat Norden och fick oväntat stöd av Oscar I. Ploug var redaktör för den nationalliberala tidningen *Fædrelandet* 1841–1881, medlem av Landstinget 1859–1890 och engagerade sig starkt för den slesvigska frågan.

Dikten tillkom som ett svar på Plougs »poetiska helsning» till Topelius 70-årsdag (14/1 1888). I tackbrevet skriver Topelius: »Jag har redan 45 år – eller 25 år – rufvat öfver en tanke, som först nu fått kropp. De gissar den utan möda. Ibsen har hunnit före mig: 'vår broder, hvor blev du av?' [»En broder i nød», 1863] – Med minnet af 1843, kunde jag gråta tårar af harm 1863 och 1864. Deras helsning återkallade minnet af talaren vid Upsala högar, och se der hvarför jag dröjt med min tack för att sända Dem detta minne i möjligast klarnad form.» Han tillägger: »skalden och talaren gå ofta skilda vägar. Men när de båda förenade gripa åhöraren, blir intrycket outplånligt.» (20/3 1888). I dikten frammanar Topelius bilden av den inspirerande talaren vid studentmötet 1843 (vers 11–25) och ger uttryck för den entusiasm och enighet som då rådde bland deltagarna kring skandinavismens sak (vers 26–35). Drygt tjugo år senare, under det dansk-tyska kriget 1864, fick Danmark emellertid inte det stöd från Sverige-Norge som något årtionde tidigare hade utlovats, och hertigdömena Slesvig, Holstein och Lauenburg förlorades (jfr vers 36–45).

Versen är jambisk-anapestisk med taktschemat 4–3-4–4-3 och rimflätningen aBaaB. De fornordiska markörerna i dikten – »Fyris strand», »Odins hög», »allshårjarting» – förekom frekvent i de många poem som framfördes under studentmötet 1843 (publicerade i *Beretning om Studentertoget til Upsala i Juni Maaned 1843*).

Punktkommentarer

- 1 »*Et yndigt land*» – »Der er et yndigt land», den danska nationalsången, med text av A. G. Oehlenschläger. Topelius uppger att de finländska studenterna vid

- besöket i Uppsala 1843 hälsades med denna sång, med ord av Ploug, enkom skrivna för tillfället (1922, s. 88).
- 5 *Sundets* – Öresunds.
6 *Odins hög* – Uppsala högar.
6 *allshärjarting* – (efter isl. 'hela härens ting') allmän folkförsamling; historiskt om den uppsvenska folkförsamlingen.
13 *Vala-spådom* – vala: trollkvinna i fornnordisk mytologi.
13 *Mimers-skatt* – skatt ur Mimers brunn, visdomens källa.
16–25 »*Om vi, tre grenar af samma rot, [...] herrar i landet.*» – Ploug hade begärt det sista ordet vid studentmötet. Här framlade han sin vision om ett enat Norden, och höjde en skål för ett gemensamt mål, en gemensam strävan och en gemensam framtid (ibid., s. 80 f.).
39 *Bältens* – (da. Bælterne) sunden mellan Kattegatt och Östersjön.

Beretning om Studentertoget til Upsala i Juni Maaned 1843 afgiven af den danske Bestyrelse 1844; Plougs hyllningsdikt i Zacharias Topelius. Minne af festdagen den 14 Januari 1888 1888, Topelius, Självbiografiska anteckningar 1922, s. 87 f., ZT–Carl Ploug 29/3 1888, NB 244.96.

Manuskriptvarians

- titel **ms:** *Till Carl Ploug.*
2–4 **ms:** *Han gick öfver ek och lindar
Han tände tusende bröst i brand
Han kom med våren till Fyris strand,*
8–15 **ms:** *Der slöt en ung, en förmäten ring
Sin mur af enade händer kring
De gråa skuggornas*

*Och en tog ordet han grep det fatt,
Ur svallande känslors strömmar,
Ur nutids ur forntids natt,
Ur framtids, stort och glädt,
Ur sväfvande ungdomsdrömmar.*
21–25 **ms:** [saknas]
26–45 **ms:** *Carl Ploug! Carl Ploug! Ett jublande larm,
Gick som en storm öfver
Det fanns ej så hård, så kall en barm,
Som icke slog hög, slog stor, slog varm
Den dagen*

*Du svuro för lust och för nöd sin ed,
Och högarna sade amen.
Om tjugu år
skulle de stå med
Förenta, kämpar i nordens led
De ville hålla tillsamman,*

Och tjugu år runno bort i sand,
 Och Danmark stod öfvergifvet,
 En ensam blödande
 Stod ensamt, blödande, styckadt
 Som kämpade hårdt för lifvet.

Hvar voro leden vid Odins graf?
 Hvar voro ungdomens eder?
 De hade förgåtts som våg i haf,
 Som vårblostm hade de fallit af
 När hösten bergar sin gröda.

- 47 **ms:** En ett fäste för nordanhafven,
 50 Den förste grå **ms:** Den ensame
 51–55 **ms:** Som morgondagg blir en ungdomsdröm,
 Dock vattnar [oläsligt] dagens gröda
 Dock gror ur

VEGAS SPÅR (s. 249 ff.)

Ett manuskript är känt, daterat 2 April 80. Dikten trycktes i publicistklubbens festskrift *Nordost-passagen* (Sthlm) i april 1880 (Np) och avtrycktes i *Åbo Underrättelser, Morgonbladet* och *Tidskrift för hemmet* (Sthlm).

Den strapatsrika seglingen genom nordostpassagen med fartyget Vega under polarforskaren Adolf Erik Nordenskiölds ledning följdes med stort intresse. Fartyget lämnade Tromsø den 21 juli 1878, frös fast i Berings sund i tio månader och anlände till Stockholm den 24 april 1880. Under färden kartlades havs- och kustområdena i norra Sibirien och etnologiskt material insamlades bland samojeder, tjuktjer och inuiter (jfr vers 7–12).

Inför Vegas ankomst planerade publicistklubben i Stockholm att utge en jubileumsskrift och Topelius ombads sända ett bidrag. Topelius hade redan börjat författa text till en kantat tillägnad den Finlandsfödde Nordenskiöld eftersom man väntade att han skulle besöka Helsingfors, och han avböjde därför medverkan. När det stod klart att Nordenskiöld inte skulle göra något besök skriver Topelius till publikationens redaktör Emil von Qyanten: »Till följd häraf blir min påbörjade kantat oskrifven, och jag har kunnat begagna en del af dess 'knoppar' för ett litet stycke, som härmed bifogas under rubriken 'Vegas spår'.» (3/4 1880). Förutom dikten och det medföljande brevet publicerades också det första brev där Topelius avböjer medverkan – detta »såsom en redaktionsinteriör i Nordostpassagen och såsom prof på Zachris Topelii brefstil.» F.ö. ingår Nordenskiölds levnadsteckning, noveller och poem, flera vetenskapliga artiklar samt illustrationer av Carl Larsson.

Versen är jambisk med taktschemat 4–4–3–4–4–4 och rimflätningen aaXbbb.

Punktkommentarer

- 16 *spord* – känt, omtalat.
 24 *plankan* – fartyget.
 39 *hugstort* – högsinnat, ädelt.
 datering 1881. – bör vara 1880.

Manuskriptvarians

- 18 vår **ms**: *den*
20 din [...] är **ms**: *den [...]* var
23 Vid lekfull ro, **ms**: – *Ditt lugna bo!* –
54 *Der* skall du finna **ms**: *Der har du funnit*

Tryckvarians

- 20 är **Np**: var

STRANDBRINKEN (s. 249 f.)

Ett utkast på några rader samt två manuskript är kända, ms₁ har dateringen 13/12 86. Dikten publicerades i den illustrerade tidskriften *Norden* 1887.

Sommaren 1886, ett halvår efter hustrun Emilie Topelius död, åkte Topelius och dottern Eva på en två månader lång badkur till de tyska och schweiziska alperna. De stannade till i Köpenhamn där läkaren Arnold Gamél bekostade inkvartering på ett lyxhotell. Gamél ordnade också en rad program, bl.a. en ståtlig galamiddag för Topelius i sin villa Strandbrinken. De hade träffats i Florens våren 1876 och höll därefter kontakt brevlades.

Versen är jambisk med taktschemat 3–3–3–4–3–3 och rimflätningen aXabXb.

Punktkommentarer

efter titeln (*Mel.*: »*Det er et yndigt land*».) – »*Der er et yndigt land*», den danska nationalsången med text av A. G. Oehlenschläger och musik av Hans Ernst Krøyer.

- 20 *Bismarcks* – den tyske rikskanslern Otto von Bismarck (1815–1898).
20 *monitorer* – krigsfartyg.
22 *Dannebrog* – Danmarks flagga.
29 *Taarbæks* – stadsdel i Köpenhamn där Gaméls villa låg.
30 *Kongens smukke By* – (da.) kungens vackra stad.
32 *Dyrehaven* – parkområdet Jægersborg Dyrehave på östra Själland.

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 517 ff.

Manuskriptvarians

efter titeln (*Mel.*: »*Det er et yndigt land*».) **ms₁**, **ms₂**: [saknas]

- 1–36 **ms₁**: *Och aldrig vakt stod här*
Så täck i sommargrönska
För Dmk i gevär.
Hans öppna fann sträcks ständigt ny
Mot gäst etc.
1–5 **ms₂**: *Jag vet en Brink så grön,*
Der Sundets böljor strömma
Ur vida Östersjön :||:
Och der är hafvets [oläsligt] så stort,
Och der är Danmarks fäste

7–36 **ms2**: *Der står en tub på vakt*
Vid rörliga stativet
Att speja :||:

Der salteras käckt och fritt
Blågula svenska flaggor
Och Finlands blått och hvitt.

Men dånar en propell
Med Bismarks monitorer
I stormig hösteqväll :||:
Då svajar från strandens Brink
Den stolta Dannebrogen
Och Danmark ser dess vink.

25 vakt stod här **ms3**: *stod strand stod här*
 27 Danmark **ms3**: *Dmks land*
 28 **ms3**: *Dess öppna famn sträcks ständigt*
 33 hafvets **ms3**: *haf i*
 34 hvarje redlig **ms3**: *der hvar trofast*
 35 trofast hjerta, **ms3**: *hjertan*

ETT LÜTZEN-MINNE (s. 250 f.)

Ett manuskript är känt, daterat 11/10 82. Dikten trycktes i *Jul-qvällen* 1882, utgiven av Publicist-Klubben (Sthlm); av Topelius brevidarium framgår att redaktören Bernhard Meijer hade efterfrågat bidrag och att dikten sändes till honom den 24 oktober 1882.

Topelius skrev dikten till 250-årsminnet av Gustav II Adolfs död vid Lützen den 6 november 1632. Vid minnesfesten i universitetets solennitetssal höll professor Wilhelm Bolin tal och Topelius dikt deklamerades av skådespelaren August Arppe.

Det var till stor del Topelius förtjänst att den 6 november började firas i Finland; han uppmärksammade dagen redan 1832, och två år senare uttrycker han förhoppningen att kungens minne ska leva »evigt, evigt!» (dagboken 6/11 1834). Topelius skapade en positiv bild av Gustav II Adolf i *Fältskärens berättelser*: den ädle och rättfärdige kungen representerar protestantismen i kampen mot katolicismen om herraväldet i Europa (jfr vers 125–129) och han framstår som en man som gick i döden för älskings- och trosfrihet (jfr vers 102–104). – 300-årsminnet av Gustav II Adolfs födelse den 9 december 1894 firades som en nationell högtid i fosterländsk anda. Topelius dikt upplästes då vid flera fester i landet.

Forsgård menar att den romantiskt präglade Topelius hämtade energi för sin kristna idealism inte bara ur kampen mot förnuftsdyrkan, utan också ur en krigisk och söndertrasande tid, vilket kommer till uttryck både i denna dikt och i *Planeternas skyddslingar* (1998, s. 225). – Slaget vid Lützen skildras också i *Fältskärens berättelser* (ZTS VII, s. 69 f.) och i *Boken om Vårt Land* (XVII, s. 400). Se även följande dikt.

Del I och III består av alexandriner med flättrim, del II har jambisk vers med takt-schemat 4–3–4–3–4–3–4 och rimflätningen aBaBcXc.

Punktkommentarer

- 8 *vår Gud är oss en väldig borg!* – (ty. original av Martin Luther ca 1529, »Ein feste Burg ist unser Gott») känd som Gustav II Adolfs stridspsalms; enligt legenden sjöngs den före slaget vid Lützen, vilket även omnämns i *Fältskärnens berättelser* (ZTS VII, s. 69 f.) och *Boken om Vårt Land* (ZTS XV, s. 401). Festen i solennitetssalen avslutades med denna psalm.
- 22 *kyller* – rock, vanligen av älghud, bars istället för eller under pansarrustning.
- 49 *Stålhandske* – Torsten Torstensson Stålhandske (1594–1644), överste och chef för finska rytteriet.
- 51 *som förr vid Breitenfeld!* – Vid slaget vid Breitenfeld den 7 september 1631 vann Gustav II Adolf en avgörande seger.
- 52 »*Eläkööön kuningas*»! – (fi.) Leve kungen!
- 56 *Soop* – Erik Soop (1592–1632), överste för Västgöta regemente, gjorde framstående insatser under trettioåriga kriget.
- 56 *Stenbock* – Fredrik Stenbock (1607–1652), överste för Smålands regemente.
- 81 *bidde* – bidade.
- 94 *dvergars* – andligt utvecklade personers.
- 95 *honom börda vill* – vill göra anspråk på honom.
- 105 *innelyckt* – innesluten.
- 120 *æra* – ära.
- 126 *bullans bann* – den påvliga bannlysningen.
- 150 *biltoge* – fågelfria.

Forsgård, *I det femte inseglets tecken* 1998, s. 225; *Helsingfors Dagblad* 7/11 1882; *Hufvudstadsbladet* 10/12 1894; Rask, »Varför firas Gustav Adolfsdagen som svensk dag i Finland?», *Finsk tidskrift* 8/1982, s. 357–371; *Wasa Tidning* 12/12 1894; Vasenius VI, s. 334

Manuskriptvarians

- titel **ms:** *Gustaf II Adolf.*
- 5–7 **ms:** *Fly mskohvimlet, sök ej festens marknadstorg,
Ej fladdrande standar, ej fyllda dryckeshornet,
Lyss endast på den psalm, som ljuder högt från tornet*
- 18 stolta **ms:** *täta*
- 25 undran **ms:** *stolthet*
- före 31 **ms:** *Kung Gustaf höll i Lützens natt
Ett råd om tidens läger:
– Vår plan är röjd, hvar post besatt
Och Pappenheim på vägen.
– Hvad? skola vi till badet gå
Och ej oss tvätta rena?
Nu skola vi Friedländarn slå.*
- 42 Att stirra ut **ms:** *Och stirrade i*
- 48 På **ms:** *Vid*
- 49–50 **ms:** *Stålhandskes Finnar der man ställt:
– Snart, gossar, få vi strida;*
- 79 Med härsmakt **ms:** *I trasor*
- 93 fädens **ms:** *häfders*

- 97–104 **ms:** *Om Tyskland såg hans blod, hans segrar och hans ära,
Om han var Sverges son och hade Finland kärt,
Långt öfver deras gräns han länge skåda lärt,
Hans blick omfattade hvad genom alla öden
För folken hägrar högst och de:
Tro, frihet, menskorätt och tankens fria flygt.
För dem han villigt gaf sitt tappra lif i döden,*
- 108 men varm af lif, står han **ms:** *blott mskligt varm stod han*
- 109 adlar **ms:** *tillhör*
- 110 åt hans tid **ms:** *samtiden*
- 122 gröda! **ms:** *skördar*
- 125–154 **ms:** *Allt hvad en efterverld som tankens vinning vördar,
Allt det som andas fritt, som beder fritt sin bön
Och ler åt bullors bann och kättarbål och gården,
Det gick från Luthers cell ut att eröfra världen,
Det stred vid Breitenfeld, det föll på sitt banér
Vid Lützen, men det föll, för att ej falla mer.
Flyg, nordens sändebud, högt öfver tidens trassel
Och telefonens surr och skenors hesa rassel,
Betrakta folk ur tid*

Tryckvarians

De romerska siffrorna saknas i *Jul-qvällen*

- 93 fädens **Jq:** häfders
- 110 åt hans tid **Jq:** samtiden
- 116 denna **Jq:** detta
- 153 stegra! **Jq:** segra!

FINSKA RYTTERIETS MARSCH I TRETTIOÅRA KRIGET

(s. 251 f.)

Ett odaterat manuskript till de tre första stroforna är känt.

Marschmelodin tros härstamma från trettioåriga kriget 1618–1648. Den framfördes vid en soaré i Helsingfors 1871 och Topelius skrev orden året efter. När skådespelet *Regina von Emmeritz*, som utspelar sig under trettioåriga kriget, uppfördes i sin reviderade version 1872 inleddes föreställningarna med denna marsch. Den publicerades i *Det Sjungande Finland* 1876. Forsgård noterar paralleller till framställningen av Gustaf II Adolf i *Regina von Emmeritz* där slutrepliken lyder: »Nu, gossar, ut i strid! Först när var tro är fri, från södern allt till norden, är Gustaf Adolfs verk fullbordat uppå jorden.» Också i dikten strider soldaterna för Guds ord. Idealet är den höga Nord där ingen träl behöver digna under bördan av en förmörkande religion (1998, s. 224).

Vasenius noterar ett uppslag till dikten i »Korsriddarnes marsch» i det ofullbordade sagospelet *Sancta Maria* författat tio år tidigare (V, s. 434). De finska truppers tappra insatser i trettioåriga kriget (vers 5–8, 17–20) beskrivs i liknande ordalag i *En resa i Finland* (1872; ZTS XIII, s. 15). Versen är fyrtaktig, jambisk-anapestisk och parrimad, aabb (vers 5 femtaktig).

Punktcommentarer

- 5 *Nevans* – Floden Neva flyter genom S:t Petersburgs guvernement (jfr komm. till »Neva», s. 493).
- 6 *Weichseln* – flod i norra Centraleuropa.
- 8 *kejsarens* – Ferdinand II (1578–1637).
- 17 *Breitenfeld* – Vid slaget vid Breitenfeld den 7 september 1831 vann Gustav II Adolf en avgörande seger.
- 17 *Pappenheim* – den bayerske fältmarskalken Gottfried Heinrich von Pappenheim (1594–1632).
- 18 *Kronenbergs* – överste Adam Philipp von Cronberg und Hohengeroldseck (1600–1634) ledde de »oövervinnerliga» bayerska kyrassièreerna under trettioåriga kriget.
- 19 *Tilly* – den tyske fältherren Johann Tserclaes Tilly (1559–1632) besegrades av Gustaf II Adolf vid Breitenfeld.
- 19 *Lech* – biflod till Donau.
- 20 *häck* – ev. trupp (som bildar häck).
- 24 *Med oss är Gud* – »Gud är med oss» (Matt 1:23): Gustaf II Adolfs valspråk.

Finlands Allmänna Tidning 22/5 1871; Forsgård, *I det femte inseglets tecken* 1998, s. 224; Vasenius V, s. 434

Manuskriptvarians

- 3 seniga **ms:** *hårdade*
- 9 slätter och såld, **ms:** *aska och grus,*
- 10 eld, **ms:** *ljus,*
- 11–12 **ms:** *Så blinkar hvart hugg som en strimma sol,
Och frihet går ut från den ljungande pol.*

III.
SKÖN KONST.

LUDVIG VAN BEETHOVENS MINNE (s. 257–260)

Inget manuskript är känt.

Topelius skrev dikten till hundraårsminnet av Ludvig van Beethovens födelse den 17 december 1770 (d. 1827). Jubileet uppmärksammades av Konstnärsgillet med en fest på Nya teatern. En prolog upplästes, »författad af onämnd, men lätt igenkänd hand», där-
efter avtäcktes en byst av Beethoven skulpterad av Carl Eneas Sjöstrand. Kvällens huvud-
nummer var Goethes sorgespel *Egmont*, med musik av Beethoven.

Dikten är skriven på jambisk pentameter.

Punktkommentarer

- 1–4 *Det stormar ute*. [...] *barbariet klösa hennes kind*. – Fransk-preussiska kriget pågick, häftiga strider hade utkämpats den 7–10 december 1870 i Beaugency och Loir.
 43 *vaka* – taltrast.
 44 *Orfeus och Wäinämöinen* – mytologiska sångare.
 57–58 *Då kom Bach* [...] *prisa under öppen himmel Gud*. – J. S. Bachs psalm »Kommst du nun, Jesu, vom Himmel herunter».
 60 *Händels halleluja* – Händels berömda sats i oratoriet *Messias* (1742).
 63 *Nec ultra!* – (lat.) inte längre!
 80 *tidt i hanegället* – tidigt när tuppen gal.
 83 *arlaregn* – morgonregn.
 not *genier* – skyddsandar.

Hufvudstadsbladet 18/12 1870

BERTEL THORVALDSEN (s. 261f.)

Inget manuskript är känt. Dikten trycktes i festpublikationen *Minnesfest, anordnad af Konstnärsgillet i Helsingfors* 1870.

Dikten skrevs till hundraårsminnet av den dansk-isländske skulptören Bertel Thorvaldsens födelse den 19 november 1770 (d. 1844). Konstnärsgillet höll en minnesfest i universitetets solennitetssal, där professor C. G. Estlander talade och Topelius dikt sjöngs av en blandad kör till en melodi av N. Emanuel. – Thorvaldsen var en av Europas främsta bildhuggare, verksam i Rom där han hade stort inflytande i de nordiska och tyska konstnärskolonierna. Motiven hämtade han ofta ur den grekiska mytologin; en av hans berömda marmorskulpturer är ungdomens gudinna Hebe som håller fram en odödlig-hetsdryck (vers 28–31).

Versen är jambisk-anapestisk. Första strofen är tretaktig och korsrimmad, abab; den andra är tretaktig och orimmad; tredje är tvåtaktig med korsrim, AbAbCdCd (fornisländskt versmått); fjärde har taktscemat 4–4–2–2–2–2–1–2–3–3–3 och rimflätningen aabcbCXXdx, och femte strofen är tretaktig med rimflätningen ABABCCXX.

Punktkommentarer

- titel *sekularfest* – hundraårsfest.
 6 *Helikons* – grekisk bergssluttning, gudarnas hemvist.
 29 *Hebe* – ungdomens gudinna i grekisk mytologi.
 32 *Lethes* [...] *nektar* – vatten från glömskans flod.

Finlands Allmänna Tidning 21/11 1870

Tryckvarians

- titel **s1870**: Ord till festsången den 19 Nov. 1870.
 2 fjerran från **s1870**: långtifrån
 3 Långt genom **s1870**: Igenom

I KONSTNÄRSGILLET ALBUM (s. 262)

Två odaterade manuskript är kända. – Om Topelius och konsten, se inledningen, s. XXVII f.

Versen är jambisk med taktscemat 4-3-4-3-4-4-4-4-4-3-3 och rimflätningen aBaBccdddEE.

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** [saknas] **ms2:** *För Gillets Album.*
 5-10 **ms1:** *Att ställa egen kraft och fröjd*
Långt under idealets höjd,
Men gladt dess fana bära,
 5-6 **ms2:** [saknas]
 efter 11 **ms1:** *Ehvad i tanke eller form*
Sin runa han må stafva,
Skall han stå rak i skum och storm
Och ej för nycken slafva.
Hans lott kan mätas kn
Men

Och är han glömd, och går han arm
Mot höjd, som han ej hinner,
Så bär han måttet i sin barm,
Hur än kritiken
Hvad än kritiken tasslar
En strimma sol behöfver han,
Han är ett barn, som gråta kan,
Och dock en boren adelsman,
En furste af Guds nåde

KONSTNÄRSGILLET I HELSINGFORS (s. 262 ff.)

Inget manuskript är känt. Dikten trycktes i *Konstnärsgillet Minnesrunor öfver hädangångne under året 1870. Prolog vid Konstnärsgillet årsfest. Den 6 Februari 1871.* Häftet som såldes till förmån för artisternas och litteratörernas pensionskassa innehåller även korta presentationer av konstnärer som dött under 1870 (jfr vers 45-47). Eftersom den 5 februari, Runebergs födelsedag och Konstnärsgillet årsdag, inföll på en söndag 1871 firades årsfesten den 6 februari. Topelius prolog framfördes av »fröken Wiberg». Jfr »Konstnärsgillet Prolog 1869», s. 78.

De fyra första och två sista stroforna har anapestisk vers med taktscemat 4-4-4-2-4 och rimflätningen aabba, de mellanliggande har fyrtaktig jambisk vers med tiradrim, aaa.

Punktkommentarer

- 21 *Norna* – kvinnligt väsen i nordisk mytologi, sades råda över människors öden.
 24 *Draktänder* – sådd vars skörd är oenighet och våld.
 36 *dat* – här: illdåd.
 54 *Immorteller* – eterneller.

ROBERT WILHELM EKMAN (s. 265–269)

Sex manuskript är kända: De tre första är daterade 1869 och motsvarar delvis diktens första del. Ms2 och ms3 har tillägg daterade 1873 som motsvarar strofer i del II och III. Ms5 (renskrift) och ms6 motsvarar den tryckta dikten. Den publicerades i *Lännetår. Album utgifvet af Vestfinska afdelningen* 1874 (Lå).

Konstnären Robert Wilhelm Ekman (1808–1873), född i Nystad, fick sin utbildning i Stockholm och Paris (vers 7). Han började undervisa i ritskolan i Åbo 1846 (vers 4–6) och engagerades vid samma tid för att utföra fresker i Åbo domkyrka. Han målade även motiv ur J. L. Runebergs verk, folklivsskildringar och porträtt. I slutet av 1850-talet inspirerades Ekman av *Kalevala* (vers 39–56) och utgav ett bildverk på eget förlag eftersom ingen förläggare åtog sig uppdraget. Att måla motiv ur den finska mytologin sågs inte med blida ögon av de svensksinnade, vilket var en orsak till att han under 1860-talet blev allt mer kritiserad (vers 57–64). Topelius första diktmanuskript från 1869 är ett försvar för Ekman (se ms1 och ms2 nedan).

Topelius och Ekman upprätthöll en livlig korrespondens (endast Ekmans brev är bevarade, NB 244.32). Fyra stälstick av Ekman publicerades i *En resa i Finland* (1872–1874). R. W. Ekman avled i sitt hem i Åbo den 19 februari 1873.

Versen är jambisk med taktshemat 5–5–5–5–5–6–6 och rimflätningen AbAbCddC.

Punktkommentarer

- 2 *Med svedda lockar flytt från Auras strand*, – flytt från Åbo efter branden 1827.
- 11 *Lauraeus* – konstnären Alexander Lauréus (1783–1823), född i Åbo men bosatt utomlands. Finnbergs – konstnären Gustaf Wilhelm Finnberg (1784–1833), Ekmans första teckningslärare. Han förlorade en stor del av sin förmögenhet och sin produktion i Åbo brand och flyttade därefter till Stockholm.
- 12 *Magnus Wright* – Magnus von Wright (1805–1868), konstnär och ritlärare vid universitetet i Helsingfors från 1849.
- 15–16 *Allt – eller nästan allt [...] vid Åbo ritsals bänkar*. – Flera av landets mest lovande elever gick i lära hos Ekman.
- 54 *Wäinämöinen* – central gestalt i *Kalevala* och i Ekmans målningar; en av hans mera kända tavlor är »Wäinämöinen spelar kantele» (1866), som efter konstnärens död köptes till studenthuset av de finsksinnade studentnationerna.
- 55 *Sampo* – magisk artefakt i *Kalevala*, smidd av Ilmarinen.
- 55 *smeds* – smiddes.
- 55 *Pohjas tärna* – Pohjajungfrun (Nordens jungfru), central gestalt i *Kalevala*; åsyftar Ekmans tavla »Pohjolas dotter».
- 56 *Lemminkäinen* – äventyrslysten yngling i *Kalevala*; avbildad på flera tavlor av Ekman.
- 61 *Ukkos* – Ukko: övergud i finsk mytologi.
- 62 *Tuonis* – Tuonela: de dödas boning i finsk mytologi; en av Ekmans tavlor föreställer Lemminkäinens moder som fångar in sin döde son ur Tuonela älv.
- 75–76 *Vi, som i Lapplands klyft [...] guldets minsta dugg*, – Guldruschen till Ivalo älv i Lappland hade nyligen kommit igång.
- 83 *hans maka, gick ur tiden* – Josefina Ekman, f. Pippingsköld, dog 1871; se följande dikt.
- 132 *bautasten* – minnessten, här bildligt; textstället upptas i SAOB.

Hintze, *Robert Wilhelm Ekman 1808–1873* 1926; Reitala, »Ekman, Robert Wilhelm», BLF 2 2009; Knapas, »Inledning», *En resa i Finland*, ZTS XIII s. 147

Manuskriptvarians

titel **ms1**: *Till R. W. Ekman. 1869.*

titel **ms4**: *R. V. Ekman. 1873.*

efter titeln **ms2, ms3**: (*Tillsändt målaren 1869.*)

1–88 **ms1, ms2, ms3**: *Han är för gammal, sägs det, den der pilten*

Med starka armen och med kinden röd.

Hans ålder hör till brasan och till filten;

Naturligtvis – fast barmen är i glöd,

Fast hjertat klappar, fast i ögat skämtar [**ms2, ms3**: *Fast högt slår hjertat,*]

Den ystra skalken ifrån lifvets vår

Han har ju fyllt sitt sextionde år!

Besynnerligt, att lampan icke flämtar! [**ms2, ms3**: *icke lampan*]

De trettiårige i ålderns blomma,

Som kalla honom gubbe, räkna ut,

Att Ekmans pojkestreck lända ej till fromma,

Och dessa pojkestreck vilja ej ta slut.

De äro vise män, förstås, och deras tankar [**ms3**: *De vise män med deras mogna tankar,*]

Så nyktra, att de frysa hop till is, [**ms3**: *De conservera muserna i is,*]

Och därför döma de uppå sitt vis [**ms3**: *Och döma på de Abderiters vis,*]

Att blixterna af snillet äro dankar.

Är Ekman gammal, hvar ha vi de unge?

Jag ser ej till dem, – ser ej någon ann,

Som kapp med honom uppå banan sprunge,

Jag ser ej en, som diktar ungt som han. [**ms2, ms3**: *ej en så ungdomsfrisk som han.*]

Nog ser jag målare, som något gälla,

Men i den skaran ser jag icke en [**ms2, ms3**: *skaran finner jag ej en,*]

Ifrån hvars pensel flödar ut idén

Så våg på våg ur en otömlig källa. [**ms2, ms3**: *ur outtömlig källa.*]

Ack, hvad vet jag? Jag trodde oss så arma, [**ms2, ms3**: *Förunderligt? Jag trodde*]

Att finsta guldkorn ifrån Lapplands natt, [**ms2, ms3**: *minsta guldkorn*]

Som slöas bort, vårt samvet borde harma;

Långt mer en rikt begåfvad andes skatt.

Jag märker nu, att vi ha råd att slösa.

Ty öfvermåttan rikt är visst det folk,

Som älskar att sin skönhets främste tolk [**ms2**: *Som djerfves att* **ms3**: *Som hjerta har sin*]

Så med kritikens naglar sönderklösa.

Klipp vingarna! På Febi spann klipp mahnen!

Columbus dör i armod glömd till slut.

Och han, hvars pensel öfver oceanen

Utaf årtusenden har seglat ut
 Att uti dimmorna af Finlands myther
 Eröfra en långt mäktigare verld, [**ms2**, **ms3**: Eröfra mera sagolik en verld,]
 Än någon hjelte vunnit med sitt svärd,
 Han slocknar för att guld till oljan tryter! [**ms2**: Hans lampa slocknar, för att oljan
 tryter. **ms3**: Hans veke slocknar, för att oljan tryter.]

[**ms3**: Än ha ej Finlands unga musér färgat
 En pensel, mera fosterländsk och mjuk,
 Än hans, som åt en framtids blickar bergat
 Det finska folkets typer på sin duk.
 Och detta folk skall engång skipa lagen,
 När dagens vrånga dom är vorden stum
 Och ingen mins det obekanta rum,
 Der recensentens spira ligger slagen.]

Jag talar ej till denna dagens slägten,
 Dess små kritiker [tomrum] och dess [**ms2**: Dess små claquörer och dess lumpna
 groll; **ms3**: Dess små claquörer och dess lilla gnat,]
 Jag talar till den tid, när morgonväkten
 skrämt nattens troll, [**ms2**: Af efterverlden gisslat nattens troll, **ms3**: Af efterverlden
 glömt båd' nit och hat,]
 När det, som nu förhäfves, varder ringa
 När det, som nu förtrampas, vexer stort
 Och det, som tyckes nu tillintetgjordt,
 Odödligt skall ur Lethes skuggor springa.

Men då är Ekman död; – då skall en annan [**ms3**: Och då är]
 Hans vägar plöja uti mythenes natt [**ms2**, **ms3**: På Ekmans dukar måla myth och
 folk]
 Och vira Ekmans lager omkring pannan [**ms2**: lager stolt kring]
 Och skryta att han skuggorna fått fatt. [**ms2**: Och kalla sig det finska folkets tolk.
ms3: Och claquen kallar honom Finlands tolk.]
 Och folk skall undra på det nya snille; [**ms2**: Och claquen skall beundra detta snille,
ms3: Men då skall folket svara: Ekmans snille]
 Men ingen mins, att han, som gaf dem lif, [**ms2**: Men han, som väckte gudar till lif,
ms3: Var det, som väckte gudarne till lif,]
 Försmäktat under dagens usla kif [**ms2**: Har dignat under] [**ms3**: Och han har
 dignat under dagens kif]
 Och kunnat räddas, fastän ingen ville. [**ms2**, **ms3**: räddas då; men ingen]

1–88 **ms4**: [saknas]

6 der **ms5**, **ms6**: så

13 brutna **ms6**: brystna

16 Har hvässt **ms5**: Han hväste

30 gosses **ms5**, **ms6**: pojkes

45 en trumpen arbetsmyra, **ms5**, **ms6**: så styft i Gracers yra,

65 Men Zeus allen har makt **ms5**, **ms6**: Det är blott Zeus beskärdt

73–74 **ms5**, **ms6**: På fel var ingen brist: han var den första [**ms6**: den förste;]

- Och högg han blindt, så var det jättehugg.
 76 böka **ms5**: söka
 79 Och brutit djupens malm, **ms5**, **ms6**: Och plogat väg i snön,
 före 89 **ms2**, **ms3**: Tillägg 1873.
 89–135 **ms1**: [saknas]
 90–93 **ms2**, **ms3**, **ms4**: Som repas upp vid hvarje konstnårs grift:
Det var engång en man ... Men hvarför klaga?
 Nu läses ju så mången vacker skrift: [**ms3**: Vi läsa nu **ms4**: Här läses nu]
 93 **ms4**: Så flitig var han denne gode själen,
 95 ock, tyvärr! har mången **ms2**, **ms3**: också mången
 96 hädan gått **ms2**, **ms3**: som hädan gått
 99 **ms2**, **ms3**, **ms4**: De himla sig, att deras udd har bitit,
 100 **ms2**: De undra, att han är af giftet qväfd.
ms4: Förvånas att han är af giftet qväfd.
 101 hans **ms2**, **ms3**, **ms4**, **ms5**, **ms6**: sitt
 103 **ms2**, **ms3**: De ryckte nu en blomma från sin barm
ms4: De rycka nu en blomma från sin barm
 104 **ms2**, **ms3**, **ms4**: Och kasta den på mulen åt den döde.
 105–136 **ms4**: Men alla vårens blommor mer ej lifva
 Den barm, som frusit bort i nordens
 Och inga loford kunna återgifva
 Det lif, som oförstädd

Sent skall den dagen gry, nar
 När det förunnadt blir en
 Att få, som Ekman, bana nya
 Och stupa sjelf vid tröskeln af sitt mål.

Ekman.

- Än ha ej Fds unga muser färgat
 mera fosterländsk och mjuk
 Än hans, som åt en framtids minne bergat
 Det finska folkets typer på sin duk –
 Och detta folk skall engång skipa lagen,
 När dagens vrånga dom är vorden stum
 Och ingen mins det obekanta rum,
 Der recensentens spira ligger slagen.
 105 mäkt **ms2**, **ms3**: kunna
 107 dem **ms3**: som
 108 Förslöa ej **ms2**: De gälda ej
 110 öfver **ms2**, **ms3**: här i
 111–112 **ms2**: Förutan den skall konstens blomma dö,
 Gif konstnärn den, sålänge än han andas!
 111 sol och vår **ms3**: den **ms5**: vår och sol
 112 Gif derför honom dem, **ms3**: Gif honom den,
 113–128 **ms2**, **ms3**: [saknas]
 114 meningarnas **ms5**: meningarnes
 120 svinga. **ms5**, **ms6**: springa.

- 129 sin **ms**₅: *dess*
 129–136 **ms**₂: *Det bästa af ett konstverk är dess mening,
 Det bästa af en konstnär är idén;
 Och brister stoftet
 Hvad mer, blott han har tänkt den stor och ren!
 Och därför må vi lifvets kamp ej sörja
 Men prisa lycklig den, som
 Och stupa fått vid tröskeln af den tid,
 Som skall fullborda det, som han fick börja*
 134–136 **ms**₃: *När han, som här har kämpat konstens strid,
 Föll på sitt verk vid tröskeln af den tid,
 Som skall fullborda hvad han blott fick börja.*
 136 allt **ms**₅: *det*

Tryckvarians

- titel + **Lä**: [saknas]
 6 der **Lä**: så
 13 brutna **Lä**: brustna
 25 den **Lä**: det
 51 långt från **Lä**: ifrån
 68 mäktig **Lä**: mäktigt
 82 seger, **Lä**: segrar,
 129 sin **Lä**: dess
 136 allt **Lä**: det

KONSTNÄRENS MAKÅ (s. 269 f.)

Ett manuskript är känt, daterat 15/4 71. Dikten publicerades i *Åbo Underrättelser* 25/4 1871.

Josefine Pippingsköld (f. 1805), dotter till professor Josef Pippingsköld, gifte sig med konstnären Robert Wilhelm Ekman 1848. De var bosatta i Åbo där Ekman var verksam som ritlärare (se föregående dikt). Josefine Ekman dog den 7 april 1871 efter en kort tids sjukdom, och Robert Ekman förlorade därefter sin skaparlust (jfr föregående dikt, vers 83).

Versen är jambisk med taktshemat 4–4–4–4–3–4 och rimflätningen aabbXb.

Punktcommentar

- 45 *fullmålig* – här: med rätt mått.

Hintze, *Robert Wilhelm Ekman 1808–1873* 1926, s. 182; *Åbo Underrättelser* 13/4 1871

Manuskriptvarians

- undertitel **ms**: [saknas]
 10 **ms**: *Hans konstnärsstrid, hans konstnärsfröjd,*
 11 sena **ms**: *lefnads*
 12 Som **ms**: *Och*
 15 törne, **ms**: *stygn,*

- 16 kände hon **ms**: *har hon känt*
17 räcktes honom **ms**: *tryckte vännen*
21 då var hon varm, **ms**: *af kärlek varm,*
29–30 **ms**: *Och säll att vid sitt hjerta*
Få bjuda honom fridens hamn.
32–33 **ms**: *Om några år af hvad hon var?*
En enkel vård, en makes tår,
34 från **ms**: *på*
35 **ms**: *När Ekmans minne lefver,*
37–42 **ms**: [saknas]
43–48 **ms**: *Men Han, som mäter mskors lott,*
Med annan dom, med annat mått,
Han ställer i förklarad dag
Bakom hvar konstnärns penseldrag,

Och Josefina Ekman
Var dagern
Han tecknar

Tryckvarians

- titel **ÅU**: *Konstnärns maka. (Minne af Josefine Ekman, född Pippingsköld.)*
10 **ÅU**: *Hans konstnärnsstrid, hans konstnärnsfröjd,*
11 sena **ÅU**: *lefnads*
12 Som **ÅU**: *Och*
17 som räcktes honom, **ÅU**: *som tryckte vännens,*
29–30 **ÅU**: *Och säll att vid sitt hjerta*
Få bjuda honom fridens hamn.
31 **ÅU**: *Nu är hon hän. Hvad finnes kvar*
35 **ÅU**: *När Ekmans minne lefver,*
39 friskt **ÅU**: *fint*
42 Fanns icke **ÅU**: *Så fanns ej*
43 Men **ÅU**: *Och*
44 **ÅU**: *Vår ringhet och vår svaghet all,*
45 fullmålig **ÅU**: *rättfärdig*

MAGNUS VON WRIGHT (s. 271)

Två manuskript är kända, ms1 är daterat 20 Maj 72, ms2 odaterat. Dikten publicerades i *Hufvudstadsbladet*, *Helsingfors Dagblad* och *Morgonbladet*.

Om konstnären Magnus von Wright (1805–1868), se kommentar till Topelius hyllningsdikt s. 415. – Magnus von Wright dog i Helsingfors den 5 juli 1868. På initiativ av Finska Konstföreningen restes fyra år senare en minnesvård på hans grav. Den pryds av en marmorskiva formad som en målares palett och en duva (vers 3). Vid avtäckningen talade konstföreningens ordförande Fredrik Cygnæus, därefter sjöng studenterna bl.a. de av Topelius för tillfället skrivna verserna på melodin till Horatius ode »Integer vitæ scelerisque purus» av F. F. Fleming, ett ode som ofta sjöngs på begravningsar. Strofen är

sapfisk och har rimflätningen AAAX. Samma strof använde Topelius i minnessånger till bl.a. Johan Jacob Nervander (ZTS I, s. 230) och Fredrik Cygnæus (d. a., s. 255).

Hufvudstadsbladet 26/5 1872; Topelius, *Självlvbiografiska anteckningar* 1922, s. 237 f.

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** *För M. v. Wright. Maj 1872.*
ms2: *Vid invigningen af M. v. Wrights minnesvård, 25 Maj 1872. (Studentsång)*
 2 här **ms1:** *i ro*
 6 hvita **ms1, ms2:** *friska*
 7 dunkla **ms1:** *mörka*
 8 **ms1, ms2:** *Eviga lärkor!*
 [not] **ms1, ms2:** [saknas]

Tryckvarians

- titel **Hbl:** [saknas]
 2 Slumra **Hbl:** Sof sött
 3 **Hbl:** [fotnot saknas]
 6 Vårarnas **Hbl:** Vårarnes
 7–8 **Hbl:** Sjunge hvarje morgon kring den mörka skifva / Eviga lärkor.
 11 Hans **Hbl:** Herrans

KARL COLLAN (s. 271 f.)

Ett utkast med två verser samt två manuskript är kända, alla odaterade. Dikten utkom sannolikt som separattruck (ej hittat) och avtrycktes i *Hufvudstadsbladet* och *Borgåbladet*.

Karl Collan (f. 1828) var universitetsbibliotekarie, författare, översättare och tonsättare. Han var bl.a. redaktör för *Litterär Tidskrift* (1863–1865) och översatte *Kalevala* till svenska (utg. 1864–1868). Som kompositör vann han popularitet genom sina melodiska skapelser till texter av bl.a. Runeberg och Topelius (»Sylvias julvisa», »På Roines strand», »Vasa Marsch»). Hans hustru Maria Collan, dotter till tonsättaren Fredrik Pacius, var en uppskattad sångerska.

Karl Collan dog i kolera den 12 september 1871, jordfästningen ägde rum den 19 september. Benekens hymn med ord av Topelius sjöngs av studentsångare. – I *Självlvbiografiska anteckningar* säger Topelius: »Ehuru icke musiker till yrket, var denne Pacii svärson en av de mest självständiga och rikt begåvade kompositörer som Finland frambragt», och han nämner särskilt tonsättningarna av »Savolaisen laulu» och »Vasa Marsch» (1922, s. 268).

Versen är orimmad, trokeisk-daktylisk med två eller tre takter per versrad.

Topelius skrev också en minnesdikt för barntidningen *Trollsländan*, »Blommorna på Collans graf» (nr 38, 23/9 1871).

Punktcommentar

- titel 1872 – pro 1871.

Finlands Allmänna Tidning 20/9 1871; Topelius, *Självlvbiografiska anteckningar* 1922, s. 268

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet:

K. Collan. +
Hösten är kommen,
Blommorna vissna bort.

titel **ms2:** *Collan.*

ms3: *7. Vid Karl Collans graf / 19 Sept. 1871.*

1–8 **ms2:** [saknas]

3 stiga **ms3:** *smälta*

4 upp **ms3:** *bort*

15–16 **ms2:** *Kransar med*

efter 16 **ms2:** *Sakta dör sången*
Bort öfver sångarns graf.
Tonerna smälta
I böner bort mot höjden.
Stormen har bortblåst
Stoftet i lifvets bok;
Christus fullände

17 förklarad, **ms2, ms3:** *i kärlek*

19 Tystna **ms2:** *Domna*

21–22 **ms2:** *Länge i Finlands bygd,*
Vidt öfver sjö strand

24 Dina sångers **ms2:** *Sångarens ms3:* *Den ädle sångarens*

Tryckvarians

titel **HD, Bbl:** [saknas]

3 stiga **Hbl, Bbl:** *smälta*

4 upp **Hbl:** *bort*

17 förklarad **Hbl, Bbl:** *i kärlek*

19 Tystna **Hbl, Bbl:** *Domna*

24 Dina sångers **Hbl:** *Den ädla sångarns Bbl:* *Den ädle sångarns*

KARL EMANUEL JANSSON (s. 272 ff.)

Ett odaterat manuskript är känt. Dikten publicerades i *Finsk Tidskrift* (FT) 1876.

Den Ålandsfödde Karl Emanuel Jansson (1846–1874) väckte tidigt uppmärksamhet som tecknare. Tack vare Finska konstföreningens understöd kunde han studera för R. W. Ekman vid ritkolan i Åbo 1860–1862, och därefter vid Konstakademien i Stockholm. Några av sina mest betydande verk med åländska allmogemotiv målade han 1867–1868 (jfr vers 28–33). Hösten 1868 reste Jansson till Düsseldorf och utvecklade där en psykologisk realism. Vid världsutställningen i Wien 1873 uppmärksammades han med en medalj och samma år blev han invald i Konstakademien i S:t Petersburg. Jansson insjuknade 1871 och återvände ett par år senare till Åland där han avled i tuberkulos den 1 juni 1874. – Topelius läste upp minnesdikten vid Konstnärsgilletts årsfest följande år.

Strofformen imiterar vägrörelserna som beskrivs i första strofen och i omkvädet.

Verserna 1–6 är jambisk-anapestiska, därefter följer ett omkväde med tre trokeisk-daktyliska verser. Taktschemat är 4–3–4–3–4–4–2–2–2 och rimflätningen ababccDDX.

Punktkommentarer

19 rankornas – vinrankornas; textstället upptas i SAOB.

30–32 *Det var kyrka och folk [...] sjömäns kajuta vid lugna skär*, – Några av Janssons genremålningar är »Slant i håven» (från Finströms kyrka 1872), »I dörren till sakristian» (1874), »Frieri på Åland» (1871) och »Åländska sjömän spelande kort i en kajuta» (eller »Klöveress») som har ansetts vara hans viktigaste verk (stålstick i *En resa i Finland*, ZTS XIII, s. 27, bild s. 81).

Hufvudstadsbladet 7/2 1875; Knapas, »Inledning», *En resa i Finland*, ZTS XIII, s. 147; Reitala, »Jansson, Karl Emanuel», BLF 2, 2009

Manuskriptvariants

- titel **ms:** *Minne af Karl Emanuel Jansson / vid Konstnärsgilletts årsmöte den 5 Febr. 1875.*
- 6–9 **ms:** *Utplånar sin runa och ritar den än?
Hans teckning kan ingen tyda,
En hafvets gåta är den.*
- 10 Då satt der **ms:** *Men der satt*
- 11 **ms:** *På vexlande böljors skrift.*
- 13 Och då **ms:** *Då*
- 15 spårlöst **ms:** *bort uti*
- 16–18 **ms:** *Hans bild kunde ingen tyda,
Den hade ej konstens norm.*
- 19 Då gick gossen **ms:** *Och då for han*
- 22 Dem hans bölja **ms:** *Som böljan*
- 23 Och nu **ms:** *Nu*
- 24 nu **ms:** *dem*
- 25–27 **ms:** *Nu kunde ett barn förstå dem,
Nu slog deras lifsminut.*
- 28–54 **ms:** *Och nu vexte på duken i klarande drag
Hans minnen från barndomsdar:
Han målade kyrkan på sabbathsdag
Och fästmöns rodnande svar,
Han målade bruden i löftets stund
Och sjömäns hvila på ankargrund;
Hans bilder prisades vida,
De gjorde kring verlden rund.*
- Än i går så förgäten, i dag så berömd,
Han gick med drömmande håg.
I hans leende taflor låg tåren gömd,
Som perla i solvarm våg.
Hvar bild var ju gripen från lifvets härd,
Så bekant, så förtrogen från hemmets verd:
Det vigde honom till konstnär,
Det värmer vår minnesgård.*

Hans konst var dock finsk, och hans namn är vårt.
Ack, domnad är nu hans arm!
Den böljande dyning slog alltför hårdt
Mot blommorna i hans barm.
De vissnade stilla, de föllo af
I blomningens dagar på tidig graf;
Han hvilar på barndomsstränder
Vid Ålands brusande haf.

Och härnäst, när en vår har löst isarnas band
Vid dessa stormiga skär,
Då vaggar en dyning på nytt mot land
Och ristar sin runa der.
Men ingen oss säger vid vågornas svall
När åter en yngling begrunda skall
Det dunkla hafvets gåtor
Och vigas till konstnärns kall.

Tryckvarians

- titel FT: Minne af Karl Emanuel Jansson.
efter titeln årsfest FT: årsmöte
6–9 FT: Utplånar sin runa och ritar den än?
Hans teckning kan ingen tyda,
En hafvets gåta är den.
10 Då satt der FT: Men der satt
11 böljors lekande FT: vexlande böljors
13 Och då FT: Då
14 drömmarnas FT: drömmarnes
15 spårlöst i FT: bort uti
16–18 FT: Hans bild kunde ingen tyda, / Den hade ej konstens norm.
19 Då gick gossen FT: Och då for han
21 så mindes FT: mindes
22 Dem hans bölja FT: Som böljan
23 Och nu FT: Nu
24 Der fanns icke FT: Nu fans ej
24 nu FT: dem
25–27 FT: Nu kunde ett barn förstå dem, / Nu slog deras lifsminut.
28–36 FT: Och nu växte på duken i klarnande drag
Hans minnen från barndomsdar:
Han målade kyrkan på sabbathsdag
Och fästmöns rodnande svar,
Han målade bruden i löftets stund
Och sjömäns hvila på ankargrund;
Hans bilder prisades vida,
De gjorde kring verlden rund.
efter 36 FT: Än i går så förgäten, i dag så berömd,
Han gick med drömmande håg.

I hans leende taflor låg tåren gömd,
Som perla i solvarm våg.
Hvar bild var ju gripen ur lifvets härd,
Så bekant, så förtrogen i hemmets verd:
Det vigde honom till konstnär,
Det värmer vår minnesgård.
37–54 FT: Hans konst var dock finsk, och hans namn är vårt.
Ack, domnad är nu hans arm!
Den böljande dyning slog alltför hårdt
Mot blommorna i hans barm.
De vissnade stilla, de föllo af
I blomningens dagar på tidig graf;
Han hvilar på barndomsstränder
Vid Ålands brusande haf.

Och härnäst när en vår har löst isarnas band
Vid dessa stormiga skär,
Då rullar en dyning på nytt mot land
Och ristar sin runa der.
Men ingen oss säger vid vågornas svall
När åter en yngling begrunda skall
Det dunkla hafvets gåtor
Och vigas till konstnärns kall.

JENNY LIND (s. 274 ff.)

Ett ofullständigt manuskript är känt, daterat 3/2 88. Dikten publicerades i *Svea* 1889.

Den svenska operasångerskan Johanna (Jenny) Lind (1820–1887) besökte Finland i början av sin karriär; sommaren 1843 gav hon flera konserter i Helsingfors och Åbo. Topelius åhörde henne under sin resa i Sverige samma sommar. Året därpå inledde Lind en bejublad världsturné och under en konsertresa i USA och Kuba 1850–1852 etablerade hon sitt rykte som »den svenska näktergalen». Jenny Lind dog i England den 2 november 1887.

Topelius höll festtalet vid Konstnärsgilletts årshögtid den 5 februari 1888 och nämnde bland de bortgångna svenska konstnärerna särskilt Jenny Lind. Han läste också upp minnesdikten; enligt tidningsreferaten var den ännu inte färdig och han uppges därför ha improviserat slutet.

Versen är tvåtaktig, jambisk-anapestisk med rimflätningen ababcdcd (sista strofen ababcdcd).

Punktkommentarer

49 *Din kungliga hand* – Jenny Lind utnämndes till hovsångerska 1840.

53–54 *Du steg från din thron / Till make och hem* – Lind gifte sig 1852 med pianisten Otto Goldschmidt (1830–1907).

Dagbladet och *Nya Pressen* 6/2 1888; *Finland*, *Hufvudstadsbladet* och *Åbo Underrättelser* 7/2 1888

Manuskriptvarians

titel **ms:** Jenny Lind
8 **ms:** Af dikten var krönt.
9 **ms:** Det ljud ju deri
Ett hjertas musik,
En själs harmoni
Så rörande rik,
Din ton var så öm,
Var löje och tår
Och solsken och vår
Och vaka och dröm.

Du gick ju så vidt
På främmande stig,
Europa var ditt,
Knäböjde för dig
Atlanten dig bar
Till aftonens land;
Columbias strand
Gaf jublande svar.

Då sjöng du
Så djupt i vårt
Att än jag dig hör
I tidernas höst
Jag ser dig ändock
Så ung och så varm
Med ros vid din barm
Och krans på din lock.

Tryckvarians

titel Febr. **Svea:** februari
48 storhet **Svea:** diktan
58 **Svea:** Går fram genom strid
60 **Svea:** Till evig frid.
66 har gått, **Svea:** gått,
71 Stått **Svea:** Stod
73–76 **Svea:** Tyst droppar i snön
En tår på din graf.
Var mycken din lön,
Långt mera du gaf.
79 ditt lof **Svea:** din sång
80 sång! **Svea:** lof!

TILL EN SKÅDESPELERSKA (s. 276 ff.)

Tre manuskript är kända: ms1 och ms3 är daterade den 7 september 1876, ms2 är odaterat. Dikten publicerades i *Svea* 1882.

Dikten är tillägnad den svenska skådespelerskan Hedvig Charlotte Raa-Winterhjelm (1838–1907). Raa var medlem i ett svenskt teatersällskap som gjorde en bejublad turné i Helsingfors 1858–1860 och 1864–1865. Som nygift engagerades hon med sin man Frithiof Raa vid Nya teatern i Helsingfors. Charlotte Raa gjorde flera framstående rolltolkningar på svenska, men hon har framförallt gått till den finska teaterhistorien genom sin tolkning av huvudrollen i Aleksis Kivis skådespel *Lea* 1869. Efter makens död återvände Raa till Sverige och gifte sig 1874 med den norske skriftställaren Kristian Winterhjelm. Hon gjorde därefter några gästspel i Finland, bl.a. uppträdde hon vid en soaré i Helsingfors den 15 augusti 1875. Topelius dikt tillkom ett år senare.

Några diktverser avspeglar den mer reserverade inställning till teatern som Topelius kom att inta i slutet av 1860-talet (jfr *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 189 f. och Topelius 1970, s. 297 ff.).

Dikten består av tre sonetter. I valet av versform förmodar Enckell ett inflytande från Snoilsky, men konstaterar att Raa hade tillägnats sonetter också av andra, t.ex. av Julius Krohn (Suonio) (1970, s. 301).

Punktkommentarer

- 11 *på kothurnen stå* – framföra högstämda tragedier (kothurn: plåtsko som skådespelare under antiken använde i tragedier för att öka sin längd).
 15 *förveten* – (oförsynt) nyfiken.
 21–22 *Cassandra, Som [...] gåtor skall förklara*. – Cassandra, trojansk kungadotter i grekisk mytologi, hade siargåva men blev aldrig trodd; roll i Aischylos tragedi *Agamemnon*.

Enckell i Topelius *120 dikter* 1970, s. 295–301; Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 189 f.; *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 232

Manuskriptvarians**Ms1, ms3**

titel **ms1**: *Sonnett i L. Winterhjelmns minnesbok*
ms3: *Sonnett i Lotten WinterHjelms minnesbok*

1 trött **ms3**: *dock*

1–8 **ms1**: *Att vara arm, men göra tusen rika;
 Att vara fri, fast snärjd i stränga tömmar;
 Att gifva kropp åt väsenlösa drömmar
 Och trogen mot sig sjelf, sin konst ej svika;*

*Att gå framåt, ej tillbaka vika,
 Afspegla allt, för hvilket lifvet ömmar,
 Och le, när qual hans hjerta genomströmmar,
 Är skådespelarns glans och dom tillika.*

9 silkeströja, **ms1**: *silkesslöja,*
 10 **ms1**: *Hur stark att allt försaka;*

före 15 II. **ms1**: [saknas]

17–18 **ms1**: *En tredjes bifall öfverröstar andra,
En snyftar högt, en skrattar bara.*

20 Försjunken **ms1**: *Hon dykar ned / Fördjupad*

23 tjusar **ms3**: *eldar*

23–28 **ms1**: *Allt tillhör henne: Hon beherrska stunden,
Besvärjer lefvande och väcker döda;
Allrådande på ögonblickets thron?*

*Men hennes verld förbrinner med sekunden,
Och gnistor genom askan flöda?
Hvem är så rik, hvem är så arm, som hon?*

före 29 III. **ms1**: [saknas]

30–42 **ms1**: *O hjerta, dömdt att dina slag fördölja!
Friborna tanke, skapad att befalla
Och dock en lydig slaf för ord, som skalla,
Ett eko blott, som rymdens ljud förfölja!*

*Själ utan fäste uti haf som svalla,
Hemlösa, sköna, solbeglänsta bölja,
Som måste alla lifvets öknar skölja,
Hvad återstår, som du kan eget kalla?*

*O, sök din frid på klippor, som ej vittra,
I ljus, som ej med rampens lågor släckas,
I verldar, som med stunden ej förgå!*

*Vänd från de segrar gömda qual förbittra
Tillbaka
Till hem, till make till dig sjelf, till Gud!*

*O hjerta, dömdt att dina slag fördölja,
Hur länge skall du dina portar regla,*

Ms2 i sin helhet:

Till fru Lotten Whjelm

*Att tjena nycken och beherrska alla;
Att fångsla mskolifvet i sekunden;
Och le med qvalet uti hjertegrunden;
Se der den verld, der scenens män befalla!*

*Hon hänför, lyftar, eldar, strider, vinner,
Besvärjer lefvande och väcker döda;
En krönt idol på ögonblickets thron;*

Men i kulissen hennes verld förbrinner

Tryckvarians

- 1 trött **Svea**: dock
 7 **Svea**: Och le med qvalet gömdt i hjertegrunden,
 14 Än hjeltedjfer – **Svea**: Än ros, än blixst ...
 17 **Svea**: Applådens åskor tysta ned de andra,
 23 tjusar, eldar, strider, **Svea**: lyftar, eldar, kämpar,
 31 som **Svea**: lik
 37 ej mer **Svea**: ej brådt

FLICKAN FRÅN MILETOS (s. 278 ff.)

Tre manuskript är kända: ms1 daterat 15 Febr. 78, ms2 5/11 78, och ms3 6/11 78. Dikten trycktes första gången i *Fria blad utgifna af Konstnärsgillet* 1878 (Fb).

Undertiteln i ms2 (se nedan) ger vid handen att inspirationen till dikten härrör från Topelius besök i Dresden i juli 1875 (Nyberg 1949, s. 443). Han vistades i staden en vecka och kan då ha besökt Das Antiken-Kabinett.

Dikten uttrycker den av Topelius omhuldade romantiska idealiseringen av naturen och barnet i kontrast till det konstlade, men också föreställningen om konstens förmåga att avbilda det eviga. Versen är fyrtaktig, jambisk-anapestisk med rimflätningen ABABcc.

Punktkommentarer

- titel *Miletos* – forntida stad i Mindre Asien.
 9 *knota* – benbit.
 16 *gudsbeläte* – avbild av det gudomliga.
 19 *Homeros' kulle* – Homeros anses härstamma från det joniska Mindre Asien.
 25 *Zeus Olympiern* – högste guden i grekisk mytologi.
 26 *Afrodite* – kärlekens och skönhetsens gudinna i grekisk mytologi.
 28 *i minuten* – i ett ögonblick.

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 443

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet:

Den lilla flickan

*Jag såg i mäktiga dunkla salar
 De stolta stoder, der marmorn myser,
 De läppar, der stenen talar,
 De släckta ögon, der snillet lyser.
 Med stum beundran jag såg det allt:
 Min blick var lifvad, mitt hjerta kallt.*

*När sist jag ville ur salen hasta,
 Jag såg i marmorn ett,
 I leken lutad att att knotan kasta,
 Med ögon uppå mig blicka*

Och hon, den enklaste gestalt,
Hon värmdе hjertat, hon värmdе allt.

Ms2 i sin helhet:

Den lilla flickan i Miletus.
(Antik skulptur, Dresden)

Jag
Jag såg de mäktiga salar,
De stolta stoder, från
De döda läppar, der stenen talar,
De släckta ögon, der snillet lyser.
Med stor beundran jag såg det allt
Min blick var lifvad, mitt hjerta kallt.

Sist när jag ville ur salen hasta,
Jag såg i marmorn en liten flicka
Med armen krökt till att knotan kasta
Och lek på läppen och
Och hon, den enkla
Hon värmdе hjertat, hon

Du täcka barn från Homeros kulle
Ej trodde du, när du lycklig lekte
Att efter tusen och åter tusen
Förgångna solhvarf ännu du skulle
Med samma lyckliga barna
För andra slägten

Och Zeus Olympiern är förgången
Och Afrodite är sönderbruten,
Men du – du lefver i marmorn fången
Kär och förtrogen för alla tider
Och di

Ms3

- 2 **ms3**: der marmorn myser,
6 underskönt **ms3**: undransvärdt
9 marmorn **ms3**: leken
11 lekande **ms3**: leende
13–18 **ms3**: [saknas]
20 korta lycka **ms3**: [struket]
24 glad, **ms3**: lugn
25 Se, **ms3**: Och

Tryckvarians

undertitel [saknas] **Fb**: (DRESDEN.)

- 6 underskönt **Fb**: undransvärdt
7 af beundran, **Fb**: att beundra,

- 9 **Fb:** Jag såg i leken sin knota kasta
 11 lekande **Fb:** leende
 13–18 **Fb:** [saknas]
 24 glad, **Fb:** lugn,
 25 Se, **Fb:** Och
 28 Och **Fb:** Du

CENDRILLON (s. 279 ff.)

Ett odaterat manuskript är känt. Dikten skrevs för den tvåspråkiga kalendern *Tomten / Haltia* (T) 1881 och avtrycktes i *Hufvudstadsbladet*. Kalendern utgavs till förmån för Finska teatern, ledd av Kaarlo Bergbom, och såldes vid en litterär soaré i studenthuset den 2 februari 1881.

Dikten, som parafraiserar sagan om Askungen (fra. Cendrillon), är en hyllning till teaterns populära skådespelerska Ida Aalberg. Liksom i föregående dikt »Flickan från Mileto» personifieras det naturliga och okonstlade i en kvinnlig gestalt och kontrasterar mot det artificiella och tillgjorda (jfr »Folkvisan i konsertsalen», ZTS 1, s. 178 f.). Ida Aalberg framträdde något senare i titelrollen i Topelius skådespel *Regina von Emmeritz*.

Versen är jambisk pentameter med parrim, AAbb (heroic couplet).

Punktkommentarer

- titel *Cendrillon* – den traditionella folksagan om Askungen (fra. Cendrillon) ingår i Ch. Perraults *Contes de ma mère l'oye* (1697) och utgavs i tysk översättning av bröderna Grimm 1812; olika uppsättningar av Cendrillon var populära under 1800-talet.
- 3 *à la Pompadour* – efter Ludvig XV:s älskarinna markisinnan Jeanne-Antoinette Poisson Pompadour (1721–1764) som hade ett stort inflytande över modet.
- 56 *Skall blifva ödmjukt ännu mer än skönt.* – *Tomten* har en formulering mer anpassad för skådespelerskan, se variantförteckningen (Enckell 1970, s. 311).

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 308–311; *Morgonbladet* 3/2 1881; se Klinge, *Idyll och hot* 2004, s. 212 f.

Manuskriptvarians

- titel **ms:** *För finska teaterns lotteri 2/2 81. / Cendrillon.*
- 1 släpet och hur **ms:** *släpet? Huru*
- 4 penslad fin natur? **ms:** *pensladt, eller hur?*
- 7 Hjertekläm **ms:** *Hjertekär*
- 9 salen! **ms:** *glansen!*
- 10 vill du till balen! **ms:** *du vill till dansen*
- 29 in, **ms:** *upp,*
- 33 prinsen; han var fången. **ms:** *prinsarne på balen,*
- 34 nytt i salongen; **ms:** *som förr ej hörts i salen,*
- 35 fågelsång **ms:** *trastens sång*
- 36 kom från hjertat, och det **ms:** *var ett hjertats språk, som*
- 44 nyss **ms:** *bort*

- 45–48 **ms:** Nu söker prinsen hvilken fot, som passar;
Han profvar alla stolta systrars tassar;
De ville hugga af båd' häl och tå,
Men skon, ack, skon, den passar ej ändå.
50 hans [...] hans **ms:** dess [...] dess
56 blifva ödmjukt ännu mer än skönt. **ms:** varda stort så visst som det är skönt.
60 denna flamma ur dess aska **ms:** detta sköna ljus ur askan

Tryckvarians

- 1–2 T: – Bred ut mitt släp, och snöra till korsetten!
Hur sitter lifvet, och hur klär rosetten?
4 penslad fin natur? T: pensladt till natur?
6 oss T: mig
7 Hjertekläm T: Hjertetjuf
9 salen! T: glansen!
10 vill du till balen, T: du vill till dansen?
12 det är din plats! T: der är *din* plats.
23 Och hon fått T: Hon har fått
27 Uppväxte T: Framglänste
27 bortglömd T: bortgömd
29 in, T: upp,
33–40 T: De trötta systrarna, det lefnadsmätta,
Förslitna hofvet undrade med rätta
Hvar hon kom från, som på en kunglig bal
Lagt frisk natur i konstens ideal.

Hon dansade med prinsarne på balen;
Hon talte ord, som förr ej hörts i salen;
Det var som trastens sång i hemlandsskog,
Det var ett hjertats språk, som hjertan tog.
44 nyss T: bort
45–48 T: Nu söker prinsen hvilken fot, som passar.
Han profvar alla stolta systrars tassar;
De ville hugga af båd' häl och tå,
Men skon, ack, skon, den passar ej ändå!
56 T: Skall varda stort, så visst som det är skönt.
57 slocknad halft T: slocknande
60 T: Har detta sköna ljus ur askan väckt.

TILL FREDRIK PACIUS (s. 281 ff.)

Två manuskript är kända, ms1 är odaterat och ms2 är upptecknat i ett brev från Topelius till Pacius daterat 27/3 1882. Dikten trycktes i *Hufvudstadsbladet* 5/4 1882.

Den 24 mars 1852 uruppfördes *Kung Carls jagt*, Finlands första opera, med libretto av Topelius och musik av Fredrik Pacius (1801–1891). Det var en betydelsefull tilldragelse i Helsingfors kulturliv och involverade många unga amatörer.

I *Självbiografiska anteckningar* berättar Topelius om operans tillkomst. Pacius hade bett om ett libretto och sommaren 1850 levererade Topelius första akten. När han hörde kompositionen blev han överrumplad: »Det anspråkslösa glada jaktäventyret i gröna skogen, sådant jag tänkt mig det, hade antagit kolossala dimensioner och blivit något som erinrade om Babylons fall eller Jerusalems förstöring; men storartat vackert var det ändå. Följden blev att jag under fortsättningen av texten måste söka något motsvarande underlag för en så väldig musik och intvinga i mitt skogsäventyr ruiner, åskdunder, förräderi och ett rikets välfärd.» Och om uppförandet: »Resultatet blev den mest glänsande framgång, som någon musik eller något dramatiskt stycke hittills upplevt i Helsingfors. [...] Bekanta och obekanta tryckte varandras händer, ömsom skrattande, ömsom gråtande; Pacius och hans medarbetare buros gång efter gång kring salen och måste dricka hundrade duskålar, med eller utan dithörande kyssar.» (dikterat 1883; 1922, s. 126 f.).

Versen är fyrtaktig, jambisk-anapestisk och parrimad, AAbb.

Efter uruppförandet skrev Topelius dikten »Kung Carls jagt» som förflyttar läsaren femtio år framåt i tiden: en kvinna drar sig till minnes den oförglömliga kvällen (ZTS I, s. 192 f.). I *Ljung* ingår »Ballad ur operan Kung Karls Jagt» (s. 307 f., komm. s. 579).

Punktkommentarer

- titel *Till Fredrik Pacius*. – dikten »Till Fredr. Pacius» (1859) ingår i *Nya blad* (s. 71 f.); om Pacius, se kommentar till denna dikt s. 411.
- 11 *den nittonde dag i Mars* – dagen för generalrepetitionen.
- 12 *Sed vita brevis & longa ars*. – (lat.) men livet är kort och konsten lång; sentensen »ars longa, vita brevis» tillskrivs Hippokrates.
- 49 *Kung Karl* – Karl XI (1655–1697).
- 51 »*ilat från Finlands strand*» – Operans slutkör inleds med verserna: »Och ila vi bort från Finlands strand, / det älskade land, det dyra land, / så hälsa vi högt dess blomstrande skär, / så lämna vi minnen och hjertan där.»
- 52 »*Vårt Land*» – ord av J. L. Runeberg, Pacius melodi tillkom i maj 1848.

Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 126 f., *Finland* 7/2 1891, även i *Svea* 1892

Manuskriptvarians

efter titeln **ms1:** *Till F. Pacius 19 och 24 Mars 1882*. **ms2:** *den 19 och 24 Mars / 1852–1882*.

- 7 förtjust och varm, **ms1**, **ms2:** *med sol i barm*
- 8 unga **ms2:** *vigda*
med sol i barm. **ms1:** *förtjust och varm*. **ms2:** *ung, glad och varm*
- 9 var **ms2:** *blef*
- 11 En qväll, **ms1**, **ms2:** *Det var*
- 14 red **ms1**, **ms2:** *gick*
- 17 för sval **ms1**, **ms2:** *som glömt*
- 19 **ms1:** *Ej is, hjerta och* **ms2:** *Ej ögon bruna, ej ögon blå,*
- 21 hur oförgätlig, **ms1:** *med fröjd omätlig* **ms2:** *hvad fröjd omätlig!*
- 22 rik, omätlig **ms1**, **ms2:** *oförgätlig*
- 24 Med hand i hand **ms1**, **ms2:** *Med kyss mot kyss*
- 25 nattens **ms2:** *qvällens*
- 27 detta **ms1**, **ms2:** *sådant*
- 32 ungdomsdar! **ms1**, **ms2:** *jagtens dar?*

- 33 ett grånadt minne, **ms1, ms2:** af åren dryftad
34 med taktens pinne **ms1, ms2:** med pinnen lyftad
36 Det är dock alltid och **ms2:** Dess mästare är dock
37 brusar **ms2:** klingar
38 **ms1:** På tonens vingar och örat tjusar, **ms2:** Och tjusar hjertan på toners vingar,
41 det, **ms1:** allt
48 förgätas, men **ms1, ms2:** ej glömmas, det
efter 48 **ms1, ms2:** God morgon, trettioåra minne!
Kom att föryngra din tonskalds sinne!
Kom ljust, kom vänligt, kom morgonskönt,
Kom ödmjukt ringa, men segerkrönt
49–52 **ms1:** [saknas]
50 **ms2:** Hans ton skall lefva i sång och saga,

Tryckvariants

- titel **Hbl:** Till Fredrik Pacius den 19 och 24 Mars 1852–1882.
1 duggar **Hbl:** droppar
4 i **Hbl:** på
7–8 **Hbl:** Såg rundt omkring sig med sol i barm
Sin vigda skara, ung, glad och varm.
9 var **Hbl:** blef
11 En qväll, **Hbl:** Det var
14 red **Hbl:** gick
17 för sval **Hbl:** som glömt
19 **Hbl:** Ej ögon bruna, ej ögon blå,
21–22 **Hbl:** Och sen vid festen hvad fröjd omätlig!
Hur öfversvallande, oförgätlig
24 hand i hand **Hbl:** kyss mot kyss
25 nattens **Hbl:** qvällens
27 detta **Hbl:** sådant
32 ungdomsdar! **Hbl:** Jagtens dar?
33 ett grånadt minne, **Hbl:** af åren dryftad,
34 taktens pinne **Hbl:** pinnen lyftad
36 Det är dock alltid och **Hbl:** Dess mästare är dock
37 brusar **Hbl:** klingar
38 **Hbl:** Och tjusar hjertan på toners vingar,
41 det, **Hbl:** allt,
47 lyser **Hbl:** värmer
48 **Hbl:** Det kan ej glömmas, det kan ej dö.
efter 48 **Hbl:** God morgon, trettioåra minne!
Kom att föryngra din tonskalds sinne!
Kom ljust, kom vänligt, kom morgonskönt,
Kom ödmjukt ringa, men segerkrönt!
50 **Hbl:** Hans ton skall lefva i sång och saga,

VAR LUGN FÖR VÅR TID! (s. 283)

Ett manuskript är känt, daterat 24/11 76.

Enckell konstaterar att dikten i sin »epigrammatiska lakonism» ger prov på hur Topelius på 1870-talet sökte sig mot nya mera moderna uttrycksformer. »I sin satiriska tillspetsning och med sin markerade slutpoäng gisslar poemet den materialism och penning-snikenhet, som enligt skalden höll på att gripa omkring sig i den spirande industrialismens och 'skogskövlingens' Finland.» (1970, s. 302).

Versen är fyrtaktig och jambisk med rimflätningen aaBccB.

Punktkommentar

- 1 *dervischen* – person inom islam som är medlem i en mytiskt-religiös grupp.

Enckell i Topelius, *120 dikter 1970*, s. 301 f.

Manuskriptvarians

titel **ms:** *För Konstnärsgillet's Tidning.*

1 bad dervischen **ms:** *ropar Turken*

2 målarn, slå **ms:** *målarn och*

3 dessa **ms:** *desse*

7 gamle gäck! **ms:** *gode man!*

8 mönstrar penselstreck **ms:** *söker hvar han kan*

9–10 **ms:** *Att sina själar inqvartera
Så få Figurer ser han då,*

12 **ms:** *Att han behöfver många flera.*

IV.

NATUREN OCH LIFVET.

MOTIV (s. 284–289)

Ett manuskript är känt. Sviten trycktes i Publicistklubbens tidskrift *Jul-qvällen* (Sthlm 1884).

Enckell konstaterar att de åtta dikterna är indelade parvis: de presenterar upplevelser av landskap, kritiska genrebilder ur samtiden, ordmålningar ur den fosterländska och nordiska hävden och situationsbilder ur Bibelns värld. I formellt hänseende illustrerar de Topelius målmedvetna strävan att pröva nya och modernare uttrycksformer. Alla dikter är skrivna på blankvers, således orimmade. »Med sin anhopning av nominalsatser är formuleringarna direkta, lakoniska och skarpt utmejslade. Icke heller Topelius har undslupit tidens krav på ökad realism och nakenhet i dikt och konst.» (1970, s. 319 f.).

Wrede karakteriserar sviten som Topelius märkligaste konstnärliga prestation, och dikterna som »precisa poetiska återgivningar av impressionistiska konstverk». Tillsammans ger de en levande bild av Topelius personliga perspektiv på tidens mentalitet i konst och samhällsdebatt (1999, s. 329). – Om formen, se inledningen s. XXXVII f.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 314–325; Wrede, »Zachris Topelius – barnatro och fosterland», *Finlands svenska litteraturhistoria I* 1999, s. 329

I manuskripthäftet (*Vild Skog II*) har dikterna följande ordning:

VI. *Dothan 2 Dom. 6:15*

V. *Morgon vid Lützen.*

III. *Utsäde.*

I. 4. *Landskap. Vinternatt.*

II. 5. *Midsommarnatt.*

VI. 6. *Kommunismens upphof. Genre.*

VII. 7. *De många boningarne. Joh. 14:2*

VINTERQVÄLL (s. 284)

Det vinterlandskap som målas upp i dikten återfinns i flera sammanhang hos Topelius. I *Finland framställt i teckningar* (1845) beskriver han skönheten i en intrig barrskog och konstaterar: »Att med lätt släde och klingande bjellror åka genom en sådan doftande mörkgrön och snövit vinterskog, helst när stjernor och norrsken framskimra mellan de dunkla grantopparna, har för sinne och lynne något högst upplifvande.» (ZTS XII, s. 10). Hösten 1858 uppmanade han inhemska konstnärer att avbilda det egna landets natur, historia och mytologi och han föreslår bl.a. »en vinterqväll» som motiv:

»Hög skog af snötyngda granar, och fullmånen hängande, som runan säger, på granens grenar. [...] En i sin pels insvept herreman åker på vägen med mössan djupt nedtryckt öfver ögonen, medan en liten skjutsgosse, inkrupen i sin fars långa vadmalsjacka, ifrigt bemödar sig att påskynda den lata hästen. – Denna utsigt bör tagas från skogarne i det inre af landet; alla resande ha erfarit det sublimes intrycket af en sådan anblick.» (HT 2/10 1858)

Motivet skymtar också i ett resebrev från målarnas stad Düsseldorf: »Hvar i hela naturen finner man något som kan jämföras med en af våra täta högstammiga barrskogar i klart månljus, där Kalevalas måne hänger i silfverglans på den mörka granens grenar?» (HT 24/1 1857).

Enckell noterar att tavlan, med sitt skarpt avgränsade månljus över de centrala detaljerna, inleds med »ett slags stelnad, hotfull orörlighet i nominalsatserna» för att sedan mot slutet få liv av verben och mynna ut i den lekfullt vädrande stövaren (1970, s. 320).

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 320; Topelius, »Söder om Östersjön. 19. Düsseldorf och de finska målarna», HT 24/1 1857, »Nordiska Taflor. (Till en målare.)», HT 2/10 1858; *Finland framställt i teckningar*, ZTS XII, s. 10

Manuskriptvarians

titel **ms:** I. 4. *Landskap. Vinternatt.*

- 1 Granar, drifvor, klippor, skuggor. **ms:** *Höga, snöförtyngha granar.*
- 2 eldens spår. Förhärjad skogsmark, **ms:** *spåren efter sommarns skogseld,*
- 4 bizarra, [...] armar. **ms:** *krökta, [...] grenar.*
- 9 vädrar friska **ms:** *vädrande ett*
- 10 En lekfull **ms:** *Går fram*

MIDSOMMARNATT (s. 284 f.)

Se kommentar till »Motiv», s. 555 f.

Enckell noterar att dikten »med sitt landskap badande i ljus och skugga» uppvisar element som brukar kallas topelianska: ett svävande, lyriskt-romantiskt bildspråk som karakteriserar t.ex. Sylviavisorna. »Midsommarnatt» är uppbyggd av realistiskt observerade detaljer och ett flödande ljus som tycks utstråla från föremålen (1970, s. 320). Landskapsbilden kontrasterar mot föregående, »Vinterqväll».

Den nordiska midsommarnatten och dess magiska ljus behandlar Topelius bl.a. i artiklar i *Helsingfors Tidningar*, »Midsommarnätterna» (HT 10/6 1846) och »Midsommarklarheten i Norden» (HT 28/6 1854). En annan dikt med titeln »Midsommarnatt» ingår i sviten *Skog och sjö* i *Nya blad* (d. a., s. 142 f.).

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 320

Manuskriptvarians

titel **ms:** II. 5. *Midsommarnatt*.

1 måladt, [...] återgifvet **ms:** målad, [...] återgifven.

6 gård, **ms:** by,

8–14 **ms:** *Men det ovanliga, det underbara,
Är att allt detta strålar klart av ljus,
Och ljusets källa kan dock ingen skönja.
Det kommer ej från höjden, ej från dalen
Och ej från sidorna. Det är i luften,*

17–18 **ms:** *Som det i nattens tystnad andas ut,
Och deraf detta milda, längtansfulla
Osägliga i nordens sommarnatt.*

20 skuggans mått, **ms:** skuggorna,

21 **ms:** *Gå, måla, om du kan, en sådan natt,*

22 En dagklar natt, **ms:** *Naturens själ* –

Tryckvarians

9 panna. **Jq:** frid.

UTSÄDE (s. 285 f.)

Se kommentar till »Motiv», s. 555 f. Ms är daterat 3/11 84.

Under 1880-talet när den moderna litteraturen slog igenom profilerade sig Topelius som en motkraft och försvarare av traditionella värden. Vid diktens tillkomst, hösten 1884, hade August Strindberg nyss åtalats för hädelse i novellsamlingen *Giftas*, ett verk som Topelius tog kraftigt avstånd ifrån. Han riktade skarp kritik mot deras gemensamma förläggare Albert Bonnier och understryker »det tryckta ordets fruktansvärda ansvar för samtid och efterverld» (12/12 1884). Han poängterade i synnerhet författarnas och förläggarnas ansvar gentemot barn och unga. I en artikel i tidningen *Finland*, en månad efter dikten (6/12 1884), uppmanar han läsarna att sovra bland julens utbud. Han varnar för böcker som »frånstjäla barnen deras faders tro, deras mödrars böner, deras blygsamma oskuld» och utsår »flärd och ytlighet, en överspänd fantasi» och »egenkärlek».

»Motiv» publicerades i *Jul-qvällen* 1884, utgiven av den svenska publicistklubben. I samma tidskrift ingår 1887 av Topelius bl.a. »Fyra blad ur min tänkebok» som behandlar det tryckta ordets ansvar. Se inledningen s. XXXIII.

Punktcommentarer

- 3 *essence* – parfym.
- 5 *étagère* – hyllmöbel.
- 11 »Fällan» – *L'Assommoir* (1877), proletärroman av Émile Zola; utkom i svensk översättning 1879 (Bonniers) med undertiteln »sedemålning ur folkklivet i Paris» (jfr ms).
- 20 *menlös* – oskuldskraftig.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 320–322; Klinge, *Idyll och hot* 2004, s. 355; Topelius, *Brev*, ZTS XX:1, ZT–Albert Bonnier 12/12 1884, »Böcker till Julen», *Finland* 6/12 1884 [osign.], »Fyra blad ur min tänkebok», *Jul-qvällen* 7 1887, s. 10 ff. och *Blad ur min tänkebok* 1898, s. 134

Manuskriptvarians

- 1–3 **ms:** *Sofkammare. Lyx. Blommor, släckta lampor, En toffel och en shavl.*
- 4 *rosenbuske. ms: rosenkruka.*
- 7 *syster, ms: flickor,*
- 9–16 **ms:** *I mammas gömmor. De ha funnit Nana. Och sitta nu försänkta i sin läsning. Den äldre tyckes sluka hvarje rad:*
- 20 **ms:** *Halfsofvande och föga intresserad*
- 22–25 **ms:** – *Och ingen engel –*

Tryckvarians

- 4 *rosenbuske. Jq: rosenkruka.*

KOMMUNISMENS VAGGA (s. 286)

Se kommentar till »Motiv», s. 555 f.

Under sin tid som redaktör för *Helsingfors Tidningar* skärskådade Topelius ofta sociala missförhållanden, t.ex. de fattigas miserabla bostäder, tjänstefolkets utsatta ställning och de höga hyrorna. Hans resebrev från 1850- och 1860-talen avspeglar tydligt de sociala motsättningar och spänningar han hade iakttagit på kontinenten. I flera av dem nämns kommunismen som en hotfull samtidsföreteelse, och ett par brevutdrag kan läsas som prosautkast till föreliggande dikt.

Enckell påpekar att »Kommunismens vagga» visserligen ter sig överraskande i sin topelianska inramning, men att den upptar ett vanligt tema i socialt engagerad 1800-talspoesi: den skuldmedvetna föreställningen om avgrunden mellan fattigdomens värld och överflödets. I många samtida dikter är det just fönsterrutan som skiljer fattig och rik, t.ex. hos A. U. Bååth, Carl Snoilsky och K. A. Tavaststjerna. Motsvarande skildringar av fattiga, hungrande människor som blickar in i en värld av lyx och överflöd finns hos bl.a. H. C.

Andersen, Baudelaire, Victor Hugo och senare Marcel Proust. Förmodligen var Topelius väl medveten om att han anknöt till en poetisk konvention som redan hade hävd i nordisk och europeisk vitterhet. Enckell noterar att slutverserna, som i Topelius sena produktion ofta utformas till en moralisk slutkläm, här snarast ställer läsaren inför ett dilemma. Han konstaterar också att »Kommunismens vagga» har betraktats som upprorsdikt och använts av vänsterradikaler i olika tider (HLS 1970, s. 20–24, 5 f.).

Forsgård ser dikten som en varning och dom över kommunismen och de framväxande samhällliga och sociala avgrunder som göder en sådan lära (1999, s. 336). Klinge relaterar dikten till 1871-års kommunarduppror som hade undertryckts på samma våldsamma sätt som i dikten. Topelius hörde till dem som ansåg att straffen inte stod i proportion till brottet; bakom de problem som orsakat upploppen låg sociala missförhållanden som inte kunde lösas med våld. Mot ett socialkonservativt förhållningssätt reste sig i början av 1880-talet ett naturalistiskt och anarkistiskt program i Zolas anda, idéströmningar som också fick inflytande i Finland (2004, s. 356).

Utdrag ur resebrev från London:

»Hur ofta, ser man icke en utsulten trashank stå med hungrande blickar utanför ett fönster, där alla läckerheter äro utbredda för att fresta vandrarens gom, eller utanför en växlars bod, där guld och silver ligga uppstaplade i högar på bordet tätt invid fönstret. Varför utsträcker trashanken icke sin hand att krossa denna bräckliga ruta, som nekar honom att stilla sin hunger eller tillfredsställa sin roflystnad? En osynlig arm håller tillbaka hans hand; den bräckliga rutan är starkare än hungern, starkare än roflystnaden, ty hon skyddas af lagarnas makt!» (»8. London om natten.» HT 21/10 1862)

Jfr Fältskärens berättelser. Andra cyklern, ZTS VII, s. 446, 744

Punktcommentarer

- 8 »Jag hungrade, och du gaf mig att äta» – Matt. 25:35: »Ty jag var hungrig och I gáfven mig att äta.»
 15 *usling* – nödställd.
 20 *kartescher* – artilleripjä.
 22 *egendom är stöld!* – »La propriété c'est le vol!», slagord av den franske socialisten och anarkisten Pierre-Joseph Proudhon i skriften *Qu'est-ce que la propriété?* 1841. I skissen »Penningen» från 1895 tar Topelius bestämt avstånd från tanken (postumt publicerad i *Blad ur min tänkebok* 1898).

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 323 f.; Enckell, »Topelius' dikt Kommunismens vagga», HLS 45, 1970, s. 5–27; Forsgård, »Utopisten Topelius», FSL 1 1999, s. 336; Klinge, *Idyll och hot* 2004, s. 350–357; Tiitta, *Harmaakiven maa* 1994, s. 145 f.; Topelius, »London-bref. 8. London om natten.» HT 21/10 1862

Manuskriptvarians

- titel ms: *IV. 6. Kommunismens upphof. Genre.*
 3 alla ms: *fin*
 4 haf och länder, ms: *alla luftstreck*,
 5 Allt ms: *De*
 6 Allt [...] allt ms: *De [...] de*

- 7–11 **ms:** *De bjuda in, de håna Herrens ord:
Kom, [oläsligt] trötta och betryckta själ,
Kom, lid ej, hungra ej, och sörj ej mer!
Och ser man närmare, då skymta innerst
I fonden bortom detta paradīs
Gestalter, makligt sträckta i divanen*
- 13 gatans mörker **ms:** *qvällens skugga*
- 14 förbländade af rutans dager, **ms:** *i bländande, vällustig dager*
- 15 dennas **ms:** *rutans*
- 19–21 **ms:** *Fördöm dem, om de blicka in!
Skjut ned dem med kartescher, om de djerfvas
Utsträcka handen efter dina rätter*

KATOLICISMENS ENKA I FINLAND (s. 287)

Se kommentar till »Motiv», s. 555 f.

Birgittaklostret i Nådendal instiftades 1438. Blomstringstiden sträckte sig från 1460-talet fram till 1495 då en svår pest utbröt. Vid reformationen 1527 började klostrets upplösning, men några nunnor bodde kvar. Om detta skriver Topelius i föreläsningarna: »År 1581 återstod blott en enda, Elin Knutsdotter, catholic:s enka i Fd. Hon lefde af konungens allmosor ännu år 1592. – Efter Joh. III:s död följde Upsala möte 1593, och nu uppstod en storm mot de katholska minnena. Hvad tidens tand skonat, förstördes af luthersk fanatism. Otaliga helgonbilder och relikver offrades då åt lågorna. N:s förfallna klosterbyggnader nedbrötos.» (3/12 1863).

Enckell ser i dikten Topelius som hävdatecknare: med några penseldrag manar han fram en vemodig bild av översiggivenheten hos den sista nunnan i Nådendal kloster, när reformationen har ödelagt de fromma livsformer som varit hennes grundval (1970, s. 324).

»Katholicismens enka» omnämns också i *Finland framställt i teckningar* (ZTS XII, s. 111 f.), *En resa i Finland* (ZTS XIII, s. 46), se även *Boken om Vårt Land* (ZTS XVII, s. 366).

Punktkommentarer

- 3 *bilderstormare* – bildstormare: person som förstör bilder som anses heliga.
- 7 *papismens* – den romersk-katolska kyrkans, påvedömets.
- 8 *brigittinerdrägt* – textstället upptas som exempel i SAOB.

Enckell i Topelius, *120 dikter 1970*, s. 324; Leinberg, *De finska klostrens historia 1890*, s. 260–287, 299 f.; Topelius, *En resa i Finland* ZTS XIII, s. 46, *Finland framställt i teckningar*, ZTS XII, s. 111 f., *Föreläsningar i historia och geografi*, ZTS XV, 3/12 1863

Manuskriptvariants

- titel **ms:** *Katholicismens enka*
- 5 i nysständerd eld förbränna **ms:** *i eld förbränna*
- 7–8 **ms:** *På kyrkogården står den sista nunnan,*
- 9 sista nunnan **ms:** *åttiårig,*
- 10–12 **ms:** *Med händer knäppta kring sitt krucifix
Belyst af eldsken på den ena sidan*

Och solglöd på den andra, står på kullen
Den sista nunnan, syster Elin,

Tryckvarians

11 tårögd Jq: lyftad

TÖCKNEN VID LÜTZEN (s. 287)

Se kommentar till »Motiv», s. 555 f.

Liksom i dikten »Ett Lützen-minne» (s. 250–253) tecknar Topelius här en scen från slaget vid Lützen 1632, där »den store konungen» Gustaf II Adolf stupade. Utgångspunkten i den suggestiva skissen är den täta dimman och röken från den brinnande staden som sågs ha legat över fältet denna dag. Jfr skildringen i *Boken om Vårt Land*, ZTS XVII, s. 400 f. Enckell noterar den ödesmättade stämning som framträder, distinkt detaljerad och samtidigt höjld i poetisk clair-obscur. Dikten får sitt artistiska raffinemang genom att målningen inte slutförts (1970, s. 324).

Punktcommentarer

- 3 *Slagfärdige* – redo till strid.
- 4 *hillebarder* – medeltida hugg- och stickvapen.
- 10 *psalmen* – »Vår Gud är oss en väldig borg!», som ska ha sjungits före slaget vid Lützen (se punktcomm. till »Till de folk, som lida», s. 392).

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 324; Topelius, *Naturens bok och Boken om Vårt Land*, ZTS XVII, s. 400 f.

Manuskriptvarians

Ms i sin helhet:

V. Morgon vid Lützen.

Grå morgonskymning. Höstluft. Täta töcken.
I töcknen halft osynliga gestalter
I långa, slutna leder. krigare
I vapenrustning. Skynt af slitna fanor,
Otåligt stampande, halfvilda hästar,
Och här och der en trotsig spets af pikar
Och hillebarder stingande i dimman.
Den store konungen på ljusgrå skymmel
Har ridit nyss framför den slutna fronten
Af rytteriets leder. Han har funnit
Hvar arm beredd, hvar hjerta varmt af stridslust,
Hvart öga, öra väntande signal
Att rycka mot töckenhöjda grafvar.
Han håller stilla, lugn, allvarlig, stum.
Den [tomrum] psalmen
Har vigt hans krigare till död och seger,

*Då syns i fjerran genom töckenslöjan
En blek novembersol och Lützens qvarnar.
Ut sträcker konungen sin arm och ger signal.*

Tryckvarians

- 3 Slagfärdige Jq: Slagfärdiga
10 Jq: Och nu är psalmen slutad. Leden skyldra.

DOTHAN (s. 288 f.)

Se kommentar till »Motiv», s. 555 f. Ms är daterat 31/10 84.

Dikten utgår från Andra Kungabokens berättelse om den assyriske konungen som sänder sin här till Dothan för att förgöra den iraeliske profeten Elisa (2 Kon. 6:8–14). Enckell konstaterar att den gammaltestamentliga tavlan hos Topelius får ett religiöst djupperspektiv som når utöver det förlopp som återges i Konungaboken (1970, s. 325).

Punktcommentarer

- titel *Dothan* – forntida israelisk stad, omtalas i Andra Konungaboken som profeten Elisas residens.
- efter titeln 2 Kon. 6: 15–17 – »Och en tjänare hos Gudsmannen stod bittida upp om morgonen och gick ut; och si, då låg en här omkring staden med hästar och wagnar. Och hans tjenare sade till honom: Ack min herre! hwad wilja wi göra? Och han swarade: Frukta icke! ty flere äro de som äro med oss än de som äro med dem. Och Elisa bad och sade: Herre, öppna hans ögon, att han må se! Och Herren öppnade tjenarens ögon och han såg, och si, berget war fullt med brinnande hästar och wagnar rundt omkring Elisa.»
- 40 *sändning* – kallelse.

Enckell i Topelius, 120 dikter 1970, s. 324 f.

Manuskriptvarians

- titel ms: *VI. Dothan. 2 Kon. 6:15.*
- 1–12 ms: *Natt. Skuggor. Stjernlös, månlös, vindlös,
Åskdiger himmel. Värme. Balsamdoft.
I dunklet svaga,
I dimmiga konturer
Af fjerran berg och längre fram olivskog
Till venster strimman
En liten bergsflod.
Knappt urskiljbara mörka punkter teckna
Shakalerna, som dricka vid dess rand.
I förgrunden till venster tält i skuggan.
Vaktposter, vapen, allt i skuggor höljdt
Till höger fästet Dothans gråa murar
Och vid dess torn två manliga gestalter,*

- Belysta af den bleka månens sken.*
– Ve! säger nu med dämpad röst den ene,
Den kortare, och pekar nedåt fältet.
- 15 Elisa. Flykt omöjlig: **ms**: *det finns ej väg till flykt.*
- 17–19 **ms**: *Den sol, som dröjer under himlaranden,
O mästare, det är vår sista sol.
Högrest står vid hans sida då den andre
Och höjer handen mot den mörka skyn:*
- 22 **ms**: *Stå med oss här, än de, som stå oss mot?*
- efter 23 **ms**: *Att han må se hvad menskoblick ej ser!*
- 25–29 **ms**: *Betraktar tjenaren den nattligt skumma,
Åskdigra horisonten nordanfjälls.
Se, då har morgonrodnaden i purpurroda,
Eldstungor runnit upp vid himlens bryn,
Dessa undersköna skyar fått gestalt.
En lång, oöfverskådelig, mäktig rad*
- 39 brådstört **ms**: *hastigt*

DE MÅNGA BONINGARNA (s. 289)

Se kommentar till »Motiv», s. 555 f.

Dikten utgår från Johannesevangeliets fjortonde kapitel där Jesu avskedstal till lärjungarna återges.

Punktcommentarer

efter titeln *Joh. 14: 2* – »I min Faders hus äro många boningar; om så icke wore, skulle jag hafwa sagt eder det; jag går bort för att bereda eder rum.» Återges i vers 12–14.

- 15 *remnad förlåt* – förhänget som dolde det allra heligaste i templet sägs ha rämnat när Jesus gav upp andan (Mark. 15:38).

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 325

Manuskriptvarians

- 2 stänka **ms**: *kasta*
9 dessa fästets myriader **ms**: *fästets myriader fjerran*

Tryckvarians

- 21 flera **Jq**: *flere*
23 denne **Jq**: *denna*

NOVEMBERQVÄLL (s. 290–293)

Fem manuskript är kända: ms₁ och ms₂ är daterade 20/10 73, ms₃ 1873–79, ms₄ odaterat och ms₅ daterat *Björkudden* 19/10 86. Dikten publicerades i *Runa* 1888.

Topelius har tillägnat dikten författarkollegan och vännen Carl Anton Wetterbergh (Onkel Adam) som han besökte i oktober 1886 på hemväg från Schweiz. I november

skrev han till Wetterbergh och tackade för besöket: »Jag tänkte så länge på den gamle, käre hypokondristen och hans genompräktiga Hedda, att hågkomsten slutligen formade sig till ett stycke vers, som du framdeles får läsa i Arthur Hazelii 'Saga' [d.v.s. *Runa*]. [...] jag har endast försökt uttrita ensliga tankar under en höstkväll, som jag förlagt till november; men jag föreställer mig, att W. och H. ungefärligen hade tänkt högt den kvällen.» (3/11 1886; 1960, s. 198).

Nyberg ser dikten som ett uttryck för Topelius egen sinnesstämning efter hustrun Emilies bortgång i november 1885: ensamheten och känslan av meningslöshet, och upplevelsen av att hans »ungdomsbrud» träder fram och ger honom nytt livsmod (1949, s. 524).

Diktens första och tredje del består av jambisk pentameter med rimflätningen ABA BAB, andra delen består av tvåtaktig jambisk vers med flättrim.

Se även »Skaldebrief till C. A. Wetterbergh» (daterat 1879; s. 230–235), kommentar s. 518.

Punktcommentarer

16 *Hvi* – varför.

32–33 *titanen, Som ville [...] bergen splittra*. – Anspelar på urmyterna i den grekiska mytologin.

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 523; Topelius, *Konstnärsvägar* II, 1960, s. 197 f.

Manuskriptvarians

titel **ms1, ms2:** *Till C. A. Wetterbergh. 20/10 73* **ms3:** *Skaldebrief till C. A. Wetterbergh.*

1–12 **ms1:** [de fyra stroforna skrivna efter vers 35] **ms2:** [stroforna saknas]

1–5 **ms1:** *Det är en ensam qväll i hemmets kammar,*

Det gamla uret knäpper som i drömmar,

Den tända brasan uti spiseln flammar.

Mot rutan slår det strida regnets strömmar,

Den vilda stormen brutit sina dammar,

1–6 **ms3:** [stroforna skrivna efter vers 30]

6 Hans trogna maka **ms1:** *Den trogna makan* **ms3, ms4:** *En trogen maka*

9 hemmet blott ett älskadt **ms1:** *qvar sin glada ungdoms* **ms3:** *hemmets hård sitt glada*

10 vestervågor **ms1, ms3, ms4:** *vestanvågor*

11 forskarns **ms1, ms3:** *läkarns*

12 vakna **ms1, ms3, ms4, ms5:** *synas*

13 som velat så vårt väsen dana, **ms1, ms2:** *som våra väsens fibrer danat,*

ms3: *som velat våra väsen dana,*

14 en outsläcklig, **ms1:** *ett outsläcklig*

17 vår **ms1, ms2, ms3:** *hans*

18 mättes **ms2, ms3:** *mättes*

19 menskan träget samlar, **ms1, ms2:** *som han trägen samlat,* **ms3:** *som han träget samlar,*

20 **ms1:** *Hvad är Den mödosamt förvärfda skatten*

ms2: *Den båtar mödosamt förvärfda skatten,*

21 henne murkna huset **ms1, ms2:** *honom murkna hyddan*

22 brusten **ms1, ms3:** *sjunken*

- 23 famlar **ms1**: *famlat*
oceanen **ms2**: *okänt fjerran*
- 27 Förgås i bottenlösa **ms1**: *Skall sjunka uti hafvets* **ms1, ms3**: *Skall sjunka ned i hafvets*
- 28 **ms1**: *Och oceanen sväljer dessa droppar*
- 29 stort **ms1**: *stor*
- 30 Af nya, skumbetäckta **ms1, ms2**: *Af sina skumbekrönta* **ms3**: *Af nya, skumbekrönta vågors* **ms2**: *böljors*
- före 31 **ms3**: *Se, då står på Mälarstranden*
Ett palats, ej der i går:
Det har bergat folkets spår,
Som dess häfder bergat anden,
Som dess ära ej förgår.
Ej en mausolé för döden
- 32 fjettrad **ms2**: *bunden*
- 32 dig **ms1, ms3**: *oss*
- 33 med sin ljungeld bergen **ms1, ms3**: *bergen med sin ljungeld*
- 34 Skumögda tankar, **ms1**: *I skumma blickar,* **ms2**: *Tårskymda blickar,*
viddt **ms3**: *långt*
- 35 söndersprängda **ms1**: *brustna sönder* **ms2**: *vågor, vågor, vågor* **ms3**: *sönderbrustna*
- 37–93 **ms1, ms3**: *Pang! Den sköra rutan klingar,*
Brasan slocknar, uret står,
Och på lätta fjärlvingar
Susar in en fläkt af vår.
Upp sin blick den gamle slår,
Häpen han till fönstret går
Och han ser novemberratten
Till en rosig Maj förbytt,
Ser en sjunken sol på nytt
Glimma öfver land och vatten
Och en hög, en lummig park
*Der det nyss var ödemark. [**ms3**: Der nyss allt]*
- ms1**:
- Och han känner lifvets källa*
Strömma stark och ungdomsvarm,
Känner hvarje åder svälla
Mäktig i sin fria barm,
Liksom is på sommarsjö
Smälter bort hans hjessas snö,
Och en rodnad, frisk som våren
Stiger åter på hans kind,
Som när förr en morgonvind
Uti Smålands skog
- Och han vandrar ut i parken,*
Undrar hvadan kommer den,
Känner stranden, känner marken,
Känner ej sig sjelf igen

*Hvadan denna unga slägt?
Hvem har dem till lifvet väckt?
Satt jag icke, trött och bräckt,
Årsäll i min tysta kammar
Var det icke jag som,
Och hos mig min maka satt,
Vissnande, liksom naturen,
Lyssnande på strida skuren
I en mörk november natt?*

*Se, då träder bland de unga
Fram en flicka, fin och täck,
Som när vid en munter bäck
Vårens första
Vårens första vindar sjunga*

ms3:

*Och han känner lifvets källa
Strömma klar och ungdomsvarm,
Känner hvarje åder svälla
Mäktig i sin starka barm;
Liksom is på vårlig sjö
Smälter bort hans hjessas snö,
Och en rodnad, färgar öknen,
Af hans länge vissna kind,
Som när Smålands morgonvind
Sopar bort från tall och lind
Natten, drifvorna och töcknen.
Stum han vandrar ut i parken,
Undrar hvadan kommer den,
Känner stranden, känner marken,
Känner ej sig sjelf igen.
Hvadan dessa stolta stammar?
Hvem har dem till lifvet väckt?
Hvadan är den kraft som flammar
I hans blod, der trött och bräckt
Nyss han i sin boning satt,
Vissnande, liksom naturen,
Lyssnande på strida skuren
I en mörk november natt?
Se, der står ett land i blomma,
Se, der står ett folk i kraft,
Starke män och kvinnor fromma,
Dager, grönska, mærg och saft,
Kärlek, arbete och bön,
Frisk natur och enkla seder,
Mod, förtröstan, tro och heder,
Rika skördar, mödans lön:
Smärta, raka, ungdomsfriska*

Ynglingar i slottern gå
Glada tärnor
Smärta, raka, ungdomsfriska
Ynglingar
Glada tärnor cittran slå,
Ljufva barn med ögon blå
Böjda mot hvarandra hviska:
Ser du, ser du honom der?
Det är han! Vår vän der är!

Nu bakom en rosenhäck
Fram en liten flicka träder,
Och hon säger, fin och täck,
Som här vid en munter bäck
Vårens första siska qväder:
Fader, känner du ej mer
Dina egna framtidsdrömmar?
Allt hvad för ditt hjerta ömmar
Dem här bergade du ser?
Här förkroppsligadt du ser.
Ur din höst en vår uppgått,
Vuxen är den tid du spått,
Parken är de frön du sått,
Ungdomskraften
Grönskan är den en framtidsgröda
Som Af din långa lefnadsmöda,
Och din andes barn är allt
Det, som tagit här gestalt.

Tror du att ett ord, ett enda,
Kastadt af din varma hand
Som ett frö för folk land
Utan frukt skall återvända?
Tror du, att en tanke rik,
Slungad ut i tidens fåra,
Kan, det vissna löfvet lik,
Multnande ditt hopp bedåra?
Säg du nånsin vårens regn
Dina torra tegar fukta
Utan att i himlens hägn
Andra dagars skörd befrukta?
Såningsman, se här ditt verk!
Duggade ej visdomsorden
Som ett vårregn öfver jorden
Fyrty år i uddigt skämt
Och dock döljande alltjemt
Tankens allvar under löjet;
Lästa som en lek för nöjet,

Glömda, åter lästa, gömda,
Liksom källor, aldrig tömda?
Om en fördoms mur du sprängt;
Om du bjellror hängt på flården;
Om du brutit ned de gården,
Som från menskor menskor stängt;
Om du för ett modeblifvet
Konstladt sken i samhällslifvet
Velat mana fram derur
Sanning, enkelhet, natur;
Tror du ej det grott, det sädet?
Har du icke mången dag
Lyftat släggan öfver städet
Med en jättes hammarslag?
Och du tror att smedens gnista
Skall som rök i natten brista!
Och du tror, att slagget blott
Af din slägga återstått!
Visst är gamla Sverge fruset,
Polens vind deröfver går,
Men det töar år från år,
Och med hvar nyfödd vår
Dagas det för sommarljuset.
Derför har den hög makts
I hvars tjenst den stått på vakt
Som med
sköra nycklar vrider
Låset upp för nya tider,
Låtit dig i ålderns snö
Se en frukt af dina strider.
Gå – ditt verk skall icke dö!
Derför har den höga makt,
I hvars tjenst du stått på vakt,
Låtit dig i tvekans stunder
Se den drömda framtids under.
Vet att ingen
Han, som dig med kraft omgjordat,
Han, ej du, har det fullbordat,
Andas vår i ålderns snö, –
Intet ädelt ord kan dö.

Vid dessa ord han hör den kära rösten:
Min gubbe sofver! Stormen bräckt en ruta.
Det är ett herrans väder nu på hösten.

Hvad? Sofvit, när jag blott mig trodde luta?
Jag tänkte – lika godt – jag har fått trösten
Det finns dock något, Hedda, när vi sluta ...

37–93 **ms2:** *forts. Wetterberghs aftontankar:*

*Då vidrör tyst – En sakta fläkt – Den gamles kind
En En andedrägt – Lik sommarvind
Hans panna kysst. – Han känner väl den.
Hans mins röst – Hans*

*Och är så kort – Ett mskolif – Och flyr det bort –
I tankars kif – Och aldrig når – Det mål det sökt
Hvad återstår – Om det fått allt? –
Är det ej mer – Att stiga högt – Från
dal till dal till topp*

41 Af **ms4**, **ms5:** *Lik*

84–86 **ms4:** *I nattens famn / Bredvid ditt namn*

VÅRMORGON (s. 293 f.)

Två odaterade manuskript är kända.

Det ena manuskriptet (**ms2**) har titeln *Alexander Befriaren*, d.v.s. Alexander II, Finlands storfurste 1855–1881. Dikten är i manuskriphäftet nedtecknad mellan dikter daterade i mars respektive november 1861. Det var i april detta år som Alexander utfärdade ett manifest om att ett utskott skulle tillsättas i syfte att förbereda lantdagsfrågor. I trycket har dikten emellertid dateringen 1876; denna sommar besökte storfursten och hans gemål Helsingfors. »Värmorgon» uppstår samma motivkrets som frihetsdikten »Islossningen i Uleå elf» (1856; ZTS 1, s. 253–256; tillkomsten kan också här knytas till Alexander): den antågande våren, och solens värme som förlöser »den frusna vågen» (vers 19).

Versen är femtaktig, jambisk-anapestisk med kiastiskt rim, aBba.

Topelius, *Finlands krönika 1860–1878* 2004, s. 304–308

Manuskriptvarians

titel **ms1:** *I. ms2:* *Alexander Befriaren.*

2 sof [...] lågo **ms1:** *låg* [...] *voro ms2:* *låg* [...] *lågo*

3–4 **ms1:** *Och solen sken öfver denna stumma, öde,
Liflösa, toma, glänsande hvita graf.*

3 glänsande flackt och **ms2:** *flackt och glänsande,*

4 dyster, **ms2:** *stilla,*

5–6 **ms1:** *Det var om våren. Vindarna blåste gladt
Från världens fyra hörn öfver is och branter,*

5–10 **ms2:** *Det var om våren. Vindarna blåste fritt
Från världens fyra hörn öfver isens
Och solen sken öfver gnistrande diamanter,
Och ög*

*Och nord susade: säg, hvar finns en mur
Mer stark mot alla passioners onda lystnad?*

7 Der skeno tindrande **ms1:** *Och solen sken på*

8 **ms1:** Och släden halkade lätt på den glatta snön.
9–28 **ms1:** Jag hörde vindarnas röst, när

Om

De

Den ena sade: hvar byggdes en bättre
För lifvets passioners onda lystnad?
Se, der är glans och storhet och makt och tystnad,
Och lugn och enhet, enkelhet och natur!

Den andra sade: denna natur är död!
Och denna storhet är blott en frost från polen,
Och denna glans har ingen glöd från solen
Och denna tystnad är öknens qväfda suck.

Den ena sade: dammarnas fasta hot
Skall stå mer stark än böljornas vilda fara
Den andra sade: tag dig till vara!
Den fasta bryggan hon brister för vandrarns fot.

Vid det de stredo, steg i sitt majestät
Den varma vårsol högre, på himlabågen,
Och såg med en kärleksblick på den frusna vågen,
Och sprängde isarnas

De fria vågorna stänkte sitt skum ibland
Mot strandens klippor och mot sin brustna boja,
Men der slog lifvets puls uti hvarje åder,
Och
Det lösta hafvet häfde sitt fria bröst,
En djup, oändlig suck af försonad smärta
Steg som en sakta brus ur dess vågors hjerta,
Och jag förnam deras

Wälsignad vare den vår, som
Som bröt vår boja,
Från strand till strand, från våg till våg gick en enda
En omätelig suck af

II.

Vi stå som en droppe af stundens lif
Vid historiens blå ocean.
Det förgångna ligger våg med fejd och kif
Uti tidernas ocean

Och

En omätlig, en glödande Moloch begär
Hekatomber af menniskofrid.
Men han står i de vexande stormarna stark
Och

Den

- 11 storhet och makt och glans **ms2**: *glans och storhet och makt*
12 Lugn, enhet, enkelhet, ordning **ms2**: *Och lugn och enhet, enkelhet*
13 Vårfläkten hviskade: **ms2**: *Men sunnan sade*:
15–16 All **ms2**: *Och*
17–28 **ms2**: *Och nordan sade: dammarnas fasta hot*
Skall stå mer stark, än böljornas brus och fara.
Men sunnan sade: pilgrim, tag dig till vara!
Den fasta bryggan brister för din fot.

Vid det de stredo, steg i sin morgonprakt
Den varma vårsol högt öfver himlabågen
Och såg med kärleksblickar på den döda vågen
Och sprängde i tårar isarnas jättemakt.

Det lösta hafvet häfde sitt fria bröst,

Steg
Och

Och der var skum och fragga och vågors kif,
Och svallet stänkte högt emot klippans läger
Men der var kraft och djup och klarhet och ljus och seger
Och dödens makt var bruten – och der var lif.

II.
Hvar

SEXTIONDE FÖDELSEDAGEN (s. 294 f.)

Inget manuskript är känt.

Dikten är tillägnad Carolina (Lina) Borgström (1828–1893), anförvant och nära vän till familjen Topelius och dotter till kommerserådet Henrik Borgström. Topelius hade några månader tidigare fyllt 70 år (14 januari), och ämnet för dikten, hoppet om »nya verldar», hade aktualitet för honom själv, förmodar Enckell (1970, s. 340).

Versen är jambisk pentameter med rimflätningen AxAA BccB.

Punktkommentar

23 *låder vid*, – fäster sig.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 338 ff.

JULGRANEN I KONSTNÄRSGILLET (s. 295 f.)

Inget manuskript är känt.

Dikten är skriven för Konstnärsgillet julfest den 20 december 1876. *Morgonbladet* rapporterar: »Samlingen var talrik, julträd prydde salongen, konstbladet med teckningar

och poesier, julen till ära, var utkommet, 'trolleyktan' visade sina magiska bilder, sången klingade, gillets ordförande, prof. Z. Topelius helsade julgranen med en sång, som gaf återljud i allas hjertan.» (22/12 1876).

Versen är fyrtaktig och jambisk med rimflätningen abbacc.

Morgonbladet 22/12 1876; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 315

QVINNANS RÄTT (s. 297 f.)

Ett manuskript är känt, daterat 1/12 88. Dikten publicerades i *Excelsior för 1889* (E), utgiven av Finsk Qvinnoförening; den följer i kalendern på den svenska översättning av den dikt från 1872 som Topelius kommenterar. Denna översättning förefaller i sin tur vara ett inlägg i den pågående jämlikhetsdebatten. Varje strof inleds med orden »Din rätt» – därpå uppräknas vad denna rätt inbegriper: att »älska, bedja, arbeta», »jämna rynkan», »qväfvva sucken», »fostra», »den tröttes börda lätta» (dikten i sin helhet på eZTS). Topelius ville med sin dikt vidga kvinnans sfär. Kvinnans rätt till bildning och förkovran framhålls också i »Fredrika Bremers minne» (s. 51–55), »Till Emma Irene Åström» (s. 242 f.) och »Frumtimmersskolan i Helsingfors» (s. 191 ff.). Se inledningen s. XXIV f.

Versen är densamma som översättningen av den engelska dikten: jambisk pentameter med parrim, AAbb (heroic couplet). Bägge har nio strofer.

Punktkommentar

- 21 *Men är du svag* – I slutet av den översatta dikten frågas om inte qvinnan »har nog att lefva för?»: »Och har du det, o Qvinna, hvarför klaga, / Att du har fått din lott bland jordens svaga?»

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 340–343

Manuskriptvarians

Ms i sin helhet:

Qvinnans rättigheter. Tillägg.

Ty ett skall han dock icke dig förmena:

Att tankens ljus med hjertats röst förena,

Att veta, ej blott känna livvets vigt,

Att mäta, icke vilja blott din pligt.

Hur vill du vattna tankens framtids skördar

Och fostra allt hvad mskohjertat vördar,

Om, tanklös sjelfoch trångbodd i ditt skal,

Att

Din rätt att älska, bedja, tjena, lida,

Är ock din rätt att en fulländning bida,

Förblifva qvinna, men

Tryckvarians

- titel E: 1889. Tillägg af Z. T.
 1–2 E: Ja väl, till Gud, som ställt dig i sitt rike
 Vid mannens sida, som hans vederlike,
 4 E: Välan, så vid hans sida upprätt stå!
 6 vårda, sömnlös vaka? ... E: vårda och bevaka?
 19 vill E: skall

NOLI ME TANGERE (s. 298)

Inget manuskript är känt.

Dikten är tillägnad minnet av Topelius hustru Emilie Topelius som avled den 14 november 1885 efter en längre tids sjukdom, läkarna gav diagnosen hjärnförlamning i förening med sockersjuka. Begravningen ägde rum den 19 november i Helsingfors. Till Albert Bonnier skriver han: » Man mister icke så lätt medelpunkten för alla sorger, fröjder, planer och förtroenden under ett långt lif, och jag har dessa månader gått som i drömmen, – ej ens kunnat arbeta, – men lifvet återkommer» (ZT-AB 22/1 1886). Dikten är daterad fyra år senare.

Versen är anapestisk med taktscemat 4–4–2–2–4–4 och parrim, aabbc.

Punktkommentar

titel *Noli me tangere* – (lat.) rör inte vid mig. Joh. 20:14–17.

Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, s. 501 ff.; Topelius, *Brev*, ZTS XX:1, ZT-Albert Bonnier 22/1 1886

DE GAMLAS KADRILL PÅ DE UNGAS BRÖLLOPP

(s. 298 ff.)

Ett manuskript är känt, daterat 8/7 88. Dikten publicerades i *Jul-rosor* (Jr) 1888 (Köpenhamn) med teckning av Albert Edelfelt, och avtrycktes i *Wasa Tidning* (23/12 1888) och *Åbo Underrättelser* (29/12 1888). *Jul-rosors* redaktör Ernst Bojesen hade efterfrågat bidrag av Topelius, och därefter bett Edelfelt illustrera poemet.

Dikten är formad som en dialog. Versen är fyrtaktig och jambisk med rimflätningen aBaaB.

Punktkommentarer

- titel *kadrill* – kadrilj; kontradans, utförd av minst fyra par med firsidig uppställning.
 5 *I lifvets ny* – i början av livet; textstället upptas i SAOB.
 22 *sporrar* – Ridstövlar försedda med sporrar bars ofta till uniform.
 23 *kippad sko* – sko där bakkappan trampats ned; textstället upptas i SAOB.

Ernst Bojesen–ZT 12/9 1888

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet

Mins du ännu ... ?

*Hvad säger du? Det var i går?
Förlåt, jag glömde det, min bästa.
Man räknar icke mera år,
När man, som du, i evig vår
Förgäter att kalendern fresta ..*

*Han. Hvad säger du? Var det i går?
Förlåt, jag glömt i minnet teckna!
Vi mötas efter tretti år
Med våra första gråa hår,
Och du kan än din konst att räkna.*

*Hon. Man glömmet ej sin första vår.
Jag fyllde sjuutton*

Ms2

titel **ms2:** *Den sextonde April. / Vid de gamlas kadrill / på brölloppet.*

1–10 **ms2:** *Han. Hvad? Då? Jag mins det som i går,*

Hur snabb oss tidens bölja jagar!

Vi mötas efter tretti år

Med våra första gråa hår,

Och ni, Marie, ni räknar dagar!

27 **ms2:** *Ej natt, ej dag, ej ljus, ej skugga,*

33 slöt **ms2:** *flöt*

34 **ms2:** *När darrande hon ögat slöt*

42–46 **ms2:** *Af långa år i strid och vaka,*

Men intet, intet har förmått

Utplåna Denna blick i stjernornas minut,

Som då ni sände mig tillbaka.

Det var ju blott en kort minut

Af långa år i strid och vaka,

Men intet, intet plånat ut stjernan

Och in

Den blick ni sände mig tillbaka.

47–71 **ms2:** [saknas]

Tryckvarians

efter titeln Jr: Med teckning af Alb. Edelfelt.

3 Åh ja, Jr: Ah ja,

25 Flög jag Jr: Jag flög

52 Jr: Hon. Ni lekt med eld och skördat brand.

54 Jr: Hon. Ni sökte lust och väjde band ...

56 Jr: Om ej hon blef förut besviken.

59 Så Jr: Då

- 60 dock **Jr:** ju
64 klandra **Jr:** mästra

RIGI KULM (s. 301–304)

Inget manuskript är känt. Dikten publicerades i de svenska publicisternas tidning *Julqvällen* 1886 och avtrycktes i tidningen *Finland* 16/12 1886.

Pilatus Kulm och Rigi Kulm är två bergsmassiv i Luzern på var sin sida om sjön Vierwaldstättersee. På resan i de schweiziska och tyska alperna hösten 1886 övernattade Topelius på ett hotell vid Rigi Kulm (13 september).

Forsgård noterar skräckromantiska element i diktens mellandel med personifikationer som verktningsmedel. Här tecknar Topelius de visionära konturerna av en kommande världsomvälvning, av en tid när bergen skall skaka i sina grundvalar och allt som finns på jorden skall sopas rent för en ny människa och en ny tid (det sjunde inseglets tid) (1998, s. 220).

Klinge konstaterar att Topelius i sin moraliserande dikt förlitar sig på gammal naturteologisk argumentation. Naturen, stormen och alplandskapet är bevis på Guds existens, men inte i en högstämnd och vacker form utan snarare som hot och fara. Den materialistiska människan har glömt bort att vara ödmjuk inför Gud och Naturen och när natten faller blir resenärens dröm en skräckbild. Dikten avslutas med en sammanfattande moral (2004, s. 360–363).

Dikten är skriven på blankvers med parrim i vers 42–43 och 51–52, den tredje delen är uppbruten i tre versgrupper: den andra sluts med ett rimmade verspar och den sista har rimflätningen aBaaBccB.

Punktkommentarer

- 5 *table d'hôte* – (fra. världens bord) måltid med bestämd matsedel och till fast pris.
10 *gnom* – tjänsteande (textstället upptas i SAOB).
19 *Man stiger, en på fyra*. – stigningen längs banan är ofta 25 procent.
24 *edelweiss* – blomman besjungs som symbol för Alperna.
28 *pikant* – som genom ovanlighet och raffinemang gör behagligt intryck.
30 »*Afrikanskan*» – (*L'Africaine*) operan av Giacomo Meyerbeer uruppfördes 1865, den utspelar sig i Lissabon och på Östafrikas kust vid 1400-talets slut.
81 *Geschäftprogram* – organiserat program som turisterna betalar för.
95 *Finsteraarhorns* – Bernalpernas högsta topp.
99 *Alphornets* – herdelurens.
106 *Berner Alpena* – västalperna i Schweiz.
110 *Küssnachts* – Küssnacht am Rigi: sommarkurort.
114 *dejeunerar* – frukosterar.
119 *Bædeker* – reseguide; den tyske förläggaren Karl Bædeker var en pionjär i reseboksbranschen.
120 *Trinkgeld* – (trankgelt) drickspengar.

Forsgård, *I det femte inseglets tecken* 1998, s. 220 f.; Klinge, *Idyll och hot* 2004, s. 357–363; Nyberg, *Zachris Topelius* 1949, 521 ff.

Tryckvarians

- 43 Med 1886: För
120 franc, 1886: francs,

DEN FÖRSTA FONOGRAFEN (s. 304 f.)

Inget manuskript är känt.

Fonografen uppfanns av Thomas Alva Edison 1877. Följande år importerade den unge svenske ingenjören Arthur Leffler en fransk kopia av Edisons första modell till Sverige och reste landet runt för att demonstrera uppfinningen. Han besökte också Helsingfors på inbjudan av brodern och professorn Gösta Mittag-Leffler. Möjligt är att besöket gav Topelius uppslag till dikten. Det allmänna omdömet var att dessa »hörskåp med magasinerat prat» återgav ljudet på ett otillfredsställande sätt, med hesa, väsande biljud (se Åhlén 2009).

Versen är trokeisk-daktylisk med taktscemat 2-2-2-2-4-4-4-4 och rimflätningen aBBaCCdd.

Punktkommentarer

- 20 *Spegeltal!* – tal återgivet i fonograf; textstället upptas i SAOB.
22 *kung Midas* – Enligt myten skulle Midas avgöra en musiktävling mellan gudarna Pan och Apollon, han valde Pan och därför gav Apollon honom åsneöron.

Carl-Gunnar Åhlén, »Viskningar och rasp från talande maskin», Under strecket, *Svenska Dagbladet* 23/1 2009

NYSTADS SKRÄDDARE (s. 305 f.)

Två manuskript är kända, ms1 är daterat 3 Nov. 69, ms2 odaterat. Dikten trycktes i *Puffens kalender 1870* (P), utgiven i Åbo (red. N. H. Pinello).

Diktens »skräddare» är den elektriska telegrafan (jfr variantförteckningar vers 3-4) som byggdes ut i Europa från 1850-talet. I Finland hade en optisk telegraflinje tagits i bruk 1854, från Kronstadt till Hangö, och det elektriska telegrafnätet byggdes ut efterhand. Den första kabelförbindelsen från Grisslehamn i Sverige till Nystad invigdes den 1 november 1869. I dikten speglar Topelius den samtida innovationen mot en historisk händelse: efter stora nordiska kriget slöt Sverige och Ryssland fred i Nystad den 30 augusti 1721 där Sverige förlorade delar av Viborgs och Kexholms län samt Ingermanland och Estland (jfr vers 17-28, 33-36 och titeln i ms1). Den nya kommunikationsformen, telegraferandet, framställs som ett sätt att återförena länder och folk och reparera den söndring som Nystadsfreden resulterade i (vers 33-40).

Versen är fyrtaktig, jambisk-anapestisk och parrimad, AAAb.

Topelius berättar om telegrafan redan i *Naturens bok* 1856 och senare i sagan »Skräddaren som träcklade hop Finland med Sverige» (*Läsning för barn* 7 1891).

Punktkommentarer

- 4 *Yankens* – (yankee) amerikanens.

- 5 *töfvar* – dröjer.
 7 *schlafrock* – morgonrock.
 9 *krita* – skraddarkrita.
 14 *puts* – påhitt, upptåg.
 16 *står ej i bästa rop* – har inte det bästa rykte.
 18 *i lyckans nedan* – när lyckan var skymd; i en olycklig tid.
 22 *stubbadt* – sönderslitet.
 22 *skubbadt* – sönderslitet.
 30 *kopparknappar* – syftar möjligen på telegrafkabeln av koppar.
 34 *malisen* – förtalet, det elaka skvallret.
 43 *grossa* – mäklar (se ms).
 49 *lapp* – del.
 50 *falla i syndigt öga*, – begära, göra anspråk på.

Manuskriptvarians

- titel **ms1:** *Nystad förr och nu.*
 2 träcklar **ms2:** *skarfvar*
 3–4 **ms1:** *Herr Telegraf är hans flinka namn:*
Han skarfvar verldsdel i v
ms2: *Och världens delar han trockla kan,*
Ty Telegraf, ja, så heter han.
 5 **ms1, ms2:** *Rätt som det är, drar han långa tråden*
 9–12 **ms1, ms2:** *Om det sker med eller utan [ms2: utan krita]*
Så håller rocken väl än att slita
Tilldess Wår Herre den på sin knagg [ms2: Herre har på sin knagg]
Har hängt med andra förbrukta plagg. [ms2: Den hängt]
 13 Säg, **ms1, ms2:** *O*
 14 **ms1, ms2:** *Säg hvar den qvickhet du nyss dig lärde,*
 18–20 **ms1:** *Ha suttit der i en forntids nedan*
Och brukat saxen så fint och sippt,
Att de ha Sverige till hullet klippt.
ms2: *Ha suttit der uti lyckans nedan*
Och brukat saxen så nippertippt,
Att de ha Sverige till hullet klippt.
 22 **ms1, ms2:** *Och mahnen ryktad och skinnet skubbadt,*
 23–24 **ms1:** *Det finska släppte ock pelsen till*
Dock fick det sitt
 24 högra **ms2:** *venstra*
 26–32 **ms1:** *Ett (nej, bevar oss för politiken!)*
Hur skall jag säga? Ett litet hål
Emellan Sverige

Det var för väl, att du hålet lappar,
Och pryder Nystad med kopparknappar
Den goda staden bör därför strax
I vapnet föra båd tråd och sax.
 27 vill blott **ms2:** *ville*

- 28 östanfjälls **ms2**: *vestanfjälls*
29 **ms2**: *Du, käre mästare, hålet lappar;*
31 förtjenar **ms2**: *bör därför*
32 **ms2**: *Uti sitt vapen få tråd och sax.*
33 läka; **ms1**: *bota*
tråden läka **ms2**: *nålen sömma*
34–35 **ms1**: *Nu*
Nu har ju Nystad fått bättre vett,
34 förneka, **ms2**: *förglömma,*
38 värjan, **ms1**: *stålet,*
42 om **ms1**: *de*
43 grossa **ms1**, **ms2**: *mäkla*
smått och **ms2**: *råg i*
45–56 **ms1**: [saknas]
46 **ms2**: *Har du åt Nystad ej täckts beskära!*
47 håll, **ms2**: *dock*
50 skulle falla i **ms2**: *råkar ut för ett*
51 skraddare, **ms2**: *mästare,*
52 här **ms2**: *än*
54 **ms2**: *Så fast, att guldets, så styft, att stålet*
55 rycka vår lapp **ms2**: *klippa en snibb*
56 bort af **ms2**: *utaf*

Tryckvarians

- 2 träcklar **P**: *skarfvar*
3–4 **P**: *Och världens delar han trockla kan,*
Ty Telegraf, ja, så heter han.
5 **P**: *Rätt som det är, drar han långa tråden*
9 *Stor sak, om P: Om det sker*
10 *Nog håller rocken väl P: Så håller väl rocken*
11 *den P: har*
12 *Har P: Den*
13 *Säg, P: O*
14 **P**: *Säg hvar den qvickhet du nyss dig lärde,*
18 *Der hafva suttit i P: Ha suttit der uti*
19 *excellent, P: nippertippt,*
20 **P**: *Att de ha Sverige till hullet klippt.*
22 **P**: *Och mahnen ryktad och skinnet stubbadt;*
24 *högra P: venstra*
27 *vill blott säga, P: ville säga,*
28 *östanfjells. P: vestanfjälls.*
29 **P**: *Du, käre mästare, hålet lappar;*
31 förtjenar **P**: *bör därför*
32 **P**: *Uti sitt vapen få tråd och sax.*
33 *tråden läka; P: nålen sömma.*
34 *förneka, P: förglömma,*
43 **P**: *Der mäkla köpmän om råg i stort,*

- 46 P: Har du åt Nystad ej täckts beskära!
 48 Men håll, – ännu P: Men dock ännu
 50 skulle falla i P: råkar ut för ett
 51 skräddare, P: mästare,
 52 här P: än
 54 tätt, P: fast,
 54 fast, P: styft,
 55 rycka vår lapp P: klippa en snibb
 56 bort af P: utaf

VISOR OCH ROMANSER.

BALLAD UR OPERAN KUNG KARLS JAGT (s. 307 f.)

Den 24 mars 1852 uruppfördes *Kung Carls jagt*, Finlands första opera, med libretto av Topelius och musik av Fredrik Pacius (1801–1891). Topelius utgår i librettot från en jaktfärd som den unge Karl XI skall ha gjort på Åland 1671. Han förenar spänningsmoment med romantik och kontrasterar hovliv och folkliv. Balladen inleder andra aktens första scen. – Se också »Till Fredrik Pacius. (Trettionde årsdagen af Kung Karls Jagt d. 24 Mars 1882.)» s. 281 ff. med kommentar, s. 553.

Versen är jambisk-anapestisk vers med taktshemat 6–6–2–6–6–3 och rimflätningen aaBccB; verserna tre och sex upprepas i varje strof.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 115 f.; Topelius, *Sångpartierna i Kung Carls Jagt, Romantisk Opera i tre akter* 1852, s. 16 f.

Tryckvarians

- titel 1852: N:o 7. Ballad.
 2 Vid 1852: Till
 6 flög 1852: den for
 10 vackra 1852: klara
 11 de vore hans 1852: det blefve hans.
 12 flög 1852: den for
 13 1852: Och bäst som sängen klang öfver sjö och vik och land,
 18 flög 1852: den for
 19 Men 1852: Och
 24 flög 1852: den for

HELLAS' BARN (s. 308 f.)

Ett kort odaterat utkast är känt (4 verser).

Prinsessan af Cypern, med libretto av Topelius och musik av Fredrik Pacius, uppfördes vid Nya teaterns invigning i Helsingfors i november 1860. Sagospelet är en fri bearbetning av motiv ur *Kalevala*. »Hellas's barn» sjungs i tredje aktens femte scen av Anemotis. Tope-

lius intog också dikten i läseboken *Boken om Vårt Land* («Ditt land», 1875); där har »Hel-las» ersatts med »Finland» och »Barbarens» med »En främlings» (ZTS XVII, s. 161).

Versen är jambisk med taktscemat 4-3-4-3-4-4-4-3 och rimflätningen ababccab och cirkelkomposition; strofernas två inledande och två avslutande verser är de samma.

Enckell i Topelius *120 dikter* 1970, s. 201 f.; Topelius, *Dramatiska dikter* 1961, s. 167 f. samt företal; Vasenius V, s. 451

Manuskriptvarians

titel ms: *Romans vid Kantele.*

före 1 ms: *Kyllikki.*

5-24 ms: [saknas]

Tryckvarians

titel 1860: N:o 6. Romans.

VAGGSÅNG FÖR HAFVET (s. 309)

Inget manuskript är känt. Dikten trycktes först i *Vinterqvällar* II:2 («Årstiderna», 1882) och därefter i *Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urval för skolorna* (Hfrs 1883) trots att den inte ingår i *Nya blad* (1870).

Versen är fyrtaktig, trokeisk och parrimad, aabbCCdd.

Tryckvarians

efter titeln (*Införd i Vinterqvällar II.*) **VqII**: [saknas]

10 sommarqväll, **VqII**: rosig qväll,

AFTONSÅNG (s. 310)

Ett manuskript är känt, daterat Dec. 78.

Versen är trokeisk-daktylisk (med undantag av spondéer i vers nio i första och andra strofen) med taktscemat 2-2-2-2-4-4-4-4-2-2-2-1-4 och parrim; verserna 12-13 utgör ett slags omkväde.

Manuskriptvarians

titel ms: *Aftonen.*

efter titeln ms: *Hvila, mitt barn!*

Knäpp dina händer

Sakta i bön!

Bed, bed!

5-11 ms: *Granens skugga vexer lång,*

Dagg är öfver gräs och spång.

Guld ur aftonmolnet droppar,

Lyser klart på skogens toppar.

Molnet droppar
Rosenknoppar
Öfver skogens mörka toppar.
Hvila mitt barn!
Med knäppta händer!
13 **ms:** Bed för dem, **ms:** Bed För alla
17 **ms:** Gå till ro!
Somna vid din furas sus!
Vakna upp i kraft och ljus!
Dina starka floder strömma
Dina tysta moar drömma,
Sjungande mot hafvets rand
Bed, du sömnlösa nattliga bölja,
Bed, bed!
Gud välsigne dig, du mitt sköna land!

Hvila mitt land
I allmacts hand
Bed, bed
Bed om en morgon i blommande frid

Dag är död,
Aftonglöd
Slocknar bort,
Ljuf och kort.
Månen står vid skogens bryn,
Stjernan tindrar klar i skyn.
Nattens bleka norrsken stafvar
Namnlös skrift på fäders grafvar.
Hvila, min ande,
I Herrens kraft.
Bed, bed!
Bed om det ljus, som aldrig går ned!

v. 1. – Långt i sjö,
Guld ur aftonmolnet droppar,
Granems skugga vexer lång –
Dagg är öfver gräs och spång.
Fiskarbåt Fåglar små
Söker hamn
Hvila, mitt barn,
I aftonfrid och englavakt

MORGONSÅNG (s. 311)

Ett manuskript är känt, daterat 13/8 74. Dikten ingår i *Boken om Vårt Land* 1875 (BoVL) där den står som poetisk ouvertyr.

Versen är fyrtaktig och jambisk med rimflätningen AbAbccAb; strofens första verspar upprepas i strofens slutverser.

Punktcommentar

13 skygd – hägn.

Enckell i Topelius, *120 dikter 1970*, s. 286 ff.

Manuskriptvarians

titel **ms:** *Morgonsång* (för Läsebok)

5–40 **ms:** *Din långa natt är nu förliden;*

Vak upp till striden

Vak upp till ljus, till kraft, till

Aftorka dina långa tårar,

Som dagg förgår i morgonvind!

Låt grönska de förfrusna vårar,

Låt blomstra ros på bleknad kind!

Än hvila skuggorna i dalen

Upplåt din

Låt balsam dugga öfver qvalen.

Tryckvarians

titel **BoVL:** 1. Morgonsång. [fotnot saknas]

5 vinternatt **BoVL:** längtans natt

GLÖMD (s. 312)

Inget manuskript är känt.

Enckell förmodar att dikten är en sista reminiscens av Topelius »bleka ljungblomma», torparflickan Greta från Kahra (1970, s. 294).

Versen är trokeisk med taktischemat 2–2–2–2–4–4–4–4 och parrim, aabbCCdd; de två sista versraderna lika i båda stroforna.

Enckell i Topelius, *120 dikter 1970*, s. 294

MENUETT AF MOZART (s. 313)

Ett manuskript är känt, daterat 1885 28/5. – Menuetten av Mozart inte identifierad.

Versen är fyrtaktig och jambisk-anapestisk med korsrim, AbAbCdCd.

Manuskriptvarians

Ms i sin helhet:

Mozarts »Lyckliga frid.»

*De lyckliga tider i barndomens dagar,
De ljusa, de glada, säg mins du dem än?
Vi flögo som fjärlar i blommande hagar,
Och fjerran var sorgen, vi kände ej den.*

JULVISA (s. 313 f.)

Två manuskript är kända, det ena daterat 10 Oktober 1887 och det andra (i brev) odaterat. Dikten publicerades först i Publicist-Klubbens jultidning *Jul-qvällen* 1887 (Sthlm). Dikten hör till Topelius mest kända genom Jean Sibelius tonsättning från 1909. Den ingår i psalmboken i både Finland och Sverige.

Versen är jambisk med takschemat ababccaa och rimflätningen 4-3-4-3-2-2-4-4-3; verserna ett och åtta inom varje strof är identiska.

Manuskriptvarians

- 3 englavakt **ms1, ms2:** *englars vakt*
 4 **ms1:** *Och jordens frid!*
 7 jag har bedt **ms1, ms2:** *som jag bedt*
 10 ett hem på fosterjord, **ms1, ms2:** *ett hem, en vän, ett bord,*
 12 i **ms1, ms2:** *af*
 17 ett hem på fosterjord **ms1, ms2:** *ett hem, en vän, ett bord,* [**ms2:** *bord*]
 21 kom **ms2:** och

Tryckvarians

- titel 1887: [saknas]
 3 englavakt 1887: *englars vakt*
 7 jag har bedt 1887: *som jag bedt*
 10 ett hem på fosterjord, 1887: *ett hem, en vän, ett bord,*
 12 i 1887: *af*
 17 ett hem på fosterjord 1887: *ett hem, en vän, ett bord*
 21 1887: *Kom barnaglad och hjertevarm*

BARNDOMSMINNEN.

DE TVÅ VID ELFVEN (s. 314 ff.)

Ett manuskript är känt, daterat 6/8 85.

De två vid älven anspelar på Topelius föräldrar, Zacharias Topelius (1781–1831) och Sofia, f. Calamnius (1791–1868). De gifte sig 1813 och följande år inköptes Kuddnäs gård vid Nykarleby älv. Topelius var verksam som provinsialläkare i staden i åtta år innan han insjuknade, de sista tio åren av sitt liv var han förlamad. Fadern var också runsamlare och utgav *Suomen kansan wanhoja runoja* (1823–1831) i fyra volymer, ett arbete som banade väg för Lönnrots *Kalevala* (jfr vers 17–20). Han dog den 23 januari i lungtuberkulos. Modern

smittades av tyfus via de tiggare som hon tog emot i hemmet under hungeråren och dog i juni 1868 (jfr vers 25–40).

Versen är jambisk med taktscemat 4–3–4–3 och korsrim, abab.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 349; Schalin, *Kuddnäs* 1935, s. 76 f.; Topelius, *Självbiografiska anteckningar* 1922, s. 14–18, 29 f.

Manuskriptvariants

Ms i sin helhet:

*De bodde två vid elfvens strand,
Der forsen sjöng sin ton:
Han lefde för sitt fosterland,
För honom lefde hon,*

*De voro unga, lifvets lott
Låg solbelyst för dem;
De ville utså mycket godt
I detta lugna hem.*

*Der skulle trifvas allt hvad
Och ädelt lifvet vet
I arbete
För land och mensklighet.*

*En såningstid af åtta år,
Ej mer, dem mättes der
Att profva hvad en man förmår
Och hvad en qvinna bär.*

*När flydda voro kraftens dar
Och blott en skugga han,
I tio år en qvinna bar
en bruten man.*

*Och sju och tretti år dertill
En enka lefde kvar*

EN TROGEN TJENARINNA (s. 316–319)

Två manuskript är kända, ms1 är odaterat och ms2 är daterat 1870–71. Dikten publicerades i kalendern *Excelsior* 1887 (E), utgiven av Finsk Qvinnoförening.

Dikten är tillägnad Christina »Stina» Mickelsdotter Sigfrids (1794–1868) från Soklot, trotjänarinna på Kuddnäs 1820–1835. När hon slutade sin tjänst skriver Topelius i dagboken: »Wan att vårda husets bohag såsom sitt eget, war hon i allt betänkt på husets bästa. Wär ladugård hade hon hel och hällen upammat.» (12/11 1835; jfr vers 1–7). Därefter flyttade hon till ett hus på Kuddnäs ägor (vers 43 f.). Hon dog vårvintern 1868.

Versen är jambisk med taktscemat 4–3–4–3–4–4–4 och rimflätningen aBaBccc.

Punktkommentarer

- 8 *Hemfödd* – född och uppfödd på ägarens gård.
 58 *bastun rökte bogen* – Nära Stinas stuga fanns en bastu där hon rökte skinkor och färbogar åt Nykarlebyborna (Schalin 1935, s. 38).
 61–63 *som fordom Lotta Svärd: [...] heder var hon värd.* – Om Lotta Svärd sägs: »Och något tälte hon skrattas åt, / Men mera hedras ändå.» (*Fänrik Ståls sägner I*, Runeberg, SS V, s. 18, 25).
 71–77 *Till gården nu med ny metod [...] gårdens märke bar.* – Våren 1867 arrenderades Kuddnäs till farmaceuten Eliezer Johansson, som införde ett modernare jordbruk (ZT–ST 8/4 1867).
 80 *legda hjon* – lejda (tillfälligt anställda) tjänare.
 85–95 *Om påsken gick hon [...] Med trogna tjenarinnan.* – Stina begravdes invid den kulle där Zachris Topelius d. ä. och sonen Michael låg. Fyra månader senare dog Sofia Topelius och begravdes på samma kulle.

Runeberg, *Fänrik Ståls sägner I*, SS V, s. 17–25; Schalin, *Kuddnäs* 1935, s. 38 f., 177, 182; Topelius, *Självbibliografiska anteckningar* 1922, s. 250 och *Brev*, ZTS XX:2, ZT–Sofia Topelius 8/4 1867 och 10/3 1868, *Dagböcker ZTS XXI*, 12/11 1835; Vasenius IV, s. 327; Vest, *Zachris Topelius* 1905, s. 334

Manuskriptvarians

- titel **ms1**: [saknas] **ms2**: † / 5. *En trogen tjenarinna.*
 1–56 **ms1**: *sakta ned / Och hon var lika trogen.*
 40 bjuda **ms2**: *välja*
 59–60 **ms1**: *För andra var hon städs*
 63 *tack och heder var hon* **ms1**: *hon var tack och heder*
 69–70 **ms1**: *Och gladast öfver andras fröjd*
 71–77 **ms1**: *Der kom ändock en sorgedag*
Med nye arren
sista
Så såg hon gårdens

Men ack, Till gården nu med ny method
En arrendator trädde –
Hon silade med sorgset mod
Den sköna bunkens grädde –
Och såg dervid en syn så klar:
Att sjelfva grädden
Den gamla gårdens märke bar.
 79 *jorden mer* **ms1**: *denna jord*
 82–84 **ms1**: *Om påsken gick hon nöjd*
 85 *ro,* **ms1**: *slut,*
 87 *lugna bo* **ms1**: *fröjd förut*
 90–91 **ms1**: *Och sommarre*
På bådas grafv
 96–97 **ms1**: *Och Herren mäter*
Ock henne i
 98 *trofast* **ms1**: *trogen*

Tryckvarians

- 31 här i E: uti
- 40 bjuda E: välja

QVARNEN OCH SMEDJAN (s. 319 f.)

Ett odaterat manuskript är känt.

På Kuddnäs gård fanns en kvarnanläggning och en smedja. Den tidigt väckta fascinationen för dem har också gett avtryck i yrkesvisorna »Mjölaren» och »Smeden» (*Läsning för barn* 6 1884). – Versen är tretaktig, jambisk-anapestisk med korsrim, ABAB.

Punktcommentar

- 5 *gruta* – (fi.sv.) korn.

Schalin, *Kuddnäs* 1935, s. 44–51

Manuskriptvarians

- 16 Från smedjan och städet **ms**: *Af smedernas slägga*

EN VINDSKAMMARE (s. 320 f.)

Ett manuskript är känt, med dateringen 16 Febr. 78.

Den södra vindskammaren på Kuddnäs var under Topelius barndom inrättad för informatorerna. Här undervisades som mest fem elever, Topelius och hans kusiner. Rummet var senare reserverat för Topelius när han kom hem till ferierna. Motivet med vindskammaren återkommer i hans verk med varierande iscensättning (Schalin 1935, s. 122–143).

Versen är jambisk pentameter med kiastiskt rim, Abba.

Punktcommentarer

- 11 *foliant* – bok i folioformat (stort format).
- 12 *Sten Stures och hans makas bild* – Ovanför skrivbordet i vindskammaren hängde kopparstick av Sten Sture den yngre, hans hustru Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) och Carl von Linné.
- 14 *Homer* – Homeros anses ha skapat Iliaden och Odysseen.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 351 f.; Schalin, *Kuddnäs* 1935, s. 122–143

Manuskriptvarians

- 1–2 **ms**: *Hur mycken sol kan dock belysa världen,
Hur mycken lager stråla på en punkt,*
- 5 der mot **ms**: *emot*
- 8 mot morgonskyn, som glöder. **ms**: *som uti qvällen glöder.*

- 22 barndomshemmet än **ms:** *han nu sin ungdoms bo,*
 23 **ms:** *Omstråladt mildt af kärlek, hopp och tro,*
 24 aftondimma. **ms:** *kulna dimma.*

MINA ASPAR (s. 321 f.)

Ett manuskript är känt, daterat 1874–1878 24/1.

I »Mina aspar» väver Topelius samman natur och dikt. Därigenom framträder en romantisk poetik: dikterna är sprungna ur naturens hemliga teckenspråk. I den postumt ugivna *Blad ur min tänkebok* återges samma minnesbild: »När jag hemkom som barn från skolan, omfamnade jag i översvallande fröjd mina aspar i trädgården; de utbredde över mig sina grenar och hälsade mig med sina susande löv. Ur dessa träd växte mitt land och mitt folk; ur vindens sus i löven talade till mig naturens språk.» (1898, s. 103 f.).

Versschemat är nystev, rimflätningen AABbc. Topelius använder nystev frekvent i *Ljungblommor* (om denna vers, se ZTS I, s. 335).

Schalin, *Kuddnäs* 1935, s. 88 f.; Topelius, *Blad ur min tänkebok* 1898, s. 103 f.

Manuskriptvariants

- 5 när han vaknat **ms:** *när han utgick*
 6 De sjöngo åter **ms:** *Så sjöngo de ju*
 7 men ungdomssköna; **ms:** *de voro höga,*
 efter 7 **ms:** *De hade ofta sett vintrar snöga,*
Sett mången höst deras löf föröda,
Sett många vårar dem återföda,
Sett piltens vagga och vandringsstaf,
Men ingen af dem får se hans graf.
 12 stam och **ms:** *hvarje*
 15 Och pilten kom **ms:** *Och jag kom säll*
 16 Då tog han dem, näst sin mor, **ms:** *Jag näst min moder tog dem*
 17 Men [...] hans **ms:** *Och [...] min*
 19–24 **ms:** [motsvarande strof står näst sist, efter vers 36:]
Jag satt der länge, jag satt der ofta,
Hvar tanke kändes som blommor dofta;
Jag klängde munter i gren och toppar,
Jag riste runor i bark och knoppar;
Jag lärde der, utan harm och bråk,
Naturens hemliga, ljufva språk.
 30 Och luften svälde **ms:** *Då svällde luften*
 32 rönn- och häggdoft, af **ms:** *häggens doft, utaf*
 34 Tag **ms:** *Och*
 35–36 **ms:** *Och sång och ungdom i aspens sus*
Och säg om qvällen var blid och ljus!
 39 lärkans **ms:** *lärkors*
 41 Du, som har **ms:** *Och du, som*
 42 mins med din **ms:** *minnas med*

SPEGLANDE VATTEN (s. 323)

Två manuskript är kända: ett odaterat utkast och ett manuskript daterat 12/6 85.

Versen är tretaktig, jambisk-anapestisk med rimflätningen XaXaXbXb.

Punktcommentar

4 trymån – här: spegeln.

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet:

Speglände vatten.

Jag vuxit upp mellan tvenne forsar

Och lugna vatten

En strid i norr, en annan strid i söder

Ms2 i sin helhet:

Speglände vatten (Barndomsminnen)

Tyst gled i den lugna qvällen

En båt öfver spegelglas,

Hans åra blygdes att bräcka

Den klara kristall i kras.

Han kom från den vilda forsen

Tillbaka till fridfullt bo,

Det var den kämpande anden,

Som segrande funnit ro.

Den löfomskuggade stranden

Med lutande björkar på

Han bröt sig i elfvens vatten

Mot aftonhimmelens blå.

Han vek sig i dubbla limier,

En ofvan i menskors verld,

Den andra i djupets riken,

Långt ned i den lugna fjärd.

Två landskap kysste hvarandra

Två himlar sågo på dem;

Ett hem på den gröna jorden

Såg bort mot ett annat hem.

Det ena log kändt och älskadt

Mot roddaren i hans slup,

Det andra i okänt fjerran

Dök ur ofattliga djup.

Men allt hvad den kända stranden

Bär brutet, vissnad och torrt,

Det sågs i den andra helnadt,

Det flöt i förklaring bort.

*Der fanns i naturens anlet
Ej vank eller rynka kvar,
Det var fulländningens skönhet,*

FÖRR OCH NU (s. 324)

Två manuskript är kända, bägge daterade 1873.

Dikten är den tidigaste i sviten Barndomsminnen. Den tillkom samma år som Kuddnäs såldes (Enckell 1970, s. 353).

Versen är trokeisk-daktylisk; uppdelat i två versgrupper om 12 respektive 13 tretaktiga och tre tvåtaktiga verser; oregelbunden rimflätning med manliga rim.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 352 f.

Manuskriptvarians

- 2 härnad ut, **ms1**, **ms2**: härnadståg;
4–31 **ms1**: *Gick jag i gård och park,
Slog som en hjelte ned
Nässlor i tusental,
Kände ej misskund då
Ens för en blommas fall,
Nu när jag åter går
Tyst i min barndomspark,
Räds jag att trampa ned
Minsta strå på min stig,
Stöder hvar bruten stjelk
Kysser ranunkelns blad,
Vårdar en nässlas rot.
Har de ej vuxit upp
Här Ur mitt väsens grund,
Druckit af samma bäck,
Blommat i samma ljus,
Somnat i samma bädd,
Samma stjerniga natt?
ms2: *Slog som en hjelte ned
Nässlor i tusental,
Kände ej misskund då
Ens för en blommas fall,
Mätte med segrar
Lifvets lopp.**

*Nu, när jag åter går
Tyst i min barndomspark,
Räds jag att trampa ned
Minsta förvissnadt strå,*

Stöder hvar blommas stjelk,
Kysser ranunkelns blad,
Håller hvar nässla kär.
Ack, – de ha vuxit upp
Djupt ur mitt väsens grund,
Druckit ur samma bäck,
Blommat i samma ljus,
Somnat i samma bädd,
Blickat mot samma
Stjernors natt.

V.
I FÖRGÅRDARNA.

TROSBEKÄNNELSE (s. 325 ff.)

Två ofullständiga utkast är kända, bägge odaterade.

Versen är jambisk vers med taktschemat 4–3–4–3–4–4 och rimflätningen aBaBcc.

Manuskriptvarians

Ms1 i sin helhet:

Det enda verkliga.

Det enda verkliga är Gud,
Och världen är hans skugga.

Och öden moln som dugga.
Synd är Det enda ondt som sker,
Guds nåd det goda enda,
Och det är sorg, men intet mer,
När vi från Gud oss vända.

Ms2 i sin helhet:

Det enda verkliga.

Sök ej din lust i glitterskrud
Af purpurmoln, som dugga!
Det enda verkliga är Gud,
Och världen är hans skugga.
Den skönsta syn
Vid himlens bryn,
Den

ARCHIMEDES' FASTA PUNKT (s. 327 f.)

Två manuskript är kända, bägge daterade den 15 februari 1878. Dikten trycktes i *Joukahainen* 1879 (J).

Den grekiske matematikern Archimedes (ca 287–212 f.v.t.) var en av de första att formulera hävstångslagen. Han tillskrivs citatet: »Ge mig en fast punkt och jag skall rubba jorden.»

Versen är jambisk med taktschemat 4–3–4–3–4–4–3–3 och rimflätningen aBaBccDD.

Punktcommentar

36 ville – vilse.

Manuskriptvarians

- 5–6 **ms1**: *Med makten af mitt herrskarord*
Jag skulle lyfta denna jord
- 13–16 **ms1, ms2**: *Den punkt, som du förgäfves sökt,*
Den häfstång du förgäfves krökt,
Kan nu en vilde finna,
Ett barn kan nu den hinna.
- 17 lärdomens **ms1, ms2**: *visdomens*
- 23–24 **ms1, ms2**: *Och lyftar jordens näste / Ur axeln af dess fäste.*
- 30 kraften af Guds allmakts **ms1**: *kraft, som lyder högre*
- 31 planeten **ms1, ms2**: *all verlden*
- 32 chaos' natt och **ms1, ms2**: *natten af dess*
- 37 vårt starka **ms1, ms2**: *allen vårt*
- 38 Och i Hans kraft **ms1, ms2**: *I Gud allen*

Tryckvarians

- 17 lärdomens **J**: *visdomens*
- 23–24 **J**: *Och löser eller fästar / Det klot, der nu han gästar.*
- 31 **J**: *Skall verlden all han lyfta*
- 36 fara **J**: *vandra*
- 37 vårt starka **J**: *allen vårt*
- 38 Och i Hans kraft **J**: *I Gud allen*

KRAFT OCH ÄRA (s. 328 ff.)

Ett manuskript är känt. Dikten trycktes första gången i *Joukahainen* 1873 (J), tillika med »Henrik Gabriel Porthan» (s. 213 ff.) och »Mathias Calonius» (s. 215 f.). De tre dikterna har författats för studentkalendern; i manuskriptet följer de på varandra. De två förstnämnda dikterna hyllar två aktningvärda banbrytare, och i denna dikt understryks att all ära tillhör Gud, som är den som förlänar »hjeltkraft» och »snille» (vers 19–27, 37 f., 44 f., 53 f.). Ett liknande budskap uttrycks i slutverserna i dikten om Porthan: »Böj knä för Honom, lifvet, sanningen, / Som tändt i menskors bröst sin gudagnista / Och som – hur högt ni än beundrar den – / Dock var det första och förblir det sista!» (s. 215).

Versen är jambisk med taktshemat 4-4-4-4-4-4-3-4-4 och rimflätningen abaccXdd.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 352 f.; Vasenius V, s. 105

Manuskriptvarians

33 Och utan spår, i ms: *Och spårlös, uti*

Tryckvarians

15 nakna J: nakne
26 J: I hvilket jag, förutom Dig,
33 utan spår, i J: spårlös, uti

MARIA (s. 330 ff.)

Ett manuskript är känt. Dikten publicerades först i kalendern *Excelsior* 1888 (E) utgiven av Finsk Qvinnoförening.

I manuskriptet är dikten daterad 11/10 86, men i diktsamlingen 1875. Anledningen är att Topelius hösten 1875 tillbringade några veckor i Paris, och han brukade då besöka kyrkan Saint Germain (Vasenius VI, s. 181); Enckell påpekar att Topelius ofta angav tidpunkten för den skildrade upplevelsen, inte för tillblivelsen (1970, s. 364). Den visuella realismen och den koncisa, korthuggna satsbyggnaden anknyter stilistiskt till Topelius åttiotalsdiktning.

Dikten tar avstånd från den Mariakult som blivit sanktionerad av Pius IX och som satte madonnan i centrum, inte Kristus. Enckell förmodar att Topelius Maria-dikter är influerade av C. J. L. Almqvists bibliska skådespel »Mirjam», där den ödmjuka modersgestalten ställs i motsats till teologernas jungfru Maria. Den antikatomiska hållningen spåras i »Giuseppe Garibaldi» (s. 105 ff.) och »Pio Nono» (s. 107 f.) (1970, s. 291 f., 364). – Dikten är skriven på blankvers.

Punktcommentarer

- 1 *Saint Germain* – den katolska klosterkyrkan Saint-Germain-des-Prés i Paris.
- 5 *hamn* – tillflykt.
- 15 *månen* – en symbol för Kristi församling.
- 33 »Ett svärd skall ock igenom din själ gå!» – I Luk. 2 profeterar den fromme Simeon över Maria: »Ja, ett svärd skall ock gå genom din egen själ, på det att många hjertans tankar må uppenbaras.»
- 36 »Herrens tjänarinna» – Efter bebedelsen omtalar Maria sig själv som »Herrens tjänarinna» (Luk. 1).
- 40 »hvad han bjuder er, det gören!» – Joh. 2:5 »Hvad helst han säger eder, det gören.»
- 54 *Tiberius* – romersk kejsare 14–37.
- 55 *Nero* – romersk kejsare 54–68.
- 62 »stor är de Efesiens Diana» – I Apg. 19 berättas att den guldsmed som färdigställd Dianatemplet förargades på Paulus för att han lärde att det som är gjort

av människohänder inte är gudar. Han uppviglade därför folkmassorna som ropade »Stor är Efesiernas Diana» (vers 34).

69 »*det är fullkomnad!*» – Jesu sista ord på korset.

70–74 *Du älskeliga bild [...] Ditt sköna anlete*, – Topelius såg Raffaello Santis (1483–1520) kända målning Sixtinska madonnan på Gemäldegalerie Alte Meister vid sitt besök i Dresden 1856. Han betecknar den som »en uppenbarelse, omedelbart fångad på duken ur ingifvelsens största andakt»: »Aldrig i detta lif får man se en sådan förening af oskuld och höghet, af den största ödmjukhet och det högsta majestät.» (HT 25/10 1856).

83–86 *Men slägte efter slägte [...] Som höra Herrens ord och gömma det.*» – I Luk. 11 säger en kvinna till Jesus: »Salig är den qveden, som dig burit hafver, och de spenar, som du ditt hafver.» Jesus svarar: »Ja, salige äro de som höra Guds ord, och gömma det.» (vers 27–28). Jfr Luk. 2:19.

Enckell i Topelius, *120 dikter* 1970, s. 288–293, 364; Topelius, »Söderom Östersjön. 14. Sixtinska madonnan», HT 25/10 1856; Vasenius VI, s. 181

Manuskriptvarians

Ms i sin helhet:

Maria.

Det var i kyrkan St Germain, Paris.

Qväll. Skymning. Templets inre dörr,

Ljudlös sig öppnade och tillslöts åter.

Droppvis kom en och en ur mskohvimlet

Utaf den stora stadens brus och flärd

Att söka frid i samtal med sin Gud.

Han är ju öfverallt, men strödda tankar

I larmet ute finna honom icke.

De samlas bättre under tempelhvalf –

En kyrka hon bör ej vara mera stängd

Än mskosjälur – hon bör natt och dag

Stå [oläsligt] som en öppen hamn för vilsne seglarn

På lifvets haf ...

Tryckvarians

59 storhet. E: afgud.

76 afgud, E: sköka,

DE HELIGAS KRONOR (s. 332 ff.)

Två manuskript är kända: ms1 är ett arbetsmanuskript daterat 29/11 74, ms2 en renskrift med dateringen 24/11 74; någondera dateringen torde vara felaktigt, möjligen tillagd i efterhand.

Enckell bedömer dikten som en av de skönaste av Topelius religiösa poem, olik de mer oförsonliga och docerande i hans sena diktning (1970, s. 269). Versschemat är nystev med korsrim, AbAb.

Punktcommentarer

- 2 *menskohamn* – människogestalt.
8 *arlaregn* – morgonregn.
15–16 *Ditt ord skall falla [...] på törnestig.* – Refererar till Matt. 13:4–7.
22 *två* – tvåtta.

Enckell i Topelius, *120 dikter 1970*, s. 267–269; Vest, *Zachris Topelius 1905*, s. 53

Manuskriptvarians

- 31 de yttersta eller **ms1**, **ms2**: *de sista, är det de*
34 tiggarn, **ms1**: *gubben*,
56 den **ms2**: *han*

O, STJERNA DU! (s. 335)

Ett manuskript är känt, daterat 10 Martii 1837.

Enckell noterar att poemet i sin tryckta version undergått en rad formella ändringar från den tidiga manuskriptversionen, men att grundåskådningen, »den av Stagnelius påverkade nyplatoniska, kristet färgade idealismen», är densamma (1970, s. 8). Vest uppfattar dikten som ett uttryck för Topelius religiösa grubblerier 1837, och förmodar ett inflytande från den då aktuella pietisten Lars Stenbäck (1905, s. 53).

Dikten är skriven på blankvers.

Enckell i Topelius, *120 dikter 1970*, s. 7 f.; Vest, *Zachris Topelius 1905*, s. 53

Manuskriptvarians

Ms i sin helhet:

*O Stjerna, du som ofvan war och nedan sjönk,
O Sjal, ho skådas i den andesal,
ho ser atomerna af solens ljus
och blundar ej?*

*O bölja dunkelblå,
som jemt mot sinneverldens stränder slår,
ho räknar dina swall, ho ser ditt djup,
och mäter det?*

*Som stjernan här ett stilla ljus, en lampa blott
oss synes – och och det lilla ljuset är
en så oändligt mächtig verld ändock,
Så är och Själén. – Som det dunkla haf,
Det dåren tror af stränder stängs, af is
förtrycks – och under isen rörs så fritt
och är sin strands omfamnarinna dock,
Så är och själén –*

ADVENT (s. 335 f.)

Två manuskript är kända: bägge är daterade 29/11 1874; diagonalt över ms2 står *Omskrivet 1887*.

Forsgård noterar att Topelius i slutskedet av sitt liv ofta sysselsatte sig med tanken på Kristi återkomst på domedagen, särskilt aktualiserades detta vid advents- och jultider. Han betonade då vikten av en kristen väckelse i Finland (1998, s. 69).

Versen är jambisk-anapestisk med taktshemat 4-3-4-3-4-4-3-4 och rimflätningen aBaBccXc.

Forsgård, *I det femte inseglets tecken* 1998, s. 69

Manuskriptvarians

- titel **ms1, ms2:** *Adventus Christi.*
- 1–2 **ms1:** *Vi väntad dig, o Herre Christ!*
Vi väntade långa tider,
ms2: *Vi bidde dig, o vår Herre Christ!*
Vi bidde stunder och tider,
- 3 många **ms1, ms2:** *mycket*
- 5 blir **ms1, ms2:** *var*
- 6–8 **ms1:** *Vi räknade timmarnas tysta gång*
Och sågo skuggorna skrida.
Men dig, vår Christ,
Dig måste vi ju förbida.
ms2: *Vi mätte timmarnas tysta gång*
Och sågo skuggan, som skrider.
- 9–11 **ms1:** *Vi bodde ju på ett jernhårdt klot,*
Som rullar förutan ankar.
Vi hade ej fäste för vår fot,
- 9 Vårt hem är ju här **ms2:** *Vi bo ju här på*
- 11 ett stöd för tröttnad **ms2:** *stöd för vår trötta*
- 13 behöfver **ms1:** *behöfde*
- 14–16 **ms1:** *Vi längtade till ett evigt bo,*
Men sågo ju allting svigta.
Hvart skulle vi
Vår graf förbi
Vårt spanande öga rikta?
ms2: *Vår längtan står till ett evigt bo*
Från allt som svigtar och vankar.
- 17–32 **ms1:** *Och många bland oss de byggde sig*
en hydda Af jordens lera
De tröttnade ren att vänta dig,
Du skulle ej komma mera.
De åto sig mätte af korn och must,
De närde sin ande med flyktig luft;
Och gjorde sig gudar många.
O Herre Christ,

Vår Herre Christ,
Oss blefvo de timmar långa.

Då kom du sist, du världens ljus,
Du kom som en morgonstjerna,
Du lyste så klart vårt mörka hus,
Du kom att oss trofast värna.
Du blef vår tröst uti dödens dal,
Vi glömde i fröjd vår väntans qual,
När vi fått dig,
Evvinnerl
Så må våra hjertan brista;
Dig vilja vi aldrig mista.

Välsignad vare du, Herre Christ,
Du ädlaste lifvets krona,
Som kom till mörker och synd och brist
Att trösta och att försona!
Upplys vår väg uti världens natt,
Var du vår lykta, vår högsta skatt!
Vi tacke dig
Evvinnerlig.
Hjelp, att vi dig aldrig svike
Och tag oss upp till ditt rike!

ms2: Och många bland oss de byggde sig
Af jordens lera en boning.
De hade tröttnat att vänta dig,
De trodde ej på förskoning,
De vordo mätte af korn och must,
Till falske gudar stod deras lust,
De funno der sin försoning.

Då kom du sist, o du världens ljus,
Du kom som morgonens stjerna,
Du lyste klar i vårt mörka hus,
Du kom att trofast oss värna.
Du blef vår tröst uti dödens dal,
Du lönte rikligt vår väntans qual,
Och dig tillhörde vi gerna.

Välsignad vare du, Herre Christ,
Du lifvets krona och fäste!
Blif när oss, Herre, i synd och brist,
Att intet ondt mer oss freste!
Upplys vår väg uti världens natt!
Var du vår lykta, vår högsta skatt,
Var du oss vännen den bäste!

KONUNGEN KOMMER! (s. 336–340)

Ett manuskript är känt, daterat 3/12 83.

Forsgård konstaterar att Topelius i sin djupt moraliserande dikt ger en egen vision av Kristi återkomst. Topelius tecknar bilden av en skenkristen värld som inte förstår att förbereda sig inför detta. Man äter och dricker, som i Noaks tider. Man ställer till fest som för en världslig kung, och är oförberedd för det som kommer. De avslutande verserna ger en antydning om de tankar om världens sista tid som Topelius kom att utveckla i den postumt utgivna *Blad ur min tänkebok* (Forsgård 1998, s. 71).

Versen har nystevets rytm och är rimflätad AXA.

Punktcommentarer

- 14 *frispektakler* – gratis folknöjen.
- 41 *Man lefde godt, som i Noaks tider* – Jfr Matt. 15:19: »Ty såsom det skedde på Noas tid, så skall det ske vid Människosönens tillkommelse.» Även Luk. 17:26–27.
- 53 *blef beramadt* – planerades.
- 55 *grädde* – förnämsta.
- 74 *Rafael* – Raffaello Santi (1483–1520), italiensk renässansmålare och arkitekt.
- 75 *Correggio* – Antonio da Correggio (1494–1534), italiensk renässansmålare.
- 87 *Plejadens stjernor* – stjärnhop i stjärnbilden Oxen; har sju stjärnor, Orions bälte (v. 86) har tre, båda heliga tal.

Forsgård, *I det femte insegets tecken* 1998, s. 71 f.

Manuskriptvarians

- 3 **ms:** *Nu återvände han till sitt rike.*
- 4–12 **ms:** *Han skulle tagas emot med ära,
Det gällde riket, det gällde lifvet;
Hvad skulle fram man åt honom bära?*

*De vise rådmän i hufvudstaden,
De voro mäktiga bekyymersamme
Och fyllde spalter i tidningsbladen.*

- 14 *frispektakler*, **ms:** *frispektakel*,
- 17 **ms:** *I vers och prosa med thy äthäfvor;*

JULEFRID (s. 340–343)

Två manuskript är kända; det första, daterat 26/11, anknyter endast löst till den tryckta versionen och publiceras på eZTS, det andra är daterat 30/11 83. Dikten publicerades först i julnumret av *Ny Illustrerad Tidning* 1883 och avtrycktes i *Helsingfors Dagblad* 28/12.

Versen är jambisk-anapestisk med taktschemat 4–3–4–4–3–2–2–4 och rimflätningen aBaaBcXc.

Manuskriptvarians

- 1 mörknar. Mot stränderna hafvet **ms2**: *mörknar, och hafvet mot stränderna*
6–7 **ms2**: *Det putsar sitt ljus, / Det fejar sitt hus,*
13 Vid skenet af **ms2**: *I kretsen vid*
15 jubla! **ms2**: *gå!*
23 **ms2**: *Var lycklig en tid!*
28 Hörs alltid vid festen **ms2**: *Ryms alltid i festen*
29 Och **ms2**: *Säg,*
30–32 **ms2**: *Och gäspar han ut*
Predikan till slut?
Och går han från kyrkan så tom som förut?
36 tviflet **ms2**: *tvifvel*
39–40 **ms2**: *Till allt det, som led,*
Till alltdet der din Herre och Konung är med!
43 Der bär han åt arme och rike **ms2**: *Der bringar åt fattig och rik han*
47 ungdomens lekar; **ms2**: *lekar och dans,*
53–55 **ms2**: *Och ute der stormar orkanen,*
Och löjena dö
Som bläddror på sjö,
61 vill **ms2**: *kan*
65–88 **ms2**: [saknas]

DET STORA LÖFTET (s. 343)

Ett manuskript är känt, daterat 22/4 84. Dikten har i *Ljung* markerats som tidigare tryckt. Originaltrycket har inte lokaliserats.

Den tyske nationalromantikern och poeten Friedrich Gottlieb Klopstock (1724–1803) skrev främst andlig lyrik och prosa. – Dikten är skriven på blankvers.

Punktkommentar

- 1–7 *Åt den, som öfvervinner [...] skrifvit in i lifvets bok, – Jfr Upp. 2:17: »Then ther winner, honom wil jag gifwa äta af thet fördolda manna, och wil gifva honom et nytt namn beskriwvit, thet ingen känner, utan then thet får.»*

Manuskriptvarians

- 3 rör den andra döden ej. **ms**: *ej Den andra döden rör.*
6–7 Nämnd vid ett [...] skrifvit **ms**: *För Herren nämnes han med ett nytt namn, Och det står skrifvet*

MANUSKRIFT OCH TRYCK TILL 1898

Separattryck har sannolikt funnits till betydligt fler dikter än de som bevarats och noteras nedan. Fullständiga verkstitlar ges vid första omnämmandet, därefter används förkortningar.

Nya blad 1870

DIKT	MANUSKRIFT	TRYCK FÖRE NYA BLAD	TRYCK EFTER NYA BLAD
Finlands höjning	NB 244.151, s. 210 f.	<i>Joukahainen. Pohjalais-Osakunnan Toimittama</i> Hfrs 1869	<i>Finland i dess skalders sång</i> Hfrs 1894
I mörka tider		<i>Helsingfors Tidningar</i> (HT) 18/2 1852; <i>Ljungblommor</i> III 1854	<i>Finland i dess skalders sång</i> 1894
För Finlands konstitution	Ms1 NB 244.151, s. 94; Ms2 NB 244.151, s. 81; Ms3 NB 244.151, s. 109	separattryck 1862	<i>Finland i dess skalders sång</i> 1894
Wasaminne	NB 244.151, s. 104 ff.	separattryck, Vasa 1862; <i>Vasabladet</i> 1/2 1862; <i>Helsingfors Dagblad</i> (HD) 8/2 1862; HT 11/02 1862	
Wasa Marsch	Ms1 NB 244.151, s. 179 ff.; Ms2 SLSA 141 (brev ZT-Wasa Gymnasister 1/5 1864)	separattryck, Wasa 1864; <i>Joukahainen</i> 1864	<i>Poetisk läsebok för skolans lägre klasser</i> Hfrs 1892; <i>Finland i dess skalders sång</i> 1894; <i>Svenska sånger i urval</i> Hfrs 1896; <i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna</i> Hfrs 1883
Åbo Marsch	NB 244.151, s. 254	separattryck, Åbo 1868; <i>Lännetår. Album, utgifvet af vestfinnar</i> Hfrs 1869; <i>Åbo Underrättelser</i> (ÅU) 31/10 1868; HD 2/11 1868; <i>Hufvudstadsbladet</i> (Hbl) 3/11 1868; <i>Björneborg</i> 7/11 1868	<i>Finland i dess skalders sång</i> 1894
Arbetersång	Ms1 NB 244.151, s. 68 f.; Ms2 NB 244.152, s. 52 f.; Ms3 SLSA 312 (brev ZT-K.J. Moring 5/3 1860)		<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna</i> 1883; <i>Finland i dess skalders sång</i> 1894; <i>Svenska sånger i urval</i> 1896
Marsch för Helsingfors Frivilliga Brandkorps	NB 244.152, s. 122 f.	separattryck [1866]; Hbl 4/9 1866	
Finlands flagga	Ms1 NB 244.151, s. 119; Ms2 NB 244.151, s. 144 f.	HT 15/6 1863	<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna</i> 1883

Lejonet på Parola malm	Ms1 NB 244.107, s. 98; Ms2 NB 244.107, s. 95 f.		
I Finlands vinter	NB 244.151, s. 132 f., 136	HT 2/1 1863	<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna 1883; Finland i dess skalders sång 1894</i>
För de nödlidande i Estland	Ms1 NB 244.107, s. 217; Ms2 NB 244.151, s. 260		
Fåglalåt		<i>Gråsparfven, Nytt och Gammalt på vers och prosa, utgifvet till förmån för arbetshuset af A-i-a Hfrs 1868</i>	<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna 1883</i>
Septembernatten 1867		<i>Axet. Diktsamling till förmån för nödlidande i Finland Hfrs 1867</i>	<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna 1883</i>
Till de folk, som lida	NB 244.152, s. 155 ff.		<i>Evighetsblommor. En samling religiösa dikter af nyare svenska författare Sthlm 1881 [»Psalm 36» samt »Profeten Esaias»]</i>
Min Moder	NB 244.152, s. 163 f.		<i>Nordiske Digtere i vort Aarhundrede en skandinavisk Anthologi med Biographier og Portraiter af danske, norske og svenske Digtere, 2. forøgede udg., Köpenhamn 1880; Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna 1883; Ur Finlands sång Hfrs 1890</i>
Gömd och glömd	NB 244.152, s. 164 f.		
Tidigt bruten	NB 244.152, s. 165		
Fredrika Bremers minne	NB 244.151, s. 233	separattryck Hfrs 1866; HT 6/2 1866; Hbl 6/2 1866; HD 6/2 1866	
Carl Wilhelm Fontell	Ms1 NB 244.151, s. 118; Ms2 NB 244.151, s. 128; Ms3 NB 244.152, s. 94	HT 23/9 1862; <i>Vasa-bladet</i> 4/10 1862	
Werner Holmberg		separattryck Hfrs 1861	
Marie Linder	NB 244.152, s. 166	separattryck 1870; Hbl 10/3 1870; HD 10/3 1870; ÅU 14/3 1870	
Daniel August Sælan	NB 244.151, s. 241 f.	<i>Kyrkligt Veckoblad</i> 23/1 1867; <i>Österbotten</i> 16/2 1867	

Öfverste Fabviers Adjutant		<i>Svea. Folk-kalender för 1869</i> Sthlm 1868
Till Gustaf Adolf Montgomery	NB 244.151, s. 74 ff.	ÅU 12/6 1860
Till friherre J. R. Munck	Ms1 NB 244.151, s. 213; Ms2 NB 244.152, s. 98	
Veteranen från Aura	NB 244.151, s. 165 f.	separattryck, Hfrs 1863; HT 15/12 1863; HD 15/12 1863; ÅU 19/12 1863
Till G. H. Mellin	NB 244.176	
Till Fredr. Pacius	NB 244.151, s. 25 ff.	separattryck, Hfrs 1859; <i>Papperslyktan</i> 21/3 1859
Till Magn. v. Wright	NB 244.151, s. 219	separattryck, Hfrs 1859; Hbl 9/6 1865
Till Bernh. Reinhold		HD 23/2 1870
Vid Konstnärsgilletts årsfest		separattryck, Hfrs 1865; HT 6/2 1865; Hbl 6/2 1865; HD 6/2 1865; <i>Album utgifvet af Konst- närsgillet [...]</i> Hfrs 1866
Konstnärsgilletts Prolog 1869		separattryck, Hfrs 1869
Marstrand	Ms1 NB 244.151, s. 123.; Ms2 NB 244.151, s. 124 ff.	separattryck, Göteborg 1862; <i>Norrköpingskuriren</i> 5/8 1862; HD 8/8 1862
Gåfvor af höjden	NB 244.107, s. 327	
Shakespeare		separattryck, Hfrs 1864; HT 25/4 1864; HD 25/4 1864; ÅU 30/4 1864
Kristian II i Sönderborg	Ms1 NB 244.151, s. 237; Ms2 NB 244.152, s. 126 f.	<i>Vintergrønt nye Fortæl- linger og Digte, danske, norske og svenske</i> Köpen- hamn 1866
Karin Månsdotters vaggvisa för Erik XIV	Ms1 NB 244.151, s. 217 f.; Ms2 NB 244.152, s. 105	<i>Vintergrønt</i> 1866; <i>Album utgifvet af Konstnärsgillet [...]</i> 1866
Voltaires hjerta	NB 244.151, s. 206, 209	HT 14/1 1865; <i>Afton- bladet</i> 23/1 1865
Giuseppe Garibaldi		<i>Axet</i> Hfrs 1867
Pio Nono		<i>Axet</i> Hfrs 1867
v. Dreyses graf		<i>Svea</i> 1871 Sthlm 1870
Herr Meyer		HT 25/11 1846 <i>Ur svenska Sängen</i> Sthlm 1883
Gamla året till det nya		ÅU 5/1 1867

Barnatro	Ms1 NB 244.151, s. 262 f.; Ms2 NB 244.152, s. 152 ff.	<i>Evighetsblommor</i> 1881; <i>Linnea</i> 1888
Fotspåret i klippan		<i>Joukahainen</i> 1845; <i>Ljungblommor I</i> 1845
Ynglingatankar		<i>Ljungblommor I</i> 1845
Nordiska taflor		
1. Midvinternatt	NB 244.152, s. 27	
4. Saga på kämpens hög	NB 244.152, s. 31 f.	
5. Världluft	NB 244.152, s. 32 f.	<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urval för skolorna</i> 1883
6. Väinämöinen solsång		<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urval för skolorna</i> 1883
7. Imatra		<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urval för skolorna</i> 1883
8. Ödemark		<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urval för skolorna</i> 1883; <i>Poetisk läsebok för skolans lägre klasser</i> 1892; <i>Poetisk läsebok för skolans högre klasser</i> Hfrs 1892
9. Ljusterflamman på sjön	Ms1 NB 244.151, s. 18 f.; Ms2 NB 244.152, s. 44	<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urval för skolorna</i> 1883
10. Julnatten	Ms1 NB 244.178; Ms2 NB 244.151, s. 19 f.; Ms3 NB 244.152, s. 45 f.	<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urval för skolorna</i> 1883; <i>Poetisk läsebok för skolans lägre klasser</i> 1892
11. Saga vid spiseln	Ms1 NB 244.151, s. 20; Ms2 NB 244.152, s. 46	<i>Berättande dikter från Finland</i> Hfrs 1890
12. Furornas sus	Ms1 NB 244.151, s. 21 ff.; Ms2 NB 244.152, s. 47 ff.; Ms3 NB 244.151, s. 30 f.	
Skog och sjö		
2. Bittida i skog	Ms1 NB 244.151, s. 1 f.; Ms2 NB 244.152, s. 145 f.; Ms3 Autografsamlingen, KB Sthlm	<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urval för skolorna</i> 1883
3. På Roines strand	Ms1 NB 244.151, s. 2; Ms2 NB 244.152, s. 64	<i>Svenska sånger i urval</i> 1896

4. Midsommarnatt	NB 244.151, s. 6	<i>Veteranen</i> 1858	<i>Berättande dikter från Finland</i> Hfrs 1890
6. På nattlig is			<i>Berättande dikter från Finland</i> Hfrs 1890
8. På sveden	Ms1 NB 244.151, s. 10; Ms2 NB 244.152, s. 65		
Sylvias visa 13	Ms1 NB.244.151, s. 176; Ms2 NB 244.152, s. 106; Ms3 och Ms4 NB 244.176; Ms5 Autografsamlingen KB Sthlm		<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna</i> 1883
Sylvias visa 14	Ms1 NB 244.151, s. 204 f.; Ms2 NB 244.152, s. 96		
Regnbågen	Ms1 NB 244.151, s. 4; Ms2 NB 244.152, s. 66		
Fågel i rosengård	Ms1 NB 244.151, s. 239; Ms2 NB 244.152, s. 130 f.		
Idyll i Valerii stil	Ms1 NB 244.107, s. 67 f.; Ms2 NB 244.107, s. 265 ff.; Ms3 NB 244.152, s. 77		
Mitt hjertas kung	Ms1 NB 244.151, s. 171 f, 168; Ms2 NB 244.152, s. 109; Ms3 och Ms4 NB 244.176		<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna</i> 1883
Aprilnarri	Ms1 NB 244.151, s. 216; Ms2 NB 244.152, s. 104		
Rose-Marie	NB 244.151, s. 185		
En glad visa	Ms1 NB 244.151, s. 162; Ms2 NB 244.151, s. 163; Ms3 NB 244.152, s. 107	separattryck, Hfrs 1869	<i>Folkvännen</i> 27/11 1878; <i>Svenska sånger i urval</i> 1896
Det vet ingen	Ms1 NB 244.151, s. 228 f.; Ms2 NB 244.152, s. 112		
Drömmen om sällhet	Ms1 NB 244.151, s. 224 f.; Ms2 NB 244.152, s. 117 f.		
Gossen vid tjärdalen	NB 244.151, s. 217		<i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urwal för skolorna</i> 1883; <i>Poetisk läsebok för skolans lägre klasser</i> 1892
En moders dröm	NB 244.151, s. 238 f.		

Vaggvisa	NB 244.152, s. 108	
Julvisa	Ms1 NB 244.150, s. 41; Ms2 Bonniers arkiv	<i>Ljungblommor I 1845; Poetisk läsebok för Finlands ungdom Hfrs 1864</i>
Novembervisa	Ms1 NB 244.151, s. 264; Ms2 NB 244.152, s. 159	
Choral af Seb. Bach	Ms1 NB 244.151, s. 205 Ms2 NB 244.152, s. 95 f.; Ms 3 NB 244.107, s. 391 f.	<i>Evighetsblommor 1881</i>

Ljung 1889

DIKT	MANUSKRIFT	TRYCK FÖRE LJUNG	TRYCK EFTER LJUNG
Alexander II	NB 244.176		
Nikolai Alexandrovitsch	Ms1 NB 244.107, s. 293–303; Ms2 NB 244.107, s. 305–[308]	<i>Vid Kejsrerliga Alexanders Universitetets sorgfest den 24 Maj 1865 [...] Hfrs 1865</i>	
Studenthuset i Helsingfors	NB 244.107, s. 235 ff.	separattryck, Hfrs 1870	
Ekenäs seminarium för folkskolans lärarinnor	Ms1 NB 244.166, s. 7; Ms2 NB 244.107, s. 201	HD 16/10 1871	<i>Album utgivet till tjugofemårsfesten vid Ekenäs seminarium Ekenäs 1896</i>
Nykarleby seminarium för folkskolans lärare		Österbotten 6/9 1873; HD 10/9 1873	
Fruentimmersskolan i Helsingfors		separattryck, Hfrs 1870	
Olofsborg	NB 244.107, s. 211	separattryck, Kuopio 1875; Hbl 1 och 3/8 1875; HD 2/8 1875; <i>Morgonbladet</i> (Mbl) 2/8 1875; ÅU 4/8 1875	<i>Ur Finlands sång 1890; Finland i dess skalders sång 1894</i>
Neva	Ms1 NB 244.166, s. 49 f., 44; Ms2 NB 244.176; Ms3 NB 244.107, s. 407	<i>Mosaiker samlade af e*** Hfrs 1874</i>	<i>Poetisk läsebok för skolans högre klasser 1892</i>
Kymmene bär sin moder till grafven	Ms1 NB 244.166, s. 97 f.; Ms2 NB 244.152, s. 213 f.	<i>Joukahainen Hfrs 1879</i>	
Skogssköflingen	NB 244.166, s. 45 ff.		
Draktänder			<i>Finland i dess skalders sång 1894</i>
Pehr Brahe	NB 244.166, s. 133 ff.	<i>Per Brahes minne den 12 september 1680–1880 Sthlm 1880</i>	

Henrik Gabriel Porthan	Ms1 NB 244.176; Ms2 NB 244.107, s. 430 (c, d, g)	<i>Joukahainen</i> 1873
Mathias Calonius	NB 244.107, s. 430a	<i>Joukahainen</i> Hfrs 1873
Frans Michael Franzén	Ms1 NB 244.166, s. 135; Ms2 Bonniers arkiv	<i>Svea. Folk-kalender för 1881</i> , Sthlm 1880; HD 24/11 1880; separattryck, Uleåborg 1881; Mbl 7/7 1881; <i>Finlands Allmänna Tidningar</i> (FAT) 9/7 1881
Selma och Fanny		HD 10/2 1872; <i>Morgonbladet</i> (Mbl) 10/2 1872; <i>Vikingen</i> 10/2 1872, ÅU 12/2 1872
Johan Ludvig Runeberg	Ms1 NB 244.166, s. 88 f.; Ms2 NB 244.176	separattryck [1877]; Hbl, HD och Mbl 13/5 1877; ÅU 14/5 1877; <i>Wiborgs Tidning</i> 15/5 1877; <i>Borgåbladet</i> och <i>Björneborgs Tidning</i> 16/5 1877; <i>Folkvännen</i> 23/5 1877
J. L. Runeberg inför sitt rykte	Ms1 NB 244.166, s. 99 f.; Ms2 NB 244.152, s. 208 f.	<i>Literärt album. Andra årgången</i> Sthlm 1878; Hbl 21/11 1878
Johan Jakob Nordström	NB 244.166, s. 55	separattryck [1874]; Hbl och Mbl 22/5 1874 <i>Poetisk läsebok för skolans högre klasser</i> 1892
Fredrik Cygnæus	Ms1 NB 244.166, s. 138; Ms2 NB 244.176	separattryck, Hfrs 1881; FAT, Hbl, HD, <i>Helsingfors</i> , Mbl och <i>Åbo Posten</i> 12/2 1881
Elias Lönnrot	NB 244.107, s. 379 ff.	separattryck, Hfrs 1884; HD, Hbl, Mbl, <i>Nya Pressen</i> och <i>Östra Finland</i> 14/5 1884
Skaldebref till C. A. Wetterbergh	NB 244.166, s. 120	<i>Svea. Folk-kalender för 1880</i> Sthlm 1879
Carolina Borgström	Ms1 NB 244.166, s. 203; Ms2 NB 244.166, s. 219	separattryck, 1885; <i>Finland</i> och <i>Folkvännen</i> 7/1 1885; ÅU och <i>Nya Pressen</i> 8/1 1885
Frans Sedmigradsky		<i>Poetisk läsebok för skolans högre klasser</i> 1892
Till Emma Irene Åström	NB 244.166, s. 153	ÅU 22/6 1882; <i>Wasa Tidning</i> 28/7 1882; <i>Excelsior. Kalender för 1886</i> Hfrs 1885

Helsning till Upsala	Ms1 NB 244.166, s. 90 ff; Ms2 NB 244.152, s. 206 f.		
Gudarnes amen	NB 244.166, s. 237 f.		
Vegas spår	NB 244.166, s. 129 ff.	<i>Nordost-passagen</i> Sthlm 1880; ÅU 9/5 1880; Mbl 10/5 1880; <i>Tidskrift för hemmet</i> 22 1880	
Strandbrinken	Ms1 NB 244.166, s. 220; Ms2 NB 244.166, s. 221; Ms3 NB 244.166, s. 222		
Ett Lützen-minne	NB 244.166, s. 155 ff.	<i>Jul-qvällen</i> , Sthlm 1882	
Finska rytteriets marsch i trettioåra kriget	NB 244.176	<i>Det Sjungande Finland. 50 Inhemska sånger vid Pianoforte</i> Hfrs 1876	<i>Trestämmiga sånger för skolan och hemmet / sam- lade och dels arrangerade af E[lise]. S[tenbäck], Hfrs 1891; Samling af Svenska Sångstycken* utgifven af Axel Ivar Ståhl Sthlm 1892; Svenska sånger i urval 1896</i>
Bertel Thorvaldsen		<i>Minnesfest, anordnad af Konstnärsgillet i Helsing- fors [...]</i> Hfrs 1870	
I Konstnärsgillet Album	Ms1 NB 244.176; Ms2 NB 244.166, s. 232		
Konstnärsgillet i Helsingfors		<i>Konstnärsgillet Minnes- runor öfver hädangångne under året 1870. Prolog vid Konstnärsgillet årsfest. [...] Hfrs 1871; HD 8/2 1871</i>	
Robert Wilhelm Ekman	Ms1 NB 244.151, s. 268 f; Ms2 NB 244.107, s. 313 ff; Ms3 NB 244.107, s. 317; Ms4 NB 244.166, s. 26, 16; Ms5 odaterat ms, privat ägo [Anna Heikin- heimo]; Ms 6 NB 244.107, s. 321 ff.	<i>Lännetär</i> 1874	
Konstnärrens maka	NB 244.110, s. 12	ÅU 25/4 1871	
Magnus von Wright	Ms1 NB 244.166, s. 16; Ms2 NB 244.152, s. 190	Hbl och HD 26/7 1872; Mbl 27/5 1872	

Karl Collan	Ms1 NB 244.110, s. 11; Ms2 NB 244.107, s. 200; Ms3 NB 244.152, s. 171 f.	Hbl 20/9 1871; <i>Borgå- bladet</i> 23/9 1871
Karl Emanuel Jansson	NB 244.107, s. 355	<i>Finsk Tidskrift</i> 1876
Jenny Lind	NB 244.166, s. 188	<i>Svea. Folk-kalender för 1889</i> Sthlm 1888
Till en skådespelerska	Ms1 NB 244.166, s. 71 f., 77; Ms2 NB 244.166, s. 82; Ms3 NB 244.152, s. 195 f.	<i>Svea. Folk-kalender för 1882</i> Sthlm 1881
Flickan från Miletos	Ms1 NB 244.166, s. 94; Ms2 NB 244.166, s. 96; Ms3 NB 244.166, s. 111	<i>Fria blad. Utgifna av Konstnärsgillet</i> Hfrs 1878
Cendrillon	NB 244.166, s. 136 f.	<i>Tomten</i> Hfrs 1881
Till Fredrik Pacius	Ms1 NB 244.166, s. 151 f.; Ms2 privat ägo [Thesleff], brev ZT- Pacius 27/3 1882	Hbl 5/4 1882
Var lugn för vår tid!	NB 244.166, s. 73	
MOTIV		
Vinterqväll	NB 244.166, s. 195	<i>Julqvällen</i> Sthlm 1884
Midsommarnatt	NB 244.166, s. 195 f.	<i>Julqvällen</i> 1884; <i>Berät- tande dikter från Finland</i> 1890
Utsäde	NB 244.166, s. 195	<i>Julqvällen</i> Sthlm 1884
Kommunismens vagga	NB 244.166, s. 196	<i>Julqvällen</i> Sthlm 1884
Katolicismens enka i Finland	NB 244.166, s. 197	<i>Julqvällen</i> Sthlm 1884
Töcknen vid Lützen	NB 244.166, s. 194	<i>Julqvällen</i> Sthlm 1884
Dothan	NB 244.166, s. 193 f.	<i>Julqvällen</i> Sthlm 1884
De många boningarna	NB 244.166, s. 196 f.	<i>Julqvällen</i> Sthlm 1884
Novemberqväll	Ms1 NB 244.176; Ms2 NB 244.166, s. 190, 220; Ms3 NB 244.107, s. 349 ff.; Ms4 NB 244.176; Ms5 (1876) Nordiska museet	<i>Runa. Minnesblad från Nordiska museet</i> Sthlm 1888
Värmorgon	Ms1 NB 244.151, s. 97 ff.; Ms2 NB 244.151, s. 100 f.	<i>Poetisk läsebok för skolans högre klasser</i> 1892
Qvinnans rätt	NB 244.166, s. 246	<i>Excelsior. Kalender för 1889</i> Hfrs 1889

De gamlas kadrill på de ungas bröllopp	NB 244.166, s. 244 ff.	<i>Jul-rosor. Skandinavisk julklapp för 1888 Köpenhamn; Wasa Tidning 23/12 1888; ÅU 29/12 1888</i>	
Rigi Kulm		<i>Julqvällen Sthlm 1886; Finland 16/12 1886</i>	
Nystads skräddare	Ms1 NB 244.151, s. 270 f.; Ms2 NB 244.107, s. 227	<i>Puffens kalender med benägna bidrag 1870 Åbo 1869</i>	
Ballad ur operan Kung Karls Jagt	[4 ms till <i>Kung Carls jagt</i> i NB 244.104]	<i>Sångpartier ur Kung Karls Jagt</i> Hfrs 1852	<i>Svenska sånger i urval 1896</i>
Hellas' barn	NB 244.151, s. 81 [2 ms till <i>Prinsessan af Cypern</i> NB 244.104]	<i>Sångpartierna till Prinsessan af Cypern</i> Hfrs 1860	
Vaggsång för hafvet	ZT-F. Pacius 23/11 1883 [Privat ägo, Thesleff]	<i>Vinterqvällar II</i> Hfrs/Sthlm 1882; <i>Ljungblommor och Nya blad af Z. Topelius. Urval för skolorna</i> Hfrs 1883	
Aftonsång	NB 244.166, s. 112 f.		<i>Texter till Helsingfors Musikförenings konsert den 28 april 1890</i>
Morgonsång	NB 244.166, s. 56	<i>Boken om Vårt Land 1875</i>	<i>Finland i dess skalders sång 1894; Svenska sånger i urval 1896</i>
Menuett af Mozart	NB 244.151, s. 265		
Julvisa	NB 244.166, s. 235 f.	<i>Julqvällen Sthlm 1887</i>	[ev. separattruck, Göteborg 1893; kan vara annan Julvisa av ZT]
De två vid elfven	NB 244.166, s. 207		
En trogen tjenarinna	Ms1 NB 244.107, s. 201; Ms2 NB 244.152, s. 167 f.	<i>Excelsior. Kalender för 1887</i> Hfrs 1886	
Qvarnen och smedjan	NB 244.166, s. 104 f.		<i>Poetisk läsebok för skolans högre klasser 1892</i>
En vindskammare	NB 244.166, s. 103		<i>Poetisk läsebok för skolans högre klasser 1892</i>
Mina aspar	NB 244.166, s. 53		
Speglande vatten	Ms1 NB 244.166, s. 105; Ms2 NB 244.166, s. 212		
Förr och nu	Ms1 NB 244.166, s. 38; Ms2 NB 244.152, s. 190 f.		
Trosbekännelse	Ms1 NB 244.166, s.102; Ms2 NB 244.166, s. 153		

Archimedes' fasta punkt	Ms1 NB 244.166, s. 95 f.; Ms2 NB 244.152, s. 211 f.	<i>Joukahainen Hfrs 1879</i>
Kraft och ära	NB 244.107, s. 430 f.	<i>Joukahainen Hfrs 1873</i>
Maria	NB 244.166, s. 220	<i>Excelsior. Kalender för 1888 Hfrs 1887</i>
De heligas kronor	Ms1 NB 244.166, s. 63 f.; Ms2 NB 244.152, s. 214 f.	
O, stjärna du!	NB 244.148, häfte B, s. 41	
Advent	Ms1 NB 244.166, s. 61; Ms2 NB 244.152, s. 217 f.	
Konungen kommer!	NB 244.166, s. 182 f.	
Julefrid	Ms1 NB 244.166, s. 175 ff.; Ms2 NB 244.166, s. 180 f.	<i>Ny Illustrerad Tidning [julnumret 1883]; HD 28/12 1883; HD 30/12 1886</i>
Det stora löftet	NB 244.166, s. 190	

ÖVERSÄTTNINGAR OCH TONSÄTTNINGAR TILL 1898

DIKT	ÖVERSÄTTARE	TONSÄTTARE
<i>Nya blad 1870</i>		
Wasa Marsch	Alpo Noponen (Vaasan marssi, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	Karl Collan (<i>Det Sjungande Finland. 50 Inhemiska sånger vid Pianoforte</i> Hfrs 1869)
Åbo Marsch		L. Hämäläinen (Hfrs 1868); Martin Wegelius (Westfinsk marsch, odaterat ms, Sibelius-museum); L. N. Actté, (odaterat ms NB, MS.MUS.20:7)
Arbetaresång	V. Golovin (Pěsnja rabotnika, <i>Istorija vseмирnoj literatury</i> V. Zotova 1882)	Karl Flodin (<i>Melodier till »Sjung!»</i> Hfrs 1897); Richard Faltin, 1898 (ms NB MS.MUS. FALTIN.7)
Marsch för Helsingfors frivilliga brandkorps	[anonym] (Helsingin V.P.K.:n marssi, <i>Uusi kuvalehti</i> 1895)	K. Collan (<i>Marsch för Friwilliga Brandkorpsen</i> , Hfrs)
Finlands flagga	Alpo Noponen (Suomen lippu, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	F. Pacius (odaterat ms NB MS.MUS.PACIUS.15–19)
Svarta gardet		K. Flodin
Septembernatten 1867		Aug. Laurent, 1868 (ms del I NB MS.MUS.40: 1–32); [anonym] (<i>Melodier till »Sjung!»</i> . Hfrs 1897 [strofen »Det folk blef fritt»])
Min moder	P. v. Möller, Meine Mutter, Lahlholm [1877?]; »Tuokko», Äitini (<i>Kotikirjasto</i> 1887, n:o 2); Alpo Noponen (Äitini, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	
Till Fredr. Pacius		Osma [Fabian Rabbe] (<i>Till Fredrik Pacius</i> Hfrs 1861)
Gåfvor af höjden	Hermann Paul (Gaben aus der Höhe, <i>Aus dem Norden</i> Hfrs 1877)	
Karin Månsdotters vaggvisa		A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte. 7:de och 8:de delen</i> , Sthlm 18--); M. Wegelius (<i>Det Sjungande Finland</i> [Hfrs 1871]); Theodor Hansen [1885?] (ms Musik- och teaterbiblioteket); Caroline Schytte Jensen (<i>Katharina Månsdotters vaggvisa för konung Erik XIV</i> , op. 6, 1898)
Herr Meyer	H. Paul (Herr Meyer, <i>Aus dem Norden</i> Hfrs 1877)	

Nebulosan	H. Paul (<i>Die Nebulosa, Aus dem Norden</i> Hfrs 1877)	
Aftonstjärnan	Györy Vilmos (<i>Az Esthajnalcsillag, Svéd költökböl</i> Budapest 1882)	
Barnatro		Hugo Alfvén [1884] (ms Musik- och teaterbiblioteket); A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte</i> 7–8 Sthlm 18--)
Saga på kämpens hög		B. Crusell (<i>Melodier till »Sjung!»</i> Hfrs 1897); K. F. Spolander (<i>Sångbok för Folkhögskolan, Folkskolan, Föreningar m.fl.</i> Hfrs 1896)
Världluft		Christian Barnekow (<i>Fyra sånger af Z. Topelius komponerade för kvinnochör och orchester eller sopran, mezzo-sopran och alt vid piano, op. 8.</i> Kphmn [s.a.]); H. Borenus (<i>Sävelistö. Kaiukuja laulustamme</i> Hfrs 1879); E. Sjögren (<i>Sånger för Mansröster / Sällskapet för Svenska kvartett-sångens befrämjande</i> Sthlm 1886)
Ljusterflamman på sjön		E. Fabritius (<i>Det Sjungande Finland</i> Hfrs 1871); K. Flodin [1880]
Julnatten		S. Lithenius (<i>En, två och trestäm-miga sånger</i> Hfrs 1893)
Saga vid spiseln	Aino Suonio (<i>Tarina takkavalkealla, Z. Topeliuksen runoja</i> 1898); Györy Vilmos, (<i>Rege a kandallónal, Svéd költökböl, Budapest</i> 1882)	Oscar Blom (<i>Tio Sånger till texter af Z. Topelius, komponerade för sång och piano</i>); M. Wegelius (<i>Det Sjungande Finland</i> Hfrs 1869); Hugo Grevillius (<i>Tre visor vid piano</i> Sthlm [odat.])
Ensamhet		O. Blom (<i>Tio Sånger till texter af Z. Topelius, komponerade för sång och piano</i>); A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte</i> 7–8 Sthlm 18--); C. Barnekow (<i>Finske Sange komponerede för en Sopranstemme med Piano</i> Kphmn [1895?])
Bittida i skog		Wilhelm Jonsson (<i>Sånger för en röst vid piano</i> Sthlm [odat.]); K. Collan (<i>Det Sjungande Finland</i> [Hfrs 1871])
På Roines strand	I. H. (Roineen rannalla, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	K. Collan (<i>Sånger och Visor vid Pianoforte</i> Hfrs 1862)
Midsommarnatt		A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte</i> 7–8 Sthlm 18--)
På nattlig is		A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte</i> 7–8 Sthlm 18--)

Vågskimmer	Herman Vuorimaa (Laineläikkyä, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	W. Jonsson (<i>Sånger för en röst vid piano</i> , Sthlm); K. Flodin [1880] (ms ZT:s boksamling)
På sveden	H. Paul (Der Anbauer, <i>Aus dem Norden</i> Hfrs 1877); H. Vuorimaa (Kaskella, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	K. Collan (<i>Sånger och Visor vid Pianoforte</i> , Hfrs 1862); A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte</i> 7–8, Sthlm 18--)
Spinnvisa		A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte</i> 7–8 Sthlm 18--); M. Wegelius (<i>Det Sjungande Finland</i> , Hfrs 1971)
Sylvias visa 13	Otto Manninen (Sylvian aamulaulu, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte</i> 7–8, Sthlm 18--); B. V. Hallberg (<i>Noter till sångbok för hemmet och skolan</i> [Hfrs 1897])
Sylvias visa 14		G. Linsén (Vår-förenings visa, odaterat ms Sibeliusmuseum)
Regnbågen		A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte</i> 7–8, Sthlm 18--)
Fågel i Rosengård		H. Borenius (Sylvia visa, odaterat ms Sibeliusmuseum); C. Barnekow (<i>Finske Sange komponerede for en Sopranstemme med Piano</i> Kphm [1895])
Idyll i Valerii stil	H. Paul (Idylle in Valerius' Styl, <i>Aus dem Norden</i> Hfrs 1877)	
Aprilnarri		W. Jonsson (<i>Sånger för en röst vid piano</i> Sthlm [odat.]); Toini Topelius (ms SLSA 584.2); A. F. Lindblad (<i>Sånger och visor vid pianoforte</i> 7–8, Sthlm 18--); Hugo Grevillius (<i>Tre visor vid piano</i> Sthlm [odat.]); W. Th. Söderberg (<i>Tre visor. Aprilnarri, Sylvias visa, En glad visa</i> , op. 29. Sthlm [odat.]); K. Flodin [1880]
Rose-Marie	Rolf Pihlgren (Rose-Marie, <i>Skandinavien</i> [1889])	C. Barnekow (<i>Fyra sånger af Z. Topelius</i> , op. 8. Köpenhamn [odat.]); K. Collan (<i>Sånger och Visor vid Piano-Forte</i> Hfrs 1864); K. Flodin (<i>Det Sjungande Finland</i> Hfrs 1888)

En glad visa		I. Hallström (<i>En glad visa / för en röst vid piano</i> Sthlm); E. Fabritius (<i>Det Sjungande Finland</i> 1871); F. A. Friberg (<i>Sånger för Mansröster / Sällskapet för Svenska kvartettsångens befrämjande</i> , Sthm [18-?]); Vilhelm Svedbom (<i>En glad visa / för en röst vid piano</i> 1885); »Fru Louise Nordström» (<i>Sångbok för Folkhögskolan, Folkskolan, Föreningar m.fl.</i> Hfrs 1896); W. Th. Söderberg (<i>Tre visor</i> [odat.])
Det vet ingen		C. Barnekow (<i>Fyra sånger af Z. Topelius</i> , op. 8, Kphmn [odat.]); W. Th. Söderberg (<i>Sånger för en röst vid piano</i> , op. 49 Karlshamn [odat.]); G. Linsén (ms NB MS.MUS.44: 6–24); I. Hallström (<i>Tvenne sånger vid piano</i> Sthlm [odat.]); Laura Netzel (<i>Chör för fruntimmersröster. 2</i> ; ms Musik- och teaterbiblioteket); R. Faltin (<i>Det Sjungande Finland</i> 1871); E. Sjögren (<i>Tre sånger</i> , Sthlm [odat.])
Romans	Györy Vilmos (Románcz, <i>Svéd költökból</i> Budapest 1882)	Aug. Laurent (odaterat ms NB MS.MUS.40: 1–32)
Drömmen om sällhet		H. Kronqvist 1889 (ms Sibelius-museum)
Gossen vid tjärdalen	H. Vuorimaa (Poika tervatulilla, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	
Vaggvisa		Wilhelm Jonsson (<i>Sånger för en röst vid piano</i> , Sthlm [odat.]); Herman Palm, (<i>Vaggvisa / Komponerad för en röst vid piano</i> [odaterat], Elkan & Schildknecht. Abr. Lundquist)
Julvisa	Aino Suonio (Jouluvirsi, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	W. Jonsson (<i>Julvisa för En röst vid Pianoforte</i> , odaterat ms Musik- och teaterbiblioteket); K. Collan (<i>Julvisa / Komponerad för sång vid Pianoforte</i> Hfrs 1868); Jean Sibelius (Op. 1 nr 3, 1897)

Ljung 1889

Alexander II	K. F. (Aleksander II, <i>Joulukuusi</i> 1890)	
Nikolai Alexandrovitsch	H. Paul (Zum Gedächtniss S. K. H. des Grossfürsten Thronfolgers Nikolaus von Russland, <i>Finnische Dichtungen</i> Hfrs 1866)	
Ekenäs Seminarium		K. Collan (<i>Sångbok för Folkhögskolan, Folkskolan, Föreningar m.fl.</i> Hfrs 1896)
Selma och Fanny		G. Linsén, 1872 (ms: NB MS.MUS.44: 6–24)
Ett Lützen-minne	K. F. och A. G. (Eräs Lytsenin muisto, <i>Valvoja</i> 1882)	[anonym] (<i>Melodier till »Sjung!»</i> Hfrs 1897); K. Flodin (<i>Melodier till »Sjung!»</i> Hfrs 1897)
Finska rytteriets marsch i trettio-åra kriget	[anonym] (Suomen ratsujen marssi eli Pohjolan, <i>Neljä uutta ja sulosta laulua</i> , Rauman kp. [1883–84.]); Severi Nyman (Suomen ratsuväen marssi 30-vuotisessa sodassa, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	[anonym] (<i>Det sjungande Finland</i> Hfrs 1876)
Sextionde födelsedagen		R. F. v. Willebrand, 1888 (ms SLSA 379.18)
Ballad ur operan Kung Karls Jagt	H. Paul (Ballade, <i>Aus dem Norden</i> 1877)	F. Pacius (<i>Entre-act, Ballade och Dryckesvisa ur operan Kung Carl XI Jagt</i> Hfrs 1851)
Hellas' barn	[anonym] (Oi, Suomen lapsi, <i>Uusi kevät käkönen laulelmia Suomesta</i> . 16 Wiipuri 1880); P. Cajander (Hellaan lapsi, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	F. Pacius (<i>Tre Sångur Sagospelet Prinsessan af Cypern</i> Hfrs 1861); B. A. Weber (<i>Lauluoppi. Kansakouluja varten</i> Hfrs 1893)
Väggsång för hafvet		H. Ingelius, 1889 (ms: Sibelius-museum)
Aftonsång		F. Pacius (<i>Aftonsång / für gemischten Chor componiert</i> [1879]); M. Wegelius (<i>Aftonsång / Komponerad för åttastämmig blandad kör á Cappella</i> Hfrs [komp. 1890])
Morgonsång	P. Cajander (Aamulaulu, <i>Z. Topeliuksen runoja</i> 1898)	F. Pacius (<i>Morgonsång och Ålandsvisa ur Boken om Wårt Land</i> Hfrs 1875); F. V. Illberg, 1875 (ms NB 609.4)
Advent		Th. Söderberg (<i>Melodier till »Sjung!»</i> 1897)

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Förteckningen upptar inte publikationer där enskilda dikter av Topelius ingår. De upptas i bilagan »Manuskript och tryck till 1898», s. 599.

Källor

Helsingfors

Nationalbiblioteket

Zacharias Topelius arkiv (Topeliussamlingen)

- 244.8 Ernst Bojesen–Zacharias Topelius
- 244.14 Prinsessan Dagmar av Danmark–Zacharias Topelius
- 244.36 E. J. Löfgren–Zacharias Topelius
- 244.45 Christian Richardt–Zacharias Topelius
- 244.57 Wasa Gymnasister–Zacharias Topelius
- 244.60 Åbo gymnasister–Zacharias Topelius
- 244.96 Zacharias Topelius–Carl Ploug (kopia)
- 244.104 Dramatik. Kung Carls jagt
- 244.107 Diverse diktkoncept
- 244.108 Installations-föreläsning 1854
*Anteckningar, rörande Elias Lönnrots plats i Finlands Historia
Naturvetenskaperna och bibeln.
Föredrag i Kristliga ynglingaföreningen i Helsingfors den 11 Maj 1890.
Tal vid Sedmigradskys småbarnsskolas 25-årsjubileum d. 15 Dec. 1885*
- 244.110 *Vild skog* [diktmanuskript]
- 244.116 Brev och anteckningar rörande Vårföreningen
- 255.148 *Promenader*, häftena B–I (1837–1841) [diktmanuskript]
- 244.150 *Ljungblommornas Bok 1–2, Zonas bok* (1835–1852) [diktmanuskript]
- 244.151 *Ohyflade Koncepter* (1858–1870) [diktmanuskript]
- 244.152 *Ungskogen 1858* [diktmanuskript]
- 244.166 *Vild skog II. 1871* [diktmanuskript]
- 244.168 *Hesperider 1858* [anteckningsbok]
- 244.176 Dikter och visor [opaginerade lösa blad]
- 244.178 Diverse [»Julnatten»]

Svenska litteratursällskapets arkiv

- SLSA 141 Zacharias Topelius–Wasa Gymnasister
- SLSA 312 Zacharias Topelius–K. J. Moring

Stockholm

Bonniers arkiv

- Diktmanuskript [»Julvisa» (*Nya blad*) och »Frans Michael Franzén»]
- Tryckeriets arbetsböcker 1862–1888

Kungliga biblioteket

Topelius autografsamling: diktmanuskript [»Bittida i skog» och »Sylvia-visa 13»]

Nordiska museet

Diktmanuskript [»Novemberqväll»]

Elektroniska resurser

Biografiskt lexikon för Finland, SLS 2014, <http://www.bl.fi>

Dalin, A. F., *Ordbok öfver svenska språket I–II*, Stockholm 1850, 1853,

<https://spraakbanken.gu.se/swe/resurs/dalin>

Helsingfors universitetets studentmatrikel 1640–1852, <https://ylioppilasmatrikkel.helsinki.fi/svenska/>

<https://ylioppilasmatrikkel.helsinki.fi/svenska/>

Helsingfors universitetets studentmatrikel 1853–1899, <https://ylioppilasmatrikkel.helsinki.fi/1853-1899/>

<https://ylioppilasmatrikkel.helsinki.fi/1853-1899/>

LIBRIS, <http://libris.kb.se>

Levande muskarv, <http://levandemusikarv.se>

Litteraturbanken, <https://litteraturbanken.se>

Nationalbibliotekets digitala samlingar, <https://digi.kansalliskirjasto.fi>

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se>

Ordbok över Finlands svenska folkmål, URN:NBN:fi:kotus-201330,

<http://kaino.kotus.fi/fo/>

Project Runeberg, <http://runeberg.org>

Svenskt biografiskt lexikon, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/>

Uppslagsverket Finland, <http://www.uppslagsverket.fi>

Zacharias Topelius Skrifter, <http://topelius.sls.fi>

Litteratur

–a, »Litteratur», *Nya Pressen* 18/12 1889

Aftonbladet 1865, 1881

Aftonbladet 22/12 1870 [osign. recension]

Album utgifvet af Konstnärsgillet i Helsingfors 1866, Helsingfors 1866

Alhoniemi, Pirkko, *Isänmaan korkeat veisut. Turun ja Helsingin romantiikan runouden*

patriottiset ja kansalliset motiivipiirit, diss., SKST 294, Helsinki 1969

Allardt Ekelund, *Frans Michael Franzéns Åbodiktning. Ett urval med inledning av Karin*

Allardt Ekelund 1969, SLS 431, Helsingfors 1969

Asker, Björn, »Montgomery, Gustaf Adolf», *Svenskt biografiskt lexikon*, urn:sbl:9474,

hämtad 2015-12-02

Aspelin, Eliel, *Werner Holmberg. Hans lefnad och verk*, Helsingfors: Otava 1890

Beretning om Studentertoget til Upsala i Juni Maaned 1843 afgiven af den danske Bestyrelse,

utg. Carl Ploug, Kjøbenhavn 1844

Bibeln eller den Heliga Skrift, innehållande Gamla och Nya Testamentets canoniska böcker,

London: Brittiska och utländska Bibel-sällskapet 1847

Biografiskt lexikon för Finland 1. Svenska tiden, red. Henrik Knif et al., SLS 710:1, Helsing-

fors: SLS och Stockholm: Atlantis 2008

Biografiskt lexikon för Finland 2. Ryska tiden, red. Henrik Knif et al., SLS 710:2, Helsing-

fors 2009

- Bruun, P., »August Maximilian Myhrberg. Legend och verklighet», *Historiska och litteraturhistoriska studier* 38, red. Torsten Steinby et al., SSLS 399, Helsingfors 1963
- Bruun, Patrick, »Myhrberg i Grekland», *Historiska och litteraturhistoriska studier* 41, red. Torsten Steinby, SSLS 413, 1966, s. 133–172
- Burman, Carina, »Fredrika Bremer (1801–1865). Presentation», <https://litteraturbanken.se/forfattare/BremerF/presentation> (hämtad 2018-04-29)
- Brändström, Kjell-Arne, *Kommentar till Kung Fjalar*, Samlade skrifter av Johan Ludvig Runeberg XII:II:3, SSLS 536:3, SFSV XVI, Helsingfors och Stockholm 2004
- Carlsson, Sten, »Nordström, Johan Jakob», *Svenskt biografiskt lexikon*, urn:sbl:8331 (hämtad 2018-05-28)
- Castrén, Gunnar, »Topelius' fosterländska lyrik», *Zacharias Topelius hundraårsminne. Festskrift den 14 januari 1918*, SSLS 137, Helsingfors 1918, s. [216]–269
- Castrén, Gunnar, *Kommentar till Dikter I–III*, Samlade Skrifter av Johan Ludvig Runeberg X, Gunnar Castrén och Sixten Belfrage, SSLS 270:1–6, 1954–1956
- Castrén, Gunnar, »Topelius' politiska diktning» samt »Sverige i finlandssvensk lyrik», *Humanister och humaniora*, SSLS 368, Helsingfors 1958, s. [171]–187 resp. [216]–235
- [Cygnaeus, Fredrik], *Magnus von Wright. Vid Konstnärsgilletts Vårfest på Willinge ö, den 7 Juni 1865, af Fredr. Cygnaeus*, Helsingfors 1865
- Cygnaeus, Gustaf, »Från bokvärlden», *Åbo Tidning* 21/12 1889
- Dagbladet* 1888
- Ek, Sverker, »Bremer, Fredrika», *Svenskt biografiskt lexikon*, urn:sbl:16936 (hämtad 2016-01-05)
- Ekelund, Erik, »Topelius och hans samtid», *Finlands svenska litteratur 2. Från Åbo brand till sekelskiftet*, Helsingfors: Söderströms 1969, s. 174–211
- Enckell, Olof, »Topelius' dikt Kommunismens vagga», *Historiska och litteraturhistoriska studier* 45, red. Torsten Steinby, SSLS 438, Helsingfors 1970, s. 5–27
- [Estlander, C. G.], »Litteratur», *Helsingfors Dagblad* 22/12 1870
- Finland* 1884–1992
- Finland*, »Litteratur», 16/12 1889 [osign. recension]
- Finlands Allmänna Tidning* 1862–1881
- Finsk Anthologi eller samling af valda skaldestycken af Finska författare från äldre till nyare tider, jemte korta karakteristiker och biografiska notiser*, utg. Robert Tengström, Helsingfors: A. C. Öhmans förlag 1845
- Folkvännen* 1877
- Forsgård, Nils Erik, *I det femte inseglets tecken. En studie i den åldrande Zacharias Topelius livs- och historiefilosofi*, diss., SSLS 616, Helsingfors 1998
- Forsgård, Nils Erik, »Utopisten Topelius», *Finlands svenska litteraturhistoria. Första delen: Åren 1400–1900*, utg. Johan Wrede, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 1999, s. 331–336
- Franzén, F. M., *Dikter, psalmer, tal och brev*, urval och inledning av Torsten Bohlin, Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelse 1947
- Franzén, F. M., *Frans Michael Franzéns Åbodiktning*, ett urval med inledning av Karin Allardt Ekelund, Finlandssvensk vitterhet 6, SSLS 431, Helsingfors 1969
- Gamle herrn och hans skola*, Stiftelsen Sedmigradsky 1968
- Gardberg, C. J. & P. O. Welin, *Finlands medeltida borgar*, Esbo: Schildts 1993
- Geijer, Erik Gustaf, »Ord till Karl XII:s Marsch vid Narva», *Dikter*, red. Carina Burman och Lars Burman, Svenska klassiker utgivna av Svenska Akademien, Stockholm: Atlantis 1999, s. 111

- Granér, Martin, *Zachris Topelius' kärlekslyrik*, diss., SLS 307, Helsingfors 1946
- Helsingfors Dagblad* 1872–1882
- Helsingfors Tidningar* 1855–1864
- Hintze, Bertel, *Robert Wilhelm Ekman 1808–1873. En konsthistorisk studie*, Helsingfors: Schildts 1926
- Hirn, Sven, *Imatra som natursevärdhet till och med 1870. En reselitterär undersökning med lokal begränsning* [diss.], Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 102, Helsingfors: Söderström & C:o Förlagsaktiebolag 1958
- Hirn, Yrjö, *Runebergskulten*, SLS 491, Helsingfors 1935
- Hirn, »Voltaires hjärta», *De lagerkrönta skoplaggen och andra uppsatser från åren 1902–1948*, Helsingfors: Schildts 1951, s. 146–150
- Holmström, Edith & Margit von Willebrand-Holmérus, *Franz Fredric Sedmigradsky (1783–1855) och hans skola*, Helsingfors 1933
- Hufvudstadsbladet* 1866–1894
- Hultin, Arvid, »Studier bland våra lyriker. Topelius och von Qyanten», *Finsk Tidskrift* 1881, Tom. X, s. 169–196
- Hultin, Arvid, »Sjelfförsvar», *Hufvudstadsbladet* 6–7 1881
- Hultkrantz, Åke, *Vem är vem i nordisk mytologi. Gestalter och äventyr i Eddans gudavärld*, Stockholm: Prisma 1999
- Hämäläinen* 1868
- Ilmoni, Synnöve, »Den blide skalden», *Nya Argus* 2/1937
- Jones, Michael, »Landhöjningen i Zachris Topelius ögon», *Österbotten. Årsbok nro 16–1971*, Skrifter utgivna av Svensk-Österbottniska samfundet 26, Vasa 1971, s. 205–232
- Jägerskiöld, Stig, »Myhrberg, A. Maximilian», *Svenskt biografiskt lexikon*, urn:sbl:8585 (hämtad 2015-12-04)
- Kalewala taikka Wanhoja Karjalan runoja suomen kansan muinoisista ajoista*, julk. Elias Lönnrot, Helsinki: Frenckell 1835
- Kalevala. Sednare Delen*, övers. M. A. Castrén, Helsingfors: J. Simelii enka 1841
- Klinge, Matti, *Finlands blåvita färger*, Helsingfors: Schildts 1988
- Klinge, Matti, »Undervisning och studier», *Kungliga Akademien i Åbo 1640–1808*, Matti Klinge, Rainer Knapas, Anto Leikola och John Strömberg, Helsingfors: Förlagsaktiebolaget Otava 1989, s. [355]–537
- Klinge, Matti, »Landets hjärta – fosterlandets hopp», *Kejsrerliga Alexanders Universitetet 1808–1917*, Matti Klinge, Rainer Knapas, Anto Leikola och John Strömberg, Helsingfors: Förlagsaktiebolaget Otava 1989, s. [483]–602
- Klinge, Matti, »Cygnaeus, Fredrik», *Biografiskt lexikon för Finland*, SLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4668-1416928957274
- Klinge, Matti, *Idyll och hot. Zacharias Topelius – hans politik och idéer*, övers. Nils Erik Forsgård, Helsingfors: Söderströms och Stockholm: Atlantis 2000
- Klinge, Matti, »Alexander II: borgerlighet och medborgerlighet», *Finlands historia 3. Kejsartiden*, 2. uppl., Esbo: Schildts 2004, s. 201–249
- Knapas, Rainer, »Nybyggnaderna och universitetsmiljön», *Kejsrerliga Alexandersuniversitetet 1808–1917*, Matti Klinge, et al., Helsingfors: Förlagsaktiebolaget Otava 1989, s. 757
- Knapas, Rainer, »Inledning», *Zacharias Topelius, Finland framställt i teckningar*, utg. Jens Grandell & Rainer Knapas, ZTS XII, SLS 747, Helsingfors 2011, URN:NBN:fi:sls-3975-1403530137050
- Konstnärsgilletts Minnesrunor öfver hädangångne under året 1870. Prolog vid Konstnärsgilletts årsfest. Den 6 Februari 1871*, Helsingfors 1871

- Koskimies, A. V., »Topeliuksen runo Roineen rannalla», *Uusi Suomi* 14/1 1968
- Kuisma, Markku, *Metsäteollisuuden maa. Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620–1920* Helsinki: Suomen Historiallinen Seura 1993
- Kyrkligt Veckoblad* 1867
- [Lagus, Gabriel], »Nya Blad af Z. Topelius. H:fors 1870», *Wiborgs Tidning* 15/2, 18/2, 22/2 och 25/2 1871
- Laine, Tuija, »Pipping, Fredrik Wilhelm», *Biografiskt lexikon för Finland*, SSLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-5389-1416928957995
- Land och Stad*, »Bokmarknaden» [osign. recension], 18/12 1889
- Lappalainen, Seija, »Pacius, Fredrik», *Biografiskt lexikon för Finland*, SSLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4340-1416928956946
- Lehto, Katri, »Linder, Marie», *Biografiskt lexikon för Finland*, SSLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4611-1416928957217
- Lehtonen, Maija, »Brasaftnar i vindskammaren. Fältskärns gestalt och ramberättelsen i Fältskärns berättelser», *Historiska och litteraturhistoriska studier* 72, red. John Strömberg & Henrik Svahn, SSLS 608, Helsingfors 1997, s. [87]–114
- Lehtonen, Maija, »Naturen och människan hos Topelius», *SFV-kalendern*, Helsingfors: Svenska folkskolans vänner 1997, s. 13–23
- Leinberg, K. G., *De finska klostrens historia*, SSLS XIV, Helsingfors 1890
- Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning* 1852
- Lund, Hans, *Impressionism och litterär text*, Stockholm: B. Östlings bokförlag Symposion 1993, s. 61–65
- Lunelund-Grönroos, Birgit, *Zachris Topelius' tryckta skrifter. Bibliografisk förteckning*, SSLS 342, Helsingfors 1954
- Lördagskvällen* 1890
- Majamaa, Raija, »Lönnrot, Elias», *Biografiskt lexikon för Finland*, SSLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4590-1416928957196
- Maliniemi, Irja, »En motivkrets i Topelius' vaggvisor», *Historiska och litteraturhistoriska studier* 37, red. Torsten Steinby et al., SSLS 391, Helsingfors 1962, s. 115–129
- Marjomaa, Risto, »Munck, Johan Reinhold», *Biografiskt lexikon för Finland*, SSLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4797-1416928957403
- Minnesfest, anordnad af Konstnärsgillet i Helsingfors med biträde af konstvänner på hundraårsdagen af Bertel Thorwaldsens födelse den 19 November 1870*, Helsingfors 1870
- Morgonbladet* 1874–1881
- Mosaiker samlade af e****, utg. Emilie Björkstén, Helsingfors 1874
- Mustelin, Olof, *Theodor Sederholm*, Levnadsteckningar, SSLS 414, 1966
- Mörne, Arvid, »Studier i Finlands press 1854–56», *Förhandlingar och uppsatser* 26, SSLS 112, Helsingfors 1912, s. [109]–196
- [Nervander, Johan Jakob], *Skrifter af Johan Jakob Nervander, utgifna till minne för landsmän*, Helsingfors 1850
- [Nervander, Johan Jakob], *Samlade skrifter* I 1850
- Nordost-passagen. Vid Publicistklubbens fest för Nordenskiöld den 30 april 1880*, utg. af Publicistklubben, Stockholm 1879
- Ny Illustrerad Tidning*, »Nya böcker» [osign. anmälan], 21/12 1889
- Ny Illustrerad Tidning* 1883, 1889
- Nya Dagligt Allehanda*, »Litteratur» [osign. recension], 13/12 1870
- Nya Pressen* 1888–1894
- Nyberg, Paul, *Zachris Topelius. En biografisk skildring*, Helsingfors: Söderströms 1949

- Nyqvist, Kerstin & Lars Oljelund, Helena Solstrand-Pipping, Johan Wrede (utg.), *Fänrik Ståls sägner*, Samlade Skrifter av Johan Ludvig Runeberg V, SSLS 459, SFSV XVI, Helsingfors och Stockholm 1974
- Pettersson, Björn, »Bildliga naturmotiv i Topelius' lyrik», *Historiska och litteraturhistoriska studier* 27–28, SSLS 335, Helsingfors 1952, s. [1]–135
- Rask, Henry, »Varför firas Gustav Adolfsdagen som svensk dag i Finland?», *Finsk Tidskrift* 1982:8, s. 357–371
- Rask, Henry, »'I högan nord . . .' Zacharias Topelius patriotiska lystringssång för Wasa gymnasister 1864», *Opera et dies. Festskrift till Lars-Folke Landgren*, red. Pirkko Hautamäki, Stefan Nygård & Peter Stadius, Helsingfors: Schildts 2011, s. 11–28
- Rein, Thiodolf, »Nya blad af Z. Topelius», *Kirjallinen Kuukauslehti* 1/3 1871
- Reitala, Aimo, »Jansson, Karl Emanuel», *Biografiskt lexikon för Finland*, SSLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4749-1416928957355
- Reitala, Aimo, »Ekman, Robert Wilhelm», *Biografiskt lexikon för Finland*, SSLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4683-1416928957289
- Ruin, Hans, »Ett land stiger fram», *Ett land stiger fram*, Helsingfors: Schildts 1941, s. [81]–176
- [Runeberg, J. L.], Samlade skrifter av Johan Ludvig Runeberg I–XX, Svenska författare utgivna av Svenska Vitterhetssamfundet XVI, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland och Stockholm: Svenska Vitterhetssamfundet 1933–2005
- I *Dikter* I–III, utg. Sven Rinman, SSLS 234, SFSV 1933
- III *Episka dikter*, utg. Gunnar Tideström, SSLS 329, 1950
- V *Fänrik Ståls sägner*, utg. Kerstin Nyqvist, Lars Oljelund, Helena Solstrand och Johan Wrede, SSLS 459, 1974
- VIII:2 *Uppsatser och avhandlingar på svenska. Journalistik*, utg. Pia Forssell, SSLS 433:2, 2003
- X *Kommentar till Dikter I–III*, Gunnar Castrén och Sixten Belfrage, SSLS 270:1–6, 1954–1956
- XII:II:3 *Kommentar till Kung Fjalar*, Kjell-Arne Brändström, SSLS 536:3, SFSV XVI, 2004
- XIV *Kommentar till Fänrik Ståls sägner*, Johan Wrede, Helena Solstrand-Pipping och Ulla Terling Hasán, SSLS 515:1–2, SFSV XVI, Helsingfors och Stockholm 1987 resp. 1983–1984
- [Rönnbäck, Ernst], »Litteratur», *Åbo Underrättelser* 17/12 1870
- [Rönnbäck, Ernst], »Litteratur», *Åbo Underrättelser* 17/2 1871
- Schalin, Zachris, *Kuddnäs. Skalden Z. Topelius' forna hemgårds historia*, SSLS 251, Helsingfors 1935
- Schybergson, M. G., *Henrik Gabriel Porthan. Lefnadsteckning* I, SSLS 83, Helsingfors 1908, s. 195–226
- Schybergson, M. G., »Zachris Topelius bland västfinnar», *Zacharias Topelius hundraårsminne. Festskrift den 14 januari 1918*, SSLS 137, Helsingfors 1918, s. 102–114
- Simonsson, Ivar, »von Beskow, Bernhard», *Svenskt biografiskt lexikon*, urn:sbl:18136 (hämtad 2015-11-30)
- Solstrand-Pipping, Helena, Ulla Terling Hasán & Johan Wrede, *Kommentar till Fänrik Ståls sägner*, Samlade Skrifter av Johan Ludvig Runeberg XIV, SSLS 515:1–2, SFSV XVI, Helsingfors och Stockholm 1987 resp. 1983–1984
- Stagnelius, Erik Johan, »Hösten», *Lyriska dikter efter tiden omkring 1818. Liljor i saron*, Samlade skrifter. Andra delen, utg. Fredrik Böök, Svenska författare utgivna af Svenska vitterhetssamfundet, Stockholm: Albert Bonniers förlag 1913, s. 75

- Stiernhielm, Georg, »Hålse-prijsz», *Poetiska skrifter*, red. Johan Nordström & Bernt Olsson, Samlade skrifter. Första delen, Stockholm: Svenska Vitterhetssamfundet 1973, s. [141] ff.
- Stockholms Dagblad*, »Litteratur», 8/12 1870 [osign. recension]
- Stora sångboken. 250 finlandssvenska sånger och visor*, kommenterade av Ann-Mari Häggman, Svenska folkskolans vänner 160, Helsingfors 2001
- Svanljung, Kristian, »Literatur», *Wasa Tidning* 31/1 1890
- Sylwan, Otto, *Svensk verskonst*, Stockholm: Albert Bonniers förlag 1934
- Tarkiainen, Kari, *Finnarnas historia i Sverige 2. Inflyttarna från Finland och de finska minoriteterna under tiden 1809–1944*, Helsingfors: Gummerus 1993
- Tarkiainen, Kari, »Myhrberg, August Maximilian», *Biografiskt lexikon för Finland*, SLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-5170-1416928957776
- Tarkiainen, Kari, »Nordström, Johan Jakob», *Biografiskt lexikon för Finland*, SLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4801-1416928957407
- Tarkiainen, »Porthan, Henrik Gabriel», *Biografiskt lexikon för Finland*, SLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4550-1416928957156
- Teerijoki, Ilkka, »Brahe, Per», *Biografiskt lexikon för Finland*, SLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4535-1416928957141
- Tegnér, Esaias, »Sång den 5 april 1836», *Samlade skrifter. Ny kritisk upplaga kronologiskt ordnad. Åttonde delen 1836–1839*, utg. Ewert Wrangel och Fredrik Böök, Stockholm: P. A. Norstedt & Söners förlag 1923, s. 3–10
- Tidskrift för hemmet* 1880
- Tiitta, Allan, *Harmaakiven maa. Zacharias Topelius ja Suomen maantiede*, diss., Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 147, Helsinki: Suomen tiedeseura 1994
- [Topelius, Zacharias], »Knoppar. I. Fredrika Bremers Dagbok», *Helsingfors Tidningar* 27/1 1844
- [Topelius, Zacharias], »Literatur. Fredrika Bremers 'I Dalarna'», *Helsingfors Tidningar* 26/11 1845
- [Topelius, Zacharias], »Bref om Saima Kanal och dess omgifningar», *Helsingfors Tidningar* 10/9 1851
- Topelius, Z., *Sångpartierna i Kung Carls Jagt. Romantisk Opera i tre akter af Fredrik Pacius, Text af Z. Topelius, Första gången uppförd å Helsingfors Theater den 24 Mars 1852*, 2 uppl., Helsingfors 1852
- [Topelius, Z.], »Bref från Gabriel. (Om Ferdinand v. Wrights taflor.)», *Helsingfors Tidningar* 21/4 1855
- [Topelius, Z.], »Skogens värde», *Helsingfors Tidningar* 13/10 1855
- [Topelius, Z.], »Bref från Gabriel. (Om finska visor och taflor.)», *Helsingfors Tidningar* 12/4 1856
- [Topelius, Z.], »Söder om Östersjön», *Helsingfors Tidningar* 24/9–1/11 1856, 17/1–20/6 och 3/10–30/12 1857
- [Topelius, Z.], »Skogens förstöring är Finlands förderf», *Helsingfors Tidningar* 24/10 1857
- [Topelius, Z.], »Nordiska Taflor. (Till en målare.)», *Helsingfors Tidningar* 2/10–9/10 1858
- [Topelius, Z.], »Festen för Pacius», *Helsingfors Tidningar* 23/3 1859
- Topelius, Z., *Sångpartierna i Sagospelet Prinsessan af Cypern, första gången uppfördt den 27 November 1860, vid invigningen af Nya Theatern i Helsingfors. Text af Z. Topelius. Musik af F. Pacius.*, Helsingfors 1860
- [Topelius, Zacharias], »Porthans Minnesvård», *Helsingfors Tidningar* 3/1 1860
- [Topelius, Z.], »Konstfrågor», *Helsingfors Tidningar* 1/3–6/10 1860

- [Topelius, Z.], »Om ett Folkskoleseminarium i Österbotten», *Helsingfors Tidningar* 10/5 1860
- [Topelius, Z.], »Werner Holmberg», *Helsingfors Tidningar* 9/10 1860
- Topelius, Z., *Dramatiska dikter. Första samlingen*, Stockholm: Albert Bonnier 1861
- Topelius, Z., »Ord till cantaten af Rietz», Werner Holmbergs minne den 24 September 1861, Helsingfors: Finska Konstföreningens förlag 1861, s. 42
- Topelius, Z., »London-bref. 8. London om natten», *Helsingfors Tidningar* 21/10 1862
- Topelius, Z., *Läsning för barn. Andra boken*, Stockholm: Albert Bonnier 1866
- [Topelius, Z.], »Fredrika Bremer», *Helsingfors Tidningar* 11/1 1866
- Topelius, Z., *Läsning för barn. Tredje boken*, Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1867
- [Topelius, Z.], »Daniel August Sælan», *Kyrkligt Veckoblad* 23/1 1867, s. 31
- Topelius, Z., *Nya blad. Sånger II* [Stockholm: *Sånger II. Nya blad*], Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1870
- Topelius, Z., *Läsning för barn. Fjerde boken*, Helsingfors: G. W. Edlund 1871
- Topelius, Z., *Läsebok för de lägsta läroverken i Finland. Andra kursen. Boken om Vårt Land*, Helsingfors: Edlund 1875
- Topelius, Zacharias, *Nya blad. Sånger II* [Stockholm: *Sånger II. Nya blad*], Andra upplagan, Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1876
- Topelius, Z., *Tal vid K. Alexanders-Universitetets inskrifningar höst-termin 1876 och vår-termin 1877 af Universitetets n. v. rektor*, Helsingfors: G. W. Edlund 1877
- Topelius, Z., *Nya blad. Sånger II* [Stockholm: *Sånger II. Nya blad*], Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1880
- Topelius, Z., *Vinterqvällar. Andra cykeln*, Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1881–1882
- Topelius, Z., »Ett folks kärlek», *Finska studentkårens album tillagnadt Elias Lönnrot på åttionde årsdagen af hans födelse* 9/6 1882, Helsingfors 1882, s. 1–15
- [Topelius, Z.], »Paikkari torp», *Elias Lönnrot. Ett minnesblad. Den 9 april 1882*, Helsingfors: G. W. Edlund 1882, s. 14 f.
- Topelius, Zacharias, *Ljungblommor och Nya blad. Urval för skolorna*, Helsingfors: G. W. Edlund 1883
- Topelius, Z., *Läsning för barn. Sjätte boken*, Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1884
- Topelius, Z., *Bidrag till en karakteristik af Fredrik Cygnæus och hans historiska arbeten. Historiska samfundet 9 november 1883*, Helsinki: Suomen Historiallinen seura 1884
- [Topelius, Z.], »Böcker till Julen», *Finland* 6/12 1884
- Topelius, Z., »Fyra blad ur min tänkebok», *Julqvällen. Publicistklubbens jultidning* 7, 1887, s. 10 ff.
- Topelius, Z., *Ljung. Sånger III* [Stockholm: *Sånger III. Ljung*], Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1889
- Topelius, Z., *Läsning för barn. Sjunde boken*, Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1891
- Topelius, Z., *Finska Qvinnor på olika arbetsområden. Biografiskt album utgifvet af Finsk Qvinnoförening*, Helsingfors: Otava 1892
- Topelius, Z., *Kejsaren, storfursten Alexander II:s minne den 29 april 1894*, Helsingfors 1894
- Topelius, Z., *Blad ur min tänkebok*, Helsingfors: Söderström 1898
- Topelius, Z., *Sånger, Samlade Skrifter 1–4*, Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1904

- Topelius, Z., *Resebref och hågkomster*, Samlade Skrifter 23, Stockholm: Albert Bonnier och Helsingfors: G. W. Edlund 1904
- Topelius, Z., *Självb biografiska anteckningar*, utg. Paul Nyberg, Helsingfors: Schildts och Stockholm: Albert Bonnier 1922
- [Topelius, Z.], *Konstnärsväpna I–II*, utg. Paul Nyberg, SLS 360 och 381, Helsingfors 1956 och 1960
- Topelius, Z., *120 dikter. Med kommentar av Olof Enckell*, SLS 435, Helsingfors 1970
- Topelius, Z., *Finlands krönika 1860–1878*, utg. Rainer Knapas, SLS 660, Helsingfors 2004
- [Topelius, Z.], *Zacharias Topelius Skrifter I–XXI*, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2010–
- I *Ljungblommor*, utg. av Carola Herberts under medverkan av Clas Zilliacus, SLS 742, 2010, URN:NBN:fi:sls-3795-1403178433010
- VII *Fältskärens berättelser*, utg. av Sebastian Köhler och Anna Movall under medverkan av Pia Forssell, SLS 826, 2018, URN:NBN:fi:sls-6616-1525325813
- XII *Finland framställt i teckningar*, utg. Jens Grandell och Rainer Knapas, SLS 747, 2011, URN:NBN:fi:sls-3975-1403530137050
- XIII *En resa i Finland*, utg. av Katarina Pihlflyckt, SLS 775, 2013, URN:NBN:fi:sls-7229-1552035312
- XIV *Finland i 19de seklet*, utg. av Katarina Pihlflyckt, SLS 837, 2019, URN:NBN:fi:sls-9000-1550473610
- XV *Föreläsningar i geografi och historia*, utg. Jens Grandell, 2017, URN:NBN:fi:sls-6549-1508154916
- XVII *Naturens Bok och Boken om Vårt Land*, utg. Magnus Nylund under medverkan av Håkan Andersson, Pia Forssell och Henrik Knif, SLS 816, 2017, URN:NBN:fi:sls-6597-1508156359
- XX:1 *Brev. Zacharias Topelius korrespondens med förlag och översättare*, utg. Carola Herberts, SLS 835:1, Helsingfors 2013/2015, URN:NBN:fi:sls-6050-1432660576513
- XX:2 *Brev. Zacharias Topelius korrespondens med föräldrarna*, utg. Eliel Kilpelä, SLS 835:2, 2018, URN:NBN:fi:sls-6632-1525325973
- XXI *Dagböcker*, utg. Pia Asp under medverkan av Eliel Kilpelä, SLS 823, 2018, URN:NBN:fi:sls-7059-1525330243
- Tyynilä, Markku, »Calonius, Matthias», *Biografiskt lexikon för Finland*, SLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4659-1416928957265
- Törnudd, Arne, *Flickan från Kahra i Topelius' liv och diktning*, Åbo: Bro 1948
- Uleåborgs Tidning* 1880
- Uppsala Universitets fyrahundraårs jubelfest september 1877*, red. Anders Leonard Bygdén, Stockholm: P. A. Norstedts 1879
- Wacklin, Sara, *Hundraårens minnen från Österbotten*, Stockholm: Looström 1844–1845
- Valerius, *Samlade vitterhets-arbeten 2*, Stockholm: Samson & Wallin 1855
- Vasabladet* 1860–1880
- Vasenius, Valfrid, »Antikritik», »Replik» och »Slutord till hr A. Hultin», *Hufvudstadsbladet* 30/3, 10/4 resp. 19/4 1881
- Vasenius, Valfrid, *Zacharias Topelius. Hans liv och skaldegärning IV–VI*, Helsingfors: Schildts 1924–1930
- Vest, Eliel, *Zachris Topelius. En biografisk studie*, Helsingfors: Söderströms 1905
- Vetterlund, Fredrik, »Finlands romantiker. Några studier i Zachris Topelius lyrik», *Zacharias Topelius hundraårsminne. Festskrift den 14 januari 1918*, SLS 137, Helsingfors 1918, s. [3]–28

- Väisänen, Maija, »Emma Irene Åström», *Biografiskt lexikon för Finland*, SSLS 710:2, Helsingfors och Stockholm 2009, URN:NBN:fi:sls-4851-1416928957457
- Wallin, Johan Olof, *Dikter. Andra delen. Dikter 1810–1839*, utg. Emil Liedgren och Sten Malmström, Stockholm: Svenska vitterhetssamfundet 1963
- Warburg, Karl, »Bokvärlden», *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* 19/12 1889
Wasa Tidning 1888, 1894
- Wiborgsbladet*, »Bokmarknaden» [osign. recension], 21/12 1889
- Wiborgs Tidning* 1871–1889
- [von Willebrand, Reinhold Felix], »Ljung af Z. Topelius», *Hemmet och Samhället* 15/5 1890
- Wrede, Johan, *Kommentar till Fänrik Ståls sägner*, Samlade Skrifter av Johan Ludvig Runeberg XIV, Johan Wrede, Helena Solstrand-Pipping och Ulla Terling Hasán, SSLS 515:1–2, SFSV XVI, Helsingfors och Stockholm 1987 resp. 1983–1984
- Wrede, Johan, »Zachris Topelius – barnatro och fosterland», *Finlands svenska litteraturhistoria. Första delen: Åren 1400–1900*, utg. Johan Wrede, Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 1999, s. 317–330
- von Wright, Magnus, *Dagbok 1863–1868. Konstnårsbröderna von Wrights dagböcker* 5, SSLS 600:5, Helsingfors 2004
- Zilliacus, Clas, »Inledning», Zacharias Topelius, *Ljungblommor*, ZTS I, SSLS 742, Helsingfors 2010, URN:NBN:fi:sls-3795-1403178433010
- Zola, Émile, *Fällan*, Stockholm: Albert Bonniers förlag 1879
- Åbo Underrättelser* 1863–1888
- Åbo Underrättelser*, »Literatur» [osign. recension], 17/12 1889
- Åhlén, Carl-Gunnar, »Viskningar och rasp från talande maskin», Under strecket, *Svenska Dagbladet* 23/1 2009
- Åkerblom, K. V., *Korsholms historia. Första delen*, Vasa: Korsholms kommuns förlag 1941
- Österbotten 1873
- Östra Finland 1880

FÖRSTARADSREGISTER

FÖRSTARAD	DIKT	SIDA
Arbetare äro vi alla med fröjd	Arbetaresång	18
Att blicka högt mot ädla mål	I Konstnärsgillet's Album	262
Att vara allt och trött till intet falla;	Till en skådespelerska	276
Åt den, som öfvervinner, är beskärd	Det stora löftet	343
Blås högt i vind, och fladdra fritt,	Finlands flagga	20
Bra, glasmästare, bra! Lägg än en skifva	Nebulosan	117
Dagas, vår, öfver sorgsna sinnen!	Johan Ludvig Runeberg	220
Dalarnas vide, rotadt vid sin tufva,	Alexander II	176
De plundra dig, mitt land! De sälja dig.	Skogssköfvingen	201
– De Socrate; – det är ett klassiskt ämne.	Henrik Gabriel Porthan	213
De stodo höga vid elfvens branter,	Mina aspar	321
Den friborna tanken oss tog i sin sold,	Svarta gardet	25
Den glada sjöng vid den ljufvas sida;	Samma öde	171
Den klara solen ser	En moders dröm	162
Den snöiga nord är vårt fädernesland;	Finska rytteriets marsch i trettioåra kriget	255
Den tid, när Finlands Muser längesedan	Robert Wilhelm Ekman	265
Der slår en jätte med väldig glaf	Finlands höjning	5
Der stod en man med välfrisera'd lock,	Mathias Calonius	215
Der stod vid den brusande bäcken	Qvarnen och smedjan	319
Der stodo rosor i grönan dal	Det vet ingen	158
Der susa furor för nordanvind:	12. Furornas sus	137
Der susar en storm öfver sjöar och land,	5. Värluft	131
Det enda verkliga är Gud.	Trosbekännelse	325
Det gamla Åbo – det som var –	Pehr Brahe	210
Det hem, hvars herde Herren är,	Fridhem	230
Det mörknar. Mot stränderna hafvet slår,	Julefrid	340
Det mörknar ute, och vindens sus	Julvisa	165
Det stormar ute. Brak och hvirfvelvind.	Ludvig van Beethovens minne	257
Det var en juniqväll i nordens vår,	Skaldebref till C. A. Wetterbergh,	230
Det var en konung förutan like,	Konungen kommer!	336
Det var en natt, och skuggan låg	Lejonet på Parola malm	22
Det var engång en konung,	11. Saga vid spisel	136
Det var engång för längesen	Öfverste Fabviers Adjutant	59
Det var i kyrkan Saint Germain, Paris.	Maria	330

Det vida haf, som sluter Finlands stränder	Wasaminne	12
Det är ej åren, som oss öfverlista.	Sextionde födelsedagen	294
Det är novemberafton. Brasan sprakar.	Novemberqväll	290
Din barndomskälla var på Finlands åsar,	Neva	197
»Ditt lif var en våg»,	Carolina Borgström	238
Dröj, vandringsman,	Daniel August Sælan	56
Dröm lifvet bort!	Ynglingatankar	124
Du, som en dag med nyktra tvifvel tog	Votum	98
Du, som älskande kom och förlåtande gick	Noli me tangere	298
Då hof gamle Wäinämöinen	6. Wäinämöinens solsång	131
En båge står hög öfver åker och by;	Regnbågen	149
En gata. Hamburg? London? Wien? Paris?	Kommunismens vagga	286
En gratie var du, icke af konsten mejslad,	Tidigt bruten	50
En höstqväll. Nådendal. Ruin af klostret.	Katolicismens enka i Finland	287
En i sender mörknar natten,	Elias Lönnrot	225
En liten fågel fjerran	Sylvias visa 13	148
En liten fågel qvittrar på vårens kala gren,	Fåglalåt	31
En skogsväg. Granar, drifvor, klippor, skuggor.	Vinterqväll	284
En Wienare, – förstå mig väl! –	Herr Meyer	113
Engång var jag litet barn,	5. Vattenspegeln	143
Ensam i skogen sjöng den vackra Rose- Marie,	Rose-Marie	156
Ensliga ljus,	9. Ljusterflamman på sjön	134
Ett kabinett. Lyx. Damast. Speglar. Solsken.	Utsäde	285
Ett rosendesken,	2. Bittida i skog	140
Ett sandkorn droppade ned ur verdens timglas;	Gamla året till det nya	114
Flyende fläkt,	Den första fonografen	304
Flyg, Marstrands hvita mås, med helsing från de stränder,	Till G. H. Mellin	69
Flyg, Sverges hvita svan, flyg, Finlands trogna svala,	Ett Lützen-minne	250
Fordom i barndomsdag	Förr och nu	324
Framåt på ljusetes höga bana,	Åbo Marsch	16
Från skilda nejder kommo vi	Marstrand	83
Fyll ditt glas, låt drufvan blöda	Till Gustaf Adolf Montgomery	64
Fädernejord, som sonen återkallar,	Fredrik Cygnæus	225
Föga tänkte du förr, när du satt i kastanjernas skugga	Till Bernh. Reinhold	73

För våra ögon står ett Herrens under,	Nykarleby seminarium för folkskolans lärare	187
Gif mig ej glans, ej guld, ej prakt	Julvisa	313
Gif mig en gosse, smärt och lång,	Mitt hjertas kung	153
Grå morgonskymning. Höstluft. Tätta töcken.	Töcknen vid Lützen	287
Gud, var mig nådig!	Till de folk, som lida	42
Gå töcken från den natt, som flytt,	Ny krigssång	168
Gå, veka barn i silkesdrägt,	Vegas spår	247
Han drömde, äfven han, en gång	J. L. Runeberg inför sitt rykte	221
Han. Min fru, er hand för en kadrill!	De gamlas kadrill på de ungas bröllopp	298
Han var en gammal, fryntlig, skallig man,	Frans Sedmigradsky	238
Har du sett huru dyningen slår emot land	Karl Emanuel Jansson	272
Hedens ljung,	Glömd	312
Hjorden betar, och klockan klingar,	3. På Roines strand	140
Hon räckte honom gladt sin hand	Konstnärens maka	269
– Hur faller släpet och hur klär rosetten?	Cendrillon	279
Hur mycket af den sol, som lyser verlden,	En vindskammare	320
Hvad visar flaggan? – Nord. – Hvad bådar skyn?	Septembernatten 1867	33
Hvad är det folket der, som, lätt på foten,	Gåfvor af höjden	91
Hvad är det Roines vågor	7. Vågskimmer	145
Hvar finns en kärlek, som intill döden	Min Moder	48
Hvem har samlat de moln, som på himmelen gå?	Konstnärsgillet i Helsingfors	262
Hvem kallar oss ut från vår nattliga bädd?	Marsch för Helsingfors Frivilliga Brandkorps	19
Hvem lekte ej engång som barn på stranden	Vid Konstnärsgillet årsfest	75
Hvem nalkas här den stilla kyrkogården	v. Dreyses graf	109
Hvem är den kung i diktens land,	Shakespeare	96
Hvems är den milda röst,	Bertel Thorvaldsen	261
HÄR. HA. SAIMAS.	7. Imatra	132
Hör, Anna lill', om det gör dig harm,	En glad visa	157
Hör, nu sjunger vårens vind i skogen,	Till Magn. v. Wright	72
I femti år satt snillets kung	Voltaires hjerta	104
I femti år stod hon på vakt	En trogen tjenarinna	316
I högan nord vår vagga stod	Wasa Marsch	14
Icke utaf denna verlden	Pio Nono	107
Irrsken uti nattens timma,	2. Norrskenet	127
Jag gick öfver isen från Kaukola by	6. På nattlig is	144

Jag mins den sången »Et yndigt land»	Gudarnes amen	245
Jag ser från läktarn den fyllda kyrkan,	De heligas kronor	332
Jag såg antiken i höga salar,	Flickan från Miletos	278
Jag såg dig så varm	Jenny Lind	274
Jag spinner min tråd på den vexande rullen,	9. Spinnvisa	147
Jag stod vid hällen på branta stranden	Fotspåret i klippan	123
Jag stod vid stranden af nordens frusna haf.	Värmorgon	293
Jag styrde dock ett stolt och mäktigt rike,	On m'a trompé	112
Jag vet en fågel i rosengårdar,	Fågel i rosengård	150
Jag vet en skräddare utan like,	Nystads skräddare	305
Kom, du ljufva, kom, du blida	Drömmen om sällhet	160
Kom, glada gosse, hör hvad jag dig svär,	Aprilnarri	155
Kom, vän, kom, främling, till vår strand	Olofsborg	193
Kung Kristian satt uti Sönderborg	Kristian II i Sönderborg	101
Lag skall hägna den ringes hydda,	Johan Jakob Nordström	224
Liten fågel, han sjöng i den blånande höjd,	Till Fredr. Pacius	71
Lonny stod på gröna stranden	Romans	159
Långa vintrar ha förflutit,	Nya blad	3
Midvinterdag bär våren i sitt sköte:	Konstnärsgilletts Prolog 1869	77
Midvinternatt står stjernklar öfver Norden.	1. Midvinternatt	126
Mins du en sommarqväll, när solens brand	Leonard Falander	235
Mitt stål är hvasst, min arm är stark,	8. På sveden	146
Mossa vexer på grafvens sten,	Gömd och glömd	49
Myggsvärmen är på ströftåg i Luzern,	Rigi Kulm	301
Må andra frukta krigets dån	Idyll i Valerii stil	152
Mången sträng är ljudlöst sprungen,	Ljung	175
Natt. Stjernlös himmel, hölj af tunga moln.	Dothan	288
Natt. Österlandets stjernor tindra klara.	De många boningarna	289
Nog! Nämn ej mer om menskors pris,	Kraft och ära	328
Nu börjar den snöiga stormen sin färd	10. Julnatten	135
Nu dagens sol har ändt sitt lopp;	Aftonstjernan	119
Nu duggar regn öfver skogens toppar,	Till Fredrik Pacius	281
Nu gifver skogen oss sin gran,	Julgranen i Konstnärsgillet	295
Nu ligger snö på höjd och slätt,	För de nödlidande i Estland	29
Nu skorrar mången röst i Evas öra.	Till Emma Irene Åström	242
Nu skymmer den höstliga dagen,	Barnatro	121
Nu somnar vågen i vestansjö,	Novembervisa	166
Nu är det vår. Gå, såningsman, till fälten,	Draktänder	207

O Allah, bad dervischen vred,	Var lugn för vår tid!	283
O Auras minne! Morgontimma,	Veteranen från Aura	67
O barn af Hellas, byt ej bort	Hellas' barn	308
O du fria, stolta haf,	Vaggsång för hafvet	309
O, land af is! O, luft af snö!	I Finlands vinter	27
O, ljufva sorg! O, dyra tår!	Werner Holmberg	55
O, stjerna, sjunken från din ljusa höjd,	O, stjerna du!	335
O, vor' jag det minsta bland lingonen små,	1. Ensamhet	139
»Och hade jag i rymden fått	Archimedes' fasta punkt	327
Och hafvets unga tärna, hon gick en qväll så varm	Ballad ur operan Kung Karls Jagt	307
Och Muspels söner, de gå på jagt,	3. Snöstormen	129
»Och ställ till Gud din rätt!» – Ja, i sitt rike	Qvinnans rätt	297
Plats för Idéerna! Plats för de höga,	Fredrika Bremers minne	51
På jordens vida rund	Strandbrinken	249
Sakta dör sången	Karl Collan	271
Se, jordens blomster	Marie Linder,	56
Sen fem och tjugu år är världen ny.	Fruntimmersskolan i Helsingfors	191
Skuldsedeln vill du se, – originalet,	Originala skuldsedeln	204
Sof, du stormiga hjerta, sof!	Karin Månsdotters vaggvisa för Erik XIV	103
Sol går ned,	Aftonsång	310
Sommarsol på ängen glimmar;	Vaggvisa	164
Somna i döden, somna ljuft och stilla,	Carl Wilhelm Fontell	54
Son af ditt land, det älskade och ljufva,	Magnus von Wright	271
Stå upp, arbetare vid elfvens stränder!	Frans Michael Franzén	217
Susar med hvita	4. Saga på kämpens hög	130
Så genomad af ett evigt lif,	Nikolai Alexandrovitsch	177
Så långt som vandrarns öga når,	8. Ödemark	133
Så ofta måladt, aldrig återgifvet!	Midsommarnatt	284
Så skön är ej i klippors skygd	Lund	86
Såg du den stolta flodens svall	Kymmene bär sin moder till grafven	199
Säg mig det renaste band, det bästa,	Till Finlands Mödrar	209
Säg, mins du de glada, de sorgfria dagar,	Menuett af Mozart	313
Tre nätter vakade fader min	Gossen vid tjärdalen	161
Två strida forsar, mellan dem	De två vid elfven	314
Tyst glider i lugna qvällen	Speglände vatten	323
Upp, fosterbygd, upp, modersarm	Ekenäs seminarium för folkskolans lärarinnor	186
Ut! Ut! Drag svärdet till kamp och dom!	Giuseppe Garibaldi	105

Vackra siska i den gröna skog,	Sylvias visa 14	148
Vak upp kring hundramila stränder,	Morgonsång	311
Var helsad, gryning af den dag,	För Finlands konstitution	11
Var helsad, höga ek	Till friherre J. R. Munck	66
Verldsträdet rotar sig vid Mimers källa	Helsning till Upsala	244
Vet du den bok, som dagens ljus förseglar,	Gåtor	167
Vi byggt ett fäste	Studenthuset i Helsingfors	183
Vi föddes i ett fjerran land	I mörka tider	9
Vi möttes på den högsta topp,	4. Midsommarnatt	141
Vi vänte din dag, o, Jesu Krist!	Advent	335
Vid bergens fot, i dalens blida sköte,	Åbo	88
Vid elfvens strand i norden	Selma och Fanny	219
Vilse vandrare i öknen,	Choral af Seb. Bach	168
Väl utransakadt! Ett ändlöst töcken,	Verldarnas daning	118